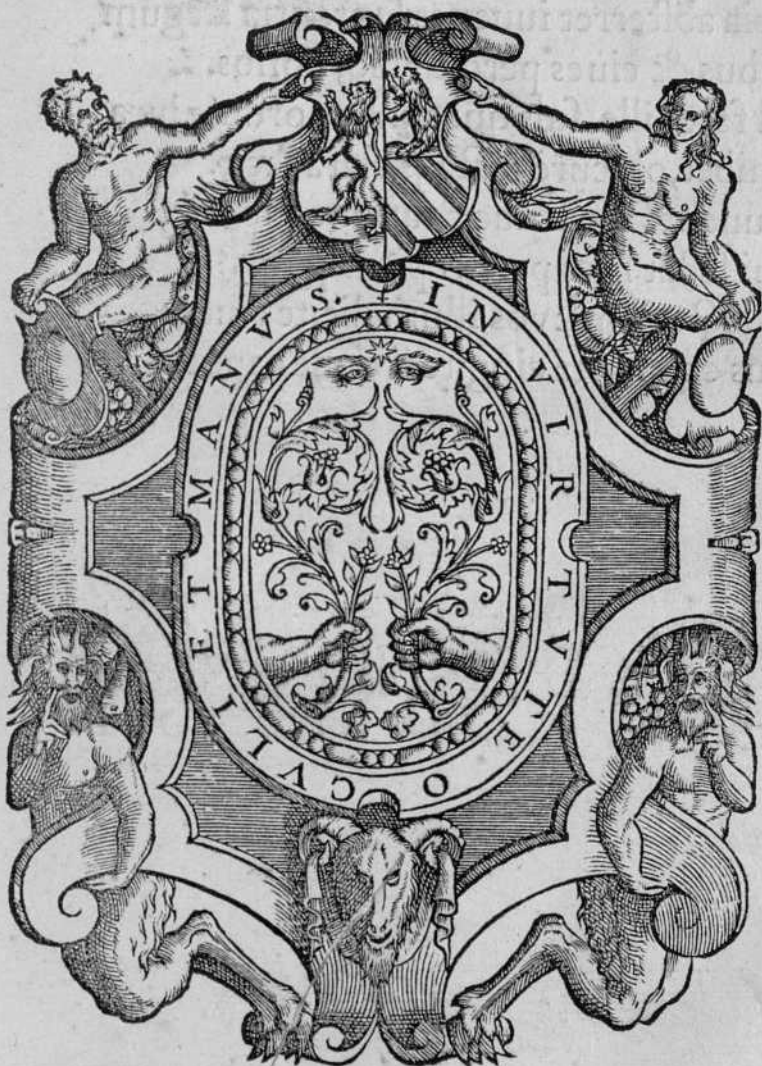

1

❧ COMMENTARIO-
rum variarúmque resolutionum Iu-
ris ciuilib, communis & Regii
Tomus Secundus

DE CONTRACTIBVS.

❧ AVTORE PRAECLARO VIRO
*Antonio Gomezio In Academia Salmantina Iuris
Ciuilibs professo*

SALMANTICAE.

Excudebat Andreas à Portonariis. 1554

Cum Priuilegio,

COMMEMORATIO
JACOBI BOFFÆUS LEGUM
DE CONTRACTIBUS
JACOBI BOFFÆUS LEGUM
STUDIOSO LECTORI.

Si dubia absterret iuuenes sententia Legum
Litibus & ciues perdit ubiq; bonos.
Quid feret ille suis qui ciuibus ordine iura
Exhibet, obscure dictaq; clara facit.
Qui iuuenes facili ducit ratione modoq;
Qui sedat lites perstrepitusq; fori?
Illum lector ama: vos illum dicite ciues,
Illius & merita cingite fronde caput.

2

Commentariorum, variarumque Resolu- tionum Iuris Ciuilis, Communis, & Regij, Tomus Secundus.

DE CONTRACTIBVS,

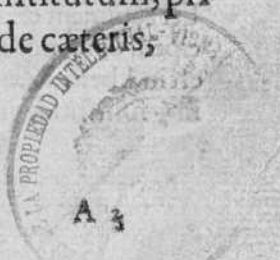
Prooemium.

ABSOLVTIS iis quæ pertinent ad vltimas testantium voluntates, ordinis ratio postulat, vt ad secundam Iuris Ciuilis partem, quam de Contractibus esse voluimus, accingamur. Cuius tractatio eò mihi iucundior fuit clariorique luce & compositiori ordine indigere visa est, quòd apud omnes fermè Gentes & populos circa Contractus molestas odiosasque passim lites exoriri viderem. Potissimam verò operam dedi, quòd facilior & clarior nostra de Contractibus procederet oratio, vt quod multorum opinionibus esset inuolutum, explicarem: quod varietate obscurum, clarum redderem: quod multis Iurisconsultorum responsis exuberans, varièque diffusum, ordine tractarem: quod multorum hominum tumultuosis disputationibus, & molestis clamoribus obturbatum, sedarem: totam denique hanc materiã sic temperarem, vt etiam iuuenes per immensos spinososque Iuris Ciuilis campos spaciari nunc tandem summa cum voluptate & fructu possint. Hac enim tempestate eò venit multorum, qui de Iure Ciuili scripserunt, cum temeritas, tum impudentia: vt verè nunc demum dicere possimus, quod est apud Euripidem, in Hippolyto.

νήρ δ' ἐνρίθμοις πτωμάσι τ' ἀληθέσσι
κλέπτουσιν, ὥς ἐμὴ δλοκείρ ἂ χροὴ δλοκείρ.

Adde etiam, quòd huiusmodi indigesta scriptorum moles, passimque Doctorum opiniones per varios anfractus & titulos dispersæ, studiosam Legum iuuentutem ab honesto instituto auertunt, atque etiam constanter in adyta Iurisprudentiæ ingressam in obscuras præcipitāt tenebras, in contrarias sententias trahunt, in turbulentos errores coniciunt: denique in desperationem plerunque adducunt. Nos igitur hanc totam de Contractibus tractationem quindecim Capitibus brevissimis & facillimis absoluimus: ita, vt ad titulum. ff. de verborum obligatio. tutus accedere totamque eam materiam facili methodo intelligere possis. Cum autem hominum causa (vt præclare docet Hermogenianus in l. 2. ff. de sta. homi.) Ius omne sit constitutum, primò de personis, quæ possunt contrahere, vel non: ac post de cæteris, his proximos atque coniunctos applicantes titulos, vt res patitur, dicemus.

DE PERSONIS QUAE possunt contrahere vel non.

Caput Primum.

Summarium.

- 1 *Rinceps an possit cōtrahere cum subditis.*
- 2 *An filius familiās possit contrahere.*
- 3 *An seruus possit contrahere.*

Sta est subtilis &

quotidiana materia omnium cōtractuum quam resolutiue pono in. l. i. ff. de verbo. oblig. pro cuius perfecta introductione & declaratione eam diui

do in quatuor partes in quarum prima tractabo, quæ personæ possint contrahere vel non, quæ in quolibet actu vel negotio, in primis quærendum est de persona, vt in. l. si quæramus. ff. de testam. In secunda, quæ sint genera cōtractuum. In tertia quæ sunt qualitates eorum.

In quarta, quibus modis tollatur & extinguatur cōtractus, virtus & effectus eius. Quo ad primam igitur dico, quod regulariter omnis persona potest contrahere nisi lege reperiatur prohibita. tex. est formalis & expressus in. l. sicut ab initio. C. de actioni. & oblig. & ibi. Glo. or. & com. Docto.

Ex qua regula infertur quod princeps, Imperator, dux, comes, vel quilibet alius dominus temporalis, potest contrahere cum subditis suis, & inter eos oritur efficax actio & obligatio ex omni cōtractu. tex. est in. l. Casar. ff. de publica & veñi. & in tantum hoc est verum, vt procedat & habeat locum etiam si princeps vel Imperator vendat rem penitus alienam, quia potest præiudicare domino, & non habet actionem cōtra possessorem, sed cōtra principem & fiscum eius, intra quadriennium. tex. est in. l. bene à Zenone. C. de quadri. præsc. tex. in. §. si. Instit. de vsuca. & vtrobiq; commu. Do

cto. item etiam licet actus vel cōtractus cum alio non valeat: cum eo tamen sic quia videtur dispensare. tex. est capitalis & expressus in. l. si. C. de dona. inter vir. & vxor. vbi habetur, quod licet donatio inter maritum & vxorem non valeat: tamen illud est verum inter priuatas personas: secus tamē est inter regias personas. tex. in. l. cum multa. C. de bon. quæ libe. vbi disponitur quod quando Rex, vel princeps donat aliqua bona filio familiæ alicuius priuatae personæ, non quæritur patri vsufructus eius: ex quibus infert Bald. in. l. princeps. ff. de legibus: secūda lectura quod talis Rex vel princeps potest instituere filium spurium: & videtur cum eo dispensare: sed pulchrū & subtile dubium est, an talis Rex vel princeps obligetur ex tali cōtractu naturaliter & ciuilitur vel naturaliter tantum, & breuiter & resolutiue magis communis opinio est, quod obligetur tantum naturaliter non autem ciuilitur, & quod illa naturalis obligatio sola sit efficax ad agendum ita probat tex. in. c. i. extra de proba. & ibi tenet Anto. Abbas, Imola, & alij Doct. & istam dicit magis commu. op. Philippus Deci. vbi & confirmatur ratione: quia cū obligatio ciuilis immediatē perueniat & oriatur à mero iure ciuili vt in. §. i. Inst. de obliga. & Rex vel princeps non subiiciatur legibus, vt in. l. princeps. ff. de legibus. ergo non obligetur ciuilitur: sed tantum naturaliter: & illa sola naturalis obligatio sit efficax ad agendum, sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiā. imò quod Rex, princeps, vel Imperator obligetur in cōtractibus tam ciuilitur quàm naturaliter vera & inconuincibili ratione, quia licet sit solutus legibus, tamen in dubio cōtrahendo cum subditis videtur se submittere legum dispositionibus, vt in. l. princeps. ff. de legibus. text. in. l. est receptum. ff. de Iuris. omni. iud. tex. in. §. si. Inst. quibus mo. testa. in fir. tex. in. l. bene à Zenone. §. i. C. de quadri. præsc. tex. not. & expre. in. l. i. §. si. ff. de off. le. procu. Cesa. vbi habet quod per additionem hæreditatis princeps efficaciter obligatur

ligatur & in terminis istam sententiam & conclusionem contra communem tenet Bald. in. l. princeps. ff. de legibus. Aretinus in dicto. c. i. de proba. & ante eos tenet Alberi. in. l. i. ff. de offi. procu. Cæsa.

Item etiam prosequendo materiã dico quod
 2 intantum est verum quòd quilibet potest contrahere vt procedat & habeat locum in quolibet filiofamiliã, licet sit in pte paterna. text. est in. l. tam ex contractibus. ff. de iudi. text. in. l. filiusfamiliã. la secunda. ff. de actio. & oblig. text. in. l. quotiens. ff. de noxa. text. per argumentum ab speciali in. l. prima. & per totum. ff. ad Macedonia. sed pro perfecta declaratione quærenda est ratio, per quam filiusfamiliã potest contrahere, & tamen non potest testari, vt in. l. qui in potestate. ff. de testam. text. in. l. tam his. §. primo. ff. de dona. caus. mort. text. in. l. tercia. C. qui testa. face. po. text. in. §. primo. Instit. quibus non est permi. face. testa. sed nouiter & subtiliter respondeo quod vera & concludens ratio est quod contrahere pòt, quia licet actualiter nulla bona habeat tñ potentialiter bene potest habere: cum viuis remaneat post contractum & acquirere possit & emãcipari, vel sui iuris effici per mortẽ patris: vel ex alia causa spes acquisitionis est valde probabilis. vt in. l. si defunctus. C. arbitrium tutelæ. & ibi cõm. opi. & dato q nulla bona post contractũ acquirat saltem habet personã quæ pòt incarcerari, vt in. l. i. & pe. C. qui bonis cedere possunt. & hodie in nostro regno cogitur personaliter seruire, vt in. l. 4. & 5. tit. 12. libr. 5. Ordi. & in Pragmatica. 78. cum duabus sequentibus libro pragmaticarũ. testari tamen talis filiusfamiliã non potest, quia actualiter & potentialiter non habet, nec habere potest aliqua bona, de quibus testetur: cum omnia querantur patri: & sic actus esset inanis & frustratorius argũ. text. notabilis in Authẽ. ingressi. C. de sacro. eccle. cuius verba sunt, Ingressi monasterium se & sua dedicãt Deo, nec de his testari possunt, vtpotẽ nec domini rerũ. Ille tamen qui nulla bona actualiter habet de præfenti, sed potentialiter potest habere in futurum, bene potest cõtrahere & similiter testari, vt probat tex. singularis, & subtilis in. l. hæreditas etiam. ff. de peti. hære. cuius pulchra verba sunt, Hæreditas etiam sine vilo corpore iuris intellectum habet. Hodie tamen talis filiusfamiliã bene potest testari de iure regio, ita disponit tex. in. l. 5. in. ll. Tauri. & si quaras in quibus bonis poterit testari & disponere vide omninò, intellige & declara vt magistraliter dixi in dicta. l. 6. in legibus Tauri.

Item etiam seruus potest contrahere & se ob
 3 ligare, & alter sibi. quòd declaro sic: Nam de iure ciuili non tenetur, quia de illo iure status eius est penitus anichilatus text. est qui sic debet intelligi, in regu. qd' attinet. ff. de reg. iur. & ibi Glos. ord. & commun. docto. de iure tamen naturali bene tenetur & obligatur & illa obligatio operatur effectum retentionis: quia si seruus effectus sui iuris soluat, creditor iustè & licitè potest habere & retinere, & non potest seruus repetere per conditionem in debiti. Item etiam, si ante vel post dederit fideiussorem tenetur efficaciter, cum possit accedere cuilibet obligationi.

Item etiam operat omnes alios effectus quos obligatio naturalis operatur. text. est expressus in. l. naturaliter. ff. de condit. indebi. text. in. l. si id quod. eod. titu. & vtrobique communi. docto. text. in. l. quod dicitur. ff. de fideiussor. text. in. l. fideiussor. §. 2. eo. tit. text. in. l. fideiussor obligari. §. fideiussor accipi. eod. titu. text. in. §. in omnibus. Insti. de fideiussor. Quæ autem personæ reperiantur prohibita infra dicemus.

Item etiam prosequendo materiã dico quòd aliud est præparatio contractus aliud est ipsemet contractus. Præparatio contractus sunt illa verba producta in ipso fieri, antequàm perficiatur & absoluitur ipse contractus. text. est singularis & vnicus in. l. si voluntate. C. de rescin. vendi. quem ad hoc summè not. & commendat Bal. ibi dicens meliorem de iure, & Sali. dicens quòd non est ei similis ex quo deducitur & infertur, quòd licet testis dicat quòd interfuit tractatui & non conclusioni actus vel contractus nõ probat. ita terminat Bal. in. c. fi. de iure calum. & probat tex. iuncta Glo. or. in. l. eleganter. ff. de condi. indebi. & ibi not. & commendat Iaso. post alios docto. contractus verò est vltimata & perfecta conuentio partium interueniente solennitate à iure requisita pro forma & substantia eius, ita pbat tex. formalis & expressus in. l. i. verf. fi. ff. de pact. cui' verba sũt, Est aut pactio duorũ pluriũve in idem placitũ & consensus. text. in. l. i. ff. de actio. & oblig. text. in. l. i. ff. de verbo. oblig. text. in. l. 5. stipulatio. eo. titu. text. in. l. contractus. C. de fide instrum. ibi. & postremò partibus absoluta. text. in. §. primo. Insti. de emptio. & vendi. ibi simul atq; de pretio conuenerit, & vtrobique communi. docto. & iste contractus perfectus & consummatus, aut fit & celebratur solo consensu, aut re, aut interuentu rei, aut verbis: & istam distinctionem & resolutionem ponit tex. in. d. l. i. ff. de actio. & obli.

Summarium.

- 1 Vid requiratur pro forma in isto contractu emptionis & venditionis.
- 2 An inter patrem & filium possit contrahi venditio?
- 3 An inter maritum & uxorem possit contrahi venditio.
- 4 An possit quis vendere omnia bona sua tam presentia quam futura.
- 5 Hereditas vniuersalis, an possit vendi?
- 6 An possit quis vendere actionem quam contra alium habet.
- 7 An res que non sit in reru natura possit vendi?
- 8 Res aliena an possit vendi?
- 9 Si pretium non sit determinatum an venditio valeat?
- 10 Si interuenit pretium & aliqua res ex parte emptoris, an sit contractus emptionis & venditionis vel sit contractus permutationis.
- 11 Fructus rei vendite an competant venditori vel emptori.
- 12 Si quis simpliciter vendit rem an videatur vendere totam rem vel partem, quam in ea habet?
- 13 Si quis vendit domum vel fundum, an videatur vendere fundum sibi accessorium & ei ad herentem? *et anal. p. 1. de emul. l. p. l. c. de bon. mar. p. 55*
- 14 Si quis vendit ancillam utrum videatur etiam venditus eius partus?
- 15 Si quis vendit equum vel mulam, an videatur vendere sellam & habenas?
- 16 Si quis vendidit fundum ad modum vel mensuram & non inueniantur postea tot modi, an venditor teneatur supplere vel pretium minuire?
- 17 An requiratur scriptura in isto contractu vel in quolibet alio?
- 18 An requiratur arra in isto contractu, & quem operetur effectum.
- 19 Contractus emptionis & venditionis vel aliqua pars eius, an possit conferri in voluntatem unius?
- 20 Si quis vendit duobus vnam rem quis preferatur?

- 21 Quibus modis rescindatur iste contractus?
- 22 Quando rescindatur iste contractus per lesionem ultra dimidiam iusti pretij?
- 23 An remedium legis secunde. C. de rescin. vendi. habeat locum, quando res venditur in publica subhastione?
- 24 Quando rescinditur contractus remedio legis. 2. an debeant restitui fructus?
- 25 Si quis iurat non intentare istud remedium legis. 2. an possit postea illud intentare?
- 26 An deceptus possit agere isto remedio quando dixit quod donabat illud quod plus prore dabat?
- 27 Contractus rescinditur per pactum de retro vendendo.
- 28 Si in pacto de retro vendendo non sit positum tempus intra quod debeat venditor offerre pretium vsque ad quod tempus possit uti isto pacto de retro vendendo?
- 29 Si pactum de retro vendendo est positum & ille qui emit rem vendit alteri ille tertius an teneatur ex illo pacto.
- 30 Per pactum legis commissoria rescinditur iste contractus emptionis & venditionis.
- 31 Quando contractus rescinditur per pactum de retro vendendo vel per pactum legis commissoria, an debeatur Gabella.
- 32 Res vendita cuius periculo pereat?
- 33 Quando debeatur euictio?
- 34 An in diuisione hereditatis habeat locum euictio?
- 35 In contractibus lucrativis, an habeat locum euictio?
- 36 In legatis an habeat locum euictio?
- 37 In dote an habeat locum euictio?
- 38 In contractu transactionis an habeat locum euictio?
- 39 In contractibus onerosis quo tempore habeat locum euictio?
- 40 Si emptor vel possessor compromisit litem motam vel mouendam in arbitrum, & condemnatur, an possit agere de euictione?
- 41 Si emptori vel possessori euincitur res de iure speciali, an habeat locum euictio?

- 42 Quando quis emit rem sciens esse alienam an habeat locum *emptio. euictio*
- 43 Si emptor expellitur de re violenter an habeat locum *emptio. euictio.*
- 44 Si quis emit hereditatē & euincatur an possit emptor agere de *emptio. euictione*
- 45 An possit quis agere de *emptio* circa ius seruitutis.
- 46 An actio de *emptio* transeat in particula rem successorem contra primum venditorem.
- 47 Si contra emptorem rei mota fuit lis & emptor obtinuit, an venditor teneatur soluere ei expensas quas in lite fecit?
- 48 Si animal vel seruus venditus sit & est morbosus, an possit rescindi contractus.
- 49 An venditor debeat expresse vitium serui vel animalis venditi exprimere?
- 50 Quae res prohibeantur vendi.
- 51 An & quando compellatur quis vendere suam propriam rem.

De Emptione & Venditione.

Capit. 12

Contractus q̄ perficī & celebratur cōsensu est ille ad cuius validitatē non requiritur stipulatio neq; alia formalis solennitas, nisi solus consensus vltimatus partium, vt emptio, venditio, locatio, conductio societas, donatio, mandatum, hypothea, & similes contractus: quos omnes per ordinem magistraliter prosequendo, in primis se offert contractus emptionis & venditionis, qui frequens & quotidianus est, & à quolibet fieri potest dum tamē habeat sensum & intellectū,

- 1 nisi lege prohibeatur, in quo requiruntur pro forma res ex parte venditoris, & pretiū ex parte emptoris, & simul consensus partium text. est in. l. 1. & per totum. ff. de contra. emptio. tex. in. l. 1. & per totum. C. eo. tit. tex. in. §. 1. Instit. eo. titu. tex. in. §. 1. & per totum. Instit. quibus alienare licet vel non, tex. in. l. nec emere. C. de iure delibe. tex. in. l. fi. C. de rebus alie. non alienan. tex. in. l. penul. ff. de pactis. tex. in. l. 2. ff. si quis à paren. fue. manu. cum similibus.
- 2 Et in tantum hoc est verum vt talis cōtractus emptionis & venditionis valeat & teneat etiam

inter patrem & filium: q̄ tamen intelligo isto modo, q̄ de iure antiquo non valebat super rebus profectitiis & aduentitiis, quia pleno iure quærebantur patri, vt in. l. placet. ff. de adquir. hære. cum similibus. & tanquam in re propria non cōsistebat emptio, vt in. l. suæ rei. ff. de contra. emptio. item etiam quia inter patrem & filium non oritur obligatio ciuilis & naturalis, vt in. l. frater à fratre. ff. de condit. indebit. item etiam inter eos non datur iudicium vel lis, mediante qua fiat exactio vt in. l. lis nulla. ff. de iudi. in rebus tamen Castrensisibus vel quasi bene valebat, quia in eis non attenditur patria potestas, sed filius habetur tanquam paterfamilias, vt in. l. prima. §. fina. cum lege sequenti. ff. Ad Macedo. tex. est qui sic debet intelligi in. l. secunda. ff. de contrahen. emptio. cuius verba sunt. Inter patrem & filium contrahi emptio non potest sed de rebus castrensisibus potest: & ibi notat & declarat Gloss. ordina. Odofred. Bald. Alberic. & commu. Docto. & idem disponit lex secunda titu. 5. 5. part. hodie verò nihil est immutatum in rebus profectitiis castrensisibus vel quasi: sed in aduentitiis valebit emptio & venditio in casibus, in quibus vsufructus non pertinet patri: in casibus verò in quib⁹ patri quæritur vsufructus non valebit: quia est legitimus administrator filij, vt in. l. 1. C. de bonis mater. vnde eo autore non posset inter eos fieri contractus argu. tex. in. l. 1. ff. de autho. tuto. & in. §. fi. Instit. eo. titu. q̄ tamen est verum & procedit præterquā si palam & bona fide fieret contractus in presentia iudicis vel propinquorū: quia tunc cessat omnis præsumptio fraudis. argu. tex. in. l. cum ipse. C. de const. emptio. & in. l. transactio. C. de transa. ita tenet, & declarat Bart. in. l. frater à fratre. ff. de condi. indebi. 13. col. 3. q. & ibi cōmu. doct. idem Bart. in. l. si quis p̄ eo. §. 1. ff. de fideiuf. & ibi alij doct. Bal. & cōmu. docto. in. l. iubemus. §. 1. C. ad Trebell. & adde quòd hodie de iure regio videtur quòd talis contractus inter patrem & filium nullo modo valeat, etiā si fiat palam & bona fide, quando pater est legitimus administrator, ita probat expresse tex. in. l. 1. titu. 5. libro. 5. Ordi. & in. l. 14. titu. fi. libro. 8. Ord.

Item etiam valet iste contractus inter maritum & vxorem, quia licet contractus donationis non valeat inter eos, vt in. l. 1. & per totum. ff. de dona. inter virum & vxorem. & in. l. prima. & per totum. C. eod. titu. tamen contractus emptionis & venditionis, & quilibet alius contractus onerosus bene valet inter eos, neque amor ille maximus & intensus qui in-

ter eos habetur, & quo ad inuicem se diligunt impedit talem contractum, vinculum, & obligationem eius: nisi in fraudem, donationis causa, sit facta venditio. ita probat text. notabilis in l. si sponsus. §. circa. ff. de dona. inter virum & uxorem, & ibi Glof. ord. & commu. docto. tex. in l. sed & si vir. §. si duo. eod. titu. & ibi etiam commu. docto. tex. in l. si quis donationis. ff. de contra. emptio. text. in l. vir uxori. ff. ad Velleia. text. in l. cum maritus. ff. de pactis. dota. nec obstat quod hodie non valet contractus uxoris sine licentia viri, quia intelligo quando contrahit cum aliquo tertio: secus si cum marito, quia videtur licentiam præstare.

Item etiam potest quis vendere omnia bona sua tam præsentia quam futura, quia nulla est ratio, vel causa quæ impediatur. ita probat text. à ratione cessante, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. & ibi tenet Bar. 2. col. nu. 6. & comu. docto. idem Bar. in l. si. C. de pactis. pe. col. nu. 15. & ibi etiam comu. docto. **A**lii probat etiam tex. in l. 1. §. vniuersa. ff. de vscapione. pro dote tex. in l. mulier. ff. de iure dotium. tex. in l. fina. C. quæ res pignori obligantur. neq; obstat quod donatio omnium bonorum præsentium & futurorum non valeat, vt. d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obli. & ibi plenè traditur & notatur, quia illud est verum & procedit in donatione gratuita, per quam tollitur libera facultas testandi cum non posset amplius habere bona de præsentibus neq; in futurum: secus tamen est in venditione, in qua pretium succedit loco rerum, & de eo poterit testari & expresse ita tenent & respondent prædicti doctores vbi supra, quod tamè singulariter intelligitur, quando expresse actum esset, quod vendebat omnia bona sua tam præsentia, quam futura: secus verò si simpliciter dixit, quod vendebat omnia bona sua quia tunc tantum intelligitur vendere præsentia. **argum.** tex. in l. si ita legatum. ff. de auro & argen. lega. vbi habetur quod legatum factum de auro, argento, vel alia re intelligitur de illo, quod testator haberet de præsentibus, tempore testamenti. & ibi notat Barto. & commu. docto. tex. in l. si stipulatus fuerim. §. primo. ff. de verborum obligationibus. text. in l. si à colono. eodem titulo. tex. in l. si mandauero tibi. §. his cuius bona. ff. mandati. & vtrobique communiter doctores. neque obstat text. cum materia in l. fina. C. quæ res pigno. obligantur. vbi disponitur quod in obligatione & hypotheca bonorum simpliciter & generaliter facta comprehenduntur bona tam præsentia quam futura, quia ibi tractatur de nullo aut paruo præiudicio cum solu-

to debito liberentur omnia bona & ita soluit & declarat ibi Glo. or. & comu. docto. soluit etiam & declarat Bar. in dict. l. si ita legatum. ff. de auro, & arg. lega. 2. col. nu. 3. & ibi alij docto.

Item etiam potest quis vendere totam rem, vel partem eius integram, & diuisam, vel partem quantitatiuam pro diuiso, vel etiam quodlibet ius seruitutis realis, personalis, vel mixte ita probat text. in l. si in emptione. §. omnium. ff. de contra. emptio. tex. in l. quotiens. la. 2. ff. de seruitu. cum similibus. Item etiam potest quis vendere tam rem propriam, quam alienam, sine præiudicio tamen domini: quia poterit ab emptore vel quolibet tertio possessore rem vendicare. tex. est in l. rem alienam. ff. de contra. emptio. tex. in l. si in emptione. §. item si emptor. eo. tit. tex. in l. ex empto. §. 1. ff. de actio. empti. tex. in l. 1. & per totum. ff. de euictionibus. tex. in l. 1. & per totum. C. eodem tit. Cuius ratio est quia per venditionem non constituitur ius in re: sed tantum persona obligatur rem tradere, quando est propria: vel ad interessere, quando est aliena: vt in dictis iuribus.

Item etiam potest quis vendere hereditatem vniuersalem sibi delatam ex testamento vel ab intestato. tex. est in l. 1. & per totum. ff. de hære. vel actio. vendi. tex. in l. 1. & per totum. C. eo. tit. quo casu in emptione transferuntur actiones actiue, & omnia iura & commoda que pertinebant ad hæredem. etiã absq; aliqua cessione. Facta verò cessione transeunt directè. tex. est in l. emptor hereditatis. C. de hære. vel actio. vendi. cuius verba sunt, Emptor hereditatis actionibus mandatis eo iure vt debet, quo is cuius persona fungitur quauis vtilis etiã aduersus debitores hereditarios actiones emptori placuit tribui. & ibi Gl. or. Odofre. Petrus. Cinus, Bar. Albe. Bal. Sali. & comu. docto. actiones verò passiuæ quibus tenebatur defunctus, & per consequens hæres eius, non transeunt contra emptorem. imò possunt, & tenentur creditores agere & petere debita sua, contra hæredem venditorum, licet ipse postquam soluit possit recuperare ab emptore, actione negotiorum gestorum. tex. est not. in l. 2. C. de hære. vel actio. vendi. cuius ratio est, quia actiones actiuas bene potuit hæres & quilibet creditor in alium transferre: sed actiones passiuas quibus tenebatur non potest se excutere inuitis creditoribus. tex. est in l. si mandato meo. vers. 1. ff. mandati. & ibi not. & comendat Bar. Albe. & comu. docto. neq; obstat text. in l. 1. vers. si placuit cum simili. ff. ad Trebe. vbi facta restitutione hereditatis transeunt actiones vtilis tam actiuæ quam passiuæ in fidei commissarium: quia illa iura loquuntur & procedunt in restitutione & alienatione hereditatis.

hæreditatis facta ex vltima voluntate: in nostro vero casu loquimur in dispositione facta ex cōtra etu inter viuos, in quo ita faciliter non transeunt iura sine cessione, vel traditione. argu. text. in. l. cum hæredes. ff. de acquiren. posses. iuncta. l. traditionibus. C. de pactis. ita tenet & declarat subtiliter Bal. Pau. Sali. & cōmu. docto. in. l. 2. C. de pactis facit etiam tex. in. l. mulier bona. ff. de iure dot. & ibi expressè not. & cōmendat. Bart. & cōmu. docto. nec obstat etiam tex. in. l. 2. C. ad legem Iuliam de vi. quia loquitur & procedit in successione vniuersali ex confiscatione, & legis dispositione quo casu transeunt actiones passiuæ pro rata, sicut in hæredem. & ad hoc notat & cōmendat ibi glos. ordi. Petrus Cinus. Odofre. Bar. Albe. Bal. Sali. & cōmu. doct. facit etiã tex. in. l. si constanter. §. si na. ff. solu. matri. & ibi cōmu. Docto.

Item adde q̄ ad hoc vt valeat veditio hæreditatis debet esse hereditas alicuius defuncti, secus autem si vendatur hæreditas alicuius viuentis, quia venditio erit nullius momenti & contra bonos mores, tex. est in. l. 1. ff. de hære. vel actioni. ven. & ibi glos. ord. & cōmu. docto. adeo q̄ etiã si talis veditio sit substitutus pupillaris, nõ potest vendere ius, vel sp̄. substitutionis pupillaris nõndũ de latæ. tex. est notabilis, & expressus in. l. 2. §. illud. ff. de hære. vel actio. vend. & ibi glos. ord. & cōmu. docto. imò, q̄ magis est, ille qui vendit hæreditatem viuentis, priuatur potestate eius successione, si ad eũ perueniat. text. est notabilis. & expressus in. l. 2. verfi. si. ff. de his quibus vt indig. & ad hoc notat & cōmen. ibi doct. tex. in. l. quidam in iure. §. si. cum. l. sequenti. ff. de dona. neq; obstat tex. in. l. 3. §. cum specialiter. §. illo. ff. pro socio: & in. l. si societatem vniuersalem eod. titu. vbi habetur, q̄ bene possunt socij contrahere societatem vt diuidantur hæreditates sibi obuientes, modo & forma cōtenta in contractu: quia debent intelligi quando contrahitur societas super hæreditatibus incertis sibi obuientibus: non autem in hæreditatibus certis alicuius viuentis & determinatæ personæ secundum docto. ibi.

Item adde q̄ etiam vendita hæreditate & omnibus bonis in ea cōtensis non transit dominium sine traditione sicut si venderetur res particularis. tex. est singu. in. l. qui tibi. C. de hære. vel actio. vend. & ibi cōmu. docto. nec obstat tex. in. l. cū hæredes. ff. de acqui. posses. quia ibi est successio vniuersalis personæ & rerum, quã quis cōsequit̄ mediante sola aditione, vt in. l. hæreditas de regu. iur. in. l. nihil est aliud. de verbo signi. nec obstat etiã text. in. l. 1. & 2. ff. pro socio.

vbi habet q̄ ex cōtractu vniuersali p̄ socio transit dominium & possessio pro parte: quia ibi interuenit ficta traditio, per quam quilibet socius videtur bona sua tenere & possidere pro se & pro socio. & ex hoc datur maxima & singularis extensio. ad tex. & eius regulam in. l. traditionibus. C. de pactis cum simi. vbi habetur q̄ ex solo titulo nunquam transit dominium nisi secuta traditione, vt extendatur etiam, si sit titulus generalis & vniuersalis omnium rerum imò q̄ magis est hoc ego nouiter extendo etiam si sit titulus vniuersalis, & fauorabilis dotis: vt si aliqua mulier promittat omnia sua bona in dotem vel alter pro ea, quia non transit in maritũ dominium sine traditione. ista est gloss. singu. & vnica in. l. 1. ff. de vfua. pro dote quã ibi summe notat & cōmendat Bar. Albe. & cōmu. docto. & reputat singu. & vnicam Bal. in. l. nulla. C. de iure doti. i. columna.

6 Item quæro an possit quis vendere actionem, quã habet contra alium & breuiter dico q̄ sic, & virtus & effectus est, q̄ ipso iure transit in emptorẽ actio directa nomine cedentis & actio utilis ex ipso contractu, mediãte qua possit exigere debitum. tex. est in. l. emptori nominis. ff. de hære. vel actio. vedit. tex. in. l. nomina eorum. eod. titu. tex. in. l. nominis venditio. C. eo. tit. tex. in. l. nominibus. C. de actio & obli. q̄ habet locum & procedit modo debitum sit purum modò in diem vel sub conditione. item modò debitor cōtra quem ceditur actio sit sciens, modò ignoras ita probant prædicta iura. item etiam transit utilis actio pignoris vel hypothecæ. item etiam transit utilis actio contra fideiussorem, vt dictis iuribus probatur. item etiam extendẽdo prædicta, dico q̄ sicut quis potest vendere actionem: ita potest eam donare. tex. est in. l. 2. C. de dona. item in dotẽ dare. tex. est in. l. nominibus. C. de actio. & obli. item dare in solutũ. tex. est in. l. si in solutum eod. titu. item potest dare in pignus. tex. est in. l. postquam. C. de actio. & oblig. tex. in. l. grege. §. cum pignori. ff. de pigno. tex. in. l. si conuenit. la segunda. ff. de pigno. actio. text. in. l. nomine. C. quæ res. pig. oblig. item potest legare. tex. est in. l. ex legato nominis. C. de legatis. item etiam potest quis vendere actionem realem quã habet contra possessorem rei suæ, quo casu transit utilis actio sine cessione. tex. est singu. in. l. si. C. de hære. vel actio. ven. & ibi notat. & cōmu. glos. or. Odofre. Cinus. Albe. Bal. Sali. & cōmu. Doct. ex quo collige, q̄ licet dominium rei non transeat in emptorem sine traditione vera vel ficta, vt in. l. traditionibus. C. de pactis, cum similibus: tamen actio realis competens pro tali re &

& dominio eius bene trāsit ipso iure sine cessione. cuius ratio est quia fundatur & causatur à dñio venditoris secundum doctores in dicta. l. fi. & idē est quando conuentus rei vēdicatione vel actione reali soluit litis aestimationē, quia similiter transit prædicta actio quia censetur facta veditio & cessione actionis, vt in. l. si culpa. ff. de rei vēdi. ex quib⁹ subtiliter collige, q^o licet in iurib⁹ incorporalibus solo titu. non trāseat dominium neq; aliquod ius reale sine traditione, vel quasi: tamen ex solo titu. in actionibus bene trāsit utilis actio sine cessione, q^o tamen limita & intellige præterquam si veditio vel donatio actionis fiat in potētiorem ratione officij, quia tunc nō valet: imo amittit debitum. tex. est in. l. 2. C. neli ceat poten. & ibi glos. or. & cōmu. docto.

7. Item quæro an res quæ nōdum est in rerum natura, possit vēdi: in quo art. resolutiue dico q^o si res speratur esse vel nasci, bene potest vendi. aliās non, ex quo inferitur, q^o bene potest quis vendere fructus nondum natos, sed nascituros ex aliquo fundo vel re. item partus ancillæ foetus pecorū, & similia. tex. est. in. l. nec emptio. ff. de contra. emptio. tex. in. l. interdum. ff. de verb. oblig. tex. in. l. & quæ nōdum. ff. de pigno. tex. in. l. ff. de condi. & demonst. tex. in. §. ea quoq; res. Insti. de legatis. tex. in. l. u. titu. 5. part. 5. & talis contractus habet in se tacitam conditionem si fructus nascantur: vnde eis non natis nulla est veditio ita probat tex. in dicta. l. nec emptio. ff. de contra. emptio. & ibi notat glo. or. & cōmen. & probant prædic. iura: & ibi cōmu. notant doctores. ex quo etiam inferitur quod potest quis vendere aleam. Vt captum piscium, auium, vel similiarum rerū. tex. est in dict. l. nec emptio. vers. aliquando. ff. de cōtra. emptio. text. in. l. si iactū. de actio: empt. tex. in dict. l. u. titu. 5. part.

In hoc tamen est differentia: quia quando videntur fructus, contractus habet tacitam conditionem, si nascantur: vnde eis non natis contractus est nullus: quando verò venditur alea, vel captus, statim valet contractus, & nullam habet tacitam conditionem, vnde etiam si nihil nascatur, vel capiat^{ur} valet veditio & debetur pretium: cuius ratio est, quia in fructibus verisimiliter partes cogitant, q^o nascatur à communiter accidentibus. ideo eis non natis nihil debetur, quia sub illa conditione videntur partes contraxisse: in alea verò vel captu non est illa verisimilitudo, quia actus habet se ad esse & non esse: & ideo sola spes videtur empti: & istam rationem licet non sic declaratam voluit aperte, tex. in dicta. l. nec emptio. vers. aliqñ: & tamē aliquādo sine re veditio intelligit, veluti cū quasi alea

emitur, q^o fit cū captus piscium, vel auium, vel misiliū emitur: emptio enim contrahitur etiā si nihil incidit, quia spei emptio est. & ista est vera & propria ratio, licet aliter dicat & declarat Bar. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. & vecti. 2. colu. & Sali. & alij id. l. empti fides. C. de contra. emptio.

8. Item quæro an possit quis vendere rem alienā, in quo arti. breuiter dico, quod sic. tex. in. l. rem alienam. ff. de contra. emptio. cuius verba sunt. Rem alienā distrahere quem posse nulla dubitatio est, nam emptio est & veditio: sed res emptori auferri potest. & ibi glos. ord. Bar. & tex. i. l. exempto. ff. de actio. empti. tex. in. l. nemo. C. de rebus alie. nō alie. quo casu, si emptor fuerit ignorās, & res euincatur, potest agere: ad tale interesse.

Si verò fuerit sciens, tātum agit ad pretium, nisi fuerit stipulatus de euictione: quia tunc indistinctē potest agere ad totale interesse. tex. est in. l. si fundum. C. de euic. & ibi cōmu. opti. tex. in. l. emptorem. §. i. ff. de actio. & ibi glos. ordi. Bar. & cōmu. docto. & dixi suo loco. Adde tamen quod si talis res sit mobilis, & venditor vendidit eam scienter, & tradidit, q^o nedum tenetur de euictione: sed adhuc tenetur furti: quia verè rem contractauit. tex. est. in. l. alienū. C. de fur. tex. in. l. si seruū in eo. titu. tex. in. §. furtiuę quoq; res. vers. si. Insti. de vsuc. cuius verba sunt: nā qui sciens alienā rem vedit, vel ex alia causa tradiderit, furtum eius committit: q^o intellige, quando est facta traditio rei. secus verò, si nulla est facta traditio: sed tātum vendidit, & eam existētem in absentia promisit accipere: quia tunc nō interuenit cōtracta tio, & per cōsequens non committit furtum. argu. tex. in. l. si quis vxori. §. nec verò. ff. de furtis. & in terminis istam sententiam & cōmu. tenet glos. sing. in. l. item si res. C. de alie. iudi. mutan. cau. fac. quam ibi ad hoc summē notat. & cōmen. Bar. & cōmu. docto. si verò sit res immobilis non tenetur furti, quia non cadit in rebus immobilibus: sed tantum tenetur de euictione ad totale interesse per to. ff. & C. de euictionibus. & in tā tū est verū, q^o requiritur traditio vt committatur furtū q^o requiritur traditio vera, & non sufficit ficta. putā, q^o res sit penēs emptorem, & venditor permittat habere vel constituat se nomine emptoris possidere, vel alias, quia per talem fictam traditionem nō committit furtum. ista est glos. for. & expressa in dicta. l. item si res in glo. magna in medio, quam ibi reputat mirabilem Bar. & alij doct. notat etiam & cōmendat Bal. & alij docto. in. l. alienum. C. de furtis. Areti. &

aliqui docto. in. l. 3. §. si rem. ff. de acqui. possess. sed his non obstantibus cōtrarium videtur de iure verius, imò quòd sufficiat sola traditio facta, vt cōmittatur furtum. argu. tex. no. in. l. falsus. §. sed & si his. ff. de furtis. per quem ita tenet gloss. expressa & or. in. l. si fernus. C. de furtis. & ibi Sali. & alij docto. Bald. Paul. & alij docto. in. l. alienum. eodem titulo.

9 Et adde q̄ licet pretium nō sit certum & determinatū sufficit q̄ referatur ad aliquod ex quo possit certificari, vt si quis dicat, q̄ vendit rem quanti ipse emit, vel quanti in tali archa, vel loco sit. tex. est in. l. hęc venditio. §. huiusmodi. ff. de contra. emptio. cuius verba sunt. huiusmodi emptio quanti tu eum emisti vel quanti pretij in archa habeo valet, nec enim incertū est pretium in tam euidenti venditione: magis. n. ignoratur quanti emptus sit quam in rei veritate incertum est. tex. in. l. si quis fundum eod. titulo. tex. in. l. si pater. §. si. de pactis dota. & ibi Bart. & cōmu. docto. tex. in. l. certum est. ff. si certum petat. tex. in. l. à se toto. ff. de hære. in sti. tex. in. l. si ita scripsero. ff. de condi. & demonst. ex quo inferitur, quòd potest fieri venditio tritici, vini, olei, vel alterius similis rei pro pretio, quo communiter talis res vendatur in foro publico tali die vel tempore. item etiam deducitur & inferitur, q̄ non valet venditio genericæ facta pro iusto pretio, nisi certum pretiū inter partes cōstituatur, & in specie probat. tex. iūcta gloss. & cōmu. opi. in. l. si fundus. §. si. ff. de pigno. vbi habetur q̄ specialiter in pignore valet conuentio, q̄ non soluto debito intra certum tempus, res sit vendita creditori pro iusto pretio, quia aliàs fortè nō inueniret quis pecuniam mutuam. secundo facit tex. cum materia. in. l. si. C. de cōtra. emptio. vbi habetur quod pretium potest conferri in arbitrium certæ personæ: sed nō incertæ. ergo apertè probatur quòd veditio simpliciter & genericè facta pro iusto pretio, non potest valere, & in terminis per ista fundamenta: ita tenet Romanus in. l. sciendū. ff. de verbo. oblig. 9. colu. nu. 32. quo casu si defacto fiat venditio, vel locatio prædicto modo, & sequat traditio & emptor vel cōductor perceperit fructū, dato quòd talis contractus non valeat, nec teneat: tamen veditor vel locator aget ad rem, & fructus, actione præscriptis verbis, vel actione in factū, ex æquitate. argu. tex. in. l. quotiens. ff. de præscriptis verbis. & per illum text. ita tenet Azo in summa. In sti. locati. quòd dictum reputat vnicum & singu. Bald. in. l. contractus. C. de fide instru. 3. colu. versi. modo quæro: imò q̄ magis est. dicebat Romanus in dicta. l. sciendū

de verbo. oblig. nume. 33. velle Azo. in dicto loco, q̄ etiam ipsemet cōtractus valeat saltem vt contractus innominatus: scilicet do tibi, vel tra do hęc rem vt pretium iustū mihi restituas: & cogitur recipiens pretiū iustum soluere, actio. præscriptis verbis. Sed certè falsum est, nec Azo hoc dixit, nec voluit: sed tātum quod supra dixi. l. q̄ fructus vel pensionē restituat: quia alias venditor vel locator remaneret in damno, nec prædictis obstat. tex. singu. & vnicus in. l. excepto. C. locati. vbi probatur. q̄ contractus locatiōis valet nullo pretio determinato: quia videtur appositū pretiū, quod secūdum communē consuetudinē solet pro illa dari & hoc notat & cōmendat gloss. ordi. & commu. docto. & reputat vnicum Bal. ibi: quia ille tex. debet intelligi quando res locata cōmuniter erat consue-ta locari pro certo pretio & pensione, quia tūc postea simpliciter eam locando videtur locari pro eodem pretio. ex quo singulatiter infero, q̄ in nostro regno in locis quibus taxatur pretium domorū, & habitationis earū de consuetudine. valet & tenet locatio & conductio simpliciter facta sine pretio, cum ad illud partes videantur se referre.

10 Quæro tñ circa prædicta si interueniat pretiū & aliqua res ex parte emptoris, an sit contractus emptionis & venditionis, an permutationis & breuiter & resolutiue dico q̄ si partes expressè dicūt q̄ sit cōtractus veditiois erit veditio, si vero dicūt q̄ sit permutatio, erit permutatio. arg. tex. in. l. tenetur. §. 1. ff. de actio. empti. text. in. l. si sterilis. §. si tibi eod. tex. in. l. fundi partem, in fine. ff. de contra. emp. tex. in. l. si prædio. §. si. ff. de in diem adiec. cum similibus. quibus probatur, q̄ ille contractus erit iudicandus quem verba partium demōstrant, & pactum appositum iuxta illum cefetur pars pretij vel pars accessoria eius. si verò partes nihil dixerant, sed sumus in dubio: tunc debet attendi illud quod plus valet, nam si pretium excedat valorem rei, erit venditio: si vero ipsa res excedat valorem pretij erit permutatio, ita probat text. notabilis in. l. quidquid. §. si. ff. de acquir. rerum domi. text. in cap. ad quæstiones ex. de rerū permu. & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet Bar. in. l. Aristo. ff. de dona. & ibi Pau. de Caf. Imola. Roma. Cuma. & cōmu. docto. tenet etiā Albe. & alij doct. in. l. quærit. ff. de statu homi. Ioan. Andre. Abbas & canonistæ, in. c. ad quæstiones ex. de rerum permu. adde tamē q̄ si res quæ datur simul cum pretio ex parte emptoris sit longè maioris valoris quā pretium: semper erit permutatio, dato q̄ partes dicant, q̄ sit venditio

ditio & e contra, si pretium sit maioris valoris quam res, quæ simul datur cum eo, erit venditio, dato quod partes dicat, quod sit permutatio, quia quando verba partium ponuntur in aliquo contractu vel dispositione, ex quibus resultet aliquod dubium tunc potius debet iudicari & declarari secundum propriam & formam & naturam eius quam secundum verba à partibus prolata ita probat tex. in cap. constitutus. de reli. domi. & ibi notat & commendat Abbas & commu. docto. & in terminis in nostro casu, ita tenet & declarat Pau. de Cast. in l. Aristo. ff. de dona. & ibi alij docto. & ante eum voluit Bar. & alij doctores antiqui in l. si in emptione. ff. de contra. emptio. vnum tamen est quod si res & pretium quod simul pro alia reddatur, sint eiusdem valoris & partes nihil dixerunt quod erit permutatio argu. tex. in l. i. ff. de estimat. actio. per quem ita tenet Bart. in l. i. ff. de rerum permut. quæst. Imola & Romanus in dict. l. Aristo. ff. de dona. Iaso. in l. 2. ff. si cer. pe. penul. colu. in fine licet contrarium velit Bal. in præludij feudorum. 6. colu.

Item etiam principaliter quaero. an fructus rei vendite cedant pertineant emptori vel venditori, & breuiter & resolutiue dico quod si inter contrahentes aliquid sit dictum & dispositum illud est seruandum, vt in l. qui fundum. §. fundi. ff. de contra. empt. si verò nihil est dictum vel dispositum, tunc, aut fructus erant iam collecti & percepti, & cedunt & pertinent venditori, vt in l. si stipulatus. ff. de vfuris: & ibi gloss. ordi. & commun. docto. aut non erant collecti nec percepti, sed pendentes in re, & cedunt & pertinent emptori, tamen quam pars rei. argu. tex. in l. fructus pendentes. ff. de rei ven. & in terminis probat tex. in l. Iulianus. §. si fructibus. ff. de actio. empt. tex. in l. si. §. fructus. ff. de his quæ in frau. cre. aut tempore venditionis, non erant pendentes in re, sed postea fuerunt nati & per venditorem percepti & cedunt & pertinent venditori si mora eius non interuenit, nec præcessit: alias verò post moram pertinent emptori. argu. text. iuncta commun. opi. in l. curabit. C. de actio. empti. & prædicta procedunt quando fructus sunt naturales vel industriales: si verò fructus consistunt in pensionibus rei locatæ dico quod aut iam erant debitæ tempore contractus, & venerat dies solutionis & cedunt & debentur venditori non verò emptori, quia personalis actio non sequitur fundi possessorem vt in l. i. §. si hæres. ff. ad Trebel. aut verò tempore venditionis non cesserunt, nec erant debitæ & pertinent ad emptorem & venditorem pro rata & portione ipsius temporis lapsi pensionis debitæ: ita probant iura superiora, &

ibi gloss. ordi. & commu. docto.

Item principaliter quaero quando quis simpliciter vendit rem an videatur totam rem vendere vel tantum ius, vel partem habet in ea: & breuiter & resolutiue dico quod tantum videtur vendere ius vel partem quam habet & non totam rem. tex. est. no. in l. qui tabernas. ff. de contra. emptio cuius verba sunt qui tabernas argentarias, vel ceteras quæ in solo publico sunt vendit non solum, sed ius vendidit, cum istæ tabernæ publicæ sunt quarum vsus ad priuatos pertinet: quod tamen intellige quando emptor sciret totam rem non esse venditoris: sed tantum illud ius vel partem: secus autem si emptor ignoraret quod semper præsumitur: quia tunc totam rem videtur vendere liberam & iure proprio & aliqua parte euicta teneretur de euictione. ita probat tex. in l. cum venderes. ff. de contra. emptio. & ibi gloss. ordi. & commu. docto. tex. in l. i. §. i. ff. de actio. empti. tex. in l. ex. empto. eod. titu. tex. in l. 3. eo. titu. tex. in l. tenetur. §. si. eod. titu. tex. in l. si sterilis. §. quanuis. eod. titu. in l. quaero, eod. titu. tex. in venditione: eod. tit. tex. in l. i. & quasi per totum. ff. de euictio. tex. in l. ex his prædi. C. de euict. & ibi glo. or. & commu. doct. & in expresso per ista iura: ita tenet & declarat Bal. in dicta l. qui tabernas. ff. de contra. emptio. & ibi alij doct. idem Bald. vbi valde comm. in rub. C. de contra. emptio. 2. colu. 6. quæst. idem Bald. in l. ex his prædiis. C. de euictio. & ibi alij doct. idem Bald. in l. in testamento. C. ad l. fal. idem Bal. in l. C. qui testa face. po. 2. col. num. 5. & ibi Pau. & alij docto. Paul. de Cast. no. in l. si quis domum. §. i. ff. locati. i. colu. num. 5. Roma. in l. vsus fructus. ff. solu. matri. pe. col. num. 19. Fabianus de monte, in tracta. emptio. & vendi. 6. q. princ. versic. circa. 7. membrum. 2. col. adde tamen quod ex quantitate pretij, vel ex aliis circumstantiis potest præsumi, an videatur tota res vendita, vel tantum pars: ita docto. vbi supra. & tenet Bart. in l. cum tabernæ. ff. de pignoribus. quod extende, vt habeat locum & procedat in quolibet alio contractu oneroso vt permutatione, dote & similibus: ita tenent docto. vbi supra. secus tamen est in titu. lucratiuo, vt in donatione legato & similibus: quia si quis simpliciter donat, vel legat rem, videtur tantum donare vel legare ius, vel partem, quam habet in ea, etiam si illud ius sit morte, vel tempore periturum: & etiam si donatarius vel legatarius ignoret. tex. est in l. si domus. §. si. ff. de lega. i. tex. in l. quod in reru. §. i. eod. tit. tex. in l. vxor patru. C. de lega. tex. in cap. pastoralis de dona. & vtroque communiter doctores.

Item iuxta prædicta quæro si quis vendidit domum vel fundum an videatur vendere domum vel fundum sibi accessorium & ei ad hæretem & breuiter dico qd si tota domus vel fundus tã principalis quam accessorius vno, & eodem nomine nuncupetur à domino venditore, & in actibus eius habitando locãdo vel aliàs semper eo accessorie utebatur tota domus vel fundus tã principalis quam accessorius venit in venditione, licet vn^o ab alio distinctus sit alias verò nõ. ita probat tex. sing. iu. l. Seiç. §. Tirãne. ff. de fundo instructo & instru. lega. vbi habetur qd si testator legat fundum videtur etiam legare pratum, vel alium fundum, qui est ei coniunctus & vna & eadem appellatione nuncupabatur & ad hoc notat & comen. ibi. bar. Albe. & com. mu. docto. anti. tex. expressus & melior de iure in. l. prædiis. §. fi. ff. de lega. 3. & ibi notat Barto. Albe. & alij docto.

14 Item etiam iuxta prædicta quæro, si quis simpliciter vendit ancillam, vaccam, equam, vel ouem videatur vendere vitulum, pulum, vel agnum, & sic partus earum: in quo resolutiue dico, qd si talis partus est in vtero, vel est iam natus, & lactatur ab ipsa matre, videtur etiã venditus cum ea: quia iudicatur vna & eadem res, & accessorie ad hæret matris: si vero ipse partus non lactatur, à matre sed iam pascit herbam, & alitur per se, tunc non censetur venditus cum matre: sed remanet penes venditorẽ: quia iudicatur res distincta & per se & accessorie nõ ad hæret matris. ita probat tex. valde singu. in iure in. l. sed adest. §. si quis mulierẽ. ff. locati, vbi dicit tex. qd si quis conduxit mulierem vehẽdam non debet habere pretiũ vel pensionẽ pro infante existente in vtero, nec iam, nato, quia vettura eius censetur modica. item quia, quo vsq; lactatur puer, censetur vnum corpus cum matre, & nondũ exiisse de vtero, cũ eodẽ liquore alimẽtetur, quo inclusus viuebat, secundũ Pau. & docto. ibi. tex. in. l. in rem actio. §. item quæcunq; ff. de re ven. vbi probat qd quãdo aliqua res alteri accedit: & coheret iudicatur vna & eadem res, & non debet ab ea separari. tex. in. l. plerũq; ff. de ædili. edicto. tex. in. l. si vt certo. §. vsq; adeo. ff. cõmo. vbi cõmodat æqua, videtur cõmodatus pulus editus. & tenetur in vtroque custodiam præstare tex. in. l. quãuis. ff. de precario vbi si per cõtractũ precarij cõceditur ancilla, videtur etiã cõcessus partus eius. text. in. l. cũ aurũ. ff. de auro & argen. lega. facit etiam no. tex. in. l. possessionum. C. cõmu. vtriusq; iu. vbi habetur qd separatio inter parentes & filios, & valde coniunctas personas, nõ est permittẽda.

tex. in. l. nec filiũ. C. de patria põt. & secundũ istã dist. intellige tex. in. l. lega. §. fi. ver. ouib⁹. ff. de lega. 3. habet, qd legatis ouib⁹ nõ veniunt agni: quia debet intelligi qn iam pascebãt herbã, & erant de per se. secus verò si lactabãtur & accessorie adhærebãt istã sentẽ. matrib⁹. tenet Guil. de Cu. in. l. si vt certo. §. vsq; adeo. ff. cõmodati. & ibi Albe. de Ro. Fulgo. & alij doc. Ang. & alij docto. in. l. eũ qui. §. non solũ. ff. de furtis. Bald. in. c. translato. de cõsti. i. col. nu. 3. poli. cle. mar. in. l. i. §. diuus Adrianus. ff. de quef. nu. 2.

15 Item quæro si quis simpliciter vendidit equum vel mulã an videatur vendere sellã & frẽnu: in quo arti. resolutiue dico, qd si tẽpore venditionis ostẽditur emptori cũ sellã, vel frẽno, vel alio ornamento, qd oĩa illa videntur vedita & debet tradi emptori: quia tacitẽ videt actũ qd veniant in venditione, & accessorie accedunt & coherent rei veditæ. Si vero ostẽdatur nudus & sine sellã, vel frẽno: ita videtur venditus & non debetur aliquod ornamentũ: & idem est qn venditur in absentia, quia si nihil actũ est nõ debetur sellã, nec frẽnum, ita probat tex. nota. & expressus in. l. ædiles. la. 2. ver. i. ff. de ædi. ædicto, cuius verba sunt. vtiq; si optimẽ ornata vendendi causã fuerint ita emptorib⁹ tradant: & ibi notat Odo fre. Bal. Ange. Sali. Fulg. & cõmu. doc. tex. in. §. vediti. eiusdẽ legis. tex. in. l. eũ qui. §. nõ solũ. ff. de furtis. & ibi notat Bar. & alij docto. per quæ iura: ita tenet Guillel. Albe. Pau. & cõmu. doct. in. l. si vt certo. §. si vsq; adeo. ff. cõmodati. Bald. Sali. & alij doct. in. l. 2. C. de ædili. actio. qd intellige nisi aliud sit de consuetudine loci secundũ prædictos doctores. vbi suprã.

16 Item quæro si quis vendidit prædiũ vel fundum ad modũ vel iugera & postea uõ inueniantur in eo tot. modi vel iugera an venditor teneatur supplere vel pretiũ minuere in quo arti. notabili & quotidiano resolutiue dico sic, qd si talis venditor simpliciter vendidit prædiũ vel fundũ vno & eodẽ pretio dicẽdo qd habebat tot iugera licet tot nõ inueniãtur non tenetur supplere, nec pretiũ minuere: sed totũ pretiũ conuentũ habebit, quia intẽtio partiũ fuit se referre ad certam speciem vel corpus, non ad illam mensuram, & quidquid intra illud continetur & reperitur cõclusum, videtur venditum argumen. text. in. l. æde sacra versicu. 1. ff. de contra. emptio. item etiam: quia talis assertio vel demonstratio falsa non censetur finalis inter cõtrahentes, vt vitiet dispositionem. argumẽ. tex. cum materia, in. l. demonstratio falsa. de conditio & demonstr. Si verò talis venditor vendit prædiũ, vel fundum non simpliciter, sed admodum, vel numerum

numerum, dicendo quod habebat tot iugera pro certo & determinato pretio pro quolibet iugerum, tunc, si tot non inueniantur, tenetur supplere iugera vel pretium minuere, quia intentio partium fuit se referre ad numerum non vero ad ipsam speciem vel corpus: unde secundum numerum debet fieri solutio, & assignatio rei non minuit, neque auget contractum, vel dispositionem. arguenen. tex. in. l. quidam testamento. ff. de legatis. 1. & in. l. si fundum sub conditio ne. §. si libertus: eodem tit. & in expressio istam senten. & conclu. probat tex. in. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contra. emptio. cuius verba sunt. Qui agrum vendebat, dixit fundi iugera decem, & octo esse, & quod eius ad mensuram erit ad singula iugera certum pretium stipulatus erat, viginti inuenta sunt, pro viginti deberi pecuniam respondi. & ibi notat & commendat glos. ord. Bart. Albe. Bald. Paul. Fulgo. Salic. & commu. docto. tex. in. l. Rutilia Pola. eod. titu. & ibi etiam docto. tex. in. l. 4. §. si modus. ff. de actio. empti & ibi commu. doct. & in expressio per predicta iura istam senten. & conclusionem tenet Oldal. in consiliis suis consi. 197. specu. & ibi Ioan. Andr. in additio. eius in titu. de empti. & vendi. §. 1. si. colu. vers. super quo notat Albe. in. l. comprehensum. ff. de contra. emptio. Bart. in. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de actio. empti. Sali. in. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contra. emp. Bal. in Rubri. C. de contra. emptio. pe. colu. 22. quaest. Sali. in. l. 2. C. eod. titu. penul. q. Abbas in cap. per tuas de dona. 2. colu. nu. 9. & ibi Imola. si. colu. & ibi commu. alij docto. Paul. de Eleazar in cap. si. de emptio & vendi. sic Cinus in. l. demonstratio falsa. ff. de condit. & demonstr. 3. colum. Iason in. l. 1. C. de Summa Trini. & Fide Catho. 1. lectura. 2. col. num. 4. idem Iason. in. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. ff. de lega. 1. si. col. Alex. in consi. 133. 1. vo. 8. col. & consi. 120. 2. volu. in quibus locis predicti docto. reputant singulare & quotidianum in practica.

17 Item quæro an in contractu emptio. & venditionis, vel quolibet alio requiratur scriptura. in quo artic. resolutiue dico, quod non nisi in casibus in iure expressis & determinatis. tex. est formali & expressus in. l. pactum quod bona fide. C. de pactis. tex. in. l. in exercedis. C. de fide instr. cum pluribus aliis nisi in casibus specialibus, de quibus ibi per doctores. & Latius per glos. fam. singularem & magistram in cap. 1. de sensibus. lib. 6. quod intellige præterquam si partes dicant, quod fiat scriptura, quia tunc emptio & venditio, nec alius contractus valebit ante perfectionem & absolutionem eius. tex. est capita

lis & expressus in. l. contractus. C. de fide instr. & ibi gloss. ordin. & commu. docto. tex. in. §. 1. insti. de emptio. & vendi. & idem disponit tex. in. l. 6. titu. 5. 5. parti. & adde, quod hoc debent dicere partes in ipso contractu vel ante: secus vero si postea contractu iam perfecto & absoluto, quia tunc tantum requiritur ad effectum probatisis. ita tenet & declarat gloss. ordi. in dict. l. contractus & ibi commu. docto. imò postea licet partes nihil dicant potest vna alteram compellere, vt inter eas fiat scriptura pro faciliori probatione, quia quod sibi non nocet, & alteri prodest, cogitur quis facere, vt in. l. 1. §. denique el. 1. ff. de aqua public. & ibi gloss. ordi. quæ plura alia iura allegat & commu. docto. & in ter. ita tenet gloss. ordi. in. l. 2. ff. solu. matrimo. in verbo suspectum & ibi commu. docto. gloss. etiam in. l. Chirographis. ff. de admini. tuto. gloss. etiam in. l. pupillus. ff. de noua. tenet etiam Bart. & commu. doct. in l. si finita. §. eleganter. ff. de damno infecto: quod casu adde, & nota quod non tenetur se obligare cum clausula garantigia. ita singulariter tenet Ange. in. l. in omnibus. ff. de iudi. quem sequuntur communiter alij docto. ex quibus inferitur quod eo casu, quo partes dicunt in ipso contractu vel ante quod fiat scriptura, possunt licite recedere ante quam fiat, & absoluatur talis scriptura: quia ante nullum ius actio, vel obligatio fuit alicui parti quaesitum. Secundo inferitur, quod postquam facta est scriptura, non agetur ex illo contractu ex tempore conuentionis: sed ex tempore perfectæ scripturæ, tertio inferitur quod si tempore conuentionis erat vnus conductor gabellæ, tempore vero scripturæ factæ alius, quod gabella talis contractus pertinebit secundo conductori, & non 1. Quarto inferitur quod si res vedita sit patrimonii, noue dies, qui dantur ad retrahendum, currunt a tempore factæ scripturæ quando fuit a partibus requisita. de quo te remitto ad materiã retractus quam posui in legibus Tauri. & predicta probantur in dicta. l. contractus & in specie tenet & declarat ibi Pau. de Cas. 3. col. nu. 9. idem Pau. in. l. cum res. C. de proba. 1. col. nu. 4. idem Pau. in. l. qui vis. ff. de verbo obliga. 2. col. nu. 2.

18 Item quæro an in contractu emptionis & veditiois requiratur arra, vel si interueniat quem effectum habeat. In quo articulo resolutiue dico quod pro forma & substantia contractus non requiritur: sed recte, & iuridice sine ea potest celebrari. text. est in. l. quod sæpe. ff. de contra. empt. cuius verba sunt. quod sepe arre nomine pro emptione datur non eo pertinet, quasi sine arraconuentionio nihil proficiat, sed vt euidentiùs probari possit conuenille de pretio & ibi notat glos. ordi.

*noni quæro infamur et ne referat
impugnari per. lib 3 of 94 n 17 m
sine ay leg*

ordinaria, Barto. Albe. Bald. Fulgo. & cōmuni-
ter doct. Si verò interueniat arra, similiter valet
& tenet contractus, & habet virtutē & effectū
q̄ in dubio inducit, & operatur præsumptionem
contractus celebrati, vt probatur in dicta
l. q̄ sæpe & ibi tenet communis opinio: du-
bium tamen maximum est, an eo casu quo in-
teruenit arra, possit aliqua pars recedere à con-
tractu: & breuiter, & resolutiue dico, q̄ si con-
tractus non fuit perfectus & absolutus: sed tan-
tū interuenerunt verba præparatiua contra-
ctus, vel dictum & conuentū fuit, q̄ fieret scrip-
tura: tunc quælibet pars potest recedere à con-
tractu, & perdit arram quam dedit. Et si par-
tem quæ recepit, pœniteat, perdit eam duplica-
tam: quia tenetur reddere arram quam recepit
& tantundem ex suo patrimonio. tex. est ex-
pressus in dicta. l. contractus. §. illud. C. de fide
Instru. & ibi glo. ordi. Odo. Pe. Cino. Iaco.
Butri. Albe. Bar. Bal. Paul. Sali. & communiter
doct. tex. in. §. i. verfic. fi. In sti. de emp. & vendi-
tio. Si verò contractus fuit perfectus & cōsum-
matus, & vltra hoc interuenit etiam arra, sunt
dubiæ & diuersæ opiniones. Prima, q̄ si aliqua
pars vult recedere, amittit arram, & tenetur ad
totale interesse. Ita tenet Cino in dict. §. Illud
secunda col. 7. q. & ibi Albe. & alij plures doct.
quos ipse refert. Secūda principalis opinio est
q̄ pars quæ contradicit, & vult recedere à con-
tractu, perdat arram, & teneatur ad interesse:
sed arra debet in eo computari, & istam tenet
Azo. & alij quos refert glo. ordinaria in dict. §.
Illud. & sequitur ibi Odo. Pe. Iaco. Butri. Bart.
Bal. & Pau. de Cast. tenet etiā, & sequitur Bart.
Imola. & Cumanus post Dinum & alios anti-
quos, in. l. i. §. Vnde queritur. ff. de publi. Ang.
in. §. i. In sti. de emp. & vendi. & ibi Iason in ad-
ditionib⁹ ad Christoph. qui dicit esse cōmunē
opinionē. Tertia opinio est, q̄ imò indistinctē
quælibet pars possit licitē recedere & tm̄ pdat
arrā quā dedit vel teneat reddere arrā quā rece-
pit, & tātūdē de suo patrimonio per tex. in dic.
§. illud. & ibi tenet Sali. dicēs q̄ ista opinio scru-
ratur in practica, & alij doct. quos ipse refert. &
istam etiam opinionē tenet Azo. sibi contrari⁹
in summa. C. de contra. emptio. pe. col. nume-
ro. ii. pro qua est hodie. l. 7. tit. 5. §. par. q̄ est ve-
rum & pcedit, nisi pro parte precij & solutio-
ne eius detur prædicta arra: quia tunc valebit
cōtractus, & nulla pars poterit ab eo recedere
secundum prædictos doctores, vbi supra & ex-
pressē ita disponit prædicta. l. parti. in fine.
Item principaliter quero, an ipse cōtractus em-
ptionis & venditionis, vel aliqua pars substan-

tialis eius possit conferri in voluntatem vnus
ex contrahentibus: & resolutiue dico, q̄ non.
Imò si conferatur, totus contractus est nullus:
quia obligatio vnus non debet pendere ex vo-
luntate alterius contrahētis, tex. est in. l. in ven-
dentis. C. De contra. empt. eius verba sunt. In
vendentis vel ementis voluntate collata condi-
tione comparandi: quia non astringit neces-
sitate contrahentis, obligatio nulla est. & ibi co-
munis doct. tex. in. l. q̄ sæpe. §. i. ff. eo. tit. cuius
verba sunt. Illud constat imperfectum esse ne-
gotium, cū emere volenti sic venditor dicit:
quanti velis, quanti æquum putaueris, quanti
æstimaueris, habebis emptum. & ibi glo. ordi.
& cōmuniter doct. Quod tamen intellige quā-
do contractus est onerosus, & ab vtraq; par-
te obligatorius, vt veditio, locatio, & similis: se-
cūs verò si lucratiu⁹, vt donatio: quia si quis do-
nat alteri rem, si voluerit, valet talis donatio, ar-
gum. tex. in. l. Si ita legatum. §. illi si volet. ff. de
lega. i. vbi legatum potest conferri in meram &
absolutam voluntatem legatarij. & ibi tenet
Bal. Imo. Paul. & cōmuniter doct. Bar. in. l. cen-
tesimis. §. si. i. col. de verbo. obli. & ibi cōmuni-
ter doct. Paul. de Cast. in. l. stipu. non valet. eo.
tit. idem Paul. in. l. senatus. §. legatum. de lega. i.
Faber in. §. pretium. In sti. de empt. & vend. 2. co-
lu. & ibi alij doct. quod limita, quando confer-
tur in voluntatem donatarij, vel eius cui debet
donatio acquiri: secūs si conferatur in volunta-
tem ipsius promittentis & obligantis: quia in-
distinctē non valet modò sit contractus lucra-
tiu⁹, modò onerosus: quia lex præsumit, q̄ nō
velit obligari. tex. est in. l. Cū sub hac. ff. de
actio. & oblig. tex. in. l. stipulatio non valet. ff.
de verbo. obli. tex. in. l. actio. §. fina. eo. tit. facit
tex. cum ratione in. l. Si ita stipulatus fuero. io.
aut. 15. eo. tit. & tenet Bart. & doct. in dict. l. Cen-
tesimis. §. fina. eo. tit.

19. Item intellige quando contractus ponitur in
voluntatem vnus tantū: secūs verò si in vo-
luntatem vtriusq;: vt si quis dicat, Vendo tibi
rem pro decem, si vis: & alter respondeat, Ego
pro decem si vis: tunc enim valet, quia in depē-
dētibus à mera voluntate, verbum Volo, hinc
inde prolatum rem præsentem & perfectam in
illo instanti significat: & in expresso ita tenet
glo. ordi. in dicta. l. In vendentis. C. de contra.
emptio. in fi: & ibi Odo. Pe. Iaco. Butri. Ci-
nus, Albe. Bal. Paul. Sali. & communiter doct.
Item etiam intellige, quando ipse contractus
vel substantia eius committitur in voluntatem
contrahentis: secūs verò si qualitas rei, vt boni-
tas, color, vel quid simile: & sic placētia vel dis-
placēt-

placencia rei: vt si quis dicat, vendo tibi rem p mille si intra mensem, vel aliud tēpus tibi placuerit: quia tunc bene valet, & tenet & potest committi in voluntate contrahentis. text. est qui sic debet intelligi in. §. emptio. insti. de emptio. & vend. quē sic intelligit ibi glo. Or. & cōmu. doct. omiſſis aliis solu. antiquorum. gloss. etiam. or. in dict. l. in videntis in. i. oppositiōe. & ibi cōmu. doct. adde tamen, q̄ si tempus non ponatur à contrahentibus, q̄ tenetur emptor eam reddere infrà. lx. dies, nisi expressè dictum sit, q̄ perpetuò possit reddere: quia tunc valet cōuentio & perpetuò poterit eam reddere. text. est singul. in. l. quòd si nolit. §. si quid ita. ff. de æditi. edic. & ibi glo. or. & cōmu. doct. & illum. tex. ad hoc. reputat sing. fuci. in. l. si quis arbitrato. ff. de verbo. obliga. 14. num. xi. ibi Iaso. nu. 2. vel aliter. dic. quòd licet contractus vel pars substantialis eius non possit committi in voluntatem vnus contrahentis, resolutio tamen contractus bene potest cōmitti in voluntatem eius. & ita intelligatur tex. in di. l. q̄ si nolit. §. si quid ita. ff. de æditi. edic. tex. in. l. 2. C. de pactis inter emp. & ven. & ista iura sic intelligūt & declarant Abbas & Panor. in cap. illo vos. de pigno. i. col. nu. 2.

20 Item quæro si aliqua res vendatur duobus vel pluribus diuersis temporibus, quis eorum præferatur? In quo notabili & vtili articulo resolutiue dico, quòd ille præferatur, cui prius res fuerit tradita. tex. est capitalis. & expressus in l. quotiens. C. de rei vend. cuius verba sint. quotiens duobus in solidum prædium iure distrahitur, manifesti iuris est eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorum. & ibi notat & commendat gl. ord. Odro. Petrus, Cinus, Iacob. Butri. Albe. Bald. Paul. Salic. Iaso, & cōmu. doct. text. in. l. qui tibi. C. de hære. vel. actio. vendi. tex. in. l. si ancillam. C. de actio. empti. text. in. l. qui tibi. C. de his qui à non domi. manu. text. in. l. multum interest. versi. fi. C. si quis alteri. vel sibi. & idem disponit lex. 50. tit. 5. §. part. cuius decisionis. i. ratio potest esse: quia actio vel obligatio personalis etiam contracta & emanans ratione fundi vel rei, non sequitur eius possessorem. text. est singul. in. l. si. §. si. ff. de contrah. emptio. & ibi. gl. or. & cōmu. doct. tex. in. l. adhuc. §. si operas. versi. quanuis. ff. de usufructu. text. in. l. i. §. si heres. ff. ad Trebe. text. in. l. fluminū. §. adiciuntur. ff. de damnoinfect. tex. in. l. ipse quoq; ff. de rei. vendi. tex. in. l. emptorem. C. loc. tex. in. l. eū C. de actio. & obliga. tex. optimus in. l. prima

& per totum. ff. quæ in frau. credi. ergo in nostro casu & quæſtione quod primus emptor cui res non fuit tradita, non possit agere sua actione vel obligatione personali contra secundum emptorē cui res fuit tradita, certè est noua & concludens ratio mea. Secunda ratio vera & fundamentalis sit, quia in emptorem cui est facta traditio, translatum est dominium, et plenum ius rei, mediante titulo & traditione, vnde merito præferatur alteri, qui solum titulum, & actionem personalem habet contra dominum venditorem: & istam rationem aperte volunt & probāt prædicta iura, & in terminis eam tenet. gloss. ordi. in dict. l. quotiens & ibi Petrus, Cinus, Iaco. Butri. Albe. Bald. Paul. Salic. & Ias. quam sentent. & conclud. primo extendit, modo quis alienet rem tit. oneroso, modo lucratiuo donatiōe, vel alio simili: quia sentent. per ille præferatur, cui prius fuerit tradita, text. est in dict. l. quotiens. versi. fin. ibi cum & si ex causa donationis vtriq; dominium rei vendicetis eum, cui priori possessio tradita est, haberi potiorum cōuenit. & ibi cōmu. doct. Secundo principaliter extendit, vt procedat & habeat locum in contractu locationis, nam si quis locauit rem suam duobus vel pluribus, præferatur ille cui res prius fuerit tradita, quod subtiliter probat tali fundamento: quia aut ipse locator agit contra conductorem, & nullo modo potest, cum teneatur actione locati ad obseruantiam contractus ergo à fortiori competeret exceptio ad retentionem eius, argumēto tex. in. l. prima. §. quod autem ait prætor. ff. de superficiebus. text. in. l. Papinianus. §. si filius. ff. de inoffi. testa. text. in. l. inuitus. versi. primo. ff. de regul. iu. aut verò primus conductor agit contra secundum, & nulla potest ei competere actio per rationem primam supra assignatam: quod actio vel obligatio personalis non sequitur fundi possessorem, vel detentorem: ergo aperte sequitur, quod actio vel obligatio sua profecta vel causata ex contractu locationis, non potest dirigi contra prædictum secundum conductorem detentorem rei: sed tantum contra locatorem personaliter obligatum. neque huic sententiæ & con. obstat textus ille notabilis in. l. in operis. ff. locati, vbi probatur, & disponitur, quod si quis locauit rem duobus, tenetur soluere primo, & ille præferatur secundo conductori, per quem istam sententiam & conclud. in terminis tenet solus Iaso. in dict. l. quotiens octaua columna. versicul. 13. dicens, quod est frequens quotidianus & nouus casus ab alio non

non positus, sed salua eius pace. ego teneo contrarium per prædictum fundamentum: nec obstat text. in dicta. l. in operis. quia loquitur & procedit quando locator nulli ex cōductorib⁹ tradiderat rem: sed vterq; concurrebat, quo casu primus est præferendus, & iste est verus & realis intellectus illius legis. Et sic eum intelligit ibi glo. ordinaria. Barto. Albe. & communiter doctores. Neq; iterum obstat tex. notabilis & subtilis in. l. priuilegia. ff. de priuil. credit. vbi disponitur, quod quando plures creditores personales concurrunt, nullus præferatur ex anterioritate temporis: qui procedit in debito merè personali ad pecuniam vel interesse, secus verò, si sint creditores personales ad factum sibi præstandum: quia tunc si concurrant in petendo, primus præferatur. Cui⁹ ratio vera & subtilis est: quia factum est merè indiuiduum, vt in. l. 2. §. item si in facto. & in. l. 3. & in. l. quarta. & in. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. obli. ideò tale factum prius & in totum debet præstari primo conductori. & iste verus est sensus illius text. in dicta. l. in operis. & in expresso in nostra quæstione proposita, quod in contractu locationis præferatur secundus conductor, cui prius res fuerit tradita. Istam sententiam & conclusionem tenent domini de Rota. in decisionibus suis, decisione. 879. in antiquis Alexand. de Imo. in consilijs suis. 5. volu. consi. con. 122. Sucinus in con. su. 4. volu. con. 29. quã ego sequor.

Tertiò principaliter extende, vt procedat, & habeat locum in quasi dominio, & publiciana: nam si quis bonæ fidei possessor rem alienam vendiderit vel donauerit duobus vel pluribus diuersis temporibus, ille præferatur in quasi dominio & publiciana, cui prius res fuerit tradita tex. est notabilis & expressus in. l. siue autem. §. si duobus. ff. de publiciana. & ibi notat & commendat glossa ordinaria. Odo. Barto. Albe. Ange. & communiter doctores, & reputat singularem Bald. tex. in. l. si ea res. §. fina. ff. de actio. empt. & idem disponit, lex. 50. titulo quinto. 5. parte.

Quartò, principaliter extende etiam si primò sit facta traditio per actum fictum: alteri verò per actum verum, adhuc enim præferatur prim⁹ quia ius, possessio, traditio vel effectus qui resultat ex actu ficto, dicitur esse verus & perfectus, sicut ille qui resultat ex actu vero, & naturali. ita probat textus singularis in. l. certè. §. primo. ff. de precario. quem ad hoc notat & commendat ibi Bart. & communiter doctores, & reputat vnicum Bald. in. l. Vnica. §. ne autem. C.

de cadu. tollen. probat etiam text. in. l. q. meo. §. si veditorem. ff. de acqui. posse. & in expresso ita tenet Guido de Suza, in dict. l. quotiens. C. de rei vendi. Ioa. An. in addi. ad Specu. in titul. de emptio. & vendi. §. sciendum. versic. Nota qd si res vendita. Bald. in rubri. de contra. emptio. 4. colu. 16. q. idem Bald. in præludijs feud. 6. col. nu. 29. Anto. de Bu. in cap. cum venisset. de resti. Spo. Abbas in cap. 2. de consuetu. Oldra. in consilio. 114. Alexander optime & singulariter in consilio decimoquarto si. columna. Iafon in di. l. quotiens. C. de rei vendica. quarta columna Decius in regula contractus. de regulis iuris in sexto.

Quintò principaliter extende, vt primus emptor vel donatarius, cui non est tradita res, non possit se ponere pro suo interesse, & impedire aliquo remedio iuris, ne alius emptor vel donatarius mittatur in possessionem vel detentionem rei: sed liberè poterit venditor tradere cui volet, vt præferatur, licet teneatur ad interesse: cuius ratio vera & concludens est: quia licet expressè quis se obliget, & promittat rem propriam non alienare: tamen bene poterit libere alienare, & dominium transferre, licet teneatur ad interesse, vt in. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obli. & in. l. penultima. ff. de pactis. & in. l. ea lege. C. de condi. ob cau. & vtroque communiter doctores. Ergo eodem modo quando quis vendidit alicui aliquam rem, licet tacitè ex natura cōtractus teneatur alteri nō vendere nec alienare, sed eam emptori tradere, vt lege prima, & per totum. ff. & C. de actionibus empt. & in. l. Qui fundum. ff. de contract. empt. & in. l. venditor hominis. ff. de euctio. & in. l. qui duobus. ff. ad legem Corneliam de fal. tamen potest liberè eam alteri vendere, & tradere, & in eum dominium transferre: ex quo venit præferendus primo venditori. Nec obstat, si subtiliter dicas, quod saltem res efficitur litigiosa, si primus emptor eam petat à venditore, vt in. l. secunda & per totum. C. de litigiosis. Ergo alteri non potuit dare nec tradere, quia illud est verum & procedit, quando venditor alienasset post litem contestatam, quia aliàs non efficitur litigiosa in actione personali, vt ibi tenent & declarant communiter doctores. Vnde antè bene potuit venditor alienare, & tradere, & dominium vel quasi transferre Et in terminis ita tenet singulariter Baldus, licet sic non declarat in capit. primo, secunda columna, num. tertio, in titul. quid sit inuestitura in vsib⁹ feudorū. & ibi notat & cōmēdat Ia. in dicta. l. Quotiens. C. de rei vendica. 1. colum.

post medium. Sextò & principaliter extēde vt procedat, & habeat locum in clericis & personis ecclesiasticis, vt semper præferatur emptor cui prius res sit tradita. ita tenet Abbas & magis communiter docto. in ca. continebatur. de his quæ fiunt à præ. sine con. & tenet & fundat latè Iaso, qui benè loquitur in hoc puncto in dict. l. quotiens. C. de rei ven. 5. col. num. 19. ad quem te remitto.

Septimò principaliter extēde vt procedat, & habeat locum, etiam si prima venditio vel donatio fiat cum iuramento: nam si postea alteri vendatur vel donetur, & ei fiat traditio, debet præferri, non obstante iuramento: quia licet iuramētum interpositum in contractu præcisè obliget iuramentum ad factum, vt est glo. singu. iuncto tex. in. l. si pecuniam in verbo. ne. ne cesse habeas. ff. de condi. ob causam quam ibi ad hoc notat & commendat Bald. & commu. doctores, & reputat singul. Imola. in. l. z. §. sed & si quis. fi. col. ff. de dona. idem Imola in cap. primo. de iudi. idem Imola in cap. per tuas. de arbi. idem Imola, & ibi alij Canonistæ in capi. veniens. de iure iu. tamē illud est verum & procedit quando ipse habet & possidet facultatē: secus verò si rē alteri alienauit & tradidit: quia ille cui est facta traditio, debet præferri: quia non impeditur venditor, vel donator per iuramētum rem alienare, & dominium transferre. & in terminis ita tenet Imola. in cap. cū contingat antepenul. fo. l. colu. nu. 85. Tenet etiam Iaso nimis commendando in dict. l. quotiens. 9. col. nu. 36. & ex superioribus potest reddi vera ratio decidendi ad tex. nota. & subti. in. l. si à Titio. ff. de rei vēdi. vbi habetur qd si quis fundum emat, vel rem alienat à Titio, & ei sit facta traditio, & postea Titius extiterit hæres vero domino, & illum fundum vel rem alteri vēdat, & tradat, debet præferri primus emptor: nam vera ratio potest esse: quia primo emptori res prius fuit tradita: vnde meritò debet præferri, quia confirmatus fuit primus titulus & traditio & ius eius, ex superueniente iure hæreditario ipsius venditoris: & ad hoc notat & commendat glo. ordi. Odofre. Bar. Albe. Bald. Ange. & communiter docto. Probat etiam tex. in. l. apud Celsū. §. si à Titio. ff. de doli excep. tex. in. l. si à Titio. ff. de rei ven. & tradi. & idem disponit. l. 51. tit. 5. 5. parte. Nunc verò limita & intellige prædictam sententiam & conclusionem quæ habet, qd si res vendatur vel donetur duobus vel pluribus, ille præferatur in dominio, vel qd si dñio cui res prius fuerit tradita: primò vt procedat, qñ ex solo titu. nō caufatur nec transferat

dominium, vel aliquod ius reale, sed requiritur traditio: secus tamen est, quando ex solo titulo caufatur & transfertur dominium, & ius reale sine aliqua traditione vera vel ficta, quia tunc ille, qui prius habuit titulum, præferatur alteri, licet ei sit facta traditio: & hoc apertè fundatur ex iuribus superioribus, iuncta cōmuni ratione: & in expresso ita tenet Petrus, Cinus, Iaco, Butri. Albe. Bal. Sali. Pau. & commu. doctores in dict. l. quotiens. C. de rei vendi. Ex quo primò deducitur & infertur, qd si prædictus contractus vel titulus fiat diuersis temporibus cum ecclesia, & cum alio tertio, semper præferatur ecclesia, licet alteri sit facta traditio, cū solo titulo transeat dominium in eam & ius reale, vt in. l. si. cum mate. C. de sacro. ecclesi. & in terminis ita tenet glo. ordi. in. l. siue autem. §. si duobus. in verbo petentis. ff. de publi. & ibi cōmuniter doct. tenet etiam Petrus, Iaco. Butri. Bal. Paul. Sali. Iaso. & communiter doctores in dicta. l. quotiens. C. de rei ven. Abbas & Canonistæ in cap. cōtinebatur. de his quæ fiunt à præ. sine con. capi. Vnum tamen est, quòd hoc casu requiritur, quòd ecclesia probet venditorem vel illum à quo habuit causam esse dominum: ita Ange. in dict. §. si duobus. in fine, quæ sequuntur alij doctores. Secundò deducitur & infertur, qd si quis obligauit, vel hypothecauit rem suam duobus vel pluribus, diuersis temporibus, ille præferatur cui prius fuit obligata, non autem ille cui prius sit facta traditio: quia solo titulo & conuentione transfertur ius hypothecæ sine aliqua traditione. text. est in. l. 1. ff. de pigno. actio. tex. in. l. cōtrahitur. ff. de pigno. tex. in. l. si tibi decem. §. de pignore. ff. de pactis. tex. in. l. 4. ff. de fide instru. text. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsuca. tex. in. l. 2. C. quæ res pigno. oblig. po. & idem disponit. l. 13. titu. 13. 5. par. cuius ratio subtilis est, quia aliàs nihil oporteret contractus vel obligatio pignoris secū dum Baldum in. l. traditionibus. C. de pactis. penultima colum. Etgo benè sequitur, quòd in re pluribus obligata, præferatur semper primus absque traditione: & in terminis ita probat textus in. l. creditor. §. fina. versicu. fina. ff. qui potio. in pign. habe. cuius verba sunt: nā & in pignore placet si prior conuenerit de pignore, licet posteriori res tradatur adhuc potiorē esse priorem, & ibi notat & commendat glossa ordinaria. Bart. Ange. Sali. & communiter doctores, & per illum textum: ita tenet Cinus, Iacobus, Butri. Albe. Bal. Paulus, Sali. & communiter doctores in dicta. l. quotiens. & ibi Iaso. 3. colum. nume. 11.

Secundò, principaliter limita & intellige, vt procedat quando secunda venditio alteri facta, fuit celebrata bona fide sine dolo malo & fraude: secùs tamen est quando fieret in fraudem primi emptoris vt non habeat rem, & secundus emptor participauit de fraude, quia tunc licet secundo emptori sit facta traditio: mediante qua in eum sit translatum dominiũ primus emptor poterit rem & traditionem reuocare actione in factum reuocatoria quæ cõpetit ad reuocãda ea quæ sunt alienata in fraudem creditorũ. arg. tex. in. l. prima, & per totũ. ff. de his quæ in frau. cred. in. l. i. C. de reu. quæ in frau. cred. & in terminis isto fundamẽto & ratione istam sententiam & conclusionem tenet singulariter Baldus in rubri. C. de reuo. his quæ in fraud. creditorũ alienat. sunt. i. colum. nume. 2. Sali. in. l. prima, in fine. eodem titulo: & sentit glossa ordinaria in dicta. l. quotiens C. de rei vendi. in glossa secunda, dum dicit. i. bona fide & ibi Albe. & Sali. & tenet ibi exp̃f. s̃e Iaso & reputat singulare. 6. col. 9. limit. Tenet etiã Ange. de Are. in. §. itẽ si quis in fraud. Insti. de act. pe. col. & ibi Iaso. 13. col. nu. 76. vbi reputat illud dictum Baldi vnicum, & non alibi. idẽ Iaso in. l. si. C. de sacro eccle. pe. col. Aduertendum tamen, quòd licet ista sit communis opinio, & satis æqua & ab ea non esse recedendũ in iudicando & consulendo: tamen in puncto iuris non videtur vera: imò quòd etiam isto casu, secundus emptor, cui prius res fuit tradita. præferatur: & hoc in conuincibili ratione: quia etiam fraude vtriusq; probata, non est agendum reuocatoria contra possessorem, nisi prius facta excussione in bonis principalis debitoris vt in. l. prima. C. de re. his quæ infra. credi. alienat. sunt. ibi bonis eius excussis, & ibi communis tenet etiam glo. & communis opinio in dict. §. si quis in fraudem. Insti. de actio. sed in nostro casu venditor tenetur primo emptori ad interesse, res vbi non tradita est. vt in. l. prima. ff. de actio. emp. ergo eo soluente mediãte prædicta excussione nõ tenetur secundus emptor & possessor. Confirmatur: quia cum ex natura contractus venditor teneatur ad tradendum, & sic ad factum, sequitur quòd ad hoc debet cõueniri: vnde cum nõ habeat facultatem tradendi, succedit obligatio ad interesse: ergo eo soluto non agitur reuocatoria contra secundũ emptorem cui res fuit tradita, argu. tex. in. l. stipul. non di. verficu. Celsus. de verbo. obli. & eorum quæ ibi notat Bart. maximè. 15. colu. nume. 3. 9. & ex ista consideratione istam sententiam & conclusionem tenet notabiliter Sali. si-

bi contrarius in. l. penulti. C. de reuo. his quæ id fraud. creditoris alienat. sunt. 2. colum. prima. q. nume. 6. Sed sustinendo primam communem opinionẽ, potest huic difficultati responderi, q̃ prædicta excussio requiratur, quando debitum erat in quantitate, & ita procedãt & intelligantur iura in contrarium adducta: secùs tamẽ est, si debitum consistat in specie certa & determinata, vt in nostro casu: quia tunc fraude vtriusq; probata, potest agi reuocatoria, nulla successione facta, quia alias non plene consulitur ipsi creditori, hoc est, emptori primo: & confirmatur subtili ratione, quia ex contractu emptionis & venditionis, præcisẽ tenetur venditor dare, si habet facultatem tradendi, vt tenet glossa & communis opinio in. l. prima. §. de actio. empti. & dixi suo loco: vnde in nostro casu. vt rem sibi debitam primus emptor consequatur, meritò poterit agere reuocatoria, & iste fuit sensus Baldi & doctorum, vbi supra.

Ex quo deducitur & infertur satis subtiliter & singulariter, quòd si venditor primò vendidit rem vni vel alio titulo oneroso concessit, & postea titulo donationis vel lucratiuo alteri cõcessit & tradidit. Etiam isto casu primus emptor poterit agere reuocatoria contra possessorem, cum venditor videatur alienasse in fraudem, licet possessori non participauit de ea, ex eo quòd primus emptor habet & prædedit causam onerosam, & possessor lucratiuam: quo casu sufficit fraudem esse in solo alienante, vt in. l. prima. in principi. ff. de his, quæ in fraud. creditorũ. & in. l. qui autem. §. hoc edictum iuncto. §. similiq; modo. & in. l. ait pretor. §. quod ait & in. l. si fraudator. eodem titulo. & in. l. penultima. C. de re. his quæ in fraud. credito. alienat. sunt. & in. l. septima, titulo fin. 5. parte. Ergo sicut eo casu, quo vterq; pretendit titulum onerosum, primus debet præferri, quando in fraudem fit traditio secundo, & vterque participauit de fundo, vt dixi in casu præcedenti: ita in nostro casu, quãdo secundus, cui facta fuit traditio in fraudem, habet & prædedit titulum lucratiuum, emptor vel ille qui habet titulum onerosum, debet præferri, & poterit reuocare traditionem factam in fraudem, licet donatarius, vel ille qui prædedit titulum lucratiuum non participauit de fraude. & vtroq; casu militat doctrina, & conclusio Baldi & doctorum in locis supra proximè allegatis. Et si benè aduertatur iste videtur sensus textus in dicta. l. Quotiens. C. de rei vendicatione. vbi & in fine in duobus prætendẽtibus causam lucratiuam,

& omittit istum tertium casum, quando vnus præcedit causam onerosam: aliàs verò causam lucratiuam, & in expresso ita tenet solus Iaso in dicta. l. quotiens. 6. col. 10. limi. quòd reputo nouum & subtile.

Tertiò principaliter limita, & intellige, vt procedat quando clarè constaret cui eorum prius sit facta traditio: quia ille præfertur, secùs tamè esset in casu dubio, quando vterq; eorum probaret traditionem sibi factam, & non cõstaret de prioritare vel posterioritate: quia tunc primo emptor censetur, & præsumitur prius tradita: tanquam habenti iustiore titulum: vnde meritò debet ille præferri.

Et confirmari potest ex tex. iuncta com. sen. in cap. licet. de probationibus: vbi habetur qd interdìcto vti possidetis, si partes æqualiter probant de possessione, debet obtinere, & præfertur, qui probat titulum, & tenet magistraliter Barto. in l. si duo. secunda colum. ff. vti poss. Bald. & doctores in l. vnica. C. eodem titul. ergo ita in nostro casu. Si vterq; probat traditionem, & insuper titulum, præferatur qui habet antiquiorem titulum.

Et in expresso licet non ita benè fundet istã sententiam, & con. tenet Iacobus de Are. in dicta. l. quotiens. C. de rei vendi. & ibi Cinus finali colu. & quæstione. Bald. vbi reputat hoc esse notabile in cap. 1. §. si facta. si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agna. vasa. 1. colum. nume. 3. idem Baldus in l. siue autem. §. si duobus. secunda lec. ff. de publi. & ibi Ange. 2. colum. nume. 2. idem Baldus in l. post sententiam. C. de sen. & inter. om. in secunda col. idem Baldus in cap. cæterum de rescript. secunda colum. Alexand. in l. 1. C. de edic. diui Adriani tol. 1. colum. Iaso in dicta. l. quotiens. C. de rei ven. 9. colu. 37. idem Iaso in l. fin. C. de sacro eccle. penulti. col. nume. 28.

Quartò principaliter limita & intellige vt non procedat, quando venditor dominus primò vendidit rem vni, & solenniter promisit rē alteri nō vendere nec alienare: & pro obseruatione prædictorū bona sua obligauit, & specialiter illam rem: quia tunc si postea vendat eam alteri & traderet, non deberet præferri, sed venditio esset ipso iure nulla & primò emptor præfertur. arg. tex. qui est singu. & vnicò in l. si creditor. §. si. ff. de distra. pigno. vbi habetur quòd si creditor qui habet ius in re debitoris fecit pactum de non alienando non potest illa res alienari secundum docto. ibi & in terminis per illum textum istam sententiam & conclusionem tenet solus Iaso in dicta. l. quotiens. C. de

rei vendi. 7. col. nu. 28. quod est nouum & singulare.

21 Item principaliter quæro, quibus modis rescindatur contractus emptio. & venditionis iam perfectus & celebratus. In quo articulo resolutiue dico, qd sequentibus modis. Primò, contrario consensu partium ante traditionem: cuius ratio est, quia sicut contractus fuit perfectus, & consummatus solo consensu & voluntate partium, ita eius distractus. tex. est cum ratione in l. 1. & 2. C. quando liceat ab emptione discedere, & ibi glo. ordi. Odo. Petrus, Cinus. Albe. Bart. Bald. Sali. Paul. & communiter doct. tex. in l. iuris gentium. §. adeò. ff. de pactis qd extendit etiam si fiat distractus per pactum nudum. Item extendit modò fiat in continenti, modò ex interuallo, vt dictis iuribus probatur: neq; obstat quòd pactum nudum non sufficiat ad tollendam vtramq; obligationem, vt in l. si vnò. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. & ibi communis opinio: quia illud est verum & procedit in contractu verborum. secus tamen est in cõtractibus, qui celebrantur consensu, vt dixi, cum solo consensu celebrentur, eodem consensu cõtrario dissoluantur secundum Bar. in dict. §. pactus ne peteret. 4. col. & ibi doct. & secundum Paul. & alios in l. ab emptione, eo. rit. qd iterum limita & subintellige. quãdo ex tali contractu non fuit secuta traditio: secus verò si sequatur traditio, quia tunc nō potest reuocari solo consensu, nisi sequatur restitutio rei traditæ, & in terminis ita probat tex. in dict. l. ab emptione. ff. de pactis. & ibi cõmmu. doct. Probat etiam text. in l. cum emptor. ff. de rescin. vendi. & ibi etiam doct. Adde tamen pro maxima declaratione, qd hoc casu est necessarium & subtile dubium, si dato qd in tali cõtractu interueniat traditio operetur illud pactum resolutiuum contrahentium, vt saltem naturaliter teneantur, & obligentur postea reuocare, & tradere in quo breuiter dico, quòd si pactum simpliciter interuenit, tunc non valet nec inducit obligationē naturalē ad reuocandū, modò fiat in continenti, modò ex interuallo: huius ratio est, quia intentio partiū fuit reuocare & nō cõtrahere, nec inducere obligationē: ita probat tex. & videtur eius proprius sensus in dict. l. ab emptione. §. si. ff. de pactis, & ibi tenet Bar. Pau. & cõmmu. doct. Si verò pactū fiat obligatoriū, dicendo nos discedimus à contractu, & venditor promittit restituere rē, tunc si talis conuētio sit facta, iuxta contractū vestitur coherētia cõtracti & oritur obligatio efficax reciproca inter eos ad resoluendū. & idē est qñ tale pactū reuocatorium

Quibus modis
restituatur
Primò

rium fiat per stipulationem, modò in contingenti, modò ex interuallo, secundum doctores ibi. Si verò fiat pactum nudum de reuocando ex interuallo, & sic non vestitum cohærentia contractus, tantum oritur obligatio naturalis ad reuocandum & operabitur exceptione vel retentionem ex parte eius, secundum prædictos doctores. Sed aduertendum quòd est singulare dubium, si hodie in nostro regno fiat inter partes conuentio prædicta, & reuocatio contractus, solo pacto nudo an erit reuocatus, vel non attenda lege nostra regia, qua cauetur quòd quomodocunq; appareat quem velle se obligare, etiam absque stipulatione, efficaciter fit obligatus: & videtur quòd non mutetur aliquid de iure communi, nec oriatur actio vel obligatio, sed ego teneo expressè contrarium, quia saltem in hoc colligitur voluntas recedendi à contractu. vnde videtur qd ad hoc partes te neantur, & sint obligatae, quia prædicta lex regia solùm requirit voluntatem obligandi, qd reputo nouum & singulare. Secundus casus quando in tali contractu interuenit dolus alicuius partis: quia tunc aut contractus est nullus aut venit rescindendus. Pro cuius declaratione dico, quòd si dolus dedit causam contractui, contractus est ipso iure nullus: si verò incidit in contractu rescinditur. text. est in l. & eleganter. ff. de dolo. & ibi glossa & doctores. text. in l. si dolo. C. de rescin. ven. & ibi glo. & communiter doct. tradit latè & magistraliter glo. ordinaria. in. §. actionum. Insti. de actio. & ibi communiter doct. glo. ordi. & communiter doct. in cap. cum dilecti. de emptio. & vendit. Adde tamen qd talis dolus debet esse talis qui cadat inconstantem virum, & quemlibet sagacissimum falleret, sicut dicimus de metu, ita Innocen. in ca. cum dilectus. extra. qd metus causa & ibi doct. Iaso, vbi valde commendat, in l. interpositas. C. de transa. idem Iaso in l. si quis cum aliter. de verbo. obli. nu. 9. & in. §. actionum. 6. col. nu. 20. Adde tamen qd si ille qui passus dolum velit stare contractui, valet & tenet, quia sui fauore inductum est, qd sit nullus vel rescindatur. ita tenet & declarat glo. ordi. in dict. l. & eleganter. ff. de dolo, & ibi Bart. & communiter doct. Item adde, qd hoc casu potest ille qui committit dolum, agere contra decretum: vt declaret an velit stare contractui, vel illum reprobare text. est singularis & vnicus in l. Iulianus. ff. de actio. empt. quem ad hoc notat & commendat ibi Bart. & communiter doct. & illum text. ad hoc reputat singularè & vnicum Bal. in l. dolum. C. de peri. & cõmo. rei ven. ex quo infer-

tur qd in casibus, in quibus contractus rescinditur vel anihilatur fauore alicuius eo volente potest confirmari, & validus effici contractus. Ex quo primò inducitur & inferitur, qd licet in contractu emptionis & venditionis ponatur pactum legis commissoriae, vel adiectionis in die si pars in cuius fauorem apponitur nolit eo vti valet & tenet contractus. Secundò inferitur quòd licet contractus minoris super re immobili non valeat sine decreto, tamen post perfectam aetate potest validari & approbari. Tertius modus est per læsionem ultra dimidiã iusti precij: quia si quis vendat alteri rem, & emptor vel venditor fuerit deceptus ultra dimidiã iusti precij potest deceptus petere qd rescindatur contractus, vel suppleatur iustum precium. text. est capitalis & expressus in l. 2. C. de rescin. vendi. cuius verba sunt. Rem maioris precij si tu vel pater tuus minoris precij distraxerit, humanum est vt vel precium te restituente emptoribus fundum venundatum recipias, vel si emptor elegerit, quod deest iusto precio recipies. Minus autem precium esse videtur si nec dimidia pars veri precij soluta sit, & ibi glo. ord. Odofre. Petrus. Cinus. Iaco. Butri. Albe. Bar. Bal. Pau. Sali. & communiter doctores: & idem disponit. l. 56. tit. 5. 5. parte. Et adde qd verum & proprium exemplum est, si res valeat decem, & emptor emat pro decem & sex, vel ultra, vel venditor vendat pro quatuor vel minus. ita tenet ibi glo. magna in versi. sed que est hæc dimidia, & ibi Azo. in summa. l. col. nu. 2. Odofre. Albe. Bald. Paul. & communiter doct. Tenet etiam glo. ord. in cap. cum causa. de emptio. & vendi. & ibi doct. tenet etiam Fabia. de mon. in tracta. de emptio. & vendi. 8. q. Contrarium tamen tenet Petrus in dicta. l. secunda imò quòd precium duplicetur, & hoc saltem in emptore: non verò in venditore: quia non posset in eo dari casus deceptiois, oporteret em̃ quòd res daretur pro nihilo, & contractus non valeret tanquam sine precio, & idem tenet ibi Cinus tertia colu. Rofredus in rubri. de actione ciuili quanto minoris. 6. colum. nume. 10. Specu. in titulo de rescin. vend. 3. colum. Abbas in capi. cum dilecti. de emptio. & venditione, prima colum. nume. 2. & ibi alij Canonista, & istam opinionem tenet & approbat. l. 16. in fine, titulo. ii. 4. parte. & l. quinta, titulo decimo, libro tertio, fo. ll. sed prima opinio est vera, & magis communis: pro qua hodie prædicta lex partita. §. 6. titulo quinto. 5. parte. & idem disponit lex noua huius regni quarta titulo septimo, vnde videtur dicendum quòd

prima lex partit. 16. titul. 11. 4. part. fuit facta a conditoribus qui tenebant opinionem contrariam, vel forte litera eius est corrupta in exemplo. Item adde quod sufficit, quod excessus fit in vno nummo ad hoc vt rescindatur contractus. Ita Bald. in dicta. l. 2. nu. 16. & ibi Sali. 1. col. num. 1. cum quibus transeunt communiter doctores. Et adde q̄ non sufficit quod aduersarius restituat tantum precium læsionis, vt si venditor rem valentem. 10. vendat pro. 16. nõ sufficit quod reddat vnum nummum per quẽ excludatur læsio vltra dimidiã: sed requiritur quod totum precium, in quo est deceptus, restituat, & sic sex nummos: ita probant prædicta iura, in quantum loquuntur de vero & iusto precio, & in terminis ita tenet Cinus in dicta. l. 2. 8. q. Bald. 7. col. 12. q. Paulus de Castro. 2. col. num. 2. & magis communiter alij doctores: & talis valor rei debet attendi & considerari tempore contractus: non verò postea. ita probat tex. in l. Si voluntate. C. de res. ven. ibi nisi minus dimidia iusti precij, quod fuerat tempore venditionis datum est, & c. per quem: ita tenet Bald. in dicta. l. 2. penultima col. & ibi communiter doct. Item adde quod principalis obligatio competit decepto ad rescisionem contractus, licet in facultate cõuentum sit iustum precium supplere: ita probat tex. in dicta. l. 2. ibi fundum venudatum recipias, vel si emptor elegerit quod deest iusto precio recipies. & ibi tenet glo. ordinaria, Bart. penulti. col. num. 16. Bald. 2. col. post antiquos: & tenet Azo. in summa illius tituli. 1. col. nu. 3. Rofre. in libellis suis. in rubr. de actione ciuili quanto minoris. nu. 14. tenent etiam cõmuniter doct. in l. miles. §. decem. ff. de reg. iur. vel clarius poterit deceptus agere alternatiuè, vt rescindatur venditio, vel suppleatur iustum precium: & isto modo firmat sententia, vt probant prædicta iura, & ibi communiter docto. Item adde quod si res fit ab emptore alienata, poterit venditor deceptus agere contra emptorem, cum sit personaliter obligatus, & non contra nouum possessorem rei: quia actio vel obligatio personalis nõ sequitur fundi possessorem: vt in l. final. §. fin. ff. de contra. empti. & ibi communiter docto. & tenet glo. ordinaria & communiter doctores in dicta. l. secunda. C. de rescin. vendi. Si verò ipse emptor esset deceptus & rem alienauit, non posset agere contra venditorem, cum non possit iam rem tradere, & suo facto & culpa fit priuatus facultate tradendi secundum docto. in eadem. l. secunda. Item adde, q̄ si prædicta res empti pereat casu fortuito, non potest em-

ptor neq; venditor agere remedio prædictæ legis secundæ: quia si venditor est deceptus, emptor liberatur, cum non possit illam tradere; vnde ea perempta liberatur, argu. text. in l. Si ex legati causa. de verbo. obli. Item etiam quia actio vel obligatio emanata respectu rei tollitur & extinguitur perempta re, vt in l. Titia textores. §. ff. d. lega. 1. & in l. in naui Sauphei ff. locati. Si verò emptor est deceptus, non poterit agere, quia non potest rem dare, neq; restituere ipsi venditori, & in effectu ita tenet glo. ordinaria in dicta. l. 2. in versi. vnde ea perempta. Et ibi Bart. 3. col. num. 13. Odo. 2. col. in fine pe. fi. col. Cinus. 3. col. 10. q. Bald. 6. col. 11. questione. Sali. 6. col. 12. q. Paul. fin. col. num. 16. & communiter alij doctores. Item adde, quod remedium prædictæ legis secundæ de iure cõmuni durabat per. 30. annos, cum esset obligatio & actio personalis quæ tanto tempore tollitur, vt in l. sicut in rem. & in l. omnes. C. de præscr. 30. vel. 40. annorum. & tenet glo. ordinaria in dicta. l. secunda. 1. questione. & ibi Odo. 3. col. Baldus. 2. col. num. 3. Ange. 1. col. num. 4. & ibi communiter doctores. Imò etiã si hoc casu competeret officium iudicis, duraret per eosdem. 30. annos, vt est glossa singularis & vnica in l. sicut in rem. C. de præscr. 30. vel. 40. anno. quam ibi reputat singularem & vnicam. Bald. & communiter doctores ibi: sed hodie in nostro regno remedium prædictæ legis secundæ, tantum durat per quatuor annos. ita disponit notabilis lex. 4. tit. 7. lib. 5. or. Item adde prosequendo materiam, quod prædictum remedium legis secundæ nedum habet locum in contractu emptio. & venditio. sed etiam in alijs contractibus bonæ fidei, vt permutatione, locatione, diuisione, & similibus: ita probat textus in l. in contractibus. C. ex quibus cau. maio. Et ibi tenet glossa ordinaria & communiter doctores. text. in l. maioribus. C. commu. vtri. iudi. & ibi glossa ordinaria, & communiter doctores. Tenet etiam glossa in dicta. l. secunda. C. de rescin. vendi. & ibi communiter doctores, & idem disponit prædicta lex ordinaria.

Item adde quod remedium prædictæ legis secundæ habet locum, etiam si res sit vendita in publica subhastatione: ita probat textus notabilis & expressus in l. si quos. C. de rescin. vendi. & ibi notat glossa ordinaria & communis opinio. Romanus in l. si quis cum aliter de verbo. obli. 3. col. nu. 8. & ibi singulariter Alex. 4. col. nu. 16. Abbas in. cap. cum causa. de emptio. secunda col. nume. 6. & ibi communiter docto

res, & ista est vera & communis opinio: neq; obstat tex. in. l. 1. C. de prædijs decurionum: vbi probatur q̄ quādo venditio fit in publica subastatione, non præsumitur aliqua læsio, & ibi notat Platea & Pereris: tenet Ange. in. l. Scindum. ff. de verb. obli. 3. col. & in. l. precia rerum. ff. ad legē fal. & in. l. 1. C. de præst. 30. vel. 40. anno. & lex. 220. in. ll. ff. l. i. quia licet in dubio non præsumatur dolus, vel deceptio facta venditione in publica subastatione: tamen si verè & realiter probetur interuenisse rescinditur venditio. Confirmatur pulchra ratio: quia licet in alienatione rei immobilis minoris, requiratur decretum & solenniter interueniat: tamen si sit læsus, potest restitui, vt in. l. Siquidem. C. de prædijs mino. ergo idem erit si maior sit læsus vltra dimidiam iusti precij, & pro hac sententia est hodie. l. 4. tit. 7. lib. 5. ordi. **Item adde q̄ eo casu quo rescinditur contractus remedio prædictæ legis secundæ. C. de rescin. vendi. non debet fieri restitutio rei cum fructibus.**

Primo, quia possidet rem cū titulo & bona fide. **Secundo,** quia non potest possessor dici in mora. **Tertio,** quia si vnus ex contrahentibus habet rem, alter habet precium. **4.** quia si in contractu emptionis ponatur pactum de retrouendendo, non debentur fructus nisi à tēpore moræ, vt in. l. 2. & ibi doct. C. de pact. inter empt. & vendi. & ista opinio est verissima, & tenenda, licet Rosfe. in libellis suis in tit. de actione ciui. quanto minoris. 5. colum. teneat contrariū quē sequitur Albe. in dict. l. 2. C. de rescin. vendi.

52 Item adde, si quis iurauit non petere rescissionē contractus, nō potest agere remedio prædictæ legis secundæ, q̄ intellige quando est maior, se cūs si minor: quia tunc videtur iurare non petere rescissionem contractus iure minoris ætatis: non verò iure communi, nisi specialiter & particulariter iuraret omni respectu & iure nō petere, neq; agere: ita glo. ordin. in dict. l. 2. & ibi Odo. ff. 2. col. Bart. 3. col. Bald. 5. col. 9. q. Sali. 5. col. 11. q. & ibi communiter doct. Item adde, q̄ precium & valor rei venditæ debet probari taliter, q̄ concludatur rem illam communi æstimatione tantum valere tempore contractus articulando q̄ illa res erat talis qualitatis & tali loco posita ex qua solent tot fructus vel redditus colligi, & q̄ res talis qualitatis communiter iusta & communi æstimatione valet tantum & solet vendi pro tanto: & in effectu ita tenet & declarat Bart. in dict. l. 2. in fine & ibi communiter doct. Ioa. de Imo. in. l. Precia rerum. ff. ad legem fal. 2. col. vers. 5. modo. & ibi Alex. pen. col. nu. 17. Anto. in ca. Cum causa. de emptio. & vendi.

2. col. nu. 9. & ibi Imola. & alij doct. Abb. in ca. Cum causam de testibus. 2. col. nu. 3. & ibi etiā alij doct. tamen licet iste sit verus & clarus modus bene etiam sufficeret si testes dicant rem tantum valere: quia videntur se referre ad communem valorem & in terminis: ita tenet Bal. in dict. l. 2. pe. col. nu. 25. & ibi Sali. 8. col. nu. 30. Ange. pe. col. nu. 7. Cinus in. l. Vnica. C. de sentent. quæ pro eo quod interest prof. fi. colu. & ibi **26** Albe. pe. col. & commun. alij doct. Item adde q̄ talis deceptus poterit agere remedio prædictæ legis secundæ, etiam si dixit, q̄ donabat illud quod plus valeret: & insuper renūtiavit remedio prædictæ legis secundæ: quia illa verba non debent referri ad magnum precium, sed ad modicum argum. tex. in. l. Hæc adiectio. ff. de verbo. signifi. tex. in. l. Cum furti. ff. de in litem iurando. Item etiam quia eadem facilitate qua inducitur ad vendendum, inducitur etiā ad ponendum illam clausulam vel aliam similem. argu. tex. in. l. Si mulier la. 2. C. ad Veleia. text. in. l. fi. §. idem quæsiuit. ff. de condi. in debi. tex. in. l. doli. vers. diuersum. ff. de noua. **Quartus modus est per pactum de retrouendendo: nam si quis vendat rem hoc pacto & conditione: vt si intra certum tempus precium reddat emptori, teneatur emptor & possessor sibi tradere & restituere rem, & postea venditor reddat precium, tenetur emptor rem sibi tradere, & rescinditur venditio: non tamen tenetur fructus medio tempore percipere restitueri: nisi a tēpore precij soluti vel oblatis. tex. est capitalis & expressus in. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. & ibi glo. ordinaria & communiter doctores, & idem expressè disponit. l. 42. titu. 5. quinta parte. **Et adde quod istud pactum est licitum etiam de iure Canonico, & in foro conscientiarum, & licet emptor medio tempore lucratur fructus, cum habeat titulum & iustam causam, nisi concurrat aliqua alia coniectura cum pacto de retrouendendo, per quam præsumatur contractus vsurarius, vt modicitas precij, vel quod emptor sit homo solitus foenerari, vel quod inter eos expressè actum sit, quod emptor lucratur fructus: nam ex his & similibus coniecturis præsumitur contractus vsurarius. Ita probat textus in cap. Ad nostram. de emptione & venditione, & ibi Anto. Abbas, Imola. & communiter doctores text. in cap. Illo vos de pigno. notant etiam doctores in ca. cōquestus de vsu. glo. & ibi Albe. & doct. in. l. emptione. C. plus va. quod agitur: & Albe. Faber, Paulus de Castro, & alij doctores in dicta, l. secunda. de pact. inter emptorem****

& vendito. Archi. in ca. Pleriq; .14. q. 3. Cepola in tracta. de simulatione contractu. quasi per totum: pro qua sententia & conclu. facit hodie l. 1. tit. 2. lib. 8. ordi.

Quæro tamen pro perfecta declaratione huius articuli, infra quod tempus possit venditor pecuniam offerre & rem recuperare: & resoluti uè dico, qd si inter partes tempus certum fuit positum & determinatum infra illud debet peti: postea verò non. Et an hoc casu possit in contenti moram purgare, vide tex. in l. Si ita quis §. Scia. ff. de verb. obli. & ibi doct. tex. in l. Traiectitia. §. de illo. ff. de actio. & oblig. & Bart. in l. Si insulam. 4. opposi. de verbo. obli. & ibi doctores. Et intantum hoc est verum ut procedat etiam si talis venditor decedat relicto hærede minore: quia prædictum tempus currit contra eum, & non potest restitui. Ita probat tex. no. in l. AEmilius. ff. de mino. nec obstat tex. cum mat. in l. fi. C. in quibus cau. res. in integrum non est ne. vbi habetur qd præscriptio ipso iure concurrat minori, quia loquitur in præscriptione legali: secus autem est in præscriptione conuentionali, sicut in nostro casu: quia si illa incipit à defuncto & nihil actum est cum minore: semper currit sine spe restitutionis. Ita tenet & declarat Bar. in dict. l. AEmilius. ff. de mino. 2. co. 2. oppo. & ibi communiter doct. Idem Bar. in l. 2. C. Si aduersus vendi. pigno. & ibi Bald. Sali. & communiter doct. idem Bar. in l. Cum filius familias. §. in hac. ff. de verbo. obli. 2. col. nume. 4. & ibi Ioa. de Imo. Paul. de Cast. & alij doct. in dict. l. fi. C. in quibus cau. resti. integrum non est ne. Fran. Balb⁹, in tract. pref. in. 1. parte sextæ partis principalis versu. 23. casus. Quod tamē procedit & est verum, præterq; si talis hæres ignorauit tale pactum & conditionem positam in contractu defuncti: quia tunc modò talis hæres sit maior, modò minor, potest se restituere ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur argum. tex. in l. 1. ff. ex quibus cau. maio. & in expresso: ita tenet & declarat idē Bart. in locis supra allegatis. Confirmatur per text. no. in l. 1. §. si quis propter. ff. de iti. actuq; pri. vbi habetur qd si quis impeditur impedimento facti, uti iure suo, competit ei restitutio virtute dictæ clausulæ, ex quo singula infert ibi Bart. qd si contra dominum ignorantem præscribitur aliqua res, competit ei restitutio virtute dictæ clausulæ. Bal. Paul. & alij doct. in l. fi. C. de præf. lon. temporis Sali. in l. fi. §. fin. C. de ana. excep. Paul. & docto. in l. Atilicinus. ff. de ser. rust. præ. idem Pau. in l. Si sic. ff. quemad. ser. ami. Abbas in cap. vigilantia. 2. col. de præf. & ibi

latè Feli. Ange. & moderni in §. rursus. Insti. de actio. Fran. Balbus latius & melius quam alij in tract. præf. in. 4. par. 4. partis princip. 29. q. Confirmatur etiam per tex. singu. & vnicum, in l. Pantonius. ff. de acqui. hære: vbi habetur qd quando hæres decedit hereditate non adita ignorans hereditatem esse sibi delatam potest eius hæres & successor petere restitutionem & consequi hereditatem: & ad hoc reput. singu. & vnicum. Paul. & communiter doct. ibi & tenet no. Bar. in l. qui duos. ff. de rebus dubijs. 2. col. & ibi melius quàm alibi Suci. 2. col.

28 Si verò inter partes nullum tempus fuit positum, nec determinatum: sed simpliciter fuit dictum, qd venditor possit rem retrahere soluto precio, ut dictum est qd quodocunq; precium venditor reddat habeat rem, tunc est pulchrum & subtile dubium, infra quod tempus debeat offerre & soluere precium, vel an possit offerre & soluere perpetuò. Et videtur qd debeat soluere & offerre intra triginta annos: quia ex hoc pacto resultat actio personalis ex vendito, vel præscriptis verbis: ut in dic. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. quæ regula tollitur spatio. 30. vel. 40. annorū, ut in l. licet. C. de præscrip. 30. vel. 40. annorum, & in l. omnes. eo. tit. & in l. 2. C. de consti. pecu. & in §. 1. Insti. de perpe. & tpo. actio. Confirmatur: quia quando ex facultate vel iure queritur aliquod ius vel actio, illud est præscriptibile ut in l. licet cum m. C. de iure delibe. & tenet & declarat Bar. in l. 1. ff. de condi. ex lege. 2. col. num. 4. & ibi comuniter doc. Idem Bart. in l. Is potest. & in l. Gerit. ff. de acqui. hære. & in expresso ita tenet Ange. de Peru. in consilio. 55. 2. col. nu. 3. Iaso in l. Petens. C. de pactis. 4. col. nu. 10. & ibi Phi. Decius. 3. col. idem Iaso in l. Si mater. C. de Insti. & susti. fi. col. & ante eos tenet Faber in l. Cū notissimi. C. de præf. 30. vel. 40. an. Albe. in dict. l. 2. C. de pact. inter empto. & vendi. Felinus in rubri. de præf. 6. col. num. 15. Fran. Balbus in tract. præscrip. 4. par. 5. partis prin. 3. q. vbi dicit hæc esse veram & communem opinionem & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo. Secundò & principaliter in hac quæstione videtur, qd venditor tantum possit hodie de iure regio retrahere prædictam rem venditam, cum illo pacto infra decem annos: quia tantum durat actio personalis, ut in l. 3. tit. 13. lib. 3. ordi. Et si contineatur in scriptura publica contenta in instrumento Garentigio durat per. 20. annos: & cum hypotheca durat per. 30. ut in l. 63. in ll. Tauri. Sed his non obstantibus ego teneo nouam & tertiam sententiam: imò qd talis venditor

tor vel eius hæres, possit perpetuò prædictam rem venditã retrahere virtute prædicti pacti Primò quia ex cõuentione partiũ obligatio & actio pòt extendi in infinitũ tex. est in.l. si ita stipulatus. ff. de fide. in. & ibi notat & commendat. glo. or. & commu. docto. tex. in. l. 4. ff. de damno infecto. & in. l. si finita. eod. titul. & in. l. qui bona fide. §. si. eo. tit. & ibi com. doct. Secùdò per text. singul. in. l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de ædilitio ædicto vbi habetur, qd si inter emptorem & venditorem fiat pactum quòd quancocunq; res displiceat emptori redhibeatur, potest perpetuo redhiberi & restitui. cuius verba sunt. Si vero conuenerit vt in perpetuum redhibitio fiat, puto hanc conuentionem valere. 3. quia in contractibus conditio posita potest quancocunq; & perpetuò impleri. ita probat text. in. l. hæc conditio la. 2. ff. de condi. & demonstr. & ibi latè & magistraliter Bart. & commun. alii doct. & istam meam sentent. & conclus. reperio quòd tenet Fabianus de monte aduocatus consistorialis in tract. de de emptio. & vendit. 3. q. 7. quæstionis principalis.

29. Item quæro si talis emptor qui emit rem cū pacto de retrouendendo vendidit eam alteri an venditor possit virtute pacti eam repetere ab illo tertio possessore & breuiter dico quòd non, quia actio personalis actiue vel passiuè respectu rei non transit ad particularem successorem eius. tex. est in. l. si. §. si. ff. de contra. em. tex. in. l. adhuc. §. si operas. vers. quamuis. ff. de usufruct. tex. in. l. 1. §. si heres. ff. ad Trebel. tex. in. l. aris alieni. C. de dona. tex. singu. & vnicus in suo casu. in. l. si res quam. ff. de euctio. vbi vide doct. & in expresso ista ratione & fundamento. ita tenet Paul. de Castr. in. l. in. si. ff. de dona. Franc. de Ripa vbi valde commendat in l. filius familias. §. diui. ff. de lega. 1. 8. col. num. 85. Alex. in confi. 10. 1. volu. confirmatur, quia si verè & realiter quis vendidit rem vni & postea vèdat alteri, & tradat: ille præfertur: & primus emptor non potest agere sua actione personaliter aduersus secundum emptorem. vt in. l. quotiens cum materia. C. de rei vend. & in. l. si ue autem. §. si duobus. ff. de publi. ergo eodem modo in nostro casu si quis fecit pactum de retrouendendo: tantũ agat contra emptorem obligatum, si habeat & possideat rem non verò contra alium emptorem vel particularem possessorem cõfirmatur & 2. per text. cum materia in. l. emptorem. C. locati. vbi si quis locauit rem vni & postea vendat alteri, non tenetur ille emptor particularis successor stare cõ-

tractui locationis, nec actiue compellere conductorem confirmatur & 3. per tex. cum materia in. l. pro parte. ff. de seruitutibus vbi si dominus promisit seruitutem in fundo, & postea eum alteri alienauit, illa obligatio & actio ad seruitutem constituendam non transit ad illũ particularem successorem. & idem è conuerso si dominus fundi seruentis in quo est promissa cum alienauit non tenetur emptor illã pati, & constituere, quòd intellige, nisi actiones actiue cedantur, quia tunc bene transeunt in particularem successorem. text. est in. l. si res quam. ff. de euct. & ideo tabelliones solent ponere in instrumentis illam clausulam. cessit omne ius sibi competens in re vel occasione eius, ex quo sub deducitur & inferitur, quòd ex tali pacto non inducitur præcisa prohibitio alienationis: sed tñ causatiua, qd alienas & venies contra pactũ tenetur adinteresse. quia nõ est posita causula resolutiua cõtractus vel trãslatiua dominii vel possessionis, iuxta textum cum materia in. l. si ita quis. §. ea lege ff. de verbo. obliga. & in. l. ea lege. C. de con. ob. cau. & in. l. filius fami. §. diui. ff. de leg. 1. ex quo etiam subdeducitur quòd talis emptor, qui poluit pactum de retrouendendo, nedum tenetur & obligatur quando habet & possidet rē verum etiam quando vendidit vel alienauit in hoc tamen erit differentia, quod si habet & possidet, præcisè tenebitur restituere, sicut in contractu venditionis teneretur venditor, argumento. l. 1. ff. de actio. empt. si verò alienauit & sic non habet nec possidet, tantum teneretur ad interesse, argumento prædictorum iurium & probat expressè. l. 42. in fine tit. 5. §. par. Vnum tamen est, quòd si ultra pactum de retrouendendo, sit appositum inter contrahentes pactum prohibitium venditionis, venditor habebit actionem contra particularem successorem. ita singu. Rode. sua. dicens esse suam nouam & mirabilem practicam in rep. l. postremiu. folio. 129. 2. columna cum sequenti. Itē quæro si venditor vendidit rem cum tali pacto de retrouendendo, & postea velit soluere partem precij, an possit retrahere rem pro parte precij & idem est si decedat pluribus hæredibus relictis, an possit vnus sine alio redimere & retrahere pro sua parte & idem est quando sunt plures venditores qui simul venderunt rem, an possit vnus sine alio redimere suam partem, & an isto casu habeat locum ius accrescendi? Vide omnino in materia indiuiduorum in obligatione facti. in finali illatione

30. Quintus modus est per pactũ legis commissio-

foria, quādo quis vendidit rem alteri hoc pacto & conditione: vt si emptor infra certum tēpus pecuniam non soluat, res sit inempta: quo casu, si prædicto tempore non soluat, statim ipso iure rescinditur veditio, & dominium rei retrahitur in venditorem, ac si nunquam venditio esset celebrata. tex. est. in. l. 1. & per totum. ff. de lege commissoria. tex. in. l. commissoria. C. de pactis inter empto. & venditorem & vtrobiq; commun. docto. & idem disponit. l. 38. tit. 5. par. ex quo singulariter infertur, qd venditor potest apponere pactum in contractu venditionis, quod non transferatur dominium in emptorem, donec precium solvatur neq; obstat tex. in. l. cum mansuata vers. si. ff. de cont. raemptio. vbi disponitur, quod in contractu venditionis non potest poni pactum, per quod impediatur domini translatio, sed aut pactum est nullum, aut contractus iudicabitur locatio, vel similis contractus. & facit tex. in. l. cum precario. ff. de preca. & in. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. & vtrobiq; commu. doct. quia illud est verum soluto precio: secus autem alias, quia tunc bene valet pactum in peditium domini vel extinctium, quando semel esset quæsitum. Ita tenet & declarat Ioā. And. in additio. ad Specu. in titu. de emptio. & vendi. 3. colum. nu. 8. ver. verum tñ in additione. 1. Albe. in. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. vers. item quæro. Bald. in rubri. C. de cōtra emptio. 3. col. 13. q. confirmatur etiam, quia dominium & possessio potest transferri sub conditione. tex. est in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. posse. & ibi commu. docto.

Item etiam infertur, qd licet venditor nū præferatur in re vendita aliis creditoribus, vt dixi suo loco, tamē illud procedit quando purē & simpliciter vendit eam. secus verō si pacto & conditione posita, vt non trāsseratur dominiū donec pretium sibi solvatur, quia tunc præferatur omnibus aliis creditoribus tanquam in re propria. item etiam infertur, quod in contractibus non transferatur dominium solo titulo sine traditione vera, vel ficta: nec in resolutione contractus re transferatur dominium sine traditione, vt in. l. ab emptio. ff. de pactis. & in. l. 1. & 2. C. quando liceat ab emptio. disc. cum simi. tamen fallit in pacto legis commissoriae, propter maximam bonam fidem requisitā in isto contractu emptio. & vendi. & propter maximam frequentiam eius, ne alias venditor remaneat in maximo damno: & interminis ita tenet. gloss. ordin. in. l. traditionibus. C. de pactis in glo. si. & ibi Bald. pe. col. nu. 12. & com.

alii. docto. finaliter etiam infertur, quod venditor recuperabit fructus, quos medio tempore percepit emptor. tex. est in. l. fundo vendito. ff. de lege. cōmi. & ibi gl. or. & commu. docto. & idem expressē disponit prædicta lex. 38. titu. 5. part. Item adde prosequendo materiā, quod sicut pactum legis commissoriae dicitur, & habet locum quando fit pactum, qd emptore nō soluente precium infra certum tempus, res sit inempta: eodem modo quando fit pactum, qd si venditor reddat & restituat pretium emptori infra certum tempus, res sit inempta, valet pactum, & soluto precio & conditione verificata retro transfertur dominium in venditorē ita probat tex. singu. iuncta glo. 1. expositiua in. l. si ate. C. de pactis. inter empt. & vendi. & ad hoc summe notat & commendat. ibi paul. de Cast. Sali. & commu. doct. tenet etiam Bal. in. l. ea leg. C. de condi. ob cau. 3. col. & ibi. Sal. 2. & 5. col. tenet etiam Paul. Alex. & alii doct. in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. posse. & ante eos tenet Iaco. Bu. ri. in. l. traditionibus. C. de pactis. sed his non obstantibus contrariū subtiliter potest atentari: imò quod hoc casu nullo modo transferatur dominium in venditorem: quia nulla lege cauetur. item quia solum pactum legis commissoriae virtus & effectus eius dicitur, & habet locum in casu prædicto, emptore nō soluente precium, & rationes prædictas secus verō ex parte venditoris in casu prædicto. confirmatur etiam, qui apertē iura communia regulariter & genericē disponūt quod ex titu. nullo modo transeat dominiū nisi sequuta traditione vera, vel ficta: quæ pro forma requiritur, à qua parte non possunt recedere neq; ei resistere ergo in nostro casu postquā iam venditor vendidit, & alienauit suam rem, precium recipiendo & traditionem faciendo: dominium totaliter fuit translatum in emptorem, & pacto & voluntate eorum non potest postea dominiū reuerti & transferri in ipsum venditorem. argumento tex. formalis, in. l. traditionibus. C. de pactis. cuius verba sunt traditionibus, vsucapionibus, dominia rerū acquiruntur, non nudis pactis. text. in. l. traditio. ff. de acqui. rerum domi. text. in. l. nunquam nuda. eo. tit. tex. in. §. per traditionem. Instit. de rerum diu. tex. in. l. quod meo. ff. de acqui. poss. tex. in. l. clauibus. ff. de contra. empt. tex. in. l. 1. C. de dona. cum similibus. & istud teneo pro firma veritate salua pace prædictorum doctorum.

Item adde quod ad hoc, vt istud pactum legis commissoriae & eius virtus & effectus habeat

beat locum : oportet quòd verba ponantur in eo directa, vt res sit inempta, contractus nõ valeat, & similia. secus verò si obliq̃ vt res reddatur, restituatur, vel similia : quia tunc erit pactum de retrouendendo, & non transfertur ipso iure dominium: sed agitur tantum actione personali ad obseruantia pacti. Ista est glo. singula. & ordinaria. in. l. i. ff. de donat. quam ibi reputat singu. Bar. Paul. Imola & commu. Docto. Bald. Sali. & alii docto. in. l. traditionibus. C. de pactis. idem Bald. in. l. 2. C. commun. delega. & ibi alii docto. similis etiam glo. est in. l. i. C. de pactis. inter empto. & vendito. Iuncto tex. glo. etiam in. l. 3. eo. tit. pro quibus videtur esse lex. 38. iuncta lege. 42. tit. 5. 5. part. item adde, quòd ad hoc vt istud pactum legis commissoforia etiam per verba directa valeat, & teneat & habeat prædictos effectus: oportet & requiritur, quòd fiat & interponatur à partibus tempore ipsius contractus: secus autem si fiat & interponatur postea ex interuallo. ita aperte probat per dicta iura & in terminis tenet glo. singularis & vnica in. l. ab emptione. ff. de pactis. in glo. pe. in fine quam ad hoc reputat ibi singularem & vnicam Paul. de cast. 3. col. num. 16. & notat & commendat ibi alii, docto. notat etiam & commendat Bald. in. l. 2. C. commun. delegat. Sali. & alii doct. in. l. traditionibus. C. de pactis & ibi eam reputat vnicam Iaso pen. col. confirmatur per tex. nota. in. l. illud in fine. C. de colla. & in. l. labeo vers. sed si pure. ff. fami. hercis. & in. l. i. in fine. ff. de solut. & in. l. licet C. qui potio. in pigno. habe. aduertendum tamen pro maxima intelligentia. huius articuli, quòd si talis venditor nolit vt pacto legis commissoria postquam conditio eius extiterit sed stare contractui, & ad obseruantiam eius agere contra emptorem, potest & admittitur. tex. est. in. l. 2. cum lege sequenti. ff. de lege. commu. & ibi glo. or. & commu. docto. & idem disponit prædicta. l. 38. tit. 5. 5. part. 6. modus est per pactum adiectionis in diem: nam si quis vendat alteri rem hoc pacto & conditione: vt si infra certum tempus alius afferat maius precium vel meliorem conditionem, res sit inempta. quia tunc precio ab alio illato & soluto rescinditur & annullatur primus contractus, tex. est in. l. i. & per totum. ff. de in diem adiectione. & ibi notat & commendat Bart. Bald. Albe. & commu. doct. & idem disponit lex. 4. tit. 5. 5. part.

33 Item etiam circa prædicta necessariò & vtiliter quæro, an his casibus, quando rescinditur & annullatur contractus ex pacto de retrouendendo vel legis commissoria, vel adiectionis in

diem, debeatur gabella vel non: in quo magistraliter & resolutione propono sequentes conclusiones. i. con. q̃ si fiat contractus simpliciter & absolute, & postea resoluatur mutuo consensu partium, bene debetur gabella: quia ius semel quaesitum fisco non potuerunt partes tollere argumen. tex. in. l. si post mortem. §. fin. ff. de bono. posse. contra tabu. tex. in. l. in insula. §. si. ff. de solu. matr. tex. in. l. si. ff. de pactis. tex. in. l. si constanter vers. exceptis. C. de dona. ante nup. & in expresse ita tenet Paul. in. l. iuris gentium. §. adeo. ff. pactis. 2. col. num. 2. idem paul. in. l. ab emptione eo. titu. 2. col. num. 9. & 10. & ibi alii docto. idem pau. in. l. i. C. quando liceat ab empt. disce. 2. col. in fine. ex resolutione vero non debetur gabella: quia non est contractus, sed distractus secundum Pau. & doct. vbi supra: quod tamen intellige, quando contractus resoluitur ex interuallo: secus tamen est, si resoluatur in continenti, quia tunc non debetur gabella, ex contractu, nec distractu: quia est perinde ac si à partibus non esset celebratus argumen. tex. in. l. contractus. C. de fide instru. tex. in. l. lecta. ff. si certum petat. text. in. l. si ita sit scriptum. ff. de lega. i. & vtrobiq; comu. docto. & in terminis ita tenet & declarat Pau. & commu. docto. in locis, vbi supra. 2. col. q̃ si fiat contractus venditionis cum pacto de retrouendendo debetur gabella, licet postea resoluatur, & rescindatur virtute pacti. De ipsa vero resolutione non debetur. argumento prædictorum iurium: & ibi etiam tenet Paul. & cum mun. doc. & in terminis ita tenet Ange. Imola, & Roma. per tex. ibi in. l. si hominem. ff. de vsu cap. Aretin. in. l. Pomponius. §. cum quid. ff. de acqui. posse. Alex. in. §. præterea, eiusdem legis 3. cons. quòd si contractus venditionis fiat cum pacto directo legis commissoria, vel adiectionis in diem, & postea resoluatur contractus virtute pacti, an debeatur gabella, vel non, est notabilior & difficilior articulus ceteris: & videtur q̃ non debeatur gabella ex contractu, neq; ex resolutione eius: quia illud pactum, si postea verificetur, resoluit ipso iure contractum, ac si nunquam præcessisset & per consequens omnes effectus eius. argumeto tex. in. l. i. & per totum. ff. de lege commi. & in. l. i. & per totum. ff. de in diem adiec. probat etiam tex. in. l. potior vers. videamus. ff. qui. potio. in pign. habe. ergo nõ debetur gabella, & in expresse ita tenet Petrus de bella pert. in. l. si. §. sed quia. C. commun. de lega. 3. col. & ibi Paul. de Cast. 2. col. & alii doc. tenet etiam Paul. in. l. ab emptione. ff. de pact. 2. col. num. 9. idem Pau. in. l. i. C. quando liceat ab

Conc. 1.

Nota.

ab emptio. difce. fi. col. Bal. in. l. traditionibus. C. de pactis. pe. col. & si forte gabella fuit soluta facto contractu, postea eo resoluta potest repeti, tanquam in debite soluta, secundum eodem. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam: imò quòd debeat gabella ex primo contractu, & non possit repeti à fisco licet postea contractus resoluatur. Primò quia ipse contractus fuit pure & simpliciter celebratus: & semel valuit & fuit perfectus, & per consequens fuit ius quæsitum fisco ergo statim ei debetur gabella, licet postea resoluatur contractus. Neq; obstat quòd talis resolutio retrahitur, quia intelligitur respectu contrahentium, non verò respectu fisci, vel alicuius tertij. Vel aliter respondeo quòd ipsemet contractus non est celebratus sub conditione: sed tantum distractus & resolutio eius. Ita singula riter & subtiliter probat tex. in. l. 3. ff. de contra. empt. text. etiam bene ponderatus in. l. 1. ff. de lege cõmi. & in. l. 2. ff. de in diem adicc. & inter terminis ita tenet Bar. in. l. fi. §. fin autem C. commu. delega. vbi dicit, quòd si grauatus restituere re sub conditione, eam vendat interim, valet alienatio & debetur gabella, licet postea adueniente conditione resoluatur contractus, & alienatio & ibi sequuntur commun. docto. tenet etiam Platea in. l. sancimus. la. 1. C. de cõsulibus lib. 12. 1. col. in medio.

Item principaliter quæro, si quis vendat rem & post contractum pereat, vel deterioretur, cuius periculo perit? In quo articulo magistraliter & resolutiue dico, quòd si talis res pereat, vel deterioretur culpa, vel negligentia venditoris, tenetur damnũ vel æstimationem soluere & hoc habet locum, nedum quando committit culpam in faciendo: verum etiam in omitendo: vt si res minus culta sit vel cautio damni infecti non sit petita, vel sua negligentia furto vel rapina subtracta, vel igne cõsumpta, vel aliud damnum patiat, vel deniq; non adhibuit in re conseruanda illam custodiam, & diligentiam, quam bonus pater familias suis propriis rebus adhiberet. cuius ratio vera & mēta lis est, quia venditor antequam tradat rem, censetur tanquam procurator eius, qui à lege habet mandatum. ita probat. text. singul. in. l. q. sepe. §. si res. ff. de contra. empt. tex. in. l. venditor domus. ff. de actio. emptio. tex. in. l. 3. ff. de peri. & commo. rei vendi. tex. in. l. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de actio. emp. & vtro biq; cõmun. docto. Si verò talis res non pereat vel deterioretur culpa vel negligentia venditoris: sed naturaliter, vel accidentaliter: tunc si erat tradi-

ta verè vel fictè: notissimum est, quòd periculum & damnum est emptoris, & non venditoris, cū in eum sit translatum dominium, & venditor ex sua parte soluit, & totaliter adimpleuit cõtractum, & in expresso ita disponit tex. in. l. lectos. & in. l. quod si neq; ff. de peri. & commo. rei venditæ. si vero res non sit tradita verè nec fictè: similiter etiam periculum & damnum est emptoris: quia ista est regula & doctrina generica, quòd si contractus est perfectus quò ad obligationem, & habet omnia substantialia, periculum & damnum est emptoris, & venditor tanquam debitor in specie, perempta ipsa specie liberatur. Ex quo inferitur, quòd mortua vel perempta re, vel deteriorata, emptor tenetur ad precium, licet res sibi non tradatur: text. est formalis, & expressus in. l. fi. C. de peri. & commo. rei ven. & ibi notat & commendat. glos. or. & commu. doct. tex. in. l. si in emptione. §. si emptio. ff. de contra. emp. text. in. l. Lucius. ff. de euitio. tex. in. l. cum emptor ff. de rescin. vñ di. tex. in. l. necessario. ff. de peri. & commo. rei vendi. tex. in. l. si vendita eo. tit. tex. in. §. cum autem. Insti. de emptio. & vend. & idem disponit lex. 23. tit. 5. 5. par. Confirmatur etiam, quia debitor in specie, perempta specie liberat, text. est capitalis, & expressus in. l. quod te mihi. ff. si cert. peta. tex. in. l. si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. cum similibus. & in terminis in nostro casu, & materia ista est particularis & specifica ratio: quia cū in potestate emptoris fuit, agere ad rem & eam consequi, & post traditionem periculum rei ad eũ pertineret, ita eodem modo antè cū nulla culpa possit venditori imputari, & istam rationem ponit Bal. in rubri. C. de peri. & commo. rei vñ di. 2. col. in medio: sed aduertendum quòd contra prædicta facit regula & doctrina iuris, quæ habet, quòd in contractu emptionis, & venditionis, & quolibet alio contractu oneroso respectiue, facta resolutione ex vna parte, resoluitur ipso iure ex alia. tex. est in. l. bona fides. ff. de actio. empti. cuius verba sunt. Bona fides non patitur vt cū emptor alicuius legis beneficio pecuniam rei venditæ debere desisset, antè quàm res ei tradatur, venditor tradere cõpellatur, & re sua carere. & ad hoc notat & cõ. ibi Bar. Paul. Sali. Ful. & commun. doct. sed notabiliter respondeo quòd prædicta iura prima debent intelligi, quãdo resoluitur contractus ex vna parte per mortem & interitum rei, & casum fortuitum: quia tunc nõ resoluitur ex alia: sed emptor tenetur soluere precium text. verò in dict. l. bona fides. loquitur & procedit, quã

Contra

quando re extante resoluitur contractus ex vna parte per dispositionē legis, vel principis, vel sententiam iudicis. & iste est verus sensus & intellectus illius tex. & omnium doctorum ibi. Et in terminis ita tenet & declarat Bald. in l. fi. C. de peri. & commo. rei. vend. quid autem si talis resolutio contractus fiat sola voluntate, & conuentione partium ex vna parte, an resoluitur ex alia? dico quod si res vendita nondum erat tradita à venditore nec precium ab emptore, tali casu facta resolutione ex vna parte: quia venditor solus liberauit emptorem à precio, verum etiam venditor liberatus à traditione rei: vel si emptor liberauit venditorem à re videtur emptor liberatus à precio. Si vero iā erat res tradita, & vnus eorum liberauit alium videtur ei donare, & tantum resoluitur contractus ab vna parte. ita probat tex. nota in l. cū emptor. ff. de rescin. vendi. tex. in l. fi. ff. de acceptilla. tex. in l. si conuenerit. ff. de pactis text. in l. 5. ff. locati. & vtrouiq; tenent glo. or. & commun. docto. prædicta tamen intellige in rebus immobilibus, vel in rebus mobilibus consistētibus in specie: secus verò est in rebus consistētibus pondere: vel mensura: vt vino, oleo, frumento, vel similibus rebus: quia ante traditionem periculum non pertinet ad emptorem. sed ad venditorem, in quo articulo verè & resolutione dico, quod si quis vendat certas amphoras vini vel olei in genere, & simpliciter nō designato, vel determinato loco, ex quo debeat extrahi, & fieri solutio damnum & periculum erit venditoris, licet illud quod haberet in suo patrimonio pereat: quia genus perire non potest. argumento text. in l. in ratione la. 2. §. in certā. ff. ad legem Falcis. tex. in l. incēdiū C. si certum peta. cum simi. quia non tenebatur venditor soluere magis ex vno quā ex alio, vnde etiam si illud, quod alibi esset, periret non esset liberatus per prædicta iura cum ratione si verò vēdat certas amphoras vini vel olei vel certos modios frumenti, ex aliquo loco determinato, & nulla interuenit traditio, degustatio vel māsuriatio: periculū pertinet ad venditorē & nō ad emptorē: quia non vt in specie videtur facta venditio, sed magis in genere: post degustationem verò, vel mensurationem, periculum pertinet ad emptorē. text. est in l. 1. & per totum. ff. de peri. & commo. rei. vend. text. in l. 2. C. eo. titu. tex. in l. quod sæpe. §. in his. ff. de contra. emptio. cuius ratio potest esse duplex. Prima quia illa degustatio, mensuratio, vel ponderatio videtur habere vim traditionis secunda quia in istis rebus contractus videtur factus sub tacita conditione, si ponderentur,

vel mensurentur. ita probat tex. formalis & expressus in dict. l. quod sæpe. §. in his. quod tamē limita & intellige, nisi per emptorem steterit quò minùs ponderarētur vel mensurarentur. tex. est in l. si per emptorem. ff. de peri. & commo. rei. vend. & in l. 2. C. eo. titu. item limita nisi venditio fiat pacto & conuentione: vt emptor subeat periculum, vt in l. si quis vina. §. si in aduersione. ff. de peri. & commo. rei. ven. Si verò tales res vendantur tanquam species: vel certum corpus: vt si quis vendat vinum, oleum, vel frumentum, quod sit in tali dolio, vase, vel loco: tunc periculum pertinet ad emptorem & non ad venditorem quia venditio videtur facta in in specie & non in genere tex. est in l. 1. verfic. sed si non sunt. ff. de peri. & commo. rei. vend. tex. in l. 2. verfi. cū autem. C. eo. tit. quod primò limita, nisi venditor succipit in se periculum, vt in l. 1. verfi. l. ff. de pericu. & cōmo. ven. secūdò limita nisi per venditorē steterit. quo minus ponderarētur, aut mensurarentur. tex. est in l. si quis vina. ff. de peri. & cōmo. rei. ven. tertio limita, nisi venditor asseruit & affirmavit bonitatem rei venditæ duraturam, vel licet non asseruit, tamen sciebat bonitatem non esse duraturam & non certiorauit emptorē. tex. est nota in l. si vina, quæ in doliis. ff. de peric. & commo. rei. ven. & ibi docto. & idem disponit l. 39. titu. 5. 5. part. & idem videtur esse quando venditor sciebat ordinationem factam, vel de proximo faciendam in illo loco, vel ciuitate, de vino vel frumento minus vendendo, & viliori precio: & non certiorauit emptorem: quia tūc tenetur vēditor, arguendo de mutatione qualitatis intrinsecæ ad qualitatem extrinsecam, quæ est precium rei. Et in effectu istam doctrinam & resolutionē ponit Bald. post antiquos in l. 1. ff. de peri. & commo. rei. ven. idem Bald. post Cinum & antiquos in l. 2. C. eo. titu. pro qua est hodie. l. notabilis par. l. 24. & 25. titu. 5. 5. part.

33. Item prædicta intellige in cōtractu venditionis pure celebrato: secus verò si sub conditione, quia tunc si pendente conditione res pereat: periculum est venditoris: quia modo dicimus quod contractus valeat ex tunc, non reperitur res quæ vendatur, item si dicamus, quod retrahatur, non reperitur extremum habile à quo scilicet res vt inducatur fictio. Vnde sequitur quod non valet, & per consequens periculum est venditoris. text. est in l. necessario. §. quod si pendente. ff. de peri. & commo. rei. ven. & ibi commu. docto. & idem disponit. l. 26. tit. 5. 5. par. Item principaliter quæro an & quando debeat euictio, si res euincatur ab emptore

Aduente.

fuit Aug. l. generis in xul. m. ex. h. facta. anni

33. De e

emptore in quo articulo vtili & quotidiano re soluiuè dico, q̄ in oībus cōtractib⁹ onerosis de beſ euiçtio. tex. in. l. libera. C. de fen. & interlo. om. iu. ex quo. i. inferitur, q̄ in cōtractu emptio nis & ven. debetur euiçtio si reseuincatur ab emptore. tex. est in. l. i. & quasi per totum. ff. de euiçt. tex. in. l. emptor fundi & quasi per totū. C. eo. tit. tex. in. cap. fin. extra de emp. & vend. tex. in. l. 33. tit. 5. §. par. 2. inferitur q̄ in contractu permutacionis debetur euiçtio: si ab aliquo ex cōtra hētibus res euincatur. text. est in. l. si per mutacionis. C. de euiçtio. & ibi glo. or. & com mun. doct. tex. in. l. i. C. de rerū per. & ibi etiā com. docto. tertio inferitur q̄ in contractu da tionis insolutum habet locū euiçtio tex. est in di. l. libera. C. de fen. & inter. omni. iudi. & ibi notat Bal. & cō. doc. Quinto inferitur, q̄ si pos sessor bonæ fidei tradit seruū pro noxa, & pos tea fit euiçtus à vero dño, q̄ tradēs tenetur de euiçtione, cū videatur tradere ex causa onero so, arg. p̄dictorū iuriū, & in expresso ita tenet Azo. in sum. C. de euiçtio. 2. col. nu. 6. sed ista o pinio apertè est falsa, imò teneo q̄ nō debeat euiçtio: q̄a eadē rāe qua liberatur dñs, dādo ser uū p̄noxā, ne malignitas serui possit dño præ iudicare: ita eadē etiā liberatur bonę fidei pos sessor tradendo seruū, & ius q̄ habebat in eo. & in super pōt ille tertius possessor, cui seruus fuit traditus: q̄n dñs vendicet se defendere p̄ textu exceptiois, nisi soluat sibi preciū dāni text. est bene notādus in. l. si noxale. §. si. ff. de noxa. & ibi cō. doc. & licet sic nō declarent: & per eū ita tenet Petrus in. l. 2. C. de euiçt. 2. col. Sexto inferitur q̄ in diuisione hēreditatis habet locū euiçtio: nā si hēredes inter se diuidūt hē reditatē sua voluntate, vel iudicis autoritate & adiudicetur cuilibet suapars & portio, & pos tea aliqua reseuincatur ab aliquo hērede, ille poterit agere contra cohēredes de euiçtione pro portionibus suis. textus est nota & expre ssus in. l. si famil. C. fami. herf. & ibi notat. & cō mun. gloss. ord. Odo. Pe. Iacob. Butri. Ci. Bart. Albe. & cō. doct. text. in. l. si fratres. C. cō. vtri. iud. tex. in. l. hēredes. §. si. ff. fa. her. tex. in. l. si cū vēditor. §. si. ff. de euiç. & idē disponit. l. pe. tit. 17. 6. part. cuius ratio est q̄a diuisio hēreditatis censetur quēdā per mutatio, vt in. l. cū pater. §. hēreditatē el. 2. ff. de leg. 2. & in. l. si filia. §. si pater. ff. fami. her. itē etiā habet vim emptionis & vēditionis. vt in. l. i. C. cō. vtriusq; iudi. nā cūm quælibet res hēreditaria ante diuisionem sit cōmunis pro indiuiso inter hēredes, pro por tionibus suis, sequitur quōd facta postea diui sione quilibet hēres habet suam partem iure

proprio, & ex sua persona in re sibi ad iudica ta, & alias partes habet ex persona cohēredū, vnde meritō ille à quo res est euiçta, potest a gere de euiçtione cōtra alios pro suis partibus non verò pro sua propria, & istam rationem voluit gloss. ordin. in dict. l. si famil. C. fami. herf. & ibi subtiliter Bald. prima columna nu. 2. & commun. alii docto. quod tamen intellige vt debeat euiçtio, quo ad precium & estima tionem rei euiçtæ non verò quo ad interesse cum hēres non sit in culpa. secundum docto. ibi & idem est in diuisione rei particularis, que fit inter socios habentes rem communem ex quocunq; titulo vel contractu vel ex legato vel fideicommissio duobus vel pluribus relicto text. est expressus & singularis in. l. item quā uis. §. si. ff. commu. diui.

34 Vnum tamen est quod licet in aliis contracti cibus, in quibus debetur euiçtio, teneatur vē ditor vel alienator saltim ad preciū, & estima tionem rei, etiam si expressè dictum est, quōd non teneatur de euiçtione, vt infra suo loco di cam: tamen in diuisione hēreditatis non debe tur euiçtio, nec precium rei, si inter hēredes a ctum est quod non teneatur de euiçtione: quia tali casu consideratur inter eos ratio mu tui periculi, & sic nemo remanet læsus ex tali conuentione. ita probat textus in dicta. l. si fa milie. C. famil. herf. vbi dicit text. quod ita demum agitur de euiçtione inter cohēredes, si nihil in contrarium est conuentum, & in ter minis ita tenet ibi gloss. singul. & vnica in glo sa fin. in medio quam ibi ad hoc dicit singula. Bart. Angelus, Paulus & communiter docto. & reputat vnicam Bald. & Angelus in. l. non dubitatur. C. de euiçtio. confirmatur etiam per tex. singul. & vnicum in. l. de fideicommissio. C. de trāsa. vbi habetur quod si duo vel plures hē redes ad inuicē remittunt sibi fideicommissum reciprocum iniunctum à testatore. vt ille qui decedat sine liberis restituat alteri suam par tē valet & tenet, nec competit restitutio: licet ali quis eorū sit minor, & in eo sit verificata cō ditio ad hoc sūme notant & comendant ibi cō mu. doct. & reputat singularem & vnicā Bald in. l. cum Archimēdora in. C. vt in poss. leg. 1. col. nu. 3. & in expresso tenet Bart. in. l. qui Ro. §. duofratres. ff. de verbor. oblig. pe. colū. n. q. & ibi Imola .5. colum. num. 5. Aretinus. septi ma col. & communiter docto. aduertendum tñ, q̄ prædicta conclusio, quæ habet q̄ in diui sione hēreditatis debeat euiçtio, debet in telligi, q̄ talis diuisio fit de voluntate ipsorum hēredū, vel autoritate iudicis: sec⁹ tñ est si fiat

voluntate & dispositione testatoris, qui in testamento diuisit inter eos sua bona, quia tunc si postea ab aliquo eorum aliqua res fureit per tertium euieta non debetur euietio, petendo iure actionis: secus verò retinendo iure exceptionis: quia fortè pluribus sunt facta prælegata, & ab vno sit res euieta. & alii hæredes agant contra possessorem: nam potest se tueri, donec conferuetur indemnis à sua parte euieta. text. est singu. & vnicus in. l. cum parte. §. euietis. ff. de lega. 2. quem ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Bar. Albe. & commun. docto. & reputat singularem & vnicum Bald. Paul. Imola. & per illum tex. tenet glo. or. in dic. l. si familia. C. fami. hæf. & ibi commun. doct. & in. l. si cogitatione eo. tit. Bar. in. l. qui romæ. §. duo fratres ff. de verbo. obliga. pe. col. 13. q. Rode. Sua. qui bene loquitur in repe. l. quātū in prioribus: C. de inoffi. testa. fo. 89. 2. col. versi. Tertiò quæro & idem expressè disponit. l. pe. tit. 15. 6. par. quod tamen singul. intellige, nisi quo ad legitimam, quia pro ea poterit agere filius contra alios fratres co hæredes re euieta: licet fuerit si bi assignata per patrem, & idem est quando pater in vita per viā donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in sua legitima, quia si fuerit euieta poterit filius agere de euietione cōtra alios fratres, vel cohæredes ita probat tex. singularis & expressus in. l. Scimus. C. de inoffi. testa. & ibi adhæc expressè notat & commendat Bald. 1. col. Sali. 2. Iaso. 2. col. 4. no. per illum tex. ita tenet petrus in. l. si familia. C. fami. hæf. Albe. in. l. hæredes. §. fin. ff. fami. hæf. Roma. vbi reputat singu. in. l. Aristo. §. fi. ff. de dona. Item adde quod in prædictis contractibus onerosis nedum debetur euietio quando euincitur tota res: sed etiam quando euincitur aliqua pars eius pro diuiso vel indiuiso, quo casu si eueniatur pars pro diuiso, fit estimatio loci & bonitatis eius: si verò euincitur pars pro indiuiso, tantū fit estimatio quotæ. tex. est in. l. i. ff. de euietio. Et ibi tenet glo. or. Odo. fre. Bar. Bald. Sali. & commun. doct. in contractibus verò lucratiuis non debetur euietio. Ex quo. i. inferitur, quod in contractu do-

alienam donauerit inq; eam sumptus magnos fecerim sic & mihi communicatur nullam mihi actionem contra donatorē competere. plane de dolo posse me aduersus eum habere actionem, si dolo fecit, & ibi glo. or. bart. & cōmun. doct. tex. in. l. ad res donatas. ff. de edilitio edicti. vbi in re donata licet appareat vitiofa, nō habet locum actio redhibitoria, vel quāto minoris: facit text. in. l. quotiens. §. plane, iūcto versic. sequenti. ff. si fami. fur. fe. dica. cuius ratio est quia donatarius nō videtur esse in damno, cum prætendat causam lucratiuam item etiam quia liberalitas donatoris non debet esse sibi nociua, vt dicit iuris consultus in dict. l. ad res donatas de edil. edic. quod tamen intellege quando donatio incipit à traditione quia donator per viam donationis tradidit alteri aliquam rem quia tunc nulla resultat obligatio ex qua oriatur actio de euietione: secus verò si donatio incipit à promissione quia per viam contractus quis promissit alteri rem & postea ei tradita fuit & ab eo sit euieta quia tunc bene tenetur donator de euietione ita pbat tex. in dict. l. Aristo. §. fi. & ibi tenet glo. or. fi. Bart. Albe. Imo. Päu. & commun. doct. tex. in. l. i. C. de iure dot. & ibi doct. & istam doctrinam & con. tenet Azo. in summa. C. de euietio. 2. colū. num. 4. glo. l. 2. C. de euietio. & ibi Cinus. 1. col. Albe. Bal. Sali. & commun. docto. Bart. in. l. Iulianus. §. i. isto titu. de verbo. obliga. Odo. fred. in rub. ff. de euietio. Abbas in. c. fi. de emptio. & vendit. fi. col. num. 10. & ibi Anchar. 3. col. 4. q. Anto. fi. col. num. 22. & commun. docto. aduertendum tamen quod ista conclusio non videtur vera imo videtur dicendum quod etiam si donatio incipiat à promissione non teneatur donator de euietione. Primò quia iura superius allegata simpliciter & indistincte dicunt donatorē non teneri de euietione. Secūdò quia in dubio nō videtur quis donare nisi ius quod habet in re argumento tex. in. l. serui electione. §. fi. de delega. 1. & in. l. si domus. §. fi. eod. tit. & in. l. quod in rerum. §. i. eo. tit. & in. l. vxor patru. C. de lega. & latius dico infra ista repetitione in contractu. dona. Tertiò quia idem est in legato quia si testator legat rem alienam ignoranter non tenetur hæres de euietione nec soluere precium eius vt in. l. cum rem alienam. C. de lega. cum similibus. & in expresso licet non ex his fundamentis istam senten. & conclusio nem tenet Fulgo. in. l. ad res donatas. ff. de edic. edi. & ante ipsum reperio quod istam senten. & cō. tenet Pe. de Bel. per. in. l. 2. C. de euiet. 2. col. in pri. laco. de ra. ibi quem refert Cinus.

vnde pro cōcordia posset dupliciter dici. i. modo quod eadē distinctio que fit in legatis fiat in donatiōe quia si donator donauit rem aliam scilicet teneatur ad estimationem eius & de euictione modo incipiat à traditione modo à promissione si vero ignoranter non teneatur de euictione nec ad estimationem & istam cōcordiam tentauit Petrus in dict. l. 2. C. de euic. 2. col. sed ipse eam reprehendit quia in legatis plenior fit interpretatio. vel aliter & secundo pro cōcordia posset dici quod si donator promissit rem certam & determinatam ignoranter quod nullo modo teneatur de euictione quia videtur illam donare talem qualem esse reperitur: si vero promissit rem in genere & postea soluit illam speciem alienam pro adimplemento obligationis & fit euicta teneatur de euictione quia sic reperimus esse in legatis vt in l. à substituto. §. 1. de l. 1. & in terminis ita tenet Alex. in dic. l. si à substituto. §. 1. de leg. 1. sed his non obstantibus teneo commu. opin. imo quod quando donatio incipit à traditione non tenetur donator de euictione nec ad estimationem rei modo scilicet donauit modo ignoranter vt dixi, nec obstat quod tūc videtur esse in dolo scilicet donando rem alienam, quia respondeo quod tenetur actione de dolo adsumptus factos in re non vero tenetur ad valorem vel estimationem rei euictę text. est qui sic debet intelligi in dicta. l. Aristot. §. fin. ff. de dona. & ibi docto. & in specie ita tenet & declarat ibi Paul. ibi docto. & in specie ita tenet & declarat ibi Paul. de Cast. & alii docto. nec obstat quod in vltimis voluntatibus si testator legat scilicet rem alienam debetur estimatio vt in l. cum re alienam. C. de lega. cum simi. quia fauorabiliores sunt vltimę voluntates quam contractus & in eis fit latior interpretatio. Si verò incipit à promissione indistincte teneatur de euictione modo scilicet donauit rem alienam modo ignoranter modo in genere modo in specie per iura superius allegata. confirmatur tali ratione. quia isto casu videtur donator se obligare trāfferre dominium & rem facere donatari argumento. tex. in l. vbi autem non oportet §. fi. ff. de verbo. obli. textus cum materia in §. sicutaq; in l. de actio. nec obstat si dicas quod in vltimis voluntatibus si testator legat rem alienam ignoranter non debetur estimatio vt in dict. l. cum res alienam. C. de lega. cum simi. quia ibi nullus precessit contractus ratione cuius teneatur de euictione vel remaneat obligatus in aliquo. aduertendum tamen quod circa hoc se offert mihi subtilis & necessaria difficultas. quę talis est in contractu donationis sim-

pliciter donando rem non videtur quis donare nisi tantū ius quod habet in re modo donatio incipiat à traditione modo à promissione argumen. tex. in l. ad res donatas. ff. de edil. edi. text. in l. serui euictione. §. fi. de leg. 1. text. in l. si domus. §. fi. eod. tit. tex. in l. quod in rerum. §. 1. eod. titu. tex. in l. vxor patru. C. de le. & magis in specie probat text. in cap. pastoralis extra de dona. & ibi notat Abbas. & alii docto. & latius dixi infra ista repetitione in contractu donationis. ergo sequitur quod nūquā tenetur de euictione vel quęro in quo differat vna regula ab alia & quis sit effectus Cui difficultati respon. notabiliter quod vtraq; regula habet locum & procedit in suo casu & lōge differt vna ab alia nā si quis donat rē quę penitus est aliena, donator videtur donare totā ipsam rem nec coarctatur donatio in parte & tali casu procedit & est necessaria regula euictionis quia si incipiat à traditione non tenetur donator de euictione per iura & rationes superiores si verò incipiat à promissione tenetur ad precium & estimationem si non tradat, si verò tradat & fit euicta tenetur de euictione, sed si res donata non erat penitus aliena sed in ea donator habebat aliquod ius vel partem tantū cunq; minimam tunc modo contractus donationis incipiat à traditione modo à promissione non videtur donare totam rem sed tantū ius vel partem quam habebat & hoc casu verificatur secunda regula & eius effectus cuius ratio subtilis est quia primo casu quando res est penitus aliena contractus valet in tota re: quia non potest magis restringi ad vnā partem quā ad aliam sed eo casu, quo donator habet ius vel partem in re & simpliciter eam donat ius præsumit quod voluit donator restringere animum suum tantū ad illud ius vel partem quam habebat & ideo in ea tantū valet. confirmatur quia idem est in vltima voluntate nam si testator legat rem penitus alienam tenetur heres ad eius estimationem: si vero in ea testator habet aliquod ius vel partem ad eam videtur se referre & in ea tantū valet legatum vt in l. si domus. §. fi. de lega. 1. cū simi. & dixi latius in materia legatorum & istam rationem in terminis ponit Pa. de Cast. in l. serui electio. §. fi. de legat. 1. in principio. secunda differentia & vtilitas potest esse quia primo casu quando quis donat totam rem alienam, incipiendo à traditione vel à promissione si contingat quod postea efficiatur dominus confirmatur illa donatio in tota re & valebit irrevocabiliter quia cōfirmato iure dantis confirmatur ius accipiētis vt in l. cum vir. ff. de v. sup. & ibi commu. doc.

ff. de rei ven. & in. l. apud celsum. §. si à titio. ff. de doli excep. & in. l. si quis alienam. ff. de actio. emp. & in. l. rei alienam. ff. de pigno. actio secundo verò casu quando quis donaret rem in qua haberet aliquod ius vel partem licet postea efficiatur dominus totius rei non confirmatur contractus in aliis partibus, quæ non erant donatoris tempore donationis quia ad eas non extendebatur contractus nec voluntas contractantis unde remanebunt penes eum. nec obstat quod hoc casu secus sit in legatis quia si quis legat rem in qua habet aliquod ius vel partem & ante mortem efficiatur dominus totius rei valebit legatum in tota re vt in. l. serui electione. §. si. ff. de lega. 1. & ibi commun. docto. quia procedit in vltimis voluntatibus quæ morte confirmantur. & per consequens ex tunc debent valere secus tamè est in contractibus quia tempus eorum debet inspicere & attendi vt in. l. si filius ff. de verbo. obliga. & in. l. inter stipulantem. §. sacram. eod. tit. & in. l. nemo rem suam eo. tit. & in. l. qui decet. §. stichum. ff. de solu. & vtrobique; Bar. secundo limita & intellige superiorè conclu. quæ habet quod donator non tenetur de euictione vt procedat nisi expresse promiserit quia tunc indistincte tenetur modo incipiat à traditione modo à promissione text. est formalis & expressus in. l. 2. C. de euictio. & ibi notat & commendat glo. ord. C.inus Albe. Bal. Sali. & per eum ita tenet Azo. in sum. illius tituli. 2. col. nu. 4. Bart. & alii docto. in. l. Aristo. §. si. ff. de dona. secundo principaliter infertur quod in legatis non habet locum euictio nam si testator legauerit alicui rem mobilem vel immobilem & ei fuerit euicta non poterit agere de euictio contra hæredes ipsius testatoris. text. est in. l. si is qui. ff. de euictio. & ibi gl. or. & cō. doc. text. in. l. si à substituto. §. 1. ff. de leg. 1. & ibi com. doc. text. in. l. si legatiferui nomine. eo. tit. & ibi etiam com. docto. quod tamen intellige quando res fuit legata in specie. Secus verò si in genere vt si testator legauit alicui seruum equum, domum, fundum vel aliquam aliam rem mobilem vt immobilem & postea hæres soluat & tradat aliquam rem que postea fuerit euicta nan tunc bene debetur euictio text. est formalis & expressus in. l. hæres seruum. ff. de euictio. & ibi gl. or. & com. opinio text. in. l. si à substituto. §. 1. ff. de le. 1. text. in. l. si hæres. generaliter eo. tit. text. in. l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de legat. 3. cuius ratio est quia quando legatur res in specie si est propria testatoris non potest euinci. cum pleno iure efficiatur legata rii & in eum sit translatum dominium. si verò

erat aliena & testator ignorauit similiter non debetur euictio. qui præsumit ius quod si sciret alienam non legaret vt in. l. cum rem alienam. C. de lega. cum materia aut sciuit alienam vel cõiuncte personæ legauit & tunc tenetur hæres ad estimationem quo casu non debetur propria euictio sed resoluitur ipso iure legatum in valorem & estimationem rei vt in dict. l. cum rem. alienam cum materia. C. de lega. & tenet & declarat glo. notabilis & ordinaria in. l. hæres seruum. ff. de euictio. & ibi com. doct. glo. etiam in. l. si domus. §. de euictione. ff. de lega. 1. quando verò legatur in genere & res soluta fuerit euicta merito indistincte tenetur hæres de euictione quia non est visus testator se referre magis ad rem solutam quàm ad aliam unde debet dari talis que efficiatur pleno iure legatarii & ab eo non euincatur & istam rationem ponit Bal. & commun. doct. in. l. si à substituto. §. 1. ff. de lega. 1. quando verò testator legauit rem quæ non totaliter propria nec penitus aliena sed in ea haberet aliquod ius vel partem indistincte non debetur euictio pro partibus euictis modo legauit scienter modo ignoranter: quando tantum illud ius vel partem quæ testator habebat visus est legare & ad eam se referre. text. est in. l. si domus. §. si. ff. de lega. 1. text. in. l. serui electione eo. tit. cū similibus. Tertio principaliter infertur quod in dote non habet locum euictio. unde si quis dederit aliquam rem in dote alicui mulieri vel marito & postea ab aliquo tertio euincatur quia sit aliena, non tenet dotas de euictione, quod intellige quando dos incepit à traditione secus si à promissione vel obli. quia tunc tenetur de euictione sicut donator quod si intellige nisi talis res detur estimata ea estimatio quæ faciat emptio nem vt precium teneatur restituere recipiens: quia similiter tenetur dotas de euictione: quod iterum sub intellige nisi dolus interuenerit ex parte dantis. quia tunc tenetur actione de dolo ad estimationem & interesse rei euictæ & ad sumptus & expensas factas in ea & resolutiue ista doctrinam & conclusio. probat text. capitalis & expressus in. l. prima. C. de iure doti. & ibi glo. ordi. fin. Odo. Petrus. C.inus Iacob. Bu. Albe. Bart. Bald. Salicetus. & commun. docto. glo. etiam. & cõmuniter canonistæ in capit. si. de emptio. & vendi. Bald. nouellus in tractatu de dote. 7. parte. 42. priuilegio & idem dispensat. l. 22. tituli. 11. quarta parte. nec obstat. si subtiliter dicas, quod ista cõ. & doctrina bene procedit ex parte mulieris. quoniam ei tenetur dos ab aliquo quia præcedit causam lucratiuam: unde merito non agit de euictione: sed dubium maximum videtur

& appareat aliena, vt quia facta & perfecta venditione ante precium solutum ab emptore fuerit mota lis & questio super illa re, vendita quia tunc licet prorsus non agat emptor de euictione quia adhuc res non est euicta tamen poterit precium retinere donec sibi idonec caueatur & satisfidetur pro euictione rei text. est formalis & expressus in l. si post perfectam. C. de euio. & ibi glo. or. Odof. Petrus Cinus Iacob. Alb. Bar. Bal. Sali. tex. in l. pe. §. si. ff. de peri. & com. rei ven. cuius verba sunt, ante precium solutum, dominij questio emptor proa precium emptor soluere non cogitur nisi fideiussores idonei a venditore eius euictionis nomine offerantur & ibi gl. or. & per ista iura ita tenet & declarat Azo. in summa. C. de euictio. secunda col. nu. 8. Bal. in l. non id circo. C. de contra empt. Imola in cap. fi. de emp. & ven. ante pe. co. nu. 23. & cū. doct. Vnum tamen est qd hoc casu si possit constare de fraude quod ad instantiam emptoris est sibi mota lis non poterit retinere precium. Vnde vt talis fraus euitetur consilium optimum est quod emptor & ille tertius qd litē mouet iuret qd nulla fraus est comis fa arg. tex. in l. i. C. de positi & in l. i. C. de bonis mater. & in l. eos. C. de vsuris. & vtrobiq; doc. & in terminis ita tenet & declarat Bar. in d. l. si post perfectā. C. de euictio. & ibi Sali. & Bal. & alii doct. in l. nō id circo. C. de cōtra. emp. secundō limita & intellige præterq; si vēditor scienter vendidit rem alienā quia tunc quocunq; tēpore potest emptor agere de euictione antequā res ab eo euincatur vel moueatur sibi lis text. est singu. & vnica in l. seruus. §. si sciens. ff. de actio. emp. & ibi ad hoc notat & commendat Bart. & com. docto. & reputat ibi singu. & vnicū pau. de Castr. & illum text. ad hoc reputat etiam sing. & vnicū Bald. in l. libera. C. de sentē. & interlo. omni. iu. fi. col. nu. 23. Sali. in l. 3. C. de euictio. Pau. de Cast. in l. Aristo. §. si. ff. de dona. Roma. in l. non solum. §. morte. ff. noui ope. nun. secunda col. in fine illum etiam ad hoc notat & cōmendat Bar. in l. atqui natura. §. cū me absente in fine. ff. de nego. gestis & antr omnes Azo. in summa illius tit. C. 3. col. & illum etiam text. ad hoc reputat singu. & vnicū glo. in l. 7. tit. 10. lib. 3. fol. 11. in gl. mag. 2. col. in modo aduertendum tamen qd hoc casu propire. non agitur de euicti sed tantum emptor a quo res est euicta poterit agere ad interesse ratione doli vēditoris quia forte nolebat emptor rē vendere vel obligare & nō reperiebat qui secū vellet contrahere quia res erat aliena & ita tenēt & declarant doctores v-

bi supra itē adde qd ad hoc vt emptor vel ille a quo res est euicta possit agere de euictione requiritur qd denuntiet venditori vel auctori suo litē esse motā vt assistat liti & veniat ad defendendū. text. est in l. emptor. C. de euictio. & ibi glo. or. tex. in l. si cōtrouersia. eo. titu. tex. in l. empti. actio. eo. tit. tex. in l. 1. C. de peri. & com. rei vend. tex. in l. 1. C. vbi in rem actio. tex. in l. si libera. C. de sentē. & interlo. omni. iudi. tex. in l. si rem quā vers. si. ff. de euictio. text. in l. si ab emptore eo. tit. tex. in c. fi. de empti. & vendi. & idem disponit. l. 33. tit. 5. 5. par. & l. 7. tit. 10. fo. 11. lib. 3. & adde qd requirit qd mittatur copia libelli in publi. forma vt vēditor vel auctor reddatur bene certus delite mota arg. prædictorū iuriū & in terminis ita tenet Bart. in l. nō solū. §. morte. ff. noui. ope. nū. 11. col. nu. 48. & ibi lo. de Imo. 4. col. ver. itē circa. Alex. n. co. nu. 41. la. 20. co. nu. 38. idē Bar. in l. emp. actio. C. de euictio. An. Imo. in l. in executione. §. in solidū. ff. de verbo. obli. idē An. & alii docto. in l. cū ex causa eo. tit. tenet etiā gl. in l. 7. tit. 10. lib. 3. fol. 11. pro qua sen. & cōcl. facit text. notabilis & eius reg. in l. nomē. C. q̄ res pig. obli. po. vbi p̄batur qd qñ quis agit cōtra debitorē alterius virtute excessionis dlegationis hipothecę vel alterius iuris vel ei vult denūtiare vel p̄testari ne soluat suo creditori debet ei ostēdere legere vel dimittere copiā in instru. cessionis delegationis vel iuris sui: quē ad hoc ponderat Bar. in d. l. non solum. §. morte. ff. noui. ope. nun. 8. col. num. 35. & super eo communiter moderni idē Bart. in l. si quis inficiatus. ff. de positi. idem Bart. in l. fin. ff. de lege commi. idem Bart. in l. quod te mihi pen. col. ff. si cert. pet. idem Bar. in l. si ex legati causa in fine infra isto titu. de verbo. oblig. aduertendum quod licet totum seruare prædictam opin. Bart. & com. in practica tñ nō videtur de iure necessaria qa nullo iure probatur qa iura prædicta tñ requirūt qd fiat denūtiatio litis motę vnde ego crederē qd in pūcto iuris. sufficeret qd fiat denūtiatio licet aliud omittatur. nō amitteret denūtiator ius euictionis & in terminis ita tenet Roma. in d. §. morte col. 3. in medio pō derando gl. quā dicit sing. in cle. cām de elec. in g. fi. Ang. de Pe. in l. emptor. C. de euict. dicens qd ita seruatur de cōsuetudine. sed pro cōcordia dic. qd. op. cō. procedat qñ denuntiatio fieret aperte sine iudicis autoritate. 2. vero. opi. Ang. pcedat qñ fieret cum iudicis autoritate ita Alex. in l. in execu. §. in solidū infra isto tit. & adde qd mortuo vēditore vel auctore alis denuntiatio debet fieri omnibus hæredibus eius. nec sufficeret quod

vni fiat denūtiatio quia alii nō tenerētur & re
 euiētia vnusq; tenet de euiētiōe p parte here
 ditaria text. in. l. in execut. §. in solidū infra isto
 tit. & ibi Bart. & cō. opi. text. in. l. rem si. §. i. de
 euiētiō. itē adde q talis denuntiatio debet fieri
 in p̄sentia venditoris vel autoris si p̄t habe
 ri alias autē si nō inuēiatur. oportet q̄ emptor
 vadat ad domū eius & inquirat vbi est & corā
 vicinis & eo non reperto faciat hoc scribi in a
 ctis & habetur per denuntiato & si possit
 cōstare q̄ ipse v̄ditor vel auth or p̄curauit ne
 sibi denūtiē nō requiratur aliqua denūtiatio
 vel diligētia ita probat tex. no. in. l. si dict. §. fi.
 vers. simili modo. ff. de euiēti. & ibi notat. Bar.
 & alii. doct. tenet. & etiā declarat magistraliter
 Bar. in. d. l. de pupil. §. si quis ipsi pretori. ff. de
 ope. no. nu. 2. col. 3. opi. dubiū tñ est quo tēpore
 debeat fieri ista denūtiatio in quo dico q̄ de
 bet fieri ante ipsam sententiā & antequālis sit
 prope sententiā ferendā tex. est expressus & no.
 in. l. si rem quā vers. fi. ff. de euiētiō. cuius ver
 ba sunt quolibet tēpore venditori denuntiar
 potest vt de ea agenda adsit quia nō p̄finit
 tur certū tēpus in ea stipulatione dum tñ ne p̄
 pe ipsam cōdemnationē id fiat sed per hoc nō
 bene apparet de veritate huius articuli & q̄ tē
 pus dicatur prope sententiā vnde pro perfecta
 declaratione dico q̄ denūtiatio debet fieri ante
 publicationē testiū & ante conclusionē in cau
 sa & similiter ante quā trāseat tēpus exceptio
 nis proponēdē & probationis faciendē quia si
 postea fieret nūtiatio non posset venditor vel
 autor rem defendere nec ius suum in iudicio
 proponere & probare cū debet assumere litē
 istatu quo erat ita tenet. g. or. valde no. quē sic
 debet intelligi & nō aliter in. di. l. si rem quam
 vers. fi. in. g. fi. & ibi odo. Bal. Ang. Sali. Ful. &
 ita tenet & declarat no. Sali. in. l. emptor. C. de
 euiētiō. 2. col. nu. 2. & ibi Faber. idē etiā tenet &
 declarat Sali. in. l. i. C. peri. & com. rei v̄. fi. col.
 nu. 9. Bal. in. l. libera. C. de sen. interlo. omni. iu.
 fi. col. nu. ii. Bart. in. l. aut qui aliter. ff. q̄ vi. aut
 clam. An. in. §. actionū de actio. 9. col. vers. quā
 ro v̄ditur res tenet etiā no. Car. in. c. fi. de em
 ptio. & vendi. 2. co. 2. q. 3. opo. & ibi Anch. 2. col.
 3. op. & ante eos Anto. de Bu. i. co. pro qua fen
 ten. & conc. cōsidero notabilē. l. par. 36. titu. 5. §.
 par. ex quo inferitur q̄ si in prima instātia non
 est facta denūtiatio poterit fieri in causa appel
 lationis. dūmodo omnia sint integra & salu. v̄
 tori vel autori quia possūt admitti exceptiōes
 & probatiōes super articulis in prima causa d̄
 ducti: secus alias secundū p̄dictā. gl. & doct.
 vbi supra & confirmari potest ex tex. & comp

doctrina in. ita demum. C. de procura. item ad
 de q̄ in tñ requiritur ista denuntiatio vt pro
 dat etiam si venditor vel autor fuerit sciens q̄
 lis est mota quia quando denuntiatio non fit
 ad simplicē scientiā sed vt venditor assistat cau
 se & veniat ad defendendū. ita probat text. in
 l. qui vxori. iuncta. l. denuntiaffe. ff. de adulte.
 per quem ita tenet ibi Bar. idem Bar. in. l. non
 solum. §. morte. ff. noui. ope. nuncia. u. col. nu.
 52. & ibi Alex. 12. col. nu. 45. & ibi alii moderni
 idem Bar. in. l. 2. §. voluntatem in. fi. ff. solu. ma
 tri. & ibi commun. doct. idem Bart. in. l. qui ab
 setem. ff. de procura. idem Bart. in. l. emptor. C.
 de euiētiō. & ibi Ange. Sali. & commun. doct.
 Ange. de Are. in. §. actionum in. l. de actio. 10
 columna. num. decimonono tenet etiam Ioā.
 Anto. de But. Abbas Imola Cardi. Anchar. &
 communiter canonistę in cap. fin. de emptio.
 & vendi. Item adde quod ista necessitas denū
 tiandi potest remitti per venditorem vel auto
 rem & poterit emptor vel ille à quo res est eui
 ēta agere de euiētiōe licet non denuntiet li
 tem sibi motā textus est notabi. in. l. herēnius
 ff. de euiētiō cuius verba sunt Herēnius mode
 stinus respondit non obesse empto. agenti q̄
 denuntiatio pro euiētiōe interposita non es
 set si pacto ei remissa esset denūciandi neces
 sitas & ibi ad hoc notat & commendat glos. or.
 Odo. Bart. Bald. An. Sali. Fulgo. & com. doct.
 & notat etiā & cōmendat Bal. in. l. i. C. de peri.
 cō. rei ven. fi. col. & ibi Sali. 2. col. 6. op. idē Sali.
 in. l. empt. C. de euiētiō. 2. col. & ante eos Azo.
 in summa. illius tituli. fi. col. Host. Io. An. Car.
 Anch. & com. doct. in. c. fi. de emp. & vend. mō
 taluus in. l. 7. titu. 10. lib. 3. fo. ll. in gl. mag. i. col.
 facit etiam tex. nota. eius regula in. l. quāritur
 vers. si venditor. ff. de ædilit. ædic. vbi habetur
 quod in cōtractu emptio. & v̄ditio. potest fie
 ri remissio inter partes etiam eius quod venit
 ex natura cōtractus text. in. l. i. §. si conueniat.
 ff. de positi text. in. l. si vt certo. §. interdū. ff. cō.
 tex. expressus & generalis in. l. cōtractus quidā
 ff. de regu. iu. & ita hodie com. ponitur per ta
 beliones & notarios publicos in. l. i. huius
 contractus emptionis & v̄ditionis & certe est
 optimū consiliū & valde vtile quod ita fiat
 ponatur. Itē etiam adde quod quādo effēt no
 torium quod sine emptor denuntiaret siue nō
 emptor causam amisisset habet regressum de
 euiētiōe licet non denuntiauit quia nihil pro
 desset talis denuntiatio argumen. text. in. l. i. §.
 occisorū. ff. ad Sila. vbi habetur quod totiens
 puniēdi sunt serui qui auxilium domino non
 præsiterunt quotiens potuerunt ei aduersus
 vim

vim opem ferre tex. in. l. fi. §. i. ff. ad legem rod. de lac. vbi nō tenetur quis de casu etiam si culpa sua precessit quando talis casus euenisset etiam culpa non interueniente tex. in. l. si alius §. est & alia. ff. quod vi. aut clam vbi si quis destruat domum vicini ne ignis vltius per trāseat non tenetur de damno si talis domus ita esset peritura licet nō destrueretur tex. in. l. itē si verberatur. §. si. ff. de rei vendi. vbi si res à domino petita pereat casu fortuito in potestate rei conuenti liberatur si eodem modo esset peritura penes dominum actorem de quo vide gloss. Bart. & commun. docto. in. l. quod te mihi. ff. si ce. pe. grauat. tamen emptor hoc casu. quia tenetur probare rem esse alienam & quod etiam si denuntiaret fucubisset alias autem facta denuntiatione sufficit ostendere sententiam in qua fuit condemnatus & in exptefo ita tenet Romanus in. l. non solum. §. morte ff. noui oper. nuntiatio. secunda columna ibi Alexan. qui reputat hoc esse valde notabile. 12. columna. num. 46. sed contrarium apertē tenet Bar. in. l. Aristo. §. si. ff. de dona. idem Bart. in. l. & qui natura. §. cum me absente secunda colum. num. quarto. ff. de nego. gest. sed pro concordia dico quod si ius euincens sit adeo notorium quod non possit aliqua probatione vel defensione eneruari non requiratur denuntiatio alias versic. imō quod magis est teneo quod si est notorium rem esse alienam taliter q̄ nulla defētio competeret venditori vel auctori posset emptor conuentus antequam sit condemnatus per sententiam rem restituere petitori ita probat tex. in. l. emptorem. ff. action. empti. dum tamē probet manifeste rem esse eius cui est restituta & in terminis ita tenet glo. or. in. l. si cum questio. C. de euictio. & ibi Pe. de bel. Per. Cinus Albe. Bal. An. Sali. & com. alii doc. Pau. de Cas. in. l. Et qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. & ibi Ange. & com. doct. Io. de Imo. in. ca. fi. de emp. & vend. pe. col. nu. 24. & ibi Anto. de Bu. 3. colū. item q̄ venditor vel actor cui est facta prædicta denuntiatio non tenetur principaliter in se assumere litem motam & expēsas ministrare sed ista incumbunt emptori vel ei à quo res euincitur nisi venditor vel auctor ea expresse promisit quia tunc præcisē cogitur. alias tenetur ad expēsas litis & totale interesse: licet alias sit dubium si ad eas teneatur vt infra proxime dicitur & ideo ista clausula quotidie ponitur in instrumentis ita probat text. in. l. empti. actio. C. de cui. ibi vt liti assistāt causāq; instructo. & in expresso ita tenet Iacob. de are. in. l. damni infe-

sti. la vltima. ff. de dam. infecto. guiller. in. l. i. C. vbi in rem actio. Ang. de Peru. no. in. l. qui absentem. ff. de cura. secunda col. num. 5. Paul. ibi. 1. col. in princ. num. 4. & aperte vult Bald. ibi in finalibus verbis paul. in. l. in executione. infra isto titu. 2. col. num. 8. Bald. in. l. 2. C. de her. vel actio. vend. 1. col. nu. 2. Sali. 2. col. num. 6. ponderanda ibi gloss. fin. ad hoc quam ipse reputat Singul. Roma. vbi valde cōmendat in. l. hereditatem in fine. ff. de donat. Item adde q̄ venditor vel auctor modo sit facta denuntiatione modo non item: modō in contractu promi fit defendere & in se assumere litem modo non potest si vult comparere post litem motā emptori eo casu, quo tenetur de euictione & assumere in se causam & litem pro emptore vel eo à quo res euincitur absq; aliquo mandato pro suo proprio interesse ita probat tex. no. in. l. si parentes. C. de euict. in princ. cuius verba sunt si parentes vestri mancipia venū dederunt & questio domini mota est emptoribus adesse ac defendere causam nō prohibimini & ibi no. Pe. Bal. An. Sali. & Alexā. in addi. ad Bal. tenet etiam idem Bal. in. l. 1. C. de peri. & co. rei. ven. fi. col. num. 10. quod tamen intellige quando compareret ante iudicium ceptum cū emptore secus verō si post: quia actore inuictō non posset. ita probat tex. no. in. l. sed si lege. §. item si rem distraxit. textus. in. l. si mandato meo. §. 1. ff. manu. textus. in. l. procurator ad exhibendum. §. 1. ff. rem ra. ha. tex. in. l. planē in princ. ff. fami. herf. & in expresso ita tenet & declarat Ang. in. l. venditor. ff. de iud. 1. col. num. 3. Pau. ibi Cinus. no. & commu. docto. in. l. 1. C. vbi in rem actio. & in dicta. l. solutionem. ff. de solut. & in dict. §. item si rem distraxit. pro qua sentē. & conclu. est hodie expressa. l. part. 1. 33. tit. 5. 5. part. confirmatur per text. no. in auten. nunc si hæref. C. de litigiosis vbi probatur q̄ vbi cūq; interest alicuius ex lite vel causa cōtra aliū mota cōparere in iudicio & assistere in causa pro suo interesse ibi notat Iacob. Bu. Bal. An. & comu. doc. Secūdo per tex. in. l. 2. C. de accusa. vbi dñs per suo interesse potest defendere seruū criminaliter accusatū & assistere causæ & ibi notat com. doct. tertio per tex. iuncta. gl. in. l. si suspēta in prin. ff. de inoff. testa. vbi si est timor colusionis inter hæredes scriptos & filiū agentē querela in offi. testa. possunt legatarii comparere in iudicio pro suo interesse & assistere causæ pro defensione testamenti. & ad hoc illū tex. iuncta glo. no. & com. Bart. Bal. Angel. Paul. adeo quod possunt procedere testes in strumēta & probationes vt est ibi gl. singu. &

vnica secundū Bal. Ange. Pau. & docto. ibi de quo ibi per eos vbi vide alia fundamenta. in hoc tamen est differentia in nostro casu. & superioribus in nostro casu venditor vel autor. qui tenetur de euictio. comparens pro suo interesse potest omnino & principaliter assumere in se totam litem causam in aliis verò casibus non: sed tantum assistere liti & eo adiuuare iustitiam partis conuente quod tamen in tellige vt comparens debeat suscipere litem in statu quo erat inter actorem & reum conuentum argumen. tex. singu. in. cap. 2. versi. fin. vt lite pendente libro. 6. vbi expresse disponitur quod quando quis comparet in iudicio pro interesse suo tenetur suscipere causam in statu. quo erat tempore comparitionis, cuius verba sunt ad defensionem ipsius litis aliqui quorū petierint admitti eos in illo statu in quo ipsam inuenerint decernimus admittendos & ad hoc illum tex. notat & commendat ibi glo. ordin. Ancharr. domi. & commun. docto. not. etiam & co. Feli. in. cap. cum super de re. iu. 6. num. 15. aduertendum tamen quod in casibus quibus potest comparere pro suo interesse tenetur prius docere de iure suo & suo interesse & sufficeret summaria probatio ita innocen. in ca. veniensel. 1. de testa. 2. colū. num. 2. & ibi commu. docto. Felin. in dict. cap. cum super. de re. iu. in prin. Item adde quod talis venditor vel autor cui est facta prædicta denuntiatio si vult comparere & assistere causæ vel eam in se assumere tenetur litigare & prosequi causam coram illo iudice coram quo lis est cepta nec potest iuris diuisionem declinare licet habeat præuilegium fori tex. est singula. in. l. venditori. ff. de iudi. & ibi glo. or. Bart. Bald. Ange. Paul. & commun. docto. & decisio. illius textus habeat locum in cleri. venditore comparentevi. glo. no. in. c. clericum nullus. 11. questione. 1. & ibi docto. aliam in cap. & vide omnino Paul. & docto in dict. l. venditor de iudi. Ange. in. §. actionum insti. de actio. 10. colum. num. 19. Abbas. in capit. fin. de emptio. & vendi. secunda columna num. 8. & vide melius quam alibi in iure per Antoni. de Bur. ibi. 7. col. nu. 16. penul. colu. & vide expressam & absconditam legem decidentem questionem in. l. 57. tit. 6. prima par. Itē adde quod nedū emptor vel qui habet rem ex causa onerosa potest agere de euictione quādo erat possessor & ab eo res est euicta per sententiā verū etiā quādo ipse emptor cecidit à possessione & petit rem à possessore vel detentatore mediāte rei vindicatione vel publiciana & victus est quia possessor conuētus fuit absolutus. quia tūc sta-

tim poterit agere de euictione cōtra venditorē vel autorē suū text. est sing. in iure in. l. euicta re. vers. 1. ff. de euict. cuius verba sunt dupl. stip. cōmitti dicit tūc cū res restituta est petitori vel damnatus est in litis æstimatione vel possessor ab emptore cōuētus absolutus est & ad hoc no. & cō. ibi glo. or. odof. Bal. An. Sali. Fulgo. gloss. etiam ordi. in. l. Aristot. §. fi. in. gl. fi. ff. de dona. comm. doc. gl. etiā or. in. l. fi. C. de actio. em. in glo. fi. & ibi com. doc. probat etiā tex. in. l. qui absentē. ff. de procu. & ibi. g. or. Bar. Ang. Pau. quod tamen notabiliter intellige quādo talis agendo succubuit in vtroq; remedio. s. rei ven. & publiciana modò intētabit illa simul modo separatim itaq; si egit rei vindicatione & succubuit nō poterit statim agere de euictione donec agat etiā publiciana & si prius egit publiciana nō poterit agere de euictione donec agat etiā rei ven. & sic oportet q̄ in vtroq; iudicio & remedio succūbat simul vel separatim intētan do ita probat tex. in. l. minor. §. si seruus. ff. de euictio. & ibi com. doct. tenet etiam & cōmendat Bal. in. l. fi. C. de actio. emp. & ibi Pau. Sali. & cō. doc. 2. intellige quādo emptor agens succumberet quia reus cōtētus probauit rem esse suam secus vero si ex eo quod eo nō probauit quia tunc nō potest agere de euictione cōtra venditorē vel autorē ita tenet glo. or. in. d. l. euicta vers. 1. ff. de euict. in. g. fin. & ibi tenet solus Odof. sed ego teneo cōtrariū imò q̄ etiam hoc casu possit agere primò quā ille. tex. simpliciter & indistincte loquit. secundò quia iniquū esset q̄ hoc casu emptor remaneret in dāno amittēdorē sine culpa & in terminis istā meā opi. tenet solus fulg. ibi in. d. l. euict. vers. 1. de quo alii docto. nullā mentionem faciunt. Tertio intellige quando ipse emptor agens denuntiauit litem quam mouebat ipsi venditori quia alias non posset agere de euictione argumento supra dictorum iuriū & in expresso tenet Paul. & docto. in dicta. l. fin. C. de actio. emp. Quarto intellige præter q̄ si culpa sua cecidit à possessione & de possessore fuit factus petitor quia tunc nō agit de euictione text. est no. in. l. si rē quam vers. si dupl. ff. de euictio. & ibi glo. & commu. doct. notandum tamē est q̄ in aliquibus casibus venditor nō tenetur de euictione licet ei fuerit facta denūtiatio [Prim⁹ q̄n expresse conuentū est q̄ non tenetur de euictione q̄ tñ intellige & declara vt non teneat ad interesse sed bñ teneat ad restitutionē precii nec emptor sit in damno & ipse venditor locupletetur cū iūctura aliena nisi specialiter dictum est q̄ nō teneatur ad precium: quia tunc non tenetur quod

¶ Casus in q̄
nō tenetur de euic-
tione. ff. de iur. iur.

quod etiam subintellige quando venditor vendidit vel alienauit rem alienam ignorāter. secus si scienter quia tenetur ad totale interfectione doli: quod iterū subintellige quādo pactum esset generale quod non vult teneri de euictione secus si particulare & speciale quod non vult teneri ex certa causa vel persona quia tūc re euicta ex illa causa vel persona indistincte non tenetur ad interesse nec ad pretium rei modo fuerit sciens modo ignorans quia tali casu videtur emptor certioratus vnde sibi est imputandum argumento. tex. in. l. 1. §. 1. de edili. ed. & in. l. si fundum. C. de euictio. & in effectu istam sententiam & resolutionem probat tex. valde no. in. l. emptorem. §. ff. de actio. empti. iuncto tex. in. l. qui libertatis. ff. de euictio. & ibi tenet glo. or. & communiter scribentes. tenet etiam glo. in. l. non dubitatur. C. de euict. & ibi petrus Cinus. Fab. Bal. Ange. & Sali. Azo. in summa de euict. 2. col. nu. 3. Bald. nota. in. l. 1. C. de peri. & com. rei vend. fi. colū. num. 9. tenet etiam notabiliter Sali. in. l. si rem quam. §. fi. in fine. ff. de euict. Ang. de Are. in. §. actionum insti. de actio. 12. col. nu. 20. Anto. in cap. fi. de emptio. & vendi. 7. col. post prin. nu. 14. glo. in. l. 7. titu. 10. lib. 3. fol. 11. in. glos. magna post principi. Secūdo est quādo emptor vel possessor victus non appellauit à sententia contra eū lata: nam tunc non potest agere de euictione contra venditorē vel autorē licet antea denūtiauerit litem motā ita probat tex. no. in. l. Herenius. §. gaia. ff. de euictio. vbi habetur quod si sententia fuerit lata præsente venditore vel autore non tenetur emptor vel possessor condemnatus appellare ergo si venditor vel autor non erat præsens in iudicio tenetur appellare & per illum text. ita notat & tenet ibi glossa. r. Odo. Bar. Bal. & com. doct. quod notabi. intellege quā constat quod talis emptor vel possessor victus habebat bonā & iustam causam quia tūc si venditor vel autor est absens tenetur appellare. secus verò si sit præsens quia videtur acquiescisse sententia ita probat tex. in dicto. §. gaia & ibi tenet glo. & com. doc. facit tex. in. l. si bonam. C. de admi. tu. vbi si tutor vel curator non appellauit à sententia lata contra pupillū vel adultū eo casu quo habebat bonā & iustā causam tenetur actione tutelę ad interesse litis vel cause & adde quod sufficit denūciare venditori vel auctori vt appellet. arg. tex. in. l. si procuratorē. §. si ignorātes in. fi. ff. mādati vbi fideiusor cōuētus & condemnatus licet teneat appellare vt in prin. illius tex. tū excusat si denūtiatū principali debitori sententiā esse latā quod appellet ab ea si velit

& ad hoc notat & co. ibi Bar. Albe. Ang. Bald. & per eū tenet Ricar. ma. in. di. §. ga. & ibi Bal. in. fi. quod ego intelligo quādo denūtiatū tēpore cōgruo quo potuit venditor vel autor cōparere ad appellādū Itē adde quod isto casu, quo emptor habet bonā & iustā causam tenetur appellare etiā vēditore vel autore præsente ita. no. tenet Bal. in. d. §. ga. in. fi. quia tūc sententiā videtur iniuriosa & non debet nocere vēditore vel auctori vt in. l. si per imprudentiā. ff. de euic. nec præsentiā vēditore vel auctore auget vel inducit obligationē: ante Bal. hoc voluit expresse ibi gl. or. in. g. 1. l. si vero emp. vel possessor victus habeat malā & iniustā causā quia cōstat quod vere res est petētis tūc non tenetur appellare modo venditor vel autor sit præsens vel absens quia si hoc casu ante sententiā potuit rē restituere vt supra cōclusū est ergo potuit non appellare ita tenet g. or. in. d. §. ga. in. g. fi. in. fi. & ibi Odo. Bar. Bal. si verò emp. vel. posse. victus & condemnatus est & sumus in dubio quia non cōstat an habuerit iustā causam tūc non tenetur appellare quia sententiā per sententiā præsumitur iusta ita probat. tex. in. d. §. ga. & ibi tenet. g. or. in. g. fi. & ibi Odo. Bar. Bal. An. si vero emptor vel possessor cōdemnatus appellauit eo casu quo habebat bonā & iustā causam vel indubio quā non constat an sententiā sit iusta vel iniusta tenet prosequi appellationē intra tēpora fatalia ita probat tex. in. di. §. ga. ver. fi. nisi denūtiauerit vēditore vel auctori appellationē esse interpositā quia tūc non tenetur prosequi ita no. odo. in. d. §. ga. arg. tex. in. l. si actor. C. de appella. vbi si actor. cōstitutus à tutore vel curatore appellauit à sententia non tenetur prosequi tex. in. l. in lites. C. de pcur. vbi pcurator tenetur appellare sed non prosequi appellationē. cōfir. rāe fidenūtiatio excusat ab onere appelladi & prosequedi appellationē vt dixi: ergo postquam appellauit excusabitur à prosecutione appellationis & in expresso istā cōclu. licet sic non declaratā tenet odo. in. d. §. ga. in. fi. tenet etiā Sali. vbi no. loquitur in. d. l. si procuratorem. §. ignorantes. ff. mādati: si vero habebat malā & iniustā causā licet appellat non tenet prosequi. per supra dicta & interminis ita tenet Sa. in. d. §. si ignorātes & in. d. l. inuictus & secūdū istā distinctionē debet intelligi prędicta. l. par. 36. tit. 5. part. tertio casus est quā emptor vel possessor iniuste fuit cōdemnatus pro imprudentiā iudicis quia errauit in dispositiōe iuris vel facti quia tunc non agit de euictione sed tantum superest remedium contra iudicē in syndicato. textus est formalis & expressus in. l. si per imprudentiam. ff. de euiction.

& ad hoc notat & cōmendat ibi glo. or. & cōmun. docto. tex. in. l. serui venditor eo. tit. tex. in. l. empt. verfi. l. C. eo. tit. text. in. l. l. C. de rerū permu. text. in cap. fi. de emptio. & vendi. & idem. l. 36. titu. 5. 5. part. cuius ratio est quia tali casu res videtur de perdita casu fortuito vnde meritò debet esse emptoris argumen. tex. in. l. necessario. ff. de peri. & commo. rei vendi. ita Bart. & commu. alii doct. in dict. l. si per im prudentiam. ff. de euict. & in. l. exceptione. ff. 41 de fideiu. Quarto casus est quando emptor vel possessor compromisit litem motam vel mouendā super re in arbitrum vel arbitros quia si cōdēnatus fuerit non agit de euictione text. est in. l. si victum. §. si compromifero. ff. de euictio. & ad hoc notat ibi glo. ar. & commu. docto. huius ratio est quia fides iudicis ordinarij est de publico approbata à principe vel populo & ad eum recurritur ex necessitate alterius vero priuati non: sed ex voluntate partiū ad eum recurritur confirmatur per tex. in. l. si minor. §. minores. ff. de mino. vbi minor dicitur lesus si compromisit litem vel causam in aliquē & istam rationē probat expressē tex. in dicto. §. si compromifero in quantum dicit quia nulla necessitate cogente id fecit & idem disponit prædicta. l. 36. titu. 5. 5. part. quod extē de etiam si ex forma legis vel statuti ex sentētia arbitri oriretur actio & mandaretur executioni secundum Bald. & docto. in dict. §. si compromifero ex quo inferitur quod si ex forma legis vel statuti cogere quis compromittere posset agere de euictione secundum Bar. & cōdocto. in dict. §. si compromifero secundo inferitur quod si emptor vel possessor spōte prorogauerit iurisdictionem & consenserit in non suum iudicem non poterit agere de euictione quia nulla necessitate cogente fecit ita singulari tenet glo. or. in dicto. §. si compromifero & ibi comm. docto. 5. casus est quādo emptor vel possessor compulsus est per principē rem alteri vendere vel ex aliqua alia causa onerosa tradere quia tunc non agit de euictione quia videtur euicta per casum fortuitum cui ipse nō potuit resistere tex. est in. l. lucius. ff. de euictio & ibi glo. or. & commu. docto. & idem disponit. l. 37. titu. 5. 5. part. ex quo text. & communi opinione ego nouiter infero q̄ hodie in nostro regno si res euincat ab emptore vel possessore p̄ viā retractus: q̄ sit patrimonij vel generis vel cois pro indiuiso non tenetur venditor de euictione cum ex dispositione principis & legis euincatur Item etiam quia quando euincitur res vendita de iure speciali nō habet locū

euictio vt in. l. minor. 25. an. ff. de euictio & statim dicam ergo bene sequitur q̄ in casu retractus non debeat euictio & in terminis postquam ego cogitavi reperi q̄ tenet Anton. de Bu. in. d. c. fi. de emp. & ven. 6. col. nu. 13. Sextus casus quādo emptori vel possessori euincitur res de iure speciali vt per restitutionem in integrum quia tunc nō agitur de euictione pro interesse totali, sed tantum ad precium text. est in. l. minor. 25. anno. ff. de euictio. vbi dicit text. quod si minor vendidit titio fundum cū decreto & titius vēdidit seio & postea minor restitutus est & euictus fuit à seio possessore potest agere ad precium, tantum cōtra titium venditorem & autorem suum non verò ad totale interesse euictionis & ad hoc no. & comē. ibi glo. or. Odo. Bar. Bal. An. Sali. Fulgo. & com. doct. cuius ratio est quia res nō euincitur de iure cōmuni sed de iure speciali ideo videbatur nullo modò posse agi, sed quia iniustum esset emptorem carere re. & precio ideo saltim agit ad precium ita ibi solus sali. q̄ tamē limita nisi in cōtractu expresse fuerit promissa euictio quia tunc intelligitur etiam si res euincatur de iure speciali ita solus Ange. ibi ex quo tex. & com. op. collige. q̄ beneficiū resti. in integrū est in re scriptū & cōpetit contra quemlibet tertium possessorem rei licet cū minore nō cōtraxerit, quod intellige q̄ iste vltimus possessor emit. à suo venditore vel autore sciēs rem fuisse minoris vel quādo primus emptor qui habuit causam à minore nō est soluēdo tex. est in. l. in causę la. 1. §. interdū. ff. de mino. & ibi Bar. Albe. Bal. & 42 cō. doct. de quo vide per eos ibi Septimus casus q̄n emptor sciēter emit rem alienā vel alteri obligatā quia tunc si ab eo fuerit euicta non agit de euictione imò nec ad precium nisi expresse sibi cautum fuerit de euictioe. text. est in. l. si fundū sciens alienū cōparauit anthenodes nec quicquā de euictione cōuenit q̄ eo nomine dedit iuris poscit rationem & ibi gloss. ordi. & commun. docto. textus in. l. si à matre. C. de iure dot. text. in. l. i. versic. fin. C. de prescriptio. 30. vel. 40. an. & ibi. g. & com. doc. tex. in. l. si in pri. C. de litigio. tex. in. l. apud celsum. §. itē labeo scribit. ff. d. doli. excep. facit etiā bono tex. in. l. 1. §. si intelligat. ff. de edil. edic. tex. in. l. que ritur. §. si. eo. tit. tex. in. l. si tñ ver. si emptor sciēte eo. tit. tex. in. l. eque. ff. de cōtra. emp. tex. in. l. 1. §. 1. ff. de actio. em. & idē disponit tex. in. l. 19. titu. 5. 5. part. cuius ratio pōt esse quia videtur donare precium argum. l. huius per errorē de re iu. cū simi. ita ibi Cinus. q̄ extē de vt procedat etiā si adhuc emptor non soluerit pretium quia non

*De Castro de annu
cuius. l. n. 17*

Non poterit retinere nec obstabit deceptio aliqua venditori ita Pe. de bel. Pert. ibi cinus. Al. extende. etiā si emptor solū in genere sciebat rem ad venditorem non pertinere licet ignoret ad quem in particulari pertineat ita ibi Bald. pro quo facit. l. fi. C. vnde vi. quod tamen sing. limita & intellige quando emptor emit rem penitus alienam secus tamen si scienter emit rem subiectam restitutioni quia tali casu res est ipsius venditoris licet sit subiecta restitutioni vnde poterit agere saltim ad precium text. est no. in. l. fi. §. fi. C. co. deleg. quem ibi ad hoc. no. & commen. glo. or. Pe. Iaco. Bu. Cinus. Faber. Bar. Bal. Ange. & commun. doct. in dict. l. si fundum. C. de eui. sed aduertendum quod ista conclu. & intellectus nō videtur vera quia quando venditor pignoraui vel hypothecauit rem similiter est propria licet sit subiecta pignori vel hypothecę & tamen nō tenetur de eui. ctione nec ad precium vt in dictis iuribus. vnde glo. in dic. §. fi. in fine dicebat quod ibi loquitur quando res erat subiecta restitutioni sub auditione cuius euentus est dubius in nostro vero casu, erat res simpliciter & pure aliena vel alteri obligata vnde nō agit. & ita tenet & declarat Azo. in summa. C. de eui. sed ita respon. & solu. est falsa & communiter reprobata quia ille tex. loquitur & habet locum in distincte etiam in re subiecta restit. pure vel in diem vnde secunda solum est quod in illo casu sit speciale in re subiecta restitutioni & istā solu. tenet ibi Bar. Sali. Pau. Raph. Cuma. Iaso. & Phili. Corneus & hoc etiā casu est aliud speciale quia licet emptor fuerit stipulatus de eui. ctione non potest agere ad totale interesse vel damnum sed tātūm ad precium ita expresse text. ibi secundo limita & intellige nisi precium sit conuersum in vtilitatem venditoris quia tunc saltim illud potest repetere ita probat tex. in. l. emptor. ff. de rei vend. & ibi com. docto. tenet etiam glo. & commun. docto. in. l. 1. C. de pres. 30. anno. Octauo casus est quando
 43 emptor vel possessor per violentiam expellitur ac possessione rei quia nō potest agere de eui. ct. contra venditorem vel autorem text. est in. l. fi. C. de actio. empt. & ibi glo. Cinus. Bal. Sali. & commu. doct. quod no. extende etiam si expresse promisit venditor eum defendere in illa re contra omnes de iure & de facto quia intelligi debet si fuerit motalis de iure vel de facto non tamen si fuerit sibi facta violētia de facto ita no. Bart. in. l. stipulatio ista hęc. licere. fi. q. infra isto titu. & ibi latē doct. Bal. in. l. 1. ff. de eui. ctio. Abb. & canoni. ca. fi. de empti. &

vend. ex quo inferitur quod si cauetur lege vel statuto quod iudex procedat de facto intelligitur non seruato ordine iudiciorū. Nonus casus quando emptor vel possessor potuit vsuere vel prescribere rem & culpa sua non fecit quia tunc non agit de eui. ctione tex. est in. l. si dictum. §. si cum posset. ff. de eui. ctio. cuius verba sunt si cum posset vsucapere emptor non vsuceperit culpa sua hoc fecisse videtur vnde si eui. ctus est seruus non tenetur veditor & ibi glo. or. Decimus casus q̄do emptor vel possessor sua culpa amittit possessorem & de possessore est factus petitor quia tunc non agit de eui. ctione tex. est no. in. l. si rem quam vers. si duple. de eui. ctio. & ibi glo. ord. & commu. doct. Vndecimus casus quādo emptor vel possessor contra prohibitionem positam in contractu rem vendidit vel alienauit & ex hoc eam amittit quia non agit de eui. ctione quia suo facto & culpa videtur eam perdere tex. est in. l. si mācipium in principio. ff. de eui. ct. & ibi commu. doct. confirmatur per tex. in. l. fi. ff. eo. titu. vbi si emptor possessor habuit rē pro derelicto nō
 44 agit de eui. ctioe. Duodecim^o casus no. est quādo quis emit ab aliquo herede hereditatē vel quotam nam si tōta hereditas vel quota sit eui. ctā quia probatum est quod venditor non est heres vel ille de cuius successione tractatur nō esse mortuum vel alias bene tenetur venditor de eui. ctione tex. est no. in. l. si nulla. ff. de here. vel ac. vend. & ibi commun. doct. sed si aliqua res singularis vel particularis sit eui. ctā non tenetur de eui. ctione tex. est singu. in. l. 1. versic. 1. C. de eui. ctio. cuius verba sunt eui. ctio quoq; non prestatur in singulis rebus cum hereditatem iure venisse constet nisi aliud nominatim inter cōtrahentes conuenit & ibi glo. or. Bart. Pe. Cinus Iaco. Faber. Bart. Bald. Ange. Sali. & commun. doct. facit etiam tex. in. l. 2. in principi. ff. de here. vel ac. ven. tex. in. l. serui venditor. ff. de eui. ctio. text. in. l. naue. eo. tit. & istam sentē. & conclusi. per ista iura tenet Azo. in summa illius tituli. 2. col. num. 7. tenet etiam Odofred. in. l. 1. ff. de eui. ct. 1. col. Bal. & commun. docto. ibi imo. in cap. fi. de emptio. & vendi. 7. col. nu. 21. cuius ratio quia aut res erat hereditaria & emptor iniuste condemnatus est & non agit de eui. ctione argu. tex. in. l. si per imprudentiā ff. de eui. ctio. aut non erat hereditaria & similiter non agit quia non videtur vendita aut vero erat hereditaria sed iuste eui. ctā est quia eui. ctens probauit se dominum & similiter non tenetur venditor quia non videtur amplius vendere quam ius quod habet in hereditate
 C5 vnde

vnde non videtur vendere aliquā rē particularem: sed tantū ius vniuersale hereditariū sibi competens, & cum illud non sit euictum merito non tenetur de euictione istam rationem probat tex. no. in. l. 2. in princi. ff. de hære. vel actio. ven. & per eum tenet glo. ord. & commu. doct. ibi in dicta. l. 1. C. de euict.

Hegatuf. 45 Item quæro si non euincatur tota res vendita nec pars eius sed ius seruitutis a venditor teneatur de euictione: & iste passus est subtilis & quotidianus, in quo resolutiue dico qd si vincitur vsus fructus, bene debetur euictio. tex. est in. l. quid si quid. verfi. si vsus fructus. ff. de euictio. tex. in. l. vacca. eo. titu. tex. in. l. si ab emptore eo. tit. & vtrobiq; commu. doct. cuius ratio est vsus fructus censetur pars rei, vt in. l. 4. ff. de vsu fructu. & in. l. qui vsu fructum. infra isto titul. de verbo. obli. & in. l. si ita stipulatus fuero. si Titius. §. 1. eo. titu. & in. l. si alij. ff. de vsu fru. lega. & in. l. prætoris officio. §. si. ff. de damno infect. & in. l. si. C. de longi. tempo. præf. cum similibus. Sed si pars rei euincatur, debetur euictio vt in. l. 1. ff. de euictio. & supra dictum est. Ergo eadem ratione debeat, si vsus fructus euincitur. Si verò euincatur seruitus vrbana vel rustica, vt altius tollendi stillicidium auertendi vel non auertendi, tigni immitendi, vel prohibendi iteris. actus viæ, aquæ ductus vel similis seruitus, tūc non tenetur venditor de euictione. tex. est in. l. penul. ff. de euictio. cuius verba sunt. Quod ad seruitutes prædiorum attinet, si tacite secutæ sunt & vendicentur ab alio, quintus Mutius & Sabinus existimant venditorem ob euictionem teneri non posse, & ibi notat & commendat glo. ord. Odofre. Bar. Bal. Albe. Ang. & commu. doct. cuius ratio est: quia talis seruitus non est pars integralis fundi: sed qualitas seu accidens quod ei accessorie cohæret. vt in. l. quid aliud. ff. de verbo. signifi. & in. l. 1. ff. de vsu fru. lega. & in. l. non tantum. §. si. de peti. hæred. & in. l. pecoris. ff. de serui. rusti. prædi. & in. l. via constituit. §. si fundus. eo. tit. & in. l. si aquæ ductus. ff. de contra. emptio. & in. l. alienatio. eo. titu. & in. l. testatrix. §. si. ff. si serui. vendi. & in. l. 3. C. de serui. & aqua. quod tamen limita & intellige quando simpliciter fiat venditio, secus tamē est si expressè dictū fuit per venditorem, fundum non debere seruitutem, nam tunc bene tenetur de euictione tex. est in dicta. l. pen. verfi. 1. ff. de euictio. ibi nisi vt optimus maximusq; esset traditus fundus, & ibi communiter doctores.

Secundò limita & intellige, nisi venditor sci

ret fundum debere seruitutē, & tacuit & emptorem de ea non certiorauit, quia tunc tenetur actione ex empto ad interesse licet non ad duplam. tex. est no. in. l. 1. §. 1. ff. de actio. emp. tex. in. l. Iulianus. eo. tit. tex. in. l. quæro. eo. tit. vbi plus dicit qd non sufficit certiorare de seruitute in genere, sed specificè. Si verò venditor ignorabat fundum debere seruitutem, tunc non agit emptor de euictione ad totale interesse: sed tantū poterit agere quanto minoris esset empturus, si sciret seruitutem impositam. tex. est in. l. quotiens. ff. de ædili. edicto. cuius verba sunt. Quotiens de seruitute agitur, victus tantū debet præstare, quanto minoris emisset emptor, si sciret hanc seruitutem impositam. tex. in. l. quid si quid. verfi. si. ff. de euictio. & ibi comm. doct. & in expresso istā doctrinam & resolutionē tenet Azon. in sum. C. de euictio. tenet etiam glo. ord. in. l. pe. eo. tit. & ibi commu. doct. & melius quàm alius Fulgo. glo. etiam ord. in. l. cum venderes ff. de contra. emptio. & ibi commu. doct. Alexand. in. l. stipulatio ista. §. si quis fortè. infra isto titulo de verbo. obli. pe. col. num. 13. & ibi Iaso. 4. col. nu. 10. & idem quod dictum est in seruitute reali, habet etiam locum in seruitute vsus, cum nō sit pars rei. ita tenet solus Fulgo. in dicta. l. pe. ff. de euictio. Aduertendum tamen qd hodie videtur quædam noua lex. par. hoc corrigere: imò quod si venditor fuerit sciens possit emptor ratione seruitutis euictæ rescindere contractum vditionis, & petere precium solutum & damnum & interesse, quod ex hoc prætendit. Si verò fuerit ignorans similiter possit emptor agere ad rescisionē contractus: sed non ad aliquod damnum, vel interesse, ita expressè disponit lex. 63. tit. quinto 5. par. quam reputo singu. in materia, & eam notabiliter intelligo emptore volente agere ad rescisionem contractus: secus verò si velit habere & retinere rem & agere tantum ad interesse seruitutis euictæ, eo casu quo scienter fuit vendita vel quanto minoris, quando ignoranter esset vendita: quia tunc crederē ius comune posse præcedere & debere intelligi, & sic ista remedia esse in electione empto. argu. tex. iuncta glo. & communis opinio in. l. & eleganter ff. de dolo & in. l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de actio. emp. & ita iudicauim in causā mihi commissa.

Si verò emptor prætendat fundo empto debere seruitutē & victus sit, non poterit agere de euictione, nec alio remedio contra venditorē, nisi expressè & specialiter venditor dixerit qd

practico. ex. 2.
63. tit. 5. par. 2.

Vide fol. 18.
Colum. 2

rit q̄ ei debebatur talis seruitus: nam tunc bene teneretur. *tex. est in dict. l. pe. in fine. ff. de euctio. cuius verba sunt. Si verò emptor petat viam vel actum, venditorem teneri nō posse, nisi nominatim dixerit accessurū iter vel actū, tūc. n. teneri eū q̄ ita dixerit. & ibi glo. or.*

46 Itē etiā quæro de articulo subtili & necessario, an actio de euctio trāseat in particulare successorē cōtra primū vēditore vel autore: in quo resolutiue dico q̄ si emptor vendidit vel alienauit rem titulo oneroso: ex quo debetur euctio & à secūdo vel vltiore emptore vel p̄ticulari successore res euincat, nō pōt agere immediatē de euctio cōtra primū vēditore vel autore à quo illa res descēdit: sed oportet q̄ qlibet p̄ticularis successor denūtiat suo immediato venditori vel auctori, & agat contra eum de euctio. cui⁹ ratio potest esse duplex. Prima, quia cum diuersi sint tituli & contractus & similiter diuersi sint contractus, meritō ex quolibet oritur sua propria & noua actio de euctio, quę non potest interari cōtra primū venditorē vel autore, cū eū nō habeat obligatū. Secūda ratio est, q̄a actio ex empto de euctio quę cōpetit primo emptori cōtra primū vēditore vel autore est p̄sonalis, & de sui natura nō trāsit actiue nec passiuē ad p̄ticularē successorē rei, vt in l. si. §. si. de contra. emptio. cum simi. ergo ille secund⁹ tertius vel vltior emptor non poterit agere contra primum venditorem vel autorem, & in terminis istam sententiā & concl. tenet glo. sing. & or. licet nō ita declaret in l. si pro re. §. i. ff. de euct. in verbo agere. & ad hoc reputat quotidianum Bal. in l. cum successores. C. de euctio. & ibi Ange. de Peru. & alij doct. & illam glo. ad hoc reputat in iure sing. Ange. de Arc. in §. actionum. Insti. de actio. 9. col. tenet etiam & commendat Anto. de Bur. in cap. si. de emptio. & vend. 2. col. Si verò emptor alienauit rem in aliquam particularem successorem titulo lucratiuo ex quo non debetur euctio & ab eo sit euicta, nō potest agere de euctio cōtra primum immediatum autorem suum: quia ab eo habet rem ex causa lucratiua, nec potest agere de euctio ex persona sui auctoris contra primum venditorē vel autorem: quia similiter actio eius actiua personalis non transit ad particularem successorē & in terminis pro hoc est text. singularis & vnicus in l. si res quam. ff. de euctio. cuius verba sunt. Si res quam à Titio emi legata sit à me, non potest legatarius conuentus à domino rei venditori meo denuntiare nisi cesset ei

fuerint actioes vel quodā casu hypothecas habeat, quę ibi notat Bal. Ange. Sali. Fulg. & cōmu. doc. & reputat vniciū Bal. in l. i. C. de rerū pmu. 2. col. idē. Bal. in l. i. C. de iure do. ff. col. & q̄ idē Bal. in rubr. extra de p̄cura. 1. col. nu. 6. & Ioan. de Imo. in l. Iulianus. §. i. infra isto tit. de verbo. oblig. 2. col. & dicit ibi vniciū Iaso. pe. col. nu. 17. q̄ tñ notabiliter intellige, præter q̄ si talis emptor, qui alienauit rem in particularem successorem titulo oneroso vel lucratiuo cessit ei actionem de euctio, q̄ tūc virtute cessionis ille particularis successor poterit agere cōtra primū venditorē vel autore de euctio. *tex. est formalis & expressus in dict. l. si res quā. ff. de euctio. & ibi cōmu. do. & illū ad hoc notat Bar. in l. si pro re. §. i. ff. de euct. & ibi doct. idē Bar. in l. Iulian⁹. §. i. infra isto tit. de verb. oblig. & ibi cōm. alij doct. ex quo deducit & inferit q̄ vtilissimū erit semper in instrumētis emptionis & veditio. donationis vel alteri⁹ cōtract⁹ onerosi vel lucratiui inferere q̄ venditor vel donator cedit omne ius vel actionē sibi cōpetentē pro illa re vel occasione eius: quia tūc v̄tute cessionis poterit agere de euctio cōtra primū vēditore vel autore. Itē etiā quæro si p̄ticularis successor qui habet causā à me, est cōuent⁹, & ab eo est euicta res possim ego agere de euctio. cōtra vēditore vel auto. meū? & breuiter dico, q̄ si ego vendidi vel alienauit rē & reseruauit mihi aliquā ius in ea, vt si cōcessi eā in dotē vel feudū, vel in emphyteusim, tūc statim q̄ euincitur ab eo q̄ habet causā à me, possū agere de euctio cōtra vēditore vel autore meū si p̄cessit denūtiatio necessaria, quia euicta re statim perimit ius q̄ mihi reseruauit: si verò simpliciter vēdidi, donauit vel tradidi, nullū ius mihi reseruando, tunc licet euincatur à particulari successore q̄ habet causam à me, & præcedat denūtiatio, nō possū agere de euctio. contra vēditore meū donec ille particularis successor egerit cōtra me de euctio. & ego sim cōdenat⁹ & sibi soluerim. ita p̄bat *tex. in l. si pro re. §. i. ff. de euctio. tex. in l. si seru⁹. §. i. eo. tit.**

Aduertēdū tñ q̄ est dubiū notab. in materia n̄ra sicōtra emptore vel aliū possessore ex causa onerosa mota fuit lis ab aliquo tertio & tã dē emptor vel possessor obtinuit, an vēditore vel autor teneat soluere omnes sumpt⁹ vel expēsas quas emptor vel possessor fecit in lite, & videt q̄ nō. Primò, q̄a ita demū emptor potest agere de euctio. q̄n res verē & realiter est euicta per sententiā diffinitiuā, & ab eo abdica ta vt supra cōclusū est & tūc fateor q̄ teneret vendi-

venditor ad omnes sumptus & expensas factas in illa lite, cum teneatur ad totale interesse in quo includuntur expensæ. Sed eo casu quo emptor obtinuit & res non est ab eo eucta, non superest actio immediate quatales expensas consequi potest. Secundo, quia expensæ debentur officio iudicis mercenario deseruienti actioni, ppositæ: vnde finita causa principali iam non potest esse quæstio de expensis. vt in. l. 4. C. de positi. in. l. Paulus la 2. ff. de re iu. in. l. 1. & 2. C. de fruct. & lici. expē. in. l. properādus. §. sin autem alterutra. C. de iudi. & tractat plene. Bart. & docto. in. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infect. Tertiò, quia aut emptor vel possessor conuentus recuperauit expensas ab actore iniuste litigante & non potest eas petere à venditore, cum iam habeat quod petit, & nihil sibi interest, aut nõ recuperabit ab actore, quia nõ fuit cõdemnatus in expensis, & tunc si iudex omisit condemnationem expensarum ea imperitia vel culpa sua, illa non debet imputari venditori, vt in. l. si per imprudentiam. ff. de euct. Si verò omisit condemnationem expensarum: quia actor habuit iustam causam litigandi illa semper excusat à condemnatione expensarum, vt in. l. eum quem temerè. ff. de iudi. & ibi commun. doct. & tunc non videtur teneri venditor: quia non videntur factæ nec causatæ expensæ facto & culpa venditoris, sed ex noua causa superueniens in persona tertij. Quartò, quia cum actor qui mouit litem succubuerit, præsumitur egisse de facto & non de iure: quia semper præsumitur pro sententia, vt in. l. Herennius. §. Gaia. ff. de euctio. si egit de facto, ergo non tenetur venditor, vt in. l. stipu. ista hære. licere. §. si quis fortè. infra isto titulo, & ibi glo. & communiter opinio. Ergo nullo casu potest teneri venditor & ista conclusionem licet certè non sic fundatam tenet glo. ordi. in. l. 4. C. de testa. manu. in glof. fin. in fine quam ibi sequitur & reputat sing. solus Bal. alia glo. no. & magistra. in. l. 1. C. de euct. & ibi Pe. de bel. per. Iaco. Bu. & alij docto. antiqui. alia glo. in. l. si status. C. de euct. & ibi Bal. & Cuma. in. l. veditores infra isto tit.

Sed his non obstantibus, ego teneo contrariam sententiam, imò quod teneatur ad omnes illos sumptus & expensas, quod intelligo & de claro sic. Nam si in contractu venditiõis vel alioqui celebratus est inter partes venditor vel autor expressè promisit sumptus & expensas & oia dāna quæ incurrit emptor ratione litis motæ vel mouēdæ super re, tunc indistin

tē poterit agere contra venditorem vel autorem pro illis expensis, cum debeantur iure actionis: & in expresso ita probat tex. formalis & expressus in. l. venditores. infra isto titulo. de verb. obli. vbi si veditores promiserunt super litis, & postea vnus eorum egit contra emptorem vel eius heredem ad precium rei venditæ, & obtineat emptor vel hæres conuentus non potest agere iure actionis vel obligationis ad sumptus vel expensas litis contra venditorem: quia non fuit mota lis super proprietate rei, sed super precio: ergo si super proprietate fuerit mota benè tenetur venditor ratione promissionis: & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Bal. & commun. doct. Si verò venditor vel autor tempore contractus non promisit expressè aliquos sumptus vel expensas tunc est maius dubium. Sed adhuc dico quod teneatur venditor vel autor eas soluere, quia in contractu emptionis & venditionis & quolibet alio contractu in quo debetur euctio, tenetur venditor vel autor, postquam est facta sibi denunciatio ipsum emptorem vel possessorem in lite defendere, non tamen in se assumere litem & causam: sed causatiuè si non vult teneri ad interesse vt in iuribus supra allegatis in articulo denunciationis: vnde si non fecit, tenetur virtute actionis & obligationis. Et in effectu istam doctrinam & resolutionem tenet Bart. in dicta. l. venditores. infra isto titulo de verbo. obli. & ibi Ange. Pau. Imo. Areti. Alex. Iaso, & commun. alij doct. & ante eos originaliter Guiller. de cu. in. l. qui absentè. ff. de procu. & ibi Bar. Ange. Sali. & commun. opinio in. l. 1. C. de euct. idem Bart. & commun. doct. in. l. petitor. ff. de libe. leg. Ange. de Are. in. §. actio num. Insti. de actio. 14. col. nu. 26. Abbas, Panorm. in cap. fi. de emp. & vend. fi. col. & fina. q. & ibi Imola antepe. col. 23. & commun. doct. & ista est magis commun. opinio secundum Areti. Alex. & Iaso in. l. venditores. infra isto titulo. de verbo. obli. quam primò limita & intellige vt non procedat, si emptor vel possessor conuentus non denuntiauit venditori vel auctori. Secundo si talis emptor vel possessor fuit in culpa non petendo à iudice, vt actor qui mouit litem condemnaretur in expensis. arg. tex. in. l. idemq; §. 1. ff. de actio. empt. secundum Pau. Are. Alex. & Iaso. in dicta. l. venditores.

Nec obstant omnia motiua supra in contrarium adducta, quia procedunt quando expensæ debentur accessoriæ per officium iudicis mercenarium: secus verò si principaliter iure actionis & obligationis vt in nostro casu: quia

quia tunc indistinctè possunt peti etiam lite finita, & modò iudex omiserit condemnationem expensarum ex culpa vel imprudentia sua modò ex iusta causa litigadi. ista est glo. singularis in iure in. l. non solùm. ff. de rei vè. in. g. fi. & ibi notat & commendat Bal. Albe. & communiter doct. tenet etiam & commendat Albe. in. l. prima. ff. de ali. iud. mutan. cau. similis glo. est in. l. tertia. §. si rem. ff. de lega. 3. in verbo fortassis. & ibi cōmuniter docto. alia glo. in auten. de iudicibus. §. oportet in verbo solo, colla. 6. quam ibi ad hoc notat & commendat Ange. de Peru. & communi. alij docto. & illam glo. ad hoc reputat singul. Bal. in. l. properandum. §. fin. auten. alterutra. C. de iudi. & ibi Sali. & communiter alij doctores. Imola in. l. i. ff. de re iu. Bal. in. l. terminato. C. de fructi. & lici. expen. 3. col. nu. 14. idem Bal. in cap. breui. de iure iurando.

48. Aduertendum tamen q̄ omnia prædicta procedunt quando quis vendidit rem alienā scienter vel ignoranter an & quando venditor teneatur de euictione, sed nunc iusta prædicta necessariò & oportunè quæro. Si quis vendat seruum vel aliquod animal vitiosum vel morbosum an emptor possit rescindere contractum vel aliquo remedio agere ad diminutionem precij, propter vitium vel morbum ipsius rei: in quo articulo magistraliter & resolutiuè dico, q̄ si quis vendat seruū vel aliquod animal vitiosum vel morbosum, emptor poterit rescindere contractum, & rem reddere vèditori infra sex menses actione prætorica quæ vocatur redhibitoria, vel stare contractui, & agere ad diminutionem precij propter vitium vel morbum infra annum actione propria quæ vocatur quāto minoris. tex. est capitalis & expressus in. l. 1. & per totum. ff. de ædilitio edictō. tex. in. l. sciendum. §. tempus. eo. tit. cuius verba sunt. Tempus autem redhibitionis sex menses vtiles habet, sin autē mancipium non redhibeatur, sed quanto minoris agitur annus utilis est & ibi glo. ord. & communi. doct. tex. in. l. 2. & per totum. C. de ædilit. actio. & ibi Odofre. Cinus. Albe. Bald. Sali. & comm. doct. & idem disponit lex. 64. & 65. tit. 5. quinta par. quod quidem tempus currit à tempore scientiæ & non antè ita probant prædicta iura, & in expresso pbat tex. in. l. cum sex. ff. de ædilitio edictō. cuius verba sunt. Cū sex menses vtiles quibus operiundi potest fuit redhibitoria actioni præstatur; non videtur experiundi potestatem habuisse, qui vitium latens ignorauit: & ibi notat & cō

mendat glo. or. & commu. doct. & idem est si quis vendat pannos, libros, vel similes res mobiles vitiosas. ita glo. or. in dicta. l. prima. ff. de ædilit. edict. & ibi comm. doct. & idem tenet Azo. in summa. C. de ædilit. actio. 2. col. Bal. in. l. si prædium. eo. tit. 1. col. & ibi Odofre. & alij doct. Specu. in tit. de rescin. vend. 2. col. & ista est commu. opinio, & deniq; resolutiuè dicas q̄ ista actio redhibitoria, vel quanto minoris habet illo casu & cōtractu oneroso pro quo ageretur de euictione, si res aliena esset vendita ita magistraliter tenet Azo. in summa. C. de ædilit. actio. 2. col. nu. 4. Quod tamen intellege quando emptor tempore emptiois ignorabat tale vitium vel morbum, secus verò si sciret, quia tunc nō ageret prædictis actionibus, & idem est quando vitium vel morbus erat patens tempore venditionis: quia tunc si militer non agit. tex. est in. l. 1. §. si intelligatur ff. de ædilit. edic. cuius verba sunt. Si intelligatur vitium morbusue mancipij, vt plerumq; signis quibusdam demonstrari solent vitia potest dici edictum cessare, hoc enim intuentū est ne emptor decipiatur. & ibi glo. ord. & commu. doct. tex. in. l. quæritur. §. si. eo. titu. cuius verba sunt. Si nominatim morbus exceptus non sit, talis tamen morbus sit qui omnibus potuit apparere, vtputa si cœc⁹ homo veniebat aut quia cicatricem euidentem habebat, vel in alia parte corporis, eius nomine non teneri Cecili⁹ ait perinde ac si nominatim morbus exceptus fuisset tex. est in. l. si tamen. verific. si emptor. eo. tit. text. in. l. ea quæ commendandi. ff. de contra. emptio. text. in. l. 1. §. venditor. ff. de actio. emp. facit etiam bonus tex. cum materia. in. l. si fundum. C. de euicti. vbi ille qui scienter emit rem alienam nō agit de euictione, & idem est quando venditor certificauit emptorē de vitio vel morbo: quia tūc non tenetur, neq; emptor potest agere prædictis actionibus. tex. est in. l. 1. vers. 1. ff. de ædilit. edict. cuius verba sunt. Aiunt ædiles qui mancipia vendunt certiores faciat emptores qui morbi vitijue cuiq; sit.

49. Aduertendum q̄ nō sufficit q̄ venditor obscure, confusè vel generaliter exprimat & declaret vitia vel morbos, sed oportet q̄ particulariter certo & claro modo declaret & exprimat prædicta vitia vel morbos: ex quo infertur q̄ si res vendita haberet aliquod vitium vel morbum & venditor generaliter dixisset q̄ eam vendebat cum omnibus vitijs & morbis suis vel illud vitium vel morbum inuoluntè & genericè expressit cū alijs quæ non erāt

vera, tenetur venditor ac si nullum vitium vel morbum expressisset: ita probat tex. singul. in l. ea quæ cōmendādi. vers. si. ff. de contra. emptio. cuius verba sunt. Dolum malum à se abesse præstare venditor debet qui non tantum in eo est qui fallendi causa obscurè loquitur, sed etiam qui insidiosè, obscurè dissimulat tex. in l. i. §. si venditor. vers. sed & si pponas. ff. de actio. empt. tex. in l. tenetur. §. si. eo. tit. tex. in l. Iulianus. §. idem Iulianus. eodem titulo textus notabilis & expressus in l. quæro. eodem tit. text. in l. i. vers. sic. l. ff. de ædilit. edict. ibi omnia cum ea mancipia veniunt palam ac rectè pronuntiantur. Et in expresso istam sententiam & concl. tenet Specu. & ibi Ioa. An. in tit. de emptio. & vendi. §. nunc dicendum. el. 2. vers. sed quid si venditor. idem Specu. in tit. de rescindendis venditionibus. §. 1. 3. col. vers. q. si vendens equum. Bal. in l. i. C. de ædilit. actio. 2. col. nu. 4. Ange. de Pe. in l. pacisci. ff. de pactis. idem Ang. Alex. & alij docto. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. obli. Ange. de Are. in §. prætorum. Insti. de iure naturali gen. & civi. Abbas, Pa. in cap. cum contingat de iure iu. nu. 24. idem Abb. in ca. iniustū de rerum permu. pro qua sententia & conclusio. est hodie expressa. l. par. in l. 66. tit. 5. quinta. par. Adde tamen q. prædicta debent intelligi quando vitium vel morbus erat in re ante contractam venditionem: secus verò si postea superveniat, quia non tenetur venditor, nec emptor potest agere prædictis actionib⁹, vñ de necessitate ad hoc vt emptor obtineat, oportet q. asserat & probet vitium vel morbum esse in re ante contractam venditionem aliàs succumberet: ita probat tex. in l. i. §. si quid autem. ff. de ædilit. edict. tex. in l. actioni redhibitorie. eo. tit. tex. in l. quæro. §. si. eo. titu. tex. in l. 3. C. de ædilit. actio. cuius verba sunt. Si apud priorem dominum mancipium fugisset, nō doceatur fuga post venditionem interueniente ad damnum emptoris pertinet & per illa iura ita tenet Bal. in l. i. pe. col. de ædilit. actio. Specu. in tit. de rescin. vendi. 1. col. nu. 2. Rosse. in libe. su. in rub. de actione redhibitoria. 2. col. vers. item sextum. **Dubium** tamen est si plures res vno tempore & dispositione vendantur, & vna earum sit vitiosa vel morbosa, alia verò non, an omnes debeant redhiberi vel illa tantum quæ est vitiosa vel morbosa: in quo articulo resolutiue dico q. si tales res non sunt, sibi aliqua causa vel ratione coniunctæ, sed inuicem distinctæ & separatæ & quælibet vendita suo distincto pretio, illa

tantum debet redhiberi quæ est vitiosa vel morbosa, alia verò non. tex. est not. & expressus in l. si plura mancipia. ff. de ædilit. edict. Confirmatur, quia tot sunt contractus quot res, vt in l. scire debemus. infra isto titu. de verbo. obli. Si verò vno & eodem pretio sint venditæ tunc illa tantum redhibetur & pretium eius debet existimari iudicis arbitrio: ita probat tex. in dict. l. si plura mancipia. ff. de ædilit. edict. & ibi glo. or. & comm. opinio. tex. in l. ædiles. la. 2. §. si. eo. tit. tex. in l. pe. eo. tit. Si verò res venditæ sint aliqua causa vel ratione coniunctæ taliter q. dura & damnosa esset earum separatio vt matre & filio vel filia vendita, ite & in plurib⁹ reus vnus officij vel pluribus animalibus vnus officij, tunc modò sint venditæ vno & eodem pretio modo distincto, nulla potest redhiberi sine alia, sed propter vitiosam vel morbosam omnes aliæ redhibentur vel nulla, quia aliàs non esset quis empturus vnâ sine alia nisi partes consentiant in redhibitione vnus rei, quia tunc illa sola potest redhiberi. tex. est in l. cum eiusdem cum. l. sequenti. ff. de ædilit. edict. & ibi glo. ord. & communiter doct. tex. in l. ædiles. la. 2. §. si. cum. l. sequenti, & sequenti, & ibi communiter docto. eo. tit. & per illa iura istam sententiam & resolutionem ponit Azo in summa. C. de ædilit. actio. 4. col. nu. 24. & Bal. in l. si prædium. C. eo. tit. 2. colu. vers. sed pone & ibi commu. docto.

50 Item quæro quæ res prohibeantur vendi: in quo articulo dico q. regulariter quælibet res potest vendi nisi lege prohibetur. Prohibetur autem vendi res sacra vel religiosa. tex. est in l. si in emptione. §. omnium. ff. de contra. empti. cuius verba sunt. Omnium rerum quas quis habere vel possidere vel persequi potest venditio rectè fit: quas verò natura vel gentium ius vel mores ciuitatis exuerunt, earum nulla vendita est, & ibi glo. or. & communi. doct. text. in l. inter stipulantem. §. sacram. infra isto tit. de verbo. obli. & ibi etiam commu. doct. Secundo prohibetur res publica, vt forum Basilica via publica & similis res, ita etiam probant & disponunt prædicta iura & in terminis disponit tex. in §. si. vers. item publica. Insti. de emptione & vendi. cuius verba sunt. Item publica veluti forum Basilica frustra quas sciens emit: & ibi Faber. Ange. Nico. Platea. & commu. doct. Tertio prohibetur vendi liber homo. tex. est in l. si in emptione. §. liberum. ff. de contra. emptio. & idem disponit l. 15. tit. 5. par. quod extende vt procedat & habeat locum etiam si talis res postea definat esse sacra vel publica, vel libera

vel libera, imò si fiat veditio sub illa cõditione quia etiam hoc casu contractus non valet, vt dicunt & probant prædicta iura. Adde tamẽ q̃ si ignoranter quis emat, & venditor fuerit sciens, potest agere ad totale interesse. text est in. l. 4. ff. de contract. emptio. tex. in. §. fi. Insti. de emptio. & ven. Si verò emptor fuerit sciens non agit ad interesse, sed tantum ad precium. arg. tex. in. l. emptorem. §. fin. ff. de actio emp. per quem ita tenet Bar. in. l. cum lex. ff. de fide in. 2. cal. 3. oppo. & ista opinio mihi placet, licet Ange. ibi teneat contrarium & Fabianus de monte in tract. de empt. & vendi. 3. q. 4. q. princi. Quartò prohibetur vendi res ppria emptoris. tex. est in. l. suæ rei. ff. de contra. em. cuius verba sunt. Suæ rei emptio non valet, si ue sciens siue ignorans emit: sed si ignorans emi quod soluero, repetere potero: quia nulla obligatio fuit: cõfirmatur, quia idem est in contractu donationis & quolibet alio contractu, quia similiter non valet. text. est in. l. scire debemus. glo. fi. infra isto titulo de verb. obli. tex. in. l. nemo rem suam. la. 1. & l. nemo rẽ suã. la. 2. tex. in. l. vbi autem non apparet. §. fi. eod. tit. confirmatur etiam, quia idem est in vltima voluntate, quia res propria non potest alicui legari. tex. est in. l. proprias. C. de legatis. & ibi glo. ord. & commu. doct. tex. in. §. sed & si rem Insti. de lega. quod tamẽ intellige quando totaliter & pleno iure est ipsius emptoris: secus verò si in ea sibi deficiat aliqua pars vel ius vt vsus fructus, seruitus vel possessio, quia tunc bene valet. tex. est in. l. si in emptione. §. rei sue ff. de contra. emptio. & ibi glo. or. & commun. doct. tex. est in. l. cum res. C. eo. tit. & ibi communiter doct. & idem disponit lex. 18. titu. 5. 5. par. & quæ aliæ res non possunt vendi, videla tẽ per Fabianum de monte in tractatu emptio nis & vend. ad quem te remitto.

5) Item vltimò & finaliter quæro, an & quãdo compellatur quis vèdere suam propriam rem in quo articulo ista est regula & conclusio generica q̃ nemo inuitus compellitur. tex. est in. l. nec emere. C. de iure delibe. & ibi glo. ord. & commu. doct. tex. in. l. si. eo. tit. tex. in. l. inuitu C. eo. tit. tex. in. l. inuit. C. locati. tex. in. l. nec ab initio. C. de nuptijs. tex. in. l. non enim. ff. rerum amotarum. text. in. l. possessores. C. de fundis patrimo. lib. 11. & vtrobique com. doct. Quod tamen fallit in aliquibus casibus specialibus. Primus est quando vertitur fauor publicæ utilitatis vel religionis, nã si deficiat via publica vel iter ad aliquem locum publicum vel religiosum, cogitur dominus vicinus illud

præstare & congruo & iusto precio vendere. tex. est in. l. si locus. verfi. fi. ff. quemad. serui ami. & ibi notat & commẽdat glo. ord. din. Odo fre. Bar. Pau. de cast. Floria. & commu. doct. tex. in. l. si quis sepulchrũ. ff. de religio. & sum pt. fune. & ibi etiam commu. doct. Ex quo notabiliter primò infero q̃ pro ecclesia, monasterio, hospitali vel alio pio loco ampliando vel de nouo erigendo vel ædificando, cogitur vicinus vendere propriam domum vel fundum iusto precio sibi soluto: & Angelus ita tenet in. l. prima. ff. solu. matr. fi. colum. & ibi Bald. 5. colu. Iaso in. l. 2. eo. tit. 2. col. nu. 4. Cepola in tractatu de seruitu. lib. 1. cap. fi. Sucinus in tractatu fallentiarum in regula. 435. 9. fallentia.

Secundò infero q̃ si quis velit ecclesiam vel pium locum erigere vel ædificare in loco communi cogitur socius partem suam vendere iusto precio: & in terminis ita tenet Bal. in. l. vna C. de communi seruo manu. in fine. argu. illi⁹ tex. vbi habetur q̃ si duo vel plures habet seruum communem potest vnus eorũ manumittere seruum & cogitur socius partem suam vèdere fauore libertatis. ergo idem dicẽdum est fauore religionis: tenet etiam & commẽdat Iaso in dict. l. nec emere. C. de iure deli. & facit apertẽ tex. in dict. l. si quis sepulchrum. Secundus casus est ratione publicæ utilitatis: nam tẽpore carestie princeps vel dominus temporalis vel ciuitas vel iudex ordinarius potest compellere subditos vendere frumentum vel alia victualia pro certo & iusto precio: ita probat tex. in. l. 1. §. cura carnis. ff. de officio præfecti vr bis. cuius verba sunt. Cura carnis vt iusto precio præbeatur ad curam præfecturæ pertinet, & ibi notat & commendat Bar. Albe. Bald. & commu. doct. Odral. Bar. Albe. & commu. do in. l. si. ff. ad legem iu. de anno. probat etiã tex. in. l. si pendẽtes. §. si quid cloacali. ff. de vsu fru. & ibi notat Bal. Ange. & alij doct. tenet etiam Cinus Bal. Sali. & commu. doct. in. l. 1. C. de episc. audien. ex quo notabiliter subdeducitur & infertur q̃ eadem ratione poterit iudex facere & compellere ne quis vltra necessitatem & indigentiam emat ne alijs res carius vendantur vel totaliter careant prædictis rebus: & in terminis ita tenet Salicet. in dict. l. 1. C. de episc. audien. fi. colu. & ita practicatur in nostro regno. Tertius casus est, quando dominus seueriter & cum duritia tractat seruum suum quia ex hoc potest compelli eum vendere. textus est in. §. finali. Insti. de his qui sunt sui, vel alie. iu. cuius pulchra verba sunt. Si intollerabilis videatur sauitia dominorum, cogatur seruos

inuitus
C. eos. v.
C. de con
empt.
L. tatus in
uitos.

feruos suos bonis cōditionibus vendere precium dominis detur: expedit enim reipublice ne re sua quis malè vtatur: & ibi notat & commendat Faber, Ang. Nico. Platea. & com. doct.

Ex quo inferitur, q̄ si dominus temporalis, vel iudex s̄uèriter & cum nimia asperitate tractat subditos suos, potest priuari eorum iurisdictione, & potest compelli eam vendere, & si fortè essent bona maioratus, vel prohibita alienari, saltem priuaretur per tēpus vitæ suæ & cogeretur pro illo tempore ius suum vendere: & in terminis ita tenet Guiller. Cinus, Albe. Bal. & comm. doct. in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. facit etiā tex. in l. vnica. C. si quacunq; præditus potestate. quē in suo casu summe notant & commendant doct. ibi facit etiā tex. singu. in ca. literas. in fine de restit. spolia. vbi disponitur q̄ propter maximam s̄uicitiam viri fit separatio inter coniuges, quò ad thorū & habitationem, si per cautionem vel satisfactionem, non potest plenè vxori esse cautum, quem ad hoc summe notant & commendant ibi doct. & reputat singularem & vnicum Abbas. in cap. 1. de diuortijs: de quo vide ibi per eos & per Pala. ru. in sua repetit. fo. 4. 3. col.

Quartus casus est, quādo quis habet aream vel fundum in aliquo loco, & vicinus vulgati?

tollere, eleuare vel ædificare aream, fundū vel domum suam quam habet iuxta illum, taliter q̄ impeditur, aer vel vêtus q̄ non possint colligi fructus: nam tunc potest dominus & possessor talis areæ vel fundi prohibere vicinum, ne altius tollat, ædificet, vel opus faciat per quod impediatur aer vel vêtus iusto precio, imò ad huc gratis & absq; pretio aliquo. tex. est sing. & vnicus in l. si. si. versicu. C. de seruitu. & aqua. cuius verba sunt. Sancimus itaq; nemini licere sic ædificare vel alio modo versari vt idoneum ventum & sufficientem ad præfactū opus infringat & inutilem aream domino & fructuum inutilitatem faciat: & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Odofre. Cinus, Iaco. Bu. Bar. Albe. Bal. Pau. Salic. & commu. doct. & reputat singu. & vnicum Bart. ibi & ad hoc notat etiam glo. or. in l. 2. ff. de serui. russi. præ. & ibi commu. doct. glo. etiam ordi. in l. imperatores. eo. tit. & ibi doct. & illum etiam textū reputat singularem Cepola in tractatu seruitu. cap. 27. & reputat mirabilem in cap. 39. & vltra eos reputat singularem & vnicum Ioa. de Imol. in l. si prius. ff. noui ope. enun. si. col. nu. 4. & Iaso in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. 3. colum. num. 14.

Summa

Summarium.

- V**ae sit virtus & effectus huius contractus locationis?
 Si res sit euicta vel perempta ad quid teneatur locator.
- 3 Si domus non possit habitari aliquo impedimento, an teneatur locator dare aliam domum conductori, & conductor teneatur ad pensionem.
- 4 Si res detur vtenda & fruenda precio non determinato, an sit contractus locationis?
- 5 An finita locatione possit locator expellere conductorem?
- 6 An locator possit ex aliqua causa durante locatione conductorem expellere?
- 7 Contractus locationis an transeat ad heredes?
- 8 Si maritus vel alius legitimus administrator locat res, an finiatur locatio mortuo marito, vel administratore, vel finita administratione?
- 9 An contractus locationis transeat ad emptorem vel particularem successorem.
- 10 An fiscus succedens in bonis confiscatis teneatur stare contractui locationis gesto per condemnatum.
- 11 An conductor possit rem sibi locatam alteri locare.
- 12 An conductor secundus teneatur actione personalis pro pensione.
- 13 Quo tempore debeat solui pensio domus locatae?
- 14 Si duo vel plures habent domum vel fundum communem & vnus vult locare alius non, cuius contractus valeat & teneat.
- 15 An finito contractu inducatur inter partes tacita reconductio?
- 16 Per quod tempus debet quis remanere in domo, vt videatur tacite reconducere.
- 17 An tacita reconductio videatur facta cum eisdem pignoribus & hypothecis, quae erant in primo contractu principali.
- 18 An & quomodo propter sterilitatem & casum fortuitum fiat remissio pensionis, & quomodo fiat augmentum propter maximam fertilitatem.
- 19 An conductor possit renunciare casibus fortuitis, vt licet per eos causetur sterilitas, non excusetur a solutione pensionis.
- 20 Conductor an possit repetere expensas quas fecit in re.
- 21 Si conductor, finita locatione non restituat rem locatori, vel illam restituat deterioratam, an teneatur ad aestimationem vel interesse?
- 22 Si conductor probet rem esse mortuam, an praesumatur mors ex casu, an ex culpa sua?

D Deloca-

De locatione & conductione.

Caput.III.

Contractus secū

dus qui consensu contractus hitur est locatio & conductione, quādo quis rem suam alteri tradit vtendam & fruendam certo precio & mercede constituta: nam talis contractus perficitur & celebratur solo cōsensu partiū, & fit inter easdem personas & res inter quas fit emptio & venditio. tex. est in. l. i. & per totum. ff. locati & conducti. tex. in. l. i. & per totū. C. de locato. & conducti. tex. in. §. i. & per totū. Insti. de locatione & conducti. text. in. ca. i. & per totū de locato. & conducti. tex. in. l. i. & per totū. tit. 3. §. par.

Pro cuius perfecta declaratione, imprimis quero quæ sit virtus, nā & effectus huius contractus & resolutiue dico, q̄ dominus qui locauit, tenetur ad tradendū & ad patiētiā vsus & fructus præstandā per tempus conuentū & conductor tenetur ad solutionē precij suo debito tempore, & talis dñs si habet facultatē rei tradendæ, tenetur præcisè ad factum traditionis, sicut reperim⁹ in contractu emptionis & venditionis. arg. prædict. iurium. iuncta glo. or. & cōmu. opi. in. l. i. ff. de actio. emp. glo. etiā in. §. pretium. Insti. de emptio. & vend. Si verò non habet facultatē tradendi, quia res est perempta casu fortuito, absq; sui culpa dissoluitur contractus ab vtraq; parte, nec dñs tenetur ad rem nec conductor ad pretium. tex. est in. l. item quæritur. §. exercitu. ff. locati. text. in. l. habitatores. §. fi. eo. tit. tex. in. l. si fundus. §. fi. §. fi. fi. eo. tit. neq; obstat. tex. singu. cum materia. in. l. fi. C. de peri. & cōmo. rei ven. vbi habetur q̄ perempta re vendita, venditor tenetur ad precium & cōtractus dissoluitur ex parte venditoris tantū, non verò ex parte emptoris, quia respondeo, q̄ ille contractus est instātanus & momentaneus qui perficitur in ipso instanti quo de re & pretio conuentum est nec habet aliquem tractum successiuum. tex. est notabilis in. l. qui pendentem. §. sic. ceterū. ff. de actio. emp. & ibi notat Paul. & alij doct. glo. or. in. l. Pomponius. §. i. ff. de procura. glo. in auten. sacramenta puberum. C. si aduer. vēdi. & ibi doct. glo. etiam in. l. ab emptio. ff. de pactis. & ibi cōmu. doct. tenet etiam notabiliter Bart. in. l. si quis domum. ff. locati. vnde re perempta venditor liberatur tanquam debi-

tor speciei: contractus verò locationis est respectiuus & habet tractum successiuum vt precium præstetur pro vsu & fructu rei, vnde ea perēpta, necessariò cessat obligatio ex parte conductoris, & per consequens solutio pēfionis: in cui⁹ confirmatio facit bene tex. in. l. i. in fine. C. de iure emphy. Si autē respereat, vel sit ab alio euicta dolo vel culpa ipsius locatoris, tenetur ad totale interesse.

Si verò res sit ab alio euicta sine dolo nec culpa sua tenetur ad interesse, vel satisfaciet tradēdo ipsi conductori aliam rem æquē idoneam. tex. est singu. qui ista omnia mēbra cōprehendit in. l. si quis domum. ff. locati. & ibi glo. or. Bar. Bal. Pau. Sali. Fulgo. & cōmu. doct. Aduertendū tamen q̄ illud quod dixi, q̄ quādo res locata est euicta sine dolo & culpa locatoris satisfaciet, tradendo aliā similem vel æquē idoneam, procedit & habet locum specialiter in hoc cōtractu locationis: secū s tamen est in cōtractu venditionis: quia si quis vendat rem alienam quæ euicta sit ab aliquo tertio & venditor offerat emptori aliam rem similem & æquē bonā, non cogitur recipere, nec liberatur venditor ab obligatione euictionis, sed omnino tenetur ad interesse. Primò, quia lege contrarium nō cauetur. Secundò, quia regula generalis est, q̄ aliud, p̄ alio inuito creditore nō potest solui nisi in reb⁹ quæ recipiūt functionem in genere suo, vt in. l. 2. & in. l. cū quid. ff. si cer. peta. & in expresso ita tenet glo. or. in dic. l. si quis domū. ff. locati. in. g. fi. in fine, in quātū dicit & in hoc differt à veditore quā ad hoc notat ibi Bar. & cōmu. doct. & illā glo. ad hoc reputat singu. & vnicā Lud. Roma. in. l. stipu. non diuidūtur. infra isto titu. de vbo. obli. 30. col. nu. 83. & idem est eadē ratione in eo qui tenetur ex contractu permutationis cōmodati, depositi vel simili ad rem tradēdā vel restituēdam: quia non satisfacit offerendo rem etiam æquē similem & idoneā. Et si quæras quæ pōt esse ratio diuersitatis & specialitatis, dico q̄ vera & mentalis ratio est, quia in contractu venditionis & similibus agitur de perpetua alienatione rei & totali iure eius transferendo qđ non acquiritur nec consequitur quis per solutionem precij. arg. prædict. iuriū & in cōtractu verò locationis agitur tantū de vtenda & fruēda re ad tempus, ex quo contractu nullū tranfit dominiū nec possessio nec ius in re, vt in. l. non solet. ff. locati. & in. l. rei cōmodata. ff. cōmodati

modati. & in. l. malè agitur. C. de præf. 30. vel. 40. anno. cum similibus: & sic agitur de modico præiudicio, unde facilius de æquitate per legem concessum est aliam rem æquè idoneam posse prestari: & istà rationem apertè voluit. text. in dicta. l. si quis domū in fine. ff. locati. in quantū dicit & locator paratus sit aliā habitacionem nō min⁹ cōmodā præstare æquisimū esse ait absolui locatorem: & istà rationem expressè ponit ibi Fulgo. licet Bart. relinquat cogitandū: & idem est in fideiussore vel pignore quia si quis promisit dare certū fideiussorem vel pignus satisfacit dando aliū æquè idoneū. text. est. no. in. l. qui aut. §. i. ff. de const. pecu. & ibi notat glo. or. Odofre. Bar. Albe. Bal. Pau. & cōmu. doct. & per illū tex. ita tenet Pau. de ca. in. d. l. si quis domū. ff. locati. tenet etiā Bar. & cōmu. doct. in. l. cū debitore. ff. de pign. actio.

3 Adde tñ q̄ si res locata nō sit tradita conductori vel dato q̄ sit tradita, non possit ea uti sine dolo & culpa locatoris, sed ex aliqua causa & impedimento cōtingente facto tertij vel natura, nō tenetur dñs ad interesse nec cōductor tenet ad pensionem pro illo tpe. text. est in. l. si fund⁹ quē. ff. locati. text. in. l. si vno. §. item cū quidā. eo. ti. tex. in. item quærir. §. exercitu. eo. tit. tex. in. l. habitatores. §. si. eod. tit. tex. in. l. si merces. §. si. si vicino. eo. tit. & vtrobiq; cōmu. doct. & idē disponit. l. 2. titu. 8. §. par. Ex quo primò infero q̄ si cōductor recedat à domo propter pestem vel aërem corruptū, nō tenetur soluere pensionem: & in terminis ita tenet Abb. in. ca. si propter sterilitatem de locato. & conduct. 2. col. nu. 8. Iaso in addic. ad Christopho. in. §. si. Insti. eo. ti. Fulgo. in. l. cū in plures ff. locati. Secundò infero, q̄ si cōductor recedat à domo ppter metum malorū spirituū nō tenetur soluere pensionem: ita solus Iaso in dicto. §. h. in fine. Tertiò infero, q̄ si recedat à domo, quia minatur ruinā, non tenet. Quartò infero q̄ si famulus aliquo tpe sit infirmus, non potest petere mercedē vel salariū p̄ illo tempore: ita Bar. in dicta. l. si vno. §. item cū quidā. ff. locati. pe. cal. Oldral. Bart. Albe. & alij doct. antiqui. in. l. cū hæres. §. sticus. ff. de statu libe.

Item quæro, an in hoc cōtractu locationis & conduct. requiratur q̄ pensio vel merces cōsistat in pecunia numerata & breuiter dico q̄ sic: secūs tamē est si consistat in alio genere, vt certa parte frumenti, olei, vini, vel simili, quia tunc nō erit ppriè cōtractus locationis & cōductionis, sed innominatus & agetur præscriptis verbis. text. est in. l. 1. §. si quis seruum. ff. de positi: verū tamen est q̄ assimilāt cōtractui

locationis & cōductionis, vt omnia quæ sunt disposita in alio: ita probat ibi tex. & notat & cōmendat Pau. & cōmu. doct. tenet etiā & declarat Bar. in. l. merces. §. vis maior. 2. & fi. col. ff. locati. & ibi alij doct. glo. or. & cōmu. doct. in. l. licet. C. eo. tit. probat etiam tex. in. l. si olei C. eo. tit. & ibi tenet glo. or. & cōm. doct. tenet etiā Abb. in. ca. ppter sterilitatē. eo. tit. fi. colu. & ibi cōm. doct. quod intellige, qñ debet præstari certa pars frumenti, olei vel vini ad numerū & mēsurā: secūs si in quota: quia tūc nō erit cōtract⁹ locationis sed societatis scdm eos.

4 Item quæro, si res vtenda & fruēda tradatur precio nō determinato sed simpliciter vel hoc acto, vt iustū precii soluatur an erit cōtract⁹ locationis & cōductionis, vel quis cōtractus erit & qualiter tradens aget ad precium: in q̄ artic. breuiter dico, q̄ si illa res solebat locari sibi vel alteri pro certo precio determinato, illud censetur inter partes conuentum. text. est singularis & vnicus in. l. excepto. C. de locato. & conducto. & ibi notat & commendat glo. or. Odofre. Pet. Cin⁹, Iaco. Bu. Bar. Albe. Paul. Sali. & commu. doct. & reputat singularem & vnicum Bal. ibi. 2. lectura, qui ex hoc infert q̄ quando quis simpliciter est assumptus & electus ad aliquod officium precio aliquo non taxato nec determinato, videtur inter partes precium consuetum appositum. Si verò illa res non erat solita locari nec de precio consueto appareat, non erit cōtractus locationis & cōductionis, sed domin⁹ aget ad iustū precii & pensionem actione præscriptis verbis vel actione in factū ex æquitate. arg. tex. in. l. quotiens ff. de præscri. §. bis, per quem ita tenet originaliter Azo in summa Insti. de loca: & cōd. quod dictum reputat vnicū & singulare. Bal. in. l. cōtractus. C. de fide instru. 3. colu. §. sicu. modò quæro.

5 Item quæro, an finita locatione possit dominus conductorem expellere & liberè rem alteri locare vel ipse conductor habeat ius retentionis, vt possit rem pro eodem precio habere & retinere, & breuiter & resolutiue dico, q̄ in distinctè domin⁹ poterit eū expellere mediante actione ppria locati vel mediante remedio possessorio vti possidetis, vel data resistantia incontinenti propria autoritate expellere & liberè rem alteri locare nec de iure potest conductor pro eodem vel maiori pretio rem tenere & sibi habere. text. est formalis & expressus in. l. ne cui liceat. C. de locato. & conducto. & ibi notat & cōmēdat glo. or. & cōmu. doct. & idē disponit. l. 18. tit. 8. §. par. nec obstat tex.

in. l. congruit. & in. l. fi. C. de loca. praedio. ciui. lib. n. vbi habetur q̄ conductor praediorū fiscalium potest alteri praeferi in eis pro eodem pretio, quia est speciale in illis conductoribus quia aliquando inuiti detinentur in conductione secundum omnes doctores ibi & secundum eosdem in dict. l. ne cui. C. de loca. & con. du. Secundo adde q̄ etiam est speciale in scholaribus, quia etiam praefertur in re conducta pro eodem pretio: ita probat tex. in cap. de locato. & conducto. & ibi glo. or. & comu. doct. & idem disponit. l. 5. tit. h. 2. part. Tertio similiter adde q̄ idem etiam esset quādo in aliquo loco sit talis consuetudo praedationis secundum eos.

Item quaro. an locator possit ex aliqua causa, durante locatione conductorem expellere. & resolutiue dico q̄ sic, ex quatuor causis à iure expressis. Prima est, quando conductor non soluit precium locatori. Secunda quādo locator proprijs vsibus rem habeat sibi necessariam. Tertia, quando reficere domum maluerit. Quarta, quando conductor in re conducta male versatus sit. tex. est capitalis & expressus in. l. eodem. C. de locato. & conducto. cuius verba sunt. Eadem quam te conductam habere dicis, si pensionem in solidum dño soluisi, inuitum te expelli non oportet nisi proprijs vsibus dñs eam necessitatem esse probauerit, aut corrigere domum maluerit aut tu male in re locata versatus es. & ibi notat & commendat glo. or. Bar. Odo. Pe. de be. per. Cin. Jaco. Bu. Faber, Albe. Bal. Ange. Sali. & commu. alij doct. & idem disponit. l. 6. tit. 8. 5. par. quæ est valde notabilis & ibi doct. Quod intellige isto modo, nam si conductor cōduxit rem p̄ aliquibus añis, putā. 4. 5. & vltioribus, & non soluat per duos annos, potest expelli: melius dic aut locatio est facta ad longum temp⁹ aut pro modico: primo casu, si sit constituta vna pensio, erat soluenda singulis annis & debet cessare per biennium, vt iuribus hic allegatis. Secundo casu, quādo locatio fuit facta modico tempore, potest expelli, si non soluat tempore debito: & ita tex. in. l. eodē locati. & istā senten. & distincō. ponunt doct. in dict. ll. & melius quam alibi Abb. in dict. ca. propter sterilitatem. 2. col. nu. 10. ita determinat praedicta l. par. sed adde, q̄. l. 5. eiusdē ti. expressē disponit, q̄ si non soluit per vnū annum possit expelli: vnde illam intelligo quando res esset cōducta per duos vel tres annos: & ista est cōcordia vera & necessaria ad illas. ll. quia si p̄ vno anno esset facta conductione & per annū cessa-

retiam iure cōtr. vni expelleretur: & ista sententia & concl. probatur etiam de iure cōmuni per tex. cum cōmu. opinione. in. l. quare. §. inter locatorem. ff. locati. & in. l. cum domini. eo. tit. C. propter ex. eo. tit. Itē quando locator proprijs vsibus rem habeat necessariam, intellige quando post cōtractum locationis ex aliquo inopinato casu superuenit necessitas, vt si vxorem duxit, vel domus in qua habitabat corruit, vel aliqua dignitas superuenit per quā egeat maiori familia, vel alia similis causa superueniat: secus verò si illamet necessitas erat sibi tpe cōtractus, quia tunc nō potest expellere arg. tex. no. in. l. si is à quo. §. h. cum. l. sequenti. ff. vt in posse. leg. a. tex. in. l. si ab arbitrio. §. sic. ff. qui satis. cog. a. tex. in. l. de ætate. §. ex causa. ff. de inter. actio. ibi ea quæ postea emergant, auxilio indigent. & inexpressio ita tenet & declarat glo. or. in. d. l. adē. C. de loca. & con. du. & ibi cōmu. doct. pro qua sent. & concl. est tex. formalis & expressus in ca. p̄pter sterilit. §. verum. de locato. & con. & ibi glo. or. & cōmu. doct. confirmatur per tex. iuncta doctrina Pauli & aliorū doct. in. l. in omnibus. ff. de iudi. vbi habetur q̄ debitor in diē vel sub conditione efficiatur de nouo suspectus potest cogi per creditorem sibi cauere & satisfacere cum fideiussoribus, aliās detruditur in carcerem: secus tamen est si illa causa suspicionis erat tempore cōtractus celebrati: quia tunc non potest peti talis cautio vel satisfactio. text. est in. l. si creditores. ff. de priui. credi. & ibi cōm. doct. tenet etiā Ange. Pau. & alij doct. in. l. si ab arbitrio. ff. q̄ satis cogā. Pala. ru. in repe. ca. per vras. de dona. inter vi. & vx. fo. 62. rursus firmatur ex sen. Bar. & cōmuni in. l. fi. C. de ferijs. vbi habet q̄ licet creditor possit p̄pria autoritate debitorē fugitiuū capere, vt in. l. ait prator. §. si debitorē. ff. de his quæ in frau. cre. nō debet intelligi, qm̄ effect⁹ est fugitiu⁹ post cōtractū gestū inter partes: secus si nō est quā illa qualitas & suspicio erat antea. & adde q̄ idē est si praedicta necessitas superueniat filio vel ascendenti ipsius locatoris: quia etiā hoc casu potest conductor expellere. ita Bal. in. d. l. adē. 4. col. nu. n. habet tñ q̄ praedicta debet intelligi in domo conducta: secus verò in alio fundo rustico: quia etiā p̄pter necessitatē superuenientē nō potest conductor expelli: quia tex. in. d. l. adē. cū mysterio tñ loquitur in a. de & sic praedio vrbano. Item etiā quia praedict. l. cōtinet priuilegiū q̄ non debet extēdi. Itē etiā & tertio, quia habitatio est pars alimentorū, vt in. l. vbo vici. ff. de v. b. signi. & ita tenet Bal. in. d. l. adē. pe. col. in medio.

Item quæ

7 Item quæro, an & quando contractus loca-
 tionis & conductionis & virtus eius transeat
 ad hæredes tam actiue quàm passiuè: in quo
 resolutiue dico, q̄ regulariter semper transit.
 tex. est capitalis & expressus in. l. viam verita-
 tis. C. de loca. & cuius verba sunt. Viam verita-
 tis ignoras, in conductionibus non succedere
 hæredes conductoris existimans. & ibi glo. er.
 & commu. doct. tex. in. l. cum in plures. §. hære-
 dem. ff. locati. tex. in. l. sed adest. §. si quis mulie-
 rem vehendam. ff. eo. tit. tex. & eius regula ge-
 neralis in. l. si pactum. ff. de proba. tex. in. §. fi.
 Insti. de loca. & conduct. & idem disponit. l. z.
 tit. 8. §. par. Quod extendit etiam si talis contra-
 ctus consistat in facto vel artificio explicando
 à conducente nisi sit tale q̄ cohæreat personæ
 & per alium non possit explicari. tex. est sing.
 in. l. veteris. C. de contract. & comi. stipu. & ibi
 communis opinio: de quo vide latius & magi-
 straliter infra in cōtractu purè celebrato in. q.
 illa, an & quādo virtus & effectus contractus
 transeat ad hæredes, vel non.

8 Item quæro si maritus vel alius legitimus ad-
 ministrator locauit res quas administrat, an
 eo mortuo vel administratione finita contra-
 ctus locationis virtus & effectus eius transeat
 ad successorem actiue & passiuè & certè arti-
 culus est notabilis & quotidianus, in quo pro-
 cedam per veras & resolutiuas conclusiones.
 Sit prima conclusio, q̄ si maritus cōstante ma-
 trimonio locauit aliquam rem dotale, soluto
 matrimonio vxor vel hæres eius tenetur sta-
 re contractui. & similiter ipsa potest compelle-
 re conductorem ad obseruantiam eius, quod
 intellige non q̄ præcisè teneatur stare contra-
 ctui sed causatiue, quia si non vult approbare
 & confirmare cōductor poterit agere contra
 maritum ad totale interessè, & ideo vxor vel
 eius hæres non potest rem locatam occupare,
 nisi posita cautione marito vel hæredibus de
 indemnitate. tex. est sing. & expressus qui sic
 debet intelligi in. l. si filio familias. §. si vir in
 quinquenium. ff. solu. matr. cuius verba sunt.
 Si vir in quinquennium locauerit fundum &
 post primum fortè annum diuortium interue-
 nerit, Sabinus ait non aliàs fundū mulieri red-
 di oportere, quā si cauerit, si quid post vnus
 anni locationem maritus damnatus sit, id se
 prestaturum iri: & cita tenet & declarat ibi Bar.
 Albe. Dinus, Pau. de cast. Ludo. Roma. Alexa.
 & magis commu. doct. Dinus, Imola. & magis
 commu. doct. in. l. diuortio. eo. tit. Adde tamē
 q̄ scilicet maritus vel hæres eius non petat istā
 cautionē ipso iure tenebitur vxor vel eius hæ-

si nolit stare contractui ac si cauisset. ita Paul.
 & doct. ibi. Adde tamen q̄ Bal. in dict. §. si vir.
 tenet expressè q̄ vxor vel eius hæres præcisè
 teneatur stare cōtractui facto pro marito per
 2. concl. infra proximam & cum Bal. tenet ibi
 Abbas in cap. querelam. ne prælati vices suas
 secunda colu. prope finem. Secunda conclu-
sio, q̄ si tutor vel curator vel legitimus admi-
nistrato, qui habebat plenam administratio-
nem nomine eius, cuius bona administrabat,
 locauit aliquam rem mortuo tutore vel cura-
 tore, vel finita legitima administratione domi-
 nus & successor bonorum vel eius hæres tene-
 tur præcisè stare contractui locationis & colo-
 nus vel inquilinus habet ius retentionis per tē-
 pus locationis. ita probat tex. in. l. si tutelæ. ff.
 de admi. tuto. per quem. ita tenet Bar. in dict.
 §. si vir in quinquennium. tex. in. l. emptorem
 C. locati. & ibi doct. Abbas in cap. querelam.
 nec obstat superior cōclusio, quia debet intel-
 ligi quando quis administrat nomine proprio,
 & tanquam dominus vt est maritus in rebus
 dotalibus, quia tunc vxor non tenetur præcisè
 stare cōtractui, sed causatiue virtute cautio-
 nis, vt dixi, secus verò quādo quis administrat
 nomine alterius, q̄a est tutor, curator vel legi-
 timus administrator: quia successor præcisè te-
 netur stare contractui tanquam si ipse gessisset:
 ex quo infero q̄ si maritus locasset res pa-
 rafemales quas vxor non dedit in dotem, sed
 tacitè per legem est cōmissa marito earum ad-
 ministratio iusta. text. cum materia in. l. mari-
 tus. C. de pcura. q̄ tali casu vxor tenetur præ-
 cisè stare contractui. Tertia conclusio, q̄ si lo-
cator non habet plenum dominium in re nec
plenam eius administrationem vt fructuarius
fideicommissarius possessor maioratus vel si-
milis persona successor nō tenetur præcisè sta-
re cōtractui, nec causatiue. tex. est in. l. si qs do-
mū. §. i. ff. lo. Bar. & cōm. opi. in. l. si filio. §. si vir
in quinquennium. ff. solu. matr. Bal. & alij doct.
in. l. diuortio. eo. tit. idem Bal. & cōmu. doct. in
l. emptorem. C. de locato. & conducto. Abbas
& Canonistæ in. cap. querelā ne præla. vices.

9 Item quæro, an cōtractus locationis transeat
 ad emptorem vel particulare successorē rei tā
 actiue quā passiuè & breuiter & resolutiue di-
 co q̄ non, vnde si dominus qui locauit rē, ven-
 didit eā alteri non tenet stare colono sed pote-
 rit conductore expellere, licet dñs qui locauit
 teneat ad interessè & e conuerso cōductor pot-
 recedere à conductione. tex. est in. l. emptorē.
 C. de locato. & conduct. cuius verba sunt. Em-
 ptorē quidē fundi necesse nō est stare colono

cui prior dñs locauit nisi ea lege emit. & ibi. g. or. Odo. C. inus, Pe. But. Bar. Albe. Bal. Pau. Sali. & cōm. doc. tex. in. l. q. fundū. ff. locat. tex. in. l. si merces. §. q. fundū. eo. ti. tex. in. l. nihil. pponitur. §. si. ff. de lega. 1. & idē dispon. l. 19. tit. 8. §. par. imò habet etiā locū in fructuario, vt si ei est vendit⁹, legat⁹ vel donat⁹ vsus fruct⁹ possit colonum expellere. tex. est in. l. arbores. §. 1. ff. de vsu fruct. & eadē ratione idē esset in emphitheota, si dñs possit locauit rem concessit illā in emphitheotim alteri: quia potest colonum vel inquilinū expellere. cuius ratio vera & cōcludens est, quia talis emptor vel particularis successor est effectus plenē dñs ipsius rei colonus verò vel inquilinus nullū ius habet in ea, sed tm̄ habet personā dñi obligatam & illa actio vel obligatio personalis passiuā nō sequitur fundi possessorē vt in. l. si. ff. de cōtra. emp. & ibi cōm. doct. ergo non tenet stare colono sed dirigat actionē ad interesse contra dñm & per cōsequēs actio vel obligatio psonalis actiua quā dñs habebat cōtra colonū vel inquilinū vt remaneat in conductio. & soluat pretiū nō sequitur fundi possessorē: idēō non potest agere cōtra colonū vel inquilinū ad obseruantia contractus nec ad interesse. & istā rationē ponit Bar. in dic. l. emptorē. & ibi cōm. alij docto. ex quo inferitur qd si cōductor haberet ali quod ius in re non posset expelli, vt si locator gñaliter obligauit & hypothecauit omnia bona sua pro securitate contractus vel illam rem locatā specialiter: quia tūc cōductor posset rē loco pigno. vel hypothecæ retinere & nō posset expelli donec sibi satisfiat de totali interesse. ita singulariter declarat Bar. in. di. l. empto. dicēs se ita de facto obtinuisse & reputat ppetuò mēte tenendū & sequitur ibi cōm. doct. idē Bar. in. l. q. fundū. ff. locati. & ibi cōm. doct. idē Bar. in. l. 1. §. qd̄ aut. el. 1. ff. de superficieb⁹. & ibi cōm. doct. & idē Bar. in. l. si filiofamilias §. si vir in quinquenniū. ff. solu. matr. & ibi. Pau. l⁹ & alij doct. in. l. si merces. §. 1. ff. locati. idem Pau. & moderni. in. l. nihil. pponitur. ff. de leg. 1. Abb. & alij doct. in. ca. si. ne p̄clati vices. Anto. Negusan in tract. de pigno. 3. fo. nu. 6. Fabi. d̄ monte in tract. empr. & vend. 4. q. antepe. col. nu. 36. Secūdo inferitur qd si colon⁹ vel inquilinus cōduxisset ad lōgurem, putā per decē annos vel quō ad vitam quo casu habet ius in re saltē vtile, vt in. l. 1. §. qui sup̄ficiem. & §. qd̄ autē. el. 1. ff. de superficieb⁹. & ibi Bar. & cōm. doc. & tenet glo. or. in. l. si vt certo. §. si duob⁹ vehiculū. ff. cōmodati. in. g. magna in medio. & ibi cōm. doct. gl. etiā. in. l. si quis ante. infra isto ti.

de v⁹ b. obli. talis colon⁹ vel inquilinus nō posset expelli, sed habet ius retētionis: & in expresse ita tenet Bar. in. d. l. emptorē. C. de locat. & conducto. & ibi alij doct. idē Bar. in. dict. l. qui fundū. ff. locati. & ibi Bal. Paul. Sali. Fulgo. & cōm. doct. idē Bar. in. l. 1. §. qd̄ aut. el. 1. ff. de sup̄fici. Alex. & cōm. moderni in. l. si filiofamilias. §. si vir in quinquenniū. ff. solut. matr. & idem disponit p̄dict. l. 19. tit. 8. §. par. Et sic habes duas notabiles limitationes ad p̄dicta iura & regulā generalem quæ habet qd emptor vel particularis successor nō tenet stare colono.

Tertio, limita vt p̄cedat p̄ter qd si tempore venditionis vel alienationis fuit expresse conuentū qd colonus vel inquilinus non possit expelli: quia tunc habet ius retētionis & exceptionis cōtra emptorē vel particularē successorē vt non possit expelli. ita probat tex. in dic. l. emptorē. C. de loca. & conduct. ibi nisi ea lege emerit. & ibi tenet glo. or. & cōm. doct. Sed certē dubiū videtur, cum ex tali pacto, imò valato per solennem stipulationē alteri per alterū non querat obligatio vt in. l. stipu. ista. §. aliter. ff. de v⁹ b. obli. cū similib⁹. Item etiā actio vel obligatio etiā emanata respectu rei actiue vel passiuę, non sequit fundi possessorē vt supra dictū est: ergo videbatur qd nullo mō colonus vel inquilin⁹ posset se inuare ex illo pacto. Sed huic difficultati sola pot̄ dari solutio qd iūctim cū illa actione psonalē occurrit ius reale retentionis & detentionis, quā habet in ea: quæ sicut in re potest dari & cōsiderari dominiū & possessio: ita etiam detentatio quæ affert maximum cōmodū & saltē ius retētionis. & in hoc cōsistit vera, subtilis & mētalis ratio, in qua potuit illa. l. fundari. & idē dispo. l. 19. tit. 8. §. par. Quartò limita p̄ter qd, si t̄pe contract⁹ locatio nis conductor fecit pactū cū locatore, vt durāte t̄pe locationis non possit rem locatā vendere, donare vel alienare & pro obseruātia & firmitate obligare specialiter illā rē, quia tūc nō poterit alienare nec trāsferre aliqd̄ ius in emptorē vel particularē successorē, quia pactū de nō alienando appositū fauore eius qui habet hypothecā vel aliquod ius mirē impedit alienationē, virtutem & effectū eius. argu. tex. qui est singu. & vnicus in. l. si creditor. §. si. ff. de distra. pigno. per quē in terminis ita tenet Ioan. de imo. in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. posse. & ibi Alex. 2. col. nu. 6. & alij doct. idem Imol. in. l. filius famili. §. diui. ff. de lega. 1. 3. col. Alex. in. l. si filiofamilias. §. si vir in quinquenniū. ff. solu. matrimo. secunda col. num. 4. Iaso qui notabiliter loquitur in. l. quotiens. C. de rei vendi.

vend. 7. col. nu. 29. vbi etiam dicit, q̄ ex hoc da-
tur noua & singularis limitatio ad dict. l. quo-
tiens cum materia. q̄ si dñs qui rem vendidit
alicui promisit alij non vendere & specialiter
illam rem ad hoc obligauit, non poterit am-
plius alteri vendere, & licet vendat & tradat,
non transfert dominium nec præfertur priori
de quo suo loco dixi in materia prædictæ le-
gis quotiens vbi vide.

Item quæro an fiscus succedens in bonis cō-
fiscatis teneatur stare contractui locationis ge-
sto per condemnatū & breuiter & resolutiue
dico q̄ si ille fundus vel res sola locata confis-
catur, non tenetur fiscus stare contractui, sed
potest colonum vel inquilinum expellere tan-
q̄ successor particularis rei. arg. tex. in dict. l.
emptorē. C. de locato. & conduct. cū materia,
& in expresso est tex. singul. & notandus in l.
si fundus quē. ff. locati. Si verò vniuersaliter
omnia bona publicantur vel pars quotitatiua
præcisè tenetur stare contractui & non potest
expellere colonū vel inquilinū: quia reputat̄
vniuersalis hæres & successor. arg. tex. in l. 2.
C. ad l. iu. de vi. cum similibus. iuncto tex. in l.
viam veritatis. C. de locat. & conduct. & in ex-
presso. ita tenet & declarat Bal. in dict. l. si fun-
dus quē. ff. locati. idem Bal. in l. diuortium. ff.
solut. matri. 3. col. versi. quæro de fisco. Alexa.
de imo. in l. si filio fami. §. si vir. eo. tit. 4. colu-
nu. 9. Iaso in dict. l. diuortio. 9. col. nu. 36. Quæ
ego nouiter intelligerem & limitare nisi bona
confiscaretur ex tali delicto, ex quo ipso iure
delinquens per delictū amitteret dominium bo-
norū & eorum administrationem, quia tunc
videtur q̄ fiscus nō teneatur stare contractui,
& licet posset expellere colonū vel inquilinū

11. Itē quæro, an ille qui cōduxit ab aliquo pos-
sit rē alteri locare, & breuiter dico q̄ sic. tex.
est in l. nemo. C. de locato. & conducto. cuius
yba sunt. Nemo prohibetur rem quā condu-
xit fruendā alij locare si nihil aliud cōuenit &
ibi glo. or. tex. in l. si tibi. la. 2. ff. locati. text. in
l. si cui locaui. eo. tit. tex. in l. cum in plures.
eo. tit. tex. in l. qui vniuersas. §. si. eo. tit. Quod
intellige q̄n primus conductor locat secundo
æque idoneo & ad eundē vsū. arg. tex. in l.
æquisimū. §. si. ff. de vsu fru. tex. in l. sed & si
quis. §. si. mancipiorū. tex. in l. non aliter. ff. de
vsu & habi. & per ista iura ita tenet glo. or. in
dicta l. nemo. C. de locato. & conducto. & ibi
Bal. Secundò intellige quando prim⁹ condu-
ctor cōduxisset ad modicū tēpus: secus verò si
ad longū. 10. annos vel perpetuò: quia tūc nō
poterit alteri locare sine consensu & volūate

domini aliàs priuaretur iure suo. arg. tex. in l.
fin. C. de iure empto. ita tenet Fulgo. in confi.
243. q̄ reputat singul. & non alibi Iaso in l. 1.
C. de iure empt. 8. colu. num. 34. licet corruptè
alleget. Sed illud non credo verum, quia lo-
catio non est species alienationis, vt in l. non
solet. ff. locati. & est glo. singularis in l. codicil-
lis. §. instituto de lega. secundo. Posset tamen
verificari quando primus conductor ad lon-
gum temp⁹ vel perpetuò locaret alteri, etiam
ad longum tempus vel perpetuò. Sed adhuc
non videtur verum, quia propriè non est con-
tractus emphitheoticus, & est materia pœna-
lis & non extendenda. Adde tamen singuli-
ter, q̄ secundus conductor nō tenetur actio-
ne personali ad soluendam pensionem ipsi do-
mino primo locatori, tamen res ipsius secun-
di conductoris iuuent̄ & illat̄ in reuel do-
mo conducta, bene sunt tacitè obligatæ pro
pensione, vnde dominus primus locator rectè
potest pro sua pensione agere hypothecaria,
& si forte secundus conductor iam soluisset,
primò ab omnibus est liberatus, imò etiam si
ante tempus soluat. ita probat tex. nota. in l.
solutum. §. solutam. ff. de pigno. actio. vbi om-
nino vide Bar. & docto. Nec obstat q̄ actio hi-
pothecaria non potest esse sine personali, q̄
licet illud sit regulare, tamen fallit in aliquib⁹
casibus, vt in l. 2. C. de l. i. pigno. vel aliter &
secundò, q̄ in nostro casu est sine personali, q̄
sustinetur ex prima actione personali qua te-
netur primus conductor. Item adde q̄ etiam
fructus nat̄i in fundo rustico sunt tacitè obli-
gati ipsi primò locatori. text. est in l. si in lege.
§. 1. ff. locati. & ibi Bar. & commu. docto. imò
etiam quod magis est si secundus conductor
soluit primo, & primus nō soluit dño, nō pōt
secūd⁹ expelli, cū licitè & iustè habeat & reti-
neat virtute sui contractus locationis. arg. præ-
dict. iurium, & in terminis ita tenet Bal. in l. e-
dem. C. de loca. & con. 3. col. nu. 10.

13. Itē quæro, quo tpe debet solui pētio. in quo
art. breuiter & resolutiue dico, q̄ si aliqd actū
est inter partes illud seruādū: si aut̄ nihil actū
est, standū est cōsuetudini regionis: si verò de
cōsuetudine nō apparet nec cōstat de iure, de-
bet solui in fine anni: quia antè locator nō im-
pleuit contractū ex sua parte. arg. tex. in l. Iu-
lian⁹. §. offerri. ff. de act. emp. itē quia in dubio
in cōtractib⁹ q̄ minoris præiudicij est fauore
debitoris seruare debem⁹. arg. tex. in l. semp in
obscuris. ff. de regu. iu. & in l. semp. in stipula.
eo. tit. & in expresso istā sent. & con. tenet glo.
or. in l. ædem. C. de loca. & cōduct. & ibi Odo.

Bar. Bal. Pan. Sali. & commu. doct. Odofre. in l. si vno. §. item cum quidam. ff. eod. tit. 2. col. & ibi commu. alij doct. Bar. in l. si seruus cōmunis. §. si. de stipulat. seruo. pe. col. nu. 5. Innocē. & commu. Canonistæ in cap. propter sterilitatem. de locato. & conducto. & idem disponit. l. 4. tit. 8. §. par. nec obstat tex. in l. placuit. C. de collatione fundorum patrimonialiu. lib. 11. vbi habetur q̄ tribus terminis debet pensio solui in anno quem ad hoc reputat singu. Bal. in l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pe. lafo in l. 2. C. de iure emphi. nu. 2. 17. quia debet intelligi in fundis publicis emphitheoticis & tributarijs secundum prædictos doctores, per quos vide rationem. Sed hodie in nostro regno de communi consuetudine in qualibet re etiam priuata soluitur pensio tribus terminis, in quolibet anno, quæ consuetudo fortè habuit ortum ab illo textu.

Item adde q̄ si dubitetur an colonus vel inquilinus soluerit vel non pro annis præteritis dicendum est, q̄ si ostenderit per cedulas vel apochas locatorias soluisse tribus annis retro proximis præsumitur omnib⁹ alijs annis præteritis iam soluisse, nisi per locatorem contrarium probetur. tex. est singu. & vnic⁹ in l. quicunq; C. de apochis publicis. lib. 10. & ad hoc summè notat & commendat ibi Bar. Platea & commu. doct. & illum tex. ad hoc reputat singu. & vnicum Bald. in l. 2. C. de dotis promiss. lafo vbi plenè loquitur in l. secunda. C. de iure emphi. nu. 168.

14 Item quæro, si duo vel plures habent domū fundum vel rem communem cum alio & vn⁹ eorum vel maior pars vult locare alius nō vel certo modo & precio vel certæ personæ locare, alius verò non. cuius contractus valeat & teneat, vel cuius voluntas debeat attendi, vel quis modus in hoc debeat adhiberi: in quo articulo breuiter & resolutiuè dico, q̄ ad hoc vt valeat contractus totius rei requiritur cōsensus omnium, & non sufficit cōsensus maioris partis vel eius socij qui habet maius ius vel partē in re, quia in his quæ sunt communia plurib⁹ vt singulis requiritur consensus omnium iunctim vel separatim. tex. est cum materia in l. p. fundum. ff. de serui. rusti. præ. in l. si. ff. cōmu. prædio. cum simi. Confirmatur, quia quando plures discordant in vsu alicuius rei in præiudicium suum inuicem se impediūt. arg. tex. in l. quotiens. ff. de vsu fruct. tex. in l. itinere. eod. tit. nec obstat tex. in l. & suum hæredem. §. si. cum. l. sequenti. ff. de pactis. quia ibi agitur de actu fauorabili & liberatorio, nec obstat tex.

cum materia in l. q̄ maior. ff. ad muni. quia ibi loquitur in his quæ sunt communia pluribus vt vniuersis: nec obstat etiam tex. in l. hu. iusmodi. §. si. ff. de lega. 1. & in l. si. C. commu. delega. vbi habetur, q̄ quādo plures hæredes vel socij dissentiunt, possunt cogi per iudicem ad concordiam, quia illud est verum quando dissentiunt ad præiudicium tertij, non verò ipso forum secundum Bar. & commu. doct. ibi & eundem Bar. & doct. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. obli. 2. col. vnde hoc casu. Primus modus erit quando quilibet eorum prouocet ad diuisionem. arg. tex. in l. 1. & per totum. ff. & C. commu. diui. tex. in l. 1. & per totum. C. fami. hærc.

Secundus modus erit, q̄ diuidatur inter eos tempus fruitionis, & sic vnus socius habeat sibi rem vel locet cui velit pro certo tempore, alius verò socius habeat sibi rem vel locet pro alio simili tempore. arg. tex. in l. & hæc distinctio. §. cum fundum. ff. locati. in l. æquisimū. ff. de vsu fruct. & ibi doct. & arg. tex. in l. communi diuidendo. §. cum de vsu fructu. ff. comm. diui. Tertius modus erit, q̄ ille qui vult locare, locet totam domum, fundū vel rem cui velit alio socio requisito & inuito, quia ille q̄ est dominus pro parte indiuisa potest, licet vti re vel fundo ad vsu ad quem est destinata, quando pro parte actus vel vsus non potest expediri: quia aliàs dolo vel culpa alterius ipse reperiretur in maximo damno & amitteret ius suum: nec obstat superior doctrina & conclusio quæ habet q̄ non potest vnus socius sine alio totam rem locare, nec de re communi aliquid disponere, sed requiritur omnium cōsensus, quia respōdeo q̄ debet intelligi ad hoc vt contractus valeat in omnium vtilitatem & præiudicium tanq̄ gestus ab omnibus, sed bene valebit contractus in tota re ad vtilitatem & præiudicium socij locantis vt ipse solus participet pensionem vel fruct⁹ & alter socius nihil percipiat vtilitatis vel præiudicij, & certè ista est singu. & valde necessaria declaratio in materia pro qua sententia & concl. facit text. in l. si quis putans. §. 1. ff. comm. diui. tex. in l. hæredes. §. Si vnus. ff. fami. hærc. tex. in l. arboribus. §. nauis. ff. de vsu fru. Et in expresso ista sententia & concl. licet non sic declaratam tenet Bar. in l. & hæc distinctio. §. cum fundum. ff. locati. & ibi Pau. de cast. & Rapha. Fulgo. Bal. in l. 1. C. qui testa. face. po. fi. col. & q. & ibi Ange. & notabiliter lafo pe. col. nu. 25. idem Bal. in cap. cum omnes de consti. 4. col. nu. 27. & 5. col. nu. 23. Sali. singu. & melius quàm alibi in l. iulianus. la. 2. C. de sacro eccle. 2. colu. in medio lafo

Iaso. vbi reputat singul. in l. quo minus. ff. de fluminibus. 30. col. num. 159. & ibi ripa antepe. col. num. 138. Socinus in l. si socius. ff. si cer. pe. Florianus in l. Sabinus. ff. commun. diui. secunda col. in medio Socinus in l. ferui electione. §. 1. secunda col. ff. de lega. 1. vnum tamen est qd si inter eos est discordia quia vnus vult locare vni personę alius vero alteri tunc ille p̄feratur q̄ vult locare honestę personę argum̄to tex. in l. non aliter. ff. de vsu & habita si vero vterque vult locare honestę personę & discordat in vsu rei quia vnus vult locare alius vero colere & seminare tunc iudex debet se interponere pro scandalo & rixa euitanda inter partes & n̄ fundus in cultus remaneat argum̄to tex. in l. equissimum. ff. de vsufruct. text. in l. si duobus versi. ff. quibus mo. vsu fru. amita. tex. in l. huiusmodi. §. si. ff. de leg. 1. per que iura ita tenet Angel. in dict. l. 1. C. de quitesta. face. po. 2. col. & ibi alii docto. Socinus in dict. l. si socius. ff. si cer. pe. Flo. in l. Sabinus. ff. commun. diui. Item adde qd si vnus socius vult sibi locare pro iusto pretio alius vero non vult ei consentire sed alteris locare quod socius qui vult rem sibi habere debet p̄ferri. 1. quia quādo vtitur re ad vsu ad quem est destinata licite facit vt iuribus supra allegatis. secundo quia hoc casu militat regula iuris que habet quod tenetur quis facere qd sibi non nocet & alteri prodest & ex his rationibus ita tenet expressę Socinus in dict. l. si socius. ff. si cer. peta. & Florianus in l. Sabinus. ff. cō. diui. item adde pro complemento huius articuli quod si vnus socius simpliciter vtitur tota re & percipit fructus p̄sente vel absente alio socio an teneatur communicare partem fructuum & commoditatis cum eo, & breuiter & notabiliter dico quod si talis fundus communis est rusticus tenetur communicare omnes fructus & commoditates perceptas quia tale commodum & vtilitas cōsistit in re extrinseca quę potest diuidi tex. est formalis & expressus in l. si quis putans. §. 1. ff. commun. diui. & ibi commu. do. tex. in l. si communes edes. ff. de nego. gestis & ibi commun. opi. si vero talis fundus communis sit vrbano puta domus & vnus socius vtitur ea & habitat totam domum pro indiuiso non tenetur partem aliquam pensionis vel vtilitatis alteri soluere: quia tale commodum & vtilitas non consistit in re extrinseca sed tamē in vtilitate personę habitantis intrinseca & in separabili a persona que nō potest diuidi vt alteri possit dari pars Item etiam quia ratione partis pro indiuiso quam socius habet in do-

mo potest habitare & vti tota re quia habitatio est actus qui pro parte expediri non potest argum̄to text. in dict. l. si quis putans. §. 1. ff. commu. diui. tex. in l. hæredes. §. si vnus. ff. fami. hærci. text. in l. arboribus. §. nauis. ff. de vsu. fruct. & in expresso istam sen. & conclu. te net glo. singu. & ordi. in l. Sabinus. ff. commu. diui & ibi notat & cōmendat Florianus. 1. col. Bal. in l. duo fratres. ff. de acqui. hære. & ibi Ange. Pau. imola. Cuma. Areti. Roma. & commu. docto. Socinus in l. si socius. ff. si certum peta. Paul. in l. 1. C. qui testa. face. po. & ibi Iaso. pe. col. Bal. in cap. 1. §. p̄terea ducatus de prohi. feu. alie perfede. secunda col. num. 7. Socinus in l. ferui electione. §. 1. ff. de leg. 1. secunda col. ex quo dubitat si vno anno socius habuit cōductam partem socii pro certo precio & eo finito simpliciter re māsit in re an videatur re cōducere & relinquat cogitandum dicebat tamen Florianus in dict. l. Sabinus. ff. commun. diui. qd istud debet intelligi quando p̄dictus socius non habitaret totam domū. Secus tamen est si totam habitaret quia teneretur alteri socio soluere partem pensionis sialias esset amplam domum conductionis & pensionem soluere sed certe ista oppositio eius est falsa p̄ p̄dicta fundamenta & contrarium apertē tenet commun. opi. vbi supra. Item quæro an & quando finito cōtractu inducatur inter partes tacita re conductione in quo notabili & quotidiano articulo magistraliter & resolutiue dico quod aut loquimur in domo vel fundo vrbano & tunc si finito cōtractu remansit inquilinus in domo conductione sciente & patiente locatore inducitur inter eos tacita re conductione pro solo illo tempore quo habitauerit & tenetur soluere precium pro rata habito respectu ad precium conuentum in primo cōtractu text. est capitalis & expressus in l. item queritur. §. qui impleto versi. in vrbano. ff. locati & ibi glo. or. & commun. docto. aut loquimur in fundo rustico & tunc si finito cōtractu remansit colonus in re conductione sciente & patiente domino inducitur inter eos tacita re conductione pro toto illo anno & tenetur soluere integram pensionem eius quod est verū & procedit etiam si in prima conductione contineretur plures anni quia nō inducitur inter eos nisi tacita re conductione vnus anni. tex. est formalis & expressus in d. l. item queritur. §. qui impleto versi. quod autem. ff. locati & ibi glo. ord. & commun. docto. text. in l. qui ad certū eod. tit. tex. in l. legem. C. de locato & conductione ibi etiam commun. doct. tex. in l. si quis nec

de recondu
 12. vñ ad. 1

causam. §. i. ff. si certum petatur & communi docto. quod extende vt procedat & habeat locum nedum in fundis priuatę personę verum etiam reipublicę fisci vel ecclesię: ita probat textus in dict. §. qui impleto ibi tenet & commendat Bart. Bald. Pau. & commun. doct. quocasu requiritur scientia & patientia decurionum p̄latorum vel administratorum per quos talis res regitur & gubernatur secundū eos, cuius ratio est quia in p̄diis rusticis semel in anno colliguntur fructus & nulla resultat utilitas in tali recōductione tacita si non intelligeretur facta p̄ toto anno sed in domo vel alio p̄dicio urbano quotidie versatur utilitas habitationis, & ideo pro illo solo tempore videtur inducta recōductio ita tenet gl. or. in dicto. §. qui impleto in gloss. fin. & ibi Odo fred. Bartolus Bald. Paulus & commun. doct. Bald. Sali. & commun. docto. in l. legem. C. eo dem titul. & idem disponit. l. 20. titul. octauo. quinta part. ex qua singulari ratione primo infero quod si est talis fundus rusticus ex quo non perciperetur fructus, nisi de biēnio in biēnium vel de quinquēnio in quinquēnium: q̄ in biēnium vel quinquēniū videretur facta tacita reconductio item si esset talis fundus ex quo bis perciperentur fructus in anno non videtur facta reconductio nisi pro dimidio anno & sic pro vna tātūm perceptione fructuum item si esset talis fundus ex quo vniformiter perciperentur fructus in qualibet parti anni tunc pro ratione tēporis videretur facta reconductio ita gl. or. & quidē singularis & magistra in dict. §. qui impleto in gloss. fina. & ibi Bart. fin. columna & commun. docto. Bald. in l. legē C. eod. titul. & ibi commun. docto. Secundo infero quod si esset talis domus vel fundus urbanus ex quo non perciperentur fructus vniformiter in qualibet parte anni vt quia semel in anno certo die vel tempore solent con duci & postea commode non inuenirentur conductores vt communiter fit in nostro regno: quia in quolibet loco vel ciuitate communiter conuevntur domus certo die vel tempore vt sancti Ioannis vel beate marie mensis augusti vel sancti michaelis vel simili die: quod si inquilinus remansit in re finito tempore cō ductionis videatur reconducere per totum annum: quia hoc casu videtur semel in anno percipi pensio cum postea commode non possit locari & idem est si vno tempore & parte anni in loco vel ciuitate vbi est domus conducta sunt nundinę vel alia similis qualitas per quā maior utilitas percipitur: ita nouiter & subtili

ter Bart. in dicto. §. qui impleto fin. columna num. x. quod summē conducit in practica ad plura loca huius regni. Quero tamen quo tempore debeat quis remanere in condictione vt videtur tacite iure conducere & certe iura nō declarant ideo necessario relinquitur iudicis arbitrio argumento tex. in l. i. ff. de iure delibe. cū simi. & in expresso ita tenet Bart. in dict. §. qui impleto si. col. num. 12. & ideo optimum consilium est quod ille qui non vult remanere in tacita conductione protestetur & declarat voluntatem suam circa tempus futurum ante finitum contractum, quam faciat alteri parti in timare: quia in his que dependēt ab animo sufficit protestatio declaratoria voluntatis, argumento tex. in l. qui in aliena. §. celsus. ff. de adqui. here. & in l. non solū. §. morte. ff. noui. ope. nū. & in terminis ita tenet Bal. in l. i. §. si. ff. de eo. qui pro tutore vel curatore pupilli negocia gessit: quod dictum sequitur & reputat singulare laso. in l. si quis nec causam. §. si. ff. si cert. pet. & probat text. in dict. l. item queritur. §. qui in p̄. ff. locati ibi si nihil fuerit contrarium actum ex quo resultat & confirmatur cōmunis practica in toto regno q̄ ille qui non vult remanere in tacita cōductione, semper ante finitum contractū hoc declarat & protestatur & facit parti aduersę notificare aduertendum tamen q̄ p̄dicta conclusio. que habet quod ex tacito consensu videtur inducta inter partes tacita recōductio debet intelligi quādo primus contractus fuit celebratus sine scriptura requisita pro forma & substantia: secus tñ si esset factus cū scriptura p̄ forma & substantia requisita: quia tunc ex tacito cōsensu nō inducitur recōductio quia ex intentione partiū colligitur q̄ noluerūt cōtrahere sine scriptura in primo nec sequētibz cōtractibz & cōfectio scripturę nō est actus qui pōt explicari sola nuda & tacita voluntate partiū. tex. est in d. l. litē queritur. §. qui imple. vers. si. cuius verba sunt: nisi scriptis certū tēpus cōditionis cōprehensum est & ibi gl. or. Bar. & facit text. cū mā. in l. cōtractus. C. de fi. in fl. ex quo inferitur q̄ cū in cōtractu emphiteosis requiratur scriptura vt in l. i. C. de iure emphi. quod si ex aliqua causa sit finita emphiteosis puta per lapsum tēporis quia ad tempus fuit concessa vel ex alia causa & emphiteota remansit in re: non videtur in ductus tacitus contractus emphiteosis pro aliquo tēpore & in terminis ita tenet Bal. in d. l. litē queritur. §. qui impleto. ff. locati pe. col. idē Bal. in l. vnica. C. q̄do nō pe. part. pe. col. litē quero an ista tacita recōductio videtur

Gamma
1897
89

videatur inducitur inter partes cum eisdem pignoris hypothecis poenis & fideiusionibus & aliis clausulis à casibus quæ erant appositæ primo contractu principali & breuiter & resolutiue dico quod censetur inducitur ista tacita reconductio cum omnibus vinculis & clausulis accessoriis positæ in primo contractu quæ dependent à mera voluntate ipsarum partium vt pignus hypotheca pena terminus solutionis vel quid simile quia eadem ratione qua ex tacita voluntate partium & legis dispositione pignoratur & inducitur tacita noua reconductio debet extendi & pignori cum omnibus clausulis accessoriis positæ in primo contractu argumento text. in l. regula accessorium de regul. in. 6. text. in l. cum principalis. ff. de regul. iur. text. in l. non dubium. C. de lega. text. in l. aliam. ff. de noua. text. in l. quauis. ff. de precario text. in l. pe. ff. vt lega. no. cauea text. si vt certo. §. vsq; adeo. ff. commo. text. in l. 1. §. quæ de positæ. ff. de positæ & in expresso pro hac sententia. & eon. est text. formalis in dict. l. ite quæ ritur. §. qui impleto. ff. locati cuius verba sunt qui impleto tempore conditionis remansit in conditione non solum recoduxisse videbitur sed etiam pignorum videtur durare obligatio text. id. l. legem verfi. si autem. C. eo. tit. Si verò vinculum vel clausula accessoria non dependet à mera voluntate partium sed alterius tertii vt fideiussio non censetur appositæ vel prorogata tacita reconductione nisi de nouo fideiussor se obligauerit text. est in dicto. §. qui impleto verfic. l. cuius verba sunt sed hoc ita verum est si non alius pro eo in priore conditione res obligauerat: huius enim nouus consensus erit necessarius. & idem est si finita prima conditio ne iterum fiat inter partes expressa noua reconductio quia tunc etiam remanet liberatus fideiussor nisi expresse iterum de nouo se obliget text. est in l. hermes. C. de locato & conductione & ibi glo. or. Cuius ratio est quia semel fuit liberatus fideiussor per lapsam temporis primi contractus vnde non tenetur ex sequenti nouo contractu nisi interueniat nouus consensus & voluntas eius argumento text. in l. si. ff. de pactis. text. in l. nouatione. C. de fideiuss. text. in l. si post mortem. §. si. ff. de contra tabu. text. in l. si constante verfi. exceptis. C. de dona. ante nup. ex quibus infero. i. quod si in compromisso sit datus fideiussor & postea fiat prorogatio inter partes non censetur fideiussor obligatus nisi expresse cõsentiat in prorogatione text. est formalis & expressus in l. labeo la. 2. §. si. ff. de arbi. quem ad hoc no. & com. ibi. doct.

& reputat fin. Pau. in. 4. in si. ff. de dam. infero. & ibi Alex. & alii doc. secundo infero quod si tutor vel autor vel administrator alterius dedit fideiussorē & finita tutela vel cura administrat bona minoris non tenetur fideiussor nisi iterum de nouo se obliget. text. est in l. lucius la. 2. §. paulus. ff. de admi. tuto. cuius verba sunt paulus respondit propterea quæ post pubertatē nullanecefsitate cogēte sed ex volūtate sua tutor administrauit fideiussoremq; saluam rem forecauit non teneri. Tertio infero quod si iudex finito officio suo iterum ex permisso & prorogatione superioris remansit in eo fideiussor ab eo datus non tenetur si iterum de nouo non obligetur & in expresso ita tenet Bal. in. d. l. si cū hermes. C. de locato & conductione. Quarto infero quod castellanus vel custos castri vel fortalicii si finito tempore iterum recipiat nouam custodiam eius non tenetur fideiussor primi contractus & conductionis Quinto infero quod si quis promisit de damno infecto pro certo tempore & finito tempore iterum permittat fideiussor non tenetur Sexto infero quod si offensus promisit de non offendendo intra certum tempus pro offensa & iniuria præterita & fideiussorem dedit & finito tempore offensus iterum promisit fideiussor non tenetur sed remanet liberatus nisi de nouo iterum intercesserit. Item quero an & quando propter sterilitatem & casum fortuitum fiat remissio pensionis vel propter maximam abundantiam fiat augmentum? in quo articulo breuiter & resolutiue dico quod si diuina vel humana contingat aliquis casus fortuitus in re locata per quem causetur maxima sterilitas fructuum & in tolerabile damnum fit remissio pensionis ipsi conductori vt non teneatur eam soluere text. est capitalis & expressus in l. si merces. §. vis maior. ff. locati & ibi notat & commendat glossa ordin. Odo. Bart. Albe Paul. & commun. docto. textus in l. ex conductione. §. i. eodē. titul. textus in l. licet. C. eod. titul. textus in capitul. propter sterilitatem eod. titul. & vtrobique commun. docto. & idem disponit lex. 22. titul. octauo. 5. partet. cuius ratio potest esse quia cum ex intentione & voluntate partium & ex natura contractus pensio detur & soluitur in reconpensam fructuionis fructuum, fructibus non natis nec perceptis debet fieri remissio pensionis cõfirmatur quia actio vel obligatio personalis quæ debetur respectu rei tollitur peremptare textus est in l. prima in fine. C. de iure. emphi. text. in l. titie textores. §. si. ff. de lega. i. textus in l. in naue Sampheli. ff. locati. & in termi-

Nota

terminis istam rationem ponit solus Salice. in di. l. licet. C. de locato & cōducto. l. co. 2. oppo. nec obstat quod in contractū emptionis & vēditionis damnum & periculum rei spectat ad emptorem vt in. l. fi. C. de peri. & commo. rei ven. cum simi. quia ille contractus perficitur in eodem momento & instanti contractus vero locationis & conductionis habet tractum successiuum ita notabiliter Pau. de Cas. in. l. ex conductione. §. i. ff. locati idem Paul. & alii docto. in. §. item cū quidam eiusdem legis dubium tamen est quē dicatur sterilitas & intolerabile damnum vt fiat remissio pensionis in quo reperio varias & diuersas opiniones. 1. q. inspiciatur vulgi opinio ita. gl. or. post Ioann. & antiquos in. l. si vno. ff. locati. l. or. in. l. licet C. eo. tit. & ibi Cinus & alii docto. secunda q. dicatur quando ex profundo non colligitur semen ita probat text. in. l. ex conductione. §. i. ff. locati per quem ita tenet glo. or. in. l. si vno. ff. eod. titul. tertia quod dicatur quādo deducto semine & omni expensa non remanēt aliqui fructus argumēto tex. in. l. fructus. ff. solu. ma. tri. tex. in. l. si à domino vel patre. §. fi. ff. de peti. here. text. in. l. fundus qui. ff. fami. herf. & tenet Bart. in dicta. l. si merces. §. vis maior. ff. locati. & ante eum Odofre. in dict. l. licet. C. de locato & conductione & ibi Albe. quarta quod dicatur quando habita consideratione ad fructus perceptos ex vna parte & ad mercedem vel pensionem ex alia remanet conductor de ceptus vltra dimidiam iusti precii argumēto tex. cum materia in. l. 2. C. de rescin. vendi. & in expresso istam sententiam & con. tenet Iaco. de Are. in. l. licet. C. eo. tit. & ibi Bart. sibi contrarius dicens quod nunquam illud alibi dixit & ibi Bald. 2. col. num. 2. & 3. col. nu. ii. idē Bart. in. l. ex conductione. §. vbi cunq; in fine. ff. locati Paul. in. §. i. eiusdem. l. 3. col. anto. in dicto. cap. propter. 2. col. num. 13. & ibi Ancha. 4. col. & alii docto quod extendit vt procedat & habeat locum etiam si fructus sint iam collecti & seperati à solo non tamen reconditi in domo vt segetes in paleis positi infūdo vel area quia si superueniat ignis vel alter casus fortuitus fit remissio quia eadem est ratio & in expresso ita tenet Pau. in. l. ex conductione. §. i. ff. locati & ibi singu. Fulgo. Si verò fructus bene sunt percepti sed sunt parui valoris vt frumentum male granatum vel vinum fiat acetum vel quid simile non fit remissio pensionum tex. est in. l. ex conductione. §. i. ibi si qua tamen vitia ex ipsa re oriantur hęc damno coloni esse veluti si vinum coacuerit aut segetes corruptę sint &

ibi communis opi. & per illum tex. tenet Bar. in dict. §. vis maior secunda col. & ibi alii docto. & ex prædictis dubitabat Bart. in quæst. defacto si quis condixit magnam domum vt ibi haberet hospiciū & superueniat guerra per quas viatores non accedunt an fiat remissio pensionis vide omnino Bart. & docto. in. l. cum in plures. ff. locati Ancar. in dicto. ca. præter tertia col. in fine. quod tamen limita & intellige nisi aliqui præcedentes vel subsequentes anni sunt ita fertiles & abundantes quod facta compensatione eorum cum anno vel annis sterilibus non reperiatur conductor in dāno vel lesione tex. est no. in. l. si vno anno. ff. locati tex. in. l. licet. C. eo. tit. tex. in. cap. propter sterilitatem eo. tit. & vtrobq; commun. docto. & idem disponit. l. 23. tit. 5. part. Item quæro quid è contra an propter maximam fertilitatem fiat augmentum pensionis & resolutiue dico quod si fertilitas consistit in valore fructuum quia longe plus valent illo tempore quam alio tunc non fit augmentum pensionis sicut non minueretur pensio propter vilitatē fructuum & parui valoris quia eadem debet esse ratio lucri & damni argumēto tex. in dict. l. ex conductione. §. i. ff. locati. Si verò fertilitas consistit non in valore precii sed in abundantia & in cremento fructuum quia ex maxima bonitate & prosperitate temporis & influenza elementorum quam plures fructus sunt percepti tunc debet fieri augmentum pensionis. quod intellige præterquam si industria & diligentia conductoris sint percepti vt quia solcite laborauit quia tunc non fit augmentum pensionis ita probat text. in dict. l. si merces. §. vis maior. ff. locati cum similibus supra allegatis & ibi tenet glo. or. Odofre. Bar. & commun. docto. & idem disponit. l. 23. tit. 8. 5. part. ex quo inferebat Bar in dict. §. vis maior quod si quis condixit molendinum & alia vicina sunt distructa impetu aquarum debet fieri augmentum pensionis Anca. in dic. capi. propter tertia colum. num. 16. & ibi alii docto. confirmatur quia contrariorum eadem est disciplina vt in. l. fin. §. fi. ff. de lega. 3. in. l. inter stipulantem. §. sacram de verbo. obli. Item etiam quia ille debet sentireonus qui sentit commodum & econtra vt in. l. in naturam. ff. de regu. iur. Item valet argumētum à portione tex. iunct. glo. or. & commun. opi. in. l. sufficit. ff. cond. in debit. tex. in. l. si plures. ff. de vul. & pu. tex. in. l. si in testamēto co. titu. in. l. qui liberis. §. fi. in fin. eo. tit. tex. in. l. si pater eod. tit. tex. in. l. qui cum plures eo. titul. tex. in. l. quotiens. ff. ad trebe. text. in. l. 1. C. de im-

impube. & aliis text. in. l. si communis seruus
 la. 2. ff. de stipulatio. seruo tex. in. l. si ita scriptū
 .§. i. ff. de hære. instit. in. l. clemens eodem. tit.
 19. Item quæro an conductor possit renuntiare
 casibus fortuitis taliter quod propter eos &
 sterilitatem contingentem ratione eorum nō
 excusetur à solutione pensionis nec fiat sibi
 aliqua remissio eius & resolutiue dico quod
 valet talis renuntiatio & per consequens non
 excusatur cōductor à solutione pensionis ita
 probat tex. in. l. si quis fundum. ff. locati cuius
 verba sunt si quis fundum locauerit ea lege vt
 si quid vi maiori accidisset hoc ei præstaretur
 pacto standum esset tex. in. l. item quæritur. §.
 si gemma eo. tit. tex. in. l. iuris gentium. §. item
 si quis pactus sit. ff. de pactis tex. in. l. & Aristo
 ni. ff. mandati tex. in. l. quæ fortuitis. C. de pi
 gno. actio. tex. in. l. licet. C. de locato & condu
 cto. tex. in. l. negotium. ff. de nego. ges. tex. in. l.
 1. C. commodati & vtrobique; glossa ordinariæ
 & commun. docto. & in expresso ita gloss.
 or. in. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau
 tio. in glo. magna prope si. ver. si. sed quod si di
 cat quis & ibi Bar. 2. col. num. 3. Pau. 2. col. nu.
 6. Alexan. pe. col. num. 14. Iaso. & comm. doc.
 & idem disponit. l. 23. tit. 8. §. par. & adde quod
 si quis accipiat rem suo periculo idē est quod
 renūciare casibus fortuitis ita Bar. in. l. si is qui
 ff. de adqui. re. domi. cum quo transeunt com
 mu. doct. q. certe est notabile verbum & quo
 tidianū. Item aduertendum quod licet casus fortui
 ti possint renuntiarī vt dixi tamen debet intel
 ligi quando essent de solitis & communiter cō
 tingentibus secus tamen est si essent insoliti
 & raro contingentes quia tunc renūtiatio nō
 extenditur ad illos nisi specialiter fiat men
 tio eorum tex. est singularis in iure in. l. si stul
 las. §. frumenta. ff. de contra. emptio. & ibi no
 tat & commendat Bart. & comm. docto. idem
 Bart. in dicta. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si
 quis cautio. si. col. & ibi Iaso. 7. col. num. 33. idē
 Bar. in. l. seio. §. iudico. ff. de adu. legatis Bal.
 in. l. falsus. C. de furtis pe. col. num. 31. Ioan. de
 Imola. in. l. pretia rerum. ff. de legem fal. & ibi
 alii docto. Item quæro an conductor possit re
 petere expensas quas fecit in re, in quo articu
 lo resolutiue dico quod expensas necessarias &
 vtiles bene potest repetere vel in sortem & pē
 sionem cōputare. & tex. est in. l. dominus. §. i.
 ff. locati textus. in. l. colonus eodem. titulo.
 20. l. ex conducto. eodem. titulo. & ibi commun.
 docto. & expensæ necessariæ & vtiles dicuntur
 quando domus vel pars eius minaretur ruinā
 vel quando esset talis expensā sine qua condu

ctor non posset frui ipsa re & sic eam reficeret
 vel tectū prepararet vel puteū cloacan. & simi
 lia purgaret vel onera iei inposita solueret vt
 ibi per doctores q. tan. intellige quando ta
 les expensæ vtiles essent perpetuo duraturæ
 vt edificiū planeatio vel quid simile / secus ve
 rò si temporales tantum duraturæ per tēpus
 conductionis pro sua utilitate quia tunc non
 posset repetere ita probāt prædicta iura & te
 net Bal. in. l. 1. C. de iure emph. 2. col. nu. 5. & se
 quitur & valde cōmendat ibi Iaso. nu. 27. Item
 21. quæro si conductor finita conductione non
 restituat rēlocatori vel illā restituat deteriora
 tā an teneatur ad estimationem vel interesse
 in quo articulo breuiter & resolutiue dico q.
 si nō restituat dolo vel culpa lata vel leui tene
 tur ad totale interesse: si vero casu vel culpa le
 uissima non tenetur tex. est in. l. videamus cū
 lege sequenti & sequenti. ff. locati tex. in. l. si v
 no. §. vbi cunq; eo. tit. tex. in. l. iniudi. eo. tit. &
 idē disponit lex. 7. tit. 8. §. par. cōfirmatur quia
 q. do cōtractus fit & celebrae g. rā vtriusq; tene
 tur recipiens de dolo lata & leui culpa tex. est
 in. l. si vt certo. §. nunc videndum el. i. ff. cōmo
 dati tex. in. l. in rebus eo. tit. tex. in. l. si cum vē
 deret. §. si. cum. l. se. ff. de pigno. actio. tex. in. l.
 quod verba. ff. de positi textus. in. §. item sus.
 Insti. quibus mo. re contra. obli. & vtrobique; cō
 mu. docto. & exempla vide per prædicta iura
 ex quibus etiā potest inferri q. si in re vel do
 mo conducta vicinus vel quilibet alius fecerit
 aliquod opus vel edificium & nō certiorauit
 dominum & sic locatorem vt nuntiaret nouū
 opus vel alias prouideret vel si domus vicini
 minabatur ruinā & nō petit cautionē damni
 infecti vel dominū nō certiorauit tenetur sibi
 ad interesse actione locati ita probat tex. in. d.
 1. videamus ver. si. item prospicere debet. ff. loca
 ti & ibi commun. docto. & tenet no. Pau. in. l.
 3. §. si ego. ff. noui. oper. nuncia. idem Paul. &
 docto. in. l. de pupillo. §. nunciationem eod. ti.
 idem Paul. in. l. filius familias. ff. de dam. infe.
 Item infertur q. si conductor fundū rusti
 cū ita extirpauit q. fructus annorū sequentiū
 minuatur tenetur dño ad interesse ita probat
 textus. nota. in. l. & hæc distinctio. §. i. ff. loca
 ti facit etiam textus. in. l. si merces. §. condu
 ctor eodem titu. text. gloss. ordinaria. Bart. &
 docto. in. l. penul. ff. de vsu. fruct. leg. Quæro ta
 22. mē pro perfecta declaratione si cōductor pro
 bet rem perēptam vel mortuam an præsuma
 tur mors sequuta ex casu, an verò culpa sua,
 quod est valde contingibile & quotidiana
 in istis animalibus conductis, in quo
 breuiter

ma bene
 q. et em
 mo. p.
 laus et

breuiter dico quod semper praesumitur mors sequuta casu cui prouideri non potuit nisi probetur quod interuenit aliqua culpa conducto ris vt quia maius pondus ei imposuit quam expediret vel ad alium vsu rē applicauit vel in itinere aliter fatigauit & labore coegit & in expresso istā doctri. & reso. probat tex. no. in. l. qui in sulā. ff. locati & ibi gl. or. Odo. Bart. Bal. Sali. Paul. Fulg. & cō. docto. tex. valde no. & in fortioribus terminis in. l. fin. ff. cōmodati vbi idem est in contractu commodati qui fit gratis tñ gratia recipientis & ibi notant & cōmendant com. doct. confirmatur quia ille qui dolum vel culpam allegat debet probare. tex.

est in. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de proba. textus in. l. dolum. C. de dolo cum simi. Item quia ille qui fundat intentionem suam in aliqua qualitate tenetur eam probare text. est in. l. hoc iure vtimur. ff. de verbo. obli. & tradit plenē Bar. & doct. in. d. l. in illa stipul. si Caten dis eod. titu. & ita multotiens consului & iudicau. aduertendū tñ quod contra superiore doctri. & con. facit tex. no. in. l. si quis fundum §. imperator. ff. locati vbi habetur q̄ conductor ouium, caprarum vel animalium si dicat & asserat ea perisse morte vel furto esse substracta tenetur probare casum sine culpa sua contingisse, alias non liberatur nec excusatur à restitutione & ad hoc notat. glo. secundū vnum in tellectum Bart. & com. doct. tex. in. l. si quis ex argentiariis. §. praetor ait in fine. ff. de edendo vbi probat quod tabelio. vel notariusteneretur de re instrumentum vel prothocolum coram eo celebratum. nisi probet sine culpa sua perēptū vel combustum & ibi notat & cōmendat glo. or. Bar. & com. doct. tex. in. l. si. ff. de custo. reo. vbi habetur q̄ custos carcerum tenetur probare mortem vel fugam delinquentis sine culpa sua euenisse sed huic difficultati respon. no. se quētibz modis Primo modo q̄ indistincte sufficiat q̄ conductor probet casum mortis vel fortuitum & remaneat liberatus à restitutione vel interesse nisi dominus & sic locator probet eius dolum vel culpam quia eo ipso probatur mors vel casus ibi tacite & virtualiter videtur exclusā culpa nisi liquide & plane ab aduersario probetur & ista sit intentio praedictorum iurium. vel aliter & secundo quod in iuribus supra allegatis conuentus tenebatur ad custodiam ratione officii assumpti & per consequens ex natura contractus tenetur probare custodiam & diligentiam interuenisse & nullam culpam praecessisse alias non liberatur sed tenetur ad restitutionē vel interesse & istā

doctri. & opi. tenet glo. or. reputata singu. in l. cum in legatur. §. species. ff. de legat. 2. & ibi Bar. Pau. & alii docto. vbi dicunt q̄ pastor vel caprarius non excusatur licet probet mortem ouium, caprarum vel animalium & adducat pelles nisi probet mortem non sua culpa contingisse & probat. l. 15. tit. 8. §. par. vel aliter & tertio dicamus q̄ aliqui sunt casus fortuiti qui regulariter eueniunt culpa & negligentia possessoris vt furtum, incendium, fuga, & similes casus fortuiti vt in. l. cui duobus. §. damna. ff. pro socio & in. l. si vendita. ff. de peri. & cōmo. rei ven. & in. l. 3. §. 1. ff. de offi. praefect. vigi. tunc non sufficiat simpliciter probare casum nisi simul probetur diligentia & exacta custodia & quod nulla interuenit culpa & ita intelligētur praedicta iura contraria. text. in dict. l. si quis domum. §. imperator. ff. locati cum simi. aliqui vero sunt casus fortuiti qui regulariter eueniunt & contingunt sine culpa & negligentia possessoris vt mors naturalis vis hostium, impetus aquarū vel similis casus quia tūc bene sufficit simpliciter probare mortē vel casū nisi dominus probet culpā possessoris interuenisse ita procedant & intelligātur iura & rationes primo loco adducta & in expresso istā doctri. & resolutionē ponit magistraliter Bar. in. d. l. si quis ex argentiariis. §. praetor ait versa. ff. de edendo & ibi An. Pau. Ful. idē Bar. in. l. si creditor. C. de pigno. actio. & ibi Sali. & cō. alii doct. An. de are. Plat. in. §. si. insti. quibus modis re contra obl. Abb. Panor. imola & cō. canonistę in. c. 2. deposito. intelligēt tñ quod infurto & incendio praesumitur culpa leuissima non tñ leuis nec lata, vt probāt iura superius allegata & in terminis tenet illa gloss. singularis in. §. fin. insti. quibus mod. con. obli. quam ibi notat & cōmendat Angel. & commun. docto. & illam gloss. ad hoc repu. singula. Bald. in. l. in iudicio C. de locato & conducto in fine Salicetus in l. quae fortuitis. C. de pigno. actio. & secundū hoc in casibus quibus quis tenetur de leuissima culpa, vt in commodato, vel aliis, bene procedit praedicta regula & doctri. secus verò in contractu locationis & conductionis & similibus quibus quis tenetur tantum de leui culpa, quia tunc excusatur conductor & possessor probato furto vel incendio, nisi dominus probet eius culpā; & in expresso ita tenet & declarat Iaso. in dicta. l. si quis ex argentiariis. §. praetor ait. ff. de edendo. si. colum. idem Iaso. in. l. domus haereditarias. ff. delegat. primo: ex quo inferas quod si gratis esset habitatio concessa teneretur de leuissima culpa.

L. ad hunc d. vno. alio m. p. 158. li. 1. r. p. 1. c.

Ad h. ad. d. 19. h. 3. p. 1. ubi. 1. p. 1. d. m. add. di. /

me. Mas. 1. 1. 25. n. 7.

Summarium.

- 1 Vid sit donatio. & quibus modis fiat.
- 2 Donatio an possit fieri inter absentes.
- 3 Si donatio fit inter absentes interueniente nuncio vel epistola an possit per dominum reuocari, antequam reuocatio parueniat in notitiam ipsius nuntii.
- 4 An donando simpliciter rem videatur donari tota an pars.
- 5 Quae sit differentia inter legatum & donationem.
- 6 Quando in donatione requiratur insinuatio.
- 7 An possit insinuationi renuntiari.
- 8 Donatio etiam excessura si fit cum iuramento an sufficiat sine insinuatione.
- 9 An in liberatione vel remissione debiti requiratur insinuatio.
- 10 An requiratur insinuatio in donatione ad alias causas.
- 11 An & quando donatio semel perfecta possit reuocari.
- 12 Si post donationem reuocabilem & inofficiosam filii nascantur, & viuo patre decedant reconualescat donatio.
- 13 Donatio reuocatur quando quis habens filios facit extraneo donationem immensam & inofficiosam, quae tangit legitimam.
- 14 Ingratitudine reuocatur donatio.
- 15 Donatio causa mortis quid sit & quando valeat.
- 16 Donatio causa mortis an equiparetur contractui vel vltimae voluntati.
- 17 An ista donatio causa mortis respectu confirmationis & effectus equiparatur vltimae voluntatis.
- 18 An donatio pura quae à principio non valeat sed morte confirmatur requirat insinuationem.
- 19 Qualiter reuocetur ista donatio causa mortis.
- 20 An reuocata ista donatione reuertatur ipso iure dominium in donatorem.

- 21 An facta reuocatione huius donationis possunt repeti fructus.
- 22 Si in ista donatione causa mortis dictum sit quod non possit reuocari an erit donatio causa mortis & possit reuocari, & an erit donationi terminus.
- 23 Quae personae prohibentur donare.
- 24 An maritus possit in fauorem vxoris renuciare alicui donationi.
- 25 Pater prohibeatur donare.

Caput quartum.

De donatione.

Tertius contractus

q̄ cōsensu cōtrahitur, est hodie contractus donationis: nam licet de iure antiquo requirebatur in eo stipulatio, tamen hodie fit solo pacto nu-

do. vt infra magistraliter dicitur. Pro cuius perfecta declaratione, dico, quod donatio est, quando quis, nulla subsistente causa, sed propter solam liberalitatem donat alteri pecuniā, rem, vel aliqua bona sua; nā valet & tenet. text. est in. l. i. & per totum. ff. de dona. text. in. l. i. & per totum. C. eod. tit. text. in. §. i. & per totum Instit. eo. titu. text. in cap. i. & per totum de dona. & idem disponit. l. i. tit. 4. 5. part. & talis donatio fit, & celebratur dupliciter; primo modo, traditione rei, secūdo modo, p̄missione. traditione, q̄do nulla praecedente p̄missione, vel obligatione, q̄tradit rē suā alteri causa donationis; quia tunc statim valet & perficitur donatio, & transit dominium & plenum ius rei in accipientem ex illo titulo & causa donationis, quo casu nulla oritur actio vel obligatio ipsi donatario pro ipsa re, cū eam habeat, nec pro euietione eius, si fuerit euietā: quia non subest causa p̄reexistens, nec fundamentum eius ex quo oriatur. ita probant praedicta iura & ibi commun. docto: p̄missione, quando quis se obligauit alteri ex causa donationis, dare vel tradere aliquā rem, quo casu de iure antiquo requirebatur solemnis stipulatio: & talis contractus celebrabatur verbis, vt in. l. i. & per totum infra isto titu. de verbo. obli. hodie ta-

men sufficit pactum nudum & sic fit solo consensu partium tex. est in l. si quis argentum. C. de dona. tex. in §. aliq. vers. perficiuntur. insti. cod. titu. Quæro tamen an prædicta donatio possit fieri inter absentes & breuiter & resolutione dico quòd si donatio incipit à traditione bene valet & tenet si interuenit nūtius vel epistola ad coniungendas voluntates tex. est notabilis & expressus in l. absenti. ff. de dona. & ibi glo. or. Bart. Albe. Ang. Paul. imola. Cu. & commun. alii docto. tex. in l. etiam eod. tit. tex. in l. neq; Ambigi. C. de dona. & ibi gl. or. Odofre. Pe. Cinus Iaco. Bu. Bal. Angel. Sali. & commun. docto. tex. in l. si aliquid eod. titu. & idē disponit. l. 4. tit. 4. 5. part. cōfirmatur quia regula omnis contractus, qui consensu celebratur potest fieri in absentia, interueniente nuntio, vel epistola ad coniungendas voluntates tex. est formalis & expressus in l. 1. in fine. ff. de contra. emptio. cuius verba sunt: & ideo consensu per agitur, & inter absentes contrahi potest, & per nuntium, & literas, & ibi glo. or. & commun. docto. textus. in l. consensu. ff. de actio. & obli. & ibi glo. or. & commun. docto. tex. in l. quædam mulier. ff. de rei ven. & ibi cōmun. docto. tex. in l. 1. ff. mandati & ibi cōmun. docto. tex. in l. Lucius. ff. de fideiu. tex. in l. illud. C. de sacro. eccle. tex. in §. 1. in l. de oblig. quæ ex consen. nal. & ibi glo. or. & commun. docto. & idem disponit. l. 8. tit. 5. 5. part. Si verò donatio incipit à promissione non potest fieri inter absentes, etiam interueniente nuntio, vel epistola, quia requiritur stipulatio, quæ non accipitur inter absentes vt in l. 1. ff. de verborū obli. & in expresso ita probat tex. in dict. l. nec ambigi. C. de dona. & ibi tenet glo. ord. & commun. docto. hodie tamen bene valeret donatio inter absentes, quando inciperet à promissione, interueniente nuntio, vel epistola ad coniungendas voluntates, quia fit & perficitur solo consensu per pactum nudum, vt in dict. l. si quis argentum. §. fin. autem. C. de dona. facit text. in l. labeo, ff. de pactis & in expresso per ista iura ita tenet singu. Iaco. Bu. in l. illud C. de sacro. eccle. in fine cumma. in dic. l. absent. ff. de dona. Faber Ange. & alii docto. in §. in l. it. de obli. quæ ex consen. nal. collectarius in ca. pastoralis de dona. **mo quod magis est hodie in nostro regno valeret donatio inter absentes, etiam non interueniente nuntio, vel epistola: unde si quis coram testibus vel tabelione promiserit ex causa donationis rem, vel pecuniam absentij, statim remanet efficaciter obligatus & quādo venerit in nōtiam absen-**

tis poterit ob eo conueniri & condemnari per nostram legem regni generalem. l. 3. tit. 8. l. bro 3. ordi. primo; quia dicit pareciendo quæ vno sequiso obligat a otro, quæ de obligado. ex quibus verbis patet, quòd sola voluntas & intentio volentis se obligari attenditur, & consideratur, & non alia perfectior forma, vel sollemnitas à iure communi requisita in contractu, & per cōsequens oritur actio & obligatio. ex pacto & pollicitatione. Secundo quia prædicta. l. dicit, & disponit, quòd valet promissio, vel obligatio inter absentes, ergo nō requiritur nūtius vel epistola ad coniungendas voluntates nec simultaneus consensus, sed sola promissio & volūtas promissoris. Tertio quia prædicta. l. præsupponit & vult quòd statim promissor efficaciter sit obligatus, ergo non suspenditur obligatio expectato nuntio, vel epistola; tex. quo nouiter & singulari. infero, quòd etiam si hodie in nostro regno donatio incipiat à traditione, valebit & erit perfecta, non interueniente nuntio, vel epistola; non quo ad traslationē domini, sed quo ad obligationem, quia donator remanebit obligatus rem dare vel tradere: quia negari non potest, quòd ibi sit animus & voluntas obligandi, quæ sola sufficit per dict. l. ordinamenti, licet alia sollemnitas non interueniat & idem erit in omni alio contractu qui celebratur consensu, vt venditione, locatione societate, & similibus, quia licet de iure communi nulla oriatur actio vel obligatio, nisi interueniente nuntio, vt epistola; vt supra dictū est, tamen hodie in nostro regno venditor locator vel similis remanebit efficaciter obligatus, quia ibi datur voluntas & consensus eius. confirma. ex doctrina glo. or. in l. fi. ff. de donatione, quæ formaliter probat quòd si stipulatio vel promissio fiat per verba præsentis tēporis, vt si quis dicat do, vel concedo titio stipulati, tale in rem meam, quæ non est præsens; licet non transferatur dominium, tamen dicta verba operantur dare & tradere, & resoluantur in promissionem, & ibi tenent & commendat docto. tenet etiam & commendat Bart. vbi subtiliter loquitur in l. 5. §. stipulatio. ff. de verbo. obli. secunda col. vers. quædam sunt stipulationes & ibi docto. præcipue Iaso pe. col. num. 8. verum tamen est quòd ex alio iste contractus in fringeretur. l. quia videretur totus contractus & substantia eius collatus & commissus in liberam & absolutam voluntatem absentis, argumento text. cum materia in l. in vendentis. C. de contra emptio. cum similibus

3 Item quæro si donatio est facta inter absentes
mediante

Joan. Gut
et quamvis
no 4
1099

mediante traditione, interueniente nūtio, epistola, vel quilibet alius contractus, qui consensu contrahitur, an possit per dominū reuocari etiam, antequā reuocatio perueniat in notitiā ipsius nuntii, vel eius, cui mittitur. in quo subtili & no. arti. breuiter & resolutiue dico, quod si ad actum vel contractum gerendum, est constitutus procurator, non valet nec tenet reuocatio, nisi procurator & etiam tertius, cum quo debet fieri contractus, certioreretur, quia non tenet nec perficitur contractus ex consensu, & voluntate domini mittentis, sed simul, ex voluntate sua, & etiam procuratoris, ita probat text. in l. si mandassem. ff. man. & ibi no. Bar. & cō. docto. tex. in l. inter causas eo. tit. vbi habetur quod idem etiā est in reuocatione tacita per mortem tex. in l. si præcedente eo. tit. tex. in l. si fidei iussor la. i. vers. i. eo. tit. tex. in l. si pecuniam §. item si quis. ff. de con. ob. causam tex. in l. vero procuratori. §. i. ff. de solu. tex. in l. si cū cornelius eo. tit. text. in l. qui hominem. §. si titiū eo. tit. tex. in l. cum quis. §. i. eo. tit. tex. in l. i. §. sed ego. ff. quod iussu. tex. in l. sed, & si socius. §. i. ff. pro socio tex. in l. si procuratorem. ff. de procu. tex. in l. si tamen. ff. ad mace. quod intellige, respectu obligationis producendæ, secus vero, respectu domini transferendi, quia: cum pendeat ex mera voluntate concedentis, non potest trāfferri post reuocationem, ita probat tex. not. in l. eius qui in prouincia versic. quas verō. ff. si cer. pe. tex. in l. 2. §. sed si quis donatus. ff. de dona. tex. in l. i. ff. de excep. rei. vend. & tradi. Secundo intellige vt procedat, præterquam si actus pendeat ex mera voluntate gerentis, vt contrahere matrimonium, text. est no. in. cap. si. de procu. lib. 6: si vero ad actum vel contractum gerendum, est constitutus simplex nuntius, valet & tenet reuocatio; quia actus vel contractus non perficitur consensu & voluntate nuntii, sed domini mittentis, qui quidē consensus & voluntas non dicitur interuenire, donec nuntius vel epistola perueniat in notitiā absentis, & illo tempore reperitur facta reuocatio: ergo non valet actus vel contractus, ita probat tex. in l. qui autem. §. si. cum. l. se. ff. de consti. pecu. tex. in l. multum interest. C. si quis alte. vel sibi. & ibi docto. & in terminis: ita probat tex. in l. si pater vers. i. ff. de manu. vin. vbi si pater iussit & promisit filio, vt manumitteret seruū, & postea pœnituit, & misit ei nuntium, vel epistolam, qua significaret reuocationem voluntatis, & antequam ad eū perueniret, manumisit, non efficitur liber. tex. in l. pœnituit. ff. de diuor. tex. in l. licet. C. de re

puta. tex. no. & melior de iure in l. 2. §. sed si quis donaturus. ff. de dona. vbi habetur, quod si quis tradit rem alicui nuntio, & alteri perferret, & ante quam ad eum perueniat, dominus mortuus est, ipso iure reuocatur donatio. ex quo inferas quod ista conclusio procedit, nedum, quando est reuocatio expressa, verum etiam si tacita: nec obstat tex. in di. l. si pater. i. respō. de manu vin. quia ibi fallit fauore libertatis, & in expresso istam sententiam & reso. ponit originaliter laco. de belo. in l. i. §. i. ff. quod iussu & ibi Reine. & Albe. Paul. de cast. in dict. l. absentis. ff. de dona. 2. col. nu. 5. & 6. idem Paul. in l. eius qui prouincia. ff. si cert. pe. 3. col. num. 3. Albe. no. in di. l. si pater. ff. de manu vin. 2. col. Paul. & com. docto. in l. qui absentis. ff. de dona. C. in l. mandatum. C. man. 3. col. 2. quæstio. prin. & ibi Bald. 5. col. 4. q. Angel. de Are. in §. i. In sti. de obliga. quæ ex con. nafi. col. nu. 2. & ibi Ioan. de pla. innocen. in c. quidam de renū glo. or. in cle. i. de renun. in verbo teneat & ibi imola. 3. col. num. 12. & alii docto. quod intellige, quando absens non reperiretur in aliquo damno ex suo patrimonio argumento text. in dict. l. si mandassem. ff. man. & in l. quidam de dolo & est de mente doctorum vbi supra hodie tamen, de iure regio, attenda prædicta. l. ordi. indistincte, modo sit constitutus procurator, modo nūtius, modo nullus: sed simpliciter coram testibus donet, vel promittat, efficaciter tenetur, & non potest actus, vel contractus reuocari, & idem est, si donet. primo, eodem modo, & conditione, vt post tempus, vel mortem, restituat alteri, quia talis donatio, vel promissio non potest reuocari, etiam respectu illius tertii, vt fundamentaliter dixi & probaui suo loco. Item quæro an donator simpliciter donando rem, videatur totam rem donare, vel tantum ius, quod habet in ea, in quo articulo breuiter & resolutiue dico, quod si tota res est pleno iure donantis, totam rem videtur donare. Si vero est penitus aliena, distinguendū est: nā aut incepta à traditione, nō videtur donare, nisi tñ vsu, possessionem & detentationē eius, modo fuerit sciens, modo ignorans, & modo fiat cōsanguineo, modo extraneo, vnde si euincat, non tenetur de euictione, nec ad extimationē, si incepta à promissione, indistincte tenetur de euictione, modo fuerit sciens, modo ignorans, ita probat tex. in l. Aristo. §. si. ff. de dona. tex. in l. ad res donatas. ff. de edili. edit. text. in l. i. C. de iure doti: si vero non est pleno iure sua, nec penitus aliena, sed in ea habet aliquod ius vel partē: tunc, modo incipiat à traditione, mo

do à promissione, modo sit sciens, modo ignorans, nunquam videtur donare, nisi ius, vel partem, quam habet in ea argumen. tex. in. l. si domus. §. si. ff. de legat. 1. tex. in. l. serui electione. §. i. eod. tit. tex. in. l. quod in rerum. §. i. eod. tit. textus. in. capitulo. quod autem de iure patris. & in expresso istam sententiam. & concludit. tenet. Bal. in rubri. C. de contra. emptio. 2. col. 6. quæst. Romanus. in. l. v. fructu. ff. sol. matri. pe. col. num. 19. Cæpola in tracta. de seruitu. in cap. de seruitute itineris. §. col. num. 20. Ex quo colligas & inferas, maximam differentiam in contractu donationis, & legato: quia in legato, modo incipiat à traditione, modo à dispositione, semper debet assimilatio: si res sit penitus aliena, & testator fuerit sciens, sed in contractu donationis, si incipit à traditione, nihil debetur modo sit sciens, modo ignorans: cuius ratio potest esse favor ultime voluntatis. 2. differentia est; quia in legato, si testator fuit ignorans, modo incipiat à traditione, modo à dispositione, nunquam debetur extimatio. Sed in contractu donationis, quando incipit à promissione, bene debetur extimatio, quia videtur se obligare transferre dominium, & rem facere donatarii, argumen. tex. in. l. vbi autem non apparet. §. si. infra isto tit. de verbo. obligat. cum simi. in dubio autem si simpliciter quis tradat alteri rem vel pecuniam non videtur donare sed deponere vel commodare vel mutare ista est glo. singularis & vnica in. l. cum quod. ff. si certum petat. in glo. si. & ibi notat & commentat Bar. 3. col. nu. ii. & 12. pau. fi. col. cum. Ale. Iaso. & commu. doct. & illam glofam reputat singularem & vnicam Ioã. de imo. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. & vecti. pro qua facit tex. in. l. cū de indebito. ff. de proba. tex. etiam iuncta. g. or. & com. opi. in. l. si donatione. C. de colla. quod tamen intelligi nisi ex aliquibus coniecturis præsumatur donatio quæ quidem præsumptio colligitur ex tribus primo si quæritas simpliciter data sit parua & tradens erat diues & accipiens pauper vel coniuncta persona argumen. tex. in cap. & si quæstiones de simonia quem ibi reputat singularem Abbas. & alii doct. ex quo infertur quod si quis interrogatur ab alio an velit ei dare aliquam rem & respondeat nedum ipsam rem: sed omnia tibi dabo non valebit in aliquo promissio neq; adhuc illa res specialiter promissa videtur donata & in terminis ita tenet solus

6 Læcelotus decius in dic. l. cū quid. ff. si cer. pe. Itē quæro an & quando in donatione requiratur insinuatio & breuiter & resolutiue. di-

co quod olim requirebatur quā excedebat. ecc. solidos text. est in. l. sancimus. C. de dona. hodie valet & tenet vsq; ad quingētos solidos text. est in. l. p. ver. fi. C. eo. tit. & idē disponit. l. 8. ti. 4. 5. par. quæ dicit quod valet vsq; ad quingēta pondus auri. & bene non constat nec cognoscitur in regno quæ moneta sit illa vnde vidi praticari in cancelaria regia de valladolid. quod in sen. dicatur quod valeat donatio vsq; ad quingēta dipodia auri & non ultra & erit optimū dicere quod declaratio relinquatur principi & si quæras quæ potest esse ratio huius insinuationis dic quod duplex. 1. quia conuenit reipub. ne subditi depauperentur & prodigaliter vtantur substantia sua arg. tex. in autē. vt iudices sine quoquo suffragio. §. considerauimus coll. 2. ibi & imperiū & fiscus abundauit vtēs subiectis locupletibus text. in §. sed & maior insli. de is qui sunt sui vel alie. in. l. ibi expedit enī reipublice ne sua requisita le vtatur quæ quidē prodigalitas præsumitur in tñ excessiua quāritate & istā rationē ponit Bal. in. l. illud. C. de sacro. eccle. 5. col. & 5. q. secūda ratio vt tā excessiua donatio fiat cū maiori deliberatione & proposito & euitentur fraudes istam rationem probat. text. in. l. data versic. primo C. de dona. Ioan. Andr. in addit. ad specu. in tit. de instru. edi. §. porro. 5. co. ver. dona. Abb. in ca. cū cōtingat de iure iu. 12. col. nu. 17. & ibi alii doct. Ant. de cana. in tra. de insinuationibus. 9. q. & adde quod forma & solēnitas insinuationis est quod donator cōpareat corā iudice & voluntatē suā manifestet dicendo se velle talem donationē facere titio amico suo & redigatur in scriptis corā tabellione & nulla causæ cognitio requiritur nec iudicis licentia vel decretum nec alia iudiciaria solēnitas quia est actus merē voluntariæ iurisdictionis & non contentiosæ ita probat textus. in. l. donatio in. l. data & in. l. in donationibus & in. l. sancimus. C. de donatio. & in expresso per ista iura istam theoricā & doctrinā ponit Bar. in. d. l. modestin. ff. de do. 1. co. & ibi doc. Ant. de ca. in. d. tra. x. q. confirmat per tex. no. cū mā. in. l. si. C. qui admi. vbi in agnoscenda bonorū possess. requirit simplex. presentia iudicis sine causæ cognitione licentia vel decreto & ibi notat & declarat cinus Bal. Itē adde quod huic insinuationi non potest renūtiari. primo quia legibus inducitur a legibus solēnitate per forma in actibus hominū non potest renūtiari vt in. l. nemo potest. ff. de l. i. secūda quia legi prohibitiue non potest renūtiari vt in rub. C. de fidei. dot. & ibi gloss. ord. & commun. doct. tertio quia eadē facilitate fraude & errore quo quis induceret ad donandū induceret ad renuntia

nuntia

ipso non. de
villione.

quid

Quibus
Amponit

Olea 24. 4572

nuntiandum vnde non debet valere. argumē. text. in. l. si mulier la. 2. C. ad veleia cum similibus imo quod magis est etiā si dicatur instrumento quod, si summa & valor donationis excedit quātitatem quingētorum solidorum & totiens quotiens excedit tot. donationes distinctas & separatas facit non sufficit arg. tex. in dict. l. si mulier la. 2. C. ad vele. tex. in. l. quēadmodum. C. de agri. & cen. lib. ii. Imo etiam si plures res nominentur in donatione ita q̄ vere essent plures donationes secundum dispositionem tex. in. l. scire debemus. ff. de verb. ob. tamen quantum ad insinuationem censetur vna donatio, ex eo quod vno & eodem tempore est facta tex. est no. in. l. sancimus. §. fin au tē. l. C. de do. & ibi notat & cōmēdat Bar. & in expresso ita tenet Bar. in dict. l. modestinus ff. de dona. si. col. pe. & si. quæst. & ibi communiter docto. Bald. in dict. l. illud. C. de sacro. ecclē. §. col. 6. q. specu. in tit. de dona. §. i. ver. quid si aliquis & ibi Ioan. An. in adi. idem Ioan. An. in adi. ad spec. in tit. de instr. edic. §. porro ver. donatio Anto. de cana vbi dicit hanc esse communem opi. in dict. trac. 2. part. 25. q. Vnum tamen est quod talis donatio quantumcunq; excessiua firmatur iuramento sine insinuatione quia non tendit contra bonos mores nec contra publicā vtilitatem principaliter nec in preiudiciū conscientię & salutis aternę argu. tex. in cap. cum contingat de iureiu. cum similibus ita tenet Ioan. An. in adi. ad specul. in titu. de instru. edi. §. porro, versi. si. Abbas in cap. cum contingat. de iure iu. 12. col. num. 17. & ibi latē Imola. nu. 90. & Tiraquellus in repe. l. si vnquā nu. 138. quod intelligo & declaro modo expresserunt iuramentum insinuationi modo simpliciter donator iuret donationem, licet contrarium teneat Bald. in dicta. l. illud. C. de sacro. ecclē. §. col. & quæst. Pau. de Cas. in. l. si quis pro eo. ff. de fidei. pe. col. Roma. in dicta. l. modestinus. 4. col. Card. in dict. capi. cum contingat. 2. col. Anto. de cana. in dict. tracta. 2. par. 30. quæst.

Item adde q̄ etiam in liberatione vel remissione debiti ex causa donationis requiritur insinuatione si excedit summā quingētorū solidorum arg. prædictorū iurium & probat tex. in. l. in edibus. ff. de dona. & ibi glo. or. & cōmu. doct. tex. in. l. si mulier. ff. de condi. ob. causam vbi habetur quod dparia sunt remittere & donare & in expresso istam sent. & con. tenet glo. or. in. l. si quis obligatione. ff. de regu. iur. gl. in. l. §. i. qui. imo. pig. vel hipo. sol. Bar. in. l. modestinus. ff. de dona. 1. col. & quæst. Bald. in l. illud. C. de sacro. ecclē. 3. col. 2. quæst. & ibi alii

doct. idem Bal. in. l. pactū. C. de col. 3. col. nu. 12. Pau. & doct. in. l. contra iuris ciuili regulas §. si. ff. de pactis idem Pau. Ange. & alii docto. in. l. tale pactum eo. tit. Alexan. & alii docto. in dict. l. si mulier. ff. de con. ob. causam Angel. in l. pacta que contra. C. de pactis vbi dicit quod ita vidit praticari in ciuitate Perusi Alex. Iaso. & commun. moderni in. l. creditori eo. tit. An. de cana. in dic. tract. 2. par. 13. quæst. Tiraquel. in repe. l. si vnquam. C. de reuo. dona. in verbo. donatione largitus nu. 144. & ita vidi praticari in cancelaria regia de valladolid. q̄. primo intellige quando debitum quod remittitur est purum & liquidum secus si dubium & incertum propter transactionem factam de re dubiā & incerta secundum docto. vbi supra, Secundo intellige quādo remittitur debitum ex vna tantum causa secus si ex pluribus quia tūc videtur plures remisiones & licet omnes simul iunctę excedant non requiritur insinuatione ita etiam docto. vbi supra. Sed attēde quod ista limitatio videtur contraria superiori conclu. quam dixi ex tex. in. l. sancimus. §. fin autem el. 1. C. de dona. sed respon. quod illud pro cedit in donatione rerum secus verò in liberatione & remissione debitorū antecedentium quia tot censetur donationes distinctę & separate q̄ fuerunt debita & quęlibet liberatio correspondet suo priori debito & in terminis ita tenet, & declarat Bal. in dict. l. illud. C. de sacro. ecclē. pe. col. versi. quid ergo dicemus sed certe ista ratio mihi non concludit quia etiam quādo quis vno & eodem tempore donat plures & diuerfas res censetur facere plures donationes & tamen requiritur insinuatione: ergo idem dicendū est in nostro casu, & in expresso ita tenet Ioan. de imo. in dict. l. modestinus. 1. col. ff. de dona. Anto. de cana. in dict. tract. 2. part. 13. quæst. Item adde q̄ si quis donauit & promissit alteri certam annuā quātitatē, quę nō excedit legitimā sumā quingētorū solidorū non requiritur insinuatione q̄n est facta per vitā solius donātis vel donatarii. Sec⁹ vero si ppetuo taliter q̄ trāscat ad hæredes eorū vel alter vtri⁹ quia tūc requiritur insinuatione text. est sing. & vnici in. l. sancimus. §. si quis autē el. fin. C. de dona. & ibi Petrus Ci. Bar. Sali. & reputat fin. & vnici Bal. ibi itē adde q̄ donatio ad pias cās valebat olim sine insinuatione vsq; ad. D. solidos in. l. sancimus. §. alias vero. C. de do. sed cū hodie oēs valeāt vsq; ad illā summā dubitatur an in donatiōe ad pias cās multiplicetur quātitas & dicendū est q̄ non: quia lege nō cauetur ita ibi glo. or. & cōmu. docto. q̄ tamen fallit in

donatione facta in redemptionem captiuorū
 Item in donatione principis item in donatio-
 nis remuneratoria: vt in dict. l. sancimus. §. excep-
 ptus. C. de donat. & in l. aquilius regulus. ff. eo
 Item etiam prædicta habent locum quādo bo-
 na donata competunt donatori de præsentī
 secus verò si de futuro ratione cuius iuris vt p-
 bant prædicta iura ex quo primoinfero quod
 si filius vel filia renūtiat successioni patris vel
 matris cum iuramento non requiritur insinua-
 tio. Secundo infero q̄ si quis remittat & renū-
 tiat hæreditatem vel legatum quod sperat vir-
 tute substitutionis nō requiritur insinuatio:
 Tertio infero q̄ si pater remittat vsū fructū
 quem habet in bonis aduentitiis filii nō requi-
 ritur insinuatio: quarto infero q̄ si vxor remit-
 tat hodie in nostro regno medietatem lucro-
 rum adquirentium constante matrimonio nō
 requiritur insinuatio. Item quæro an & quā-
 do donatio semel pfecta possit reuocari in quo
 articulo magistraliter & resolutiue dico quod
 regulariter non pōt reuocari nec in ea aliquis
 modus grauamen vel conditio poni. text. est
 in l. perfecta donatio. C. de dona. quæ sub mo-
 do & ibi glo. or. & commun. docto. text. in. l. 2.
 C. de reuo. dona. præterquam in tribus casi-
 bus primus est si quis filios non habens dona-
 uit alteri omnia bona sua vel maiorem partē
 eorum & postea nascantur sibi filii nam sta-
 tim ipso iure reuocatur donatio. text. est singu-
 laris & vnicus in l. si vnquam. C. de reuoca. do-
 na. & ibi notat & commendat glo. or. Oldra.
 Odo. fre. pe. Cinus Butri. Albe. Faber. Bar. Bal.
 Ange. Sali. & commun. doct. & illud tex. repu-
 tat lingu. & vnicum Ioan. de Imo. in l. filio præ-
 terito. ff. de iniusto. rupto. x. col. in medio ver.
 & sic patet. Tiraquellus in re. illius legis. i. col.
 & alii doctores in locis & consiliis ibi per eum
 allegatis & idem disponit. l. 8. tit. 4. 5. par. cuius
 vera & fundamentalis ratio est quia ex tacita
 & præsumpta mente donantis præsumitur ha-
 bere tacitam conditionem si liberi non nascā-
 tur quia est verisimile q̄ si de eis cogitaret talē
 donationem non fecisset cum nemo videatur
 extraneos sine posteritate & successioni præfe-
 rre. argumen. text. in. l. cum auus. ff. de cond. &
 demōlt. text. cum acutissimi. C. de fideico. text.
 in. l. generaliter. §. cum autem. C. de inst. & sub-
 sti. item etiam quia si lex statutum vel disposi-
 tio aliquid omisit de quo si esset disponens in-
 terrogatus verisimiliter disposuisset habet p-
 expresso & disposito vt in. l. tale pactum. §. si.
 ff. de pactis & ibi gl. ord. & commun. doct. &
 adde p̄ perfecta declaratiōe q̄ si talis donatio

fiat extraneo reuocatur in totum ita probat
 tex. in dict. l. si vnquam, ibi quicquid largitus
 fuerit reuocatur, & causa: si verò fiat filio & po-
 stea nascatur alii reuocatur vsq; ad legitimā &
 omnia alia bona remanebūt penes filiū dona-
 tariū & per consequens hodie in nostro re-
 gno remanebit penes filium donatariū legiti-
 ma & tertium, & quintum bonorum. Et so-
 la legitima reuocabitur & applicabitur filio
 postea nato, ita probat tex. formalis & expres-
 sus in. l. si totas. C. de inoff. dona. & ibi glo. or.
 & com. docto. & per eum ita tenet & declarat
 Bart. in. l. titia scio, §. imperator. ff. de lega. 2. &
 ibi Paul. imola Cuma. & commu. docto. idem
 Bar. in. l. 1. C. de inof. dona. & ibi Ange. Paul. &
 comun. alii docto. Abbas in. cap. si. de dona.
 & ibi comun. canonistę & idem est quando
 non habens filios vel descendentes donauit
 bona sua ecclesie monasterio vel pio loco: quia
 per superuenientiam liberorum non reuoca-
 tur in totum sed tamen vsq; ad legitimam: &
 sic quintum solum remanebit penes ecclesiam
 vel pium locum ita doct. vbi supra & idem di-
 cerem si fieret donatio patri vel ascendenti quia
 non reuocabitur in totum sed tantum vsque
 ad legitimam, & sic quintum remanebit pe-
 nes patrem argumento prædictorum iurium.
 item adde & omnia prædicta extende etiam,
 si donator simpliciter iurasset donationem,
 quia iuramentum habet tacitam conditionē
 & regulatur secundum naturam contractus
 super quo interponitur vt in. l. fin. C. de non-
 nume. pe. & sic per superuenientiam liberorū
 reuocabitur donatio iurata vnum tamen est
 quod si donator expresse renuntiauit disposi-
 ni tex. in. d. l. si vnquam. C. de reuo. dona. & ve-
 lit quod non reuocetur donatio per superue-
 nientiam liberorum tūc etiam si fiat extraneo
 non reuocatur in totum: sed tantum vsq; ad
 legitimam filii vel filiorum postea natorū: quia
 iam constat de eius voluntate ita Bart. in dict. §.
 imperator. 2. col. num. 7. Dubium tamen sub-
tile & necessarium est si post donationem in
officiosam & reuocabilem filii nascantur & vi-
uo patre decedant an reconualecat & confir-
metur donatio & videtur q̄ nō: quia cū semel
ipso iure fuit extitita amplius nō reuiuiscit ar-
gu. tex. in. l. qui res. §. aream. ff. de solu. text. in
l. hæredibus. ff. ad trebel. text. in. l. qui libertin^o
§. amissi. ff. de ope. liber. text. in. l. 4. C. qñ dies
legat. ce. Item facit quia sufficit conductionē
semel extitisse licet non duret implementum
eius. Et in expresso istam sententiam, & conc-
tenet Bartolus. in. l. titia scio. §. imperator. ff. d.
lega. 2.

30 et
 53 v
 74 aliq
 1113

leg. 2. pe. col. nu. 1. & ibi alii doct. tenet etiam Albe. in dict. l. si vn quā. C. de reuo. dona. 2. co. Sed contrariū est tenendum imo q̄ talis donatio reconualecat & confirmet. primo per tex. sing. in. l. posthumus. ff. de iniusto rupto vbi habetur quod, licet testamentum in quo fili⁹ est prateritus sit nullum: tamen, si viuo patre decedat cōfirmatur tale testamētū saltim de æquitate prætoria. Secundò per tex. in. l. ex facto. §. pen. ff. ad trebe. vbi habetur q̄ si quis est grauatus hæreditatem vel legatum restituere, si sine liberis decesserit, & ille habuerit liberos sed decedant viuo testatore tenetur grauatus restituere, ac si nunquam eos haberet. Tertiò per tex. in. l. fœmine. §. illud verfi. fi. C. de secū. nup. vbi habetur quòd si filii primi matrimonii sint nati, & decedant cōstante. 2. matrimonio: pleno iure habebit bona ille ascendens qui transiuit ad secunda vota, & non tenetur aliquid reseruare. Quartò confirmatur ratione: quia donator tacitè videtur approbare donationem, illam non reuocando post mortem liberorum quòd tamen intelligo, quando talis donator superuixit post mortem liberorum tantum tempus in quo virisimiliter potuit donationem reuocare, si velit, & non fecit si verò tantum tempus non superuixit tūc censetur donatio reuocata, & in terminis: ita tenet Bal. in. l. 1. C. de inof. dona. pe. co. nu. 18. & ibi cōm. doct. Pau. de Cast. in. l. 2. C. de postu. herē. Inst. fi. col. & quæstione Ioan. de Imo. in. capi. fi. de dona. §. eol. nu. 22. & ibi Anchar. & alii docto. Tiraquellus qui in hoc latissimè loquitur in repe. dict. l. si vnquam. C. de reuo. dona. in verbo susceperit liberos nu. 137. cū sequen.

Secundus casus in quo donatio semel facta potest reuocari est quando quis habens filios fecit extraneo immensam, & in officiosam donationē quæ tangat legitimā eorū: quia tūc reuocatur tex. est in. l. 1. & per totū. C. de inoffi. dona. tex. in autē. vnde, si parens. C. de inof. testa. & idem disponit. l. 8. titu. 4. 5. par. quo casu si est in officiosa re tantū reuocatur vsq; ad legitimam tex. est in dict. l. 1. & in. l. si mater, & per totū. C. de ino. dona. Si verò est in officiosa re, & consilio tunc disting. aut est facta alteri filio vel descendenti, & reuocatur vsq; ad legitimam tæcum. tex. est in. l. si liqueat. C. de inofficio. dona. aut est facta extraneo & reuocatur in totū arg. text. in. l. si libertus in. fi. ff. de iure patro. & istam senten. & resolutio. ponit Bart. in dicta. l. 1. C. de inoffi. dona. 2. col. & ibi Ang. Pau. Sali. & commun. docto. de quo arti. vide latius, & magistraliter per me. in. l. 29. in. ll. Tau.

Tertius casus in quo donatio perfecta, & valida potest reuocari est quando donatarius efficitur ingratus: quia tunc cliticè pōt donator reuocare tex. est in. l. fi. C. de reuo. dona. & ibi glo. or. Odo. fre. petrus Cinus. Bart. Albe. Bald. Ange. Sali. & commun. doct. & tex. in. §. sciendū Insti. de dona. tex. in. c. si. de dona. & ibi com. docto. & idem disponit. l. penul. titu. 4. 5. part. & causæ ingratitudinis sunt quinque: prima, si donatarius manus violentas in donatorem intulerit. secunda si grauem & atrocem iniuriā verbalem ei fuerit. tertia si graue damnum in bonis suis dolose & ex proposito cōmiserit. 4. si vitæ suæ insidias præparauit quinta si modū vel conditionem in donatione positam non adimpleuerit: ita expresse disponunt prædicta iura quibus adde q̄ si interueniat alia causa æque similis bene sufficeret ita dicit glo. or. in dict. l. fi. & ponit exemplum quando donator peruenerit ad inopiam, & donatarius negauit sibi alimenta, & ibi tenet. & sequitur cinus, & commu. alii doct. & confirmatur ex commu. doctrina doctorum in auten. non licet. C. de libe. præte. quæ habet quòd si filius cōmiserit aliam causam ingratitudinis præter illas quæ sunt in iure expressæ potest licitè ex hæredari Item adde q̄ licet donator expresse promiserit donationem non reuocare propter ingratitudinem bene poterit reuocare. & tale pactū & expressa renunciatio non valet: quia inducitur quis ad delinquendū arg. tex. in. l. si vnus §. illud. ff. de pactis tex. in. l. conueniret de pactis dota. & in expresso ita tenet Bald. in. l. fin. C. de pactis. 2. col. & ibi Pau. Iaso. Specu. in tit. de dona. §. 1. ver. qd si actum est & ibi Ioā. An. in addi. Sali. & alii doct. in. l. pactū. C. de colla. Alexan. & moderni in. l. stipulatio hoc modo concepta de verbo. obli. Anto. & com. doct. in dict. cap. fide dona. Item adde quod mortuo donatore eius hæres non potest reuocare talē donationem propter ingratitudinem: ita expresse disponunt prædicta iura similiter etiā mortuo donatario non potest donator illam reuocare ab eius hærede: ita determinat Odo. Cinus Albe. Faber & commun. docto. in. l. fi. glo. or. in. d. c. fin. de dona. & ibi Ioan. Abb. & com. alii doct. cuius ratio vera, & mentalis est secundum eos: quia est quædam facultas, & actio, & obligatio descendēs ex delicto ad vindictam quæ non transit ad hæredes actiue nec nec passiuè vt in. l. vnica. C. ex delictis defun. cū similibus. q̄ tū limita & intellige qn̄ donator in vita habuit notitiā ei⁹ & habuit tēpus ad agendū & reuocandū donationē. secus verò

alias transit ad hæredes tam actiue quam passiue argumento tex.in.c. cum in veteri de electione & in.c.fi.de dila. & ita probat text.expressus in dict.cap.fi.de dona.vbi dicit tacuit. & ibi tenet Ioan.An.Abb.An.Cardi.imola & comm. doct. tenet etiam Cinus & ibi alii doc. in.l.i.C.de reuo.dona.fi.q.Faber in. §. sciendū in lti.de dona.confirmitur etiam per glo.in.l. fideicom.C. de fideicom.& in.l.fororem.C. de his qui vt in dig.& ibi cō.doc.vbi habetur q̄ si cut legatum vel fideico.pōt expresse reuocari per testatorē sua volūtate: ita etiam censetur tacite reuocatum per aliquā causam ingratitudinis contra eum cōmissam quando illā ignorauit. Confirmitur etiam quia licet filius qui cōmisit causam ingratitudinis contra patrē non possit ab hæredibus eius.ex heredari & repellī à successione patris quando pater tacuit & eū nō ex heredauit tñ debet intelligi qñ sciuit & habuit notitiā eius secus verò alias si ignorauit quia tunc hæredes possunt exheredare & repellere vt dixi & fundauī in querela inoffi. test. finaliter & postremo quæro an & quādo ista donatio nō valeat & resolutiue dico quod quando est omniū bonorū: item quādo est inter patrem & filiū. Item quando fit inter maritum & vxorē vt dixi in. ll. Tauri. Aduertēdum tamen q̄ omnia prædicta habēt locū in donatione simplici inter viuos secus autē est in donatione causa mortis quia illa habet diuersam naturā & effectū pro cuius perfecta declaratio ne dico q̄ donatio cā. mor. est illa quæ fit occasione mortis futuræ vel instātis periculi cui⁹ effectus cōfertur in tēpus mortis vt quādo quis donat alteri rē vel pecuniā post mortē donatoris vel donat propter mortē vel propter periculū q̄ sperat vt hostiū nauigationis vel quid similit: quia utroq; casū oritur actio & obligatio efficax post mortē donatoris tex. est in. l. i. & per totū. ff. de do. cau. mor. tex. in. l. i. & per tot. C. eo. tit. tex. i. §. i. inst. de do. tex. in. l. fi. tit. 4 5. par. facit etiam tex. cum ma. in. l. vna. C. vt actiones ab here. & contra here. text. in. l. hæres meus & in. l. dies incertus. ff. de con. & demof. & utrobq; cō. doct. & adde q̄ semper requiritur q̄ fiat mentio mortis vel instātis periculi alias non esset donatio causa mortis: sed donatio simplex modo fiat à sano modo ab infirmo, modo ab eo qui sit positus in instanti periculo. tex. est singularis & expressus in. l. scia. §. fi. ff. de dona. causa mor. cuius verba sunt eum autem qui absolutē donaret non tam, mortis causa quā morientem donare & ibi notat & commendat. glo. ord. Bart. Albe. Ange. &

reputat singularem Paul. de Castr. & Ioan. de Imo. glo. in. l. mortis causa capimus. §. titia cō. titu. glo. in. l. pen. ff. de dote præ. glo. in. l. apud coelsum. §. iulianus. ff. de doli excep. glo. in. l. fi. C. de dona. caus. mor. & utrobq; com. doc. & illum tex. reputat singu. Alex. in. l. quæ dotis. ff. solu. matri. 3. col. num. 5. & ibi l. fo. 6. col. num. 26. Bal. in cap. quoniam frequenter vt lite non contestata. 4. col. num. 1. idē. Bal. in. l. si mortis. C. ad. l. falci. An. & alii doct. in. §. i. inst. de dona. probat etiam text. in. l. 3. cū tribus se. eo. tit. de dona. causa. mortis in. l. i. §. i. ff. si quid in frau. patro. Item etiam prosequendo materiam in primis quæro an talis donatio causa mortis equiparetur contractui vel vltimæ voluntati, & breuiter & resolutiue dico quod respectu formæ solēnitatis & ordinationis equiparatur contractui argu. tex. in. l. inter mortis causa. ff. de dona. causa. mortis vbi habetur q̄ donatio ista requirit præsentiam partium itē stipulationem vel traditionē text. in. l. tam is. §. primo eodem titul. vbi habetur quod licet filius familias non possit testari etiam decōsensu & licentia patris tamen bene potest donare causa mortis. Nec obstat tex. in. l. fin. C. de donatione cau. mor. vbi habetur quod in donatione ista requiruntur quinq; testes sicut in codicillis quia cum effectu: conferatur post tēpus mortis quo donator nō reperitur viuus vt possit se defendere & verisimiliter pōt timeri falsitas merito requiritur maior solemnitas sicut alias ex ista causa, & ratione requiritur in vltima volūtate confirmatur etiam quia multotiens videmus quod in contractibus ex aliqua causa requiritur maior solemnitas & numerus testium: vt in. l. fin. cum autem ibi posita. C. si cer. peta. & in. l. testium. C. de testi. vñ tamē est quod cum hodie de iure regio testamentum vel codicillus valeat & teneat cum solistibus testibus & tabellione vt in. l. i. tit. i. li. 5. ordi. & in. l. 3. in. ll. Tauri. similiter valebit donatio cā mortis: quia remissa solēnitare in vno censet eadē ratione & à fortiori remissa in alio & in terminis ita pbat tex. in. l. marcellus. ff. de do. cā. mor. & ibi. g. or. tex. in. l. cū hic status. §. si milis. ff. d. do. intervi. & vxo. & istā sen. & cō. tenet Bal. in. l. fi. C. d. test. 2. co. nu. 6. tenet etiā Ia. in. l. 2. de lega. 1. 2. col. in medio respectu vero cōfirmationis & effectus equiparatur vltimæ voluntati: quia morte donantis confirmatur, & ante licite potest per eum reuocari text. est in. l. i. ff. de dona. causa. mor. tex. in. l. senatus. §. i. eod. tit. tex. in. l. nō videtur eo. tit. cuius verba sunt Nō videtur perfecta donatio mortis cā anteq̄

De Matienzo
donatione
d. tit. 10. glo. 1.
a. §. Vnde lectio.
p. 1. v. 2.

† mortis cā. facta mors

mors in sequatur tex. in. §. i. in stit. de dona. & vtrobiq; commun. docto. & in expresso istam doctrinam & resolutionem ponit singulariter Bald. in. l. 2. ff. de legat. 1. & ibi Pau. de Cast. Io. de Imo. aretinus Cumanus. Alexand. Socinus Iaso. Lancelotus Ripa, idem Bald. in. l. cū hi. ff. de transa. 1. le. fi. col. & ibi alii doct. An. de Are. in. §. i. in stit. de dona. & ibi etiā cō. doc. & ita debet intelligi glo. or. cōmu. approbata in. l. 2. ff. de dote præle. glo. etiam ordi. in dict. §. i. in stit. d. dona. ex quo resolutiōe plura singularia infero in materia Primo q̄ cum respectu formę & ordinationis equiparetur contractui requiritur presentia vtriusq; partis & solennis stipulatio vel traditio tex. in. l. inter mortis versic. 1. ff. de dona. causa mor. & ibi glo. or. & cō. doct. quod declaro isto modo: nam si res nō fuit tradita sed interuenit stipulatio competit efficax actio ipsi donatario post mortem donantis cōtra hæredes eius. Si verō res fuit tradita. dominium translatum est licet reuocabiliter quia donator potest pœnitere, & post mortem donatoris remanet apud donatariū irrevocabiliter & pfecte nec cōpetit vel oritur sibi aliqua actio vel obligatio ex eo quod contractus incēpit à traditione & habet iā consumatū effectū ita pbat tex. notabilis in. l. si mor. causa res donata eo. tit. & ibi glo. or. & com. docto. tex. in. l. qui mortis eod. tit. & ibi doct. nec obstat si dicas q̄ exnuda & simplici traditione rei nō transit in alium dominium nisi interueniat titulus & causa habilis & sufficiens vt in. l. nunquam nuda. ff. de acqui. re. domi. cum similib⁹ Sed in nostro casu donatio causa mortis non est pfecta nec valida in vita donatoris sed virtus & effectus eius est suspensus in tēpus mortis. tanquam in actu conditionali ergo nō possit de iure transire dominium. quia respōdeo q̄ illud est verum q̄ dō nulla subest causa vel titulus re vel spe: secus verō quando subest saltem spe de futuro ratione cōtractus conditionalis tex. est in. l. dotis fructus. §. fi. cum. l. se. ff. de iure doti & ibi com. doct. text. in. l. contractus. C. de fide instru. & ibi glo. ord. secūdo infero q̄ cum hodie ex nudo pacto donationis oriatur actio vt in. l. si quis argentum. §. siñ autem. C. de dona. quod similiter oriatur in donatione causa mortis & in expresso ita tenet glo. singu. & vnica in. l. cum pater. §. meuiō. ff. de lega. 2. quam ibi ad hoc notat & cōmendat Bar. Albe. Bal. Pau. imola idē Bar. 1. in. l. 1. ff. de dona. cau. mor. 1. co. nu. 2. & ibi etiam commu. docto. & illam glo. ad hoc reputat singu. & vnicam Ange. Pau. & moderni. in. l. 2. ff. de lega.

1. idem Ange. in. l. cum ex causa. ff. de reiu. idē Ange. in. l. 2. ff. de publiciana Bal. & alii docto. in. l. 1. C. de dona. cau. mor. idem Bal. in. l. si qui dem. C. de actio. & obli. idem Bal. in. l. cum hi. ff. de transa. 1. le. fi. col. idem Bal. in. l. cum virum. C. de fideico. 1. col. nu. 3. idē Bal. in. l. vnicam. §. siñ autem sub conditione. C. de cadu. tolen. in fine idem Bald. in. l. si donationis. C. de contra. emp. idem Bal. in. l. executorem. C. de execu. rei iudi. 3. col. Ang. in. §. in personā in stit. de actio. & ibi Iaso. 10. col. similis tamē gl. est in l. 2. C. de iure doti. in gl. mag. in fi. & ibi docto. & eodem modo poterit fieri inter absentes interueniente nuntio vel epistola arg. textus in l. cōsensu. ff. de actio. & obli. & in. l. absenti. ff. de dona. cum ibi notatis, si verō fiat inter absentes non interueniente nuntio vel epistola non erit donatio causa mortis: sed potius legatum & vltima voluntas vt infra dicam. **Tertio** infero q̄ nō requiritur aditio hæreditatis post mortē donatoris sed absq; ea valet & tenet donatio & pōt exigi q̄ declaro isto modo: nā si traditio fuit sequuta dominiū est cōfirmatū morte tanq̄ ex cōtractu cōditionali purificata cōditione nec eget actione vel petitione si vero non fuit sequuta: sed sola promissio tūc dabitur curator bonis & hæreditati iacenti & tanq̄ creditor ex cōtractu petet ab eo prædictā donationē, cuius ratio est quia donatio cau. mortis cōfirmatur morte nō verō confirmatur testamento vel codicillo vel alia vltima dispositione ita probant omnia iura superiora & inspecie probat tex. in. l. post legatū. §. qui mortis. ff. de his qui vt indig. & ibi tenet gl. or. Bar. Albe. & commun. docto. text. in. l. sequens quæstio. ff. de lega. 2. & ibi notat Bart. Imo. & alii docto. confirmatur etiam quia simile videmus in donatione inter patrem & filium & donatione inter maritum & vxorem quæ nō valet à principio nec est perfecta nec cōsumata: sed postea confirmatur morte donantis & tamen non requiritur aditio hæreditatis. gloss. est singu. in. l. filij cuius in. gloss. prima in fine. C. fami. hærc. quam ibi notat & commendat Bal. tertiam colum. num. 8. & com. alii docto. & reputat ibi singu. & vnicam Ange. qui dicit q̄ licet legata quantumcunq; pia & præuilegiata requirant aditionem saltim ab intestato vt in. l. 2. ff. de fideicom. liber. & notatur in. l. tanquā. C. de fideicom. commis. tamē ista donatio nō requirit aliquā aditionē testamento vel ab intestato. & in effectu istam sententiā & cōclusionē tenet Bald. in dict. l. 2. ff. de lega. 1. & ibi Ang. Pau. imo. Are. Alexan. Soci. Iaso. Lance. Deci. & Franc. de

ripa idem Bald.in.l.cum quis.ff.de condi.cau. da.can.non secu. & ibi cōmun. docto idē Bal. in.l.fi mortis. C. ad legem fal.& ibi alii docto. idē Bal.melius quam alibi in.l.cum virum.C. de fidei commissis.1. col. & quæstio. & ibi cō. docto.Bart.Ange.& moderni in.l. qui Romę §. flauius hermes.ff.de verbo.obli. Roma.fin. in.l.in mortis causa donationibus.ff.de dona. cā.mor. **Quarto** infero q̄ cū hodie in nostro regno. mulier cōiugata nō possit facere cōtra ctus nec quasi cōtractus sine licentia viri q̄ similitur nō poterit facere donationem cā mortis cū æquiparetur contractui quo ad sui formā solēnitatē & ordinationē & in expresso ita tenet Anch.in con. suis cōf. 384. Alex.in.d.l.2. ff.de le.1.fi.co.nu.13. & ibi Soci.pe.cōl.nu.7. ripa.4.col.nu.10. Are.Alex.& alii docto.in.l.2. ff.de verbo. obli. Abb.in cō. su. cō. 40.2.vol. Ias.in §. omniū Insti.de actio.5.col.nu.29. licet cōtrariū teneat Ro. in.d.l.2. ff. de verb. obli. & lati^o. quā alibi Iaso per bona fundamenta in dict.l. 2. ff. de lega.1.2. co.nu.8. **Quintò** infero quod licet heres. vel legatarius possit repudiare hereditatē vel legatū tñ donatarius qui semel consensit stipulando vel acceptando non pōt donationē causa mortis repudiare ex quo sequitur q̄ non poterit fieri p̄iudiciū alteri tertio cui fuisset grauatū restituere & in expresso ita tenet glos. singul. & vnica in.l. cum pater. §. mater. ff. de legat. 2. quam ibi ad hoc norat & commendat Bar. & com. alii docto. & reputat singu. Pau. in dict.l.2. ff. de lega.1.2. col.nu.6. licet corruptē eā alleget & ibi Alex.2. col.nu.8. Bal.in.l. cum hi. ff. de transa.1. lect. fi. col. **Sexto** infero q̄ p̄ tali donatione causa mortis nō cōpetit actio ex testamento nec hypothecaria licet cōpetat pro legatis quia nō reperitur iure cautum ita Bal. Pau. in.d.l.2. ff. de lega.1. Itē cū ¹⁷ respectu confirmationis & effectus equiparetur vltimæ volūtati infero primo q̄ post mortē donantis dominiū rei donatæ transit in donatariū si nulla traditio fuit facta in vita sicut transit dominiū rei legatæ ita probat tex. iuncta glo.1. ordinaria in.l.2. ff. de publiciana quē ad hoc reputat sing. & vnicum Bald. Ange. & alii docto. ibi idem Bald. in.l.2. C. si quis alteri vel sibi & ibi Sali. & alii doctot. notat etiam & cōmendat idem Bald. in.l. cum hi. ff. de transa. 1. lect. fi. col. idem Bal. in.l.2. ff. de lega.1 & ibi. Pau. de Cast. Alexan. & commu. docto. idem Bal. in.l. fi mortis. C. ad.l. fal. specu. in. t. de donatione pe. col. versic. & nota. Roma. in. l.1. ff. de donatio. cau. mor. fi. colum. & ibi Cuma. & alii docto. Ange. de Are. in. §.1. Insti. de do-

na. fi. col. in. fi. Rolādinus & eius additionator in tract. de dona. cau. mor. fi. col. nu. 19. Secūdo infero q̄ in donatione causa mortis habebit locum ius accrescēdi data coniūctioe sicut in legatis tex. est singu. & vnicus in.l. vnica. §. fi. C. de cadu. to. quem ad hoc reputat sing. & vnicum Bald. & alii docto. ibi & dixi in materia iuris accrescēdi. Tertio infero q̄ in donatione causa mortis detrahitur falcidia sicut in legatis text. est in.l. cū pater. §. corū. ff. de lega. 2. & ibi notat & cōmendat Bart. Albe. Bald. Paul. Imo. tex. in.l.1. §. si quis ex mortis. ff. quorū legatorū & ibi docto. tex. in.l. fi mortis. C. ad.l. fal. tex. in.l.2. in fin. C. de dona. causa mor. tex. in.l. pe. eo. tit. & tradit plenē Bart. & docto. in.l.1. §. item si ita. ff. ad.l. fal. idem Bar. & docto. in.l. qui precio. ff. de dona. cau. mor. **Quarto** infero q̄ in donatione cau. mor. nō requiritur insinuatio licet excedat sūmā quingentorum solidorū sicut nec in alia vltima voluntate tex. est formalis & expressus in.l. fi. C. de dona. causa mor. & ibi notat & cōmendat gl. or. Bar. Odo. Cinus Albe. Bald. Ange. Sali. & commun. docto. Et ex hoc maxima cum ratione dubito an in donatione pura & simplici quæ a principio non valet sed morte confirmatur, vt donatio inter maritum & vxorem & inter patrē & filiū requiratur insinuatio & videt q̄ nō argu. tex. in.d.l. fi. C. de dona. cau. mor. & quia videntur æquiparari cum vtraq; habeat vim relicti. iuxta notata in autē. extestament. C. de cola. & in aliis locis & in expresso q̄ nō requiratur insinuatio tenet Bal. in.l. fi mortis. C. ad.l. fal. 2. col. Sed salua eius pace contrariū est tenendum imo q̄ requiratur insinuatio tex. est formalis & expressus in.l. donatiōes quas parentes. C. de dona. inter vi. & vxor. vbi disponitur q̄ talis donatio est nulla & non confirmatur morte si non fuit insinuata & ibi notat & commendat glo. or. sed operæ precii est inuestigare rationem diuersitatis & cogitari quod vera & mentalis ratio potest esse quia donatio causa mortis habet vim relicti cum eius effectus conferatur post mortē: donatio verò quæ morte confirmatur est pura & simplex & meritò si est excessiua est nulla sine insinuatione & non cōfirmatur morte pulchrū tamē & subtile dubiū est si talis donatio sit in totū nulla an verò solū pars excessiua & in alia confirmetur morte & videtur quod in totum sit nulla & aliqua parte non confirmetur morte ita probat tex. in dicta. l. donationes quas parentes. C. de dona. inter vi. & vxorem in quātū simpliciter genericē & absolutē loquit & ibi videtur

videtur sentire glo. or. in verbo concedimus in ratione quam reddit, dum dicit. Cum duobus careat adminiculis scilicet, ratione personæ & ratione rei, & ibi expresse tenet Sali. nu. 3. & illum tex. ad hoc reputat singu. Suci. in. l. si inter virum. ff. de rebus dubijs. l. col. vbi dicit q̄ ita consuluit in ciuitate Florentiæ, & consiliū eius fuit approbatum à toto collegio, in quo erant multi præstâtissimi viri, idem Suci. in. l. 1. ff. solu. matri. 19. col. nu. 22.

Sed ego firmiter teneo cōtrarium, imò q̄ donatio sic nulla in parte excessiua, quia nō fuit insinuata sed in alia cōfirmet morte. arg. text. & eius raticnis in. l. fancimus. C. de dona. nec obstat tex. in dicta. l. donationes quas paren. C. de dona. inter vi. & vxor. quia si bene inspicitur, potius probat meā sen. & concl. in quā tum dicit. nam amplioris quantitatis & c. quā si dicat, q̄ in parte tantum excessiua non confirmatur. & in expresso ita tenet ibi vnoverbo Odo. & Albe. in expositione literæ. Io. An. in addi. ad specu. in tit. de dona. in vbo donationes. Pala. ru. in sua repe. fo. 59. 4. col. in fine.

Quintò infero, q̄ sicut in legatis relictis in vltima voluntate sub conditione negatiua habet locum cautio mutiana, vt in. l. mutianæ. ff. de condi. & demonst. cum simi. ita etiam in donatione causa mortis. ita probat tex. formalis & expressus in auten. de nuptijs. §. præfatæ autem colla. 4. & tenet Bal. in auten. cui relictū. C. de indict. vidui. tollen. 4. col. 8. notabili. & ibi alij doct. & per illum tex. ita tenet Iaso in. l. 2. de lega. 1. penul. col. nu. 17.

Sextò infero, q̄ sicut in hæreditatibus vel legatis potest fieri substitutio vulgaris & fidei commissaria, ita in hac donatione causa mortis. tex. est in. l. vt hæredibus. ff. de lega. 2. text. in. l. si cui mortis causa. ff. de dona. cau. mortis. quod intellige quādo primus donatarius promittit per stipulationem vel pactū secūdo donatario: quia aliàs non potest illi quæri, cum ista donatio requirat præsentiam partis & formam & solemnitatem contractus, ita probant prædicta iura, & ibi glo. or. & cōmu. doct. tenent etiam comm. doct. in. l. 1. C. de dona. cau. mor. Quod ego subintelligo de iure antiquo secūs verò de iure nouo, cū in donatione possit fieri pactū fauore alterius, & ex eo sibi que ritur actio. arg. tex. in. l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo. & ita videtur declarare Ioa. de Imo. in. d. l. si cui mortis. ff. de dona. cau. mor.

Vnum tamen est q̄ isto casu censetur subintellecta cōditio illa si sine liberis decedat, sicut in vltima voluntate secundum glo. or. no. &

or. in dicta. l. 1. C. de dona. cau. mor.

Septimò infero, sicut in vltima voluntate impossibilis cōditio reijcitur de dispositione, vt in. l. 1. ff. de condi. insti. & in. l. 2. ff. de cōdi. & de monst. cum similibus: ita eodem modo in donatione causa mortis. tex. est in. l. quæ sub conditione. §. hoc edictum. ff. de condi. insti. & ad hoc notat & commēdat Bal. Imo. & alij doct. in. l. 1. eo. tit. & illum tex. reputat singu. Ioa. de Imo. in. l. illud. ff. de dona. cau. mor. idem Imo. & doct. in. l. impossibilis. ff. de verbo. obli.

Octauò infero, q̄ capacitas vel incapacitas donatarij inspicitur tempore mortis donantis sicut in vltima voluntate. text. est in. l. in mortis causa donationibus. ff. de dona. cau. mor. & ibi glo. or. & communiter doctores.

Nono, quia sicut institutio legatum vel fidei commissum potest fieri inter maritum & vxorem imò blanditijs & verbis deprecatijs potest vn⁹ alterum ad hoc attrahere, vt in. l. si. ff. si quis aliquem testa. prohi. & in. l. si. C. eo. tit. & vtrobiq; docto. ita inter eos potest fieri donatio causa mortis, & secuta morte erit valida etiam si in vita non interuenit traditio. tex. est in. l. si cum seruum. §. si. cum lege sequenti. ff. de dona. inter virum & vxor. tex. est in. l. si mortis causa inter virum & vxorē. ff. de dona. cau. mor. tex. in. l. pe. eo. tit.

Decimò infero, q̄ sicut alienatione voluntaria rei legata censetur reuocatum legatum, vt in. l. rem legatam. ff. de adimen. lega. & in. l. fidei commissum. §. si. ff. de lega. 3. etiam si postea testator redimat, vt in. l. cum seruus. ff. de adimē. lega. ita reuocabitur donatio causa mortis. ita tenet Dinus in. l. stichum qui meus erit. ff. de lega. 1. quod dictum reputat vñicum & nō alibi Bal. ibi & sequitur Imo. Are. Cuma. Alex. & Iaso & tenet Alex. in. l. 2. eo. tit. fi. col. & ibi Iaso pe. col. nu. 15. Roma. per term. in. l. Marcellus. §. Paulus. de dona. cau. mor.

Prædicta tamen intellige, quando donatio fuit facta præsentem vel absentem interueniente nuntio velepipistola: secūs tamen est quādo fiet absentem non interueniente nuntio vel epistola: quia tunc indistinctè quò ad omnia habetur pro vltima voluntate & in omnibus ei comparatur: imò quòd magis est, istud procedit etiam si donatio sit facta simpliciter & inter viuos, quia si fiat absentem & cum solemnitate requisita in vltima voluntate, putà coram quinque testibus censetur legatum & vltima voluntas. ita probat text. in. l. miles ad fororē. ff. de lega. 2. & ibi glo. or. & commu. doct. tex. in. l. cum pater. §. donationis. eo. titu. facit tex.

in. l. si donatio. C. de dona. tex. in. l. quoniã indignũ. C. de testa. text. in. l. 2. C. cõmu. de lega. ex quo inferitur, q̄ omnia quæ habent locum in propria & vera vltima voluntate habebũt etiam locũ in ista donatione facta absenti.

19 Item quæro, qualiter reuocetur ista donatio causa mortis; in quo articulo breuiter & resolutiuè dico, q̄ primò reuocatur per poenitentiam & expressam volũtatem donatoris, quia cum non sit valida, nec perfecta, nisi post mortẽ eius, meritò antè potest liberè reuocari. tex. est in. l. Marcellus. §. Paulus. de dona. cau. mortis. tex. in. l. mortis causa donatio. eo. tit. tex. in. l. qui mortis. eo. tit. cum simi. & an tunc requirantur quinque testes vel sufficiant duo. vide Phi. Deci. in. l. non omnis. ff. si cer. peta.

Secũdò reuocatur tacitè, si prius decedat donatarius q̄ ipse donator. tex. est in. l. 1. ff. de dona. cau. mor. tex. in. l. si mortis causa res donata. eo. tit. tex. in. l. non omnis. ff. si certum peta. tex. in. §. 1. Infi. de dona. tex. in. l. si. tit. 4. 5. par.

Tertiò reuocatur etiam tacitè, si donator fecit donationem, cum esset infirmus, vel in aliquo periculo positus & postea conualuit, vel fuit liberatus ab illo periculo: quia statim ipso iure, censetur reuocata donatio: quod tamen intellige & declara isto modo, q̄ licet donatio ista possit fieri tam à sano, quàm ab infirmo, dum tamen fiat mentio mortis, vt suprà dictũ est. Tamẽ in hoc est differentia, q̄ si fiat ab infirmo, vel existente in aliquo notabili, & in ista periculo, tacitè ipso iure, reuocatur per conualescentiam, vel eo ipso q̄ euasit ab illo periculo, vel si illud non intrabit: si verò à sano, nõ reuocatur, licet postea incidat in infirmitatẽ, vel periculum, & ab ea, vel eo euadat, vel sit liberatus. tex. est capitalis & expressus in. l. non omnis. ff. si cer. peta. & ibi notat & magistrallyter declarat Pau. de ca. & communit. moderni tex. in. l. si is seruus. ff. de dona. inter vi. & vxor. ibi donec aut vir moriat, aut suspitione mortis, propter quam donauit, liberetur. & ibi docto. tex. in. l. apud Celsum. §. 1. ff. de doli excep. tex. qui sic debet intelligi in. l. si. tit. 4. 5. part.

Quod notabiliter intellige, quãdo sit facta donatio præsenti: secũs verò si absenti: quia tunc cum in omnibus æquiparetur vltimæ voluntati, non reuocatur per conualescentiã vel euasionem à periculo, sicut nec vltima volũtas reuocaretur. arg. tex. in. l. si. C. de postu. hære. in. sti. & ita tenet etiam & declarat Pau. & moderni in dict. l. non omnis. ff. si cert. pe. qui dicunt esse valde notabile & mente tenendum.

Quæ omnia perpetuò & singu. limita & in-

tellige quando est facta mentio mortis in verbis dispositiuis denotantibus substantiã actũ & dispositionis, vt si quis dicat, dono tibi talẽ rem, vel pecuniam post mortem meam, vel cũ moriar, vel quia est mihi timor mortis: quia tunc est mera donatio causa mortis, & potest reuocari expressè vel tacitè: & deniq; habent locum omnia quæ suprà dicta sunt in materia dona. cau. mor; secũs tamen est, si est facta mentio mortis in verbis executiuis, denotantibus dilationem & terminum solutionis; vt si quis dicat, dono tibi talem rem vel pecuniam soluedam post mortem; vel dono tibi fundum, retẽto vsu fructu pro vita mea; quia tunc non intelligit esse donatio causa mortis; sed vera & propria donatio inter viuos; & per consequẽs non poterit reuocari. arg. tex. in. l. Seia. §. si. ff. de donatione causa mortis. text. est in. l. Seia. ff. de dote præle. text. in. l. nam & si cum moriar. ff. de condi. inde. text. in. l. prima. C. vt actio ab hæred. & contra hæred. text. no. cum materia. in. l. quidam testamento. ff. de lega. 1. & in expresso istam sent. & concl. tenet Bal. in. l. 2. C. de iure dot. 2. col. idem Bal. in. l. si mort. C. ad. l. Fal. 1. col. nu. 3. Lud. Roma. in. l. quæ dotis. ff. solu. matri. 3. col. nu. 8. & ibi Alex. 4. col. nu. 12. lafo no. 8. col. nu. 35. Alex. con. 14. 2. colu. 1. no. doctor Segura in repe. l. 1. §. si vir vxori. ff. de acqui. posse. 4. fo. 3. col.

20 Item quæro an reuocata prædicta donatione expressè vel tacitè reuertatur ipso iure dominium in donatorem: & resolutiuè dico q̄ sic, & competit ei rei vindicatio & similiter condicatio ob causam, vel sine causa. tex. est singu. & subtilis in. l. si mortis causa res donata. cum l. sequenti. ff. de dona. cau. mor. & ibi glo. & cõmu. doct. & confirmatur, quia in casib; in quibus ex solo titulo & contractu transit dominium in aliquem ipso iure, sine traditione in eisdem, facta reuocatione & resolutione contractus, re transfertur ipso iure dominium in alienantem: istam regulam & doctrinam probat tex. valde notab. in. l. si. C. de lega. & ibi. g. or. & commu. doct. probat etiam glo. or. in. l. 1. C. de inoffi. dona. in. g. mag. in fine. §. si. at hic. & ibi Bal. Pau. & commu. doct. & in effectu ita tenet & declarat Pau. de Cas. in dicta. l. si mortis causa res donata. dicens esse valde singulare. & ibi Ioa. de Imo. & alij doct.

21 Item quæro, an facta reuocatione huius donationis possint repeti fructus: & breuiter dico, q̄ sic, nedum pendentes sed etiam percepti à tempore donationis. tex. est in. l. cum quis. ff. de condi. cau. da. cau. nõ secu. cuius vba sunt.

Cum

Cum quis mortis causa donationem fecisset, cum conualuisset donator, condicit fructus quoq; donatarū rerum & partus & quod accreuit rei donatæ repetere potest. & ibi notat & cōmendat Bar. Bal. Ang. Pau. Cuma. Alex. & Iaso. tex. in. l. videamus. la. 2. §. idem q; est. ff. de vsuris. & ibi cōmu. doct. tenet etiam & cōmendat Bar. in. l. si mortis cau. ff. de dona. cau.

Sed aduertendum q̄ contra istam decisionē facit tale fundamentum: quia quando quis recipit fructus de voluntate domini etiam ex cōtractu reuocabili vt ex commodato precario vel simili, non tenetur fructus restituere secuta reuocatione. tex. est in. l. in commodato. §. si cur. ff. cōmo. tex. in. l. Aquilius regul. ff. de dona. tex. in. l. Lucius. eod. tit. tex. in. l. Iulianus. §. ex vendito. & si. possessionem. ff. de actio. emp. & tenet Bar. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. posse. 3. col. nu. 5. & ibi cōmu. doct. Sed respondeo, q̄ in dictis iuribus actus & cōtractus stantim valet & habet effectum, nec suspendit eius confirmationem post mortem: sed in nostro casu cōtractus non est validus nec perfectus in vita donantis, sed suspenditur eius cōfirmatio post mortem: vnde si ante reuocetur, reputantur fructus. & in expresso ita tenet & declarat solus Bal. in dict. l. cum quis. ff. de cōdi. cau. da. cau. non secuta. nec obstat tex. in. l. dotis fructus. cum. l. sequent. ff. de iure dot. & in. l. sub conditione. ff. de solu. vbi quādo pendente conditione fit, traditio transit dominiū, et recipiens lucratur fructus: in quo iure ita tenet Suci. in. l. si interemptis. ff. solu. matri. quia ibi fit reuocatio per desistentiam conditionis & non per reuocationem partis. Ex quo infero, q̄ si donatio pura & perfecta reuocetur per superuenientiam liberorum q̄ non reuocabuntur fructus medio tempore percepti: sed tātū illi qui sunt percepti post natiuitatem liberorū vt suprā dixi. Secundō infero, q̄ si donatio pura & simplex reuocetur ppter ingratitudinem iuxta dispositionem text. cum materia in. l. si. C. de reuo. dona. & in ca. si. ex. de dona. q̄ non reuocabitur cum fructibus perceptis, quia iam donatio fuit perfecta & cōsumata: & in expresso isto fundamēto & ratione ita tenet Rolandin⁹ in tracta. de dona. cau. mor. 4. col. nu. 6. per glo. quam dicit singu. in. l. generaliter. §. plane. ff. de fidei co. liber. post præceptorem suum quem ibi citat & refert. Tertio infero, quod si cōtractus rescinditur remedio. tex. in. l. 2. de rescin. ven. quod nō potest peti fructus medio tempore percepti.

¶ Item quæro, si in donatione causa mortis ex

pressè dictum est, quod non possit donatio reuocari, an erit donatio causa mortis, & possit reuocari expressè vel tacitè modis prædictis, vel erit simplex donatio inter viuos: & breuiter dico q̄ non erit donatio causa mortis, sed donatio inter viuos, & per consequens nō poterit reuocari, nec in ea non habebunt locum ea quæ dicta sunt in donatione causa mortis. tex. est singu. & expressus in. l. vbi ita donatur ff. de dona. cau. mor. & ad hoc notat & cōmendat ibi glo. ordi. Bar. Albe. Ange. Pau. & communiter docto. & illud textū ad hoc reputat singu. Ioan. de Imo. ibi Bald. in. l. 2. C. de iure doti. idem Bald. in. l. cum quis. ff. de condi. ob causam. idem Bal. in. l. quæ dotis. ff. solut. matri. Rode. sua. in allegationibus suis, allegatione. 20. probat etiam tex. in. l. si alienam. §. primo. ver. si. fin. eo. titu. de dona. cau. mortis. tex. in. l. senatus. §. mortis. ver. si. fin. eo. titu. cuius ratio potest esse duplex. Prima, quia tali casu mentio mortis non videtur esse causa principalis & finalis, sed impulsua. Secunda, quia tali casu mentio mortis videtur adiecta causa differendæ solutionis, non verò causa substāntialis dispositionis. ita tenet ibi glo. & cōmu. doct.

Nec obstat si dicatur q̄ pactum appositum contra substantiam & naturam actus vel cōtractus est nullum ipso iure, vt in. l. cum precario. ff. de precario. cum simi. quia illud est verū & procedit quando non potest conuerti in aliam speciem cōtractus sibi similem: & iste est verus & realis intellectus horum iurium & in effectū ita tenet & declarat Bar. & commu. docto. in dict. l. vbi ita donatur. Bal. in. l. si pater. ff. de adoptio. 2. lect. vbi dicit q̄ ista verba aurea & quod alij in hac materia freneticant.

Vnum tamen est, q̄ si talis donator in instrumento donationis causa mortis ponat verba generalia, quod promisit prædictam donationem & omnia contenta in instrumento serua re, firma, rata que habere, & nullo tempore reuocare, nec contra venire, quod erit donatio causa mortis, & poterit expressè vel tacitè reuocari: quia illa verba generalia debent intelligi secundum naturam cōtractus super quo interponuntur. argum. text. in. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. text. in. l. quinta. §. conuentionales. infra isto titulo. de verbo. oblig. tex. in. l. si stipulatus. ff. de vsuris. tex. in. l. prima. §. si quis sub conditione. ff. vt lega. no. ca. & vtrobique commu. doctores: confirmatur etiam, quia talia verba magis videntur posita ex vsu & consuetudine Tabellionum, quàm ex volūtate partium. & in terminis ita tenet

tenet Bald. in l. cum quis. ff. de condi. cau. da. cau. non se. Alex. in l. quæ dotis. ff. solu. matri. quod est singulare, contrarium tamē tenet Iaso in l. non omnis. ff. si cer. pe. imò q̄ sit donatio inter viuos & non possit reuocari per text. in dict. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. sed pro cōcordia dico, q̄ si in ipsa substātia donatiōis & principalib⁹ & bis dispositiuis, in quibus substantia contractus consistit, dicta verba ponantur, erit donatio inter viuos, & non poterit reuocari & procedat. text. in dict. l. vbi ita donatur & opi. Iaso. Si verò in ipsa substantia donatiōis & verbis principalib⁹ dispositiuis nō apponūtur, sed accessoriè in fine instrumēti, vt cōmu. p̄ tabelliones fieri solet, tūc cōsentiat esse donatio causa mortis, & per illa & ba non amittat virtutem & effectum eius, & procedat opinio Bal. & sequacium: quia clausula accessoria in fine posita respicit tantū executionem, & non videtur mutare principalē dispositionem. arg. text. in Cle. i. in fi. de præben. & in terminis istam doctrinā & concordia ponit Phi. Decius in l. nō omnis. ff. si cer. pe. col. quod reputo nouum & singulare in practica.

Aduertendū tamen q̄ regula & cōcl. quæ habet q̄ donatio causa mortis conuertitur in donationem inter viuos, quando in ea prædicta verba ponuntur debet intelligi quando est talis quæ possit valere inter viuos: secus verò aliàs vt si quis donet alteri omnia bona sua præsentia & futura cum pacto de non reuocādo: quia ex mente contrahentiū valebit vt donatio causa mortis, vt act⁹ potius valeat q̄ pereat & illa verba confirmatiua intelliguntur secundum propriā naturam donatiōis causa mortis. argu. text. in l. quotiens. ff. de rebus dubijs. text. in l. cum precario. ff. de precario. & ita tenet & declarat Pau. in consilijs suis, quem refert Alex. in l. quæ dotis. ff. solu. matri. 4. col. nu. ii. sed ibi reprobatur & tenet contrariū: quia per illa verba resoluitur in donatiōem simplicem inter viuos, vt in dict. l. vbi ita donatur. ergo non potest alio modo valere.

Item quæro, quæ personæ prohibeantur donare & magistraliter & resolutiue dico q̄ sequentes. Primò prohibetur, maritus donare vxori, vel è contra. cuius ratio est, ne mutuo amore se spolient. text. est in l. 1. 2. 3. & per totum ff. de dona. inter vi. & vxor. cuius pulchra & ba legis tertiæ sunt. Maiores nostri inter virū & vxorem donationes prohibuerunt amorē honestum solis animis existimantes famē etiam coniunctorum consulentes, ne concordia precio cōciliari videretur, neue melior in pauper-

tatem incideret & deterior ditior fieret. & ibi Odo. fre. Bar. Bal. Sali. & comm. doct. text. in l. 1. & per totum. C. eo. tit. & idem disponit. l. 4. & 5. tit. ii. 4. par. & in tantum hoc est verum vt talis donatio sit ipso iure nulla & ex ea nulla oriatur actio nec obligatio. text. est in l. 3. §. sciē dum. ff. de dona. inter vi. & vxor. & ibi comm. doct. & per eum tenet etiam Bar. & cōmu. opinio in l. cum lex. ff. de fideiui.

Dubiū tamen singulare est in materia. si maritus senex vel ignobilis facit donatiōem vxori suæ iuueni, pulchræ vel nobili, vel confessus sit ex certa scientia dotem recepisse quam non recepit, an valeat & teneat: & breuiter dico, q̄ sic quia est potius remuneratio q̄ donatio. arg. text. in l. quod autem. §. si vir & vxor. ff. de dona. inter vi. & vxor. per quem ita tenet Bar. in l. diuortio. infra isto tit. de & bo. obli. & ibi Pau. Imo. Cuma. Alex. & moderni. vbi Ias. melius quàm alibi. 3. col. nu. ii. idem Bar. in l. si voluntate. C. de dotis promi. vbi dicit esse suū nouum dictum quod omnes sequuntur. Bal. in l. si pater puellę. C. de inoffi. test. Abb. & Canonistæ in ca. super eo de testibus. idem Abb. in ca. gemma de spon. Suci. & moderni in l. 1. ff. solu. matri. Pala. ru. in sua repe. C. per vras. fo. 17. 1. col. cum sequentibus.

Aduertendum tamen q̄ talis donatio confirmatur morte ipsius donatoris, non verò donatarij. text. est in l. Papinianus. ff. de dona. inter vi. & vxor. & ibi glo. or. Bart. & cōmu. doct. text. in l. cum hic status. & quasi per totum. eo. tit. text. in l. 1. & in l. etiam. & in l. à marito. & per totū. C. eo. tit. & ibi commu. opin. Cuius ratio est, quia illo tēpore iam cessat illa ratio impeditiua & vnus liberè potest instituere aliū vel ei legata & fideicommissa relinquere: ergo ex tacita voluntate videatur confirmata talis donatio & habere vim relicti, verè tamen & realiter est donatio, & sic species cōtractus vt probatur & colligitur ex prædictis iuribus: ex q̄ infertur q̄ ad hoc vt talis donatio valeat & confirmetur morte, non requiritur hæreditatis additio: ita probatur text. in l. 1. C. de dona. inter vi. & vxor. & ibi tenet Bar. & commu. opin. idem Bar. & alij doct. in l. sequens quæstio. ff. de lega. 2. tenet etiam Paul. de Castro & commu. doct. in l. scriptura. ff. de lega. 1. Item infertur quod talis donatio valebit à tempore mortis & non antè nec retrotrahitur validitas eius per prædicta iura, nec obstat text. in l. donationes quas parentes. C. de dona. inter vi. & vxor. vbi disponitur contrarium, imò q̄ retrotrahitur, ad tēpus contractus & factæ donatiōis: quia debet in-

bet intelligi, quò ad fructus tantum: non verò quò ad ipsam donationem, rem & dominium eius scdm glo. & commu. doct. ibi. requiritur tñ traditio rei ad hoc, vt donatio cõfirmetur, vt apertè probant prædicta iura. cuius vera & subtilis ratio potest esse: quia cùm talis donatio & titulus eius sit nullius momenti, non esset quid confirmabile, nisi sequeretur traditio ea verò secuta, iã est actus res, & voluntas quæ possit confirmari. Ista ratione colligo ex mente prædictorũ iurium, & ex mente Bal. & aliorum in l. 2. C. de inoffi. dona. ex quo subtiliter deducitur & infertur, qd licet nuda traditio nõ causet nec transferat dominium nec effectũ, vt in l. nunq̄ nuda. ff. de acqui. re. domi. cum sim. tamen illud debet intelligi quãdo traditio est penitus nulla, & sine aliqua spe confirmationis: secus verò aliàs, vt in nostro casu.

- 24 Item adde qd prædicta debent intelligi quando marit⁹ donat vxori vel vxor marito de suo patrimonio & illud diminuendo: secus tamẽ est si vnus eorũ in fauorem alterius, donatione vel renunciationem faceret, quæ tenderet in maximũ cõmodum donatarij, tñ per eam nullum dñum nec diminutionem bonorum suorũ nec patrimonij incurreret donator. textus est & quidẽ singu. & expressus in l. si spõsus. §. si maritus. ff. de dona. inter vi. & vxor. cuius pulchra verba sunt. Si maritus hæres in flitutus repudiet hæreditatẽ donationis causa. Iulianus scribit donationem valere, neq; pauperior sit qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo deposuit. & ibi glo. or. & cõmu. doct. Ex qua sententia & concl. infero plura bona & singularia. Primò infero, qd si maritus hæres institutus repudiavit hæreditatem vt perueniret ad vxorẽ quæ erat successura ab intestato, valet & tenet repudiatio. Secundò infero, qd si maritus hæres institutus repudiavit hæreditatẽ vt perueniret ad vxorẽ, vulgariter substitutã valet & tenet repudiatio. Tertiò infero, qd si marit⁹ repudiavit legatũ vel fidei cõmissum, licet in eũ per legem fuerit factus dñs, vt perueniret ad vxorẽ, ex causis prædictis valet & tenet repudiatio. Quartò infero, qd si pater remittat filio vsũ fructũ bonorũ aduentitiorũ, vel tacitè donet permittendo filiũ percipere fruct⁹, valet & tenet talis remissio expressã vel tacita: quia nihil donat de proprio patrimonio sed renunciat. text. est singu. & vnicus in l. cõ oportet. §. fin. aut. C. d. bonis quæ libe. & ibi notat & cõmendat glo. or. & cõmu. doct. & reputat singu. & vnicum Bal. Quintò infero, qd si debitor alicuius creditoris sit hæres institutus,

vel sibi sit delata hæreditas ab intestato, vel aliquod legatum relictum, potest licitè repudiare etiam in fraudẽ creditoris, & non potest tanq̄ in fraudẽ reuocari: quia nõ diminuit patrimonium, sed definit acquirere. Sextò infero, qd si pater vel libert⁹ repudiet magnã hæreditatem vel legatũ etiam in fraudẽ legitimè filiorum vel patroni, non poterit tanquam in officiosa reuocari. & in expresso est tex. in l. 1. §. vtrum. ff. si qd in frau. patro. Septimò infero, qd licet donatio omnium bonorum vel maioris partis facta ab eo qui carebat filijs reuocetur per superuenientiam eorum, vt in l. si vnquam. C. de reuo. dona. tamẽ illud debet intelligi quãdo bona propria & realiter acquisita donauit: secus tñ est si bona nondum quæ sita repudiavit, vt hæreditatem, legatum, vel fidei cõmissum sibi relictum. & in terminis hoc tenet solus Suci. dicens esse nouũ dictũ in l. 1. C. de patetis in fine. Octauò & quidem singulariter infero, qd licet hodie in nostro regno bona quæ sita cõstãte matrimonio diuidantur inter maritũ & vxor. tñ poterit vxor suæ medietati lucrorũ fauore mariti renũciare. & in terminis ita tenet Pala. ru. in sua repe. C. per vras. de dona. inter vi. & vxor. fo. 26. 3. col. 7. si. limita primò cũ sequen. vbi dicit sic fuisse pnunciatũ in Cõ filio regali. in. q. de facto. Sed aduertẽdũ, quia contra prædictã concl. principalẽ & omnes illationes facit tex. singu. & subtilis in l. 3. §. fin. ff. de dona. inter vi. & vxor. vbi dicit tex. qd si qs volebat donare Titio certã rem vel pecuniã, & Titio noluit acceptare, sed renũciauit & noluit & iussit vt daret vxori suæ, non valet nec tenet donatio: quia p̄inde est ac si Titio acciperet & acquireret, & postea donet vxori. Sed ultra doctõ. ad illũ tex. ista est vera & noua solutio & intellectus quòd in primis iuribus & illationibus, licet maritus & prohibitus donare renunciauit: tamen vxor & persona prohibita recipere, non recepit ab eo, sed iure proprio & ex sua propria persona & iuris dispositio ne: quia erat successor ab intestato, vel substituta, vel aliàs alio titulo, vel iure vocata. Sed in dicta. l. tertia. §. fina. versicu. fina. in contrarium allegato, vxor nullo iure proprio erat vocata, nec admittebatur, sed tantũ fuit vocata & admissa de voluntate & dispositione mariti, quia expressè renunciauit donationi quæ sibi fiebat & dixit & oneravit donantẽ vt eam daret vxori, & ipse fecit quo casu verè & realiter dicitur capere ab ipso marito, cum aliàs non haberet, nisi mediante mandato eius.

Item etiam prohibetur donare pater filio suo & in potestate. tex. est in. l. 2. C. de inoffi. lega. & ibi glo. or. & commu. doct. tex. in. l. cum de bonis. C. de dona. tex. in. l. cum res. eo. tit. tex. in. l. donationes quas parentes. C. de dona. inter vi. & vxo. & vtrobiq; comm. doct. & idem disponit. l. 4. & 5. titu. ii. 4. par. & lex. 4. tit. 15. 6. par. cui⁹ ratio est: quia si talis donatio valeret, necessariò statim re adquiret patri, ratione patriæ potestatis & sibi met videre pater donare de merito non valet. istam rationem posuit glo. or. in dicta. l. 2. & ibi commu. doct. & ponit Bar. in. l. frater à fratre. ff. de condi. inde bi. pe. col. & ibi comm. moderni: ex quibus iuribus cum ratione communi. Primò infero q

valeret donatio facta filio emancipato cum cesseret patria potestas, & probant expressè prædicta iura. Secundò infero, q valeret donatio facta à matre. Tertiò infero, q valeret si fiat filio naturali tantùm. Quarto infero, q hodie valeret si fieret filio coniugato, cum per cõtraetum matrimonij habeatur pro emancipato, vt in. l. 48. in. ll. Tauri. Quintò infero, q valeret donatio quam filius faceret patri vel matri. Sextò infero, q talis donatio facta filio in potestate confirmatur morte patris donantis cum cesseret patria potestas, & an hodie aliquid in hoc sit mutatum, vide. l. 17. Tauri & ibi per me dicta.

DE SOCIETATE.

Summarium.

- 1 *Societas quomodo celebretur, & an possit fieri in perpetuū? Societas an possit fieri super omnibus bonis vel super aliqua parte eorum.*
- 2 *Societas facta in omnibus bonis, an extendatur ad futura?*
- 3 *Societas contracta simpliciter, an extendatur ad bona quocunq; titulo quæsita?*
- 4 *An valet pactum inter socios quòd lucrum & dānum inter eos inæqualiter diuidatur? Quibus modis finiatur societas.*

Caput. V.

1 **C**ontractus qui consensu contrahitur, est societas, quando duo vel plures contrahunt societatem vel communionem omnium bonorum vel partis vel certè negociationis lucro & damno inter eos communicato, nam talis cõtractus perficitur & celebratur solo consensu partium sine alia iuris solemnitate & est licitus & iustus ex eo quòd lucrum & dānum communicatur. tex. est in. l. 1. & per totum. ff. pro socio. tex. in. l. 1. & per totum. C. eo. tit. tex. in. §. 1. & per totum Insti. de societate. & idem disponit. l. 1. & totus

titulus. 10. 5. part. Pro cuius perfecta declaratione quæro, an societas possit fieri in perpetuū vel tantum vsq; ad certum tempus, & resolutiue dico, q potest fieri in perpetuum, hoc est quòd ad vitam contrahentium vel vsq; ad certum tempus vel ex tempore vel sub conditione. tex. est in. l. 1. ff. pro socio. cuius verba sunt. Societas coiri potest vel iu perpetuū, id est, dū viuunt, vel ad tempus vel ex tempore vel sub conditione. Non verò potest fieri in perpetuū id est, sine præfinitione temporis. tex. est in. l. nulla. ff. pro socio. cuius verba sunt. Nulla societatis in æternum. & ibi commu. doct. cuius ratio potest esse, quia ex tali societate inducitur quædam species seruitutis & diminutio libertatis vt non possit is liberè vti sua persona & suis bonis contra regulā. tex. in. l. Titio centum. §. Titio centum. el. 2. ff. de condi. & demõstra. text. in. l. nihil. ff. de libe. homi. exhiben. tex. in. l. nec emere. C. de iure delibe.

- 2 Item quæro, an societas possit fieri super omnibus bonis, vel tantum super aliqua parte eorum: & resolutiue dico, q bene potest fieri super omnibus bonis tam præsentib⁹ quàm futuris, vel super aliqua certa negociatione. tex. est in. l. societas contrahitur. ff. pro socio. cui⁹ verba sunt. Societas contrahitur siue vniuersorum bonorum siue negociationis alicuius, siue vectigalis siue etiam rei vnius. text. in. §. 1. Insti. de societate. & ibi cõmu. doct.
- 3 Item quæro, quando societas simpliciter fit super omnibus bonis an extendatur ad futura, & videtur q non quia quando tractatur de magno præiudicio, vt de alienatiõne rei, & trāsferendo dominium contractus vel dispositio non ex

non extenditur ad futura, vt venditio, legatū, vel confiscatio. tex. in. l. si ita legatum. ff. de auro & argen. lega. & ibi Bar. & cōmu. doct. tex. in. l. si mandauero tibi. §. is cuius bona. ff. man. dati, sed societas est huiusmodi ergo & c. sed his nō obstantibus cōtrariū est dicendū, imō quod extendatur ad futura. tex. est in. l. si societatem vniuersarum fortunarū. ff. pro socio tex. in. l. si quis societatem contraxerit. eo. tit. & ibi glo. or. & cōmu. doct. tenet etiam glo. or. di. in. l. si. C. quæ res pigno. obli. po. nec obstat prædicta iura contraria, quia procedunt quādo resularet graue damnum & præiudicium contrahenti, secūs verò in nostro casu, quia cū societas sit reciproca & vicissitudinaria nō cōsetur fieri præiudicium partib⁹, quia lucrum & damnum debet cōmunicari. ita tenet & declarat Cin⁹, Bal. Sali. & cōmu. doct. in dicta. l. si. C. quæ res pigno. obli. po. tenet etiam Bart. in dict. l. si ita legatum. ff. de auro & argē. lega. 1. col. 5. oppo. cōfirmatur per tex. singu. & vnicum in suo casu in. l. de fideicommissio. C. de trans. vbi habetur q̄ valet remissio & renuntiatio fidei commissi reciproci etiam inter minores propter dubium euentum, adeo q̄ non habet locum restitutio ex persona alicui⁹ & ad hoc illum tex. summè notat & cōmēdat ibi Bal. Pau. Sali. Iaso & cōmu. doct. & reputat singu. & vnicum in. l. cum Archimedoram C. vt in posse. lega. 1. col. item etiam confirmatur per tex. singu. & vnicum in. l. si. C. quæ res pigno. obli. po. vbi habetur q̄ obligatio & hypotheca bonorum simpliciter facta, extenditur ad futura: quia in eo cōsideratur modicum præiudicium & ad hoc reputat singu. & vnicum Bal. & cōmu. doct. ibi

Item quæro, an inter socios ex solo titulo v̄ contractu transeat ipso iure dominium & possessio pro suis partibus sine traditione & breuiter dico, q̄ in bonis præsentibus iam quæsitis bene transit, sed in futuris postea quærendis non. tex. est in. l. 1. §. si. cum. l. sequ. ff. pro socio. & ibi glo. or. Bart. Albe. & cōmu. doct. tex. in. l. si quis societatem contraxerit. eo. tit. & ibi etiam cōmu. doct. cuius ratio est, quia quilibet socius videtur habere & tenere bona sua nomine proprio & alterius socij, t̄quam per clausulam constituti secundum doct. ibi. Sed certè ista eadem ratio etiam videbatur militare in bonis futuris, & sic hodie habem⁹ singu. l. par. quæ hoc corrigit & expressè vult q̄ imò ex hac ratione dominium & possessio transeat ipso iure p̄ sua parte in socium, etiam in bonis futuris postea quæsitis. ita disponit lex

47. tit. 28. 3. par.

4. Item quæro, an societas simpliciter cōtracta extendatur ad bona quocunq; modo & titulo quæsitā, & resolutiue dico, q̄ non tantum extenditur ad bona mobilia & immobilia & iura & actiones titulo oneroso quæsitā, non verò titulo lucratiuo: ex quo deducitur & infertur q̄ non extenditur ad bona quæsitā per donationem, hæreditatem, legatum vel aliam speciem vltimæ voluntatis: quia ex natura societatis tacitè videtur actum q̄ illud quæritur inter socios quod quæritur ex opera, industria, & diligentia eorum, non verò illud quod quæritur propter bene merita vel amicitiam, vel affectionem personæ, cuius occasione videtur emanare causa lucratiua. text. est capitalis & expressus in. l. cori. cum lege sequen. & se. ff. pro socio. & ibi glo. or. Bar. Albe. Bal. Sali. & cōmu. doctores. quod extēde etiam si societas fuit causa & occasio illius donationis, vt si propter negotia societatis vnus socius accessit ad principem, & sibi donauit aliqua bona, quia non communicantur. ita Barto. in. l. socium. qui in eo. §. socius. ff. pro socio. & ibi alij doctores: secūs tamen est si societas specialiter fiat hoc acto inter partes quod extendatur etiam ad bona quæsitā titulo lucratiuo, quia tunc bene extenderetur. text. est in. l. tertia. §. cum specialiter. ff. pro socio. & ibi glo. ordi. & communiter docto. & idem disponit lex. 9. titu. 10. 5. par. Vnum tñ est, q̄ si inter socios conuentum sit q̄ legitima & iusta hæreditas diuidatur tātum cōmunicabitur inter eos hæreditas quæ puenit ab intestato: nō verò illa quæ puenit ex testamēto. tex. est expressus in. l. 3. §. de illo. ff. pro socio. & ibi notat & cōmēdat glo. or. & cōm. doct. notat etiam & declarat Iaso in. l. vnica. C. qñ non peten. par. 1. col. nu. 3. & ibi Decius. 2. col. nu. 2.

5. Itē quæro, an valeat pactū inter socios q̄ lucrū & damnū inter eos inæqualiter diuidatur & vn⁹ ferat maiorē partem q̄ alter: in quo articulo magistraliter & resolutiue dico, q̄ qñ patrimoniū vel capitale est æquale, nō valet prædictū pactū, sed æqualiter debet fieri diuisio: qñ verò patrimoniū vel capitale nō est æquale, bene valet prædictū pactū, imò tacitè inest ex natura cōtract⁹, vt p̄ rata & portione cōpetenti, fiat diuisio: qñ verò vn⁹ ponit patrimoniū vel capitale: ali⁹ verò industriā, laborē & operam personæ, tūc valet pactū, q̄ lucrū & dānū æqualiter diuidatur, imò etiam si nihil inter partes actum sit isto casu, debet inter eos æqualiter fieri diuisio: q̄ talis industria, labor & opera vnus

vnus compenatur cum patrimonio & capita
li alterius, imò multoties præponderat ei. tex.
est capitalis & expressus in. l. si non fuerint. ff.
pro socio. & ibi glo. or. Bart. Albe. & commu.
doct. tex. in. l. societas contrahitur. §. i. & eo.
tit. tex. in. l. i. C. eo. titu. tex. in. §. i. & 2. Insti. eo.
tit. & idem disponit. l. 3. tit. 10. §. par. eonfirmatur
etiam ratione, quia societas habet in se ius
quoddam fraternitatis, nam sicut fratres inter
se debent habere equalitatem & concordiam,
ita etiam socij. tex. est in. l. verum. ff. pro socio
& ibi commu. doct. cum simi.

Ex qua regula & doctrina primò inferitur, q̄
non valet pactum inter socios q̄ fiat inter eos
inæqualis diuisio & vnus ferat maiorem par-
tem, lucrum vel emolumentū quàm alter quā
do patrimonium vel capitale est æquale & nō
vitiatur vel annullatur contractus, sed pactum
quia est contra naturam & substantiam con-
tractus: ita probant prædicta iura, probat etiā
tex. in. l. cum manu sata. in fine. ff. de contra-
emptio. tex. in. l. cum precario. ff. de precario.
& in expresso ita tenet glo. or. in. l. si non fue-
rit. ff. pro socio. & ibi cōm. doct. & tenet Azo
in summa. C. eo. tit. 2. col. nu. 9. Odo. Cinus,
Bal. Sali. & commu. doct. in. l. i. eo. tit.

Secundò inferitur, q̄ non valet pactū vt vnus
socius habeat partem lucri: alter verò habeat
totum damnum. text. est in. l. si non fuerit. §.
Aristo. ff. pro socio. & ibi glo. or. & commun.
doct. & idem disponit. l. 4. & 5. tit. 10. §. part. nō
tamen intelligas quòd societas sit nulla, sed q̄
pactū inæquale vitiatur & ipso iure annullat.

Tertiò inferitur, q̄ si quis mutauit vel dedit
alteri pecuniam, vt eam expendat & negocie-
tur cum ea, hoc pacto & cōditione vt semper
sit domino salua, & non sentiat aliquod dam-
num, & si cū ea lucretur, habeat partem lucri
tale pactum & conditio, non valet, sed est om-
nino nulla & reprobata: quia non est licita &
reciproca societas, sed propriè vfura. & in ex-
presso istam sententiam & concl. tenet Paulus
de Cas. in. l. si is qui. §. i. ff. commodati. vbi val-
de commendat & dicit perpetuò ligandam di-
gito vt in ea non erretur. & ante eū tenet Bal.
in. l. i. C. pro socio. 4. col. 9. q. Sali. in aucten. ad
hæc. C. de vfuris. 4. col. 14. q. glo. or. in cap. ple-
riq; 14. q. 3. & ibi doct. Abb. Panor. in cap. per
vestras. de dona. inter vi. & vxo. 2. col. nu. 8. Io-
an. Calde. in cap. nauiganti. de vfuris. Sali. vbi
reputat notabile in. l. Mutius. ff. pro socio. 2.

Quartò infero, q̄ si quis mutauit vel dedit
alteri pecuniam pacto appposito vt lucrū & dā

nū cōmunicet vel nullo pacto appposito & mer-
cator vel recipiēs dederit & soluerit ipsi credi-
tori quolibet anno aliquā pecuniā quātitatē
pro lucro absq; calculo & computatione ali-
cuius negociationis facta inter eos: q̄ talis cre-
ditor non iustè recipit, imò censetur vfurarius
& in foro conscientia & etiam rigore iustitia
tenetur soluenti restituere, quia est vfura men-
talis & ista sententia & concl. apertè fundatur
ex superioribus. & probatur etiam per tex. in
cap. consuluit. & in cap. si. de vfuris. iuncta cō-
muni opinione & fundatur etiam ratione: q̄
non est verisimile q̄ creditor diu relinqueret
pecunias penes recipientem sine spe illius præ-
mij, cū nemo videatur iactare suum. arg. tex-
tus in. l. cum de indebito. ff. de proba. cum si-
milibus. item etiam quia debitor non videtur
spontè & ex liberalitate soluere sed timore, ne
creditor ab eo exigat pecuniam, maximè si cō-
currat præsumptio ex qualitate personarum,
& ita pluries dixi & cōsului, quod reputo no-
tandum & mente tenendum. & in expresso ita
tenet Sum. Angelica in par. societas. 3. col. nu.
7. cum sequen. & ita videtur tenere Bal. in sin-
gulari quæstione quam ponit in. l. 2. ff. de iure
iu. 36. q. §. sic. sed iuxta præmissa quæritur, vbi
in effectu concludit q̄ si rex vel princeps pub-
licè promisit certam summam vltra fortè om-
nibus sibi mutuantibus, quod est vfura. Vnū
tamen est, q̄ si debitor qui recepit pecuniam
illam soluerit creditori, & in super tunc vel ex
interuallo aliquid plus dederit vel soluerit cre-
ditori in pecunia v̄ alia qualibet re nullo præ-
cedente pacto tacitè nec expressè de illa pecu-
nia vel re soluēda, sed ipse debitor spontè cau-
sa remunerationis voluit soluere, potest credi-
tor licitè & iustè eam recipere, tanq̄ donatio li-
beralis & gratuita, quæ fit nulla obligatione
cogente. & in terminis ita videtur tenere Bal.
in. d. l. 2. ff. de iure iu. 36. col. vbi dicit q̄ remune-
ratio antidotalis est licita etiam in mutuo, si-
cut in alio beneficio, quando sit nulla præce-
dente obligatione tacita vel expressa. & in ex-
presso ita reperio q̄ tenet Pau. de Cas. qui sin-
gu. loquitur in. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. peta.
in fine. idem Pau. in. l. pen. in fine. ff. de condi.
ob turpe. causam. Bal. in. l. i. ff. pro socio. pen.
col. nu. 12. S. Thomas. 2. 2. q. 78. arti. 2. Ludo. Ro-
ma. in. l. singularia. ff. si cer. peta. 6. col. nu. 273.
fo. & ante eos. Ioan. An. in regul. peccatum. de
regu. iu. in. 6. in Mercurialibus. 2. col. in fine.

Item quæro qualiter & quibus modis finia-
tur societas, & breuiter & resolutiue dico, q̄
primo modo finitur expressa voluntate par-
tium

tium. tex. est in l. 4. §. 1. ff. pro socio. cuius verba sunt. Dissociamur renunciatione, morte, capitis diminutione & egestate. tex. in l. verū. §. si. eo. ti. tex. in l. tādū. C. eo. ti. cuius verba sunt. Tādū societas durat, quādiu cōsensu partium integer perseverat. tex. in §. manet. Insti. eo. tit. cuius verba sunt. Manet autē societas eorumque; donec in eodē cōsensu perseverauerint, & cū aliquis renūtiaverit societati, soluitur societas. Quod extēde etiā si inter partes actū fuerit, quod societas nō posset diuidi, quia tale pactū non valet tanquā cōtra naturā & substantiā cōtractus. ita probat tex. in l. si conuenerit. ff. pro socio. & ibi notat Bar. imō quod magis est sufficit voluntas procuratoris specialis vel generalis. tex. est in l. actione §. renūtiare. ff. pro socio. & idē disponit l. ii. tit. 10. §. par. Vnū tñ est quod talis dissolutio societatis oportet quod denūcietur & intimetur omnibus his qui cū aliquo ex socijs iure societatis possunt cōtrahere ne alter socius inuitus obligetur cū contrahentes nō sint certi, requiritur quod fiat proclama. vel ponatur edicta in locis publicis, ut pueniri possit in notitiā eorum & idē est quādo quis haberet aliquē institorē, exercitorē vel factorem præpositū alicui negationi vel mercantia vel haberet procuratorē generalem ad contrahendū vel solutiones recipiendas à debitoribus suis, ut sæpe habēt isti mercatores diuites, nā si postea efficiatur suspectus & dñs velit mandatum & administrationē reuocare, debet hoc publicè denunciare & intimare per proclama. publicā vel proponēdo edicta publica, quibus reuocatio mandati possit pueniri in notitiā omnium, ut nō cōtrahant cū eo. & consiliū est quod intimatio & denūtiatio fiat utroque; modo per proclama. & edicta publica, & debēt poni verbis manifestis & loco publico & nō clandestino & ibi debēt permanere nec statim tolli. tex. est capitalis & express. in l. sed & si pupill. §. de quo palam, pscriptū fuerit. ff. de institoria & ibi notat & cōmēdat glo. or. Bar. Odo. Albe. Bal. Ange. Pau. Sali. Fulgo. & cōmu. doct. secū tñ est si procurator esset specialis vel particularis ad cōtrahendū cum certa & determinata persona: quia tunc si per dñm reuocatur mandatum, debet reuocatio denūciari & intimari illi personæ cū qua debebat cōtrahere. ita probat tex. in l. vero procuratori. §. primo. ff. de solu. text. in l. cū quis. §. si debitorē. eo. tit. tex. in l. si cū Cornelius. eo. tit. tex. in l. si fideiusor. la. i. §. si. ff. mandati. tex. in l. si mādassē. eo. tit. tex. in l. si pecuniam. §. item si quis. ff. de condi. ob cau. tex. in l. si procuratore. ff. de p. cu. tex. in l. sed & si socius. §. primo. ff. pro socio. text. in l. pri-

ma. §. sed ego. ff. quod iussu. tex. in l. si tamen. ff. ad Mace. & inexpresso ita tenet & declarat Cinus in l. mandatum. C. mādati. fi. col. & ibi Bal. & cōmu. doct. Bar. in l. qui hominem. §. si Titium. ff. de solu. & ibi Pau. & alij doct. idē Bar. in l. non solum. §. morte. ff. noue. ope. nū. 4. col. num. 19. & ibi Roma. i. colu. Alexand. 6. col. num. 20. la. so. & cōmu. Canonista in cap. ex parte decani. de rescrip. Imola in Cle. prima de renun. Ange. in §. rectē insti. mandati. & ibi alij doct. la. so. in l. decem. infra isto titulo. nu. 52. confirmatur, quia regulariter quando actus respicit aliquā certā personam quæ ex eo posset ledi, illa est vocanda & citanda specialiter & particulariter: quando verò non dirigitur ad certam personam sufficit citatio generalis per proclama. vel edicta. argu. tex. in l. i. §. denuntiari. ff. de ventre in spi. & in l. nam ita diu. ff. de adoptio. & istam regulam & doctrinā ponit Bar. in l. si eo. tempore. C. de remi. pigno. Adde tamē quod si post mandatum generale vel speciale, talis procurator mutauit conditionē suam in deterius, & est factus suspectus & fugitiuus, eo ipso videtur reuocatum mandatum, & non requiritur aliqua intimatio. tex. est singularis in l. Si cum Cornelius. ff. de solu. & ibi notat & commendat Bar. Albe. & alij doct. Probat etiam tex. in l. cum quis. eo. tit. tex. in l. libera. ff. de peculio. text. in l. quod fauus. ff. de depositi. tex. in l. liberto. §. largius. ff. de annuis lega. text. in l. pater hæredi. ff. de testa. tute. & utrobique; cōmu. doct. Secūdo, finitur morte alicuius socij: quia cōtractus societatis virtus & effectus eius nō transit ad hæredes: & in tñ hoc est verū, ut præcedat etiā si sint plures socij, & vnus eorum moriatur, nā per mortē vnus societas finitur quoad omnes. Item etiā in tñ est verū, ut præcedat etiam si actum fuit ut trāsiret ad hæredes, quia per tale pactū impeditur libertas. Item etiam, ne in consequentiam successio- nis quis efficiatur socius inuitus: lucrum tamen vel damnum præteritæ societatis & actio & obligatio eius bene transit ad hæredes & in coacta per defunctum, debent per eos explicare. tex. est expressus in l. quarta. versicul. primo. ff. pro socio. tex. in l. nemo. la. i. eodem titu. tex. in l. hæres socij. eodem titu. text. in l. verum. §. in hæredem. eodem titu. item tex. in l. actio. §. morte. eodem titu. text. in §. soluitur. Insti. eodem titu. & idem disponit lex decima. titu. decimo. §. part. Tertio modo finitur societas, lapsu temporis, per quod fuit contracta. tex. est notabilis in l. verum. §. fina. ff. pro socio. & ibi cōmuniter doct. text. in §. manet.

Infl. eo. tit. & adde q̄ hoc casu finito t̄pe societatis vnus socius non tenetur p̄ contractib⁹ ge-
 flis per aliū, etiā si aliqua certior ratio vel intimatio nō sit facta creditorib⁹ vel cōtrahentib⁹
 & idē est q̄n certis modis vel cōditionib⁹ fuit inter eos cōtracta societas & aliquis eorū con-
 traxit illis modis vel conditionib⁹ nō seruatis, quia alter socius nō tenetur, cū eius intētio nō
 fuit aliter se obligare & imputandū sibi credi-
 torib⁹ & cōtrahentib⁹ qui nō inspexerūt for-
 mā & tenorē societatis, & idē est in inflitore v̄
 p̄curatore posito ad t̄ps sub modo vel cōditio-
 ne, quia post t̄ps vel vltra illū modū vel condi-
 tionē, nō tenetur dñs: nec obstant iura superi⁹
 adducta quæ dicūt & p̄bant q̄ finita & disso-
 luta societate, volūtate partiū debet fieri inti-
 matio & certioratio omnib⁹ qui cū eis poterāt
 cōtrahere: quia debet intelligi q̄n societas sim-
 pliciter fuit cōtracta vel ad t̄ps & durante t̄pe
 fuit inter eos dissoluta societas: secūs verò q̄n
 societas fuit cōtracta ad t̄ps vel sub modo vel
 cōditione, quia t̄pe finito modo vel cōditione
 nō seruata, nō tenetur vn⁹ socius pro alio, nec
 dñs pro inflitore vel p̄curatore, ita p̄bat tex.
 in. l. i. §. nō aūt. ff. de exercitoria. & ibi notat
 & cōmendat Pau. de Ca. tex. in. l. sed si pupill⁹
 §. conditio. ff. de institoria. & tenet etiam & re-
 putat singu. Phi. Deci⁹ in. l. si soci⁹. ff. si cer. pe.

Caput. VI.

Principaliter &

secundò dixi q̄ contra-
 ctus celebratur re: & bre-
 uiter & resolutiue dico,
 q̄ cōtractus qui celebra-
 tur re, est ille ad cui⁹ vali-
 ditatē & perfectiōnē nō
 requiritur solēnitas verborū nec cōsensus for-
 malis determinatus, sed principaliter traditio
 rei vt mutuū, commodatū, depositū & similis
 cōtractus: quia ipsa res principaliter designat
 in quo vel quanto cōtrahatur obligatio. text.
 est in. l. i. §. i. ff. de actio. & obli. tex. in. l. i. & 2. &
 per totū. ff. si cer. pe. tex. in. l. i. & per tot. C. eo.
 titul. text. est notabilis in. l. prima. & per totū.
 ff. & C. commodati. text. in. l. i. & per totum.
 ff. de pign. actio. tex. in. l. i. & per totū. ff. & C.
 de condi. indebi. tex. in. §. i. & per totum. Infl.
 quib⁹ modis re cōtrahitur obligatio. tex. in. l.
 i. & per totū. tit. i. 2. & 3. 5. par. ¶ Ex quo dedu-
 citur & infertur q̄ si debitor vel recipiens pro-
 mittat quid aliud restituere vltra ipsam rē, cen-
 setur vsura & nō tenetur restituere, vt ibi habe-
 tur de quib⁹ contractib⁹ breuiter & particula-
 riter videamus.

De contractu mutui.

Summarium.

- 1 *Vomodo celebretur mutuum?*
- 2 *Filius fa. an & quomodo teneatur ex contractu mutui.*
- 3 *An contra instrumentum Ga-
rentiū possit opponi exceptio de non nu-
merata pecunia?*
- 4 *Si confessio debiti emanauit ex causa de
preterito, an habeat locum exceptio de non
numerata pecunia?*
- 5 *An habeat locum exceptio de non nume-
merata pecunia in vltima voluntate?*
- 6 *An debitor post biennium in quo debebat
intentare exceptionem de non nume. pe. an
remaneat obligatus ciuilit̄ & naturaliter.*
- 7 *An debitor post biennium possit probare
sibi non esse numeratam pecuniam.*

1 Imprimis se offert contractus mutui, qui sit
 & celebratur quādo quis mutuat & tradit al-
 teri pecuniā, frumentū, vinū, oleum vel rē que
 pondere, numero vel mensura consistit in ge-
 nere suo recipit functionē, vt statim fiat acci-
 pientis & tantundē reddat de illo genere. tex.
 in. l. 2. & quasi per totū. ff. si certū petā. tex. in. l.
 1. §. mutui. autem datio. ff. de actio. & obli. tex.
 in. §. 1. Infl. quibus modis re contrahitur obli-
 cuius ratio est, quia non posset recipiens vt
 re sine consumptione, & sic necessariò tran-
 sit dominium propter promiscuum vsum &
 publicam vtilitatem. Et quia nullum præiu-
 diciū ex hoc fit partibus, imò vtrique resul-
 tat commodum & vtilitas, quia cum possint
 consumi & perire creditori danti resultat vti-
 litas, item etiam debitori, quia cum sint tales
 res quæ ferè omnimodam similitudinem &
 functionem recipiant in genere suo, potest tā-
 tundem reddere & soluere & æquipollenter
 videtur eadem res soluta: in aliis verò rebus
 consistentibus in specie, potest dari vsum, sal-
 ua substātia eius, vt in equo, libro & alijs spe-
 ciebus: & vix potest vna reperiri quæ sit om-
 nino similis alteri vnde meritò nō transit do-
 minium

minium in accipientem, sed simplex facultas vtendi: qua finita, tenetur reddere & soluere eandem rem & speciem, aliàs non liberatur: & ideò in eis non consistit mutuum sed depositum, commodatum, precarium, locatio vel similis contractus. ¶ Et in terminis istam doctrinam & resolutiuam conclusionem probat tex. in l. secunda. §. primo. ff. si certum petatur. & ibi glo. ordi. Odofre. Bar. Bal. Pau. & commu. docto. & meli⁹ quàm alibi ponit Abbas. Panor. in rubri. de vsuris. 2. col. Ex quib⁹ infertur, quòd non sufficit q̄ debitor reddat tantundem in suo genere, sed oportet quòd sit eiusdem bonitatis & qualitatis. Item ducitur & infertur, q̄ si post còtractum valor & precium rei crescit vel decrescit sine culpa & mora debitoris, damnum vel còmodum pertinet creditori, quia soluendo tantundem in suo genere liberatur nec attenditur illa qualitas extrinseca, distincta & separata à substantia rei. tex. est formalis & express. in l. cū quid ff. si cer. pe. & ibi notat & declarat Bar. & commu. docto. Bal. qui subtiliter loquitur in l. vinum. eo. tit. & ibi communiter doctores.

2. Quod tamen limita & intellige præterquam in filio familias, quia si recipit mutuū tempore quo est in patris potestate, non tenetur in effectu, quia licet obligetur tan civiliter q̄ naturaliter tamen potest opponere excep. Macedoniani, per quā non tenetur soluere, cuius causa fuit quidā publicus & crudelis foenerator Roman⁹, vocatus Macedo: qui filijs familias egentibus mutuat pecuniam, & postea ærealieno & illo debito oppressi, infidiabantur morte parentibus, & eos interficiebant vt in hæreditate succederet & haberent vnde soluere & liberarentur: quo viso & cognito, senatusconsultum populi Rom. disposuit & ordinauit, vt nemo possit mutuari filijs familias aliàs competat eis acceptio propter euitandā mortē parentū. tex. in l. 1. & per totū. ff. ad Mace. tex. in l. 1. & per totū. C. eo. ti. tex. in §. illud Insti. q̄ cum eo. & idē disponit. l. 4. cum se. tit. 1. §. par. & ita declarat Azo in Sūma. C. ad Mace. Odofre. & antiqui in d. l. 1. ff. eo. tit. & q̄ tenetur civiliter & naturaliter: sed obstat exceptio. tenet glo. or. in d. l. 1. ff. eo. tit. in verbo petitio. & ibi Bar. & commu. doct. glo. or. in rub. C. de non nu. pe. & ibi doct. Bar. magistraliter in l. cum lex. ff. de fide iu. fi. col. nu. 9. Et si dicas quare non idem statuitur in alijs contractibus ex quib⁹ filius familias efficaciter obligatur cum militat eadem ratio respon. q̄ specialiter hoc statū est in mutuo, ppter eius frequē

tiā: nec obstat si dicas q̄ inter nos Christianos videtur cessare ista ratio & incòueniens cū nō sit p̄sumendū tam detestabile crimen, vt videbatur tenere Abbas in cap. quia pleriq; de immu. ecele. 10. col. quia satis est q̄ ex ista causa iusta & ratione prædicta. l. fuit condita, quæ licet non contingat, semper est in viridi obseruantia, vt in l. Arriani. C. de hære. & hodie expressè est approbata per dict. l. par. Ex quo inferas, q̄ etiam hodie poterit filius eam opponere cum bona conscientia. & in terminis ita tenet Innocen. in dicto cap. quia pleriq; 1. col. & ibi cōmu. doct. Bar. in extrauagati. ad reprimendum in verbo denuntiationem. 2. col. **Qd̄ primò** extende vt procedat etiam si filius renunciet prædicto remedio & exceptioni: quia non est principaliter inducta suo fauore, sed alterius tertij vel patris. ita probat tex. in l. tamen si. ff. ad Mace. & ibi tenet glo. or. & cōmuni. doct. **Secundò** no. extende vt procedat etiā si filius iuret, quia licet teneatur de facto soluere timore iuramenti tamen potest repetere vel si de facto nolit soluere, petat absolutionē ad cautelam. ita Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fide iu. 4. col. in fine. contrariū tamē tenet Ioan. de Imo. in ca. cum contingat. de iure iu. nu. 66. vbi tenet q̄ valet iuramentū: sed in hoc potest dari talis concordia p̄babilis, q̄ in vita patris obliget iuramentū: postea verò sic quasi cesset ratio. ita dicit & tenet Faber in §. quæ dixim⁹ Insti. q̄ cum eo. & confirmari potest ex doctrina Innocen. in cap. scripturę de voto. vbi tenet q̄ votum filij in vita patris nō obligat postea verò sic. **Tertiò** extende vt talis exceptio etiā competat tã in vita patris q̄ post mortem, itē hæredibus & fideiussorib⁹. tex. est in l. sed Iulianus. §. si. ff. si. ff. ad Mace. tex. in l. sed & si pater. §. non solum. eo. tit. & ibi doct. tex. in l. 4. tit. 1. §. par. **Quartò** extende vt talis exceptio possit opponi etiam post sententiā diffinitiuā. tex. est in l. tamen si. ff. ad Mace. **Nunc** verò limita & intellige prædicta iura vt non procedat in filio qui habet bona castrensia, vel q̄ si ga efficaciter obligatur & tenetur soluere. tex. est in l. 1. §. si. cum. l. seq. ff. ad Mace. tex. in l. si. §. pe. & si. C. eo. ti. tex. in d. l. 4. in fi. ti. 1. §. par. **Secundò** limita & intellige q̄n mutuū fit in sola pecunia numerata: non verò in alijs reb⁹ etiam quæ pondere, numero vel mensura consistunt, nisi eo pacto & cōditione datur vt vendantur, & pecunia ex eis redacta, conuertatur in mutuū. tex. est in l. sed Iulian⁹. §. mutui donationē. ff. ad Mace. ex quo collige q̄ in odio facta & stricta materia, appellatione pecuniæ ve-

nit tñ pecunia numerata, nō verò alia res. **Ter**tiò, limita præterq̄ si filius publicè reputabat sui iuris, & paterfamilias taliter q̄ nō vana opinione creditor fit deceptus. *tex. est in. l. 3. ff. ad Mace. in. d. l. 4. ti. 1. 5. par.* **Quartò** limita præterq̄ si tpe contract⁹ filius familias dixit se patrē familias & sui iuris. *tex. est no. in. l. 1. C. ad Mace. & ibi cōm. doct. qđ intellige qñ creditor habet iustā causam credēdi, putā quia erat ignotus vel longinquo, taliter q̄ cōditionē suæ personę nō potuit inquirere vel erat homo senex vel iuravit se patrē familias vel aliās. Secūs tñ est si nō habuit aliquā iustā causam credendi, quia nō excusat.* **Quintò** limita præterq̄ si fili⁹ familias esset debitor ex alia iusta causa, putā vendi. loca. vel alteri⁹ contract⁹ & pecunia debita fuit cōuersa in mutuū, quia non iuuatur Mace. cū subit causavera primordialis in qua subrogatur mutuū. *tex. est in. l. 3. §. 1. ff. ad Mace.* **Sextò** limita, præterq̄ si fit fideiussor alteri⁹ ex causa mutui, q̄a non iuuatur nisi color sit quæsit⁹, quia fortè pecunia puenit ad ipsum, & alter obligatur tanq̄ principalis, ipse verò tā q̄ fideiussor. *tex. est in. l. itē si fili⁹ fa. ff. ad Matex. in. l. sed Iulian⁹. eo. tit. text. in. §. itē si duos eiusdē legis.* **Septimò** limita præterq̄ si iussu vř consensu patris accepit. *tex. est in. l. si tñ. ff. ad Mace. tex. in. l. 2. C. eo. tit. text. in. l. 6. tit. 1. 5. par.* imò etiam si post cōtractū approbauerit. *tex. est in. l. si. C. eo. tit. vel etiā si tacitè approbauit soluendo partē debiti vel si ipse filius approbet contractū tacitè vel expressè post mortem soluēdo partē pecuniæ. tex. est in. l. sed Iulian⁹ §. 1. ff. ad Mace. ex quo nota & collige q̄ si quis soluat partem debiti quod poterat aliqua exceptione. Videtur in totū de nouo approbare & nullā poterit exceptionem opponere. facit *tex. cū materia in. l. nō dubiū. in fi. C. de testa. tex. in auten. sed cū testator. C. ad l. Fal. tex. in l. cum fidē. C. de nō nu. pe. tex. no. cū materia. in. l. 2. C. q̄ met⁹ causa.* **Octauò** limita præterq̄ si talis pecunia sit versa in vtilitatē patris. *text. est in. l. sed Iulian⁹. §. proinde. ff. ad Mace. text. in. l. 2. C. eo. tit. text. in. l. 1. & per totū. ff. de in rē verso.* **Nonò** limita præterq̄, si fili⁹ causa studiorum accepit pecuniam, quia tenetur pater quasi de eius voluntate contractus fiat cū miserit eum ad studium, & idem est si proposuit eum alicui negotiationi, & eius causa recepit mutuū. *tex. est in. l. sed Iulian⁹. §. proinde. vř si. quod dicitur. ff. ad Mace. tex. in. §. quanq̄ eiusdem. l. tex. in. l. Macedoniani. C. eo. tit. qđ intellige qñ ad illam negotiationē & eius causa recepit & probabilē modum nō excessit vt di**

cunt prædicta iura. In dubio tñ præsumitur in illā causam recepisse, imò etiam si ex postfacto pater velit probare non in illam causam erogasse tenetur. *ita pbat tex. in. l. fi. C. ad Mace. & ibi glo. singu. q̄. Bar. & commun doctō. probat etiam text. in. l. 1. ff. de inflitoria. & ibi doct. traditur etiam plenè per doct. in. l. fi. fili⁹ fa. ff. si cer. pe. & pbat lex. 5. tit. 1. 5. par. ex quo deducitur & inferitur q̄ si hodie marit⁹ videat taceat & cōsentiat vxorem negotiari in certo genere mercantiæ, videtur ei præstitisse licentiam & valent omnes contract⁹ gesti per vxorem: ex quibus datur no. intelligentia & declaratio ad senten. Innocen. in ca. quia pleriq̄; de immu. eccle. fi. col. quem sequuntur ibi doct. vbi dicit q̄ si talis pecunia conuertitur in vtilitatem filij q̄ tenetur in conscientia, vt videtur sine dubio p̄ supradicta: sed intelligo isto modo, q̄ si versa fuit in vtilitatē patris, tenetur pater tā de iure ciuili quàm in foro conscientię per suprà dicta. Si verò est conuersa in vtilitatem filij talem ad quā pater tenebatur & simpliciter pater tenetur soluere vtroq̄; iure per prædicta aut impropriam vtilitatem filij. **Decimo** limita præterq̄ si filius recepit pecuniam quasi ex mandato patris & postea per literas illud patri significauit qui recepit literas & cōtrariū non p̄testauit. *tex. in. l. filius fa. præ. absente. ff. ad Mace. & l. 6. tit. 1. 5. par. de quo lati⁹ aliās dixi.* **Vndecimò** limita præterq̄ si fili⁹ cōfueuerat recipere mutuā pecuniā & pater solitus erat illā soluere, q̄a efficaciter tenetur: quia ex illa cōsuetudine præsumitur eius cōsensus. *argu. tex. in. l. Titian⁹. ff. q̄ cū eo. confirmatur etiā, quia ista exceptio cōpetit qñ creditor est in dolo tacito vel expresso, q̄ cessat in nostro casu cū verisimiliter potuit credere patrē promissurū. nec obstat text. in. l. voluntariè. C. de excu. tuto. quia ibi nō tractatur de præiudicio tertij ratione contract⁹ vt hic. Item confirmatur, quia quælibet iusta causa excusat à dolo, vt in. l. igitur. §. 1. ff. de libe. cau. & in. l. plagij. C. ad l. Fla. de pla. & ita tenet Bal. in. l. 2. C. ad Mace. Ang. de Are. in. §. itē si in iu. Insti. de excep. u. col. vř si. 8. cessat. **Prædicta** tñ intellige qñ verè & realiter pecunia fuit renumerata, vel res tradita: sec⁹ verò qñ debitor spes futuræ numerationis cōfessus est in chirographo vel instrumento publico vel corā testib⁹ se eam recepisse: quia tūc virtute & rigore literarū vel cōfessionis tenetur ciuilitè: nō verò naturaliter: q̄a non interuenit res nec consensus, & cōpetit ibi exceptio nō numeratæ pecuniæ infra bienium, modò agat ad repetendū chirographū vel in-**

*Aliterary etc
912*

vel instrumentum, modò conueniatur à creditore, quia utroq; casu agit vel excipit infra biennium tñ. tex. est in. l. 1. & in. l. si ex cautione. & in. l. in contractib⁹. & per totum. C. de nō nume. pecu. tex. est in. §. 1. Insti. de lite. obli. tex. in l. 9. tit. 1. 5. par. Nec obstat si dicas q̄ prædicta sent. & concl. deberet procedere, quādo debitor agit, quia tūc meritò statuitur tēpus & meta, ne ius creditoris sit in incerto, secūs tñ quādo conuenitur, quia ppetuò deberet opponere ex regula gñrali, quæ habet, q̄ ea quæ sunt annalia ad agendū, sunt ppetua ad excipiendū. vt in. l. purc. §. fi. ff. de doli excep. tex. in. l. licet. C. de excep. cum simi. q̄ illa regula debet intelligi, qñ quis non pōt ius suū pponere in iudicio principaliter agendo, sed tñ excipiendo, quia tunc ppetuò pōt excipere: secūs verò qñ ius suū potest pponere etiā principaliter agēdo infra certū tēpus vt in casu nostro: quia tūc similiter tenetur infra illud excipere. arg. tex. in. l. Papinian⁹. §. si fili⁹. ff. de inoffi. testa. & ibi cōmu. doct. Quod extendē etiā si in tali cōfessione apponatur iuramentū: quia etiā tunc pōt ista exceptio opponi. tex. est singu. in iure in. l. fi. C. de non nu. pecu. quē ibi ad hoc notat & cōmendat. g. or. Odofre. Bar. Albe. Pet. Cinus. Bal. Pau. Sali. & cōmu. docto. cui⁹ ratio est, quia iuramentū intelligitur scđm naturā actus vel cōtractus super quo interponitur & sub eadē conditione tacita vel expressa. & ad hoc illū tex. reputat singu. Bal. in. ca. quæ in ecclesiariū. de consti. 5. col. nec obstant iura dicentia, q̄ cōtractus nullus & inualidus firmatur iuramēto, quia debent intelligi, quādo adest cōsensu iurantis, sed in ista cōfessione facta spe futuræ numerationis, non adest consensus confitentis, ergo &c.

- 3 Item quæro, si debitor cōfessus est in instrumento publico garentigio recepisse pecuniā mutuā, & promisit soluere, & conueniatur à creditore, an tale instrumentū mandetur executioni & teneatur efficaciter soluere, nisi p̄bet infra decē dies, datos à lege regia, sibi non fuisse numeratā, an verò instrumento nō obstāte possit debitor exceptionē opponere, sicut de iure cōmuni, vt creditor teneatur eā probare eā numeratā: & videtur q̄ prædictū instrumentū mandetur executioni, sicut si contingeret aliā quālibet causam, & nō possit debitor opponere prædictā exceptionē non nu. pecu. Primò, per. l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordi. quæ exprefē disponūt, q̄ cōtra instrumentū publicū Garentigiū non possit opponi aliqua exceptio, nisi illæ de quib⁹ ibi. & adhuc illæ debēt oppo-

ni & probari infra decem dies. Sed ista ibi nō continetur, ergo &c. Secundò, quia contra instrumentū publicū Garentigiū non admittit aliqua exceptio nisi quæ impugnat validitatē instrumenti, vt quia deficit forma & solēnitas eius. ita Bar. no. vbi benè fundat in. l. 1. §. & parui refert. ff. quod vi aut clam. 2. col. nu. 3. & ibi Alex. in addi. Bal. in. l. fi. C. de fal. cau. adiec. lega. idem Bal. in. l. 2. in fine. C. de excep. rei. iu. idem Bald. in. l. 1. C. plus vale. quod agit Ange. in. l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. obli. 2. col. nu. 3. & ibi moderni. Pau. in. l. fi. de consti. pecu. Tertiò, quia sicut confessus in iudicio, vel condemnatus per sententiā, non pōt opponere excep. non nu. pec. quia censetur mutuū naturale probatum. argu. tex. in. l. vna. C. de confessis, iuncta glo. fi. magna in prin. dum dicit soluere scī licet accepta (putā) mutuo. & ibi notant doct. præcipuē Sali. 3. oppo. Et in expresso, q̄ contra instrumentū Garentigiū non possit opponi ista exceptio non numeratæ pecuniæ tenet Bal. in. l. pecuniæ. C. de solu. 2. col. nu. 4. idem Bal. in. l. 3. C. de postulando. fi. col. & quæstio.

Sed his non obstantibus, ego teneo cōtrariā sent. imò q̄ debitor possit opponere prædictā exceptionem nō numeratæ pecuniæ, etiā stante instrumento publico Garentigio, & impediatur executio, nisi creditor p̄bet numerationē. Primò, quia qñ actus principalis nō valet similiter nō valet cōfessio vel alia quælibet clausula in eo posita. argu. tex. in. l. fi. ff. de consti. pecu. cū simi. Secundò, facit tex. singu. bene consideratus cū ratione in. l. fi. C. de nō nu. pec. vbi habetur q̄ cōfessio mutui etiā iuramento apposito de soluendo non tollit excep. non nu. pec. quia intelligitur scđm naturā cōtract⁹ cui adiungitur & per consequēs habet tacitā conditionē si pecunia numeret ergo clausula Garentigia & confessio contenta in instrumento publico Garentigio intelligatur sub illa cōditione. Tertiò facit, quia stāte prædicta lege vel statuto, non tollitur excep. quæ colligit ex tenore instrumenti, tan q̄ notoria & sine dilatione plata. ita no. cōcludit Io. de Imo. in. l. fi. ff. à q̄ b⁹ appellare nō licet. 2. 3. Lipsat. Bal. Hipp. de Mar. in. l. 1. §. serui. 2. col. nu. 6. ff. de quæstio. Roma. no. vbi benè fundat in con. su. consi. 42 quē omnino vide Bal. in. l. ex placito. C. de rerū permu. fi. col. & q. Et in expresso istā sent. & concl. tenet Cin⁹ in cōtractib⁹. C. de nō nu. pec. fi. col. 4. q. vbi dicit, q̄ licet cōfessus in iudicio per modū cōtentiose iurisdictionis nō possit opponere istā excep. vt suprā dictū est, quia non præsumit fecisse spe futuræ numerationis

cum fecit inuitus & confessus in instrumento publico Garentigio per modum voluntariæ iurisdictionis, bene potest opponere. & idem tenet Bal. fi. col. & q. Sali. fi. col. & q. Pau. de cas. 2. col. Sali. in. l. vna. C. de confe. 3. col. & 3. oppo. Rode sua. in. l. post rem iudicatã. fo. 139. v. fi. sed pro euidencia. ¶ Pro qua sen. & concl. ego nõ uiter confydero, q̄ illa lex regia tollit exceptiones cõpetentes reo præter ibi enumeratas, & illas modificat vt debeant proponi & probari infra decẽ dies quãdo creditor ex natura contractũ habebat intentionẽ fundatã, sed in nostro casu debitor habet intentionẽ fundatã & creditori incumbit onus probandi: ergo illa non tollitur.

4 Item quæro, si confessio mutui emanauit ex causa de præterito, vt quia debitor dixit confiteor me recepisse mutuo centum quæ iã fuerunt mihi numerata antea plures dies, an habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ & videtur q̄ nõ. arg. tex. in. l. generaliter. C. de non nu. pec. vbi habetur, q̄ si quis confitetur in aliquo instrumẽto se debitorem ex aliqua causa antecedente, efficaciter tenetur, nisi ipse euidenter probet contrarium, & creditori nõ incumbit onus probãdi. ¶ Et in expresso ita tenet originaliter Iaco. But. in. l. 2. §. appellata. ff. si certum pe. & ibi Albe. de Rosa. 1. col. Christopho. de Caste. & Suci. 2. col. v. fi. & nota. Albe. in. l. gñaliter. C. de nõ nu. pe. 1. col. & 1. oppo. & Simõ Vincenti quẽ ipse allegat pe. col. & ibi Sali. 1. col. nu. 6. idem Sali. in. l. vna. C. de confessis. 3. col. nu. 8. & sentit glo. or. in. l. in cõtractib⁹. in. g. 1. eo. tit. Bar. in. l. certi condicẽtio. §. si nummos. ff. si cer. pe. col. pe. nu. 9. Iaco. Bu. in. l. fi. C. de non nu. pe. ¶ Sed his non obstantibus, contrariũ est tenendũ, imò q̄ etiam hoc casu habet locũ exceptio nõ numeratæ pecu. Primò, per prædicta iura superiora quæ simpliciter & gñaliter dicunt, q̄ in cõfessione mutui habeat locũ exceptio non nu. pecu. Secundo, quia eadem facilitate qua confitetur spe futuræ numerationis eadẽ confitebitur in præteritum recepisse: & militat eadẽ ratio exceptionis pponendæ. argu. tex. in. l. similiter. la. 2. C. ad Veleia. cũ simi. nec obstat tex. in. l. gñaliter C. de nõ nu. pecu. quia loquitur in alijs causis & contractib⁹: non verò in causa & cõtractu mutui. ¶ Et in expresso istã sen. & conc. tenet notabiliter Ludo. Roma. in dict. l. 2. §. appellata. ff. si cer. pe. 1. col. nu. 3. & ibi Alex. & Phi. Decius. & ante eos Cinus in. l. gñaliter. C. de non nu. pe. 1. oppo.

5 Item quæro, an ista exceptio non nume. pe.

habeat locũ in vltima voluntate, vt si testator in testamẽto vel codicillis cõfitetur se recepisse certã quãtitatẽ ex causa mutui, & iubet solui & breuiter & resolutiue dico, q̄ non habet locũ nec põt opponi ab hæredib⁹, sed præcisẽ tenẽtur soluere, quia illa confessio inter viuos videtur emanatã spe futuræ numerationis, cũ remaneat viuos, & possit postea recipere solutionẽ, sed in vltima voluntate cessat illa spes, cũ habeat effectũ suũ post mortẽ, & illo tpe non subsistit spes eam recipiendi. Et in expresso isto fundamẽto & ratione tenet. g. or. fingū. & vni ca in. l. 1. C. de falsa cau. adiect. lega. iuncto tex. in glo. fi. Sed videtur q̄ illa glo. nõ p̄bet, quia tex. non loquitur in mutuo, sed simpliciter dicit q̄ si testator confitetur sibi solutã pecuniã debitã à debitore. Probatur solutio, nisi errore sit facta. & dicit glo. q̄ licet in contractibus non p̄bet illa confessio nisi transactis. 30. diebus, vt in. l. in contractib⁹. §. sup. ceteris. de nõ nu. pe. Secũdò illa glo. non p̄bat alia ratione quia illa cõfessio, licet non sit vera, resolutur in legatũ liberationis. argu. tex. in. l. Lucius. §. quisquis. de lega. 2. tex. in. l. tale pactũ. ff. de pactis. & meritò his casib⁹ cessat exceptio nõ nu. pe. Sed sustinẽdo glo. dico q̄ p̄bat isto modo nã sicut in cõfessione debiti ex alijs causis habet locũ exceptio nõ nu. pe. infra. 30. dies, ita in mutuo habet locũ infra bienniũ: ergo si primo casu nõ põt opponi, qñ est facta in vltima voluntate eo. modo nec in sc̄do. Itẽ etiã nõ obstat sc̄da difficultas: quia respõdeo q̄ qñ verẽ & realiter cõstaret q̄ pecunia nõ est soluta, & testator cõfiteretur sciẽter, resoluit in legatũ, sed in dubio talis cõfessio p̄bat solutionẽ sibi factã, & sic bene inferit q̄ talis cõfessio in mutuo vel in quolibet alio cõtractu p̄bat numerationẽ & solutionẽ sibi factã, & p̄ cõsequẽs q̄ nõ habet locũ exceptio nu. pe. & isto modo p̄bat illa. g. quæ erat valde dubia & à doct. non declarata. & illã. g. in principali p̄posito & cõcl. reputat fingū. Bal. in. l. vna. C. de cõfessis. 1. col. & 1. oppo. idẽ Bal. in. l. fi. C. de nõ nu. pe. idẽ Bal. in. ca. 1. §. vafalli. in finalib⁹ v̄bis de pace cõstãtia in v̄fi. feu. Alex. in. l. si diuortio. fi. col. ff. de v̄bo. obl. Iaso in. l. 2. §. creditũ. 4. col. nu. 18. ff. si cert. pe. Iaco. in. l. fi. C. de nõ nu. pe. Cin. Pau. & alij docto. in. l. in contractib⁹. eo. tit.

6 Item quæro, an debitor post bienniũ remaneat obligat⁹ ciuilitè & naturaliter, & videtur q̄ sic, quia ante bienniũ fuit orta ciuilis obligatio vtute & rigore instrumẽti vel cõfessionis: postea verò videt̄ accrescere, naturalis ex tacito cõsensu debitoris tacendo tanto tempore.

Sed

Sed verior sen. & opi. est in contrariū, imò q̄ post bienniū, duret civilis obligatio sine naturali, & illa sola sit efficax & sufficiens ad exigēdū, & habeat ex iuris dispositione effectū vtri usq; vt illa quæ prouenit ex sententia diffinitiuā iniusta lata contra iustitiā partis, in qua nō præcessit contractus, volūtas nec cōsensus partis: quia pōt mandari executioni vel ex ea potest via ordinaria agi & oritur obligatio sola civilis, efficax ad agendū propter vim & rigorē sententiæ, & autoritatē rei iudicatæ. arg. tex. in. l. Iulian⁹. verū debitores. ff. de condi. inde. tex. in. l. 3. §. idem scribit. ff. de peculio. text. in. l. actori. C. de reb⁹ cre. tex. in. l. ab eo. C. quo & quando iu. & vtrōiq; magis cōmuniter tenent doct. licet etiam hoc casu pōt dici q̄ imò oriatur obligatio naturalis nō ex cōsensu, sed ex quadā æquitate iuris gentiū quod voluit, vt maiorib⁹ paream⁹, vt in. l. veluti. ff. de iusti. & iure. ita tenet & declarat magistraliter Bart. in dict. l. Iulianus verū debitorem. ff. de condi. inde. 8. col. v. si. nunc ad p̄positum. & ibi. Pau. de Cast. & latē Iaso. nu. 16. ¶ Et in expresso in q. nostra, q̄ post bienniū duret illa sola obligatio civilis à lege fortificata, vt sit efficax ad agendum. tenet. g. or. in. l. generaliter. C. de nō nu. pe. in vbo religionem. in. 3. v. si. sed secūdū non etiā post bienniū civilis tm̄. & ibi Odofr. fi. col. Azo in summa illi⁹ tit. 2. col. nu. 3. g. or. in. §. 1. Insti. de lite. obli. in verbo obligetur. & ibi commu. docto. Anto. ca. fi. de solu. 2. col. & ibi Imo. nu. 28.

Item quæro, an post bienniū possit debitor probare contrariū, hoc est, sibi non esse numeratā pecuniā. Et breuiter & resolutiue dico, q̄ sic, quia lapsus biennij non inducit præsumptionē iuris & de iure approbatam & confirmatā à lege, contra quā non admittitur p̄batio in contrariū, sed iuristātum: vnde meritō post bienniū debitor admittit̄ p̄bare contrariū. ita probat tex. rectē ponderatus in. l. generaliter. C. de non nu. pe. vbi habetur q̄ si debitor cōfessus est se debitorē ex alia causa quā mutui, statim obligatur & tenetur, sed bene potest probare contrarium per veram & legi-

timam probationē: ergo idem dicamus in causa mutui, q̄ licet confessio valeat & p̄bet post biennium, tamen bene possit debitor probare contrarium. & in expresso istam sententiā & concl. tenet glo. or. in dicta. l. generaliter. in verbo religionem. C. de non nu. pe. & ibi Bar. fi. col. nu. 10. & magis cōmu. doct. Bal. qui nō loquitur in. l. si ex cautione. eo. tit. 4. col. 9. q. & ibi Ange. 2. co. nu. 6. latē Sali. 5. col. 2. q. prin. & commu. doct. in. l. asseueratio. eo. tit. Anto. & Imo. in. c. fi. de solu. Feli. latē in dict. ca. si cautio. de fide instru. nu. 60. & 61. & in locis allegatis ibi per eum. Glo. or. in. §. 1. Insti. de lite. obli. in verbo obligetur. & ibi doct.

Vnum tamen est q̄ talis probatio debet fieri per testes vel alias probationes, non verò cogitur creditor iurare nec respondere positionibus. tex. est singu. in. l. in cōtractibus. §. illo videlicet. C. de non nu. pe. q. 3. ad hoc no. & com. doct. ibi. Ex quo infertur, q̄ sicut ille qui plenē probauit intentionē suam, non cogitur iurare vt in cap. 2. de proba. ita ille qui præsumptiue probauit ex lapsu temporis vel ex alia causa: sed cōtrariū hodie determinat. l. 184. in. ll. stili.

Aduertendum tamen pro intelligentia prædictorū, q̄ licet quādo debitor confessus est se debitorē alterius ex aliqua causa vel contractu: non verò ex causa mutui statim sibi præiudicat & nullam possit opponere exceptionē, item quando confessus est se debitorē ex causa mutui, non sibi præiudicat, sed post lapsum biennij, vt supra conclusum est: tamen prædicta procedunt, quando cōfessio emanauit ad obligandum. Secus tamen est quando confessio emanauit ad liberandum, vt si creditor ex quocunq; contractu confessus est sibi factam solutionem debiti: quia tunc talis creditor potest infra triginta dies opponere exceptionē, non nume. pecu. & hoc casu tenetur debitor probare solutionem, aliās non liberatur: ext⁹ est valde notab. & quotidianus in. l. in cōtractibus. §. super cæteris. C. de non nu. pec. & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Odofr. in rub. eodem titu.

Tomi. II. Cap. VII.
De commodato & deposito.

Summarium.

- 1 Vid sit Commodatum, & quomodo celebretur?
Depositum quid sit, & ad quid Depositarius teneatur?
- 3 Si Depositarius vel quilibet alius debitor tradidit rem seruo vel famulo suo fideli, ut eam debitori traderet, si seruus aufugit cum ea, an liberetur debitor?

Caput. VII.

1 Commodatū est, quando quis rem mobilē vel immobilē alteri tradit, & committit vtendam tpe determinato, tacitē, vel expressē. tex. est in l. 1. 2. & per totum. ff. commo. tex. in l. 1. & per totum. C. eo. tit. tex. in cap. 1. ex. de commodato. tex. in §. item is cui. Insti. quibus mo. re contra. obli. tex. in l. 1. in fi. tit. 1. §. par. tex. in l. 1. & per totum. tit. 2. §. par. Et in hoc contractu nō transit dominium nec aliud ius reale in accipientem. tex. est in l. rei commoda. ff. commodati. item cum fiat gratia accipiētis, tantū tenetur de omni culpa lata leui & leuissima. tex. est in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commodati. tex. in dicto. §. item is. Insti. qui mo. re. con. obli. notatur plenē per glo. Bar. & doct. in l. q. nerua. ff. depositi. De casu autem fortuito non tenetur vt i dictis iuribus: vnū tamen est q. si talis res commodata æstimetur, operatur vt re perempta, culpa cōmodatarij teneatur soluere illud precium & non cogatur dñs probare. Secundō operatur q. cōmodatarij teneatur etiam de casu fortuito, & teneatur soluere precium. Et hoc videtur tacitē actum inter partes: quia aliās nihil vel parū operaretur æstimatio. tex. est in dicto. l. si vt certo. §. nunc videndum. y. fi. & si fortē. ff. cōmodari. cuius verba sunt. Et si fortē res æstimata data sit omne periculum ab eo præstandum, qui æstimationem se præstaturum recepit. & ibi notat & com. Bar. Pau. & commu. doct. ex quo infert ibi Bar. & cōmu. doct. notā. Theo-

ricam & doctrinam, q. in contractibus in quibus veniebat leuissima culpa, æstimatio rei posita inter partes operatur vt debitor teneatur etiam de casu fortuito: si verō veniebat tantū culpa leuis, æstimatio operatur vt teneatur de leuissima. ita probat tex. in l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. & ibi doct. doct. etiam in l. 1. ff. de æstima. actione. ex quo subducitur & infertur q. cum in contractu locationis veniat leuis culpa æstimatio rei operabitur vt veniat leuissima. ita Bart. in dicto. §. nunc videndum. fina. col. in fine.

Et ex prædictis infertur vera & realis differentia inter Commodatum & Precarium, nam commodatum est, quando res datur ad certum vsum, tempore limitato, tacitē vel expressē, & non potest reuocari ante finitum vsum, & tempus. tex. est in l. in commodato. §. sicut. ff. commo. Precarium verō est quādo res datur vtenda ad beneplacitum vel simpliciter non determinato aliquo tēpore, tacitē vel expressē, & potest reuocari ad libitum voluntatis, ne proprietas reddatur inutilis. tex. est in l. 1. & per totum. ff. de precario. tex. in cap. fi. ex. de precarijs. imō etiam si concedens rem precario, fecit pactum de non reuocādo illud pactum est nullius momenti, tanq. appositū contra naturam & substantiam contractus. tex. est in l. cum precario. ff. de precario. Et in expresso istam differentiam & declarationem ponit magistraliter Bar. in dicto. l. in cōmodo. §. sicut. ff. ommo. & ibi cōm. doct. idem Bar. in dicto. l. 1. ff. de precario. idem Bart. Pau. Alex. Suci. Iaso & comm. doct. in l. 2. ff. si certum peta. Bal. & doct. in l. 2. C. commodati. Abbas & cōmuniter doct. in dicto cap. fina. de precario.

Item adde q. est alia differentia, quia in commodato nulla transit possessio in recipiētem. vt in dicto. l. rei commoda. ff. commo. cum simili. sed in precario transit possessio naturalis, apud antecedentem remanet ciuilis, nisi inter eos aliud actū sit. text. est in l. & habet. §. fi. de precario. & ibi glo. or. & cōmu. doct. circa cui^o rationem. vide omnino docto. ibi, & melius q. alibi per Iaso. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. si. po. 4. col. nu. 12. vbi ponit nouam rationem, quam dicit ab alio non tactam.

Item adde, quōd commodatarij vel ille qui accepit rem precario lucratur fruct^o, licet nullam habeant possessionem, vel habeant solā naturalē, & habent vsum rei de voluntate domini.

mini argu. tex. in. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actio. emptio. textus. in. l. si seruas. §. locati. ff. de furtis. per quæ ita tenet Bart. in. l. 3. §. ex contra. ff. de acqui. posse. 3. col. & ibi. Paul. de Cast. & commu. docto.

de deposito 2 Depositum est quando quis rem suam tradit, & committit alteri non ad usum sed causa custodia. quo casu recipiens tenetur eam restituere actione depositi text. est in. l. 1. & per totum. ff. eod. titu. tex. in. c. 1. & 2. de deposito text. in. §. præterea Instit. quibus mod. re contra. obli. tex. in. l. 1. & per totum tit. 3. 5. part. & talis actio est bonæ fidei & nimis præuilegiata quia statim sine mora debet fieri restitutio etiam si depositum sit factum à prædone seruo filio vel simili persona. C. textus. est in. l. 1. §. si prædo. ff. depositi tex. in. l. q. seruus eo. tit. item non habet locum compensatio tex. est in. l. pe. C. depositi. & ibi commun. docto. tex. in. cap. 2. §. si. eo. titu. item si depositarius negauerit restituere secuta senten. efficitur infamis & tenetur restituere rem vel eius estimationem cum totali interesse tex. est in. l. qui depositum C. depositi. quod intellige quando quis deposuit nulla virgēte necessitate secus verò alias vt quia deposuit causa incēdii naufragii vel simili necessitate motus quia si negauerit tenetur in duplum tex. est in. l. 1. §. prætor ait. ff. depositi tex. in. l. 8. tit. 3. 5. part. Itē adde quod in depositarium non transit dominium nec possessio nec aliquod ius in re text. est in. l. licet vers. rei depositæ. ff. depositi cum simili. itē adde quod talis depositarius tenetur tantum de dolo & lata culpa non vero de leui uel leuissima vel casu fortuito: quia censetur factū gratia deponentis nō recipientis ideo sibi imputetur, si non tam idoneo vel diligenti rem commisit text. est in. l. q. nerua. ff. de positi. cū materia. text. in dicto. §. præterea: In. quibus mo. re. con. obli. item adde q. si quis deposuit. vas fardelum arcam: vel aliam similem rem clausam in qua erant plures res. Et postea redatur clausa tamen deficiunt plures res an tenetur depositarius? in quo articulo breuiter dico q. si reddatur res clausa sicut antea erat tēpore depositi non tenetur depositarius nisi deponens probet res ibi contentas: si verò redatur res aperta vel non ligata vel cooperta sicut sit tradita stabitur iuramento deponemtis habita moderatione & taxatione iudicis secundum qualitatem personarum argu. tex. cum materia in. l. si quando. C. vnde vi. & in. cap. si. quod me. ita tenet & nisi sit tā leuis signatura quæ facilliter sine factio hominis possit

tollit cum cera vel simili re & depositarius sit homo bonæ famæ & opinionis declarat innocen. in di. c. fi. Car. Pau. & commun. doc. in. l. 1. §. si cista. ff. depositi Bald. no. quē vide in rub. C. depositi. 1. q. Sali. in. l. 3. 2. q. num. 20. item adde quod ad hoc vt sit depositum & habeāt locum prædicta oportet quod expresse sit res data causa custodia secus tamen est si quis ponat rem in domo vel camera alterius ipso sciēte & patiente quia non est depositum vnde si exeat de domo vel camera & relinquat hostiū apertum & res sit furata non tenetur nisi probetur fecisse dolose: quia nō precessit inter eū contractus ex quo teneatur ad custodiam argumento prædicto. iurium: licet secus si ratione alicuius officii assumpti videatur obligatus vt nauta caupo stabularius qui si in præsentia horum aliqua res ponatur ab hospite & sit furata tenetur eā soluere ita probat tex. no. in. l. prima. §. si. ff. na. cau. stabu. & ibi Bal. & alii docto. & in expresse ita tenet & declarat Pau. de Cast. in. l. 1. ff. depositi & ibi Rapha. Fulgo. Ioan. Cuma. in addi. ad specu. in rub. de deposito. vnum tamen est quod si deponēs dixerit depono istam rem penes te vel trado tibi in custodiam. & alter. expresse vel tacite consentiat quod ibi ponatur in distincte tenetur modo sit officialis modo non: quia censetur recipere in depositum ac si sibi tradita fuisset & sic tenebitur actione depositi & habebunt locum prædicta argumen. tex. in. l. 1. §. si iusserim. ff. de acqui. posse. tex. in. l. si ego ver. quid enim. ff. de iure doti. cuius verba sunt quid enim interest inferantur voluntate eius in domum eius an ei tradantur, & expresse per ista iura istam sententiam & declarationem ponit Pau. de Castr. in dicto. l. ff. depositi & ibi Rap. Fulgo. Adde tamen pro complemento prædictorum quod si commodatarius depositarius vel ille qui precario rogauit, vel ille qui habet rem cōductam vel quilibet alius possessor vel detentor rei aliene, & deniq; quilibet debitor speciei, illam rem tradat seruo vel famulo suo vt perferat domino vel creditori & aufugiat cum ea vel eam perdat nō tenetur ad estimationem vel interesse, si talis seruus vel famulus erat fidelis & non consuetus talia facere nec committere. tex. est no. in. l. argentum. ff. commo. cuius verba sunt argentum commodatum si tā idoneo seruo meo tradidisset ad te perferendum vt non debuerit quis extimare futurum vt quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum non meum detrimentum erit si id mali homines interceptissent & ibi notat &

commendat Bar. Bal. Pau. & commun. docto. facit etiam bonus text. in. l. eum qui. §. fi. cum l. sequenti eo. tit. tex. in. l. apud labeonem. §. fi. ff. de pres. verbis, & per ista iura tenet etiam & notat Bar. in. l. si procuratori. ff. de condi. ob causam pe. col. num. 13. & ibi docto. præcipue Iaso. pe. col. idem Bart. & docto. in. l. si finita. §. si iam. ff. de dam. infect. Baldus. Paulus. Sali. & commun. docto. in. l. si is cui. C. de furtis. idē Sal. no. & melius quam alibi in dic. l. eum qui §. fi. ff. commodati & idem disponit. l. 4. titu. 2. 5. part. quod notabiliter extende vt procedat etiam si talis possessor vel debitor rētradat seruo vel famulo ipsius domini vel creditoris quia si alias erat fidelis & talis cui verisimiliter potuit & debuit credere & cui talia solebat dñs cōmittere non tenetur: sed excusatur & liberatur argumēto prædictorū iurium & in expreso ita tenet Bar. in. l. si quis vxori. §. apud labeonem. ff. de furtis idem Bar. in dict. l. eum qui. §. fi. ff. commo. quod subintellige quando debitor erat in specie certa secus verò si in quantitate vel genere quia nō excusatur nec liberatur: quia talis debitor indistincte tenetur de quolibet causa fortuito quia ille nō erat debitor in illa pecunia vel specie missa: sed in genere & genus perire non potest arg. tex. cū materia. C. si certū petatur: ita tenet, & declarat Pau. de. Cas. in dict. l. argentum. ff. commo. & ibi Alexā. in addi. ad Bar. Bal. & Sali. in dict. l. si is cui. C. de furtis Iaso. no. in. l. ff. de eo per quem factum erit, & idem si erat actum inter partes quipsetmet debitor traderet vel mitteret per certum nuntium: quia si per alium mittat tenetur & non excusatur: quia non potest videri diligēs qui venit cōtra formam pacti vel mādati text. est in. l. eum qui. §. fi. cum. l. se. ff. com. tex. in. l. diligenter man. Itē adde q̄ si creditor. & debitor interesse conuenerunt q̄ debitor illam rem traderet ei qui portaret talia signa & aliquis ex circumstantibus vel transeuntibus, illud intelligens vadit ad debitorem cum illis signis: ignorant creditore, & sibi soluit debitor remanet liberatus, quia non censetur esse in culpa argu. prædictorum iurium & ita tenet Bar. in. d. l. si quis vxori. §. apud labeonem. ff. de furtis Iaso in dict. l. ff. de eo per quem factū erit q̄ etiā intellige in debitore speciei secus si quātatis vel generis. quid autem si debitor rētradiat & cōmisit perferendā ei in quo nō sunt prædictę præsumptiones particulares: generaliter cōmisit alicui qui præsumitur bonus dic. q̄ in cōtractu in quo venit leuissima culpa nō excusatur in alio vero sic: ita Iasingu. Sali. vbi be

ne fundat in. dic. l. si is cui. C. de furtis vbi dicit ista esse pulchra & subtilia. Itē adde q̄ si doñs vel creditor misit literas debitori cū aliquo famulo vel nūtio in quibus dicit q̄ mittat sibi & soluat rē vel illud q̄ debet nō dicēdonec exprimēdo q̄ mittat cū eo & debitor tradat vel soluat tali famulo vel nūtio portāti literas & au fugit vel perdidit nō excusat debitor: sed tenetur soluere: quia fuit nūtius tm̄ ad requirēdū non vero ad recipiendū ita probat tex. sin. in. l. si m ei cā. ff. cōmodati & ad hoc notat & cōmēdat Bar. Pau. Sal. ibi Bal. Sali. in. l. si is cui. C. de furtis. Item adde etiam quod quando cōtractu s̄ fit & celebratur gratia solius dantis vt depositū venit tm̄ dol⁹ & lata culpa. tex. est in. l. q̄ nerua. ff. depositi cū similibus si vero cōtractus fit grā solius recipientis venit dolus, lata culpa, leuis & leuissima. tex. est in. l. si vt certo. §. nūc videndū. ff. cōmodati. cū simi. si verò contractus fit grā vtriusq; vt emptio venditio locatio, cōditio & similis cōtractus tunc venit dolus lata culpa & leuis tex. est in. d. §. nūc videndū verfi. fi. tex. in. l. si diuisa. C. locati.

De cōtractibus innominatis.

Summarium.

Quot sint cōtractus in nominati & in quo differat cōtractus qui interuentu Rei celebratur a cōtractu, qui Recōtrahitur.

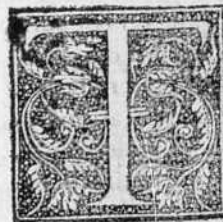
3 **Q**uæ sit virtus & effectus cōtractus innominati.

4 **I**n cōtractibus innominatis an habeat locū pœnitentia.

5 **A**n hodie de iure Regio oriatur actio & obligatio ex cōtractu innominato.

An hodie in nostro regno in cōtractu innominato habeat locum Repetitio ex pœnitentia, vel ex causa non sequuta.

Caput. VIII.

Pertio & principaliter dixi q̄ cōtractus celebratur interuentu rei & est quilibet cōtractus innominatus, quioēs sunt quatuor do vt des, do vt facias, facio vt des, facio vt

facias & partes super hoc ad in vicem conueniunt per pactum nudum quo casu. re integra ante ad implemetum sequutum ex aliqua parte non est orta nec producta efficax, obligatio nec actio ad agendum: sed demum implemeto secuto ex vna parte datur ei actio & obligatio aduersus aliam quia illud pactum nudum respectiuum remanet vtilitum interuentu rei ideo dicitur contractus qui fit & celebratur interuentu rei tex. est in. l. naturalis. ff. de præ. verb. tex. in. l. iurisgentiū vers. i. ff. de pactis & ibi glo. or. & idē disponit lex partitæ. l. fi. tit. 6. 5. par. & si queras quæ differentia sit inter contractū qui re cōtrahitur & contractū qui contrahitur interuentu rei dicas singulariter quod contractus qui re cōtrahitur non requirit verba pactū nec promissionem aliquā: sed eo ipso quod res mutuatur cōmodatur vel deponitur recipiens remanet obligatus quia ipsa res designat in quo: vel in quanto contrahatur obligatio sed contractus innominatus qui cōtrahitur interuentu rei est varius & ambiguis & requirit pactum & conuentionem expressam contrahentium: vt sciamus: quid debeat præstare vtraque pars. si. arē p. reuel. re pro facto vel factum pro re: vel factum pro facto quia in his casibus ipsa res non designat nec potest designare in quo vel quanto contrahatur oblig. cum lōge possit distare vna res ab alia vel vnū factū ab alio. ex quo infer. qm̄ cōtractū qui re cōtrahitur oritur actio. & oblig. ex ipsa traditione rei. quia ab ea depēdet tota virtus & substantia cōtractus. Sed in cōtractū qui cōtrahitur interuentu rei actio & oblig. oritur ex ipso pacto & cōuentione partiū nō vero ex traditione postea sequuta tex. est in. l. ex placito. C. de rerū permu. cuius verba sunt: ex placito permutatiōis nulla re secuta cōstat nemini actionē cōpetere. ergo acōtrario sēsu re postea secuta. actio oritur ex pacto & nō ex traditione rei. Ex quo resultāt aliqui notabiles & singulares effectus. Primus est quod actor ita debet narrare factū vt cōcludat actionē & oblig. ortā esse ex pacto & cōuentione non vero ex traditione. Licet hodie in nro regno. Si aliter diceret nō vitia retum attēta veritate procedatur & non subtilitate iuris. Secūdus effectus est quia reus conuētus fortietur forū in loco pacti vel cōuentionis: Si ibi inueniatur nō vero in loco traditiōis. Quia in loco cōtractus fortitur quis forū si ibi inueniatur licet ibi nō habeat forum originis nec domicilii argumēto tex. & ibi communis opinionis in. l. hæres absens. §. i. ff. de iudi. tex. in cap. romana. §. contrahentes de foro compe. lib. 6. Tertius effectus

est quia si ex contractu debeatur gabella, & tēpore pacti & cōuentionis erat vnus. cōduktor & tempore implemeti & traditionis rei erat alter, gabella pertinet primo & non secundo. Quartus effectus quia si aliqua pars ante traditionem, & implemetum egit contra aliam & postea pēdēte iudicio sequatur traditio valet & tenet iudicium: quia ius superueniens actori ex causa de præterito confirmat & validat illud tex. est in. l. si rem alienam. §. fin. ff. de pigno. actio. nota. plenē per doct. in. l. nō pōt videri. ff. de iudi. & in expresso istos effectus ponit Bal. in diēt. l. ex placito. C. de rerū permu.

Quæro tamen pro perfecta declaratione quæ sit virtus natura & effectus contractus innominati. & breuiter & resolutiue dico quod implemeto secuto ex vna parte oritur & competit ei actio & obligat. efficax cōtra aliū recipientē. Vt det vel faciat & adimpleat pmissa alias teneat & condēnetur ad totale interesse. tex. est in. d. l. naturalis. §. i. ff. de pre. ver. & per totā legē tex. in. l. i. ff. de rerū permu. tex. in. l. iurisgentium. §. i. ff. de pactis. textus. in. l. quoniā asseueras & quasi per totū. C. de rerū permu. tex. in. l. 3. tit. 6. 5. par. ei vero qui implemetū recepit nō datur aliqua actio cum debitū suū cōsequutus est nisi ad euictionē vel redhibitionē rei & idē est quod vterque adimpleuit ex sua parte. ista est gl. or. in. d. l. ex placito in gl. magna in fi. & ibi cō. doc. Adde tñ quod si ille qui adimpleuit ex sua parte nolit agere ad obseruantiam contractus vel interesse sed ad dissolutionē eius ex capite cau. nō secuta poterit petere re quæ dedit cōditione ob cau. text. est formalis & expressus in. l. i. ver. fin. ff. de rei ū permu. & ibi gl. in. l. naturalis. §. i. ff. de præf. verb. cuius verba sunt dubiū nō est nasci ciuile obligationem in quæ actiōe id venit nō vt reddas id quod acceperis sed vt damneris mihi quāti interest in ea illud de quo cōuenit accipere: vel si meum recipere velim repetam quod datū est quasi ob re datū re non secuta tex. in. l. si tibi decem eo. tit. tex. in. l. cum precibus vers. fi. C. de rerum permu. tex. in. l. qm̄ asseueras eo. tit. tex. in. d. l. 3. tit. 6. 5. par. tex. in. l. fi. eo. tit. Itē adde quod similiter ille qui adimpleuit ex sua parte pōt agere ad dissolutionē cōtractus ex cap. pœnitentiæ nā pōt re quæ dedit & soluit repetere quod intelligo re integra ante quæ alter sibi tradat vel adimpleat pmissū & ante quæ sit in dāno quæ fecerit aliquas expēsas in præpara. traditionis vel implemeti tex. est capitalis & expresse in. l. si pecuniā. ff. de condi. & ibi notat & dec. gl. or. Bar. tex. i. d. l. 3. tit. 6. 5. part. ex quo inferitur quod differentia quæ resultat in repetitione, ex capite causæ non secuta &

ex. c. penitentia est: quia prima habet locum post moram recipientis qui noluit adimplere ex sua parte modo remaneat in damno modo non secunda vero habet locum re integra quando recipiens non adimpleuit nec remanet in aliquo damno ita probat tex. in dict. l. si pecunia & ibi tenet & declarat Bart. & com. docto. & si queras quare est ratio per quam in contractu innominato habet locum poenitentia & non in alio respon. quod duplex prima quia sicut est debilis in eius productione ut non oriatur actio ante adimplementum secutum ita adimplemento secuto ab una parte est debilis in eius conseruatione & facilis in eius resolutione secunda quia ille qui impleuit ex sua parte non remansit in aliquo obligatus sed tantum recipiens, unde merito ille qui impleuit potest penitere. istas rationes voluit gl. or. Bart. & co. doct. in dict. l. si pecuniam, nec obstat si dicas quod in contractu innominato oritur saltem obligatio naturalis, ut infra dicitur: sed illa impedit soluti repetitionem ut in l. naturaliter. ff. de condi. in debi. gl. or. & com. opi. in l. i. eo. ti. tex. glo. commu. opin. in l. cum quis. C. de iuris & facti ignorantia. cum similibus quia respon. quod illud procedit quando obligat. naturalis est simplex quia tunc habet effectum retentionis: secus vero quando est respectiuam in nostro casu quia tunc non impedit repetitionem per rationes superiores.

Item quero pro complemento materiae an
 4 hodie de iure regio in contractu innominato oriatur efficax actio & obligatio ante implementum secutum ex aliqua parte, & cesset repetitio ex capite poenitentiae vel causae non secutae & per consequens sit correctae ista materia, & certe est no. & quoti. articulus in quo videtur dicendum quod non oriatur actio nec obligatio, & habeat locum repetitio sicut de iure communi, & in aliquo non sit correctae ista materia primo quia lex regia ordinamenti quae habet quod qualitercunque; & quomodocunque; constet quod quis voluit alteri se obligare remaneat obligatus sine solemnitate verborum vel quavis alia debet intelligi in contractu vel obligatione simplici non vero in contractu innominato respectiuo: quia in eo non potest oriri actio vel obligatio ante adimplementum secutum ab aliqua parte sicut de iure communi cum sit correctoria, & non extendenda confirmatur: quia si omnia verba illius legis attendatur tunc procedunt & verificantur quando quis solus obligatur alteri praesenti vel absenti & disponit quod si constet de sua voluntate re-

maneat obligatus sine solemnitate verborum vel presentia partis: ergo aperte videtur loqui in contractu vel obligatione simplici non vero respectiuam & per consequens relinquere materiam contractus innominati intactam, & in correctam. Secundo & quidem notabiliter quia de iure canonico ex solo nudo pacto sine stipulatione vel alia solemnitate oritur actio & obligatio ut in cap. 1. de pactis cum materia. tam intelligitur & procedit tantum in contractu simplici. non vero in contractu innominato respectiuo quia in eo non oritur actio nec obligatio ante adimplementum sicut iure civili & in expresso ita tenet & declarat Bald. in l. si de uisionem. C. fami. h. r. in fine idem Bal. in l. cum quis. C. de iuris & facti ignorantia. 8. col. num. 17. idem Bald. in l. siue apud acta. C. de transa. 2. col. num. 4. Iaso. in l. iurisdictionum §. sed cum nulla. ff. de pactis. 2. col. nu. 7. Ange. de Are. in §. in personam insti. de actio. pe. col. Felinus in dict. §. 1. de pactis pe. col. nu. 13. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam imo quod hodie in nostro regno oriatur efficax actio & obligatio in quolibet contractu innominato per dictam legem regiam ordinamenti. primo quia considero quod virtute eius generaliter datur actio in omni pacto & promissione in qua datur consensus imo non expressus & explicitus: sed tacitus: & implicitus ut dare deducitur ex ea. Sed in contractu innominato datur consensus ergo & causa: praeterea confirmatur quia de iure communi in contractu innominato respectiuo oritur obligatio naturalis, virtute consensus partium argumentum tex. in l. i. ff. de pactis tex. in l. stichum §. naturalis. ff. de solu. tex. in l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regu. iu. & in specie probat text. in l. iurisdictionum §. 1. & 2. ff. de pactis ubi dicit tex. quod in contractu innominato resequuta oritur obligatio civilis ergo ante implementum oritur saltem naturalis obligatio & in expresso ita tenet gl. ord. in l. petens. C. de pactis glo. magna in fine & ibi commu. do. tenet etiam Bar. in l. cum proponas. C. de dolo & ibi commu. doct. Socinus qui no. loquitur in rub. ff. de verbo obli. 2. & 3. col. ubi dicit hanc esse magis communem opinionem. & ibi Fran. de Ripa. 2. col. nu. 41. istam etiam dicit magis comm. Phi. Detius in dict. l. petens. C. de pact. 7. col. num. 20. rursus confirmatur quia in praedicta lege regia & eius dispositione non requiritur pactum nudum ex quo oriatur obligatio naturalis: sed sufficit sola voluntas & animus obligandi ut efficaciter remaneat obligatus quod patet

ratet quia ex sola pollicitatione oritur actio & obligatio ut tibi probat & in hoc excedit ius canonicum, ergo a fortiori ex pacto nudo & reciproca promissione facta in contractu innominato hodie per illam legem oriatur actio.

Secundo & principaliter facit quia confidero quod de iure communi si in contractu innominato apponitur stipulatio oritur efficax actio & obligatio ante implementum secutum ab aliqua parte text. est formalis & expressus in l. ex placito. ff. de rerum permu. & ibi commun. opi. doct. ex quo dicebat Bart. in l. 2. in fi. C. de con. ob causam q̄ cum hodie de communi stilo & consuetudine notarii ponant in instrumentis quod omnia promiserunt partes per stipulationem raro vel nunquam inuenitur contractus innominatus idem dicit Pau. & commun. moder. in rub. de verbo. oblig. sed predicta lex regia nullam differentiam facit inter pactum nudum & stipulationem. Imo expressè disponit quod ex quolibet pacto nudo & promissione oriatur efficax actio & obligatio ac, si firma & solemnis stipulatio intercedat ergo habeo intentum. Vnum tamen est q̄ licet de iure communi in contractu innominato oriatur actio interposita stipulatione vel hodie de iure regio sine ea ut dixi tamen actori obstat exceptio saltem in reali executione nisi prius offerat & adimpleat ex sua parte argumen. tex. in l. iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. & in l. venditor. §. si. ff. commu. prædiorum & in l. ediles etiam. §. si. versic. ordinē. ff. de edilit. edic. & ita. tenet. Bal. in l. ex placito. C. de rerum permu. Pau. de Cast. in rub. ff. de verbo. oblig. in fine & ibi So. 3. col. ex quo deducitur & inferitur q̄ licet hodie in nostro regno instrumenta guaranteegia madentur executioni & non possit contra ea opponi aliqua exceptio præter contentas in l. ordinamenti tamē potest opponi ista exceptio q̄ actor nō tradidit nec adimpleuit ex sua parte & in expresso ita tenet Bal. in l. etiam. C. de execu. rei iudi. co. 1. in fi. num. 7. idem Bal. in l. si traditio. C. de actio. empti. 2. colū. num. 3. idem Bal. in l. peremptorias. C. sen. ref. non. po. idem Bal. in l. 5. de iuris & fac. igno.

Ex quib⁹ notabiliter infero q̄ hodie in nostro regno in contractu innominato non habebit locū repetitio ex capite pœnitentiæ vel causæ nō secute argu. tex. cum communi opinione in l. ea cōditione. C. de rescin. vendi. ubi habetur q̄ in contractu sola conuentione perfectō & nominato non habet locum repetitio sed pars potest agere contra aliam non paren-

tem actione ex ipso contractu & remedio competentem ad obseruantiam contractus vel ad interesse facit etiam text. in l. cum precibus. C. de rerum permu. tex. in l. pe. eo. ti. quibus probatur quod si in contractu innominato interponitur stipulatio: nō habet locum repetitio ex aliqua causa: sed agendum est ex ipsa stipulatione facit etiā tex. in l. labeo scribit. ff. de tra. emptio. tex. in l. fundi partes eo. tit. tex. in l. si sterilis. §. si tibi. ff. de actio. empti. & in expresso istam sententiam & con. tenet Paul. d. Cast. in l. si pecuniam. ff. de con. ob causam. 2. col. num. 6. & ibi alii doct. præcipue Iaf. 3. col. Bald. Pau. & alii doct. in l. quantuis. C. de trāsa. Iaso. in l. cum mota eo. tit. 2. colū. in fine. num. 8. & 9. Sali. in l. sicut. C. de actio & obli. 2. col. num. 4. idem Sali. in l. pe. C. de rerum permu. Iaso. in rub. ff. de verbo. obliga. 7. col. num. 11 licet contrariū teneat Albe. in l. ex placito. C. de rerum permu. 1. col. in me. Alexā. in l. 1. ff. de pactis. pe. col. nu. 17. So. in rub. de verbo. obli. 12. col. nu. 23. Feli. in C. 1. de pactis. pe. col.

Aduertendum tamen q̄ in contractibus innominatis solus vnus habet nomē propriū & elegans. non ad hoc ut ex eo oriatur actio & oblig. sine interuentu rei & adimplemento secuto ab vna parte. & non habeant locum omnia superiora. sed quo ad aliquos effectus particulares ut infra subiiciā & iste est permutatio. C. quando res certa consistens in specie datur ab vtraq; parte nam licet includatur in contractu generali do ut des: tamen quando ab vtraq; parte datur res certa dicitur permutatio tex. est in l. 1. & per totum. ff. de rei permu. tex. in l. 1. & per totum. C. eo. titu. tex. in l. naturalis. §. 1. ff. de præf. verbis. tex. in l. 1. 6. 5. part. & iste contractus permutationis habet maximam vim & similitudinem cū contractu emptionis & venditionis text. est in l. 2. 1. de rerum permu. tex. in l. 1. C. eo. tit. tex. in l. 1. ff. quibus ex cau. in posse. eatur tex. in l. apud coelsum. §. si quis autem. ff. de doli. excep. E: quo primo inferitur quod sicut in contractu empti. & vend. per traditionem transit verum & proprium dominium: vel vsucapiendi conditio ita in contractu permutationis text. est in l. 1. §. 1. cum sequentibus. ff. de publiciana text. in l. sequitur. §. illo. ff. de vsuca. Secundo inferitur q̄ sicut in contractu empti. & vend. habet locum euictio & actio redhibitoria & quāto minoris ita in contractu permutationis text. est in l. si permutationis. C. de euicti. tex. in l. sciendum. §. pe. ff. de edilit. edi. Tertio infero quod sicut in contractu emp. & vend. debetur gabi

la: ita in contractu permutationis: ita disponit
l. 3. en el quaderno de las alcualas quod autē
esset de iure communi vide Bald. & doct. in l.
1. C. de rerum permu.

De contractu verborum.

Summarium.

- 1 **P**ollicitatio quid sit.
2 Quid sit pactum nudum.
3 Quid sit stipulatio & an hodie
de iure Regio Requiritur.
4 Diuersitas inter contrahentes An vitiet
stum contractum verborum,
An interpreti declaranti linguam credatur
5 sine alia prohibitione.

Caput. IX.

Vartò & princi

paliter dixi quod contra
ctus fit & celebrat̄ verbis
& est stipulatio firma so
lemnis & formalis pro cu
ius perfecta solida & ne
cessaria declaratione dico

& præsuppono quod in iure nostro aliud est
pollicitatio aliud est pactum nudum aliud est
stipulatio solemnis & formalis pollicitatio est
nuda & simplex offerentis promissio non secu
ta acceptatione creditoris tacite nec expresse
vt quando quis absenti promittit pecuniam
vel rem. & talis pollicitatio nullam producat o
bligationem civilem nec naturalem nisi fieret
ciuitati vniuersitati collegio ecclesiæ vel ho
spitali textus. est in. l. 1. & per totum. ff. de
pollicitationibus, ibi communi. doctores an
tiqui & noui tex. in cap. scimus. 12. q. 1. & ibi e
tiam comm. docto. tex. in. l. sciendum. §. dictū.
ff. de ædili. edit. tex. in. l. nuda pollicitatione. C.
de contra. & cōmi. stipu. imo etiam si soluisset
posset repetere per conditionem indebiti tan
quam omni iure indebitum: vt in. l. 1. & per to
tum. ff. & C. de condi. indebiti. item etiam ha
bet locum tam de iure ciuili quam canonico:
quia nulla oritur actio nec obligatio: ita tenet
Abbas in cap. cum inter vniuersas de electio
ne fi. col. Feli. in. cap. 1. de pactis. 4. col. & ibi cō
mu. docto. Ias. notabiliter quidem in rub. vius

tituli de verbo. obli. 3. col. nu. 6. Pactum nudū
est duorum pluriumue in idem placitū & cō
sensus sine aliqua forma & solemnitate verbo
rum vt quando quis promittit alicui præsentī
& acceptanti expresse: vel tacite per taciturni
tatem, pecuniam: vel rem tex. est in. l. 1. vers. fi.
ff. de pactis. & ibi glo. or. Bar. & commu. doct.
tex. in. l. 3. ff. de poli. cuius verba sunt. pactum
est duorum consensus atq; conuentio. & ita
tenet & declarat Bar. in. l. 1. C. de pactis. 1. col. &
ibi Cinus & com. alii do. Albe. in. l. iuris gentiū
§. quinimo. ff. de pact. 2. col. & ibi doc. Alexā.
in. l. 1. eo. tit. fi. col. & ibi moderni Imola in ca.
cū contingat de iure iu. 20. col. num. 31. Soci. in
rubri. huius tituli de verb. obli. 6. colū. nu. 11. &
ibi Iaso. 2. col. nu. 4. Rip. 6. col. nu. 21. Fran. Cur.
in rubri. C. de pactis. 1. & 2. col. Iaso. in. l. 1. eius
dem tituli pe. col. & ista est omnium antiquo
rū, & modernorum cōs opinio: sed adueriten
dū q̄ in puncto iuris mihi videtur quod ista o
pinio sit falsa imo dicendū sit q̄ pollicitatio sit
promissio quæ sit absenti & etiā præsentī ta
centi & expresse non consentienti: quia tunc
est solius offerentis promissio pactū vero sit q̄
do sit inter præsentēs & expresse consentiētes
per verba formalia vel equipolentia & iste sit
sensus prædictorum iurium confirmatur quia
alias sequeretur quod simplex & nuda pmif
sio super re vel causa onerosa vel dubia obli
garet aduersarium præsentem & tacentem
quod non est dicendum. Sed quod iura prædi
cta & materia pacti nudi, deberent intelligi &
procedere: quando promissio fieret solum ex
causa lucratiua & vtili præsentī & tacenti ar
gumento text. in. l. qui patitur. ff. mandati &
in regula qui tacet de regulis iuris in. 6. quod
non est dicendum quia esset maxima restrictio
& diuinatio ad prædicta iura, & sic resolutio
videtur quod pollicitatio sit illa quæ sit ab
senti vel præsentī & tacenti & non acceptanti
pactū vero sit illud q̄ sit præsentī & expresse
acceptanti: quia alias nō est cōsensus formalis ex
quo resultet obligatio civilis vel naturalis,
& in terminis postquam sic cogitavi vt delibi
raui reperi Bal. sic tenentem in. l. senium. C. qui
testa. face. po. 2. colū. nu. 4. aretinus in. l. 2. ff. de
legat. 1. 2. col. hostien. in summa de pactis. 1. col.
vers. 1. vbi formaliter dicit quod pactū est duo
rum pluriū ve in idem dandū vel faciendū al
teri ab altero cōsensus verbis expressus animo
obligandi Phi. Decius meliusq; alibi in rub. C.
de pactis Alciat. in re. rubruce huius tituli de
ver. ob. 1. col. & istud pactū pcedit obligationē
nāle quia inuetū & productū est d̄ iure gētiū
quo

quo contractus & conventiones inter homines productæ sunt postea verò superuenit ius civile & approbavit, & confirmavit illud pactum quod habet in se sufficientem & præexistentem causam, ratione cuius datur ei elegans & proprium nomen vt emptio. venditio cōductio, locatio societas & similes mediāte qua approbatione oritur obligatio civilis & per consequens actio illud vero pactum quod non habet in se talem causam à iure inuentam & approbatam sed aliam onerosam vel lucratiuam non est approbatum nec omnino reprobatur de iure civili set ren. ã sit in sua prima simplici & debili forma & ex eo tantum oritur obligatio naturalis non vero civilis nec actio. ad exigendum nisi in aliquibus casibus specialibus. text. in. l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. text. in. l. Stichum aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de solu. text. in. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regu. iur. text. in. l. iuris gentium. ff. de pact. & utrobique communiter doctores & ista obligatio naturalis operatur aliquos notabiles effectus vt compensatio impedit soluti repetitionem. item quod pro ea possit efficaciter obligari fideiussor. itē etiam pignus pro ea retineri & denique obligari in foro conscientie vt latē, & magistraliter concluditur in dictis locis: & istud pactum efficaciter obligat & producit actionem de iure canonico vt in. ca. 1. de pactis. & ibi communis oppositi. & iste est verus realis & magistralis sensus huius articuli. Slipulatio solennis in qua magis est infirmitas est contractus verborum quæ fit & celebratur præcedente interrogatione creditoris & secuta responsione debitoris text. est in. l. 1. huius tituli de verbo. obli. text. in. l. 1. §. stipulatio. eo. tit. text. in. l. 1. §. verbis. ff. de actio. & obligatio eo. tit. text. in. l. obligamur eo. tit. text. in. l. 1. in l. de verb. obli. & idem disponit. l. 1. tit. 11. part. & licet in hac stipulatione, & contractu verborum requiratur consensus sicut in contractibus qui contrahuntur consensu & requiratur, alia solemnitas quæ in aliis contractibus requiritur tamen dicitur contractus verborum propter prædictam solemnitatem principaliter in eo requisitam: ex quo primo infero quod talis contractus verborum & stipulatio non potest fieri per scripturam etiam inter presentes vt si partes nolunt intelligi à circumstantibus & vna interrogat per scripturam & altera respondet per scripturam vel alio quouis modo ita probat. text. iuncta gl. in. l. titius. la. 2. ff. de constit. pecu. & ibi expresse tenet Bart. & com. docto. Bald. in ista. l. 1. de verbo. obli. & communiter

etiam docto.

Secundo infero quod talis stipulatio & contractus verborum debet fieri mediante instrumento habili ad loquendum vnde non sufficeret exprimere mentem & intentionem conu. vel tuba: vel alio simili instrumento quia non sunt verba apta & congrua nec proficiuntur mediante instrumento habili ordinato à natura ad loquendum: ita probat text. in ista. l. 1. §. si. infra isto titu. & tenet expresse Bal. in rubri. extra de præscrip. col. alius tamen contractus qui celebratur consensu bene posset fieri & celebrari text. est singu. in. l. labeo in fi. ff. de supe. legat. & probat text. in. l. si stipuler. §. si. infra isto titu. & ita tenet & declarat Bal. in. l. falsus. C. de furtis num. 12. Vincentius Iaso. & moderni. in dict. §. si. infra ista. l. Tercio infero quod non sufficit in hoc contractu exprimere verba. per literas vel cifras in quarum significatione partes consensissent vt si prius conueniunt inter se dicendo. a. intelligatur promittis mihi centum & respondendo. 6. intelligatur promitto: quia verba non fuerunt apta ad contrahendum ista est glos. singularis in iure in. §. in hac. In l. de verbo. obli. in. glo. fi. quam ibi tenet & sequitur Angel. Nicola. de neapo. & commu. docto. & reputat singularem Bal. in. l. 1. huius tituli prope finem & reputat ibi vnicam Ange. & est communis op. secundum. Ia. in ista. l. 1. §. si. pro qua. glo. & commu. opi. facit text. expressus in dict. §. si. huius. l. 1. ibi dum dicit text. dum modo ei, congruenter respondeatur. text. in. §. in hac. ver. si. in l. eo. tit. Quarto infero quod non sufficeret in hoc contractu verborum exprimere mentem & consensum per signa illud significantia: aduertendum tamen quod licet in hoc contractu verborum requirantur verba apta & congrua tamen non requiruntur verba propria & formalia promissionis: sed sufficiunt æquipolentia vt si quis dicat & interroget alium promittis mihi centum: vel talē rem? & alius dicat quid nival cur non? quia tali casu bene valeret & teneret promissio & obligatio sicut si diceret promitto. text. est formalis & expressus in ista. l. 1. §. si quis ita infra isto tit. & ibi glo. or. & commu. doct. hodie tamen de iure regio nulla requiritur stipulatio in aliquo actu vel contractu. Sed indistincte oritur actio & obligatio, expollicitatione vel quolibet nudo & simplici pacto vel ex qualibet promissione: ita disponit illa lex valde generalis & comprehensua. 3. titu. 8. libr. 3. oia. imo non requiritur expressa & formalis promissio: sed sufficit sola voluntas & intentio

tio partis volentis se obligare ita expresse pro-
 bat in quantum dicit parendo que vno se-
 quifo obligat a otro, quede obligado & c. Ex
 qua generaliter collige quod ex omni actu vel
 promissione ex qua iure communi nulla orie-
 batur actio nec obligatio ciuiliis nec naturalis
 hodie oritur vtraq; & addit, & excedit ius ge-
 nium canonicum & ciuile, quia ex eis nulla o-
 riatur actio & obligatio expollicitatione vt
 supra dictum est: tamē hodie in nostro regno,
 bene oritur efficax actio & obligatio per di-
 ctam legē regiā. Vnū tamē est quod per hoc
 virtus qualitas & natura huius contractus ver-
 borum & eius materiæ non tollitur nec abro-
 gatur. Sed tantum tollitur forma & solemnitas
 à iure, in eo requisita vnde quoad omnes a-
 lios effectus paria sunt stipulationem interue-
 nisse: vel hodie nudam & simplicem promissio-
 nem præcessisse. Aduertendum tamen est
 quod videtur à sufficienti partium enumeratione
 quod iste contractus verborum stipulatio &
 nostra lex regia nihil operetur: nec sit
 necessaria quia aut contractus & promissio ha-
 bet causam & illa sufficit vt oriatur actio sine
 stipulatione & alia solemnitate. Si verò nō ha-
 bet causam contractus nō valet saltem opposi-
 ta exceptione doli vt in. l. 2. §. circa. ff. de doli
 excep. & ibi glo. or. Bar. Albe. & commun. do.
 Sed notabiliter & subtiliter respondeo quod
 si contractus verborum stipulatio vel hodie
 nuda, & simplex promissio de iure regio ha-
 bet causam quæ de perse valet & inducit con-
 tractum proprium, & specialem & de tali cau-
 sa vere & realiter constat tunc non est necessa-
 ria stipulatio nec contractus verborum nec de-
 cisio tex. indic. lege ordinmēti: Sed si appona-
 tur causa sufficiens & efficax tamen de ea nō
 constat nec probatur, tunc requiritur stipula-
 tio de iure communi: & sic est iste contractus
 verborum, vel de iure regio simplex & nuda
 promissio, & hoc casu proprie verificatur con-
 tractus verborum & dispositio nostre legis re-
 giæ vnde si fiat promissio ex causa emptionis
 venditionis, societatis, donationis, mutui, com-
 modati, depositi contractus innominati: vel al-
 terius cuiuslibet contractus dato quod de tali
 causa non constat, valet & tenet contractus, &
 promissio eius & oritur efficax actio & obli-
 gatio si verò nulla causa interueniat, vel inter-
 ueniat talis quæ non sit sufficiens ad producē-
 dam obligationem, licet de ea constaret vale-
 bat olim mero iure per stipulationem & simi-
 liter hodie de iure regio: sed obstat excep-
 tio nisi creditor probet causam vel quod

debitor promisit scienter sine causa quia tūc
 videtur donare: vt in. l. 2. §. circa. ff. de do-
 li except. & ibi glo. or. & commu. doct. quod
 perpetuo tene menti quia alibi non inuenies
 sic resolutum & declaratum.

Item quæro prosequendo materiam an &
 quando diuersitas inter contrahentes vitiet
 hunc contractum verborum in qua resolutio-
 ne facio sequentes conclusiones. I. conc. diuer-
 sitas in quātitate quia præcessit interrogatio
 de minori summa & sequatur responsio de
 maiori vel econtra si præcessit interrogatio de
 maiori & sequatur responsio de minori semper
 valebit in minori. text. est in. l. 1. §. si stipulanti
 infra isto tit. & ibi cōmu. docto. & idem dispo-
 nit. l. 26. tit. 11. 5. par. cuius ratio potest esse quia
 licet sit diuersitas in quātitate tamen vna & ea-
 dem est obligatio virtus & substantia eius &
 illud quod differt secundum plus vel minus
 non dicitur differre in substantia & realitate
 vt in. l. 1. ff. de fundo. instruc. vnum tamen est
 quod stante prædicta. l. regia crederem quod
 sit obligatus promissor in tota summa maiori
 quam promisit: quia in eo est animus obligan-
 di & in recipiente nō potest considerari dis-
 sensus confirmatur quia solemnitas quæ non re-
 quiritur in actu si interueniat & minus apte
 nō vitiat actum text. est in. l. 1. verfi. fi. C. de rei
 vxor. actio ergo cum hodie nulla requiratur
 interrogatio sequitur quod valebit responsio
 & promissio de maiori summa quam debitor
 sponte & sua voluntate fecit: quod tamen in-
 tellige in contractu lucratiuo secus verò in cō-
 tractu oneroso quia diuersitas in quantitate
 vitiet contractum & nō valeret etiam in mino-
 ri quia esset præiudicium creditoris tex. est qui-
 sic debet intelligi in. l. si decem. ff. locati &
 ibi expresse 3. glo. or. Odo. fre. Bar. Albe. Bald.
 Paul. Sali. Fulgo. & cō. do. q. subintellige quā-
 do in contractu oneroso præcessit interroga-
 tio de maiori summa & sequatur responsio de
 minori quia non valebit in aliquo. secus tamē
 est quando præcessit interrogatio de minori
 summa & sequatur responsio de maiori quia
 tunc valebit in minori ita probat. tex. in dict.
 l. si decem iuncta communi opinione & tenet
 expresse Bar. in. l. 1. §. si stipulatio infra isto tit.
 2. oppo. & ibi Pau. de Cast. in fi. ange. 1. colum.
 Imola secunda colum. Roman. tertia colum.
 & communiter moderni. Alb. in. §. si quis sim-
 pliciter eiusdem legis. 5. colum.

Secunda conclu. diuersitas in qualitate vel
 in tempore quia præcessit interrogatio pura
 & sequitur responsio conditionalis vel in diē
 in

vel è contra viciatur stipulatio tex. est in l. prima. §. si quis simpliciter infra isto titul. & ibi communis opinio & concordat lex. 26. titul. vndecimo. quinta part. & ratio est quia ex diuersitate qualitatis colligitur dissensus contrahentium item etiã quia diuersitas in qualitate inducit diuersitatem in substantia ex quibus nouiter infero quòd ista senten. & cõclu. procederet etiam hodie stante nostra. l. ordinamenti cum aperte consideretur diuersitas in substantia contractus & obligationis & aperte colligitur dissensus contrahentiũ, ita Bart. in dict. §. si quis simpliciter & ibi Albe. Paul. Iaso. & communiter alii docto. idem Bart. in §. si stipulanti eiusdem legis. secunda opposi. & ibi Paulus. & doctores. Baldus in l. pacta nouissima. C. de pactis final. columna. confirmatur quia mutatio alicuius qualitatis semper constituit rem diuersam vt in l. Iulianus §. si quis rem. ff. ad exhiben. & in l. labeo. ff. de verbo. significatio. & in l. mulier vers. 1. eodem titul. & in l. Lucius. §. sempronix. ff. de legat. 3. aduertendum tamen quod ista sententia & cõclusio benè procedit quando est diuersitas in qualitate tamen quando est diuersitas in tempore videtur dubium maxime si præcessit interrogatio de certo tempore & respondeatur de breuiori quia tunc talis diuersitas respicit solam dilationem solutionis non verò substantiam obligationis argumen. text. in l. quod in diem. ff. de solu. tex. in l. quod quis. ff. de actio & obligatio. tex. in l. cum tempus. ff. de regul. iur. tex. in l. stipulatio ista. §. inter. certam infra isto titul. tex. in l. eum qui. ff. de annuis lega. & forte ex ista ratione licet non exprimat nec è claret tenet Roma. in l. 1. §. si. isto titul. final. col. nu. 24. sed salua eius pace firmiter teneo contrarium imò quod talis contractus & obligatio omnino viciatur per iura & fundamenta superius allegata & in terminis ita probat tex. in §. præterea in l. de inuti. stipu. vbi. habetur quòd si præcedat interrogatio de die certo & sequatur responsio & promissio pura non valet nec tenet contractus & per illum tex. ita tenet Alexand. contra Roma. in dic. l. 1. §. si quis simpliciter. 1. col. infra. isto tit. & ibi Soci. 2. co. Aretinus. in §. si stipulanti eiusdem legis idem Areti. in §. si. eiusdem legis. fi. col. Vincentius melius quàm alibi in dict. §. si quis. simpliciter. 2. col. neque obstat ratio contraria & eius difficultas quia procedit & intelligit quãdo dies vel tẽpus ponitur gratia debitoris & differenti solutiones: secus vero si gratia creditoris quã ante non potest solui tex. est in l. in fidei comi

fi. §. cum polidius. ff. de vsuris tex. in l. si ita rectum. §. pegasus. ff. de lega. 2. sed in nostro casu. eo ipso quod stipulator interrogat de vno die vel tempore promissor vero respondit de alio etiam anteriori videtur esse dissensus partium quia intentio creditoris stipulantis aperte colligitur quod nõ vult solutionem ante sibi fieri & per consequens dies vel tempus respicere fauorem suum ex quo inferitur quod regula quæ habet quod debitor in diem potest ante diem vel tempus soluere etiam inuito credito re vel debitum deponere & consignare vt deinceps pereat periculo creditoris vt iuribus supra allega. debet intelligi quando gratia debitoris apponitur: secus vero, si gratia creditoris vt in nostro casu. colligitur & præsumitur quãdo præcessit diuersitas interrogatiõis & responsionis & est subtilis cõsideratio ex quibus singularia infero quod ista sent. & conclu. procederet etiam hodie stante lege ord. quia diuersitas qualitatis vel temporis viciaret contractũ & obligationem quia licet non requiratur aliqua stipulatio: sed sufficiat quilibet simplex, & nuda promissio debitoris, tamẽ quando præcessit interrogatio creditoris cum certa qualitate vel tempore & sequatur responsio diuersa debitoris viciaretur contractus & obligat, cũ ibi colligatur dissensus partium.

○ Tertia conclu. quãdo est diuersitas in re quã præcedit interrogatio de vna re & sequitur responsio de alia tunc semper viciatur cõtractus & obligatio quia ibi est omnino dissensus partium. tex. est in l. inter stipulantes. §. 1. j. hoc. tit. tex. in l. continuus. §. 1. eo. ti. tex. in §. si de alia. in l. de inuti. stipu. tex. in l. 23. tit. 11. 5. partit. & ista con. procederet hodie de iure regio. flãte lex. ordi. p. rationes superiores assignatas in 2. con. quia nõ datur isto casu cõsensus partiũ.

Quarta conclusio si præcedat interrogatio de pluribus rebus & sequatur responsio de vna tantum contractus & eius obligatio valet in ea tantum quia in ea datur cõsensus partium item etiam quia tot sunt contractus quot res in eo deducte ergo dato quod non valeat in aliis. valeat tamen in ea qua partes concordant & eius contractus nõ viciatur text. est in l. inter stipulantes. §. si stipulante vers. fi. infra isto titu. tex. in l. quod dicitur eo. tit. text. in l. scire debemus eo titu. & idem est e contra si præcedat interrogatio de vna re & sequatur responsio de ea & aliis valet tantum in ea de qua præcessit interrogatio quia in ea sola datur & confideratur solemnitas requisita in cõtractu. tex. est in l. 1. §. sed si. mihi pamphilũ infra isto titu.

& ibi glo. or. & commu. doct. crederem tamē quod hodie isto casu bene valeret promissio debitoris in omnibus rebus per eum promissis per dicta. l. ordinamen. quia n aliis rebus, i- deo non valet: quia deficit stipulatio forma, & solemnitas eius non verò ex defectu cōsensu: sed hodie stante prædial. talis stipulatio non requiritur: sed tātum voluntas, & consensus ergo valeat, & teneat in omnibus.

Quinta con. quando præcedit interrogatio alternatiua de tali, aut tali re, & sequitur respōsio de vna sola, vel è contra, si præcedit interrogatio pura, & simplex de vna re, & sequitur responsio alternatiua de ea aut de alia viciatur stipulatio, & promissio in omnibus, & nō valet in aliqua. textus est in. l. inter stipulantē §. si stipulante infra isto titulo. ibi gloss. ordi. & commun. docto. cuius ratio est quia his casibus maxima est diuersitas in qualitate contractus cum alia longe diuersa sit stipulatio pura quam alternatiua in forma substantia, & effectū: & per consequens non concurrat consensus partium: vt in. l. plerunq; §. final. ff. de iure doti & in. l. eum qui certarum §. fin. infra isto titulo. & in. l. vbi autem non apparet §. qui illud aut illud eodem titulo. & in. l. illud aut illud. ff. da constitu. pecul. & in. l. quod te mihi. ff. si cert. petat. & in. l. slichum aut pamphilum. ff. de solu. & in. l. non utiq; ff. de eo q certo loco. & in. l. si in emptione §. final. ff. de contra. emptio. & in. l. cum is. ff. de con. inde. & in. §. huic autem. in. l. de actio. ex qua ratione infero quod etiam hodie procederet ista conclusio. stante lege regia ordi. quia aperte datur disensus partium

Sexta con. si præcedat interrogatio de vna re, & sequatur responsio de alia penitus diuersa, & diuersitas in continenti placeat creditori valet contractus & promissio. text. est in. l. i. §. si quis simpliciter infra isto titulo. & ibi commun. doct. & idem disponit lex. 26. titu. ii. §. part. cuius ratio est quia licet tali casu non præcedat interrogatio de ea rede qua responsum est tamē secuta complacentia interrogantis in continenti videtur interuenire quædam noua stipulatio fictione iuris in qua fingitur talem interrogationem præcessisse qualis est responsio. ita pbat ibi tex. & commun. docto.

Septima con. si præcedat interrogatio cuiuslibet rei vel quantitatis, vel formæ, vel qualitatis, & sequatur responsio simplex, & absoluta valet, & tenet contractus & obligatio quia responsio, & promissio cōsetur facta de omnibus cōtentis in interrogatione. text. est in. §. præ-

terea in. l. de inuti. stipu. & ibi notat & cōm. dat glo. or. faber Ange. nicho. Platea & cō. do. & per illum text. ita tenet Bart. in. l. i. §. si quis simpliciter infra isto titulo. i. col. & oppo. Albe. si. oppo. & ibi com. moderni.

Octaua con. quando est diuersitas tantum in sono vocis nō verò in substantia, vel effectū vt si præcedat interrogatio de centum aureis & sequatur responsio de florenis, vel pecuniis aureis alterius generis, eiusdem tamen quantitatis. valet, & tenet contractus & obligatio, & non viciatur: quia materia est eadem. f. aurea: licet forma monete, sit diuersa, & sic non videtur esse diuersitas in tali contractu, vel re ita probat tex. singu. in iure in. l. quæ extrinsecus infra isto titulo. cuius verba sunt nam stipulanti denarios eiusdem quantitatis aureos spondendo obligaueris, & ad hoc notat & cōm. dat ibi Bar. Ange. & com. doc. cuius ratio etiam est quia in numis non consideratur affectio: sed valor & effectus: vt in. l. numis. ff. de iur. iuran. si vero interrogatio fiat de vna materia: vt si quis dicat promittis mihi centum aureos, vel florenos & debitor respondeat de alia & promittat valorem eorum in alia diuersa moneta argentea aerea vel alterius monete, vel pecuniæ. est pulchrum dubium an valeat vel non & videtur quod nullo modo valeat quia est diuersitas in materia, & substantia argu. tex. in. l. i. §. si quis simpliciter infra isto titulo. & in. §. si de alia in. l. de inuti: stipula. & in expresso ita tenet Bart. in dict. l. quæ extrinsecus infra isto titulo. in fine & ibi Albe. Bald. Paul. & commun. nōdorni idem Bart. in. l. i. §. si. infra eò. & ibi etiam commun. doct. sed salua eorum pace ego teneo contrariū imo q̄ indistincte cogatur creditor recipere in qualibet moneta etiam diuersa materiæ & formæ nisi probet se damnum passurum & per consequens valeat & teneat talis contractus promissio & obligatio, per text. in. l. Paulus la prima. ff. de solu. ita ex prædicta ratione quia in numis nō consideretur affectio vnum tamen est quod si sequatur responsio de materia vel pecunia meliori valet promissio: vt si præcedat interrogatio de pecunia argentea & sequatur de aurea quia tunc non censetur diuersa cum comparatiuum præsupponat positiuum: vt in. l. vbi autem infra isto titulo. ita solus imola in dicta. l. Paulus de solut. sed secundum meam opinio. indistincte valet promissio & omnia remanent plana.

Nona cō. diuersitas inter interrogatē & respōdentem in modo loquendi viciat stipulationē &

& contractum verborum quando modus loquendi non est aptus & congruus à naturali cet interueniat cōsensus partium, vt si partes volunt contrahere stipulationem & contractum verborum. & nolūt intelligi à testibus. vel circumstantibus & conueniunt inter se q̄ dicendo à intelligatur promittis & dicēdo. b. intelligatur promitto, vel per similes cifras nā talis stipulatio, & obligatio est ipso iure nulla quia verba non fuerunt apta ad contrahendū & præcedens conuentio non fuit stipulatio, nec contractus verborum vt in. l. i. & quasi per totum infra isto tit. & in terminis ista est glo. singularis, & vnica in. §. in hac. insti. de verbo. obligatio. in glo. fin. quam ibi ad hoc notat & commendat Ange. nicho. de nea. & commun. docto. & ad hoc eam reputat singu. Bal. in ista l. prima in fine & reputat vnicam Ange. dicit etiam singularem in iure imola in. §. si quis: ita infra ista lege, & ista est commun. opinio. secū dum Iaso. in. §. fin. infra ista lege prima colū. num. tertio: hodie tamen attenda prædicta lege nostra ordi. teneo pro constanti quod talis promissio & obligatio valeret & teneret quia non consideratur nec requiritur aliqua forma, & solemnitas verborum: sed tantū voluntas & consensus partium decima. & notanda conclusio est quod si præcedat interrogatio in vna lingua, vel idiomate, & sequatur responsio in alia penitus diuersa quia forte contrahentes sunt diuersę nationis valet & obligat. textus est in ista. l. prima. §. final. & ibi notat & commendat glo. ordinaria Bart. & commun. docto. text. in. §. in hac versi. vtrum inst. eodem titul. & idem est in alio actu quia similiter testamentum potest fieri in qualibet lingua text. est in. l. qui testamentum. §. final. ff. de testa. tex. in. l. hac consultissima. §. fin. C. de testa. Itē fideiussio potest fieri in qualibet lingua text. est in. l. grecæ. ff. de fideiu. text. in. §. penul. insti. eodem titul. modo principalis se obligauit eadem lingua modo diuersa. Itē tutela vel cura potest dari & discerni qualibet lingua text. est in. l. final. C. de testa. tute. item acceptilatio nouatio, & quilibet distractus potest fieri in qualibet lingua text. est in. l. inutilis. §. final. ff. de accepti. Item libertas potest dari qualibet lingua tex. est in. l. directas. C. de testamen. man. item sententia potest ferri qualibet lingua text. est in. l. iudices. C. de sentent. & interlocuto. omni. iudi. imò magis est omnes prædicti actus & contractus possunt fieri sub diuersis linguis simul iunctis & sic pars in vna lingua & pars in alia: ita pulchre Bald.

in dict. l. iudices & patet secundum, e^m in passione domini nostri in titul. appposito in cruce s. Iesus nazarenus rex iudeorum qui fuit scriptus grecæ hebraicæ & latine: adde tamen q̄ prædicti actus, & contractus, & omnes alie celebrati in qualibet lingua valent & obligant quando partes eam intelligunt, vel quando per interpretem est declarata. text. est singularis, & vnica in. §. final. infra ista lege & ad hoc notat & commendat ibi Bart. & communiter docto. & reputat & vnicum Bal. in. l. directas. C. de testa. manu. idem Baldus in. l. iudices. C. de sentent. & inter. omni. iudi. idem Bald. in capit. causam matrimonij deprobat reputat etiā vnicum Iaso. in dict. §. final. secunda columna & Vincentius. 9. columna & Felinus in capit. ueniens el primo de testi. penult. colum. num. 19. vnum tamen est quod edictum generale q̄ proponitur in aliquo loco publico, vt veniat in notitiam omnium quo ad aliquem effectū debet proponi lingua, & verbis quæ cōmuniter magis versantur in illo loco vnde si in nostro regno proponatur aliquod edictum in ciuilibus vel criminalibus in aliquo loco vbi fiunt nundine & contractationes & congregantur gentes vel generaliter proponatur in qualibet parte vt omnibus pate fiat proponi verbis quæ in tali loco magis communiter versantur, & sic in nostro regno verbis vulgaribus nostris & nocebit omnibus extere nationis quæ tenebantur inquirere sermonem regionis vbi contrahunt & si alio idiomate lingua, vel verbis proponeretur nulli noceret qui posset quis excusari ignorātia literarum: ita probat textus singularis in iure in. l. sed & si pupillus §. i. ff. de inlitoria, & ibi notat & commendat docto. & ad hoc considerat Albe. in. §. fi. infra ista lege secunda colum. & ibi Areti. i. colum. & tale edictum generale debet proponi in loco magis publico vt platea foro vel ecclesia. item non valde alto nec infirmo sed medio. Item non debet statim tolli postquā sitpositū sed ibi perpetuo dimitti ita probat. tex. in dicto versiculo literis & ibi nota & commendat Albe. Bald. Paulus & communiter doctores. Aduertendum tamen est quod prædicta debent intelligi isto modo quod in actibus, vel contractibus in quibus interueniat interpres ad declarationem lingue, vel idiomatis, si postea inter partes vertatur aliquod dubium sup hoc an fecerit vel nō, talis interpres deponet coram iudice cum iuramento qualiter declarauit partibus tempore actus vel contractus, linguam idioma, vel illa verba dubia de quibus

quæritur. Sed pulchrum dubium est an soli interpreti credendum sit sine alia probatione, vel ad miniculo, & videtur quod non quia vni testi non est credendum etiam si præclara præfulgeat dignitate text. est in l. i. iurisiurandi in fine. C. de testibus. text. in capitul. licet vniuersis de testibus cum simi. Sed resolutiue dico quod si talis interpretis fuit assumptus de voluntate partium & de hoc constat confessione earum vel alia probatione: vel iudicii soli interpreti creditur & eius declarationi est standū iia probat text. singul. in l. Theopompus. ff. de dote præle. text. in l. fin. C. de fidei commiss. text. in dict. l. prima. §. fin. infra isto titu. in quantum loquitur in singulari, & nullum aliud genus probationis requirit & ita videtur tenere Bar. ibi secunda oppositio. & communiter moderni, si vero nõ fuit assumptus de voluntate partium vel de hoc non possit constare tunc aut solus ille interpretis reperitur in ciuitate, vel loco, & non alius, & illi soli creditur & facit plenam fidem, & probationem, aut plures reperiuntur, & requiruntur duo, & vni non datur tunc plena fides: ita probat text. in autent. de non alienand. aut permutan. re. eccles. §. quod autem. colla. secunda ibi dum dicit duobus per tempora primatibus mechanicis &c. & iterum dum dicit aut etiam vno, si vnum solum ciuitas habeat vbi disponit, quod pro estimanda aliqua re, & valore eius debent adhiberi duo periti in arte, si reperiri possunt aliàs sufficit vnus tantum probat etiam text. in l. semel. C. de re mili. li. 12. & ibi commun. docto. & ita etiam videtur tenere Bart. in dict. l. i. §. fi. infra isto titulo. prima columna. quarta & ibi alii docto. Bald. in l. directas. C. de testamen. manu. idem Bald. in capitu. penultimo. de proba. secunda columna. idem Baldus in l. iudices. C. de sentent. & inter. om. iu. Bart. & communiter doctores in l. mutum. ff. de acquirend. hæredita. idem Barto. i. constitu. digestorum. fi. colum. idem Bart. in l. i. ff. de ven. inspi. idem Bar. in l. comparationes. C. de fide. instrum. & ibi comun. doct. canonistę in cap. proposuisti de proba. quod reputo notabile in pratica & ex superioribus colligo & infero notabilem doctrinam & genericam conclusionem quod si in aliqua lite vel causa vertatur dubium super eo quod consistit in peritia scientia vel arte committitur peritis in illa arte. & statuer eorum dicto testimonio, & declarationi secundum prædictam distinctionem ex quo primo in specie infero, quod si vertatur dubium super infirmitate vulnere vel cicatrice alicuius personæ debet per iudicē

committi medicis & chirurgis, & peritis in illa arte, & terminis: ita probat text. singul. in l. semel. C. de re militari lib. 12. vbi habetur quod quando dubitatur an miles, sit sanus, vel infirmus: vt sic debeat excusari, vel dimitti à militia, vel nõ committitur prædictis personis, & statuer eorum dicto, & ad hoc illum text. notat, & commendat glo. or. Bart. Odofr. Lucas de pœna. Platea. & cõ. doc. & reputat singul. imola in capi. proposuisti de proba. probat etiam text. melior de iure in capi. significasti el. 2. de homicidio cuius verba sunt: vt peritorum iudicio medicorum talis percussio assereretur non fuisse letalis, & ibi ad hoc notat & commendat hostien. 2. colū. Ioan. An. 2. col. Anto. Car. Abbas Anch. & cõ. doc. Bald. & com. moderni in l. si ab hostibus §. i. ff. soluto. matri. de quo articulo magistraliter dixi in materia delictorum in delicto homicidii. Secundo infero quod quoniam vertitur dubium an aliquæ mulier sit prægnas, vel nõ, vel aliqua puella sit corrupta, vel nõ committitur iudicio obstericũ & earum testimonio dat fides text. est in l. i. ff. de vetre. inspi. text. in c. pposuisti & in c. p. de prob. text. in c. fraternitatis. d. frigi. & male. text. in c. fi. eo. tit. text. in c. nec aliqua. 27. q. 1. & vtrobiq; com. doct. Tertio infero quod quoniam vertitur dubium super actione redhibitoria, vel quæto minoris an aliquæ animal sit morbosum, vel nõ debet committi officialibus & veteranis, & sic peritis in illa arte. Quarto infero quod si vertatur dubium super valore, & estimatione alicuius edificij debet committi mechanicis architectis fabricis, & aliis officialibus peritis in illa arte: ita probat text. in autent. de non alienan. aut permut. re. eccles. §. quod autem dictum est colla. 2. & ibi comun. doct. Quinto infero quod quoniam vertatur dubium super valore & estimatione alicuius rei mobilis committitur officialibus & personis que verisimiliter de eo possunt scire, & cognoscere, & precipue declarare text. est in l. hac edictali. §. his illud verbi. mobilium. C. de secun. nup. & ibi comun. docto. Sexto infero quod quando vertitur dubium super literis alicuius scripturę, & debeat fieri comparatio literarum ad aliquem effectum committitur peritis tabellionibus, vel scriptoribus, vt deponant, & declarent circa similitudinẽ literarum text. est capitalis, & expressus in l. comparationes verbi. oēs. C. de fide. instru. & ibi glo. or. & cõ. doct. Septimo infero quod quoniam vertitur questio, vel dubium super cõfinibus alicuius fundi committi debet agrimensoribus: vt per declarationem eorum determinetur. text. est nota in l. si irruptione. §. ad officium. ff. finium regun. text. in l. 3. eo. titu. text. in cap. quia indi

cante de præscript. tex. in. l. r. & per totum. ff. si
 menfor falsum modum dixerit. & vtroque
 cōmun. docto. Octauo infero quod quando
 vertatur lis vel quæstio super auro argento.
 moneta: vel aliquo metallo debet recurrere ad
 clarationem alicuius officialis periti in illa ar-
 te. generaliter & finaliter dico quod quando
 vertitur dubium super aliqua re facta: vel ne-
 gotio debet committi officialibus peritis in eo
 argumento supra dictorum iurium & in ex-
 presso istam practicam & doctrinā An tenet
 in. l. arbitrio. ff. qui satis. cogan. fin. colum. &
 ibi communis schola doctorum.

- 8 Si in contractu interuenit res particularis
 in genere an sit omni respectu diuiduus.
 9 Si pars debiti soluat in pendenti est obliga-
 tio donec totum soluat quando debitum
 procedit ex contractu indiuiduo.
 10 Si heredes promissoris discordant in solutio-
 ne quomodo reducentur ad concordiam.
 11 Si heredes debitoris obligationis generi-
 cæ, nō concordent gñaliter vnus possit agere
 contra alium.
 12 Contractus Alternatiuus An sit Diuiduus
 Vel indiuiduus.

DE INDIVIDUIS.

Summarium.

Quando res dicatur diuidua, vel
 indiuidua materialiter vel se-
 cundum naturam.

Quando res dicatur diuidua vel
 indiuidua secundum iuris dispositionem

- 1 Contractus, in quo interuenit res quæ pon-
 dere nu. vel mensura cōsistit an sit diuiduus.
 vel indiuiduus.
 2 Si in contractu continetur res mere diuidua
 quæ pondere num. vel mensura consistit qui-
 libet hæres tenetur pro parte taliter quod et-
 iam si aliquis eorum efficiatur nō soluendo
 alii cohæres non tenentur pro eo soluere.
 3 Si pars pecunie debite soluat creditori.
 An valeat solutio
 4 An creditor possit petere à debitore partem
 debiti.
 5 Si in contractu interueniat res certa & de-
 terminata, An contractus sit omni respectu
 diuiduus.

- 13 Si plures sint domini vnus serui qui dedit
 damnū, vel noxam quilibet dominorum te-
 netur in solidum.
 14 Actio de aqua pluua arcenda datur contra
 eum qui fecit damnnum.
 15 Seruitus, vel res in corporalis an sit diuidua
 vel indiuidua.
 16 An seruitus promissa possit diuidi inter hæ-
 res ad hoc, vt teneat in solidū: vel pro parte
 17 Quilibet hæres creditoris cui fuit promissa
 seruitus potest agere ad seruitutem in solidū.
 18 Vsus fructus an sit diuiduus, vel indiuiduus
 19 Seruitus vsus an sit diuidua, vel indiuidua
 20 Obligatio alimentorum an sit diuidua, vel
 indiuidua.
 21 Si in obligatione continetur factum an ta-
 lis contractus sit diuiduus, vel indiuiduus.
 22 An ille qui tenetur ad factum præcise com-
 pellatur facere.
 23 An possit quis promittere factum alienum
 & si promissum sit cum iuramento an valeat.
 24 An valeat pactum mariti quando promit-
 tit habitare in perpetuū cū vxore in taliloco.
 25 Factum an sit diuiduum, vel non

CAPVT. X.

*conuincit
indici
sic
sua.*

Ntem principali-
ter quero q̄ cōtractus dicā
t̄, diuidui, vel nō quaer
te est materia subtilissima
& de apicib⁹ iuris, in qua
dicunt doctores atiqui-
quos referunt moderni in. l. 4. §. cato infra isto
titu. quod omnes alias mirum in modum
excedit, & quod in eius intelligentia non mi-
nus palpitauerūt quam hercules in lerneō cō-
flictu dixit etiam cinus in auten. hoc. ita. C. de
duobus reis. i. col. in fine: quod est arduum &
profundum pelagus. dicit Pau. de Cast. in. l. si
seruus in indicio. §. si plurium. ff. si quis cau. 3.
col. idem Pau. in. l. stipulationes non diuidun-
tur quarta col. Iaso. Ripa & moderni in. l. 2. §.
& harum & in dict. l. 4. §. cato & in dict. l. stipu-
lationes non diuiduntur infra isto titu. quod
est subtilissima & de apicibus iuris tandem di-
cit glo. ord. in. l. 3. eiusdem tituli miranda noui-
tas subtilitas quis eam ruminabit in qua ego
maximo labore, & studio per viam summę, &
resolutionis ex mente omnium iurium & do-
ctorum de ista materia loquentium compen-
dium, & lucidam veritatem proponere volui,
& in primis pro capitali fundamēto magistra-
liter dico quod aliquando res dicitur diuidua
vel indiuidua materialiter: vel secundum natu-
ram, & tunc dicendum est quod regulariter
quelibet res de mundo potest dici diuidua cū
naturaliter possit per partes diuidi, & harum
aliquando subiectum substantia & effectus e-
ius non corrumpitur vt si diuidatur fundus:
vel similis res immobilis text. est in. l. gaius. §.
titius. ff. de lega. 2. quem ibi ad hoc notat Bart.
Bald. Pau. Imola, & commun. docto. & repu-
tat singul. & vnicum Albe. illum etiam ad hoc
notat & commendat glo. or. in. l. iubemus la. 2.
C. de sacro. eccle. probat etiam text. in. l. locus
in medio. ff. de verbo. significatione. text. in. l.
quod in rerum. §. si quis post in fine. ff. de leg.
primo lex. in. l. plane la. 1. §. final. eodem titul.
text. in. l. si quis duas. §. penul. ff. commun. pre-
text. in. l. quarta. §. fin. ff. finium regun. simili-
tere tiam naturaliter potest diuidi quelibet a-
lia rescuius diuisione subiectum eius corrup-
pitur. vt si diuidat homo equ⁹ vel aliud quod
libet animal: vt patet ad oculū & sensum nec
oportet alegare aliqua iura de hoc quia vt di-

cit Aristo. querere legem vbi est ratio natura-
lis est infirmitas intellectus: sed vt etiam iure
probetur. text. est in capi. afferte de praesump-
text. in. l. an dannum. ff. de poenis textus in. l.
capitalium eodem titulo & istam regulam &
doctrinam licet: sic non declaratam ponit bar
in. l. stipulationes non diuiduntur infra isto ti-
tu. septima columna num. 18. & ibi Ange. se-
cunda columna Paul. tertia columna & com-
muniter moderni Iaso. in. l. i. secunda. §. & harū
infra eodem titu. prima columna num. secun-
do Ripa in. l. quarta. §. cato eodem titul. pri-
ma columna num. secundo & de ista diuisione
naturali non loquitur materia nostra nec
est in praesenti habendus sermo.

Aliquando verò contractus obligatio & ef-
fectus eius dicitur diuiduus: vel indiuiduus se-
cundum iuris dispositionem siue ordinationē
& ista est proprie materia nostra in qua pro-
pono regulam generalem quod contractus ac-
tus, vel obligatio dicitur diuiduus, vel indi-
duus secundum naturam rei in eo deducte: ita
probat text. in. l. stipulationes non diuiduntur
infra isto titu. text. in. l. in executione. §. secun-
da ad opus eodem titu. text. in. l. secunda. §. &
harum eod. titul. text. in. l. quarta. §. cato eodē
titul. text. in. l. si ita fuerit la. 1. §. quaestio hec. ff.
de manu. testa. & istam doctrinam & regulam
in hac materia ponit Bart. in dict. l. stipulatio-
nes non diuiduntur secunda columna num. 1.
& ibi Albe. Paulus Alexander. Iaso. & comm.
docto. Albe. in. l. quarta. §. cato eodem titul. &
ibi Ange. & commun. moderni Iaso in. l. secū-
da. §. & harum eodem. titu. tertia colum. num.
8. Vincen. in. l. executione eo. tit. secunda co-
lumna. num. 6. & est commun. opi. confirma-
tur qua semper actio, vel obligatio iudicatur
mobilis vel immobilis secundum naturam rei
pro qua committit text. est nota. in. l. si ad re-
soluendam. C. de prae. mino. secundum vtram-
q; lecturam & ibi notat & commendat. glo. or.
& com. do. text. in. l. non solum eod. titu. text.
in. l. cum hi. §. transactiones vers. si cū lis. ff. de
transa. text. in. l. 1. C. si aduer. trans. & ibi notat
Bar. & cō. doct. text. in. l. potest. ff. de auto. tuto
& ibi etiā Bar. text. in. l. iubem⁹ la. 2. C. de sacro.
in auth. de non alienan. aut permutan. §. vult
enim colla. 2. text. in. l. 1. §. si quis sub cōditio-
ne. ff. vt lega. no. ca. text. in. l. si cum. §. qui iniu-
rū. ff. si quis cau. & vtrobique cōm. doct. prate-
rea prosequendo mām dico q̄ cōtractu vel ob-
liga. aliquādo cōtinetur & deducitur res quę
pondere numero, vel mensura consistit vt
pecunia, frumentum vinum oleum vel quid si
mili

mile aliquando in contractu, vel obligatione continetur & deducitur aliqua res particularis seu integralis in specie vel genere vt homo animal, domus fūdus vel quilibet alia res mobilis, vel immobilis, aliquando in cōtractu vel obligatione cōtinetur & deducitur res aliqua in corporalis seu intellectualis vt seruitus personalis realis vel mixta aliquando in contractu vel obligatione continetur & deducitur pactum. similiter etiā confidero quōd quatuor modis & non alio potest dici cōtractus diuiduus vel indiuiduus primo modo respectu promissionis, & obligationis. secundo modo respectu distributionis, & diuisionis inter heredes, tertio modo respectu solutionis: quarto modo respectu liberationis, & effectus.

3 Primo casu quando in contractu continentur res quæ pondere num. vel mensura consistit resolutiue dico quod talis cōtractus est diuiduus omni respectu nam dicitur diuiduus respectu ipsius cōtractus & obligationis quia licet potest in eo deduci maxima quantitas vel numerus: ita quilibet eius pars. tex. est formalis & expressus in. l. 2. §. & harum infra isto tit. & ibi glo. or. Bart. Albe. Angel. Paul. Imola. Arctinus. Cuma. Alexan. Iaso. Vincen. Ripa. & commun. docto. 2. casu, talis cōtractus dicitur diuiduus ratione distributionis seu diuisionis inter heredes q̄a mortuo d̄bitore ex testamento vel ab intestato heredes tenentur soluere debitum pro rata secundum suas portiones hereditarias & ipso iure diuiditur inter eos actio: & obligatio. tex. in. l. in executione vers. 1. species infra isto tit. ibi nam & petitio, & solutio ad portiones hereditarias spectant, & ibi commun. docto. tex. in. l. 2. & per totum. C. de hære. actio. tex. in. l. si vxor. C. de bonis Au. ludi. posi. tex. in. l. licet. C. ad legem Fal. tex. in. l. 1. C. licetum pet. tex. in. l. si abeo. C. de nego. gest. tex. in. l. cum à matre. C. de rei ven. & vtro biq; commun. doct. cōfirmatur: quia quilibet hères representat personam defuncti pro illa parte pro qua est hères & non pro alia gloss. est singularis, & vnica iūcto tex. in. l. 2. §. fin. ff. de preto. slipu. in glo. si. & ad hoc notat & commendat ibi Bar. pe. col. & reputat singu. Paul. & cō. alii doct. notat etiā, & cōmendat Bart. in. l. auus neptis. ff. de pactis. & ibi Paul. idem Bart. imola. & doct. in. l. continuus. §. si. infra isto tit. & illam. g. reputat singu. Iaso. in. l. si ita quis. §. ea lege infra isto tit. idem Iaso. in. l. Iulianus scribit. j. isto tit. idē Iaso. in. l. eum qui. §. te & titium. j. isto. tit. ex quo infertur q̄ quilibet hères poterit soluere debitū pro sua parte in

uito creditore & remanet liberatus neq; obstat tex. in. l. tutor. §. lucius. ff. de vsuris vbi creditor nō cogitur recipere particularē solutionē: quia debet intel. principali debitore solūte, secus verò in hæredibus eius: secundo infertur q̄ licet legatarius non possit diuidere legatum, & pro parte agnoscere, & pro parte repudiare vt in. l. neminem. ff. de lega. 2. in hæredes eius possunt, & in terminis est tex. formalis, & expressus in. l. legatarius. ff. de leg. 1. & ibi glo. or. nec obstat etiā q̄ ex persona hæredū conditio obligationis non mutatur vt in. l. 2. §. ex his infra isto tit. quia debet intelligi in actibus vel cōtractibus indiuiduis: secus verò si indiuiduis & in terminis istam solu. tenet pe. Ci. Bar. in. l. 3. C. de neg. gest. per tex. ibi vbi habetur q̄ si quis tenebatur ad certam pecuniam vel quātitatem & decessit relictis pluribus hæredibus & vnus soluit totum repetit ab aliis actione negotiorū gestorū: si verò soluisset ex necessitate repetit iudicio familiæ hær. probat etiā tex. in. l. si testamento. §. 1. ff. de fidei. ex quo etiā subdeducitur & infertur. q̄ si census: vel emphitheosis sit impositus cū pacto de retrouendendo & vnus hères velit soluere partem & redimere non pōt & idem est q̄do vēdatur res cū pacto directo resolutiue q̄ si pecunia, vel quātitas non soluat in certum tēpus res sit in empta debet in totum solui & non pro parte alias minima etiam parte deficiente erit in empta ita tenet glo. fin. in. l. si res bona fide. ff. de contra. emptio. rursus etiā infertur quod si hodie in nostro regno quis velit retrahere rem ab aliquo emptore pro eodē precio ræ cōsanguinitatis, vel cōmunionis nō poterit retrahere p̄ parte quæ oīa certē sunt subtilia & singularia: & in tantū est verū q̄ quādo in contractu. continetur & deducitur res mere diuidua quæ pondere numero vel mensura cōsistit qui libet hères tenetur pro parte vt habeat locum & procedat etiā si alqs eorū efficiat nō soluēdo quæ etiā isto casu alii cohæredes nō tenentur pro eo: ita probat tex. fin. in. l. si. C. de posi. & adnotat & cōmendat ibi Pe. Ci. Albe. Bal. Sal. proba etiā tex. in. l. Lu. ff. fami. hær. tex. in. l. in nauē. Sanfe. locati tex. in. l. si titius. ff. p̄ socio. tex. in. l. filio. ff. de inof. test. & in exp̄lto ita tenet Arc. in. l. 2. §. & harū. 2. col. j. isto tit. & ibi Vin. 6. co. idē vincē. in. l. executio. eo. tit. 25. co. nu. 93. pro qua sent. & con. vltro doct. cōsidero tex. in. l. 2. C. si plures vna sen. iuncta gl. & cōmun. opi. vbi habetur quod licet ex contractu vel obligat. plures teneantur in solidum tñ si iudex cōsimpliciter condemnauit in sentētia

*In quibus
quomodo
debeant
soluere de
vita def
si.*

*unus heres
neque sol
ue debita
pro alio?*

videtur ius obligationis diuisum & licet vnus eorum non sit soluendo alii non tenetur quia cum semel per legem, vel iudicem sit diuisa obligatio periculum vnus non onerat alios tex. in.l. legatorum petitio. ff. de lega. 2. & ibi commun. docto. text. in.l. 3. ff. de alimen. & ciba. lega. tex. in.l. inter eos. §. cum in ter. ff. de fide in. quod tamen necessario intellige de iure ciuili positiuo & eius mero rigore: secus tamen est in foro conscientia, & de iure canonico quia alter coheres tenetur quatenus patiuntur vires hereditaria: ita probat tex. nota. in capit. tua nos de vsuris vbi habetur quod filii vel heredes tenentur ad restituendas vsuras ad quas defunctus tenebatur & poterat cogi soluere si uideret per quem ita tenet ibi gloss. or. Hostiæ. Antoni. Cardina. Ancharranus. Anan. & est communiter opinio. secundum Abba. final. columna. Ancharranus. in regula peccatum de regu. iuris. in. 6. ante penul. columna. num. 29. Areti. in.l. 2. §. & harum. 2. columna. infra. isto titul.

inductio
Sed attende quod ista sent. & con. videtur de iure falsa imo videtur tenendum quod talis heres non teneatur pro alio qui non est soluendo de iure ciuili nec canonico, nec adhuc in foro conscientia, nam lex humani iuris positiua facta à rege, vel principe non recognoscit superiorem debet seruari: etiam in foro conscientia: vt probatur in capit. quo iure. 8. dif. & prouerbiorum. 8. in epistola inter claras C. de summa trini. & fi. ca. & est glo. singu. & vnica in. c. quæ in ecclesiarum de consti. in. gl. 1. secundum Bal. & commun. docto. ibi & tenet & fundat Sanctus Thomas. secunda secunda questione. 96. articulo. quarto. henricus in quolibetis suis quolibet. 8. quæst. 22 sed lex nostra ciuili diuidit ipso iure obligationem inter heredes proportionibus hereditariis ergo vnus non teneatur pro alio etiam non existente soluendo nec obstat textus. in dicto. capit. tua nos de vsuris iuncta commun. opin. quia intelligitur in debito descendente ab vsura, vel delicto cuius ratio potest esse triplex prima quia in vsura censetur esse tacita hypotheca pro eius restitutione quam tenebat glo. & plures sequuntur in dicto. capit. tua nos: sed communis opinio est in contrarium imo quod nulla sit ibi hypotheca secundum Abb. & com. docto. ibi. 2. ratio sit fauor animæ defuncti tertia ratio sit quia etiam de iure ciuili positiuo quando debitum descendit ex delicto heres tenetur si aliquid ad eum peruenit vt in.l. quod diximus. §. fi. ff. quod metus causa ergo quan-

do sunt plures heredes vnus teneatur in solidum: si alii non sunt soluendo, & ultra tex. in dicto. c. tua nos probat etiam tex. formalis & expressus in.l. si duo. ff. depositi vbi habetur quod ex debito, vel dolo commissio circa rem depositam heredes tenentur pro parte quando vterque est soluendo alias verò quando quis eorum non est soluendo. alter qui est soluendo tenetur in solidum. Item etiam in tantum est verum, quod quilibet ex heredibus debitoris tenetur soluere debitum proportionem suam hereditaria vt procedat & habeat locum etiam si testator dicat & grauet vnum eorum, vt ipse solus soluat totum & integrum debitum creditori, vel creditoribus: quia creditores non possunt in solidum agere contra eum: sed pro parte contra omnes cum iam per legem fuerit obligatio diuisa licet tali casu alii coheredes possint agere contra grauatum pro suo interesse vt soluat tex. est notabilis in.l. seruo legato. §. si testator. ff. de leg. 1. & ibi notat & commendat Bal. Pau. imo. & com. moderni quod fallit in dote, quia, si vnus ex heredibus grauatur per testamentum. vxori soluere dotem ille solus tenetur, & non alius, & vxor potest in solidum agere contra eum tex. est singu. & vnicus in.l. cum ab vno. ff. de legat. 2. quem ibi ad hoc reputat singu. & vnicum Pau. imola & alii docto. idem Pau. in.l. debitorum. C. de pactis Iaso. in dicto. l. seruo legato. §. si testator de lega. primo.

Tertio casu talis contractus dicitur diuiduatione solutionis: quia si pars pecunie: vel quantitatatis debite: vel eius rei quæ potest dari: vel mensura consistit soluatur creditori bene valet & tenet solutio tex. est in dicto. l. 2. §. & harum infra isto titulo. & ibi gloss. ord. & commun. docto. tex. in.l. nam & si fur. in fine. ff. si certum petatur. text. in.l. cum Stichus in fine. ff. de soluto. cum similibus: scilicet quod tamen debet intelligi quando pars pecunie, vel quantitatatis, vel illius debiti, sit recepta per creditorem eo volente secus tamen est si recuset & nolit recipere eius solutionem: quia creditor non cogitur inuitus recipere particularem solutionem textus est in.l. tutor. §. lucius. ff. de vsuris & ibi notat & commendat Bartolus Albe. Bald. & communiter doctores textus in.l. fistulas. §. qui fundum. ff. de contra. emptio. & ibi etiam commun. docto.

Quod est verum & procedit quando totum debitum est liquidum: secus tamen est si pars sit certa & liquida alia verò dubia & incerta quia tunc cogitur creditor recipere partem certam, & liquidam. textus. est in

in. l. quidam æstimauerunt. ff. si certum pet. & ibi tenet & cōmendat glo. or. Bar. Albe. Bald. Alexan. Iaso & commu. doctō. Item etiam est verum & procedit quādo est vnum debitum ex vno contractu: secūs si plura debita ex pluribus & diuersis cōtractibus: quia cogitur creditor recipere solutionem vni⁹. text. est in. l. si. ff. quibus mo. pign. vel hypothe. sol. & ad hoc notat & commendat ibi Bar. Bal. Ange. Sal. & commu. doct. idem Bar. vbi bene loquitur & extendit in. l. quidā existimauerūt. ff. si cer. pe. ta. nu. 3. idem Bar. in. l. scire debemus. 1. col. nu. 4. infra isto tit. post antiquos quos ipse refert quod clarè procedit quando debitor declarauit pro quo debito soluit: si verò simpliciter soluerit nulla facta declaratione, est notabile dubium pro quo debito videatur soluisse, & dicēdum est q̄ solutio intelligitur facta in causam duriorē vel grauiorē. text. est in. l. 1. cū quatuor sequent. ff. de solu. & ibi cōmu. doct. vbi ponit quæ sit durior vel grauior causa: si verò debita sint æqualia, diuidetur solutio pro omnib⁹. text. est in. l. illud. eo. tit. & ibi etiā doctō. & ita determinat. l. 20. tit. 14. 5. par. quæ est valde notabilis. Pulchrum tamen dubium est quid è contrā an creditor possit petere à debitorē partem debiti, & postea quādo voluerit alias partes & effectus potest esse vel ratione iurisdictionis: quia fortè iudex de tota Sūma non posset cognoscere & hodie posset verificari in nostro regno in causa appellationis ad consistorium & regimen ciuitatis, vel ratione dubiæ probationis vel ex aliis causis in quo articulo dico q̄ si nō opponatur à debitorē exceptio diuisionis bene pōt petere partem: & valet iudicij processus & sententia. ita probat text. in. l. cum quādā puella. §. quotiens. ff. de iuris omni. iudi. text. in. l. si quis cū totum. ff. de excep. rei iudi. text. in. §. si minus. In si. de actio. Si verò opponatur exceptio diuisionis à debitorē, non potest creditor petere partem, sed cogitur petere totum debitum ne continentia causæ diuidatur, & reus pluribus iudicijs vexetur. Item etiam vt æqualitas seruetur in actore & reo: sicut ergo reus debitor non potest diuidere debitum, ita neq; è cōtrā creditor inuito debitorē. argu. text. in. l. 1. & 2. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. text. in. l. non tñ. ff. de procu. text. in. l. si. C. de fru. & li. spem. text. in. l. pe. C. de tempo. in inte. res. pe. ita tenet & declarat Bal. Ange. Iaso & commu. moderni in. d. l. cum quādā puella. §. quotiens. Bar. in. l. non est nouum. ff. de actio. emp. Albe. in. l. quidam existimauerūt. ff.

si cer. pe. si. col. & ibi alij doct. & hanc dicit cōmu. opi. ibi Iaso. si. col. & q. Item etiam prædicta procedunt in principali debitorē: secūs tñ est in hæredibus eius, quia quilibet eorum potest soluere pro sua parte, quia tūc verè & realiter soluit totum quod debet. ita pbat text. in. l. 2. & per totum. C. de hæred. actio. text. in. l. in executione. §. prima species. infra isto tit. text. in. l. 3. C. de nego. gest. text. in. l. si testamento. §. 1. ff. de fidei. text. in. l. si legatarius. ff. de lega. 1. text. in. l. ex parte. ff. de solu. text. not. & expressus. in. l. cui vsus fructus. ff. de vsu fruct. lega. & in terminis istam sent. & concl. tenet Bar. in. l. 2. §. ex his. infra isto titulo. 2. col. nu. 2. & ibi Imo. 1. col. Alex. 2. col. Vincē. 2. col. Ange. in. §. & harum eiusdem legis. & ibi Imola, Roma. Areti. & commu. moderni. Bar. Pau. & alij doct. in. l. 3. C. de nego. gest. Pau. in. l. in executione. infra isto tit. 2. col. & ibi Vincen. 24. col. nu. 89. Cin⁹ in. l. si plures. C. de cōdi. in ser. 1. col. & ibi Bal.

Quarto casu talis contractus dicitur diuid⁹ ratione liberationis & effectus, quia si debitor soluat partem pecun. & vel quantitatis, & creditor recipiat, statim remanet liberat⁹. text. est in. l. si stipulari sunt mihi. §. si. ff. de solu. cuius verba sunt. Qui decem debet, partem soluendo, in partē obligationis liberatur, & reliqua quinq; sola in obligatione remanent, & ibi. g. or. Bar. Albe. Pau. & commu. doct. & sic remanet expeditum q̄ contractus in quo continetur quantitas vel res quæ pondere, nu. vel mēsurā consistat & est merè diuid⁹ omni respectu tam obligationis quàm distributionis. & in expresso istam sent. & resolu. tenet magistraliter Bar. in. l. stipulationes non diuiduntur. 8. col. 21. infra isto titulo. & ibi Albe. 10. col. Iaso. 16. col. & commu. moderni. teuet etiam Albe. in. l. 2. §. & harū. eo. tit. 2. col. & ibi Ange. 2. col. Pau. 1. col. Iaso. 2. col. nu. 6. & commu. doct. tenet etiam Ripa in. l. 4. §. Cato. infra eo. tit. 2. col. nu. 4. & ibi communiter moderni.

7 Secundo casu principaliter quādo in cōtractu vel obligatione cōtinetur & deducitur aliqua res particularis seu integralis in specie vel in genere vel alternatiua, vt homo, equus, domus, fundus, vel quælibet alia res mobilis vel immobilis quæ habet certos fines determinatos à natura: tunc si in tali contractu vel obligatione contineatur res certa & determinata, vt sticus, seruus certus & determinatus equus certa dom⁹ vel certus fundus, talis contractus similiter est diuiduus omni respectu ipsius cōtract⁹ & obligationis, quia sicut potest deduci in contractu tota res ita quælibet eius pars

quotitatiua vt dimidia tertia vel quarta. tex. est in. l. in stipulationibus. infra isto titul. tex. in. l. cum sticus. ff. de solutio. tex. est in. l. sed si communis. ff. de contra. emptio. tex. in. l. pars stipulationis. cum. l. sequenti. ff. de acceptila. tex. in. l. 2. ff. commu. diui. tex. in. l. cōmuni diuidundo. §. si. eo. tit. tex. in. l. si tibi homo. §. si. ff. de lega. 1. tex. in. l. seruus communis sic. ff. de stipu. seruo. & vtrobiq; commu. doct.

Sed attende subtiliter, quia videtur quod hoc sit impossibile: nam illud quod non potest fieri secundum naturam, non potest fieri secundum legem positiuam & eius ordinationem tex. est in. l. qui ad certum. ff. locati. tex. in. l. adoptio. la. 1. ff. de adoptio. tex. in. l. lex Cornelia. in fin. ff. vulga. & pupi. tex. in. l. Gallus. §. si eius. ff. de libe. & posthu. tex. in. l. 3. ff. pro socio. tex. in. §. minorem. Insti. de adoptio. & tradit plenē & magistraliter Bart. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsu ca. 9. col. nu. 22. & ibi repetētes sed naturaliter non potest dari vel considerari pars hominis permanente suo subiecto vt ad oculum patet: ergo non possit dari nec considerari secundum legem nec deduci in contractu vel obligatione: sed ad hoc subtiliter respondeo, quod ille contractus vel obligatio non tendit ad hoc quod virtus executio & effectus eius habet locum in parte discreta & separata à suo subiecto, sed tendit ad hoc vt virtualiter & effectiue verificetur in ea: nam promissor tenetur ad partem illius rei pro diuiso, & illa poterit solui pro diuiso non corrupto subiecto vel si non soluatur factō, culpa, vel mora sua, tenebitur ad interesse & aestimationem eius: & in hoc lex non repugnat naturae: pro qua ratione & declaratione mea facit bonus tex. in dicta. l. seruus communis sic. ff. de stipu. ser. cuius verba sunt Seruus communis sic omnium est non quasi singulorum totus, sed pro partibus vtiq; diuisis vt intellectu magis partes habeant quā corpore. & per illum tex. ita in specie tenet & declarat Albe. in. d. l. 2. §. & haec ubi. 2. col. versu. quare tertio: & cum eo transeunt cōmu. moderni.

Similiter & secundò, iste contractus est diuidu⁹ respectu distributionis & diuisionis inter hæredes actiue vel passiuē: quia mortuo creditore diuiditur inter eos ipso iure actio & obligatio. Item etiam mortuo debitore hæredes tenentur soluere illam rem vel speciem certam pro rata, secundum suas portiones hæreditarias. tex. est in. l. stipulationum. infra isto titu. tex. in. l. in stipulationibus. eo. tit. text. in. l. in executione. §. si. 1. species. iuncta glo. in verbo pecuniæ. & ibi commu. docto. tex. in. l. 2. &

per totum. C. de hære. actio.

Tertio modo, iste contractus dicitur diuidu⁹ respectu solutionis, quia debitor potest soluere partem pro diuiso illius rei vel speciei, & tenet solutio. tex. est in. l. si stipulatus sum mihi. §. si. ff. de solu. cuius ratio est, quia talis solutio adfert tantam utilitatem respectu partis, sicut totum respectu totius.

Quarto modo, iste contractus dicitur diuidu⁹ respectu liberationis & effectus: quia in parte rei soluta & recepta per creditorem, contingit plena liberatio: & tantum remanet debitor obligatus ad aliam partem. tex. est in. l. si stipulatus sum mihi. §. si. ff. de solu. cuius verba sunt Item qui stichum debet parte soluta in reliquam partem tenetur. & ibi glo. or. & commu. ni. doct. cuius ratio vera & fundamentalis est, quia fuit facta solutio in parte rei veræ debite Secunda, quia non potest contingere inconueniens quod in diuersis rebus fiat solutio, cum in eadem re debeat fieri, cum sit species certa & determinata, licet secus sit in re debita in genere, vt in. l. in executione. §. pro parte. infra isto titu. & ibi commu. doct. Sed attende subtiliter quia contra hoc videtur quod post moram possit debitor soluere interesse, & sic deuenitur ad inconueniens, quod in diuersis rebus fiat solutio contra regulam & doctrinam genericam superius assignatam de. l. in executione. §. pro parte. infra isto titu. quia debitor præcisè cogitur illam rem debitam tradere & dominium transferre: unde si prius soluit partem, præcisè tenetur alias partes in eadem re soluere nec liberatur soluendo interesse. tex. est in. l. vbi autem non apparet. §. si. infra isto titu. & ibi commu. opi. & in expresso ita in simili respondet Bar. in. l. stipulationes non diuiduntur. infra isto ti. col. 10. nu. 27. & ibi commu. moderni. Quod tamen intellige quando creditor vult recipere illam partem secus verò aliàs: quia inuitus non cogitur particularem solutionem recipere. Item intelligo quando solueretur pars quotitatiua toti⁹ rei, in proprietate & usufructu: secus verò si solueretur usufructus rei debite vel sola proprietatis eius, quia licet valeat solutio, & creditor recipiat, non remanet debitor liberatus in eo quod soluerit. tex. est notabilis in. l. si ita stipulatus fuero si Titius. §. Titius in fine. infra isto titu. tex. in. l. eum qui ita. §. pe. eo. tit. & vtrobiq; Bar. & comm. doct. cuius ratio est, quia creditor stipulando plenum dominium stipulatus est vsum fructum causalem, qui est eiusdem naturæ & qualitatis & non finiretur morte nec capitis diminutione sed usufructus ab ea separatus

parat⁹ esset formalis & diuersæ naturæ & qualitatis & finiret morte & capitis diminutione & per consequens talis solutio in parte, non adfert tantam utilitatem respectu partis quam totum respectu totius. Istam rationem subtilem ponit Ange. Pau. Aretinus, & Iaso in dicto. §. Titius. Et in hoc articulo, q̄ talis contractus in quo deducitur res certa & particularis in specie sit omni respectu diuiduus. tenet expressè & magistraliter Bar. licet sic non declarin. l. stipulationes non diuiduntur. 8. col. nu. 23. infra isto titulo. & ibi Albe. 12. col. Paul. & communiter doct. Ange. in. l. 2. §. & harum. eod. titu. 2. col. nu. 2. & ibi Vincen. & communiter moderni. idem Ange. Paul. Imola & cōmu. doct. in. l. si stipulatus sum mihi. §. si ff. de de solu. Sali. & alij doctores in. l. 2. C. de hære. actio. glo. Bar. Albe. Ange. Pau. & commu. docto. in. l. si seruus in iudicio. §. si plurium. ff. si quis cautio.

8 Si verò in contractu vel obligatione continetur & deducitur res particularis in genere, vt seruus, equus vel similis res. Talis contractus est diuiduus respectu obligationis, quia sicut tota res integra in genere potest p̄mitti & deduci in contractu & obligatione: ita pars eius quotitatiua, sicut supra dictum est quando in contractu vel obligatione continetur & deducitur res certa particularis in specie. Secundo modo, iste contractus est diuiduus respectu distributionis & diuisionis inter hæredes, quia mortuo debitore, hæredes tenentur ad illam rem in genere pro rata secundum suas portiones hæreditarias, & ipso iure diuiditur inter eos obligatio. argu. tex. in. l. 1. 2. & per totum. C. de hære. actio. & expressè est tex. formalis & notabilis in. l. in executio. §. pro parte. infra isto titulo. & ibi glo. or. Bar. & cōmu. doct. Tertio modo, iste contractus est diuiduus respectu solutionis, quia debitor potest soluere partem rei genericæ, restringendo solutionem ad rem particularem, & valet solutio mero iure, creditore recipiente. text. est in. l. 2. §. & harum. infra isto titulo. & ibi glo. ord. & commu. doct. Quarto modo, iste contractus non dicitur diuiduus, sed indiuiduus respectu liberationis & effectus: quia parte soluta non contingit debitori liberatio in tota re, nec etiam in parte soluta. tex. est in. l. in executione. §. pro part. eo. titu. tex. in. l. si stipulatus sum mihi. §. si ff. de solu. & vtrobiq; glo. ordi. Bar. & commu. doct. cuius ratio est quia aliàs debitor posset soluere aliam partem in alia re diuersa illius generis, & creditor non habe-

ret seruum vel rem integram, prout fuit stipulatus sed haberet partes in diuersis seruis vel rebus & sic solutio non adferret tantam utilitatem respectu partis sicut totum respectu totius, quod esset maximum inconueniens, & istam rationem ponit consultus in dicta. l. in executione. §. pro parte. infra isto titulo & ad hoc notat & commendat ibi Bar. Ange. Imola & commu. doct. & dicit ibi Pau. de Cas. quòd ista ratio alibi melius non probatur in iure notat etiam & commendat Albe. in. l. 2. 2. col. infra isto titulo. glo. or. in. §. & harum eiusdem legis & ibi communiter docto. Bal. in. l. 2. C. de hære. actio. probat etiam tex. in. l. seruo. ff. optione legata. & ibi glo. or. & commu. doct. tex. in. l. si ex toto. §. si ff. de lega. primo. text. in. l. qui hominem. §. i. ff. de solu. & ibi cōm. doct. Attende tamen quòd ista sententia & conclusio & eius ratio habet locum tantum eo casu quo fieret vera & realis solutio in diuersis rebus, secus verò si liberatio contingeret per acceptilationem, vel sententiam absolutoriam in parte: quia hoc casu cessat prædicta ratio, ita probat text. in. l. qui hominem. ff. de acceptilatio. & ibi notat Barto. Albert. Ange. Imola & commu. doct. tex. in. l. 2. §. si tamē hominem. infra isto titulo. & ibi Bar. Alber. Ange. Imola, Pau. Alex. Iaso & cōmu. moderni. tenet etiam Bar. in. l. si non fortem. §. si decem. ff. de condi. indebi. & ibi communiter docto. idem Bar. in. l. stipulationes non diuiduntur. 8. col. nu. 24. infra isto titulo. & hanc dicit commu. opi. Vincen. in. l. in executione. eo. ti. 29. col. nu. 103. ex quibus infero, q̄ si talis res in qua est soluta pars quotitatiua pro indiuiduo pereat casu fortuito, debitor, sed tenetur aliā rem integrā soluere in gñe cū illa solutio partis, eum in aliquo non liberauit. & facit tex. in. l. in ratione. la. 2. §. incertæ. ff. ad. l. Fal. Secundò infero q̄ creditor cui est facta solutio illi⁹ partis pōt petere totā rem in gñe ac si nulla pars sibi esset soluta, cum debitor nō sit liberat⁹, & in terminis pbat tex. in. l. si stipulatus sum mihi. §. si ff. de solu. & ibi cōmu. doct. Aduerten dū tamē q̄ videtur q̄ eo ipso q̄ creditor recipit partē prædictæ rei, præiudicauit sibi, & videt debitorē liberare & cōsentire vt possit soluere aliā partē in re penitus diuersa: q̄ aliud p̄ alio bene pōt solui de volūrate creditoris vt in. l. 2. §. ff. si cer. pe. & in. l. si rē. la. 1. §. omnis. ff. de pigno. actio. & in. l. si qs aliam. ff. de solu. & paria sunt, expressè cōsentire, vel consensum colligi ex facto, vt in. l. de quibus. v̄ si. nunq̄d interest. ff. de legibus. & in. l. Paulus. ff. rem ratam

ratam haberi cum simi. Sed huic difficultati respondeo notabiliter, quod ideo in parte soluta non contingit liberatio: quia creditor verissimiliter credit quod debitor soluet residuum in eadem re & cum hac intentione recepit partem & ista praesumptio est verisimilis attenda primitiua conuentione & quando aliqua coniectura potest sumi pro eo qui exercet actum dubium, nunquam est praesumenda remissio iuris sui. argu. tex. in l. cum de indebito. ff. de proba. & in l. si cum aurum. ff. de solu. & argu. glo. singularum in iure. in l. cum quid. ff. si certum pe. & ita respondet in nostro casu notabiliter Imola. in dict. l. 2. §. & harum. pe. col. infra isto titulo. & ibi Pau. de Ca. si. col. Alex. si. col. & q. Iaso. 4. col. Vincen. pe. col. idem Imo. in l. si ita stipulatus fuero. §. 1. eo. tit. Roma. in l. 2. §. ex his. 2. col. nu. 9. eo. tit.

9 Item etiam pro declaratione materiae dico, quod quando quis promisit rem in genere & soluit partem, illa pars soluta potest repeti a debitore solvente per conditionem indebiti vel erit in pendenti penes creditorem, donec alia pars detur & solvatur in eadem re aut alia res integra solvatur. tex. est & quidem subtilis in l. 2. §. & harum infra isto tit. cuius verba sunt. Sed aut statim repeti potest aut in pendenti est, donec alius detur. & ibi commu. doct. tex. in l. si stipulatus sum mihi. §. si. de solu. & ibi etiam doct.

Quod tamen notabiliter intellige & declara isto modo: nam si debitor soluat aliam partem in eadem re statim plene erit liberatus. Si vero aliam diuersam rem integram soluerit, poterit repetere partem quam primo soluit per conditionem indebiti. ita probant praedicta iura & iste est eorum sensus. & in terminis probat tex. loquendo in alternatiua. in l. si non forte. §. si decem. ff. de condi. indebi. & ibi Bar. Albe. Pau. & commu. doct. Interim & sic medio tempore quando adhuc debitor non soluit aliam partem in eadem re nec aliam rem penitus diuersam, creditor poterit petere integram rem in genere, ac si debitor nihil soluisset. text. est in l. si stipulatus sum mihi. §. si. ff. de solu. & ibi commu. doct. Debitor vero in illo interesse & medio tempore, nullo modo poterit petere partem quam soluit, quia licet non sit in ea liberatus, tamen cum peruenit ad creditorem de voluntate eius, poterit creditor retinere donec in eadem re vel alia fiat sibi integra solutio. argu. tex. in l. si cum aurum. ff. de solu. & in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio. & in l. si non fortem. §. si centum. ff. de condi. indebi. & in l. l. C. etiam ob chyrogra. pecu. & no-

tatur per doct. in l. si. C. commodati. sed repetitio debitoris per conditionem indebiti erit in pendenti donec soluat plene & perfecte in eadem re vel alia, nam si in eadem non competet sibi repetitio: si vero in alia bene non competet. tex. est in dict. l. si non fortem. §. si decem ff. de condi. indebi. nec obstat tex. in dicta. l. 2. §. & harum. infra isto titulo, ibi dum dicit. Sed aut statim repeti potest aut in pendenti est, donec alius detur, quia prima pars debet intelligi de rigore. Secunda pars de aequitate, quae praevalet, unde concludendum est quod repetitio debitoris erit in pendenti, nec statim habebit locum. & ita eum tex. intelligit & declarat ibi glo. or. Bar. 2. col. nu. 4. Albe. 7. col. Ang. 2. col. Imola. 5. col. Paul. de Cast. 2. col. nu. 4. Iaso. 10. col. nu. 24. & est communis intellectus, sed certe melius & proprius ille text. potest sine aliqua subauditione & suppletionem intelligi. nam dum dicit statim repeti, potest. s. facta solutione in alia re, & in pendenti est interim, dum non est facta solutio in alia re vel eadem, & ita tenet & declarat solus Suci. ibi pe. col. cui assentio. & hoc habet etiam locum in haeredibus debitoris rei genericae: quia licet obligatio ista generica diuidatur inter haeredes, tamen si vnus soluat partem in aliqua re contingit sibi liberatio. tex. est in l. in executione. §. pro parte. in fra isto tit. & ibi glo. or. Bar. & commu. opi. in hoc tamen est differentia: quia quando loquimur in principali debitore vivente, si ipse soluit partem, non liberatur pro parte, nec adhuc pendet nec suspeditur obligatio, actio nec ex actio creditoris, imo potest creditor integram rem in genere petere ac si nihil receperit, vt in l. si stipulatus sum mihi. §. fin. ff. de solu. & ibi communis opinio: tamen quando loquimur in haeredibus eius, si vnus eorum soluat partem licet reuera non sit liberatus, tamen suspenditur petitio, actio & ex actio pro illa parte soluta & erit in pendenti, donec alij haeredes conueniantur, & si soluant in eadem re, statim erit plene liberatus, alias non. imo conueniri poterit. ita expresse tenet glo. or. in dicto. §. pro parte. & ibi commu. doct. & melius quam alibi Vincen. ibi. 28. col. nu. 103. & voluit etiam glo. in l. 2. §. & harum. infra eo. in glo. pe. & tenet ibi Bar. fin. col. Albe. Ange. Paul. & commu. moderni. & est commu. opi. secundum Alex. pe. col. nu. 22. & Vincen. 14. col. nu. 15. & Suci. pe. col. similis etiam glo. est in eadem. l. 2. §. ex his. in verbo soluendo. & ibi commu. doct. & ratio potest esse secundum eos: quia quando principalis debitor soluit partem, non soluit totum quod debet

debet, sed quando vnus ex hæredibus soluit suam partem, videtur soluere totum quod debet, vnde merito exercitiū actionis impeditur contra eum, licet contrarium teneat ibi Raine. fi. col. Imola, Iaso antepe. col. & aliqui alij docti. imò q̄ nulla sit differentia inter debitore & hæredes, quia nullus remanet liberatus nec suspenditur exercitiū actionis, cū vtroq; militet eadem ratio. & argu. tex. in. d. §. ex his.

10 Sed iuxta prædicta quæro, si debitor qui tenebatur ad rem in genere mortuus sit relictis pluribus hæredibus qui discordant in eligenda re in qua debeat fieri solutio, quia vnus vult dare suam partem in tali re: alius verò in alia, qualiter vel quo remedio possint compelli & reduci ad concordiam: & articulus iste est valde dubius: quia non reperitur. tex. in materia qui eum decidat. in quo triplex reperitur opinio. Prima, q̄ stetur maiori parti hæredū. argu. tex. in. l. maiorem. cū materia. ff. de pactis. vbi si plures sunt creditores hæreditarij & quidam volunt remittere partē debiti hæredi vt adeat & alij non statur in hoc maiori parti secundū dist. illius de quo tex. dixi in repetitione mea, ita ergo hic. & istam opi. tener glo. or. in. l. 2. §. ex his in verbo immutatur. Sed ista opi. non potest procedere, quia in his quæ sunt cōmunia pluribus & vniuersis, bene statur maiori parti, vt in. l. q̄ maior. ff. ad municipa. & in. l. nulli. ff. q̄ cuiusq; vniuer. no. cum simi. Sed in his quæ sunt cōmunia pluribus vt singulis non statur maiori parti, sed sufficit vnus cōtradictio, vt in. l. per fundum. ff. de serui. rusti. præ. in. l. sin autē plures. ff. de aqua plu. ar. cū simili. & vtrobiq; doct. tradit Dinus in regula quod omnes de regu. iu. lib. 6. nec obstat tex. in. d. l. maiorem. cum cōmu. opi. ff. de pactis: quia ille tex. procedit tātū favore liberationis ex illa causa vt hæres adeat hære. & credi. habeat. Secunda opinio, q̄ talis discordia forte dirimatur. argu. tex. in. l. 3. in prin. C. commu. de lega. vbi si pluribus hæredibus vnus legatarij competit optio alicuius serui vel rei legata, & discordent in electione, talis discordia dirimitur forte: ergo ita hic, & per illum text. istam opi. in nostro casu. tenet glo. or. in. l. in executione §. pe. in verbo prodest in fine de verbo. obli. Tertia opi. fit q̄ isto casu potest creditor petere à iudice, vt cogat eos concordare. argu. tex. in. l. huiusmodi. §. fina. de lega. primo. Vbi q̄n legatarij quibus legatum est relictum discordant in actione intentanda pro legato, compelluntur iudicis officio concordare. ¶ Sed pro concordia & resolutione dico, q̄ si quæri

mus qualiter vel quo remedio creditor possit agere contra hæredes discordantes: & tunc si creditor ratione discordiæ vult agere ad precium & æstimationem rei, à principi. vel tempore executionis, bene potest. argu. tex. & eorum quæ ibi notantur in. l. si seruum. §. fin. de verbo. obli. & in. l. eum qui certarum. §. si. eod. tit. & in. l. 2. §. ex his. eo. tit. Si verò non vult petere precium vel æstimationem, sed ipsam re potest petere à iudice, vt cogat eos venire ad concordiam: quia quotiens plures dissentunt in præiudicium tertij possunt per officium iudicis reduci ad concordiam per textū. qui sic debet intelligi in. l. huiusmodi. §. fin. de lega. 1. & in expreso per ista iura istam cōclusionem in articulo nostro tenet Bar. in dicta. l. 2. §. ex his. 2. col. nu. 5. Ange. ibi. 1. col. in fine. Roma. 4. colu. num. 13. Imola. 2. col. versic. quærit. glo. in principi. Alexan. 3. col. nu. 10. qui dicit hanc esse cōmunē opi. Suci. 2. col. Vincen. 4. col. nu. 5, pro qua concl. facit tex. in. §. 2. versic. sin autem Insti. de satisfda. tuto. tex. in. l. 1. C. de nuptijs. Nec obstat si subtiliter dicas, q̄ tex. in dicta. l. huiusmodi. §. si. non videtur facere cum in veritate videantur dissentire in præiudicium eorum, sed responde, q̄ si ante exerciteum actionum dissentirent non compellerentur, sed potest sic. Attende tamen q̄ si ad instantiam & compulsionem iudicis adhuc nolunt concordare poterit iudex eligere rem quæ debeat per hæredes præstari. argu. tex. in. l. in venditione. §. si. ff. de bonis auto. iudi. possi. & in. l. iusiurandum & ad pecunias. §. si de qualitate. ff. de iure iu. & in. l. 3. §. si. ff. de admin. tuto. ita in specie Iaso in dict. §. ex his. 6. col. nu. 10. Si verò quærimus qualiter vel quo remedio possit agere vnus hæres contra alium quando discordant tunc non est dicendum q̄ stetur maiori parti quia istud negotium tangit hæredes, vt singulos, & non vt vniuersos: præterea non est dicendum q̄ vnus possit petere à iudice vt cogat alios consentire: quia quādo plures dissentiūt ad ipsorū præiudiciū cessat præiudicium iudicis. vt in. l. quotiens. ff. de vsu fru. Vñ isto casu poterit vnus cohæredū petere, vt discordia dirimatur forte. argu. tex. in. d. l. 3. C. cōmu. de lega. & in. §. optionis. Insti. de lega. & in. l. in tribus. cum. l. seq. ff. de iudi. & in. l. 5. ff. fami. hærf. & in. l. 2. C. q̄n & quib⁹. 4. par. debe. & ita procedit & debet intelligi glo. in. dic. l. in executione. §. pe. infra isto tit. & in expreso ita tenet Bar. in. l. 2. §. ex his. infra isto tit. 2. col. nu. 6. & ibi Ange. prima. col. Roma. 5. col. Imol. 2. col. Areti. 3. col. Alex. qui dicit hanc esse cōmu. opi. 3. col. nu. 10.

nu. 10. & Iaso. 7. col. nu. 11. nec obstat q̄ iudiciū fortis nunquam habet locum nisi in casibus à iure expressis vt probant prædicta iura & ibi commu. doct. & in terminis ita tenet Ioan. de imo. melius quàm alibi in. l. suus quoque. fin. col. ff. de hære. insti. Quia respondeo q̄ iudicium fortis bene habet locum in casibus similibus habentibus parem vel maiorem rationē, quia lex quantumcunq; loquatur taxatiuē. extēditur ad casus similes. tex. est iuncta glo. or. in. l. ita nobis. C. de adulte. & ibi cōmu. doct. in. l. 1. C. de contra. tabu. & ibi glp. or. & cōmu. doct. & tenet expressē Bar. t. in. l. 1. §. parui refert. ff. quod vi aut clam. probat etiam tex. & declarat Pau. in. l. si mora. ff. solu. matri. Vnū tamen est q̄ potest vnus hæres soluere totam rem pro se & cohæredib⁹, vt se liberet pro sua parte cum aliis non queratur sibi liberatio, & postea poterit recuperare æstimationem à cohæredibus pro partibus eorum iudicio fami. hærc. & non actione negotiorum gestorū videatur soluisse ex quadam necessitate vt liberetur magis quàm ex voluntate. ita probat tex. in. l. 2. §. ex his. infra isto titulo. per quem. ita tenet ibi Bar. pe. col. Pau. & alij doct.

11. Quòd autem si creditor obligationis generice decedat pluribus hæredibus relictis qui nō concordant, qualiter vnus possit agere contra alium, in quo articulo vera resolutio est, q̄ si electio erat creditoris, talis discordia dirimitur forte, sicut dictum est è conuerso ex parte hæredum promissoris. ita tenet Imola in dicto. §. ex his. 2. col. Si vero aliquis eorum sit in culpa per quam alij passi sunt, damnum tenebitur eis ad interesse iudicio fami. hærc. per tex. iuncta cōmu. opi. in. l. hæredes. in dicto. §. si incerto ff. fami. hærc. per quem ita tenet idem Imola. in dicto. §. si ex his. & ista fuit mens & intentio Bar. ibi. 2. colu. Si verò electio est debitoris, res est expedita q̄ poterit offerre rem quam velit sicut poterat offerre defuncto: quia ex persona hæredum, conditio obligationis non mutatur, q̄ tamen intelligo quando debitor soluit totam rem integram omnibus hæredibus: secus verò si vni velit dare partem in vna re, quæ tunc non contingeret liberatio, sed esset in pēdenti, donec alijs soluatur (vt supra dictū est) respectu hæredum debitoris. ita Bar. in dicto. §. ex his. 3. col. & ibi imol. & alij doct. pro quo facit tex. in. l. qui hominem. §. 1. ff. de solu. & ibi docto. vbi habetur, q̄ si quis promissit seruum in genere duobus reis stipulandi & vtriq; partes diuersorum seruorum dederit, non remanet liberatus. Solus tamē Iaso fuit in no-

ua opinione contra Bar. & commu. doct. imò q̄ debitor sit liberatus ex eo quia isto casu cessat inconueniens. & ratio tex. in dicto. l. in executione. §. pro parte. cum ibi non speretur solutio in diuersis rebus, neq; obstat secundum eum tex. in. l. qui hominem. §. 1. ff. de solu. quia loquitur in duobus reis stipulandi in solidum qui habentur pro vno, cum vna sit tantum eorum actio & obligatio, vt in. l. 3. §. si. ff. de duobus reis. secus in hæredibus, quia non habentur pro vno nec vna, & actio nec obligatio, sed iam per legem est diuisa inter eos, sed ego teneo opinionem Bar. & communem, quicquid dicat Iaso, quia ex persona hæredum non mutatur qualitas obligationis: & licet sit diuisa obligatio quò ad petitionem & alia, non verò quò ad liberationem: præterea ego confyde-ro quòd potest militare ratio & inconueniens. tex. in dicto. l. in executione. §. pro parte. scilicet si alter cohæres repudiet hereditatem, quo casu vni hæredi adeūti accresceret, & si esset liberatus posset debitor soluere in alia re tantū vni vel aliquibus soluit partem & plenè non soluit omnibus hæredib⁹ partes suas in diuersis rebus & solūm isto casu loquitur Bal. & docto. Sed quid si verè & realiter debitor soluit omnibus hæredibus partes suas in diuersis rebus an sit liberatus hoc in specie null⁹ tangit. sed teneo q̄ si omnibus est facta solutio & sciētibus q̄ debitor sit liberatus. Primò, quia ipso iure fuit diuisa actio vel obligatio inter eos. Item & secūdo, quia iam cessat prædictum inconueniens. tex. in dicto. l. in executione. §. pro parte. Item & tertio, quia aliud pro alio de voluntate creditoris potest solui vt in. l. 2. §. 1. ff. si certum pe. cum similibus. Si verò receperint ignoranter, credo q̄ possint petere solutionē in vna & eadem re integra, quia sic debebatur defuncto & qualitas obligata ex persona hæredum non mutatur: item etiam quia ratione communionis, hereditatis vel ex coniunctione quam inter se habēt vel aliis forte, vtile est eis habere eandem rem.

12. Item adde q̄ omnia quæ supra dicta sunt in obligatione generica habent etiam locum in obligatione alternatiua, nam talis contractus est diuidu⁹ ratione ipsius: quia sicut plures res alternatiuè possunt promitti, ita partes earū. Secundò est diuiduus ratione distributionis & diuisionis inter hæredes: quia mortuo promissore, fit diuisio & distributio inter hæredes pro rata, secūdem portiones hereditarias. Tertio, est diuiduus ratione solutionis: quia potest fieri solutio in parte rei alternatiuè debita.

Quarto verò modo est indiuiduus contractus ratione liberationis & effectus, quia in parte soluta non contingit liberatio, sed est in pendenti, donec alia pars detur in eadē re vel alia res integra alternatiuē debita soluat, & sic est perinde ac si esset obligatio generica & resolutiuē pro hac sententia & doctrina est. *tex. in. l. si non fortem. §. si decem. ff. de condi. indebi. & ibi notat. Bar. Bal. Ange. Sali. Alex. Iaso, & commu. doct. tex. in. l. cum is. §. si. eod. titu. Vbi promissio generica & alternatiua æquiparantur. tex. in. l. 2. §. & harum. ff. de verb. obli. in fine ibi eiusdem conditionis & hæc stipulatio Stichū Pamphilū dari? tex. in. l. in executione. §. pro parte. in fi. eo. tit. ibi idem iuris est & si quis decem aut hominem stipulanti promiserit: & ratio per quam non contingit liberatio in parte soluta est illa quæ fuit assignata in obligatione generica, namcū in alternatiuis debitoris sit electio, si contingeret liberatio in parte rei alternatiuē soluta sequeretur inconueniens quod posset postea soluere etiam partem in alia re alternatiua, & esset maximum præiudicium creditoris, quia haberet solutionē in diuersis rebus. istam rationem aperte probat *tex. in dicta. l. in executione. §. pro parte. in fi. & eam expressē ponit Pau. in dicta. l. 2. §. & harum. pe. col. in fine. Ange. 2. col. nu. 3. Roma. 16. col. nu. 78. Ex quo infert ibi Pau. pe. col. nu. 7 quod si electio esset creditorum contingeret liberatio debitori in parte soluta: quia iam videtur eligere illam rem in qua recepit partem & poterit compellere debitorem vt soluat aliam partem in eadem re. tenet etiam Alexand. ibi pe. col. nu. 24. Vincen. 16. col. nu. 8. & 19. pro qua sententia & conclu. facit *tex. in. l. cum debitore. ff. rem ratam haberi: & ibi notat Ange. Pau. & alij docto. Confirmatur etiam, quia factō datur voluntas intelligi sicut verbis. *tex. est in. l. Paulus. ff. rem ratam haberi: sed aduertendum quia attenda ista ratione, videtur quod etiam si sit electio debitoris debeat remanere liberatus, quia videtur illam rem eligere soluendo partem & se astringere ad soluendum aliam partem in eadem re: sed respondeo quod non videtur eligere simpliciter sed conditionaliter si contingat postea soluere aliam partem in eadem re, vel aliter & melius, quod licet videatur eam eligere, potest variare & aliam rem soluere, sicut si expressē elegerit, vt in. l. eum qui certarum. §. final. infra isto titulo: & notatur per omnes in. l. si quis stipulatus sit. eodem titulo. & in. l. huiusmodi. §. Stichū. ff. de lega. 1. & in. l. apud Auphirium. ff. de opti. lega. & in expres-****

so ita respondet Paulus de Castro in. l. 2. §. & harum. infra isto titu. pe. col. & ibi Imola pen. col. Alexand. pe. col. nu. 23. Ex quo nota quod licet eo casu quo debitor realiter & perfectē soluit aliquam rem ex alternatiuis non possit variare vt dictis iuribus: tamen secus est si soluerit partem rei per *text. cum ratione. in dicta. l. in executione. §. pro parte. & in expresso tenet Sucinus in dicta. l. secunda. §. & harum. quinta. col. dicēs esse singulare. & ibi notat & commendat Alexand. penul. colu. & alij moderni, neque obstat illud quod supra proximē dixi de creditore, quia ille postquā elegit, non potest mutare voluntatem: & ita non deuenitur ad prædictum inconueniens: & in hoc magis fauetur debitori quam creditori. ita probat *tex. in. l. si quis stipulatus sit. infra isto titulo, & notatur per doctores in dicta. l. eum qui certarum. §. finali.**

Attende tamen quod in hoc est differentia in obligatione generica & in obligatione alternatiua: quia in generica creditor qui recepit partem rei poterit petere integram rem in genere, ac si debitor nihil soluisset, vt in. l. si stipulatus sum mihi. §. si. de solu. vt supra dixi. Tamen in alternatiua creditor qui recepit partem, non potest vtramque rem alternatiuē debitam integraliter, sed debet petere aliam partem rei solutæ vel totam aliam rem sibi solui. *tex. est in. l. si non fortem. §. si decem. ff. de condi. indebi. ibi petiq; ab eo possereliqua quinque aut Stichus. cuius ratio differentia est, quia in obligatione generica nulla res certa fuit in obligatione nec potest dici soluta pars rei debita, ideò tota res in genere promissa potest peti: sed in alternatiua, vtraque res dicitur esse in obligatione, & quā soluitur pars alicuius rei alternatiua dicitur soluta pars rei debita, & ideò postea non poterit creditor illam partem petere sed aliam partem vel aliam integrā rem, licet in parte soluta non contigerit liberatio propter prædictam rationem & inconueniens. & in expresso istā differentiam & eius rationem ponit Bar. in dicta. l. si non fortem. §. si decem. de condi. indebi. fi. col. & ibi commu. doct. idem Bar. in dicta. l. 2. §. & harum. de vbo. obli. 2. col. prope fi. & ibi Din^o quem ipse refert Albe. 7. col. in prin. Ange. 2. colu. nu. 3. no. ibi Imola. 4. colu. versi. sed si promittis. Paulus. 2. colum. 5. Aretinus. 4. colum. versi. circa primum. Alex. penul. col. nu. 21. Suci. pe. col. post prin. Vincen. 12. col. nu. 14. Vincen. no. in. l. in executione. 26 colu. nu. 100. eo. eo. tit. Raine. post Iaco. de Are. & antiquos in. l. qui hominem. ff. de accepti. & ista*

& ista opinio & conclu. est vera & communis licet Cinus ibi in adiect. in dict. §. & harum teneat q̄ etiam in hoc nulla sit differētia obl. generis & alternatiuē: quia utroq; casu potest in tegra res peti, licet pars eius sit soluta, quem sequitur Roma. 17. col. nu. 83.

13 Ex quibus inferitur q̄ in actione noxali, si plures sunt domini alicuius serui qui dedit dānum vel noxam vel plures sunt hæredes domini ipsius serui quilibet dominorum vel hæredum, tenetur in solidum: vnde si vnus eorum conueniatur actione noxali, tenetur aut solvere æstimationem seu interesse totius damni v̄ dare totum seruum pro noxa, nec sufficiet dare partem suam quam habet in seruo. tex. est in l. si seruus communis. ff. de noxa. cuius verba sunt. Si seruus communis furtum fecerit, quiuis ex dominis in solidum noxali iudicio tenetur, eo q̄ iure vtimur, sed non aliās poterit qui conuentus est euadere litis æstimationem nisi in solidum noxæ dederit seruū. & ibi notat Odo. Albe. Bal. Flori. & commu. doct. tex. in l. si cum vno. ff. si ex noxa. cau. aga. & ibi Bar. Albe. Pau. Alex. & doct. tex. in l. hæredes. §. si vnus. ff. fami. herf. & idem est in actione noxali, quando animal fecit damnum. tex. in l. si commune. ff. si qua paupe. fe. dica. & ibi notant doct. & ratio vera est: quia quando agitur actione noxali quātitas seu æstimatio damni est in obligatione datio pro noxa est in solutione, vt in l. miles. §. decem. ff. de re iudicata. ideò vnus ex dominis vel hæredib⁹ nō potest soluere pro parte: quia si vnus solueret pro parte quantitate: alter fortē vellet soluere partem quam habet in seruo pro noxa, & sic actor consequeretur debitum suum in diuersis rebus & deueniretur ad inconueniens. tex. in dict. l. in executione. §. pro parte. istā declarationem ad prædicta iura ponit Bar. in l. si cōmunes. §. de nego. ges. & ibi commu. doct. idē Bart. in l. supra iter. §. officium. ff. de aqua. plu. ar. ibi Imola & commu. doct. Florianus in l. hæredes. §. si vnus. ff. fami. herf. & in dicta. l. §. si commune. ff. si qua. pau. fe. di. secūs tamen est e contra, quando plures sunt domini serui vel animalis quod passus est dānum, vel sunt hæredes domini eius: quia tunc licet quilibet possit agere, tamen nō consequentur nisi suā partem in æstimatione vel totum seruum pro noxa, si dominus elegerit eum dare noxa. tex. est no. in l. si seruus seruū. §. item si seruus communis. ff. ad. l. aqui. & ibi Bart. Albe. Florian⁹. & alij doctores.

Item adde q̄ secūs est in actione de aqua plu

uia arcenda quæ datur cōtra eum qui fecit in solo suo opus per quod aqua mihi nocet vt opus factum tollat & damnū sarciat: nam si solum vel fundus in quo opus factum est, erat duorū vel plurium dñorum, quilibet teneatūm pro sua parte damnum datum & interesse non restituti operis soluere. tex. est in l. supra iter. §. officium. ff. de aqua plu. ar. & ratio viua est, quia ibi nō possumus deuenire ad inconueniens. tex. est in d. l. in executione. §. pro parte. de verbo. obli. quia consydero q̄ respectu damni dati cessat illud inconueniens, cum alter socius & dominus aliam partem damni debet præstare respectu etiā operis destruendi similiter cessat illud inconueniens: quia ille dominus contra quem actum est si vellet op⁹ tollere totum & in solidum debet tollere & destruere, & non potest pro parte, vt in eadem l. supra iter. §. Casius. ff. de aqua plu. ar. Si vero velit soluere interesse seu æstimationē operis non restituti, tunc non consequeretur ab alio domino vel cohærede, nisi aliam partem interesse vel æstimationis. Et si subtiliter dicas q̄ fortē ille alter vellet eligere destruere opus respondeo q̄ tunc teneretur destruere totum opus in solidum & sibi imputetur cum elegit opus tollere, & sic nullo casu venimus ad inconueniens. tex. est in l. in executione. §. pro part. istam solu. & declaratio. ponit solus Cuma. in dict. l. supra iter. §. officium. ff. de aqua plu. ar. & ante eum voluit ibi Imola. Sed attende q̄ ista solu. non potest esse vera: quia in actione de aqua plu. ar. præcisē cogitur quis opus tollere, vt in dict. l. supra iter. §. Trebatius. vnde tu dic q̄ vera solutio est q̄ in illa actione non potest resultare prædictum inconueniens quia si actor egit ad ipsum factum hoc est op⁹ restitui quilibet tenetur in solidum & præcisē facere & destruere. Si verò egit ad interesse ppter factum non restitutum, tunc quilibet tenetur pro parte ad illud interesse: vnde si partem consequatur ab vno aliam postea consequetur ab alio. ita Bar. in dict. §. officium. & ibi Albe. post antiquos: & si replicas q̄ adhuc nō cessat prædictum inconueniens: quia alter secundus posset conueniri præcisē ad factum & sic opus non restitutum, quia licet Bar. & doct. hoc non tangant tamen ego dico q̄ actor postq̄ primò egit contra primum ad interesse videtur diuidere actionem quò ad omnes & velle vt fiat sibi solutio in interesse seu æstimatione. argu. tex. in l. si creditores. C. de pactis. & ita potest intelligi tex. in dicta. l. supra iter. §. officium. de aqua plu. ar. Nec obstat etiam quòd

quòd in cautione damni infecti petitio sit me-
re indiuidua, quia si plures sunt domini do-
mus rui osæ, non tenentur cauere in solidum
sed tantum pro parte, & si quis eorum nò ca-
ueat tantum pro sua parte fit missio. tex. est in l.
pratorum officium. §. si plures. ff. de damno in-
fecti. tex. in l. plures. §. si. contra. eo. tit. tex. in l.
si quis putans. §. si damni infecti. ff. comm. di-
ui. tex. in l. si communes. ff. de nego. gest. tex. in l.
is cui. §. si ex duobus. ff. ut in posse. lega. tex. in
di. l. supra iter. §. officium. de aqua plu. ar. & i-
stud contrarium reputat fortissimum Bart. in l. in
stipulatione. ff. de damno infecti. Sed vera solu-
tio est q̄ in cautione damni infecti nihil est in
obligatione sed officio iudicis petitur cautio,
ideo non est mirum q̄ in partem domus ruino-
sa actor sit missus contra unum ex dominis: aliam
verò partem habeat in æstimatione vel interef-
se ab alio. ita Bart. in d. l. supra iter. §. officium.
de aqua plu. ar. idem Bart. in l. si communes. ff.
de nego. gest. Floria. in l. hæredes. §. si vnus. ff.
fam. herc. Sed attende q̄ contra superiorè rati-
onem quã assignauit in actione noxali. facit
tex. in l. si seruus communis. §. si. ante noxale. ff.
de noxa. ubi est casus, q̄ si vnus ex dñis ante li-
tem contestatã soluat æstimationem vel inter-
esse pro sua parte, vel soluat partem quã habet
in seruo, pro noxa liberatur, & similiter alter
dñs vel cohæres postea poterit soluere suã par-
tem in æstimatione, vel poterit dare partem quã
habet in seruo pro noxa, & tñ tñc militat præ-
dictum incoueniens. Sol^o Imo. tangit hanc dif-
ficultatem in l. supra iter. §. officium de aqua
plu. ar. & dicit q̄ tex. in dict. l. in executione. §.
pro parte habet locum, & p̄cedit qñ aliquid
est in obligatione ex dispositione hominis, quo
casu est de mente partium q̄ in vna re fiat solu-
tio & sic esset absurdum q̄ fiat in pluribus reb^o:
secus verò qñ aliud est in obligatione ex legis
dispositione, vt in causa noxali: quo casu ni-
tius agitur cum. l. & tolleratur prædictum in-
conueniens, ne etiam sit in potestate serui de-
linquendo dñm in solidum obligare: ideo meri-
tò ante litem contestatã potest soluere pro par-
te: postea verò non, quia pòt culpa imputari
dño qui passus est litem contestari, vñ tunc at-
tendit^o prædictum incoueniens, & ita debet in-
telligi. tex. in di. l. si seruus communis. de noxa.
secundum Imo. & istud reputat singulare Alex.
in l. si cū vno. ff. si ex noxa causa aga. post pri-
ci. p̄ maxima limitatione & declaratione. tex.
in dicta. l. in executione. §. pro parte de verbo.

35 Tertio casu principali, qñ in contractu vbi ob-
ligatione cōtinetur vel deducitur res incorpo-

ralis seu intellectualis vt seruit^o personalis, rea-
lis vel mixta, an talis cōtractus dicatur diuidu^o
vel indiuiduus, certè est notabi. & subtilis arti-
cul^o: pro cuius pfecta declaratione præsuppo-
no q̄ aliquñ seruitus est tñ pmissa & deducta
in contractu vel obligatione, non tñ est reali-
ter constituta aliquñ seruitus est iã realiter cōsti-
tuta & deducta in esse mediãte traditione, vel
q̄ si quò ad primũ. f. quãdo seruitus est tñ pro-
missa & nondũ constituta dico & præsuppo-
no q̄ aliqua est pmissio seruitutis personalis
aliqua est pmissio seruitutis realis, aliqua est
promissio seruitutis mixtæ: seruitus psonalis
tñ promissa est qñ dominus alicuius serui p-
misit in eo aliquas operas vel seruitium. argu-
tex. in l. 2. & per totum. ff. de vsufru. lega. per
quem ita tenet Faber, Iaso & moderni in. §. æ-
què si agat. Insti. de actio. Ista enim seruit^o per-
sonalis promissa dicitur omni respectu indiui-
dua, tam ratione contractus vel obligationis,
q̄ etiam solutionis, non tñ ea ratione qua aliæ
seruitutes: q̄ præstatio operis in parte adfert
tantã vtilitatem respectu partis quantã adfert
totũ respectu totius vt de se patet, nã si præsta-
tur pars operis medietatis diei vel certarũ hor-
rarum respectu eius adfert vtilitatem, sicut to-
tum respectu toti^o. Dicitur ergo indiuidua, vt
plene dicam infra ista repetitione. Sed seruit-
us personalis consistit in facto, vt patet ex ei^o
effectu & natura, & dixi in dict. repetitio. ser-
uitutum: ergo merito dicitur indiuidua & iudi-
catur secundum naturam & indiuiduitatem fa-
cti & istam resolutionem ponit Vincen. in di-
cta. l. 1. §. si vsufru. ff. ad l. Falc. 2. col. pro-
prope fin. ¶ **Seruitus** verò realis, rustica, putã
iter, actus, via, aqua ductus vel seruitus realis,
urbana tantum promissa est indiuidua omni
respectu. Nam primò est indiuidua respectu
ipius contractus promissionis & obligatio-
nis: quia pars seruitutis non potest promitti
nec deduci in obligationem. tex. est expres-
sus in l. itineris. ff. de seruitu. titu. generali. cuius
verba sunt. Via, itineris, actus, aqua duct^o
pars in obligationem deduci non potest, quia
vsus eorum indiuisus est. text in l. stipulatio-
nes non diuiduntur. in principio. ff. de verbo.
oblig. cuius verba sunt. Stipulationes non
diuiduntur earum rerum quæ diuisionem
non recipiunt, veluti via, itineris, actus aqua-
ductus caterarumq; seruitutum. tex. in l. pro
parte. ff. de seruitu. text. in l. si quis duas. §. si
quis partem. ff. commu. præ. ibi quia per par-
tes seruitus imponi non potest: sed nec ad-
quiri. textus in l. & per iusiurandum. §.

1. & §. illud. ff. de acceptila. tex. in. l. ff. de serui. lega. ibi. quia partem non recipit. text. est in. l. vt ponunt. §. si. ibi. licet ab initio per partes acquiri non poterat. ff. de serui. tex. in. l. is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad. l. Falcid. & ratio huius est, quia naturaliter nullo modo potest diuidi, cum sit res incorporea intellectualis & indiuisibilis secundum iuris dispositionem siue ordinationem similiter indiuidua: quia ista materia est regula & doctrina singularis, & necessaria quod illud dicitur indiuiduum, quando pars eius non adfert tantam vtilitatem respectu partis quantam totum respectu totius ista regulam & doctrinam probat tex. in. l. in executione. §. secunda ad opus ibi, quia operis effectus in partes scindi non potest. ff. de verbo. obli. tex. in. l. 5. §. opere. ff. de verbo. signi. tex. in. l. edificia. §. perfecisse. eo. tit. tex. in. l. si is qui quadringenta. §. quædam. ff. de ope. no. nun. & eam ponit Bar. in dicta. l. stipula. non diuiduntur. 3. col. in fi. nu. 8. dicens quod ista fuerunt pulchra verba pe. idem Bar. in eadē. l. decima. col. nu. 27. Alex. 1. col. in medio. Iaso ibi latē. 5. col. nu. 14. qui in effectu in hoc refidet Vincē. in. l. in executione. 6. col. in princi. eo. tit. istam etiam regulam post Petrum ponit Bar. in. l. 4. §. Cato. de verbo. obli. 8. col. 5. q. prin. & ibi alij doct. præcipuē Ripa. 2. col. nu. 8. eandem rationem ponit Bar. in. l. 1. §. si vsus fruct. ff. ad. l. Fal. nu. 3. i. opp. Ange. Imo. vincen. verfi. Bal. in. l. 2. i. col. in fine. nu. 3. C. de hære. ac. & quod pars eius nullam vtilitatem adferat, & ideò sit omnino indiuidua, probo euidenter à sufficienti partium enumeratione: nam aut consideram⁹ ipsum fundum seruientem aut fundum dominantem aut instrumentū quo vtitur quis seruitute aut latitudinem seu modificationem loci seruientis vel vsus. & utroque respectu est indiuidua & non potest valere pro parte respectu fundi seruientis: quia ille cui est promissa pars seruitutis, non potest ire per partem fundi pro indiuiso, vel per eum ducere aquam quin totum fundum tangat. arg. tex. in. l. si cui simplici. ff. de seruitu. tex. in. l. via constitui. §. si. de serui. rusti. præ. si dicamus quod pars fundi pro indiuiso erat alterius, vel quod post promissam seruitutem alienauit partem fundi pro indiuiso: similiter promissio partis seruitutis non valeret: quia nullo modo posset creditor ea vti in parte fundi debitoris quin tangeret etiam partem alterius domini fundi: vnde necessario non valeret. arg. tex. in. l. 2. & in. l. pro parte. ff. de seruitu. & in. l. si vnus ex socijs. & in. l. vnus ex socijs. ff. de serui. rusti. præ. respectu fundi

dominantis dicitur indiuidua: quia non potest dominus ad eum ire pro parte, quin totum fundum tangat sicut dixi respectu fundi seruientis respectu verò instrumenti quo quis vtitur seruitute, similiter promissio partis non valet: quia instrumentum est ipse homo & persona creditoris vel eius seruus vel familiaris vel cultor fundi vel iumentum super quo feruntur, & impossibile est quod eat pro parte, vt naturaliter patet: quia non potest ire vna pars quin vadat alia. & istam doctrinam & declarationem ponit magistraliter Barto. in dicta. l. stipulationes non diuiduntur. infra isto titulo. 2. colum. num. 2. Imola ibi. 3. colum. num. 3. Paul. de Cas. 4. col. Roma. 3. col. num. 10. Alexand. prima col. num. 3. Vincen. in. l. in executione. 3. col. num. 7. Item etiam est indiuidua respectu latitudinis loci & vsus ipsius seruitutis: quia licet seruit⁹ realis rustica sit tota in toto & tota in qualibet parte fundi, vt in. l. via constitui. §. fina. ff. de seruitute. cum similibus: tamen ex æquitate debet eligi certus locus & pars fundi, per quem transeat, & alia partes remanent liberae. text. est singularis & vnica in. l. certo generi. §. si totus. ff. de serui. rustico. prædiorum. quo casu si latitudo loci restringitur per partes, corrumpitur seruitus. Quod subtiliter declaro, nam si loquimur in seruitute itineris quæ sub se non habet aliam speciem seruitutis, cuius latitudo necessario debet esse talis vt per eam possit quis ire pedes vel eques: tunc si modificetur latitudo eius, vitiatur seruitus: si verò loquimur in seruitute actus vel viæ, cuius latitudo est ampla per quam potest quis ire pedes vel eques, vel ducere iumentum vel vehiculum: tunc si latitudo eius modificatur per partes, corrumpitur seruitus actus vel viæ, sed valebit tanquam seruitus itineris, si competens latitudo remanet pro itinere: quia seruitus actus vel viæ habent sub se saltem virtualiter vel seruitutem itineris. Iste est casus qui sic debet intelligi in. l. si tam angusti. ff. de seruitute. titulo general. l. via constitui. in principio. ff. de seruitute rusticorum prædiorum. & istam doctrinam & considerationem voluit Romanus in. l. stipulationes non diuiduntur. infra isto titulo. 4. colum. & ibi Alexand. prima colum. Nec obstat tex. in. l. cum precario. ff. de precario. vbi pactum contra substantiam contract⁹ vitiatur ipsum contractum: quia debet intelligi nisi transire possit in aliam speciem contractus, vt dictum est. Confirmatur per tex. in. l. vbi ita donatus. ff. de donatione causa mortis. & ibi

& ibi communiter de cetero. Aduertendum atmen quòd illud supra dictum est, quòd mo- q̄ modificatio latitudinis vitiat seruitutem itineris, ego nouiter intelligerem quando tēpore promissionis fiat modificatio: secus si post promissam seruitutē modificetur latitudo de cōsensu partium: quia vitietur modificatio: argu. tex. in. l. & si per iusurādum. §. i. ff. de accepti. vbi si post p̄missam seruitutē fiat acceptilatio partis, vitiat ipsa remissio & acceptilatio, & remanet debita seruitus. Nec obstat etiā cōtra prædicta si dicatur q̄ seruitus realis possit dici diuidua ex eo quòd potest promitti & constiui in certa parte fundi & alix partes remanent liberæ. Item etiam postq̄ realiter est constituta, potest fieri q̄ domin⁹ fundi seruiētis possit partem fundi pro diuiso alienare & remaneat seruitus in alia parte, vt in. l. ad certā ff. de seruitu. & in. l. si quis duas. §. si quis partē ff. commu. præ. & in. l. i. §. Iulianus. ff. de itinere actusq; pri. vbi habetur q̄ potest quis præscribere seruitutem vsq; ad certam partē fundi: quia ad illa iura respondeo q̄ procedunt quando seruitus constituitur vel remittitur in certa & determinata parte fundi pro indiuiso, quo casu seruitus ipsa non diuidit̄ aliquo modo, sed tantum modificatur, restringitur & coarctatur vt cum antea dilatari & exerceri poterat in toto fundo nūc modificatur & restringitur vt tantum sit & exerceatur in parte fundi pro diuiso & per hoc non dicitur diuidi seruitus, quòd probo duplici ratione. Prima, q̄a solavoluntate & destinatione hominis potest constitui fundus rusticus vel fundus vrbanus aliquo ædificio inter medio, vt in. l. Gaius Sei⁹ §. si. de lega. 2. in. l. q̄ in rei ū. §. si q̄s post. ff. de lega. 1. in. l. locus. de verbo. signi. in. l. si q̄s. duas §. si q̄s partē. ff. cōmu. præ. & tūc quælibet pars fundi certa & diuisa dicitur iam fundus realiter distinctus de per se: ergo merito valet talis cōstitutio vel remissio seruitutis, quia ipsa nō diuiditur sed imponitur vel modificatur, vt tantum sit in solo illo fundo: nam sicut posset esse in toto fundo maiori, ita in illo vel alio minori: & istud est q̄d voluit p̄prie text. in. l. si quis §. si quis partem. ff. cōmu. præ. cui⁹ verba sunt. Planē si diuisit fundum regionibus & sic partem tradit pro diuiso, potest alterutri seruitutem imponere: quia nō est pars fundi, sed fundus. Istam rationem ponit Odo. fre. in. l. ad certam. ff. de seruitu. Romanus in dicta. l. stipulationes non diui. infra isto tit. 5. col. 2. obijcitur. Secundò confirmatur viua & subtili ratione & cōsideratione: quia sicut anima no-

stra est tota in toto & tota in qualibet parte corporis, vt dicunt & tenent Theologi & philosophi & diuus Augustinus in. 6. de Trinitate & S. Thomas in. 1. parte. 76. q. arti. 8. & ibidem Caietan⁹ & Aristoteles in. 2. de anima. & in lib. de communi animalium motu. & est communis opinio Theologorum & Philosophorum: tamen si manus vel pes vel aliud mēbrū scindatur vel separetur à corpore hominis, nō per hoc diuiditur ipsa anima, sed restringitur & coarctatur: q̄a definit stare in illa parte hominis scissa & in ea non poterit suas operationes & effectus exercere & tota iam erit in reliqua parte corporis: ita eodem modo seruitus, licet sit tota in toto & tota in qualibet parte fundi non diuidit̄, vt in. l. certo generi. §. si totus ager. ff. de serui. rusti. præ. & in. l. si mihi cōcesseris. eo. tit. & in. l. via constitui. §. si. eo. tit. & in. l. si cui simplici via. ff. de seruitu. tamen si in aliqua parte illius fundi seruiētis vel dominantis pro diuiso constituitur vel remittatur seruitus, non diuiditur ipsa seruitus, sed tantum coarctatur & restringitur, vt sicut antea comprehendebat totum fundum & quælibet ei⁹ partes nunc restricta est tantum ad illam partem fundi pro diuiso, in qua reperitur cōstituta, vt virtus & effectus & exercitium eius non extēdatur ad alias partes. & in terminis istam rationem & similitudinem ponit Bar. in dict. l. stipulationes non diuiduntur. in isto titu. in fine. vbi dicit esse subtile, & consistere multum in intellectu. & ibi sequitur Ange. 2. col. Imola. 3. col. Paulus de Cast. 4. col. Iaso. 6. col. num. 14. Vincen. in dicta. l. in executione. eo. titu. 4. col. & 4. opposi. Nec obstat similiter si dicatur q̄ seruitus est diuidua: quia potest vsus ei⁹ & exercitium per tempora vel per modum diuidi: nam cōstitui potest tali pacto vel modo, vt quis vtatur seruitute certis diebus vel horis & alijs non, & maximè talis diuisio fit quādo plures habent seruitutem rusticam realem in fundo alterius. tex. est in. l. 4. §. si. ff. de seruitute. tex. in. l. quinta. versi. a. eodem titu. tex. in. l. 2. versi. primo. ff. de serui. rusti. præ. d. tex. in. l. si partem. eo. tit. tex. in. l. Lucio. cum. l. sequenti. ff. de aqua quo & æsti. tex. in. l. arbor. §. fin. ff. commu. diui. tex. notatur in. l. in concedendo. ff. de aqua plu. ar. & in. l. quam. C. de seruit. & aqua. in. l. ex meo. ff. de serui. rustico. prædiorum. quia ad hoc respondeo, quòd in isto casu non diuiditur ipsa seruitus in substantia, sed tantum diuiditur cōmoditas vsus & exercitium eius, quæ longè distant ab ipsa seruitute: & ista est vera & realis intentio illorum iurum

rium, & in expresse ita respondet glo. ordi. in dicta. l. si partem. ff. de serui. rusti. præd. in glo. fina. & ibi Barto. Paul. & communis opinio. ita etiam respondet magistraliter Bar. in. l. stidulationes non diuiduntur. 2. col. prima & 2. oppo. vbi notabiliter declarat & ibi Ange. 2. col. in medio. Vincē. in. l. in executione. 4. col. in prin. Cōfirmatur, quia sultas est indiuisibilis, tamē effectus eius possunt diuidi: quia potest operari in certo casu & in alio non, vt in. l. 3. C. de libe. cum materia. & in. l. si filius. ff. de vulga. & pupi. Nec obstat etiam contra hoc si dicat quod imo seruitus est diuidua: nam licet ille qui est dñs prædij dominantis: si emat totū fundum seruientē, vel aliter fiat dominus eius vel è contra, statim ipso iure amittatur seruitus, quia in re propria non potest cadere, vt in. l. in re. commune. in principio. ff. de seruitut. vrba. in. l. si quis ædes præ. tex. in. l. si communi fundo. ff. de serui. rusti. prædio. tex. in. l. vti frui. ff. si vsus fructus petat. tex. in. l. quicquid. ff. cōmu. præ. tex. in. l. i. ff. quemad. serui. ami. cuius verba sunt. Seruitutes prædiorum confunduntur, si idem vtriusq; prædij dominus esse cœperit, tamen si efficiatur dominus prædij seruientis, vel è contra. pro certa parte pro indiuiso bene retinetur & conseruatur seruitus. tex. est in. l. vt pomum. §. i. ff. de seruit. titulo generali. cuius verba sunt. Si prædium tuū mihi seruiat, siue ego partis prædij tui dñs esse cœpero, siue tu mei per partes qd seruitus retinetur, licet ab initio pro parte acquiri non poterat. & ibi notat Bar. tex. in. l. si cōmuni fundo. in fine. de serui. rusti. præ. §. vnus ex socijs. ver. si. & ideò. eo. tit. tex. in. l. pluribus. §. si. in fi. ff. de verbo. oblig. ergo sequitur qd pro parte quam habet dñs non debetur seruitus sed tm̄ pro alia parte socij, & sic pars fundi pro indiuiso debet seruitutē. quia respondeo qd in tali casu tot⁹ fundus debet seruitutem, licet sit dñs pro parte, quia regula quæ habet qd in re propria non cadit: seruitus debet intelligi qñ est res, ppria in solidum: secūs verò si in ea habet partem, & sit communis cū alio, quia ratione partis alienæ, tota seruit⁹ cōseruatur: sicut em̄ à principio seruitus pro parte non pōt acquiri ita iam acquisita non amittitur. ita no. tenet & declarat Bar. in. l. stipu. non diui. 3. col. 4. oppo. & ibi Imo. 3. col. nu. 3. in fi. Vincē. in. l. in executione. 4. col. 5. oppo. eo. tit. tenet etiam Bar. vbi melius q̄ alibi loquitur in. l. p parte. ff. de seruitu. & ibi Alb. Bal. Pau. Flori. & ante eos Ia. co. Bu. quæ refert Bal. tenet Odo. fre. Pau. & cōmu. doct. in. d. l. vt pomū. §. i. eo. tit. gl. or. Odo.

fre. Bar. Albe. & alij in. d. l. si cōmuni fundo de serui. rusti. glo. & scribētes in. d. r. ff. quemad. serui. ami. tenet Dinus in regula factum legitimè de regu. iu. lib. 6. 2. col. Azo in summa. C. de serui. aqua. pe. col. nu. 36. Cepola in tract. seruit. vt. præ. ca. 24. in prin. confirmatur etiā, quia si quis habet seruitutē in pluribus fundis seruiētibus ad fundū suum & vtatur ea in vno solo fundo durat & cōseruatur in alio, nec amittit in aliquo mediante aliqua præf. quia vna tm̄ seruitus est quæ per partem vsus conseruatur tex. est in. l. vna est via. ff. de serui. rusti. præ. tex. in. l. si eo loco. §. si. si seruen. tex. in. l. si is qui vsus tenet. ff. quib⁹ mo. vsus fruct. ami. vbi per vsus & retentionē vsus, cōseruatur & retinet totus vsus fruct. Confirmatur ista con. & cōsopi. per tex. in. l. si fillicidij. §. si. ff. quemad. serui. ami. vbi per vsus & exercitiū seruitutis in parte fundi conseruatur seruitus in toto fundo: confirmatur etiam, quia facilius iura nra acquisita conseruemus q̄ acquiram⁹ de nouo. tex. est in. l. patre furioso. §. si. nā furiosus. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. tex. in. l. si is qui ani. mo. ff. de acqui. posse. cum simi. Non obstat etiam tex. subtilis & no. in. l. i. §. Iulianus. ff. de itinere actūq; privato. vbi patet qd potest quis seruitutem præscribere tm̄ vsq; ad aliquā certam partem fundi, quia respōdeo vt supra, & vt dixi in repeti. legis. qd meo. de acqui. posse. Adde tamen qd hoc debet intelligi qñ est sol⁹ vnus fundus dominans: secūs, si plures, quia dato qd sit vnus fundus seruiens, quia tunc plures sunt seruitutes: & à fortiori, si plures sunt fundi seruiens & dominantes. ita pbat tex. in. l. si ædes. la. i. de serui. vr. præ. tex. in. l. nam satis. §. si. Celsus. quemad. serui. ami. vbi vide omnes doct. & discute articulum in materia seruitutum, quia hic sufficit tangere. Confirmatur per tex. notabilem in. l. si communem. ff. quæ ad. ser. ami. vbi si domini fundi dominantis nō vtuntur seruitute, & vn⁹ est minor & alter maior ratione partis minoris conseruatur & non perditur seruit⁹ quò ad omnes. & ibi no. doct. no. etiā Pe. Cin⁹, Bar. & cōm. opi. in. l. i. C. si in cōmu. eadem q̄ causa. cōfirmatur etiā per tex. in. l. loci corpus. §. si fundus si seruen. vbi habetur qd sententia lata in confessoria pro vno ex dominis fundi dominantis, pdest alijs. & ibi glo. or. Bar. Odo. fre. Albe. Bal. Pau. Flo.

16 Similiter & secūdo cōtractus, pmissio vel obligatio seruitutis realis dicitur indiuidu⁹ ratione distributionis vel diuisionis inter hæredes, quia mortuo, pmissore quilibet ex hæredib⁹ tenet cōstituire seruitutē & similiter cōtractu mortuo

tuo creditore, quilibet ex hæredibus potest agere in solidum ad constituendâ feruitutem nec diuiditur inter eos actio vel obligatio secundû portiones hæreditarias. *tex. est in l. 2. §. ex his. infra isto tit. tex. in l. hæredes. §. an ea. ff. fami. herf. c. tex. in l. viâ itineris. ff. de feruitu. tex. in l. fideicommissa. §. si. ff. de lega. 3. tex. in l. si. ff. de ferui. lega. text. in l. ea quæ in partes. ff. de regu. iu. tex. in l. si vnus. verfic. si. ff. de ferui. rusti. præ. pro qbus est lex. 9. tit. 3. par. Aduertendû tamen quia iste arti. est valde difficilis & subtilis: pro cuius maiori declaratione dico quod videtur quod vnus ex hæredibus non potest prædictam feruitutem imponere in totum neq; in parte: in totum, quia vnus ex dominis fundi non potest imponere feruitutem sine consensu & voluntate aliorum. *tex. est in l. 2. ff. de feruitu. tex. in l. vnus ex socijs. ff. de ferui. rusti. præ. in parte non potest: quia cum feruitus sit omnino indiuidua, impossibile est quod possit imponi pro parte, vt supra plenè dictum est, & probat *tex. in l. viâ itineris. ff. de ferui. tex. in l. stipulationes non diui. infra isto tit. tex. in l. pro parte. ff. de feruitu. tex. in l. si quis duas. §. si quis partem. ff. commu. prædi. & rationes veras & iuridicas supra adduximus, sed huic difficultati subtiliter respondeo, quod talis hæres non soluit neq; constituit realiter feruitutem in solidum nec in parte, sed soluit æstimationem seu interesse eius in solidum: & iste sit verus intellectus prædictorum iurium: nec obstat si replices quod licet contractus, promissio vel obligatio sit indiuidua in sua primitiua substãtia & natura: tamen quoniam deuenim⁹ ad interesse vel æstimationem eius est indiuidua. vt *tex. capitalis in materia. in l. stipulationes non diui. §. si. Celsus infra isto tit. & ibi cõmu. doct. quia respondeo, quod quando formatur actio & petitio contra vnum ex hæredibus ad ipsam æstimationem, seu interesse bene efficitur diuidua. & ita intelligatur *tex. in dict. verfic. Celsus. secus tamen quando agitur vel formatur actio & petitio ad ipsam feruitutem constituendâ, & est per iudicem condemnatus tunc: quia ipse solus per se non potest feruitutem constituere tenetur in executione soluere totam æstimationem seu interesse in solidum, aliàs non liberatur. & ita intelligantur prædicta iura priora. ita expressè tenet & declarat *Bar. in l. 2. §. ex his. infra isto titu. 3. col. nu. 8. tenet etiam & reputat Bar. singulare Pau. de Cast. ibi. 3. col. Imola etiam. 3. colu. Roma. 5. col. nu. 18. Alexan. 3. col. Floria. in l. hæredes. §. an ea. ff. fami. herf. Iaso qui reputat singularem in l. 4. §. si. infra isto tit. ¶ Ex quo in******

fert *Pau. in dict. §. ex his. 3. colu. quod idem erit in obligationibus facti indiuidui: quia licet post moram succedat obligatio ad interesse, tamen si creditor agat ad ipsum factum, ad quod rectè potest agere, tunc talis hæres conuenit⁹ & condemnatus in executione, tenetur soluere totam æstimationem seu interesse in solidum nec liberatur soluendo partem pro hæreditaria portione. idem tenet *Alex. in dict. §. ex his. 3. col. nu. 10. neq; obstat *tex. in l. 4. §. Cato. infra isto tit. vbi dicitur quod licet factum promissum est indiuiduum, tamen poena apposta indistinctè est diuidua, vt quilibet hæres teneatur pro parte hæreditaria: quia debet intelligi in poena pecuniaria accessoriè posita in actu vel contractu: secus tamè est in interesse quod succedit loco facti promissi & petiti: sed aduertendum valde subtiliter quod iste intellectus *Bar. & doctorum ad prædicta iura non videtur ver⁹ imò licet vnus ex hæredibus teneatur ad solidam æstimationem, tamen si hæres vult ipsam feruitutem realiter in solidum constituere, videtur quod possit, imò quod magis est creditor potest præcisè eum cogere in solidum constituere. Primo, quia *tex. in prædict. §. ex his & omnia alia iura dicunt quod promissio & obligatio feruitutis realis est merè indiuidua, & sic etiã respectu distributionis & diuisionis inter hæredes: quia vnus quisq; tenetur in solidum: ergo debet intelligi quod teneatur ad ipsam feruitutem realiter constituendâ, non verò ad interesse vel æstimationem, quia de ipsa feruitute loquuntur iura, non verò de æstimatione vel interesse. Secundo, quia ex persona hæredum, conditio obligationis non mutatur in obligatione indiuidua, vt est regula & concl. *tex. in dict. §. ex his ergo sicut defunctus debitor tenebatur ad ipsam feruitutem, & poterat constituere ita quilibet hæres eius. Tertio, quia promissio & obligatio feruitutis continet ius & factum vt probat *tex. in l. 2. §. & harum. infra eo. & ibi *Bart. & cõmu. doct. sed ille qui tenetur dare præcisè tenetur & potest cogi. vt in l. vbi aut non apparet. §. si. infra eo. & in l. si seruum. §. si. eo. tit. ergo sicut defunctus poterat compelli, ita hæres eius. Quarto, pro hoc pòdero & cõsydero subtiliter *tex. in d. §. ex his. §. si. vbi dicit *tex. quod defuncto creditore cui feruit⁹ est promissa quilibet ex hæredibus habeat actionem in solidum, nec vitatur talis actio & obligatio ex eo quod in fundo cõmuni non potest vn⁹ sine alio acquirere feruitutem, quia possibile est si omnes socij & hæredes cõsentiant: & licet consensus omnium sit difficilis, tamen talis difficultas non vitat promissionem**********

tionem, nec obligationem seruitutis, & tamen quādo ille met. tex. supra in y. fi. & ideo locut⁹ fuit in promissore & debitore seruitutis mortuo simpliciter dixit q̄ hæredes pmissoris in solidum tenentur, nec considerat in tali casu aliquam difficultatem vel impossibilitatem. Quinto, quia q̄n quis tenetur pro alio, p̄t sol uere de bonis illius vt liberet se. tex. est in. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mandati. de quo tex. supra dixi: ergo in nostro casu possit vnus hæres pro omnib⁹ constituere seruitutē. Sexto, & finaliter facit, q̄a q̄n plures sunt dñi alicui⁹ fundi pro indiuiso vnus eorum potest constituere seruitutem, nō vt valeat in totum, nec in parte sed saltem vt sua constitutio sit in pendentem, donec videamus an alij consentiant vnde hoc casu videtur quod valeat cōstitutio seruitutis de facto, donec alij consentiant, imò etiam valeat de iure. Nec obstat quod quādo plures sunt domini eiusdem rei, non potest vnus sine alio seruitutē constituere. vt in. l. vn⁹ ex socijs. §. de serui. rusti. præ. cum simili. quia possent intelligi, quando ex proprio contractu velit constituere: secus, si ex contractu defuncti per rationes prædictas. ita dixit Ange. de pe. in dicto. §. ex his. quem referunt docto. sed non reperitur in lect. Ange. vnde forte dixit in voce, sed expressè tenet ibi Pau. de Cas. 3. col. nec iterū obstat. si replices q̄ hoc est impossibile, quia hæres non repræsentat personam defuncti intotū, sed tantum pro parte, vt est glo. singu. in iure. in. l. 2. §. si. iūcto tex. ff. de præto. stipu. & ibi cōmu. doct. quia illud procedit in actibus diuiduis: secus verò in indiuiduis, q̄a in eis quilibet hæres repræsentat personam defuncti in solidum: & ista est intentio tex. in. l. ex his. & sic est prædictis patet quod iste articulus est valde subtilis & difficilis, & in eo satis insudauī pro habenda veritate in quo ex mente iurium & doctorum resolutiue pono sequentes conclu. Prima concl. q̄ vn⁹ ex hæredibus non potest seruitutem in solidum realiter constituere in fundo communi hæreditario sine licentia & consensu cohæredum quicquid dixerit. Ange. Paul. & sequaces per prædicta iura quæ habent quod vnus ex socijs nō potest sine alijs imponere seruitutē. itē etiam per tex. subtiliter inductum. in. l. 2. §. ex his. infra isto tit. vbi habet quod eo casu quo vnus ex hæredibus conuentus & condemnatus solidum præstiterit, potest à cohæredibus repetere suas partes iudicio fami. herf. quod nullo modo potest referri ad ipsam seruitutē realiter constitutam: quia tunc non cesset qd

repetendum à cohæredibus. item etiā per tex. in. l. hæredes. §. an ea. ff. fami. herf. vbi disponitur q̄ si pmissor seruitutis decesserit pluribus hæredib⁹ relictis, quilibet tenetur in solidum, & durat obligatio defuncti. cuius sensus est, quod quilibet teneatur ad seruitutem, licet eā non possit præstare nec constituere pro partibus cohæredum & sine eorum consensu, cum sint alienæ, & perinde sit ac si null⁹ eorū haberet fundum, sed in casu quo nullū fundū haberent, quilibet teneretur: ergo ita in nostro casu, licet habeant fundū cōmunem: & sic tm̄ tenentur ad interesse vel æstimationē in solidū, & in alio non posset verificari effectus vel executio obligationis seruitutis: cōfirmatur etiā ista concl. tali ratione, quia si vnus hæres posset in solidū cōstituere seruitutem, sequeretur q̄ in potestate vnus esset alijs præiudicare, & sententia contra vnū lata noceret alijs, qd̄ esset absurdū & iniquum & contra omnes regulas iuris: & in terminis q̄ vnus nō possit seruitutē realiter imponere sine licentia & cōsensu aliorū cohæredū. tenet Imo. licet certè sic nō fundet in. d. §. ex his. 3. col. in fi. & ibi Alex. 2. col. nu. 5. Vincen. 7. col. nu. 9. Roma. in. l. 4. §. Cato infra eo. 5. col. & ibi Areti. 3. col. in fi. Vnum tm̄ est q̄ si omnes cohæredes essent iam cōstituti in mora per creditorem posset vnus eorum in solidum seruitutem constituere. ita pbat tex. singu. & vnic⁹ in iure in. l. fidei cōmissa. §. si in opere. ff. de lega. 3. & ad hoc reputat vnicū Roma. in. d. §. Cato. 7. col. dicēs esse suū nodū dictum in materia: sed hoc nō obflāte, cōmunis opi. est in cōtrarium, imò q̄ modo sint in mora, modò non vnus ex cohæredibus sine alio non possit seruitutē realiter constituere. & ad illum tex. respondetur q̄ debet intelligi in seruitute debita in vltima voluntate: quia nō debet pendere sicut contractus. vt in. l. si. ff. commu. præ. & ita tenet & respondet Areti. in. dic. §. Cato. 4. col. & confirmari potest, quia in vltima voluntate transit dominium vel ius seruitutis absque reali constitutione. Et hoc tenet licet Alexand. in dicta. l. secunda. §. ex his dicat, quod in contractu, nec in vltima voluntate vnus cohæres sine alio non possit seruitutem realiter constituere. & tex. in dicto. §. si in opere intelligatur in æstimatione vel interesse. ¶ Secunda conclusio. Quod si vni ex hæredibus est adiudicatus totus fundus, in quo fuit promissa seruitus per defunctum, potest & tenetur ille seruitutem realiter in solidum constituere, quia hoc casu cessat ratio communionis quæ impediēbat constitutionem

tionem seruitutis, de qua in l. per fundum. ff. de serui. rusti. præd. & in l. fin. ff. commu. præ. ita expressè Ioan. de Imo. in dicta. l. 2. §. ex his. 3. col. post medium Suci. notat ibi. 3. col. prope finem. ¶ si. circa primam difficultatem p qua sententia & concl. facit bonus text. in l. continuè. §. si. iuncta glo. & commu. opini. eo. tit. de verbo. obli. per quem reperio q tenet Bar. in l. stipulationes non diui. 3. col. 6. oppo. q si vni ex hæredibus prælegatur fundus ad quē respicit fructum vel seruitus, ad eum transit actio: quia potest transire cum sit hæres, licet secus sit in successore particulari. Vnum tamen est, q ista secūda concl. debet intelligi isto modo. s. q si à cohæredibus est adiudicatus cum one re suo seruitutis promissæ & imponendæ, nihil potest repetere à cohæredibus. Si verò simpliciter adiudicatus est ignorante ipso hærede cui fuit adiudicatus tenetur cōstituere, sed poterit repetere æstimationem ab alijs cohæredibus pro suis partibus, ita no. Imo. in dict. §. ex his. 3. col. & Suci. eadem. 3. col. & ita etiam pōt intelligi. tex. in dicto. §. ex his. & in l. hæredes. §. an ea stipu. ff. fami. herf. facit etiam. tex. not. in l. in iudicio. ff. eo. tit. fami. herf.

Tertia concl. q vnus ex hæredib⁹ promisoris pōt constituere seruitutē in fundo cōmuni hæreditario, non q statim valeat vel sit acquisitū ius reale seruitutis in totū, nec in parte sed talis constitutio vel quasi traditio erit in pendēti donec alij cōsentiant, ipse tamē constituens non poterit eum impedire vt prædict. seruitute etiam interim antequam alij consentiant & idem est in quibuscunq; dominis particularibus alicuius fundi. tex. est no. in l. per fundum. ff. de serui. rusti. tex. in l. autem plures. ff. de aqua plu. ar. tex. in l. si quis per fundum. ff. de euictio. tex. valde notabilis in l. si. ff. cōmu. præ. tex. in l. 10. tit. 3. 3. par. & ratio horum est, quia cum non sit dominus totius fundi in solidum non potest seruitutem in solidum constituere, vt in l. 1. ff. cōmu. præ. in l. si quis duas §. 1. eo. tit. in §. ideò. Insti. de serui. rusti. præ. Itē licet dominus pro parte non potest constituere seruitutem pro parte, cum sit indiuidua omni respectu. vt supra dictum est: sed licet no sit dominus in totum, nec adhuc in parte bene erit personaliter obligatus, quia ille qui prædium non habet, potest promittere. vt in l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. fami. herf. & in l. fundum. §. si per alienum. de euict. cū talis obligatio non dependeat à domino, sed solo cōsensu obligandi istam rationem ponit Bar. licet sic non declarat in dicta. l. per fundū. 1. col.

in medio post princi. Pau. de Castro. 2. col. nu. 9. Ange. 1. col. in principio. Florian. in princ. & istam rationem & intell. ad illa iura voluit Innocen. in cap. cum consuetudinis. extra de cōsuetudine. ¶ Ex quo infert Bar. in dicta. l. per fundum. q tali casu: si ille cui est concessa seruitus impeditur vel molestatur à concedente, nō pronūciauit iudex sibi competere seruitutem, sed tantum pronūciauit ius sibi esse, vt non impediatur vel molestetur à concedente, vt seruitute & simili. ita tenet Innocen. in cap. inter dilectum. extra. de donatione. 1. col. nu. 2. Quarta concl. si vnus ex hæredibus non constituat prædictam seruitutem, vel dato q ipse velit constituere creditor nolit illam recipere ex eo quod non constituitur ab omnibus poterit creditor ab eo petere solidam seruitutem, & in ea poterit cōdemnari & fiet executio in æstimatione vel interesse in solidum, cum illa non possit præstare. tex. est qui sic debet intelligi in dicta. l. 2. §. ex his. infra eo. tex. in dicta. l. hæredes. §. an ea obliga. ff. fami. herf. & istam sentent. & concl. tenet Bart. in dicto. §. ex his. 3. col. nu. 8. & ibi Pau. de Cas. 3. col. Imola. 3. col. Roma. 5. col. Alex. 3. col. nu. 6. Floria. in dict. §. an ea. Roma. in l. 4. §. Cato. infra eo. 7. col. & ibi Areti. 3. col. neq; obstat q eo casu quo deuenitur ad interesse in obligationibus facti illud interesse reputatur diuiduum, vt in l. stipulationes non diui. vers. Celsus. infra eo. q illud est verum quando principaliter creditor agit ad interesse: secus verò si ad seruitutē vel rem indiuiduam & postea per viam executionis loco eius cōsequitur interesse, quia tūc est indiuiduū & ita debent intelligi prædict. iura.

17 Similiter etiam dixi q mortuo creditore seruitutis sibi pmissæ quilibet ex hæredib⁹ pōt agere ad solidā seruitutē cōstituendā, qd declaro per sequentes concl. ¶ Prima concl. si fundus dominās sit adiudicatus vni ex hæredib⁹ in diuisione hæreditatis ipse sol⁹ pōt agere ad solidā seruitutē, & ei pōt & debet in solidū cōstitui, & si nō cōstituatur, debet ei solui interesse & æstimatio seruitutis. ita pbat text. in l. cōtinu⁹. §. si. infra. eo. & ibi. g. or. & in l. in iudicio. ff. fami. herf. & ibi Albe. in l. 2. §. ex his. infra eo. 7. col. in fi. Bar. qui non consydera in l. 4. §. Cato. 9. col. §. q. ¶ 1. cōcludendo ergo dico. Secūda cōcl. q si mortuo creditore fund⁹ dominās est diuisus inter hæredes, vnusquisque pōt agere cōtra debitore vt in solidū cōstituatur sibi seruitus ad suam partem, argu. tex. in l. via constitui. §. quæcunq;. ff. de serui. rustic. præ. per quem tenet expressè Albe. in dicto. §.

ex his. 7 col. in fine. & probat tex. in. l. loci cor
pus. §. si fundus. ff. si serui. vendi. & ibi doct.

¶ Tertia conclusio, si fundus dominans cui
seruitus debetur, est adiudicatus vni ex hære-
dibus nec per partes diuisus, sed est commu-
nis, quia hæreditas non est diuisa, vn^o eorum
potest agere ad solidam seruitutem, & si debi-
tor constituat, erit in pendentia, donec alij con-
sentiant, sed ipse solùm poterit uti, & non po-
test prohiberi per debitorem. text. est forma-
lis & expressus in. l. si. ff. cõmu. prædio. & ibi
commu. doct. ¶ Quarta conclusio, si vnus ex
hæredibus creditoris agat ad seruitutem & in
executione soluatur interesse vel assimatio:
quia alij non consentiunt tantùm cõsequetur
illud pro sua parte. ita pbat tex. in. l. hæredes.
§. an ea. ff. fami. herf. & tenet expressè Bart. in
dicta. l. 2. §. ex his, infra eo. tit. 3. col. nu. 11. & ibi
commu. doct. ¶ Similiter etiam & terriõ, talis
contractus, promissio vel obligatio seruitutis,
dicitur indiuiduus ratione solutionis, quia p
parte non potest solui. tex. est qui sic debet in-
telligi in. l. 2. §. & harum. infra eo. cõmu. doct.
quod intelligerem isto modo quòd si promif-
sor seruitutis soluat seruitutem traditione, vel
quasi inducendo creditorem in fundo, si tamẽ
dicat soluere pro parte, non valet solutio in a-
liquo. Similiter & quartõ: talis contractus pro-
missio vel obligatio seruitutis, dicitur indiui-
du^o ratione liberationis: quia facta solutione in
parte, non contingit liberatio etiam in aliqua
parte. tex. est in di. l. 2. §. & harum. infra eo. &
ibi commu. doct. item finaliter adde qd omnia
supradicta habent locum in seruitute rustica,
& etiã vrbana per prædicta iura & rationes.

18 Seruitus vetõ mixta, vsusfructus est merè
diuidua omni respectu, quia primò est diuidua
respectu contractus & obligationis, quia sicut
totus potest promitti, ita etiam pro parte quo-
titatiua pro indiuiso in aliquo fundo & facta
quas traditione quæritur ius vsusfructus in
eo pro illa parte, & consequetur commodita-
tem fructuum pro ea & habet omnia remedia
& interdicta quæ competerent fructuario in
rotum. tex. est in. l. 5. ff. de vsusfruct. cuius verba
sunt. Vsusfructus ab initio pro parte indiuisa
vel diuisa constitui & legitimo tempore simi-
liter amitti. & ibi glo. or. & commu. doct. tex.
in. l. etiam. eo. tit. text. in. l. si mihi & tibi. eo. tit.
tex. in. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad. l. Fal. tex. in. l. si
cuius. §. si. ff. de vsufu. tex. in. l. communi diui.
§. cum de vsufu. ff. commu. diui. text. in. l. & si
duo. ff. de peculio. tex. in. l. fed & si vsucapio.
§. vsusfructus. ff. fami. herf. tex. in. l. 1. ff. de vsu-

fruct. accre. & ratio est, quia sicut res mobilis
vel immobilis, & dominium eius potest pro-
mitti alienari vel acquiri pro parte diuisa vel
indiuisa, ita vsusfructus, cum sit pars dominiij
vt in. l. 4. ff. de vsufu. præterea pars eius tant-
am vtilitatem adfert respectu partis, quantã
totum respectu totius. ita Bar. in dict. l. stipul.
non diui. 10. col. in medio. nu. 27. Imola. 3. colu.
nu. 3. Rom. 3. col. vers. vnde datur tertia. qui di-
cit qd melior ratio non potest assignari. Iaso. 18
col. nu. 30. Eandem rationem ponit Bar. in. l. 1.
§. si vsusfructus. ff. ad. l. Fal. nu. 3. 1. oppo. Ange.
Imo. Pau. de Cast. & commu. docto. ibi late &
no. Vincen. in. l. in executione. de verbo. obli.
36. col. nu. 120. Cepola in tract. serui. li. 1. de ser-
ui. vr. præ. cap. 10. & eadem ratione erit in vsu-
fructu legali: quia potest concedi & deberi p
parte & quòd ad omnia alia dici diuiduus. tex.
est in. l. cū oportet. §. cum aut de bo. quæ. libe.

Secundo modo dicitur diuidu^o ratione distri-
butionis vel diuisionis inter hæredes: quia mor-
tuo pmissore vsusfruct^o, diuiditur obligatio
inter hæredes secundũ pportiones hæredita-
rias. tex. est in. d. l. 5. §. 1. ff. de vsufu. cuius ver-
ba sunt. Reo quoq; promittendi defuncto in
partes hæreditarias vsusfructus obligatio diui-
ditur & per consequens est diuidua, respectu
solutionis & liberationis. argu. illius tex. & iu-
rium supra dict. facit tex. no. in. l. cui vsufu.
ff. de vsufu. lega. ex parte verò hæredũ credi-
toris, & sic actiue ex parte hæredũ eius cui de-
betur vsusfruct^o, non pòt dici diuidu^o, cū vsu-
fruct^o stringatur morte & nõ transeat ad hære-
des. Tertio mō est diuidu^o ratione solutionis
quia sicut in totũ potest solui, ita p parte per
prædicta iura. Quarto mō est diuiduus ratio-
ne liberationis & effectus: quia pro parte solu-
ta contingit liberatio per eadem iura.

19 Seruit^o verò vsus, licet sit mixta sicut vsusfru-
ctus est merè indiuidua omni respectu: quia
pro parte nõ potest pmitti: itẽ, quia mortuo
debitore nõ diuiditur obligatio inter hæredes
item etiam pro parte solui nõ potest: item etiã
non contingit liberatio pro parte. tex. est in. l.
vsus pars. ff. de vsu & habitatione. cuius ver-
ba sunt. Vsus particularis legari non pòt, nam
frui quidem pro parte possum^o, vt pro parte
nõ possumus. & ibi notat glo. or. Odo. Bar.
Bal. Albe. & cõmu. doct. & certè est valde sub-
tilis decisio & conclusio consulti. & omis-
sis alijs rationibus ista est vera & mentalis ratio,
quia seruitus vsus debetur à re personæ, habi-
to respectu ad indigentiam & necessitatẽ pso-
næ cui debetur. vt in. l. plenũ. ff. de vsu & habi-
& talis

& talis necessitas est indiuisibilis: quia si persona cui debetur commederet, vel biberet tantum pro parte eius quod est sibi necessarium pro alimentis non posset viuere imo cito moreretur, & per consequens pars non afferret tantam utilitatem respectu partis quantam totum respectu totius & in terminis istam rationem ponit Bart. in l. stipulationes non diuiduntur infra isto titulo. 10. col. nu. 27. & ibi imola. 3. col. num. 3. Roma. 3. col. lafo. 18. col. num. 30. Angel. in l. 1. §. si usus fructus. ff. ad legem falcis. & ibi imola Paul. de Cast. Vincen. & alii docto. Bal. in l. 2. C. de hære. actio. & ibi commun. docto. Cœpola in tractatu seruitutum. cap. 10. aduertendum tamen subtiliter: quia secundum hoc videtur quod seruitus vsuffructus sit indiuidua: quia in vsuffructu in est vsus rext. est in l. per seruum. §. fin. ff. de vsu & habi. text. in l. is qui vsu fructum. ff. qui. mo. vsus fruct. ami. & vtrobiq; commun. doct. ergo seruitus vsuffructus debet iudicari indiuidua ratione vsus sibi adiuncti, & reperio quod Bart. tangit hanc difficultatem in dict. l. stipulationes non diuiduntur. 10. col. num. 28. & relinquit cogitandum Sed vera, & mentalis solutio est quod vsuffructus non est sine vsu id est sine cōmodo & emolumento vsus non autem cōtinetur: sicut species seruitutis distincta: ita subtiliter Ange. ibi fin. col. Imola. 3. col. Roma. 5. col. Alex. 7. col. nu. 27. lafo. 19. col. nu. 30. idem Angel. in l. 1. §. si vsuffructus. ff. ad legem Falcis. & ibi commun. alii docto. vincen. in l. in executione infra isto titulo. 36. col. num. 125. hoc tamen debet intelligi quando pars vsus relinquitur in re, vel fundo iure seruitutis: quia tunc non valet pro parte, secus tamē est si simpliciter, & personaliter quis promitteret, vel legaret alteri dimidiam tertiam vel quartam partem eius quod sibi est necessarium pro alimentis nulla re, vel fundo assignato: quia valeret, & teneret, & esset personalis obligatio, & non seruitus vsus: ita in specie tenet, & declarat Albe. in dicta. l. vsus pars. ff. de vsu & habi. 2. col. in medio. nichil allegando.

Sed ego vltra ipsum pro hac sententia & considero tex. singu. in suo casu secundum Bar. ibi in l. 3. ff. de alimen. & ciba. lega. vbi habetur quod obligatio alimentorum est mere diuidua, & distributiva inter hæredes nam dicit tex. quod si testator reliquit alimenta libertis suis potest iudex de voluntate testatoris vel ex officio suo pro numerum diuidere ipsos liberti, vnt omnes alantur ab vno hærede, vel certi liberti alantur ab vno hærede, & reliqui ab alio, & sic probat euidenter duo: primum est, quod ipsa obligatio

primitiua est diuidua, secundum quod est distributiva inter hæredes, & quilibet ex hæredibus tenetur soluere alimenta proportionem hæreditaria. Sed ex causa iudex potest diuidere modum prædicto, & in terminis in nostro casu, & proposito illam legem ad hoc considerat Cinus in l. 2. C. de hære. actio. 1. co. sed certè salua eius pace illa lex hoc non probat. primò: quia non loquitur in contractu, vel obligatione que emanauit, & incepit in vita obligati: sed in legato quod incepit à persona hæredum secundò quia ibi non fit diuisio alimentorum prorata, vel parte sed tantum fit diuisio libertorum per numerum eorum: vt melius & facilius possint percipere alimenta, & illa non est diuisio in substantia obligationis: vel relictis: sed quidam modus aptior, & facilius soluendi, & sic patet quod ille text. non probat sententiam, & conclusionem. Albe. nec cini, & adhuc remanet superior difficultas super qua falice. relinquit cogitandum in dict. l. 2. C. de hære. act. 3. co. 6. op. & lafo relinquit eam indecisam in dict. l. stipulationes non diuiduntur. 18. col. num. 30. & confirmatur quia ratio subtilis & concludens per quam diximus quod seruitus vsus est indiuidua militat etiam, & habet locum in nostro casu, & questione & sic in promissione alimentorum: sed finaliter, & resolutiue postquam in hoc insudauit, & cogitauit ego teneo prædictam sententiam, & conclusionem Albe. quod promissio: vel legatum alimentorum per viam, quotæ, vel per viam numeri, vel quantitatis fit mere diuidua per iura, & fundamenta superiora, & solum fit diuidua seruitus vsus promissa, vel legata per viam, & modum seruitutis formalis incerta re, vel fundo: & ratio viua, & mentalis sit: quia primo casu seruitus vsus promissa, vel legata in certa re vel fundo naturaliter est mere indiuidua: quia promittitur vel legatur: ipsa seruitus & substantia eius, quæ refertur ad alimenta à corpore humano percipiēda quæ naturaliter est mere indiuidua per rationem superiorem. Secundo verò casu refertur ad pecuniam, vel quantitatem quæ principaliter attenditur, & deducitur in contractu, vel legato quæ est mere diuidua modo postea expendatur in alimentis modo in alia qualibet re, quod reputo nouum & subtile, & ex superioribus singulariter infertur quod si ille cui est promissa seruitus vsus pro se & hæredibus suis decedat pluribus hæredibus relictis quilibet habebit integram seruitutem vsus, secundum qualitatem sue personæ: & in solidum percipiet sibi necessaria: cum ista seruitus sit

mere indiuidua: vt supra diximus quod probo & confirmo duplici ratione prima: quia ista seruitus est mere personalis, & non transit ad heredes: sed extinguitur cū persona defuncti tex. est in. l. 3. §. fin. ff. qui. mo. vsufruct. am. tex. in. l. vsus aquæ. ff. de vsu, & habi. text. in. l. in omnibus causis. ff. de regu. iu. text. in. l. priuilegia eodem. tit. tex. in. §. i. institu. de vsu. & habi. textus. in. §. finitur institu. de vsufruct. & vtrouique commun. doct. Sed mortuo creditore iam finitus est vsus qui sibi debebatur & incipit deberi hæredibus nouus vsus ergo cum sint plures hæredes, & vsus sit mere indiuiduus sequitur quod omnibus debetur vsus in solidum secunda: quia quando plures simpliciter stipulantur sibi pecuniam: vel aliquā rem diuiduam non dicendo in solidum quilibet videtur stipulatus pro parte: vt in. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. re. cum similibus: sed quando plures stipulantur aliquid indiuiduū quilibet, acquirit actionem in solidum non: tanquam duo rei: sed tanquam principales creditores in solidum ex natura, & ex qualitate rei indiuidue vt latè tradit Bart. in. l. 2. 3. q. ff. de duob. reis Cinus. in autē. hoc ita. l. q. C. eo. tit. ergo in nō casu quilibet hæres habebit vsum in soli. ac si oēs stipulati essent: ita tenet Bart. §. cato. ff. de ver. ob. q. 9. col. 6. nu. 29. & ita etiā tenet Alb. l. 4. col. 7. in prin. sequit etiā simpliciter An. p. col. nu. 15. in §. 8. col. ver. quærit Vih. 29. col. nu. 96. licet aliqui antiqui: vt refert Bar. tenere cōtrariū quibus videtur adhærere Ias. ibi. 26. co. nu. 51. Ripa. 36. col. nu. 91. Quarto casu
 21 principali q̄do in cōtractu. vel obligatione cōtinetur, vel deducitur factū an talis cōtractus dicatur diuiduus: vel indiuiduus pro cuius perfecta declaratione præsuppono, quod promissio facti propii non tamen alicui valet, & oritur actio, & obligatio ciuilib, & naturalis sicut competeret pro qualibet alia re, & post morā succedit obligatio ad inter esse nō priuatiuè, vt tolatur obligatio ipsū factū: nec cumulatiuè vt teneatur ad factū, & interesse: vt vtrūq; possit exigi, sed succedit alternatiuè taliter q̄ vtraq; obli. durat, tam prima ad factū quā secūda ad interesse, & sic creditor post morā poterit agere ad ipsū factū tantū, vel ad interesse tantū: sed verior & optimus modus agendi erit proponere libellum alternatiuè. s. peto factū fieri. & solui, & si non feceris, & solueris peto interesse michi præstari, & erit electio debitoris sicut in aliis alternatiuis. item ex eo quia nemo tenetur ad factū præcise imo quod magis est licet creditor petat solum factum iu-

dex poterit condēnare debitorem ad factum: vel interesse, & iacet condēnet ad solū factū debitor poterit postea in executione soluere interesse, & liberatur ab obligatione facti, & in effectu istam doctrinam & resolutionem probat textus. in. l. stipulationes non diuiduntur versicul. celsus infra isto titul. textus. in. l. 4. §. fin. eod. titul. text. in. l. si quis ab alio. §. ff. de re iudi. tex. in. l. 1. ff. de actio. emp. text. in. l. si traditio. C. eo. titu. tex. in. l. si tertius. §. officium. ff. de aqua plu. arcen. & vtrouique; cō. doc. & in terminis: ita tenet, & declarat magistraliter Bart. in dict. l. stipulationes non diuiduntur 12. col. 7. col. q. principali & 16. col. 9. quæstio. princi. & ibi imola. 8. col. Alexan. 8. col. nu. 25. 9. quæst. & commun. moderni idem Bar. post glos. ibi in. l. 2. §. item si in facto infra eo. & ibi Pau. de Cast. & commun. doct. præcipuè Ias. pe. col. num. 20. qui notabile loquitur idē Bar. in. l. 1. ff. de actio. emp. & ibi alii doct. Cinus & antiqui. in. l. si traditio. C. eod. tit. de actio. emptio. Bald. in. l. si pacto quo penam. C. de pactis Sali. Valde notabiliter in. l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod in te pro & ibi com. docto. Vincen. in. l. in executione infra isto titul. 35. col. 7. q. prin. num. 149.

22 Item iuxta prædicta quæro an ille qui tenetur ad factum præcise compellatur facere taliter quod creditor non agatur recipere interesse, & ista quæstio est valde principalis & vtilis in mā in qua resolutiue dico q̄ regulariter non potest debitor præcise cōpelli ad factum: sed præstādo interesse liberatur: ita probat tex. in. l. si quis ab alio. §. ff. de re iudicata tex. in. l. cum stipulatus sim michi à proculo. §. ff. infra isto tit. tex. in. l. in stipulationib. §. operari. eo. tit. text. in. l. stipulationes nō diuiduntur versicul. celsus eo. tit. & istā regulā, & doctrinam ponit magistraliter Bar. in dict. l. stipulationes non diuiduntur. 13. col. 8. q. & ibi imola pe. col. Rom. ante. pe. col. nu. 80. Alex. 8. col. nu. 27. Iaso. 20. nu. tenet etiam Barr. in. l. hæreditatem. ff. de dona. & ibi Pau. de Cast. & alii doct. & istam dicit commun. opi. Alex. Vincen. & Iaso in. d. l. si quis ab alio. §. ff. de re iudicata istā etiam dicit cō. opi. Iaco. de san. Geor. in. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo q̄ inte. pro. 21. col. nu. 61. licet dicat nulla lege hoc bene probari, & q̄ alias substituit contrarium: sed ego firmiter teneo communē opinionem pro qua vltima iura superior allegata considero veram, & subtilem rationem: quia si præcise teneretur ad factum videretur infringi libertas & esse quædā species seruitutis argu. text. in. l. titio centum §. titio

Contrarij tenet Geo. Lup. in. l. 3. tit. 14. part. 5. et alij qui referunt cō. uary. inc. qui part. de pact. p. §. 4. vel. §. 8. vide p. lab. nov. nu. r. c. 6. §. 2. n. 10.

Contra ytm. in. l. 1. §. 1. ff. de re iudicata p. vnica. C. de sent. quæ pro eo q̄ inte. pro. 21. col. nu. 61. licet dicat nulla lege hoc bene probari, & q̄ alias substituit contrarium: sed ego firmiter teneo communē opinionem pro qua vltima iura superior allegata considero veram, & subtilem rationem: quia si præcise teneretur ad factum videretur infringi libertas & esse quædā species seruitutis argu. text. in. l. titio centum §. titio

§. titio centum el secundo. ff. de condi. & demonst. nec corrigitur ista communis opinio. per notabilem legem partite. §. titulo. 27. tertia par. vbi dicitur. quod si senten. est lata contra debitorem facti compellatur per iudicem facere: quia illa lex debet intelligi: vt debitor compellatur eo modo quo de iure communi tenetur, & cōpelli poterat. f. vt faciat alias soluat interesse quæquidē regula, & conclusio. generica fallit in aliquibus casibus in quibus debitor præcise cogitur facere primus est quãdo factum debet explicari in iudicio tex. est in l. sed, & hac. §. præter. ff. de procu. & ibi cōmu. docto. tex. in. l. certum. ff. de conse. vbi habetur. quod cogitur: quis certum confiteri in iudicio, & ibi notat Bar. Albe. Bal. & com. doct.

Ex quo infertur, q̄ criminalibus potest quis præcise cogi, & compelli per torturam verum dicere, & cōfiteri stantibus indiciis, & probat tex. in. l. 1. & per totum. ff. de quæsti. & in. l. per totum. C. eo. tit. 2. casus est quando quis est obligatus ad factum ex legis dispositione. tex. est in. l. si cum exceptione. §. sed et si quis. ff. q̄ metus causa, & ibi notat, & commu. doct. tex. in. l. & per totum. ff. de tutelis text. in. l. 1. ff. de admittuto. tex. notabilis, & expressus. in. l. si pulatus. §. opus ver. siue autem. ff. de ope. noui nun. vbi habetur q̄ si quis edificauit post denūtiationē sibi factā præcise cogite dēmoliri, & ibi no, Bar. An. Pan. Im. & tenet expresse Bart. in. d. l. stipulationes non diui. 14. col. nu. 37. & ibi An. Imo. Sal. in. l. vna. C. de sen. quæ pro eo q̄ inte. profe. 10. col. nu. 37. Vincen. in. l. in executione. j. eo. 48. nu. 161.

Tertius casus quãdo quis tenetur ad factū ex dispositiōe testatorū. text. est fin. in. l. fidei commissā. §. fin. ff. de legat. 3. cuius verba sunt: si quis opus facere iussus paratus sit pecuniam dare reipublice: vt ipsa faciat cum testator per ipsum fieri voluerit nō audietur, & ibi notat, & commendat Bar. & doctores antiqui idem Bart. in dict. l. stipulationes non diui. 14. colū. nu. 37. imola ibi pe. col. Roma. 25. col. nu. 75. Alex. & lafo. antepe. col. & istam dicit commu. opi. Vincē. in. l. in executione infra eo. 49. col. nu. 165. & idem disponit lex. pe. tit. fi. 3. par. ad de tamen quod tex. in dicta. l. fidei commissā. §. fi. ff. de legat. 3. posset intelligi: vt procedat fauore reipublicæ cum loquatur in opere in ea faciēdo. secundo posset intelligi quando quis est obligatus, vel grauatus per seipsum facere, & non per alium: quia tunc præcise potest cōpelli facere. argu. tex. in. l. 2. C. de iis qui. veniā eta. impe. sed in iudicando, & consulen. est tenē

da communis opinio. Quartus casus est qñ in promissione facti fuit interpositū iuramentum per debitorem glo. est singularis, & vnica iuncto tex. in. l. si pecuniam. ff. de cōdi. ob causam in verbo necesse habeas dicit glo. vt quia iuristæ, & ad hoc illam gl. reputat singu. Imola. in. l. 2. §. sed & si quis. fi. col. ff. de dona. idem imola. in cap. 1. de iudi. fi. col. Bal. in præludiis feudorum. 3. col. nu. 16. idem Bal. in. l. vnica. C. de senten. quæ pro quod. inte. profe. 10. col. Roma. in. l. stipulationes non diuiduntur infra eo. 26. col. nu. 69. & ibi Alexan. 8. col. num. 27. An. imo. & canonistæ in cap. veniens de iure iu. idē imola in cap. per teas de arbitris. 8. col. & istam dicit magis commun. opi. lafo. qui benē loquitur in puncto in dict. l. si pecuniam. 8. col. nu. 19. neq; obstat tex. in. l. si. C. de non nume. pe. vbi iuramentum semper intelligitur secundū naturam contractus super quo interponitur: quia debet intelligi quando actus, vel cōtractus non habet effectum propter defectum voluntatis animi, & consensus contrahentis: quia cēsetur conditionaliter adhibitus aliàs non & ad hoc notat, & cōmendat ibi odofr. Petrus Cinius. Bart. Bald. Ange. Pau. Sali. Fulgo. & com. docto. Bart. in. l. si quis pro eo. ff. de fidei iusso. Bal. in. l. non dubium. C. de legibus. pe. col. & reputat. singu. Bal. in. c. quæ in ecclesiarum de consli. 5. col. sed in nostro casu adest consensus purus, & simplex ergo iuramentū debet qualificare, & addere præcisam obligationem in tali cōtractu, & promissione facti, & in terminis ita respondet imola in. capitul. per tuas de arbitris idē imola in. c. 1. de iudi. la. q̄ notabiliter loquitur in. d. l. si pecu. ff. de cōdi. ob cau. fi. col.

Quintus casus est qñ quis tenetur ad factū actione reali puta rei vendi. in qua licet principaliter veniat declaratio domini ipsius agētis tñ in consequentiā iudicis officio venit restitutio rei, & reus conuentus, & cōdēnatus rē restituere præcise tenetur ad illud factū restitutionis. & pōt iudex miterē nuntiū vel executorē vt expellat reum à possessione, & tradat auctori pro quo fuit lata sententia text. est singul. in. l. qui restituere. ff. de rei ven. & ad hoc no. ibi Odof. Bar. Albe. Ange. & comm. docto. Bart. in. l. stipulationes non diuiduntur infra eo. 14. col. nu. 37. imola. fi. col. Roma. nu. 72. Alexan. ante pe. co. Vincē. in. l. in executione infra eo. 50. co. la. in. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. posse. 19. col. nu. 9. Bald. in. l. vna. C. de senten. quæ pro eo quod inte. profe. 11. num. 76. vbi reputat singula. & ibi Sali. n. num. 38. & idem est in quolibet iudicio, & actione reali: ita in-

termi-

terminis tenet solus Bald. in di. l. qui restituere prima lectura & prima col. ubi reputat mirabile. ex quo infero quod condemnatus impubliana precise cogatur rem restituere

Secundo infero quod post sententiam lata in confessoria per declaratur ius actoris & condemnatur reus ad patientiam seruitutis quod precise tenetur illam patientiam prestare: ita probat glo. iuncto text. in l. harum. ff. si serui. ven. & tenet Bar. in di. l. stipulationes non diuiduntur. 14. col. num. 37. Sali. in l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod & c. n. col. nu. 38. **Sextus** casus est quando factum promissum non concernit interesse vel commodum pecuniarium: vt quia promissit quis legere in aliquo studio pro certo salario, vel pueros erudire in grammatica, vel aliam similem artem exercere: quia tunc precise compellitur facere nec liberatur soluendo interesse fauore reipublicæ ita nota. tenet Sali. in l. vna. C. de sent. quæ pro eo quod inte. n. col. in materia num. 37. cuius opi. sequitur, & commendat Vincen. in l. in executione de verbo. obligatione 50. col. nu. 170. **Septimus** casus est quando quis tenetur ad factum traditionis ex contractu emptionis & venditionis, & venditor habet facultatem tradendi propter maximam bonam fidem que requiritur in hoc contractu ista est glo. singularis in iure in. §. precium Instit. de empt. & ven. in verbo tradatur, & ibi notat & commendat Fab. Ange. & commun. docto. tenet etiam Bar. in l. i. ff. de actio. empt. 3. col. nu. 12. & ibi commun. docto. idem Bart. in l. stipulationes non diuidunt ante pe. col. & ibi communiter moderni. Fabianus de monte in tractatu emptionis, & venditionis. 6. q. principali & illam glo. ad hoc reputat singularem Ange. in. §. actionum. inst. de actio. 8. col. nu. 14. pro qua considero legem notabilem partite. 42. titu. 5. 5. par. **Octauus** casus est quando quis tenetur ad rem restituendam necdum actione reali: sed etiam actione personali: quia dominium eius pertinet alteri: vt depositarius commodatarius, & similis persona: quia licet ista obligatio consistat in facto tamen precise cogitur facere, & restituere si habet facultatem tradendi: ita probat text. in l. qui restituere. ff. de rei ven. & licet ille text. loquatur in eo qui tenetur, & conuenitur tantum a domino actione reali rei vendicationis tamen militat eadem ratio que fundatur in dominio petentis, quæ ratio etiam militat in nostro casu quando dñs petit suam rem quauis alia actione personali imo hoc casu etiam procederet, & haberet locum licet ille qui d po-

suit: vel commodauit non esset dominus rei: quia certè præsumitur, & conuentus non posset opponere exceptionem dominii argumeto tex. & eorum que ibi notantur in l. siue possidetis. C. de proba. & in terminis: licet sic non declaret: ita tenet Bart. in l. stipulationes non diuiduntur infra isto titu. 4. col. 8. opposi. & ibi commun. doct. tenet etiam Ioan. de imo. in l. 4. §. cato. eodem tit. 6. col. & ibi etiam cō. doc.

23. **Aduertendum** tamen quod licet quis possit promittere factum proprium, saltim vt teneatur ad interesse: vt supra dictum est, tamen non potest quod promittere factum alienum: imo tali casu obligatio est ipso iure nulla nec surrogatur obligatio ad interesse tex. est in l. stipulatio ista, habere licere infra isto tit. cuius verba sunt, nemo autem alienum factum promittendo obligatur, & ibi Bar. & commun. doct. tex. in l. inter stipulantem eo. tit. tex. in l. sicut reus. ff. de fidei. text. in l. cum qui. §. iulianus. ff. de constit. pecu. tex. in. §. si quis alium insti. de inuti. stipu. & idem disponit. l. n. tit. 11. 5. par. quod est verum, & procedit quando promittitur factum alienum extraneæ persone, secus si illius quem compellere potest: vt filij vel serui tex. est in l. fluminium. §. quamquam. ff. de de damno infect. cuius ratio: quia tali casu non videtur negotium geri inter ipsos principaliter contrahentes. vt requiritur in isto contractu verborum, quam rationem ponit tex. in di. l. inter stipulantem infra isto titu. in quantum dicit nam de se quemquam promittere oportet, & istam rationem expresse ponit ibi. An. imola, & commun. docto. Cuma. in di. l. stipulatio ista: habere licere prima col. & ibi Iaso 1. col. & alii docto. 2. ratio potest esse: quia talis promissio videtur continere quid impossibile cum non sit in potestate eius quod alter faciat, & certè fundatur ex prædictis iuribus maxime in di. l. fluminium. ff. de damno infect. & in terminis istam rationem ponit Alexan. in. d. l. stipulatio ista infra hoc tit. col. nu. 6. sed circa hoc se offert subtilis, & necessaria difficultas quare ista promissio non valeat saltim in interesse cum obligatio facti de sui natura committatur, & conuertatur ad interesse: vt supra dictum & probatum est: sed vere, & conclusiue respondeo quod illud est verum, & procedit quando promissio, & obligatio est de se valida quia promittit quis factum proprium secus tamen est quando talis promissio, vel obligatio est inualida: quia promittit quis factum alienum: vt in nostro casu, & in terminis ita tenet, & reputat singulare Pau. de Castri. in di. l.

*Non carum
mit Carol.
er. quotid.
ex. 6. n. 10.
empe cum
in factu
issit in
achy quau
igio. n. huc
arguit ten
ad facien*

sequentius ista dicitur Didac. pec. in l. 3. *De indiuiduis* anno T 63
 h. 3. h. 3. ordi. sic alleg. col. 1060. *De indiuiduis* anno T 63
 h. 3. h. 3. ordi. sic alleg. col. 1060. *De indiuiduis* anno T 63
 h. 3. h. 3. ordi. sic alleg. col. 1060. *De indiuiduis* anno T 63

De indiuiduis anno T 63
 d. l. stipulatio ista. 2. col. 1. oppo. infra isto titu.
 post dinum Raine. & antiquos & ante Paul.
 idem voluit ibi Bar. 2. co. nu. 3. ex quibus noui
 ter infero quod etiam hodie de iure regio stan
 te lege. 3. tit. 8. libr. 3. ordi. non valebit talis pro
 missio, & obliga. facti alieni quia illa lex regia
 tantum tollit solemnitate stipulationis, & con
 tractus verborum, non tamen tollit alia substā
 tialia, & naturalia ipsius contractus ergo cum
 stipulatio facti alieni non valeat, similiter hodie
 non valebit promissio, vel obligatio eius. *h. 2.*
 & 2. quia rationes superius assignatae de iure
 coi per quas non valet praedicta promissio vel
 obligatio facti alieni militat etiam hodie de iure
 regio. Item etiam & tertio quia de iure cano
 nico licet nulla requiratur stipulatio nec sole
 nitas verborum: sed valeat, & teneat quaelibet sim
 plex promissio nudo pacto, & oriat actio & obli
 ga. ciuili, & naturalis: vt in cap. 1. de pactis cum
 similibus, tamen non valet promissio, vel obli
 gatio facti alieni argumento text. praedictorum
 iurium & ita determinat An. licet plures teneant
 contrarium ergo eodem modo dicamus quod hodie
 iure regio non valeat talis promissio, & obliga
 tio, & hoc teneo pro costati & firmo salua pa
 ce melius sentient. quae tamen oia singu. limito, & in
 telligo quoniam promissio vel oblig. facti alieni fit
 sine iuramento secus tamen est si fiat cum iu
 ramento: quia tunc valet & tenet & committit ad in
 teresse & resoluitur: vt valeat in eo quae ois actio
 in quo apponitur iuramentum valet ois meliori modo.
 quae possit valere ar. tex. in l. cum pater. §. fili. ma
 tris. ff. de leg. 2. & terminis isto fundamentum & ra
 tione ita tenet Ro. & contrae moderni in l. stip.
 ista habere licere. j. isto tit. tenet etiam Ant. in. c.
 ex literis el. 2. de sp. o. & ex praedictis necessario
 quaero si quis promissit factum proprium quo casu
 valet & tenet obligatio, vt. s. plene dictum est an
 possit pro fideiussor dari & obligari cum ipse
 videat promittere factum alienum in quo notabili
 art. magistraliter & resolu. dico quod si fideiussor
 promissit factum principalis debitoris habendo
 respectum ad ipsum factum non valet nec tenet pro
 missio, vel oblig. tex. est in l. sicut re. ff. de fide
 iu. si vero fideiussor promissit opus vel reuelil
 lud quod resultat ex facto habendo respectum ad
 opus consummatum & non ad ipsum factum tunc bene
 valet, & tenet promissio, & oblig. fideiussor. text.
 in l. continuus. §. si ab alio infra isto tit. si vero
 fideiussor promissit interesse in casu quo prin
 cipalis debitor non fecerit, bene valet. & tenet
 talis promissio & obligatio arg. tex. in l. quo
 tiens in stipulatio. infra isto tit. resolutionem
 hac ponit Bart. in l. nemo est qui nesciat. ff. de

duobus reis. 1. opposi. & ibi commun. doct. idem
 Bart. melius quam alibi in l. si quis pro eo. ff.
 de fideiussor. 2. col. nu. 2. Item etiam ex praedictis
 24 singulariter quaero an valeat pactum & promissio
 alicuius tempore quo contrahit matrimo
 nium quod teneatur perpetuo habitare cum
 vxore in certo loco vel ciuitate, & non alibi sub
 certa poena, & certe est notabilis, & necessaria
 quaestio in qua reperio quod Antonius. Abbas.
 & alii doct. in. c. 1. qui matrimo. accusa. po. tenent
 quod valet, & tenet, & marito non adimplere
 ad poenam, & idem tenet, & sequitur doct.
 doctor Palacios Rubios in sua repeti. cap. per vestras.
 3. fol. 2. colu. & ultra eum tenet Roma. dicens
 peregrinum in l. stipulationes non diuiduntur
 infra isto. tit. num. 66. & Iacobinus de sancto
 Geor. in rubri. ff. de iure doti. sed salua
 eorum pace ego teneo contrarium imo quod
 tale pactum, & promissio non valeat neque
 tenet primo quia nemo tenetur ad factum praeci
 se: vt supra conclusum est secundo quia esset
 quaedam species seruitutis arg. text. in l. titio
 centum. §. titio centum. el. secundo. ff. de cond.
 & demonst. quod tamen intelligo, & declaro
 nisi probetur aliquod interesse quod ex obfer
 uantia pacti proueniret vxori: quia tunc tene
 retur maritus ad illud interesse. Item etiam ni
 si spe praemii induceretur quis ad habitandum
 certo loco fauore certe personae: vt si testator,
 vel contrahens promitteret alicui certam qua
 titatem, vel rem si habitet in certo loco: quia
 valeret, & non implendo conditionem amitte
 ret lucrum, & non compelleretur ibi stare ar
 gumento tex. in l. qui concubinam. §. vxori. ff.
 de lega. 3. alia si non reliqueretur fauore alicui
 ius certe personae non valeret talis conditio et
 iam imposita spe praemii. vt proba tex. in dic.
 §. titio centum, & ibi tenet Bar. & com. doct.
 adde tamen quod in casibus pactum quibus istud de
 quo loquimur valeat, & teneat, & cogatur pro
 missor adimplere debet intelligi nisi superue
 ueniat aliqua causa de nouo per quam non pos
 sit, vel deceat ibi habitare argumento. text. in
 l. si conuenerit. ff. pro socio iuncta comm. opi.
 quibus visis & praesuppositis in promissione
 & obligatione facti quando quaeritur an sit
 diuiduum, vel non dico quod regulariter ois factum
 est indiuiduum secundum iuris dispositionem om
 ni respectu. §. contractus distributionis solutio
 nis, & liberationis na. 1. est indiuiduum respect.
 ipsius contractus, & obligationis: quia pro parte
 indiuisa quotitativa non potest promitti nec
 deduci in contractu, & sic non posset quis pro
 mittere dimidiam, tertiam, vel quartam partem
 alicuius

dem vi
 Joa. Bern
 in vit
 tenet Sa
 suum or
 cautos a
 yatus
 tum pa
 nec lib
 filiar
 sibus n
 dunt.

alicuius facti ita proba tex. qui sic debet intel-
ligi in. l. stipulationes nō diuiduntur. vers. 1. in
fra isto titu. tex. in. l. 4. §. cato cod. tit. tex. in. l.
in executione versic. 2. ad opus eo. tit. tex. in. l.
si is qui qua dringenta. §. quādam. ff. ad. l. falc.
tex. in. l. 5. §. o pere. ff. de verbo. signi. tex. expe-
rior ceteris in. l. libertus qui. ff. de operis liber.
cuius verba sunt neq; promitti neq; solui neq;
peti pro parte poterit opera. & ratio huius est
quia respectu ipsius facti. vel operis est indivi-
duum: quia esset impossibile prædictam par-
tem quotitatiuam facere pro indiviso quia si
aliquid fecerit licet minimum in eo ipse debi-
tor vel alter habebit alias partes & sic non po-
test præstari ipsi creditori sola illa pars quam
ipse stipulat⁹ fuit similiter respectu ipsius fun-
di in quo domus vel edificium debet fieri
est indiuiduum quia esset impossibile pro il-
la parte quotitatiua pro indiviso facere in fun-
do quin edificium tangeret alias partes fundi
similiter etiam respectu personæ, & instrumē-
ti quo factum debet fieri esset impossibile fa-
cere pro parte quin tota persona vel instrumē-
tum ibi concurrat vel interueniat argumentō
eorum quæ supra latius dixi in seruitute pro-
missa, & hoc est quod voluit Bart. vno verbo
in dicta. l. stipulationes non diuiduntur. 3. col.
6. oppo. 2. modo factum dicit indiuiduum ra-
tione distributionis, vel diuisionis inter hæredes
quia mortuo promissore vel debitore relictus
pluribus hæredibus quilibet tenetur in solidū
tex. est in. l. in executione vers. 2. ad opus infra
isto titu. & ad hoc ibi notat glo. or. Bart. Albe.
Ange. imo. Pau. Alexan. Iaso. & commu. doct.
tex. in. l. si is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad
l. falci. & ibi etiam commu. docto. cōfirmatur
ratione: quia quando actus est indiuiduus ex
persona hæredum non mutatur cōditio obli-
gationis vt in. l. 2. §. ex his infra eo.

Tertio modo factum indiuiduum ratione
solutionis: quia non potest solui pro parte di-
uisa, vel indiuisa: ita probant iura superiora, &
interminis probat tex. vltra doctores, per me
subtiliter ponderatus in. l. pro vt quisq; ff. de
solu. vbi habetur quod eodem modo forma &
solēnitate debet fieri solutio quo vel qua fuit
celebratus contractus, nam si refuit celebrat⁹
in re debet fieri solutio si verbis in re, vel in q̄
titate promissa, vel aliis verbis contrariis hoc
est per acceptilationem si consensu solutione
rei, vel contrario dissensu: ergo item dicamus
in nostro casu quod cum factum sit mere in-
diuiduum respectu contractus similiter debet
esse in diuiduum respectu solutionis & illum

tex. in suo proprio casu licet non in proposito
nostro summe notat & cōmendat ibi glo. or.
Car. Albe. Bald. Ange. Pau. imola & commu.
doct. Quarto modo factum dicitur indiuidū
respectu liberationis: quia si fiat solutio in par-
te diuisa, vel indiuisa & creditor recipiat nō cō-
tingit nec causat debitori liberatio in illa parte
soluta. tex. est in. l. executione versic. 2. ad op⁹
infra isto titu. tex. in. l. stipulationes non diui-
duntur vers. 1. eo. titu. tex. in. l. 4. §. cato eo. tit.
tex. expressior ceteris in. l. si is qui quadringenta
§. quādam. ff. ad legem fal. tex. in. l. libertus qui.
ff. de oper. liber. Et ratio per quam factum est
indiuiduum est triplex, & qualibet valde no-
tabilis prima quia factum pro parte nō asser-
tantam vtilitatem respectu partis sicut totum
respectu totius. nam tota domus: vel edificium
defendit è pluuia, & vento, & in ea potest cre-
ditor habitare, vel ea vti ad vsum ad quem est
destinata quod non esset in parte soluta, & idē
est in aliis factis & exemplis eorū imo impos-
sibile est q̄ fiat & de particularis solutio facti
qua parte soluta nō videt soluta tertia nec q̄ta:
vel alia pars pro indiviso totius operis: vel fa-
cti: sed illius partis solute. Secunda ratio est:
quia domus & edificium, vel aliud simile factū
ex sui perfecta consumatione rescipit formā:
vnde qui totum non fecit, & soluit nichil vi-
detur fecisse nec soluere tex. est expressus &
particularis in. l. si is qui quadringenta. §. quæ-
dam. ff. ad. l. fal. cuius verba sunt sed & si opus
municipibus heres facere iussus est indiuidū
videtur legatam nec enim aut vllum balneum
aut theatrum aut studiū fecisse intelligitur q̄
ei propriam formam quæ ex consumatione
contigerit non dederit, & ibi notat, & cōmen-
dant docto. tex. in. l. 5. vers. opere. ff. de verbo.
signi. tex. in. l. ædificia vers. perfecisse eo. iuu.
tex. in. l. stipulatio. §. opus. ff. noui ope. nū. tex.
in. l. 2. de prato. stipul. Tertia ratio est quia cū
in obligationibus facti post moram succedat
obligatio ad interesse & debitor non teneatur
præcise ad factum: sed liberetur soluendo in-
teresse sequeretur quod si debitor qui solue-
ret partem esset liberatus quod posset postea
aliam partem soluere in pecunia vel extima-
tione, & fieret solutio in diuersis rebus contra
mentem creditoris, & deueniretur ad inconue-
niens tex. in. l. in executione. §. pro parte infra
eo. & in effectu. istas rationes ponit Bar. in dic-
l. stipulationes non diuiduntur infra isto titu.
9. col. 3. q. & ibi Ange. pe. col. Pau. 4. col. imola.
4. col. Roma. 17. col. num. 45. Iaso. 17. num. 28.
Vincen. in. l. in executione eo. tit. 34. col. num.

Hy rax
p. lucert
Parladom
rer. quor.
Cap. 6. n.
2. Vide
dicit, quæ
ibi habetur

114. idem Bar. in. l. 4. §. cato. co. tit. 7. col. 2. q. & ibi Albe. 2. col. num. 2. imola. 1. col. & commun. doct. Sali. in. l. 2. C. de here. actio. 4. col. nec prædictis obstat tex. quinõ consideratur in. l. mar. tius. ff. locati. vbi habetur quod si pars edificii corruat perit periculo domini cui opus sit nõ vero eius qui opus promissit facere: quia respon. dupliciter primo modo quod illa censetur facta solutio, & non vera quæ in ista materia inducit liberationem: vt in. l. 2. §. si tamẽ hominem infra eo. vel aliter, & secundo quod nõ liberatur in illa parte imo cogitur facere expẽsas domini, & datur secunda dilatio, & tempus ad faciendum, & ita tenet & declarat ibi Bartolus. Paulus. & communiter. doctores. confirmatur vltra docto. quia ibi non promissit ille simpliciter factum. suis propriis sumptibus præstandum: sed tantum facere, & præstare operas vsq; ad perfectionem, & consumationem facti ideo liberatur parte perẽpta: sed cogitur iterum facere expensas domini: quia mēs & intentio eorum fuit: vt totum opus fieret, & perficeretur. ex qua resolutione, & doctrina primo infero quod à principio tempore contractus factum bene potest promitti, p parte diuisa certa & determinata, & non quotitativa, vt si quis promittat facere aliquã partem domus, vel cementa, vel tectum, vel quamlibet aliam partem certam domus, vel edificii: quia tunc cessant prædictæ rationes impeditiue licet quo ad omnia alia tale factum sit indiuiduum: quia postea concurrunt dictæ rationes, & pro ista illatione, & cõ. facit bonus tex. in. l. 2. §. 1. ver. si. præterea. ff. de aqua plu. ar. tex. in. l. si finita. §. ex hoc edicto ver. si. sed & si implures de damno. infect. tex. in. l. si quis duas. §. si quis partem in si. ff. commun. præ. & in expresso: ita tenet Bart. in dicta. l. stipu. non di. 3. col. 6. oppo. cum quo transeunt commu. doct. ibi Secundo infero quod quando factum est mere personale puta promittit non offendere alium non impedire, vel quid simile tale factum est mere indiuiduum: quia pro parte indiuisa promitti non potest: vt patet ad sensum: quia pro parte aliqua indiuisa ipsius corporis, vel personę non poterit quis offendere: vel impedire quin offendat, vel impediatur pro alia: ita Bar. in dict. l. stipu. non diui. 3. col. 6. oppo. quẽ etiam doctores sequuntur. Tertio infero quod si promissio, vel obligatio pecunię ordinetur ad factum: vt quia promittatur, vel leget pro aliquo facto, vel opere faciendo ipsa obligatio pecunię erit indiuidua sicut ipsummet factum respectu cuius promissa, vel legata fuit tex. est

singul. in l. fidei cõmissa. §. si in opere. ff. deleg. 3. cuius verba sunt si in opere ciuitatis faciendo aliquod relictum sit vnum quenque heredem in solidum teneri diuus marcus & lucius Seue. rescripserunt vnde mortuo debitore qui libet ex heredibus in solidum tenet licet ille qui soluit possit repetere ab alijs pro. portionibus eorum, & per illum tex. ita tenet Ange. in. l. in executiones. ad oppo. infra eo, & ibi Ioann. de imo. & Pau. de Cast. & Alexan. in. l. 2. §. & harum eo. tit. & istud sequor, & teneo licet contrarium expresse teneat Bar. in dict. §. si in opere imo, quod obligatio sit diuidua, & quilibet hæres teneatur pro parte, & responderet ad illum tex. quod debet intelligi quãdo ipsi hæres sunt grauati facere ipsum opus, & in eo expendere certam quantitatem. & istum intellectum tenet etiam ibi Albe. post Iaco. de are. & tenet Bald. in. l. mortuo boue. §. si. ff. de legat. 2. Soci. in. l. 2. §. & harum infra eo. & ibi Iaso. 3. num. 16. Alexan. sibi contrarius in. l. stipulationes non diui. 6. col. nu. 28. Vincen. in. l. in executione. 26. col. num. 99. quarto infero quod si aliqua quantitas, vel res sit posita in conditione solutionis semper censetur indiuidua: quia reputatur factum, & pro parte non potest solui. & mortuo debitore non diuitua inter hæres imo quilibet tenetur in solidum in casibus, in quibus ius implendi conditionem transmittitur ad hæredes. est singularis in. l. cui fundus. ff. de cõdi. & demonstr. cuius verba sunt cui fundus legatus est si decem dederit partem fundi confesit, & ad hoc notat & cõmendat ibi Bar. Albe. imola, & reputat Singu. Paul. de Castr. Cinus Bal. Pau. Sali. Corneus, & commun. docto. in l. si plures C. de condi. in sex Quod tamen intellige quando vni tantum est adiecta prædicta conditio. secus tamen si pluribus: quia tunc vnus quisq; potest implere pro parte & consequi emolumentum pro parte tex. est in. l. si qs legata. §. si. ff. de condi. & demonstr. & ibi glor. or. & commun. docto. & probat tex. in dict. l. cui fundus Quinto infero quod si quis vendat rem certo precio cum pacto de retro vendendo, & talis venditor soluat partem pretii dimidiam tertiam vel quartam non poterit redimere rem venditam pro illa parte similiter, si decedat venditor relictis pluribus heredibus nõ poterit vnus eorum redimere pro sua parte & portione hæreditaria primo quia talis facultas redimendi est indiuidua primo quia quantitas ordinatur ad factum hoc est ad tradendam rem quæ traditio est facti, vt in. l. stipulationes

iones non diuiduntur infra eo. ibi fundum tradi secundo: quia talis quantitas, solutio ei⁹ videtur posita in conditione vnde in solidum debet praestari: vt possit consequi rem argumēto tex. in dicta. l. cui fundus. ff. de condi. & demonst. tertio facit tex. notabilis, & expressus in. l. fistulas. §. qui fundum. ff. de contra. emptio. vbi habetur quod si emptor emit fundum ea lege, & conditione: vt soluta pecunia traderetur ei fundus & decesserit pluribus hæredibus relictis non potest vnus eorum partē fundi petere licet offerat precium pro sua parte, & ad hoc notat & commendat ibi Odo. Bar. Albe. Bal. Sal. Fulgo. & commun. doct. & ratio est secundum eos quia quantitas videtur posita in conditione. Quarto facit tex. notabilis in. l. si quis aliam verbi. ff. de solu. vbi habetur quod eucta re pro parte ab emptore potest emptor agere de euctione in solidū pro tota re: quia non est verisimile quā emisset nisi in solidum efficeretur sua. quinto facit text. in. l. quod autē. §. si. cū. l. sequenti: & sequenti. ff. de in diē adiectione. sexto. facit: quia si pro parte posset redimere incideret emptor cum venditore inuictus in communione quod esset in conuēiens: vt in. l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. Sexto infero quod si fiat contractus cēsus vel emphyteosis cum pacto quod possit debitor cēsus redimere rem censualem reddendo pecuniam quam recepit pro eo quod ipse, & hæredes eius non possent redimere pro parte imo quod magis est ista illatio, & conclusio habet locum etiam in pluribus dominis vendentibus aliquam rem cum pacto de retrouendendo: quia vnus sine alio non poterit retrahere pro sua parte offerendo partem precii quia cum venditio fuerit facta vno precio nō tenetur emptor reuendere, & tradere rem pro parte sed in totum argumento supra dictorū quæ optimē concludunt. Septimo infero & adhuc in fortioribus terminis quod si plures domini vendant rem cum pacto de retrouendendo vnus sine alio non poterit retrahere nec redimere pro sua parte argumento prædictorū & in terminis: ita tenet Bar. in. l. cui vsusfruct⁹ ff. de vsufru. legat. & dicit: ita consuluisse in ciuitate spoleti idem Bart. in. l. si quis aliam. ff. de solu. & ibi Ang. Pau. de Castr. & alii doct. Bald. in. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. idē Bart. melius quā alibi. in cōsi. 195. Iaso. in. l. stipulationes non diuiduntur infra eo. 3. col. num. 20. Soci. in cōsi. 16. 4. volu. Fabia. de mōte in tracta de emp. & vendi. 2. q. 7. q. principalis; Phi. Deci. in. l. eius qui in prouincia. §. quas

verō. ff. si cer. petat. 1. col. r. u. 8. nec huic sentent. & conclu. obstat tex. nota. in. l. si quis legata. §. si. ff. de cen. & demonstra. vbi habetur quod si testator legauit rem duobus si heredi cētum de dissent talis quantitas est mere diuidua, & quilibet eorum poterit partem suam solvere, & consequi partem rei legatæ quia respon. quod ibi loquitur in hærede qui præterdit causam lucratiuam superior vero conclus. loquitur in contractu oneroso in quo verteretur damnum, præiudicium contrahentis per dictas rationes & certē hanc solutionē ego cogitauī, & postea reperi. Bar. eam tenere in cōsi. 195. licet corripite alleget illum text. & ita etiam debet intelligi tex. in. l. vxorem. §. agri plagam. ff. de lega. 3. licet doctores ibi non declarent: pulchrum est tamē dubium est circa prædicta si vnus ex dominis venditoribus offerat totū precium an possit in solidum totā rē redimere in quo breuiter dico quod non quia alias posset postea alter dominus venditor petere, & redimere rē offerendo totum pretium, & in terminis: ita tenet Pau. de Cast. in. l. si quis aliam. ff. de solu. contrarium tamen tenet Soci. in. l. 1. §. sed quotiens. ff. ad Trebe. imo quod possit totam rem redimere totum precium offerendo, & dicit se ita consuluisse in quaestione de facto licet non potuit obtinere, Sed pro concordia potest dici quod si ille qui vult redimere non offerat satisfactionem de restituenda parte alteri domino venditori volenti postea redimere non an dicatur licet totum precium offerat: & ita procedat opi. Pau. de Cas. si offerat satisfactionem de restituenda parte alteri bene possit totam rem redimere: quia tunc nullus eorum reperitur in damno, & ita procedat opinio socii contraria pro qua sentent. & conclu. facit text. fin. in. l. 1. §. si pecunia. ff. de positi vbi habetur quod si quis deposuit penes alium rem cuius restitutio aliquo respectu est indiuidua vnus ex hæredibus eius poterit petere restitutionē totius rei præstita satisfactione de reddēda parte alteri coheredi & per illum text. ita tenet & decidit Iaso. nimis commendando in diē. l. stipulationes non diuiduntur. 3. col. num. 21. sed ante eū reperio quod tenet Socinus in diē. con. 16. 7. col. num. 43. vnum tamē est quod si prædicto casu vnus eorum nolit retrahere, vel renūciat vel ex aliqua causa sit exclusus poterit alter socius venditor totam rem redimere in solidū quia ius alterius ei accrescit argumēto tex. sing. in proposito in. l. fundus ille. ff. de cōtra empt. vbi si quis emit rem sibi & alteri, & in persona vnus non consistit nec valet emptio pars alterius

rius accrescit ei in cuius persona valere potest & ibi notat & commendat glo. or. & commu. doct. & sic hoc casu vnus ex dominis venditoribus posset totā rem redimere: quia aliās esset in dāno, cum pro parte non possit redimere.

Octauo infero, q̄ si emphitheota qui tenetur soluere censum vel emphitheosin, decedat pluribus heredibus relictis, talis obligatio dicitur indiuidua. & licet vnus eorū soluat pro parte, alter verò non elapso triennio, res emphytheotica vel censualis cadit in commissum ac si nullus soluisset. ita determinat glo. or. in. l. cōmuni diuidundo. ff. commu. diui. & commu. doc. & tenet Bar. in. l. fraudati. ff. de publi. & vecti. & ibi Ange. Imol. Cuma. & commu. alij doct. tenet etiam plenè lafo. in. l. 2. C. de iure emphyti. 16. col. 17. q. ¶ Nonò infero, q̄ si debitor tradidit pignus creditori pro debito & decedat pluribus heredibus relictis, & vnus eorum velit offerre partem debiti pro portione sua hereditaria, non poterit consequi pignus nisi totum debitū offerat & soluat. tex. est in. l. si seruus pignori. ff. fami. herse. tex. in. l. heredes. §. idem iuris. eo. ti. tex. in. l. 3. C. de nego. gest. tex. in. l. quandiu. C. de distra. pigno. tex. in. l. 1. C. de luitio. pigno. tex. est. in. l. si necessarias. §. si vnus. ff. de pigno. actio. tex. in. l. in executione §. pe. infra eo. & vtrobiq; commu. doct. ¶ Decimò & finaliter & quidem singulariter infero q̄ licet proximior consanguineus possit retrahere rem patrimonij vel generis pro eodē precio in nostro regno: tamen non poterit retrahere pro parte, sed in totum per fundamenta superiora posita & adducta in. §. illatione superior, quæ certè bene & realiter probant & cōcludūt. Ultra quæ in nostra quæst. & illatione qua sumus consydero legē. 7. in. ll. Tauri: quæ disponit q̄ si plures res patrimonij vel generis vendantur vno & eodem precio, non potest proximior consanguineus vnam retrahere sine alia: ergo à fortiori, quando vna sola venditur, non poterit retrahi pro parte, & certè est notabilis consyderatio. ¶ Ex quib⁹ omnibus suprà deductis deducitur & inferitur in materia, quilla facta erunt merè diuidua: in quibus non concurrunt prædictæ rationes indiuiduitatis, nec aliqua earum, vt promissio amplius non agere rem ratam haberi & similia. tex. est in. l. quarta. §. Cato. infra isto titulo. & ibi commu. docto. nam primò tale factum est indiuiduum, ratione cōtractus: quia sicut potest promitti pro tota re, ita pro parte eius. Secundo, ratione distributionis, quia quilibet hæres tenetur non agere pro hereditaria por-

tionem qua successit. Tertiò, ratione solutionis. Quartò, ratione liberationis: quia si creditor agat pro parte, & repellatur iam promissio consecuta est effectum suum: cum virtute pacti vel promissionis repellatur agens, & ad aliud non teneatur.

¶ De qualitatibus Contractuum.

Summarium.

- 1 **C**ontractus quomodo celebretur pure?
- 2 *Si in contractu pure celebrato aliquid debeatur, statim potest peti & iudex debet assignare aliquem terminum intra quē soluat, qui terminus debet assignari.*
- 3 *An contractus vel stipulatio pura sine causa valeat.*
- 4 *An valeat promissio reciproca que vulgo dicitur Apuesta.*
- 5 *Hodie stante lege regia tertia, titul. 8. lib. tertio Ordina. an in contractu requiratur causa.*
- 6 *An & quomodo confessio alicuius debitoris facta inter viuos valeat & teneat?*
- 7 *An & quomodo incertitudo vitiet Contractum?*
- 8 *An incertitudo in vltimis voluntatibus vitiet vel non?*
- 9 *Incertitudo de genere subalterno quæ potest verificari de pluribus differentibus specie, an vitiet?*
- 10 *An de iure Canonico incertitudo vitiet dispositionem?*
- 11 *Si pater meliorat filium vel filiam non expressa quantitate, sed simpliciter dicit meliorem filium meum, an valeat melioratio?*

- 12 An & quomodo contractus pure celebratus, actio & obligatio eius transeat ad hered.
- 13 Si in contractu vel obligatione ponatur die Etio taxatiua an transeat ad heredes?
- 14 Si fiat mentio heredum quos heredes comprehendat?
- 15 Stipulator vel creditor an possit stipulari, vel acquirere vni ex heredibus vel tantum vnum grauare.
- 16 An tot sint contractus & obligationes quot sunt res deducte in ipso contractu?
- 17 An & quomodo solemnitas requisita in aliquo actu presumatur.
- 18 An & quo stipulatio alteri facta valeat?
- 19 Si quis stipuletur copulatiue sibi & extraneo, an ista stipulatio & promissio valeat de iure communi & Regio.
- 20 Si simpliciter quis promittat rem Titio aut Seio, alternatiuo modo, an talis promissio valeat in persona Seij.
- 21 Si contractus celebretur in diem certam, an statim sit nata obligatio.
- 22 Debitor in diem certam, an possit ante die soluere inuito creditore?
- 23 Debitor in diem certam si soluit aliquo errore iuris vel facti, an possit repetere.
- 24 Si creditor sub conditione vel in diem incertam agat in iudicio, an possit per iudicem repelli etiam parte non petente?
- 25 Si pendente iudicio conditio extiterit, an possit debitor condemnari?
- 26 Si simpliciter quis promissit dare Calendis, vel in die Paschatis, an intelligat de primis Calendis vel de primo die Paschatis.
- 27 Promissio facta sub aliquo tempore, quod potest intelligi in principio vel in medio vel in fine de quo intelligatur?
- 28 Si promissio sit facta sub conditione nulla, oritur actio, nec obligatio pendente condit.
- 29 Pendente conditione, licet non sit nata actio nec obligatio, tamen bene est quedam spes a iure approbata, qua inducit aliquos effectus.
- 30 Si conditio adimpletur & verificetur, valet & verificat contractus.
- 31 An aduentus conditionis constituat debitorem in mora?
- 32 Si contractus contineat conditionem & diem, an sufficiat conditionem existere, vel requiratur implementum vtriusque.
- 33 Si contractus continet conditionem & diem & requiritur implementum vtriusque, an dies incipiat currere a tempore purificata conditionis, vel a tempore contractus.
- 34 Si uxori legatur aliquid sub conditione, si non nupserit & quod post mortem restituat & non paruit conditioni, & sic amisit legatum, an debeat statim restitui, vel post mortem vxoris.
- 35 Si mater non dedit tutorem filio, & filius impubes mortuus est infra annum qui datur a lege matri ad petendum tutorem, si moriatur in fine anni, taliter quod impossibile erat tutelam providere, an mater priuetur hereditate.
- 36 An contractus conditionalis & spes eius transeat ad heredes.
- 37 An in contractibus habeat locum cautio Mutiana?
- 38 Quomodo contractus est alternatiuus cuius sit electio?
- 39 Si alternatiua ponitur res, in quibus cadit affectio, cuius sit electio?
- 40 Perempta vna re ex alternatiue debitis, an alia remaneat in obligatione?
- 41 Ius eligendi an transmittatur ad heredes?
- 42 In alternatiua medioum, an sit electio creditoris?
- In vltimis voluntatibus in alternatiuis cuius sit electio?
- 44 Contractus annuus in quo differat a legato annuo?
- 45 Annua promissio si non sit soluta per triginta annos, an censeatur prescripta.
- 46 Annua promissio an sit perpetua, & transeat ad heredes.
- 47 In quo conueniunt annua promissio in contractu & in vltima voluntate.
- 48 Si testator legat aliquam quantitatem alicui

- cui personæ in diem reiterabilem, putà in diē diuini Ioannis, an debeat intelligi in perpetuum?
- 49 Quomodo contractus est in genere nō determinatare in specie quid sit in obligatione.
- 50 In promissione generica semper quis tenetur ad mediocrem rem de suo genere.
- 51 An & quomodo debitor rei vel quantitatis possit incarcerari.
- 52 Si quis cedit bonis suis non incarceratur, & hodie an habeat locum cessio bonorum.
- 53 Si vxor concurrat cum alijs creditoribus qui volunt vt eis seruiat pro debito, an vxor præferatur.
- 54 Nobilis an possit pro debito incarcerari.
- 55 Debitor fugiens ad Ecclesiam, an gaudeat eius priuilegio & immunitate.
- 56 Debitore mortuo, an possint creditores eius cadauer detinere.
- 57 Si debitor in diem vel sub conditione post debitum contractum efficiatur suspectus, an teneatur præstare cautionem.

Caput. XI.

Item principali-
ter quæro quæ sunt qua-
litates Contractuum, &
resolutiue dico, q̄ qui-
dam est contractus purè
& simpliciter celebratus
quidam est cōtractus in
diem, quidam est contractus sub conditione,
quidam est contractus alternatiuus.

- 1 Contractus purè & simpliciter celebrat⁹ est, quādo quis purè & simpliciter promittit rem vel pecuniam, nullo tempore vel conditione assignata: quo casu statim oritur actio & vtraq; obligatio ciuilis & naturalis, & statim debitor peti potest. text. est in l. eum qui calend. §. quotiens. infra isto tit. tex. in l. cedere diem. ff. de verbo signi. tex. in l. in omnibus obligationibus. ff. de regulis iuris. text. in l. cum sine præfinitione. ff. quando dies legati cedat. tex.

in. §. omnis. Insti. de verbo. obli. & idem disponit lex duodecima. tit. ii. quinta par.

Vnum tamen est quòd licet debitum statim peti possit, tamen per iudicem debet assignari aliquod tempus miserationis causa, ad realem solutionem faciendam. text. est in l. promissor. §. i. ff. de consti. pecu. tex. in l. ratum. ff. de solu. tex. in l. quod dicimus. co. tit. tex. in l. si debitori. ff. de iudi. text. in l. debitoribus. ff. de re iudi. tex. in l. si cū mili. §. i. ff. de cōpensa.

¶ Sed dubium est quantum debet esse istud tempus q̄ iudex debet assignare: & breuiter dico quòd in cōstituto datur decem dies. text. est in dicta. l. promissor. §. primo. ff. de consti. pecu. & ibi commu. doctores. In alijs verò contractibus tempus est arbitrarium. tex. in l. q̄ dicimus. ff. de solu. & ibi Bar. & commu. doct. tex. in §. fin. Insti. de inuti. stipula. & idem disponit lex decima tertia. tit. ii. §. par. Sed aduertendum quòd istud tempus legale quod datur miserationis causa ad solutionem faciendam, longè differt à tempore quod inest obligationi ex cōuentione partium. Nam primò differt quò ad effectum compensationis, quia si intra tempus quod datur à lege, reus ipse cōdēnatus, agat vel petat executionē contra creditorem, virtute alterius sententiæ, & poterit opponere compensationem debiti, licet nondum sit transactum temp⁹ datum à lege. text. est in l. si cum militi. §. fina. ff. de compensa. & ibi communiter doctores. & per eum tenet & declarat Barto. in l. ita stipulatus. infra eo. 14. nume. 36. & ibi Imola. penultima col. qui dicit illum textum singularem, & illum etiam tex. ad hoc reputat singul. Alexand. in l. intra dies ff. de re iudica. quod secus esset si tempus appositum fuisset ex partium cōuentione: quia eo durante non potest poni compensatio, vt in l. quod in diem. ff. de compensa. & ibi commu. doctores: quia tempus conuentionale magis inest obligationi, quia censetur pars eius, vt in l. prima. vers. diem. ff. de edendo quàm tempus legale, cum concernat tantum in executione & solutione. ¶ Secundò differt, quia si intra tempus conuentionale creditor agat, duplicantur induciæ. vt in §. hodie. Insti. de exceptionibus: secus tamen est, si creditor agat intra tempus legale datum à iudice miserationis causa: quia non duplicantur induciæ. ita tenet singul. Barto. in l. ita stipulatus. infra eo. nume. 36. & ibi ad hoc notat & commendat Aretinus. 22. colum. Paul. de Castro in l. pecuniam. ff. si certum petatur. & ibi Alexand. & vnicus Iaso, & est magis commu-

nis opinio, licet plures teneant contrarium.

¶ Tertio differt, quò ad effectum præscriptionis, quia in contractu vel obligatione in diem ex partium conventionem, non potest præscribi nisi elapso tempore vel die ut in .l. cum notissimi. §. illud. C. de pres. 30. vel. 40. anno. & ibi cõmu. doct. sed in tẽpore legali potest præscribi à tempore sententiæ. ita probat tex. in .l. in rebus. §. si. fi. C. de iure doti. per quem ita tenet Bart. in .di. l. ita stipulatus. infra eo. & ibi Aretinus & alij doctores.

3 Item quær o an contractus, stipulatio, vel promissio pura sine causa valeat & teneat. & breuiter & resolutiue dico, q̄ mero iure valet & tenet, & producit actionem & vtramq; obligationem, & potest creditor agere, tamẽ debitor conuentus poterit opponere exceptionem doli & creditorem repellere, & causa non probata veniet absoluend^o. tex. est capitalis & exp̄fus in .l. 2. §. circa. ff. de doli except. cuius verba sunt. Si quis sine causa ab aliquo fuerit stipulatus, deinde ex ea stipulatione experietur exceptio utiq; doli mali ei nocebit. & ad hoc notat & cõmẽdat ibi glo. or. Bar. Albe. Ange. Cuman. & cõmu. doct. tex. in .l. 1. §. 1. ff. de pollici. vbi disponitur q̄ in casib^o in quibus potest q̄s obligari ex pollicitatione debet intelligi cum causa. tex. in .l. iuris gentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis. tex. in .l. 1. & in .l. 3. ff. de condi sine causa. tex. in .l. non solũ. §. si. ff. de peculio. tex. in .l. si stipulatus esses à me. ff. de fide iu. tex. in .l. cum de indebito. §. si. ff. de proba. tex. in cap. si cautio. de fide instru. & vtròiq; cõmu. docto. confirmatur etiam, quia traditio rei simpliciter facta sine causa, non operatur translationem dominij nec aliquem effectum. tex. est in .l. nunq̄ nuda. ff. de acqui. rerum domi. text. in .l. nuda ratio. ff. de dona. tex. in .l. 1. C. de apochis publicis. libro . 10. cuius ratio fundamentalis est, quia talis stipulatio vel promissio pura & simplex est contractus vel obligatio nimis generalis quæ potest interponi super pluribus causis tam iustis q̄ iniustis : vnde meritò requiritur causa, vt sciamus & cognoscamus, an debeat valere vel non : alij verò contractus non requirunt causam, quia sunt speciales & particulares, & specialiter destinati super sua causa : quæ quidem causa est ppria forma contractus, & dat formam, & esse ipsi contractui, vt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, donatio & similes contractus : & ideò in eis non requiritur alia causa. & in terminis ponit Bal. in hoc articulo. in .l. vnica. C. de confessis. 3. col. nu. 7. & certè est singularis conclusões &

bene notanda. Adde tamen, quòd si stipulatio vel promissio simpliciter facta sine causa, potest verificari, & fundari ex aliqua causa præcedenti, valebit & tenebit : quia illa censetur & habetur à partibus pro expressa. textus est in .l. triticum. infra isto titulo. & ibi notat & commendat Pau. de Castro & communiter alij doctores.

Sed aduertendum quòd à sufficienti partiũ enumeratione videtur quòd secundum hoc nõ requiratur stipulatio in aliquo actu vel cõtractu, nec habeat locum contractus verborũ, nec lex nostra regia Ordinamẽti : quia si interuenit causa ipsa, producit actionem & efficacem obligationem, & facit transire contractũ in propriam speciem contractus. Si verò non habet causam, valebit vt donatio, & erit cõtractus donationis in quo non requiritur stipulatio. vt in .l. si quis argentum. §. si. C. de dona. & ibi glo. or. & commu. doct. Sed huic difficultati subtiliter respõdeo, q̄ bene requiritur causa sufficiens & obligatoria : Sed de ea non constat nec reperitur probata nisi per solam confessionem partis, vt si quis promittat alteri per stipulationem quantitatem vel rem ex causa emptionis, venditionis, societatis vel similis contractus : quia tunc licet de illa causa non constet nec aliter probetur, valet & tenet cõtractus, & obligat promissorem. & causa illa tantũ confessata vestit & corroborat stipulationem & contractum verborũ, vt oriatur actio & obligatio efficax & sufficiens. Si verò causa inserta non esset talis quæ sola de perse esset obligatoria, non vestitur nec corroboratur stipulatio ex ea, nec valet nec tenet efficaciter : sed hoc casu propter rigorem verborum & solemnitatis mero & stricto iure oriatur actio & obligatio, tamen obstat exceptio, & ita debet intelligi iste passus & articulus : & in terminis ita tenet & declarat glo. or. in dicta. l. secunda. §. circa. ff. de doli exceptio. vbi dicit quòd non est sufficiens causa, si promissor dicat, quia rex est in Francia, sed debet adijcere causam de se obligatoriam, vt mutui, vel similem. & ibi tenent communiter doctores. tenet etiam glo. ordina. in cap. si cautio de fide instruet. & commun. Canonistæ. Pro quibus consydero textum formalem & expressum in .l. generaliter. C. de non numerata pecunia. vbi dicit tex. quòd si quis per stipulationem promisit pecuniam vel rem ex aliqua iusta causa, valet & tenet promissio, licet causa non probetur, nec de ea aliter constet. & ibi expressè & summè notant & commendant

dant doct. imò quod magis est nouiter extendo vt sufficiat q̄ illa causa confessata & posita in contractu vel stipulatione sit remuneratoria quæ inducat naturalem motum obligandi, licet non sit condigna rei vel quantitatis p̄missa. ita tenet singu. Bal. in. l. generaliter. C. de non nume. pecu. 3. col. 4. q. Felinus in cap. si cautio. de fide instru. 4. col. nu. 21.

4 Ex quibus resultat maximū dubium, an valeat p̄missio reciproca etiam vallata stipulatione qua vtuntur mercatores, quæ proprie dicitur appueta, in qua vnus promittit alteri si nascatur filius masculus ex tali partu, & alter promittit si nascatur filia fœmina, vel si quod tale factum est vel erit, vel quid simile: & videtur quòd talis p̄missio valeat & teneat, quia est conditionalis, & contractus conditionalis non requirit causam, quia ipsa cōditio est sufficiens causa ita probat tex. in. l. à Titio. infra isto titulo. vbi habetur quòd valeat p̄missio sub cōditione qualibet sine insertione alteri⁹ causæ. & ibi ad hoc notat & cōmēdat Bar. Pau. & commu. docto. tex. in. l. hoc iure. eo. titu. tex. in. l. quicquid astringendę. §. si. eo. titu. tex. in. l. si quis cum debitore. ff. de iure iu. tex. l. cum ad præsens. ff. si certum petat. tex. in. §. ex conditionali. Insti. de verbo obli. quod est verum, & p̄cedit etiam si ex implemento conditionis nullum commodum vel interesse resultet contrahentibus, quia causa sufficiens est, quòd satisfiat suæ volūtati. & ita probant prædicta iura. & in expresso ita tenet & declarat Ange. in dicta. l. cum ad præsens. ff. si certū petat. & ibi commu. docto. idem Ange. in. l. si intra. ff. de pactis. & ibi etiam commu. doctores Aretinus in dicta. l. à Titio. infra isto titulo. & ibi Iaso. 2. col. nu. 4. & commu. alij docto. ergo in nostro casu & quæstione proposita valeat & teneat prædicta p̄missio reciproca. & ita tenet Alexand. & Iaso in dicta. l. à Titio. infra eo. idem Iaso in. l. cum ad præsens. ff. si certū petatur. Felinus in cap. si cautio. de fide instru. licet Pau. de Cast. in dicta. l. à Titio. relinquat quæstionem nostrā indecisam tanq̄ dubiam.

Ad aliam verò partem nostræ difficultatis, in qua dicebamus q̄ stipulatio & p̄missio si non continet causam, valeat & tenet, quia habet vim donationis, & contractus donationis non requirit stipulationem. Respondeo, q̄ debet intelligi quando expressè constat & probatur per creditorem q̄ debitor p̄misit sciet sine causa sciens se nihil debere quod poterit probare ex cōfessione partis vel ex aliquibus præfationibus vel præsumptionibus: se-

cūs verò in dubio, quando talis certa scientia non probatur, quia tunc talis p̄missio siue causa non valet, quia præsumitur aliquo errore facta & non ex certa scientia: & tunc debitor non tenetur in effectu opposita exceptione doli, & tali casu verificatur nostra regula, & conclusio quæ habet q̄ stipulatio & p̄missio sine causa non valet. & ita debent intelligi & concordare iura per me superius adducta. Et istam sententiam & declarationem probat tex. in. l. cum de indebito. §. si. ff. de proba. textus in ca. si cautio. de fide instru. & tenet & declarat Imola & moderni in dic. l. à Titio. infra eo. Cin. Albe. Bal. Pau. & commu. doct. in. l. generaliter. C. de non nume. pecu. Abbas & Canonistæ in dict. ca. si cautio. Ange. Pau. & moderni in. l. iuris gentiū. §. sed cū nulla. ff. de pactis. & est commu. opi.

5 Iuxta quod tamē necessariò quæro, si hodie in nostro regno stante lege ordinamenti. 3. tit. 8. lib. 3. Ordinamenti, requiratur causa in tali contractu vel p̄missione: & breuiter teneo, q̄ sic. Primò, quia illa lex tm̄ voluit tollere solēnitatem verborū & præsentiam contrahentium requisitam de iure communi, nō verò solum & substantiam obligationis. Secundò, quia tm̄ operatur hodie simplex p̄missio quò ad formam & validitatem contractus, sicut stipulatio de iure cōmuni: sed stipulatio de iure cōmuni requirit causam. vt in dict. l. 2. §. circa. cū similib⁹. ergo etiam requirit eam simplex p̄missio in nostro regno. Tertiò, quia prædicta res regit animū & volūtatē obligandi, sed q̄ in p̄missione nō interuenit causa, uō præsumitur adesse animus & voluntas obligandi, sed poti⁹ error qui tollit consensum, vt in. l. si per errorem. ff. de iuris. om. iudi. & in. l. si pcurator. la. 2. ff. de acquiren. rerum domi. Quartò, facit tex. formalis & expressus in. l. 1. §. 1. ff. de pollicita. vbi habetur q̄ etiam in casib⁹ specialib⁹ in quibus p̄missio valet & tenet per solam pollicitationem requiritur causa: ergo similiter requiratur hodie in nostro regno, licet generaliter ex nudo pacto vel pollicitatione oriatur actio. Quintò & notabiliter facit, quia licet de iure Canonico ex solo pacto nudo oriatur actio intenta æquitate & solo animo & voluntate promissoris. vt in cap. 1. de pactis. ibi cōmuni. doct. tamē semper requiritur causa & sine ea. non oritur efficax actio. argu. tex. in. d. l. 2. §. circa. cum similib⁹. & in expresso ita tenet Bal. in. l. si diuisione. C. fami. herse. in fi. idem Bal. in. l. cū quis. C. de iuris & facti igno. antepe. col. nu. 17. Abb. Pano. in ca. si cautio.

tior. de fide instru. 2. col. nu. 2. & ibi Feli. 1. col. & 1. notabili. idem Feli. in. ca. 1. de pactis. fi. col. nu. 15. ergo eodē modo requiratur hodie causa in nostro regno stante prædicta. l. Ordinationi. & intātū est verū q̄ promissio sine causa, non valet neq; obligat promissorem efficaciter proposita exceptione de iure Ciuili, Canonico & Regio, vt procedat & habeat locum etiam si promissor iuret. **Primò**, quia in tali p̄missione præsumitur error & non consensus, vt supra dixi. **Secundò**, quia iuramentum debet continere tria substantialia. scilicet Iudicium, veritatem & Iustitiam: quæ omnia hic deficiūt. & in terminis ita tenet Rosse. in libellis suis in rubri. constitutio Frederici Imperatoris. 9. colu. nu. 22. Pro qua sententia & concl. confydero tex. singu. & vnicum in suo casu. in. l. fi. C. de non nu. pe. vbi habetur q̄ si quis confessus est spe futuræ numerationis mutuū recepisse, & iurauit soluere, poterit opponere exceptionem non nume. pecu. si pecunia non sibi numerata fuit: quia aliàs non habuit animū & intentionem obligandi, & iuramentum non firmat talem contractum & promissionem: tanquam sine causa & fomēto obligationis, & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Odofred. Pe. Cinus, Iaco. Butri. Bar. Albe. Bal. Pau. & cōmu. doct. & reputat singu. Bal. in ca. quæ in ecclesiarū. de consti. 5. col. Notat etiā & cōmēdat Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fide iu. fi. col. Bal. in. l. non dubium. C. de legibus. pe. col. idē Baldus. in. l. 1. C. de ope. liber. ergo in nostro casu, & quæstione. idem erit dicendū q̄ ex promissione nuda & simplici sine causa etiam iurata non oritur efficax actio & obligatio. **Item** adde q̄ superior conclu. quæ habet q̄ stipulatio vel promissio scienter facta sine causa valet & tenet, quia inducit donationem, debet intelligi quando fit mediante stipulatione: secūs tamen est si fieret nudo pacto: quia licet scienter fit facta, non oritur efficax actio, & licet de iure nouo codicis ex nudo pacto donationis oriatur actio, vt in. l. si quis argentum. §. fi. C. de dona. tamen debet intelligi quādo fit donatio expressa: secūs, si tacita, vt nostro casu, ne detur duplex specialitas cōtra tex. in. l. 1. C. de dotis promissa Bar. post Guiller. in. l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pactis. fi. col. idem Bar. in. l. si tibi decem. in fine. eo. tit. Bal. Ange. Pau. & moderni in. l. iuris gentium. §. sed cum nulla eo. tit. Bal. in. l. si quo pacto pœnā. C. de pactis idem Bal. in. l. si certis annis. eo. tit. Imola in. l. in ædibus. §. 1. ff. de dona. & ibi Roman. & alij doct. Pau. in. l. quæ dotis. ff. solu. matri. pe. col.

idem Pau. in. l. generaliter. C. de non nu. pecu. 3. col. Areti. Alexan. & moderni. in. l. à Titio. in fra isto tit. Bal. in Rubri. de pactis extra. Anto. & Imola in ca. qualiter. eo. tit. & ista est magis commu. opi. secundum Alexan. in. l. si aliquā rem. ff. de acqui. posse. fi. col. & secundū Iaso. in iuris gentium. §. quinimo. ff. de pactis. 8. col. nu. 21. Aduertendum tñ q̄ hodie in nostro regno, ista conclusio non procederet, imò teneo q̄ ex pacto nudo & simplici promissione scienter facta sine causa induceretur donatio, & oriretur efficax actio & obligatio, quia cum nostra lex regia inducat ius cōmune & determinet q̄ ex pacto nudo & simplici promissione sine stipulatione oriatur actio, & operetur idē q̄ stipulatio sequitur, q̄ ex tali pacto vel promissione scienter facta sine causa oriatur actio & obligatio efficax, & inducetur donatio, quæ non dicerentur concurrere duæ specialitates, sicut de iure communi.

- 6 Item principaliter quæro, an & quā confessio alicuius debitoris emanata inter viuos valeat, & teneat & quem operatur effectum, & breuiter & resolutiue dico, q̄ confessio facta in absentia creditoris vel eius in cuius fauorē emanauit, non valet nec tenet, nec est alicuius effectus. tex. est iūcta glo. or. in. l. 1. in fi. ff. de interro. actio. & ibi cōmu. doct. text. iuncta. glo. or. in. l. qm̄. ff. de his qui no. infra. & ibi etiam cōmu. doct. Quod tñ limitū & intellige præterq̄ si talis confessio fuit geminata & ex interuallo non incontinenti: quia tūc valet & tenet & præiudicat confitenti. tex. est singu. in iure. in. l. cum scimus. C. de agri. & censu. lib. 11. quæ ibi ad hoc summè notat & cōmēdat Bar. Platea & cōmu. doct. Iaso vbi plura adducit in confirmationē in. §. in personā. Insti. de actio. nu. 43. pbat etiam tex. in. l. vna. C. de plus peti. Vnū tñ est q̄ licet confessio extraiudicialis facta in absentia. nō valeat nec præiudicet confitenti, tñ debet intelligi quā est sola: secūs tñ est, si cū ea concurrat vn⁹ testis vel aliqua præsumptio vel indicium, quia tunc plenè pbat & præiudicat confitenti, quia nō est omnino nulla, sed inducit saltē semiplenā pbatorem. argu. tex. in. l. quæro. §. fi. ff. de ædil. edict. & in terminis ita tenet in. l. 1. C. de furtis. Pau. in. l. 1. C. de falsa cau. adiect. lega. Iaso in. l. adimendi. ff. de iure iu. nu. 129. Itē etiā hoc debet intelligi quā talis cōfessio fit in absentia: secūs tñ si in presentia, quia tunc valet & tenet & plenè pbat. ista est. gl. singu. in. l. cū de indebito. §. fi. ff. de proba. & ibi cōmu. doct. tenet etiam Bar. in. l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de lega. 3.

*213 inducit
ius nouum.*

Conse.

Confessio tamen extraiudicialis facta in scriptura publica bene valet & tenet, & præiudicat cōfidenti. *tex. est formalis & expressus in .l. generaliter. C. de non nu. pe. & ibi glo. or. & cōmu. doct. & idem est quando talis confessio fit in epistola vel alia scriptura priuata facta in præsentia vel absentia. tex. est in .l. Publica, Meuia. §. si. ff. de positi. & ibi glo. or. & cōmu. doct. cuius ratio est: quia scriptura semper loquitur, & est plusq̄ geminata confessio. & fit cum maxima deliberatione: vnde plenè probat. Aduertendum tamen q̄ in casibus in quibus dixi q̄ confessio valet & tenet & præiudicat cōfidenti, debet intelligi vt tm̄ inducat probatione: non vt p̄ducatur actione & obligatione vt ex ea agatur, & est maximi effectus p̄pter modum & formam petitionis secundum doct. vbi supra. Confessio verò facta in iudicio, valet & tenet adeò q̄ cōfiteus habetur pro condemnato & tantum superest executio. *tex. est vbi plenè vide doct. in .l. vnica. C. de confessis.**

7 Item quæro an, & quādo incertitudo vitiat contractum vel non, in quo articulo resolutiue dico & propono sequentes conclusiones. Prima cōclusio, q̄ incertitudo in verbo dispositiuo ea parte promissoris vitiat contractum & obligationem, modò fiat per pactum, modò per pollicitationem, modò per stipulationem, vt si quis dicat alteri, satis fiet tibi, decem dābūtur tibi. *text. est expressus in auten. si q̄n §. si. fin. autem. C. de consti. pecu. cuius verba sunt. Sin autem dixerit satisfiet verbo impersonaliter prolato, non tenebitur. & ibi notat & cōmendat Pe. Cin^o, Iaco. Bar. Albe. Bal. Ange. Sali. Pau. & cōmu. doct. *tex. in auten. vt cū de appella. cognos. §. ad hoc. §. si. si quis autem colla. 8. & ibi Bart. Iaco. de bello viso. Ange. & cōmu. doct. & idem disponit. l. 3. tit. 11. §. par. cuius ratio est: quia cum verba sint dubia & incerta, non videtur animus obligandi & in dubio ita est præsumendum. argu. *tex. in .l. cum de indebito. §. si. ff. de proba.* Ex quo infero, q̄ ista conclu. procedet etiam hodie in nostro regno stante lege ordi. 3. tit. 8. lib. 3. quæ cauetur q̄ qualitercunq̄; constet quem velle obligari remaneat obligatus. ¶ Secunda concl. incertitudo ex parte creditoris cui fiat pmissio non vitiat contractum & obligationem: vt si quis dicat in alterius præsentia promitto dare decem: nam tunc ille promissor remanet obligatus, quia intelligitur pmissio facta ipsi præsentis. *tex. est qui sic debet intelligi in .l. stipulatio ista habere licere. §. sicut infra isto tit. cuius verba sunt. Et nihil intererit vtrum ita sti-***

puler habere licere an mihi habere licere. & ibi *commu. doct. tex. in .l. §. si quis ita eisdem legi. tex. in .l. 1. & in .l. siue mihi. ff. de stipu. ser. text. in .l. §. siue aut. In sti. eo. tit. cuius ratio est, quia semper per stipulator, vel ille cui est facta pmissio videtur sibi prospicere & velle acquirere. argu. *tex. in .l. si pactum. ff. de proba. & istam rationem ponit Pet. Cinus, Albe. & cōmu. doct. in dict. auten. si quando. C. de consti. pecu.**

¶ Tertia concl. incertitudo in verbo executiuo tantum non vitiat contractum nec obligationem, vt si quis dicat alteri, promitto tibi q̄ da buntur vel soluentur decem: nam licet non dicatur nec exprimat per quem debeant dari vel solui, tamen intelligitur ab eo qui fecit pmissionem vel idoneum pmissorem loco eius ponere. *tex. est in .l. si. §. si. ff. cer. peta. quem ibi ad hoc notat & cōmendat Bar. Albe. Paul. & cōmu. moder.* Ex quo nota q̄ licet pmissio facti alieni non valeat nec obliget, tamen debet intelligi quādo exprimitur & nominatur certa persona: secus verò si nulla exprimitur nec declaratur: quia tunc promissor videtur nominatus, & sic valet & tenet. & ad hoc illud *tex. reputat ibi singularem Pau. & moderni. facit etiam tex. in .l. lilla stipulatio. §. 1. infra eo. tit. & in .l. si quis stipulatus. §. si. eo. tit.* ¶ Quarta concl. incertitudo circa tertiam personam nominandam per creditorem nunquā vitiat contractum nec obligationem: quia semper censetur nominatus hæres eius, vt si quis stipuletur ab alio pecuniam dari vel solui ei quem ipse creditor in vita vel morte nominauerit, vel ei cui velit relinquere: nam tunc illa tertia persona non nominata censetur nominatus hæres creditoris & stipulatoris, & ei quæritur actio & obligatio & virtus contractus. *text. est singu. & vnic^o in .l. 4. C. de contra. & committen. stipu. quem ibi ad hoc reputat singulare & vnicum Bal. in .l. prima. ff. de pactis. si. colu. Alexand. in .l. stipulatio ista habere licere. §. si quis ita. infra isto titulo. & ibi Iaso & alij moderni. Decius in .l. si. §. si. si certum petatur. 3. col. nume. 13.* Ex quo singulariter infero, q̄ licet alteri stipulari nemo possit, vt in .l. stipulatio ista. §. alteri. infra eo: tamen illud est verum & procedit quando exprimitur & declaratur persona extranea: secus verò si nulla declaratur. quia intelligitur nominatus & declaratus hæres stipulatoris, vt illo textu singulari. Quam tamen sententiam & conclusionem nouiter intelligo, quando talis res vel pecunia perpetuò erat restituenda creditori, & apud eum remansura, vel apud personam per eum

notuinandam: vnde tali casu persona aliqua non nominata, merito censetur hæres non nominatus, & quæritur ei, quia in nullo damno remanet debitor, quia cum perpetuò debeat debeat remanere penes personam nominandam, òn interest debitoris quòd restituatur vni vel alteri, vnde ea non nominata pertinet hæredi, & ipse censetur nominatus: secus verò si res debeat temporaliter & non perpetuò, vt si quis accepit rem in cõductionem vel emphytheosin pro certo precio, pro se & aliquibus personis quas ipse ante mortem nominauerit quia talibus personis non nominatis res conducta vel emphytheotica non transiit ad hæredes recipientis, sed soluitur contractus & res reuertitur ad dominum qui eam concessit in locationem vel emphytheosin: quia longè potest differre vna vita ab alia & non militat eadem ratio, & confirmatur. quia ea quæ consistunt in declaratione animi, non sunt transfusibilia. tex. est in. l. idem Pomponius scribit. si frumentum. §. si. de rei vend. quod reputo nouum & subtile.

8 **Quinta conclusio**, incertitudo ex parte debitoris in vltimis voluntatibus non vitiat dispositionem, vt si testator dicat in testamento vel codicillis dentur vel soluantur Titio centum quia intelligitur quòd hæres teneatur dare & semper censetur hæres grauatus. tex. est singularis & vnicus in. l. si seruus legatus. §. qui margaritam. ff. de legatis. 1. & ad hoc summè notat & commendat ibi Bal. Imola, Pau. & commu. doct. notat etiam & commendat Bart. in. l. quidam relegatus. ff. de rebus dubijs. 2. col. Bal. in. l. stipulatio ista. §. si quis ita. infra isto titu. illud etiam tex. reputat singularem & vnicum Bal. in auten. si quando. C. de consti. pecu. 1. col. in fine. reputat etiam singu. Alexan. in. l. si. §. fin. ff. si cer. peta. 2. col. nu. 3. & ibi Iaso. 2. col. nu. 2. Decius. 3. col. nu. 18. reputat etiam singularem & vnicum Rodericum Suarez in. l. post rem iudicatam. ff. de re iu. fo. 24. 2. col. ¶ **Sexta conclusio**, incertitudo circa personam hæredis vel legatarij vel alterius honorati cui aliquid relinquitur, semper vitiat dispositionem modò nulla psona sit nominata, modò sit nominata, sed de ea dubitatur. tex. in. l. Paulus. la. 2. ff. de rebus dubijs. text. in. l. quotiens. §. si quis nomen. ff. de hære. inflit. tex. in. l. in tempus. §. quotiens. eo. tit. tex. in. l. hæredes palam. ff. de testa. tex. in. l. iubemus. eo. tit. tex. in. l. qui plures. ff. de vsu fructu. lega. tex. in. l. si fuerit. ff. de rebus dubijs. tex. in. l. si quis de pluribus. eo. titu. tex. in. l. cum ex pluribus. ff. de manu. testa.

tex. in. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tute. ¶ **Septima conclusio**, incertitudo quæ venit certificanda ex aliquo futuro euentu, nunquã vitiat dispositionem in contractibus nequã in vltimis voluntatibus. tex. est in. l. vter ex fratribus. ff. de condi. insti. text. in. l. 2. §. si quis ita. ff. de bono. posse. secundum tabu. tex. in. l. quidam relegat. ff. de rebus dubijs. tex. in. l. si quis ita scripserit eo. tit. tex. in. l. si seruus legatus. §. huiusmodi. ff. de lega. 1. tex. in. §. in certis. Inflit. de legatis. & vtrobiq; commu. doct. ¶ **Octaua conclusio**, incertitudo fauore pauperum non vitiat relictum. text. est capitalis & expressus in. l. id quod pauperibus. C. de episcopis & cleri. cuius verba sunt. Id quod pauperibus testamento vel codicillis relinquitur non vt incertis personis relictum euanescat, sed omnibus modis certum firmumquã consistat. & ibi commu. doct. & diuisio & distributio fit huiusmodi: Quòd si in illo loco in quo testator mortuus est, hospitale in quo sint pauperes, executor testamenti, vel episcopus debet inter eos relictum diuidere: si verò sunt plura hospitalia, datur pauperiori: si verò nullum reperiatur hospitale, datur & distribuitur inter pauperes illius loci. text. est in. l. si quis ad declinandam. C. de episcopis & clericis. & ibi communiter doctores. & licet testator habeat plura domicilia, debet præferri domicilium habitationis: hodie tamen si testator non expressit formam & modum distributionis, debet diuidi inter pauperes illius loci vbi mortuus est. ita probat textus in Autenti. de ecclesi. titu. §. si quis autem. collatione 9. & ibi glossa ordinaria in secunda lectura. & ita tenet expressè Barto. Paulus de Castro. & communiter doctores id dicta. l. si quis ad declinandam. & idem disponit lex vigesima. titulo. 3. sexta par. ¶ **Nonna conclusio**, incertitudo pecuniæ vel quantitatis vel eorum quæ consistunt pondere, numero vel mensura, vitiat dispositionem in contractibus & in vltimis voluntatibus. tex. est expressus in. l. ita stipulatus. vers. primo. infra isto titu. & ibi notat & commendat Bart. 3. col. 4. opposi. & communiter doctores. tex. in. l. triticum. eod. titu. tex. in. l. vbi autem non apparet. eodem titu. text. in. l. si sic. §. 1. ff. de lega. primo. quod intellige nisi ex coniecturis vel ex aliqua causa præcedente inter partes possit colligi quantitas vel vel numerus: quia valet promissio, & non vitiat propter incertitudinem. vt in dicta. l. triticum. infra eo. & ibi communiter docto. Vnum tamen est quòd si testator certam quantitatem frumenti vini, olei, vel eorum quæ ponderet,

dere nū. vel mensura consistit legavit & in patrimonio suo reliquit illud genus de eo est facienda solutio, & non tenetur hæres aliunde emere, & soluere: ita probat tex. notabilis in l. 3. ff. de tritico vino & oleo legato quem ibi ad hoc. notat & commendat Bart. & doctores antiqui probat etiam tex. in l. titia. §. sempronie. ff. de auro & argen. legat. & ibi docto. & idem est in contractibus tex. est nota. in l. si quis argentum. §. i. C. de dona. & ibi notat, & commendat Bal. & commun. docto. Alexan. in l. legato generaliter de lega. 1. 2. col. facit etiam tex. in l. domini prædiorum. C. de agri. & censu. libr. 11. & ibi Bar. & commun. doct. decima con. incertitudo in genere generalissimo vitiat dispositionem in contractibus & vltimis voluntatibus: vt si quis promittat vel leget animal substantiam rem, vel ens simpliciter & absolute quia dando quamlibet minimam rem de mundo doliberaretur promissor, vel hæres ita probat tex. in l. vbi autem non apparet infra isto. tit. & ibi commun. doc. tex. in l. cum post. §. gene. de iure doti & tenet gloss. ordi. & ibi commun. docto. tex. in l. legato generaliter. ff. de lega. 1. glo. & ibi etiam docto. in §. si generaliter insti. de legatis. 11. con. incertitudo in genere sub alterno quod potest verificari de pluribus differentibus specie viciat dispositionem tam in contractibus quam in vltimis voluntatibus, vt si quis promittat vel leget animal quia dando quod libet minimum de mundo liberaretur debitor vel hæres: ita probat iura superiora, & tenet glo. or. in d. l. legato generaliter. ff. de lega. 1. & in §. si generaliter Insti. de legatis. 12. concl. incertitudo in genere inferiori quod potest verificari in pluribus differentibus numero quod dialectici appellant speciē non viciat dispositionem vt si quis promittat vel leget rem in genere quæ habet certos fines determinato à natura, vt seruum equum bouem, vel quod simile text. est in l. legato generaliter. ff. de legat. 1. tex. in l. si seruus legatus. §. cū homo eotitu. tex. in l. 2. ff. de optio. legat. text. in l. hæres mei. §. si incerto. ff. fami. hæres. tex. in §. si generaliter insti. de lega. tex. in l. 23. titu. 9. 6. part. cuius ratio est quia hoc casu non est omnimodo incertitudo cum parū distet vna res ab alia 13. cō. incertitudo res in genere quæ non habet certos fines determinados à natura nec factio hominis viciat dispositionem vt si quis promittat vel leget fundum rusticum nulla demonstratione facta quia dando palmum terra debitor liberaretur. text. est formalis & expressus in l. ita stipulatus. j. isto tit. & dari non adiecto

nomine, & ibi notat gl. or. Bar. tex. in l. vbi autem non apparet eo. tit. tex. in l. cū post. §. gener. ff. de iure doti quod singulariter extēde modo promissor vel testator habeat vel relinquat fundos in patrimonio modo non ita Bart. in dict. l. ita stipulatus. 4. col. 8. oppo. & ibi in l. 5. col. Areti. Ripa. & alii docto tenet etiam glo. or. in l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. gloss. etiam. or. in l. si quis duas. §. si quis partem. ff. cō. præ. & istam dicit magis cō. opi. imola in dict. l. ita stipulatus. 5. col. & Iaso. in l. legato generaliter. ff. de lega. 1. pe. col. contrarium tamen tenet petrus de Bella perti, in dict. l. ita stipulatus quem ibi refert Bart. 4. col. 8. op. imo quod si promissor vel testator habeat fundos in patrimonio valeat promissio vel legatus in eo quæ velit dare sicut fit distinctio infundo urbano puta domo vel alio ædificio, vt in l. si domus de lega. 1. & idē tenet ibi Albe. 6. & 10. col. Pau. de Cast. 3. col. Alex. . col. 1. 8. col. nu. 15. & ista dicit magis cō. opi. Ias. in l. si domus pe. col. de leg. 1. & dicit magis cō. op. Ri. in d. l. ita stipulatus. 9. col. nu. 31. confirmatur ista opinio quia semper videtur deducta res in dispositione eo modo quo erat eius tempore vt in l. si ita legatus ff. de auro. & argē. lega. & in l. si. §. 1. de leg. 3. & in l. Rutilia Pola. ff. de cōtra. emp. ergo. si tempore contractus vel testamenti promissor vel testator habebat fundos in suo patrimonio diuisos, & determinados aliquibus signis & cōfinibus vñ vnū ex eis promittere vel legare nec possunt in sola voluntate & destinatione palmū vel digitum terre dare nec fundū minorē constituisse quilibet vel modus qui erat tempore dispositionis debet attendi. Sed his non obstantibus ego teneo primam cōsent. 1. quia omnia iura primo allegata indistincte loquuntur & cū misterio. tex. in l. si domus dele. 1. & ei⁹ distin. loquitur in fundo Urbano & si haberet locū in fundo rustico certe expressa esset. 2. quia maior ratio & incertitudo vertitur in fundo rustico quod urbana quia rusticus potest intelligi ad seminandum vel de prato vinea orto vel alio simili quod non est in urbano. 3. quia considero quod fundus rusticus licet habeat aliquos fines certos, & limites factio hominis tamen non sunt ita fixi perpetui & certi sicut fundi urbani quia vna domus magis realiter distinguitur per cemetia, ligna, lapides & parietes medias & sic in fundo rustico non consideratur vera & realis certitudo sicut in urbano ideo merito dispositio generica fundi rustici viciatur propter incertitudinem. 4. conclus. incertitudo rei in genere quæ non habet fines determinados à natura: sed factio hominis non viciat dispositionem: vt si quis promittat

vel leget domum nauem, vel simile edificium quia si habet domos, vel naues in patrimonio valet, & tenet promissio & legatum, & promissio, vel hæres eligit quæ am velit soluere si vero nullam domum vel nauem haberet non valet promissio, nec legatum: Sed est nullius momenti: tex. est singularis, & vnicus in iure in. l. si domus. ff. de legat. 1. & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Bart. Albe. & communiter doctores antiqui & reputat singularem & vnicum Pau. Imola, & Iaso. & idem disponit lex. 23. titu. 9. 6. part. & licet non reperitur expressum in iure in contractibus tamen etiam habet locum & procedit in eis cum sit eadem ratio, & ita tenet Barto. in dict. l. ita stipulatus infra eo. 5. col. quem sequuntur commu. doct. 15. conclu. incertitudo circa factum, vel rem ædificandam viciat dispositionem nam si quis promittat alteri, vel grauet hæredem domum ædificare, vel aliud edificium facere non determinato loco promissio, vel legatum non valet tex. est in dict. l. ita stipulatus infra eo. & ibi glo. or. & communiter doct. text. in. l. qui in solidum eodem titu. tex. in. l. 3. §. si quis in sulam. ff. de eo quod certo loco tex. in. l. eum qui in sulam. ff. de iudi cuius ratio est: quia alias posset fieri in loco in quo nulla utilitas proueniret creditori. item etiam requiritur exprimat qualitas & forma ædificii, quia viciaretur propter incertitudinem secundum communem opinionem quod est verum & procedit præterquam in causa pia: quia in ea valet dispositio incerta: vt si quis promittat, vel grauet hæredem edificare ecclesiam, vel hospitale: quia tenetur facere iudicis arbitrio attendita facultate testatoris, & qualitate suæ personæ, argumento text. in. l. quidam in testamento. ff. de lega. 2. & ibi tenet imola & alii doct. Imo quod magis est ista sent. & cõ. habet etiam locum in qualibet causa pia quia valebit dispositio incerta & certificabitur ratione, ipsius causæ & qualitatis personæ debitoris tex. est nota. & expressus in. cum post. §. genera. ff. de iure doti. & ibi commun. doct. tex. in. l. si cui. ff. de annis lega. tex. in. l. penult. ff. de alimen. & ciba. lega.

Sed aduertendum quia contra prædicta se offert tex. mirabilis & expressus in. l. quidam hæredem. ff. de triti. vino, & oleo lega. vbi disponitur quod si testator simpliciter legat uxori, vel alteri frumentum, vinum, oleum vel quid simile: quod pendere numero vel mensa consistit non viciatur dispositio propter incertitudinem sed valet, & tenet, & videtur relictum omne frumentum, vinum, vel oleum quod habet in suo

patrimonio, & certe est nouus, & fortissimus tex. contra prædicta iura quæ habent quod incertitudo viciat dispositionem tam in contractibus quam in vltimis voluntatibus, & videtur carere responsione, sed sustinendo prædicta respon. ad illum tex. primo modo quod loquatur, & procedat quando legatum consistebat in alimentis, vel causa pia: ita ibi solus Bart. sed ista solutio apperte est falsa: quia tali casu non deberet totum frumentum vinum, vel oleum, sed tantum secundum qualitatem personæ. item quia de hoc non esset aliqua quaestio nec consulti essent varii, vt dicit ibi tex. cum clare erat iam decisum per alia iura quod valeat vel aliter & secundo respon. quo dicitur lex. vult quod licet in contractibus incertitudo viciat dispositionem in his quæ pondere numero: vel mensura consistit modo habeat illud in suo patrimonio modo non, vt supra dictum est tamen secus est in vltimis voluntatibus quæ valet, & tenet legatum, si aliquid reliquit in patrimonio, & totum videtur relictum: ita gloss. or. ibi & ibi sequitur albe. post dinum, & antiquos, & tenet & sequitur Iaso. in. l. ita stipulatus infra isto titu. 7. col. num. 14. sed iste intellectus similiter non potest teneri: quia iura superioris allegata quæ dicunt quod promissio, vel legatum incertum rei quæ pondere numero vel mensura consistunt non valeat simpliciter, & generaliter loquitur modo promissio, vel testator habeat illud in suo patrimonio modo non vnde aliter & tertio cogitauimus quod verus sensus, & intellectus illius tex. est quod ibi legatum est factum cum signovniuersali quod totum comprehendit dicendo lego totum frumentum &c. vel lego ipsum triticum quod in vulgari significaret, modo todo el trigo, o mado el trigo: quia tunc totum veniret. & comprehenderetur in legato, vel dispositione, & ad omne illud videtur se referre testator & iste est meus nouus & singularis intellectus ad illum tex. salua pace melius sentientis: aduertendum tamen quod superiora quæ habent quod regulariter incertitudo viciat dispositionem in contractibus, & vltimis voluntatibus debent intelligi de iure ciuili secundo tamen est de iure canonico, & eius equitate: quia valebit dispositio & regulabitur secundum qualitatem personæ & patrimonii: ita singulariter determinat Archi. in. c. sunt non nulli. 1. q. 1. & illud dictum extollit & commendat Anto. in cap. ex parte de censibus & ibi alii canonice & reputat singulare Abb. in cap. 1. de decimis. Anania in capit. cui iuramento. de homicidio, & ibi Felin. Alexan. vbi dicit

dicit esse legistis in cognitū in dict. l. ita stipula-
tus infra eo. 3. col. & ibi lafo. 2. col. & Rip. 8. col.
num. 25. aduertendum etiam quod iura prædi-
cta quæ habēt quod incertitudo viciat dispo-
sitionem debent intelligi quando agitur de cō-
trahenda, vel inducenda obligatione fecus ve-
ro si de ea dissoluenda, vel proroganda, vt si
creditor postquam cecit dies obligationis sim-
pliciter prorogauit terminum debitori nullo
determinato die vel tempore: quia talis incerti-
tudo non viciat prorogationem imo mode-
rabitur tempus iudicis arbitrio fauore libera-
tionis ista est gl. or. iuncto tex. in. l. euulius me-
melius. ff. de mino. q̄ ibi ad hoc notat & cōmē-
dat Bar. & docto. antiqui, & reputat ibi vnicā
Bald. 1. lec. 2. colū. idem Bald. in capi. 1. de noua
forma fidelitatis. 2. colū. in vñibus feudo. illam
etiam, appellat auream idem Baldus. in. l. & si
post tres. ff. si quis cau. prima lectura secunda
columna. Et ex superioribus similiter & neces-
sario quæro si pater vel mater in testamento,
vel cōtractu, inter viuos meliorauit filiū vel fi-
liā nō designata aliqua q̄titate: sed simpliciter
dixit meliorem filiū meum, an talis melioratio
valeat: vel vicietur propter incertitudinem, &
videtur quod valeat in quinto primo quia sem-
per testator videtur grauare hæredes minus
quam possit tex. est in. l. idem iulianus. §. scio.
ff. de legatis primo. vbi disponitur quod si tes-
tator legat fundum cornelianum cum plures
haberet eiusdē nominis, minimus videtur lega-
tus, & idem est in contractibus tex. est in. l. qui
ex plurib⁹. ff. de ver. obl. secundo per text. in. l.
numis. ff. de legat. tertio vbi si testator legat au-
reos cum plures reperiātur diuersi valoris mi-
nores videntur legatis tertio per text. in. l. si ita
relictum. ff. de legat. secūdo & in. l. qui cōcubi-
nam. §. primo. ff. de legat. tertio vbi habetur q̄
si testator legat tantam partem quantum ha-
bet vnus hæres eius & plures sunt hæredes in-
æqualiter instituti legatarius debet habere mi-
norē partem ex his quæ fuerunt hæredibus af-
signate ergo in nostro casu filius simpliciter
melioratus habeat quintum bonorum. Secun-
do & principaliter videtur quod talis meliora-
tio incerta valeat in tertio primo quia meliora-
tio tertij proprie cadit inter filios & alteri non
conuenit vt in. l. nona. titu. 5. libro tertio foro
legum, & in. ll. tauri & dispositio defuncti vel
cōtrahentis semper debet regulari secūdū qua-
litem personæ cui fit. tex. est in. l. plenum. §.
æquiciū. ff. de vsu, & habitatione quæ ibi ad hoc
notat, & commendat Odo. Bar. Albe. Bald.
& commun. docto. tex. in. l. penul. ff. de alimē.

& ciba. lega. tex. in. l. sticus. ff. delegat. tertio.
tex. in. l. stipulatio ista habere licere. §. hic qui
infra isto titu. tex. in. l. eius versi. tales. ff. de pe-
libert. tex. in. l. cum plures. §. final. ff. de admit-
tuto tex. in. l. quibus diebus. §. dominus. ff. de
condi. & demonstra. text. in. l. ex militari. ff. de
mili. testa. vbi si princeps concessit alicui mili-
ti factionem testamenti actiuam quam perdi-
derat propter delictum, intelligitur vt possit
testari iure militari secundum conditionem
sue personæ. text. in capit. pastoralis de dona.
per quem tenet ibi innocen. quod ex persona
dantis, & eorum quæ dantur debemus cogno-
cere quid dari intelligatur, & ex isto fundamē-
to & ratione istam sententiam & conclusionē
tenebant aliqui doctores huius vniuersitatis.
Tertio principaliter videtur quod talis me-
lioratio incerta valeat & teneat in tertio &
quinto bonorum primo quia pater vel mater
faciens meliorationem videtur se referre ad o-
mne illud quod per leges huius regni potest
facere & se extendere & per relationē ad aliud
hoc est ad prædictas leges efficitur certa dispo-
sitio argumento tex. in. l. à se toto. ff. de hære.
insti. tex. in. l. institutio talis. ff. de condi. insti.
tex. in. l. si ita scripsero. ff. de condi. & demon-
tex. in. l. certum est. ff. si cer. peta. secundo pro-
hac parte facit. tex. nota. in. l. si ita quis in test.
ff. de lega. secūdo vbi habetur quod si testator
legauit alicui tm̄ quātū per legē capere pōt va-
let legatū in omni eo in quo de iure pōt esse
capax. tertio facit text. in. 3. & in. l. si. ff. de pen-
lega. vbi si testator simpliciter & genericē le-
gauit alicui penū vñ legare omnia illa quæ po-
ssunt comprehendi sub illo vocabulo, ex quo
infert ibi Bart. q̄ si quis legat alteri cameram
suam videtur legare omnes res quæ ad came-
ram erant paratæ. 4. facit tex. in. l. 26. in. ll. tauri
vbi disponitur quod si pater vel mater fecerit
aliquam donationem simpliciter filio suo quā-
uis non sit dictū neq; expressum q̄ eū melio-
rat in. 3. & 5. intelligit in eo esse meliorat⁹. cōfir-
mat etiā q̄ tm̄ valet generica dispositio quo-
ad gen⁹ sicut particularis q̄ ad speciē vt in. l. cē-
turio cū mā ff. de vul. & pu. & in. l. lucius. eo. ti.
& istā partē teneo & sequor in hac subtili &
difficili quæ. q̄ memini pposuisse qdā crā. do.
q̄rū maior pars dicebat & asserbat talē melio-
ratio nē viciari, ppter incertitudinē p iura su-
perius adducta in ista mā qb⁹ pbat q̄ tā in cō-
tractib⁹ q̄ in vltimis volūtatib⁹ incertitudo vi-
ciat dispositionem nec obstant iura superius
adducta prob. p̄ma. opin. quia intelligūtur
quando dispositio testatoris erat certa respectu
rei

de q
do do

rei vel quantitatis: sed dubitabatur de qualitate eius. *l. an senserit de maiori, vel minori cum in vtroq; sensu posset intelligi nam tunc intelligitur in minori: sed in nostro casu, est omni modo incertitudo ideo viciat dispositionem* Secundo non obstant iura adducta pto secunda opinione: quia ibi similiter dispositio erat certa. sed dubitabatur de qualitate, & modo eius, & tunc regulatur, & intelligitur, secundum qualitatem personæ cui fit. tertio non obstat iura pro tertia opinione adducta quia quod in eis dispositio efficitur certa per relationem ad aliud quia expresse testator se retulit ad: illud sed in nostro casu non se retulit ad legem neq; ad aliud ex quo melioratio possit certificari, & eodem modo ad text. nota. in dict. *l. si ita quis in testamento. ff. de legat. secundo: quia ibi testator expresse se retulit ad legem dicendo quod legabat omne illud quod posset legatarius capere: sed in nostro casu pater vel mater ad legem vel aliud non se retulit, sed simpliciter dixit melioro & talis dispositio tanquam in certa non potest valere neq; per relationem ad aliud effici certa ex quo inferitur quod si in nostro casu pater vel mater diceret melioro filium meum in omni illo, valeret melioratio in toto tertio & quinto argumento text. in. *l. si ita quis in testamento. ff. de lege. 2. iuncta communi opinione, neque obstat etiam text. in. *l. tertia, & si. ff. de penu. lega. quia ibi fuit dispositio testatoris certa, quia per legem expresse reperitur determinatum quid contineatur sub penu. unde de legando simpliciter penum videtur legare omne illud quod sub penu, comprehenditur. secus vero est in nostro casu, quia sub isto verbo melioratio non reperitur dispositum quid vel quantum comprehendatur, neq; obstat etiam & similiter. *l. 26. in. *ll. Tauri quia ibi pater vel mater fecit certam donationem in quantitate vel re & fecit eam simpliciter non dicendo nec declarando, an in ea sit filius melioratus, vel non, & dicit lex. quod talis filius videatur in ea melioratus virtualiter ad hoc ut ei vel alteri non possit pater, vel mater, amplius meliorare, & si excedat valorem tertii, & quintivaleat in tertio quinto, & legitima non tamen dicit nec voluit. quod si simpliciter & absolute pater vel mater dicit melioro filium meum Ioannem quod censeatur melioratus in aliquo: sed his non obstantibus firmiter teneo in nostra subtili, & difficili quaestione quod talis melioratio valeat & teneat in tertio, & quinto bonorum: ut supra dixi & fundavi.*****

12 Item quæro an & quando contractus pure celebratus actio, & obligatio eius transeat ad hæredes vel non in quo articulo magistraliter & resolutiue dico quod regulariter transit ad hæredes tam actiue quã passiuè quia hæredes post aditionem hæreditatis representant ipsum defunctum in totum si est vnus solus hæres vel pro parte hæreditaria si sunt plures hæredes. text. est in auten de iureiu. anno. præf. post princi. co. 5. textus. in. *l. hæres, & hæreditas. ff. de vsuca. tex. in. *l. in omne ius. ff. de acq. hære. tex. in. *l. 1. & 2. & per totum titulum. C. de hære. actio. tex. in. *l. cum à matre. C. de reu. tex. in. *l. debitori. C. de pactis text. iuncta gl. & commun. opi. in. *l. 2. §. si. ff. de præ. stipul. & in expresso ita probat tex. in. *l. si pactum. ff. de p. ba. vbi pactum de non petendo factum debitori transit ad hæredes eius cuius rationem ponit ibi consultus: quia in contractibus semper partes videntur prospicere sibi & hæredibus suis, ad hoc notat ibi glo. or. odofre. Bal. Sali. & Iaco. de fan. Geor. text. in. *l. iuris gentium. §. pactorum. ff. de pactis tex. in. *l. tale pactum in p. eo. tit. tex. in. *l. stipulatio ista. §. sicut autem infra isto titu. ex quo inferitur quod ex contractu de sui natura transitorio ad hæredes mentio hæredum est superuacua, & nihil operatur neq; est noua actio in persona hæredum sed illamet quæ erat pœnes defunctum nec requiritur nec causari potest noua præscriptio contra ipsos hæredes: sed illa sola sufficit, & consideratur quæ fuit incepta contra defunctum: ita probat tex. no. in. *l. cum qui ita. §. te & titium infra isto titu. & ibi Bart. & per eum ita etiam tenet no. Bart. melius quam alibi in. *l. stipulatio ista. §. si quis: ita si. colū. & q. infra. eo. item inferitur quod etiam si aliquis ex hæredibus fiat non soluendo alii non tenentur cum ipso iure sit diuisa inter eos actio & obligatio pro parte ut in. *l. 2. §. si. de præto. stipu. & in. *l. 1. & p. totam de hæret. actio / quod primo extendet ut procedat nedum quando simpliciter quis se obligauit vel contraxit verum etiam si promisit pro se tñ vel pro eo solo: quia etiã tunc promissio vel obliga. transit ad hæredes nisi expresse & specialiter actum fuerit quod non transeat ad hære. tex. est no. in. *l. stipula. ista habere licere post prin. versic. sed si se infra isto titu. cuius verba sunt sed si se obligat ne ipse faciat quo min⁹ habere liceat obligatur etiam ne hæres suus faciat, & ibi notat, Bart. commun. tex. in. *l. si necessarias. §. de vededo. ff. de pig. act. vbi habet quod si creditori sit data facultas vendendi pignus poterit etiam vendere eius hæres, & ibi notat****************

Bart. Paul. Sali. & commun. scribentes bonus tex. in. l. iur. gentium. §. pacti. ff. de pactis ubi habetur quod in dubio persona pacto inseritur non ut pactum sit personale: sed ut demonstraretur persona cum qua contractum est, si verò expresse & specialiter dictum est quod non transeat ad hæredes tunc non transit text. est notab. in. l. non solum la. 2. §. tale. ff. de libe. lega. & ibi no. Bar. Albe. & commun. docto. antiqui text. in. l. idem in duobus. §. i. ff. de pactis tex. in. l. & hæredi. §. si. cum. l. sequenti eo. titu.

13 Dubium tamen singulari. est si in persona promissoris: vel creditoris ponatur dictio, taxatiua tantum duntaxat solum modo vel similis, ut si promissor dicat ego tantum vel ego duntaxat vel ego solus vel solum modo promitto tibi. x. vel quod aliud an talis contractus vel obligatio transeat ad hæredes passivæ vel si promissor dicat promitto tibi soli: vel tibi tantum: vel tibi duntaxat: vel tibi solum modo an talis contractus vel obligatio transeat ad hæredes creditoris activæ, & reperio quod Bal. in. l. fin. C. de actio. empt. si. col. num. 5. movet quæstionem & tenet quod transit ad hæredes quia illa dictio taxata videtur posita ad excludendos extraneos non vero hæredes per tex. quem reputat singul. in dict. l. stipulatio versi. sed si obligat infra eo. & idem tenet Paul. de Castr. in dicta. l. stipulatio ista secunda col. num. 4. Roma. ibi tertia col. nu. 7. & idem videtur probare text. in dict. l. necessarias. §. de vendendo in fi. de pigno. actio. sed teneo contrariū imo quod eo casu quo sit apposita dictio taxatiua non transeat contractus vel eius obligatio ad hæredes activæ, vel passivæ, quia censetur esse pactum personale argu. text. in dict. l. non solum. §. tale de libe. lega. & in. l. idem in duobus. §. i. de pactis & in. l. & hæred. §. final. eodem. titulo. & in expresse: ita tenet Bart. Ange. Pau. & magis commun. doct. in. l. qui in futurum. §. si. ff. de pactis idem Bar. in. l. si sic. 2. col. in medio infra eo & ibi Alex. 1. col. num. 7. Iaso. 3. col. num. 9. Iaco. de san Geor. in l. si pactum. ff. proba. 1. col. post prin. versi. amplium ubi dicit quod ita consuluit in quæsti. de facto pro qua senten. & conclu. allegat nota in cap. 1. §. omnes filii sine feudo defuncto contentio sit inter domi. & agra. vasa in vfi. feu. in glosa magna in medio neq; obstat text. in dict. l. stipulatio ista versi. primo: quia ibi non est aliqua dictio taxatiua per quam impediatur transmissio ad hæredes neq; obstat etiam textus. in dicta. l. si necessarias. §. de vendendo ff. de pignoribus. actio: quia ibi dictio taxati

ua est positiua à lege non à contrahentibus secundum doctores communiter in dict. l. stipulatio ista versi. 1. 2. extende quod procedat etiã in contractibus, vel obligationibus facti: nam similiter transeunt ad hæredes tex. est in. l. veteris. C. de const. & comi. stipulatio & intellige, & declara isto modo quod ex parte creditoris semper & indistincte transit ex parte verò promissoris, vel debitoris similiter transit quãdo factum omnino non coheret personæ: sed commode potest per alium explicari, ut facere dum scribere librum, & similia: quia tunc potius habetur respectus ad ipsum corpus quod resultat ex facto quam ad ipsum factum si vero omnino. & expresse coheret personæ tunc non transit ad hæredes: ita probat tex. in. l. centesimis. §. i. infra. eod. titu. & facit text. in. l. vna §. nec autē. C. de ca. tol. quod subintellige mor tuo promissore ante moram. secus si post moram, quia tunc obligatio semel contracta & commissa ad interesse bene transit ad hæredes ar. tex. in loci corpus. §. si fundus. ff. si serui. ven. & in expresse per prædicta iura istam doctrinã tenet pe. Iaco. Bu. Cinus Albe. Bal. Ange. Sali. & commun. docto. in dict. l. veteris. Bart. in. l. si sic infra eo. & ibi alii docto. & probat lex. 12. titu. 1. §. partit. tertio extende ut talis contractus actio, & obligatio transeat ad hæredes cū eadem qualitate actiua vel passiva quæ erat apud defunctum tex. est in. l. 2. §. ex his infra eo ibi non enim ex persona hæredum conditio obligationis immutatur & ibi Bar. & commun. doct. text. in. l. in executione. §. pro parte eod. titu. tex. in. l. 2. §. si certam. ff. de preto. stipula. tex. in. l. cui fundus. ff. de condi. & demonstr. Quarto extende ut talis actio, vel obligatio, possit incipere ab hæredibus & contra hæredes tex. est in. vnica. C. ut actio ab hære. contrahere inci: tex. in. l. scrupulosam. C. de contra. & committen. stipu. & idem disponit lex. 12. titu. 11. §. par. aduertendū tamen quod superior conclusio & doctrina procedit & habet locum in contractu vel dispositione super re defui natura transitoria ad hæredes secus tamen in contractu: vel dispositione super re defui natura non transitoria ad hæredes quia tunc talis contractus: vel dispositio nullo modo transit ad hæredes tex. est in. l. 3. §. si. ff. qui mo. usufruct. amitta. tex. in. l. stipulatio ista. §. si quis ita infra isto titu. tex. in. §. finitur insti. de usufruct. tex. in. l. non solum la. 2. §. tale. ff. de libe. legat. tex. in. l. idem in duobus. §. i. ff. de pactis text. in. l. 1. & idem. l. nulla. ff. de pro socio text. in. l. non solum. §. morte. ff. noui. ope. nun. tex. in. l. cum

14. præcario. ff. de præcario. Dubium tamen singularare est hoc casu si fiat mentio hæredum quos comprehendat vel ad quos extendatur, & breuiter dico quod si loquimur in contractu, vel dispositione super remere transitoria ad hæredes modò fiat mentio eorum modo non semper comprehenduntur omnes hæredes in infinitum textus. est in. l. hæredis appellatio. ff. de verborum. significatione. textus. in. l. hæredis appellatione eo. tit. text. in. l. sciendum eo. tit. text. in. l. in analibus. C. de lega. text. in. l. 3. versi. ff. de peti. hære. text. in. l. si quis filium. §. si. ff. de acqui. hære. text. in. l. 4. ff. de iure immunitatis text. in. l. si. C. de hære. inst. si verò loquimur in cōtractu, vel dispositione super re que de sui natura non est transitoria ad hæredes. si fiat mentio eorum talis contractus, vel dispositio extenditur tātūm ad primos hæredes text. est in. l. antiquitas. C. de vsu fructu. vbi si vsus fructus sit legatus vel concessus alicui, & hære di eius intelligitur de primo hærede & nō trāsit ad vltiores & ad hoc notat: & commendat ibi Bart. Bald. Paul. Sali. & commun. doct. idē Bar. in. l. Gallus. §. etiam si apparen. fi. colū. ff. de libe. & postu. & ibi moderni. Bal. in. l. si. C. de hære. Insti. 2. columna. & ibi commu. do. ex quo infertur quod si emphitheosis non soleat cōcedi nisi ad primos secundos vel tertios hæredes mentio hæredum simpliciter facta debet restringi ad eos tantum quia debet attendi natura, vel qualitas rei super qua actus interponitur, & in terminis ita tenet Bal. in dict. l. antiquitas. i. col. cum quo transeunt ceteri doctores nec obstat text. in. l. in analibus. C. de lega. vbi disponitur quod si in legato annuo que de sui natura non est transmissibile: quia est conditionale pro sequentibus annis, vt in. l. si stichum aut pamphilum. §. stipulatio infra eod. apponatur mentio hæredum intelligitur in infinitum: vt perpetuo trāseat ad eos quia subtiliter respondeo quod ibi non fit mentio hæredum super re de sui natura non transmissibili sed impeditur transmissio virtute conditionis que censetur inesse in annuo legato. vnde si ibi fieret mentio hæredum comprehenderetur omnes in infinitum: quia testator potest reddere actum purum & trāmissibilem licet alias de iure esset conditionalis: vt in. l. in conditionibus primum locum. §. i. ff. de condit. & demonst. vel aliter & secundo respōdeo quod in dict. l. antiquitas mentio hæredum ideo nō extenditur ad omnes in infinitum nē proprietates reddatur inutilis. secus verò in dicta. l. in analibus vbi non militat eadem ratio, & ita te-

net ibi glo. or. & commun. doct. vnum tamē est quod si in concessione vsus fructus vel alia re quæ non sit transitoria ad hæredes expresse actum est. inter partes quod transeat ad omnes hæredes tunc bene transit etiam in infinitum: sed esset noua concessio & vsus fructus in persona cuius libet hæredis ita probat text. in. l. stipulatio ista. §. sed si quis vti. frui. in principio infra isto titulo. & in expresso ita tenet cinus in dict. l. antiquitas. C. de vsu fructu. i. col. & quaestione. post marti. Sile. quem ipse refert Faber ibi. i. col. Bald. i. col. num. 6. Sali. 2. col. i. quaest. Ineq; obstat si subtiliter dicatur quod non videtur valere talis contractus neq; coecefio quia perpetuo videtur proprietates remanere inutilis contra propriam naturam & substantiā contract. vt in. l. cū præcario. ff. de præc. ga respondeo q. talis proprietates perpetuo nō redditur inutilis quia primus hæres poterit pati capitis diminutionem, & remanere naturaliter viuus & illo medio tempore vsus fructus cōsoli dabitur cum proprietate. argument. tex. in. l. corruptionem. C. de vsu fructu. iuncto text. in. l. statius flor. §. cornelio Felici. ff. de iure fici & in. l. cum pater. §. hæreditatem el. i. ff. de lega. 2. cū in vita nō possit habere hæredē quod subintellige nisi bona eius cōfiscentur: quia tunc ad fiscum transiret vsus fructus neque obstat etiam si replices quod hodie nemo bene natus sit seruus poena per capitis diminutione neque amittit ius suum: vt in auten. sed hodie. C. de donatione. intervium. & vxo. quia respondeo quod debet intelligi quādo non esse cōdemnatus ad mortem naturalem secus tamen est si sit cōdemnatus ad mortem naturalem sed aliquo casu remanet viuus post sententiam per fugam vel ex alia causa quia tunc etiam remanet seruus poenę & habet locum prædicta quæ sic non declarantur ab alio iuxta prædicta tamē sub. & necessario quæro si possit stipulator vel creditor tempore contractus stipulari vel acquirere obligationem vni ex hæredibus, vel debeat omnibus quæri. vel è cōtra si possit debitor, vel promissor vnum tantum ex hæredibus futuris grauare, & obligare dare vel soluere totum debitū taliter quod alii hæredes non teneantur in quo subtili articulo in primo membro breuiter dico quod non potest vni stipulari, vel acquirere totam obligationem sed tamen pro sua parte hæreditaria text. est singul. & vnicius in. l. cōtinuus. §. si. in princip. infra isto. tit. u. cuius verba sunt Præterea sciendum est cum quid dari stipulamur non posse per nos vni ex hæredibus

bus acquiri: sed necesse est omnibus acquiri & ad hoc dicit vnicum in ista materia. Rayne. de for. ibi in principio & commendat Bart. & ceteri. docto. cuius ratio est quia hæres representat defunctum tantum pro ea parte pro qua est hæres & pro aliis est penitus extraneus vt in l. 2. §. fi. & ibi glo. & commun. opi. ff. de præmtorijs stipulationibus, & in l. 1. 2. & per tot. C. de acti. hæret. quia non potest stipulari vel acquirere ve in l. stipu ista. §. alteri infra eo. ergo creditor vel stipulator non potest stipulari vel acquirere vni ex hæredibus nisi pro sua parte quia pro alia est penitus extraneus & in expressio istam rationem ponit Bart. in l. continuus. §. fi. 1. col. num. 1. & ibi Pau. in prin. nu. 2. imo. 3. col. in fi. vers. circa secundum idē Bar. in l. auus. ff. de pactis & ibi Pau. de Cast. & cō. mu. docto. quod intelligo modo loquamur in hærede extraneo modo in filio. Secundo intelligo, vt procedat etiam si stipulator vel creditor stipuletur vnus ex hæredibus aliquid qd de sui natura nō sit transmissibile ad hæredes vt vsus fructus quia etiam tunc non quæritur ei nisi pro sua parte hæreditaria quod est verum quando stipulatio. vel contractus interponitur super re mere diuidua, vt quantitas species vsus fructus, vel simili re diuidua: secus verō si interponatur super re indiuidua. vt si quis stipulatur vel acquirit vsum vni ex hæredibus: quia ei soli quæritur ratione indiuidui tatis argumento tex. in l. vsus pares. ff. de vsu. & habit. & superioris rationis & in specie: ita tenet & declarat Bar. in dicta. l. continuus. §. fi. 2. col. in princip. num. 3. p. ædicta tamen procedunt in contractibus seu obligationibus dandis secus tamen est in contractibus seu obligationibus faciendis: quia in ei bene potest quis stipulari vel acquirere vni ex hæredibus suis tex. est in dic. l. continuus. §. fi. in 2. parte infra eo. cuius verba sunt at cum quid fieri stipulamur etiam vnus personam recte comprehendendi cuius ratio mentalis est: quia regulariter facta sunt indiuidua vt in l. stipulationes non diuiduntur vers. l. cum simi. infra eod. & in solidum acquiratur actio & obligatio cuilibet hæredi etiā si non sit nominatus: vt in l. in executione. §. secunda ad opus infra isto titu. cum similibus ergo non est mirum quod ex contractu vel stipulatione defuncti possit quis acquirere actionem: & obligationem vni ex hæredibus suis quem nominabit istam etiam rationē ponit magistraliter Bar. in dict. l. continuus. §. final. 1. col. nu. 2. ex quo infertur primo quod si factum esset mere diuiduum non posset cre-

ditor vel stipulator acquiri vni sed tantū pro parte vt in obligationibus dandi. Secūdo infertur si cōtractus vel stipulatio interponeretur super interesse decedenti ex facto indiuiduo nō posset creditor acquirere vni nisi pro parte secundum Bar. ibi prima col. in fin. & ibi commun. scribentes. Vnum tamen est qd in omnibus superioribus casibus quibus dixi quod actio vel obligatio non quæritur in totum vni hæredi nominato sed tantū pro sua parte quod alia partes de iure quærentur aliis hæredibus pro portionibus hæreditariis: quia intentio creditoris, vel stipulantis fuit: vt ita demum aliis hæredibus non quæreretur actio vel obligatio quando de iure posset quæri hæredi nominato. secus verō si ei non possunt quæri quia tunc videtur velle quod aliis acquiratur argumen. text. & eius regulæ in l. nec vtilem. ff. ex qui. cau. maio. tex. in l. cū quis §. si debitorem. ff. de solu. text. in l. si in vacua in fine. ff. de acqui. posse. tex. in l. si absentis in fine. C. si cer. peta. & vtrobiq; docto. ita tenet Bar. in l. continuus. §. fi. 2. col. num. 6. Ange. ibi in principio. Areti. 3. colū. pro quibus facit ibi tex. in quantum dicit sed necesse est omnibus acquiri. Sed hoc casu virtitur dubium inter doctores an teneatur alii co hæredes suas partes quas acceperunt restituere hæredi nominato iudicio familiae hærs. & Bart. ibi tenet qd non: quem sequitur Pau. de Cast. & Are. quia nullo modo videtur induci prælegatum cum non interueniat solemnitas requisita in vltima voluntate, & ista est vera & tenenda opinio licet glossa, Ange. & aliqui alii doct. velint contrarium. Aduertendum tamen quod supradicta videntur hodie correcta attenda lege regia ordinamenti qua cauetur quod bene potest quis alteri stipulari imo sine stipulatione potest quis cuilibet extraneo absēti se obligare, & promittere ergo attenda ratione Bart. & communi bene posset quis acquirere & stipulari vni ex hæredibus suis, & ita teneo pro firma veritate. item etiam iuxta prædicta quæro si promissor vel debitor posset grauare vel onerare vnum ex hæredibus tantum rem, vel quantitatem soluere in quo dico indistincte quod non tam de iure communi quam regio: quia sicut nō potest obligare extraneū: ita neq; hæredem pro aliis partibus pro quibus nō est hæres vnde omnes tenebuntur soluere debitū pro hæreditariis portionibus: ita Bar. in dict. l. continuus. §. fi. 2. columna. num. 9. & ibi imol. penul. col. num. 4. & alii docto. pro quibus facit tex. & commun. opin. in l. eum qui ita. §. 1. infra

[2] 16 lib. 5

infra eo. quod tantum intelligo per viam con-
tractus quia ibi non potest induci prælegatū
favore aliorum cohæredum cum non inter-
ueniat solemnitas requisita in legato, vel vlti-
ma voluntate, & dato quod interuenerit nõ in-
tendit contrahens, vel promissor prælegare
ideo non inducitur prælegatum, & in termi-
nis: ita tenet Areti. in dict. l. continuus. §. fin. 3.
colū. quæ vide. secus tñ est in vltimis voluntati-
bus in quibus si testator grauat vnū ex hære-
dibus eo ipso videtur alius prælegare: pro cui⁹
perfecta declaratione dico quod si testator sit
creditor quia ei debeatur aliquod debitum be-
ne poterit illud debitum, & actionem eius v-
ni ex hæredibus prælegare, & ille solus eam ex-
ercebit, & recuperabit debitū non tamē per
hoc acquirit directam actionem: sed tantum
vtilē vnde si debitor soluerit dicto hæredi
poterit se tueri mediante exceptione doli ad-
uersus alios hæredes. & idem si adhuc non sol-
uerit: sed ei intimatum est: vt non soluat dire-
cta tamen actio semper transit ad omnes hæ-
redes pro portionib⁹ hæreditariis. tex. est qui-
sic debet intelligi in l. i. in. 2. par. C. de excep. &
ibi. g. or. Odo. Pe. Ci. Bu. Bal. Sal. Si verò vult
grauare vnū ex hæredibus in vltima volūate
vt soluat totū integrum debitū tunc in præiu-
diciū creditoris cui est quaesita actio ab ipsa
lege post mortem testatoris contra omnes hæ-
redes pro partibus hæreditariis nõ potest: sed
bene respectu aliorum cohæredum: vt eis cen-
seatur inductū prælegatū tex. est in l. seruo le-
gato. §. si testator. ff. de legat. i. tex. in l. si filia. §.
si pater. ff. fami. hars. tex. in l. 2. C. de pact. tex.
in l. debitoris. eo. tit. text. in l. pacto successor.
eo. tit. cuius ratio est: quia creditor nõ cogitur
inuitus mutare obligationem semel quaesitam
& recipere alium & que idoneum promissorē
nec debitor potest à se excutere obligationem
passiuā qua tenetur tex. est capitalis, & expres-
sus in l. si n. ad. meo. ff. m. a. quæ ibi ad hoc notat
& commendat doct. idē probat text. in l. 2. C. de
hære. actio. valebit tamen dispositio respectu
aliorum hæredū vt tacitum prælegatum: vel si
deicōmissum per supradicta quod tñ limita-
& intellige præter quā in dote quia eius fauo-
re pōt testator vnū ex hæredibus grauare: vt eā
soluat, & tali casu ipse solus tenetur, & contra-
cū pōt agi actione de dote text. est singularis,
& vnicus in l. cum ab vno. ff. de legat. 2. quem
ibi reputat singularem Bart. & vnicum Paul.
imola & alii doct. idē Paul. in l. debitorū. C. de
pactis & Iaso. in l. seruo legato. §. si testator de
legat. i. si verò vult grauare vnū ex hæredib⁹: vt

soluat quantitatem, vel rem quam alicui legatum
tūc ipse solus tenetur, & non alius text. est in
l. ab omnibus. ff. de legat. i. si vero grauat vnū
ex hæredibus in aliqua re hæreditaria non te-
netur nisi tantū proportionē hæreditaria, &
sic non tenetur soluere nisi solam partem quæ
sibi pertinebat in tali re, & alias partes non po-
terit legatarius petere ab hærede grauato neq;
ab aliis tex. est sing. & vnicus in l. si fundū sub
conditione. §. si libertus. ff. de legat. i. & ibi notat
& commendat Bar. Bal. Pau. Cuma. Iaso & cō-
doct. & reputat singularem, & vnicum Albe.
tenet etiam glo. or. & commu. op. in l. meius
§. eum qui. ff. de lega. 2. cuius ratio est: quia in-
dubio testator videtur se referre ad eam tantū
partem quam in tali re habet vel habiturus
est hæres. argu. text. in l. serui electione. §. si. ff.
de legat. i. tex. in l. si domus. §. si. eo. tit. tex. in l.
q̄ in rerum. §. i. eod. tit. tex. in l. vxor patris. C.
de leg. si verò grauauit vnum ex hæredibus in
re nõ hæreditaria: vt præstaret legatario aliquā
rem mobilem vel immobilē ingenere vel rem
ipsius hæredis, vel rem pœnitus alienam tunc
ille solus hæres grauatus tenetur illam emere,
& præstare, vel eius extinctionem: ita probat
tex. in l. si tibi homo. §. i. ff. de legat. i. & ibi no-
tat Bar. Albe. Bal. Pau. & istam doctrinam,
& resolutionem ponit magistraliter Bar. in dict.
l. continuus. §. si infra eo. si. col. & ibi Imola, &
cō. alii doc. Albe. in l. ab omnibus. ff. de legat. i.
Paul. de Cast. in l. auus. ff. de pactis. Itē quæro
an tot sint cōtractus, & obligatiōes quot sunt
rens contentæ, & deductæ in ipso contractu
in quo artic. sit vera & resolutiua conclusio q̄
tot sunt cōtractus & obligatiōes quod sunt
res, vel summe deductæ, & cōprehensæ in ipso
cōtractu licet sub vnica cōceptione verborū
exprimatur tex. est capitalis & expressus in l.
scire debemus infra isto tit. text. in l. i. §. sed si
mibi pamphilum eo. titu. tex. in l. titia. §. si. eo.
tit. tex. in l. vbi autem non apparet. §. pe. eo. tit.
tex. in l. quod dicitur la. eo. tit. tex. in l. pluri-
bus eod. tit. text. in l. quia dicitur. ff. de euctio
tex. in l. pluribus. ff. de accepti. text. in §. quo-
tiens inst. de inuti. stipu. confirmatur: quia idē
est in vltimis voluntatibus nam si testator le-
gat plures res in vna eadem q; clausula &
oratione tot. sunt legata quot res: ita probat
tex. in l. si. ex toto. §. si. ff. de legat. i. & ibi tenet
glossa. ordi. Bartol. & communiter. doctores.
Cuius effectus est quia si esset vnicum legatū
non posset legatarius partem eius agnoscere,
& partem repudiare: si verò sint plura lega-
ta poterit vnum agnoscere, & aliud repudia-
re tex.

re tex. est in l. 2. cum quatuor sequentibus. ff. de legat. secundo. & ibi commun. docto. secundo confirmatur: quia idem est in iudiciis, quia si in sententia continentur plura capit. tot. sunt sententia quod capitula. text. est in l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. & ibi glo. or. Bar. & commun. docto. tex. in l. quaedam mulier. ff. fami. hars. tex. in l. carmelia pia. ff. de iure patro. tex. in l. quid tamen. ff. de arbi. & ibi docto. cuius effectus est: quia si iudex non posset agnoscere nisi de certa summa, & in sententia sunt plura capitula, valebit sententia in capitulo continente summam suam iurisdictionis, si vero est vnum capitulum continens maiorem summam non valebit sententia in aliquo: ita glo. notabilis & ordinaria in l. final. de iuris. omni. iudi. in glo. fin. & ibi Bar. Albe. Bal. Angel. Paul. & commun. docto. tenet etiam Bald. Paul. Sali. & commun. docto. in l. secunda. C. de re iu. glo. & commun. cano. in cap. ei qui appellat. §. ite cum certa. quest. 6. ex quo datur notabilis declaratio ad l. 6. tit. 16. libr. tertio ordin. & ad prag. 95. de Valladolid, quod licet iudices regiminis, & confistorii non possint iudicare in causa appellationis ultra summam ibi contentam tamen debet intelligi quando est vnum capitulum vel plura annexa illi summe: secus vero si sint plura & nullum eorum excedit illam summam: quia licet omnia iuncta excederent possunt iudicare & valebit sententia Secundus effectus huius est: quia si appellatum est ab vno capitulo vel petita est restitutio poterit peti. executio sententia in aliis: ita nota. Albe. in l. etiam. §. ex causa domino. Tertius effectus est quia: licet appellatio sit communis vtrique parti ut est casus vnicus in l. ampliolem. C. de appella. secundum Bald. & commun. docto. ibi tamen illud est verum si sententia contineat vnum capitulum vel plura conexa. secus vero si plura capitula separata & vna pars appellauit a certis capitulis, & aliis non quia tunc alia pars non potest se iuuare illa appellatione circa alia capitula a quibus non est appellatum ita singu. determinat Abbas in capit. cum Ioanes de fide instrument. final. columna, & ante eum Bald. in dicta. l. ampliolem. C. de appella. secunda columna versicu. sed quod si diuersa sunt. Tertio confirmatur: quia idem est in solemnitate testium vel qualibet alia solemnitate instrumentali nam si in vna eademque scriptura contineantur plura testamenta vel contractus plurium, & diuersarum personarum sub vnica tantum solemnitate omnia illa testamenta, vel contractus valent quia illa solemnitas respicit quodlibet testamentum, vel contractum de perse, & vniciq; attribuitur, & ista sentent. probat text. in di. l. scire debemus text. singu. in l. si quis ex argentiariis. §. si initium. ff. de xendo & ibi Bartol. & commun. docto. text. in l. eo quod a multis. C. si cer. petatur, & ibi notat Bald. Sali. & alii docto, & in expresso istam sententiam. & conclusionem tenet Bart. in l. patris & filii. ff. de vulga. & pu. secunda columna. final. quaestione & ibi commun. docto.

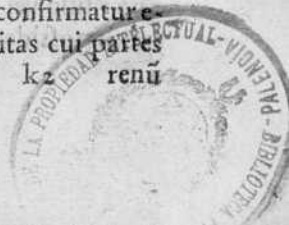
Quarto confirmatur: quia idem est auctoritate tutoris: vel curatoris, quia si in pluribus actibus debet interponere suam auctoritatem sufficit vna tantum pro omnibus text. est no. in l. accipientis. ff. de auto. tuto. ex quo inferitur ibi Bart. quod procurator potest comparere pro pluribus dominis in pluribus, & diuersis causis. Secundo inferitur quod in nostro regno maritus poterit dare licentiam pro pluribus actibus factis vxore, & aperte proba. ex l. 56. & 58. de Toro vbi habetur quod maritus potest dare licentiam generalem vxori pro contrahendo & similiter potest plures contractus gestos generice approbare, & ratificare. quanto confirmatur: quia idem est in nuntiatione noui operis. quia si fiant plura aedificia in pluribus & diuersis locis presentibus sufficit vnica tantum nuntiatio pro omnibus si potest exaudiri: secus vero si fierent in locis distantibus taliter quod nuntiatio exaudiri non possit, quia non valeret. ita probat text. no. in l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de ope. no. nun. & ibi expresse Iacobus de Are. Paulus de Castr. Cuma. & Iaf. Et si queras qui effectus resultent ex hoc an sit vnus vel plures contractus, dico quod resultant sequentes no. effectus. Primus effectus propter Gabellam nam: si de quolibet contractu debeatur Gabella, & sit vnicus tantum contractus non debetur nisi vna tantum Gabella si vero sint plures contractus debentur Gabellae. & in expresso: ita tenet Bal. in l. cum eiusdem. ff. de xdi. l. xdi. in principi. & ibi An. de Peru. & aperte vult Bartol. in l. cum titio. 2. colum. nu. 4. ad l. Fal. & ibi Paul. Imo. & com. docto. Bal. in l. in analibus. C. de lega. 2. colum. num. 3. Roma. in l. si stichum. §. stipulatio in fra isto titu. pe. col. num. 19. & ibi Iaso. secunda colum. post princ. Secundus effectus est quia si quis accipit plures res in emphitheosino vnico precio & male vtatur vna re eam alienando vel alias: cadet ab omnibus rebus quia vnicus reputatur talis contractus: ita Bal. in dict. l. cum eiusdem in fine & dicit: ita tenere ibi Oldra. & Ricard. de malu. Tertius effectus est quia si plures

res vendantur vnico precio cum pacto de re-
trouendo non potest venditor redimere
vnam sine alia si vero diuersis precii tunc sic.
pro qua sententia & conclu. facit text. in. l. iu-
lius. §. feudus. ff. de actio. emp. iuncta. com. op.
Quartus effectus est: quia si plures res vendan-
tur pro diuersis precii censetur plures contra-
ctus, & potest habere locum redibitio, vel quā-
to minoris in vna re, & non in aliis fecus ve-
ro si vendantur vnico tantum precio: quia
tunc censetur vnico contractus, & si vna repe-
riatur viciosa potest, & debet fieri redibitio in
omnibus tex. est. in. l. cum eiusdem cū. l. sequē-
ti. ff. de xdi. ibi glo. or. Bal. Angel. Sali. Fulgo.
tex. in. l. cū dilectis. 2. §. si. eo. tit. ex quibus infer-
tur notabilis declaratio, & confirmatio ad legē
71. in legibus tauri. qua cauetur qd si plures res
patrimonii, vel generis vendantur pro vno &
eodem precio non possit consanguineus vnā
retrahere sine alia si vero diuersis precii bene
possit retrahere rem quā velit de quo vide p
me in dic. l. Tauri. Quintus effectus est quia si
censetur vnus tantum contractus non potest
debitor soluere debitum pro parte, & pro par-
te non vt in. l. tutor. §. lucius. ff. de vsuris, si ve-
ro sunt plures contractus potest solui debi-
tum ex vno licet non ex alio textus est in. l. si.
ff. quibus mo. pignus: vel hipp. sol. & ita tenet
Bar. in dict. l. scire debemus. 2. col. & ibi Albe.
Pau. imola. sextus effectus est quia licet hodie
in nostro regno ex mandato exequēdi iudex
debeat habere certum salarium de quo in pra-
gmatica fo. 190. 4. col. tamen si sub vnico man-
dato & subscriptione contineantur plures per-
sonę, & plura debita: quia ad instantiam alicuius
creditoris sit petita executio contra plures
debitores pro qualibet persona debetur inte-
grum salarium: quia censentur plures execu-
tiones, & idem est si esset vnus, & idē debitor
diuersarum summarū: quia similiter pro qua-
libet debetur integrum salarium: & ita practi-
catur, & dixi in quæstione de facto. Item quæ-
ro an & quādo solemnitas requisita in aliquo
actu vel contractu præsumatur, in quo articulo
resolutiue dico quod duplex est solemnitas
vna intrinseca & alia extrinseca, intrinseca
semper præsumitur nisi contrarium probetur
tex. est in. l. sciendum infra isto titulo & ibi no-
tat & commendat Bar. Albe. Bal. Pau. & com-
mun. moderni tex. in. l. i. C. de contra. & cōmi-
stipu. tex. in. l. iurifgentiū. §. qd fere. ff. de pactis
tex. in. §. si scriptū. inst. de inuti. stipu. tex. in. §.
si. insti. de fide iu. & adde notabiliter quod so-
lemnitas intrinseca dicitur quādo ex natura,

& significatione verborū prolatorū necessario
cōprehenditur vel est apta nata cōprehēdi qd
declaro nā si reperitur scriptū qd qd per stipu-
lationem promisit necessario debet intelligi
quod præcessit solemnitas interrogationis & re-
sponſionis similiter etiam quando reperitur
scriptum quod quis promisit illud verbum
est ambiguum, & potest intelligi stipulationē,
vel pactum: vel pollicitationem: vt sciendum la-
1. §. dictum. ff. de xdi. i. & ibi comuni.
doct. & dicit Bal. quod alibi meliortex. ad hoc
non reperitur tñ in dubio accipitur in potio-
ri significato: vt maiorem effectum habeat ar-
gumento tex. in. l. i. verſi. fin. ff. si ager. veſt. vel
emphi. peta. facit etiam text. in. l. quotiens in-
fra isto tit. tex. in. l. quotiens la. 2. ff. de rebus du-
bi. tex. in. l. quotiens. ff. de reg. iu. tex. in. l. blan-
ditus. ff. de fide iu. solēnitas verō extrinseca nō
præsumitur tex. est capitalis & expressus in. l.
quæcunq; §. si. ff. de publi. vbi habetur quod
in contractu minoris nō præsumitur interue-
nisse solemnitas requisita, & necessaria in actu
tex. in. l. si. C. de fide iu. adde qd solemnitas ex-
trinseca est quando ex propria natura & signi-
ficatione verborum necessario non cōprehen-
ditur neq; est apta nata cōprehēdi: vt si repe-
riatur scriptū in scriptura publica vel priuata
quod minor vendidit certē nō debet sumi qd
interuenit authoritas tutoris vel curatoris, vel
decretum iudicis, vel iuramentū: quia talis so-
lemnitas non includitur sub illo verbo vendi-
dit secundū doctores vbi supra: neq; obstat si
dicas qd bene potuit interuenire prædicta so-
lemnitas ergo in dubio cōprehendatur: quia
notabiliter respondeo quod licet potuit inter-
uenire: tamen necessario non comprehenditur
neq; est apta cōprehēdi sub illo ver-
bo vendidit ex propria natura & significatio-
ne eius vnde reputatur extrinseca, & non præ-
sumitur, & ista est vera & realis declaratio hu-
ius articul. ex qua communi doctrina & reso-
lutione primo inferitur quod in contractu mi-
noris non præsumitur solemnitas necessaria
pro validitate eius nisi probetur. Secūdo infer-
tur qd hodie in nostro regno in cōtractu mu-
lieris cōiugatę nō præsumitur licētia viri. 3. in-
feritur qd in actibus & instr. quibus requiruntur
testes rogati nō præsumitur illa solēnitas cū sit
extrinseca. 4. inferitur qd in depositione testiū nō
præsumitur p̄cessisse iuram. nisi p̄bet. 5. inferitur qd
cū mulier non possit esse fidei. nisi renūciat
velciano, & sit certiorata qd nō præsumetur
talis renūciatio: vel certioratio. 6. inferitur qd
in actis, vel processu nunquam præsumetur
litis

litis contestatio. adde tamen circa prædicta q̄
 licet solemnitas extrinseca præsumatur debet
 intelligi formalis. secus tamen si sit materialis:
 quia illa non præsumitur vnde si probetur p̄
 scripturam vel testes contractus emptionis, &
 venditionis, & non probetur precium neq; cō
 stet de eo talis solemnitas hoc est pretium nō
 præsumitur interuenisse, & sic non valebit
 contractus: ita probat text. in. l. prima. ff. de cō
 tra. emptio. tex. in. l. secunda. ff. de locati. text.
 in. §. primo. in. l. tit. de emptio. & vendi. tex. in. §
 precium eodem titul. cuius ratio est: quia illa
 est solēnitas intrinseca materialis quę est incer
 ta & variabilis cum precium semper non sit v
 ni forme: sed variatur secundum qualitatem
 rei, & conuentionis vnde meritō non præsu
 mitur nec præsumi potest solemnitas vero
 formalis intrinseca bene præsumitur quod est
 vni formis, vt iuribus supra legatis: ita tenet &
 declarat petrus de bella per. in dict. l. sciendū,
 & ibi Bart. 2. colum. quarta oppo. dicens esse
 subtile, & mentetenendum & ibi Raine. 2. col.
 Imola. 2. colum. Alexan. 4. colum. num. 15. An
 gel. 3. col. Roma. 9. colum. num. 32. & communi.
 moderni. Cinus Albe. Odo. Bal. in. l. 1. C. de
 contra. & cōmi. stipu. quod tamen limita & in
 tellige singu. quando principaliter agitur: &
 litigatur super pretio, & validitate vel nullita
 te contractus ex defectu eius secus vero si ter
 tius possessor velit probare quod præscripsit
 mediante titulo, & bona fide, & lapsus tempo
 ris, & testes dicerent quod emit rem à titio tamen
 non deponunt de precio: nam tunc recte
 censetur titulus probatus, & per consequens
 præscriptio istud est singulare dictum Bald. in
 l. 1. C. de rebus alie. non alie. quod reputat sin
 gu. Alexan. in dict. l. sciendum. 4. col. pro quo
 facit quia quando in aliqua causa dominium
 proponitur euidenter non requiritur eius
 probatio: sed præsumitur ex possessione: ita p̄
 bat tex. in. l. 2. ff. si serui. vendi. & ibi commu.
 docto. tex. in. l. sicuti. §. sed si queratur eo. titu.
 text. in. l. 1. ff. fami. hærs. text. in. l. 1. ff. de condi.
 furti. Item adde quod solēnitas intrinseca non
 præsumitur in probatione. & dispositione tes
 tium vnde si testes dicunt & deponunt præ
 sumitur facta promissio per stipulationem
 imo quod magis est etiam si dicant & depo
 nant quod promissio per stipulationem non p̄
 bant stipulationem interuenisse nec præsumi
 tur vnde q̄ dicant & deponant q̄ precedete in
 terrogatione & subsequuta responsione fuit
 promissum: ita probat textus. no. iuncta. glof.
 or. in. l. 1. C. de vsu. & ita la. f. Bu. Cin. Bar. Bald.

Ange. Sali. Pau. tenet etiam Bart. in dict. l. sciē
 dum. secunda colum. in fine nu. 5. cuius ratio
 est quia testis debet reddere rationem per sen
 sum corporeum: sed stipulatio est quid iuris
 cum sit obligatio resultans ex interrog. & res
 ponsione, & talis stipulatio. nō videtur nec au
 ditur nec percipitur sensu corporeo ergo si te
 stes simpliciter dicant quod quis promissio al
 teri vel quod per stipulationem promissio non
 concludit eorū depositio: quia non pertinet
 ad eos iudicare an sit stipulatio an non: secus
 tamen est si verbum stipulatio continetur in
 instru. quia cum conficitur de consensu & vo
 luntate partium credendum est instrumen. vñ
 de licet verba formalia stipula. in eo non repe
 riantur scripta tamen præsumitur prædicta so
 lēnitas in præiudiciū partis istam rationē po
 suit Bar. & doct. vbi supra Item adde q̄ licet so
 lemmitas extrinseca non præsumatur: vt di
 ctum est tamen bene præsumitur quando ta
 bellio vel notarius dederit fidem de ea & asse
 rat interuenisse. ita probat textus. in. l. 1. C. de
 fide instru. & iure hæstesis lib. 10. & ibi tenet. g.
 or. in ver. oī ordine Bar. Odo. Bal. Pla. idē Bar.
 in. d. l. sciendū. 2. col. nu. 3. Albe. ibi. 3. col. 4. op.
 q̄ tamē intellige qñ tabellio vel notarius par
 ticularia dicit in instr. quod solēnitas fuit adhi
 bita puta. q̄ tali die loco & tempore fuit facta su
 bastatio secus si generice & enunciatiue dixit
 q̄ interuenit solēnitas necessaria in vtditione
 alicuius rei vel simpliciter dixit q̄ subastatio in
 teruenit. q̄ tunc nō sufficeret quia instru. fa
 ciens mentionē de alio instr. vel dealiquo alio
 actu. nisi de illo cōstet vt in auten. si quis in a
 liquo documento. C. ædendo: notaliter tenet
 Bart. in dict. l. 1. in princi. C. de fide instruc. &
 iu. hæstesis lib. 10. & ibi Platea. 1. col. nu. 2. & te
 net etiam & commendat Alb. in. d. l. sciendū. 3
 col. versi. vnum est Iaso. 9. nu. 14. Secūdo intelli
 ge quando talis solēnitas etiam particularis
 & specifica de qua tabellio vel notarius dede
 rit fidem in instrumento potuit interuenire
 tempore confecti instrumenti: quia tunc bene
 creditur ei: secus vero si talis solemnitas nō po
 tuit illo tempore interuenire & si tabellio vel
 notarius dica t quod tali die vendita fuit res
 minoris vel fisci facta subastatione: quia tunc
 licet particulariter in eo dicatur & descri
 batur solemnitas non probat nec præsumitur
 quia cum talis subastatio requirat interual
 lum & tempus successuum aperte constat
 quod talis solemnitas non potuit interuenire
 tempore confecti instrumenti confirmatur et
 tiam: quia cum sit talis solemnitas cui partes

renunciare non possunt argu. text. in. l. ius publicum. ff. de pactis ergo tali instrumento & asserzioni non est standum: quia per inderecū induceretur renunciatio. probat glo. singu. iū eto tex. licet non ita bene fundet in dict. l. i. C. de fide. instru. & iu. haf. ff. libr. 10. & ibi notat Bar. Odofre. Pla. & commun. doct. & ita tenet & declarat Bar. in dict. l. sciendū. 2. col. nu. 3. & ibi Ange. in lectura. 2. col. nu. 2. idem Angel. in repet. 3. nu. 12. Pau. de Cast. no. 2. col. nu. 5. Iaso. 5. col. nu. 12. facit bonus tex. in. d. l. optimā. C. d. con. & cōmi. stipu. & ibi expresse tenet, declarat Iaco. 1. col. in medio, & sequuntur commu. doct. ibi & idem voluit apertē inocen. in. capi. qui contra falsam de proba. 2. col. nu. 6. & illā. glo. pro ista conclu. dicit singu. Bal. in. l. i. ff. de rebus eorum post prin. & dicit vnicam Bal. in cap. sicut de re iudi. in fine. Item adde quod licet solemnitas extrinseca non presumatur tamen debet intelligi quando talis defectus opponitur à parte secus verò alias quia tunc præsumitur interuenisse. nec iudex potest ex officio allegare vel opponere istud est singulare dictum compoſtellani in cap. cum dilectus de consuetudine. 3. col. in princ. argu. quæ & quæ ibi traduntur in cap. ea nescitur. de his quæ fiunt à pre. si. con. cap. & ibi Ioan. An. 2. col. post medium imola. 4. col. in principio & illud dictum sequitur & reputat singulare in materia Roma. in dict. l. sciendum. 9. colū. in fine nu. 33. Alexan. 5. colum. nu. 18. Iaso. 7. col. numero. 15. similiter etiam adde quod licet solemnitas extrinseca non presumatur tamen ex diuturnitate temporis bene presumitur. tex. est singu. & vnicus in. l. si filius fami. C. de peti. hære. vbi filius sciente patre per longū tempus decem annorum possedit hæreditatem sibi delatam præsumitur iussum patris præcessisse quem dicit ibi singu. & vnicum Bar. Ange. Pau. de Castro & commun. alii docto. Ange. & moderni in. l. sciendum infra isto titu. præcipue Iaso. 7. colum. 16. qui latè loquitur, & confirmat idem Iaso. in. l. si certi annis. C. de pactis idem Iaso. in. l. i. C. qui admitti. 4. col. nu. 10. doctor Segu. in repe. l. imperator. ff. ad trebe. 6. folio & idem est contra si pater diu possedit hæreditatem delatam filio sciente, & patiente filio: quia præsumitur quod præcedit aditio filii tex. est in. l. qui aliena. §. i. ff. de acqui. hæred. & ibi no. & cō. Bar. ex quo. i. infertur quod licet hodie in nostro regno nō possit mulier contrahere sine licentia mariti tñ si mulier diu possideat rem ex aliquo titulo: vel contractu, vel ille cum quo contraxit possideat sciente & patiente marito præ-

sumitur licentiā interuenisse, & in expresso: ita tenet Bal. in. d. l. qui in aliena. §. i. ff. de acqu. hæ. & ibi imola. Aretinus. Iaso. Secundo infertur quod si vnus ex fratribus, vel cohæredibus diu possedit aliquā rem nomine proprio & nō cōmuni præsumitur inter eos facta diuisio. g. est sing. in. l. pe. C. cōmu. diui circa cuius veritate vide ibi doc. Tertio infertur quod si emphiteota alienat rem quā emptor possideat lōgo tēpore sciente domino directo præsumitur quod præcessit consensus eius de quo per docto. in dict. l. qui in aliena. §. i. ff. de acqu. hæ. 4. infertur quod si quis est vsus aliqua seruitute, vel iure in bonis alterius per longū tēpus sciente, & patiente domino præsumitur titulus de quo per gl. in. l. cū de in rem verso. ff. de vsuris per. glo. & doct. in. l. seruitutes. ff. de seruit. in. l. si certi annis. C. de pactis in. l. i. C. de fidei. cō. Itē quæro an, & quando valeat stipulatio, vel promissio alteri facta in quo articulo resolutiue dico quod nō valet neq; obliget tex. est in. l. stipulatio ista. §. alteri. j. isto tit. tex. in. l. quo tutela. veti. si. ff. reg. iu. tex. in. l. 3. C. de inuti. stip. tex. in. l. multū interest vers. pe. C. si quis alteri vel. tex. in. l. si genero. C. de iure doti. ex. in. §. si quis alii Insti. de inuti. stipu. tex. in. §. alteri eo. tit. & idē disponit. l. 7. tit. ii. 5. part. quod extendit: vt non quæratu actio neq; obligatio illi tertio nec ipsi stipulanti: vt probant prædicta iura, & ibi tenent commun. doct. cuius ratio est duplex prima: quia quilibet actus, vel cōtractus debet incipere, & sumere vires persona gerentis text. est. in. l. quæcunque gerimus. ff. de actio. & oblig. Secunda ratio est quia inuentæ sunt stipulationes, & cōtractus verborum: vt vnus quisque stipuletur quod sua interest: vt probatur dictis iuribus quod tamen limita & intellige præterquam in casibus sequentibus primus quādo stipulator esset in potestate ei⁹ in cuius fauorem stipulatur: vt si filius stipuletur patri, vel seruus domino: quia tunc actio, & obligatio quæritur patri, vel dño modo verba cōtractus ad vnum modo ad aliū text. est in dict. l. stipulatio ista. §. alteri text. in. l. quod cūq; eod. tit. text. in. l. i. C. per quas personas. tex. in. l. secunda, & per totum. ff. de stipu. seruo tex. in. §. i. & per totum Insti. eodem. titu. & idem disponit prædicta. l. 7. titu. ii. 5. part. Item modo pater stipuletur filio, vel seruo vel filius stipuletur seruo patris: vel seruus stipuletur filio domini text. est in. l. dominus seruo infra isto titu. tex. in. l. i. §. quod meus seruo infra de stipu. seruo. tex. in. l. 2. C. de contra. & cō. stip. tex. in. l. quod dicitur infra isto tit. tex. in. §. e

in §. ei qui insti. de inuti. stipu. secundus casus est quando interest stipulantis: quia tunc valet licet sit extraneus nō vt quærat tertio sed ipsi stipulatori quanti interfit sibi alii dari: vt si debitor stipuletur pecuniam vel rem dari, vel factum fieri creditori suo ad quod ipse teneatur text. est nota. & expressus. in. l. stipulatio ista. §. si stipuler & §. si quis insulam infra isto titu. tex. in. l. liber. homo. §. si. eo. tit. tex. in. l. debitori. C. de pactis tex. in. l. cum res. C. de don. tex. in. §. sed & si quis Insti. de inuti. stipu. & idem disponit. l. 10. tit. 11. §. 5. par. Tertius casus est quādo iudex vel notarius causā stipuletur alteri super concernentibus illam causam: quia illi tertio quæritur utilis actio sine celsiōe tex. est in. l. 2. 3. & 4. ff. rem pupill. saluam fo. & ibi com. doct. text. in. l. 1. §. exigere. ff. de magistra. conue. tex. in. l. non enim aliter. ff. de adoptio. Quartus casus est quando totus curator, vel administrator pupulli adulti, vel reipublicæ stipulatur eis: quia tunc quæretur utilis actio. tex. est in. l. cum qui. §. si. ff. de cōsti. pecu. secus tamen est si procurator generalis vel particularis cui priuatæ personæ stipuletur nomine domini: quia tūc nulla quæritur actio directā vt neq; utilis ipsi domino: sed quæritur procuratori, & ipse cogitur postea cedere domino quam celsionem cogitur facere: quia quando quis mandato meo vel ad utilitatem meam acquirat actionem cogitur eam cedere mihi vel alteri cui voluerō & de ea facere secundum voluntatem meam tex. est in. l. 1. C. per quas personas tex. in. l. solutum. §. per liberam ff. de pino. actio. tex. in. l. 1. cum. l. se. ff. de insti. tex. in. §. ex his Inst. per quas personas. tex. in. l. idē que §. si cui mandauerō. ff. mandati, & vtrōbiq; doctō. idē disponit. l. 8. tit. par. q̄ intellige quando verba contractus diriguntur in procuratorem: vt quia debitor promisit dare procuratori nomine domini secus vero si diriguntur ad dominum, vt si debitor promittat procuratori dare vel soluere domino: quia tūc nulla quæritur actio procuratori neq; domino gl. est singularis in iure in. l. 1. ff. de stipula. seruo quam ibi notant & commendat doctō. & ad hoc reputat singularem Paul. in. l. stipulatio ista. §. si stipuler infra isto titu. si. col. Item adde quod si stipulator etiam sine mandato tanquam negociorum gestorū stipuletur nomine alterius quod sibi quæritur actio & sequuta rati habitatione cogitur cedere illi tertio glo. est nota & ordi. in. l. huiusmodi. ff. de lega. primo. & ibi Bar. & commun. doctō glo. etiam in. §. alteri in Insti. de inuti. stipu. & ibi commun. doctō.

Quintus casus est quando stipulatio, vel promissio interponitur super re mea que debet durare mea vt si deposui vel commodavi rem pœneste hoc pacto: vt restituas tertio: quia illi tertio quæritur utilis actio text. est nota. & expresse in. l. publicia. metia. ff. d̄positi. & ibi Bar. & commun. doct. tex. in. l. pe. C. de exhibē. & idem est in contractu mutui licet res non duret mea vt si mutuavi tibi centum hoc pacto: vt restituas tertio: quia ei quæritur utilis actio. text. est in. l. certi cōdiētio. §. si. numos. ff. si cer. peta. & ibi commun. doct. tex. in. l. si absentis. C. eod. tit. & ibi etiam commun. doctō. & idem est in donatione fauore exercentis liberalitatē vt si dono tibi rem hoc pacto: vt post certum tempus restituas alteri: quia ei quæritur utilis actio text. est singu. in. l. quotiēs. C. de dona. q̄ sub modo & ibi glo. or. & commun. doct. Sextus casus est quādo creditor cui iam debetur res vel pecunia stipulatur eā reddi. & solui tertio quia ei quæritur actio: quia censetur constitutus procurator vt recipiat nomine creditoris tex. est singularis & vnicus fin. l. si cum cornelius. ff. de solu. quam ibi reputat singula. & vnicum Bar. & cō. doct. post dinū & antiquos reputat etiam vnicum Bald. in rubri. extra de pactis fin. col. reputat etiam vnicum Angel. in. l. ff. de pactis. si. col. hodie tamē de iure regio bene quæritur actio & obligatio illi tertio, & sic corrigitur in hoc ius commune: ita disponit lex. 3. tit. 8. lib. 3. ord. imo quod magis est ne dū procedit quando quis stipulatur illi tertio absentī sed etiam quando simpliciter & nuda pollicitatione quis promittit absentī: ita aperte disponit prædicta lex ex qua bene nota q̄ hodie in nostro regno ex nuda pollicitatione oritur actio & corrigitur totus titulus de pollicitationib⁹ nec obstat quod videantur in vno & eodem actu concurrere duæ specialitates contra tex. & eius regulam in. l. 1. C. de dotis. p̄mi. quia non est aliqua specialitas: sed ius commune regium & adde quod illa lex potuit bene hoc inducere quia lex statutum vel consuetudo potest facere quod per liberam personā & absq; mandato quærat alteri tertio actio & obligatio: ita probat tex. no. in. l. certi cōdiētio. §. si numos. ff. si certū. petatur vbi habetur quod ex mutuo facto pro aliquo absente, & nomine eius quæritur actio, & ad hoc notat. & commendat Romanus. Alexan. & moderni, p̄bat etiam textus in. l. si quis donaturus in fine ff. de usufruct. textus in. l. penultima. C. ad exhibend. text. in. l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo. & istam sententiam, & conclusionem,

tenet Iaso. qui bene loquitur in. l. stipulatio ista. §. alteri isto. tit. secunda columna nu. secundo, & adde quod in tantum procedit illa lex regia: vt actio quæ virtute eius quæritur illi abfenti fit directæ, & non vtilis per supradicta & in terminis in simili casu tenet Bart. in. l. i. §. subblata. ff. ad trebe. in fine vbi dicit quod quando immediate per legem quæritur actio alicui tertio illa erit directæ & non vtilis & licet magis cõmunis opinio doctorum ibi sit in cõtrarium tamen in terminis nostræ legis regiæ ego illam sequor & teneo: quia quo ad nos in nostro regno inducit ius commune, & generale, & nõ particulare in aliquo casu, & persona, & sic actio quæ sita erit directæ & non vtilis. item adde quod etiam illi tertio absenti virtute prædictæ legis regiæ quæritur ius exequendi si talis obligatio, vel promissio alteri facta continetur in instrumento publico guarentigio: ita probat text. no. in. l. si procurator meus. ff. de procu. & ibi notat Bar. & commun. doct. & in expresso tenet Bar. in. l. prima. ff. de actio. & obli. penul. col. num. 22. & doctor segura in rep. l. si ex legati causa. infra eod. 31. colum. Tertio etiam adde quod in tantum hoc est verum, & procedit prædicta. l. regia vt illi tertio quærat actio reuocabiliter, & sic promissor non poterit reuocare prædictam promissionem: vel acquisitionem alteri factam ita no. dixi, & fundauit supra ista repetitione in materia contractus vbi omnino vide.

Item adde quod prædicta. l. regia debet intelligi quando verba promissionis diriguntur in tertium absentem secus verò si dirigantur in personam procuratoris vel negotiorum gestoris quia tunc credo quod requiritur cessio supra conclusi. Dubium tamen est si quis stipuletur copulatiue sibi & tertio extraneo de cem an ista stipulatio, & promissio valeat de iure communi & regio & in quo valeat & breuiter dico quod talis stipulatio & promissio intelligitur tantum facta in persona vtriusq; in solis decem vnde de iure communi valeat in persona stipulatoris pro medietate & sic in quinq; in persona titij extranei erit inutilis respectu alterius medietatis sibi contingentis in alijs quinq; text. est in. l. stipulatio ista. §. alteri vers. eum qui ita infra isto titu. & ibi gloss. or. Bart. & commun. docto. text. in. l. eum qui ita in principio eod. titu. text. in. l. si michi & titio infra isto titu. & ibi commun. opi. bonus text. in. l. tertia. §. si quis ita. ff. de eo. quod cert. lo. text. in. §. q. si quis Insti. de inuti. stipula. & ibi glossa Faber. Angel. & commun. docto. confir-

matur ratione: quia dictio copulatiua, & posita inter personas honoratas vel grauatas semper diuidit inter eas debitum pro rata, & sic viriliter text. est in. l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duo re. tex. in. l. testamentum. ff. de legat. primo. tex. in. l. i. C. si plures vna senten. hodie tamen de iure regio valerit talis promissio in vtriusque persona per dict. l. ord. & quilibet poterit agere pro medietate.

20 Item quæro si quis mediante stipulatione, vel hodie simpliciter promittat pecuniam, vel rem titio aut seio alternatiuo modo an talis promissio actio vel obligatio eius quærat seio & valeat in eius persona. & certè est no. & dubius passus tam de iure communi quam regio in quo articulo resolutiue dico quod illi seio nulla quæritur actio vel obligatio, sed tota, & in solidum quæritur titio & ille seius cõfetur esse quidam adiectus, & nudus minister ad recipiendam solutionem non quod possit agere in iudicio, nouare, acceptum ferre nec aliquid circa debitum facere sed tantum possit solutionem recipere text. est in. l. quod stipulatus. ff. de solu. cuius verba sunt quod stipulatus: ita sum mihi aut titio titius nec petere nec nouare potest nec acceptum facere potest tantum quod ei solui potest textus in. l. stichum aut pamphilum. §. quæsitum & §. vsum fructum eodem titulo. textus in. l. qui hominem eodem titulo textus in. l. cum quis infra isto titulo textus in. l. eum qui ita. §. qui sibi infra isto tit. textus in. l. Iulianus. §. primo infra isto tit. textus in. l. sed & si filio. §. primo. de constitutu. pecu. textus in. l. cui rectè. ff. de noua. textus in. l. prima. §. si vsufructuarius. ff. de stipu. seruo. textus in. §. planè insti. de inuti. stipula. & idem disponit. l. septima titu. quinto quinta par. quæ proprie in isto casu loquitur & si quæras quæ sit ratio per quã quando quis promittit per dictionem copulatiuam dare Titio & seio. nõ valet in persona sei vt supra proxime dictum est & tñ valet in nostro casu vt cõseat adiectus quia respondeo q. natura copulæ est diuidere actum per partes vt vniciq; pars viriliter tribuatur, vt in. l. eos. §. cū in tabulis de duo re. tñ natura dictionis alternatiue est tribuere vnicuiq; totã summã & obligatio vt pbat text. cū ratione in. l. ite si seruus duorum. §. h. ff. de sili. fer. vnde cum non possit quæri illi seio ius actionis vel obligat. quærat saltim facultas recipiendi solutionem & ista est intentio iurium supradictorum & omnium scribentium. Item adde q. in tantum prædicta const. est vera quod ille cõfetur adiectus & ei solui possit: vt procedat etiam

etiam si talis adiectus sit pupillus nam potest recipere solutionem sine auto. tutoris text. est in. l. si stipulatus fuero mihi aut pupillo. ff. de solu. ex quo infert ibi Bart. & doct. quod licet pupillus nullū actū possit gerere sine auto. tutoris tñ debet intelligi quando gerit ad utilitatē eius secus si ad utilitatē tertij, & de eius volū tate vt in nro casu. **Secūdo extēde:** vt procedat etiā si talis adiectus sit seruo. text. in. l. si stip. sum mihi aut sticho. ff. de sol. & talis oblig. nō quæritur domino: quia illud est simplex. factum solutionis recipiendæ & cohæret suæ p fone, & illius facti bene est capax vt in. l. quæ hæredi. ff. de con. & de. secundū Bart. & docto. ibi & in. §. sed cum factum Insti. de stipu. seruo. **Tertio extēde:** vt talis adiectus non possit p hiberi recipere solutionem per principalem creditorem: sed inuito eo possit debitor illi ad iecto soluere text. est no. in. l. vero procuratori §. ff. de solu. & ibi Bart. text. in. l. illud eo. titu. text. in. §. planē Insti. de inuti. stipu. cuius rō est quæ tēpore contractus est quæ sitū ius ipsi debitori: vt possit soluere cui velit vnde per præ torem non potest ei conferri ita Paul. & alij docto in dic. l. vero procuratori. §. i. idem Pau. Iaso. & moderni in. l. Iulianus. §. i. infra isto tit. nunc verò limita superiorem conclusionē quæ habet quod adiecto potest solui præter quam si creditor petat debitum iniudicio, & lis sit cō tellata cum eo quia postea nō potest solui ad iecto textus est singu. & vnicus in. l. si quis sti pulatus fuerit decem. ff. de solu. & sic plus ope ratur litis contestatio vigore iudicij quam ex pressa prohibitio creditoris & illum text. ad hoc reputat singul. & vnicum Bart. Paulus. & alij doctores ibi. facit textus in ratione sui in. l. si titio aut seio. ff. de legat. secundo text. in. l. ficitius infra isto titu. **Secundo limita,** & intel lige præter quam si talis adiectus mutauit sta tum suum in deterius sciente debitore: quia tñ non potest ei solui text. est nota. in. l. cum quis ff. de solu. text. in. l. si cum cornelius eodem ti tulo & idem est in mandatario, vel procurato re ad contractus vel negotia: quia si mutauit in deterius statum videtur ei reuocatum man datum, & per consequens non potest eis solui ita probant prædicta iura per quæ tenet ibi Bart. probant etiam text. in. l. rogasti. §. si fugiti uis. ff. si cer. peta. & ibi notat Bald. Paul. & cō mun. moderni text. in. l. quod seruus. ff. de posi ti & ibi notat Paul. & alij docto. text. in. l. pater hæredi. ff. de testa. tute. & ibi commun. docto. text. in. l. liberto. §. largius. ff. de annuis lega. & ibi Bart. & commun. docto. text. melior de iure

in. l. libera. ff. de peculio, & ibi Odofre. Barto. Albe. & commun. docto. & idem disponit. l. §. titu. 14. §. part. ex quibus infertur quod potē tior est tacita reuocatio mandati quæ fit per mutationem status: quia illa non requiritur intimari debitoribus quam reuocatio expref sa mandati: quia illa requiritur intimari debi toribus vel his cum quibus erat contracturus text. est in. l. qui hominem. §. si titium. ff. de. solu. & ibi notat Bar. & commun. docto. text. in l. vero procura tori. §. sed & si quis eo. tit. text. in. l. cum quis. §. si debitorem eodem tit. text. in l. si quis seruo eo. tit. text. in. l. si fideiusfor la. §. i. ff. mandati text. in. l. si pater. ff. de manu vin dict. text. in. l. si procuratorem. ff. de procurat. text. in. c. ex parte decani. de rescri. & ibi. gl. or. text. in. c. mādato de procu. **Tertio limita** quō do soluit ipsi adiecto secus tñ si hæredibus suis: quæ talis facultas recipiendi solutionem non tran sit ad hæredes text. est capitalis & expressus in l. cum quis infra isto titu. cuius verba sunt cū quis sibi aut titio dari stipulatus est soli titio non etiam successoribus eius recte soluitur cu ius ratio potest esse multiplex prima quia illa facultas recipiendi solutionem censetur factū cohæres personæ quod non debet transire ad hæredes argumentum text. in. l. centesimis. §. i. j. eo. text. in. l. qui hæred. ff. d. cōd. & demōstr. se cūda ratio a quæ adiectus æquipparatur manda tario vel procuratori: sed mendatum expirat morte in. l. mandatum. C. mandati ergo eodē modo ista facultas cōcessa adiecto & has ratio nes ponit Bar. & commun. docto. in. d. l. cū quis **Tertia ratio** potest esse quia actus percipiēdi solu tionem est grauis præiudicij & cohæret per sonæ adeo quod etiam expresse adiectus non poterit substituere ergo nec tacite per mortē nam licet procurator ad negotia possit alium substituere: vt in. l. si procuratorem. §. si quis mādauerit. ff. mand. & in. c. fi. de procura. libr. 6. cū simi. tamē quando est adiecta industria personæ, vel actus est grauis præiudicij nō pot substituere: ita pbat text. in. l. p. §. 2. ff. de diuer. & tēpo. & ibi Bar. pulchrū tñ & sing. dubiū est si hodie in nro reg. iste arti. sit correctus: vt ille tertius non sit adiectus: sed ei quæratu actio & obligatio attenda. l. ord. qua cauetur quod alteri quæratu actio & breuiter dico & teneo quod non erit adiectus: sed ei quæritur actio, & obligatio pro medietate debiti arg. text. in. l. pe. C. de verb. sig. vbi habetur quæ tñ in cōtra. q̄ in vltimis voluntatibus dictio alternatiua po sita iter psonas honoratas resoluit in cōiunctā: vt vtriq; quæratu vel actio p parte viril. cōfir

matur quia si de iure communi ille tertius reputabatur adiectus procedebat ex eo quod actio, vel obligatio ei non poterat dari: sed hodie cum possit ei dari per legem ordi. ergo bene sequitur quod queratur ius vel actio pro medietate confirmatur etiam per tex. iuncta sententia Bart. & communi. in. l. item si seruus duorum. §. si. ff. de stipu. seruo ubi si seruus stipulatur alternativè titio aut seio dominis suis quod propter incertitudinem viciatur stipulatio dicit tamen ibi Bart. & commun. docto. q. ille tex. est hodie correctus quia imo debitum dividetur viriliter inter dominos, & idē tenet Petrus Ci. Bart. & commun. docto. in dicta. l. penult. C. de commun. signi. ergo ita dicamus in nostro casu quod hodie in nostro regno ille tertius nō sit simpliciter adiectus sed ei queratur actio, & obligatio pro parte & est mea nova consideratio. quod tamen intelligo quādo ille tertius esset nominatus, & adiectus principaliter ipsi dispositioni, & substantiæ obligationis ut si quis promissit titio aut seio secus verò si sit nominatus & adiectus executioni actus & soli solutioni. ut quia promissit titio decem quæ promissit solvere sibi aut seio: quia tunc ei non queritur ius vel actio pro aliqua parte sed tantum erit simpliciter adiectus, & nudus minister ad solutionem recipiendam sicut de iure communi & hoc casu. haberent locum & procederent etiam hodie de iure regio omnia supra dicta in materia adiecti nec aliquid erit correptum per dictam. l. ordi. cuius ratio est quia non est intentio aliquid dari illi tertio, sed tantum eum nominare ad solutionem, & in terminis ita colligitur ex doctrina Bart. in. l. 2. ff. de duobus reis secunda colū & secunda quæstio. & ibi. doct. Quidā est contractus qui celebratur in diem certam causa differendæ solutionis ut si quis promittit alteri rem vel pecuniam soluendam in diem sancti Ioannis quo casu an statim sit nata obligatio nulla est dubitatio inter doctores: sed maxima vertitur inter eos an sit nata obligatio & omnis opinioibus & disputationibus doctorū dico quod vera & communis sententia est q. statim oritur obligatio: sed creditori agenti ante diē obstat exceptio: ita probat tex. in. l. cedere diē ff. de verb. signi. tex. in. l. centesimis in principi. infra isto tit. text. in. l. stipulatio ista. §. incertā infra eodem text. in. l. continuus. §. cum ita infra eodem text. in. l. liber homo la. 2. §. decem el. 2. eo. tit. tex. in. l. 1. §. si. in. fin. ff. quando dies vsus fruct. lega. ce. text. in. l. qui mandatum. ff. mandati tex. in. l. 3. §. si quis. ita stipuletur el. 2.

ff. de eo. quod cer. lo. tex. optimus in. l. obligationū fere potest prin. vers. ex die. ff. de actio. & obl. tex. in. §. on nis Inst. de verb. obli. & ita debet intelligi. lex. 14. tit. 11. §. para. & in exprefso istam sententia. & con. tenent. gg. or. in iurib⁹ supra allegatis, ut tenet magistraliter Bar. in. l. ita stipulatus infra isto tit. 15. col. 2. q. prin. nu. 38. & super eo. idē. Bart. in. l. vna. C. ut actio ab hære. & contra hære. inci. & ibi subtiliter Bal. 1. col. nu. 4. Ange. 1. col. nu. 2. Sali. latē, & notabiliter. 3. colū. nu. 9. Albe. Melius quam alibi in. l. stipulationes non diuiduntur. 18. col. no. q. pri. infra isto. titu. licet contrarium teneat exprefse Cinus qui latē & fing. in hac quæstione loquitur plura fundamenta adducēdo pro vtraque parte in dict. l. vna. C. ut actio ad hære. inci. 2. col. num. 4. per. 4. conclu. dubium tamen faciebat: quia contractus, & obligatio pendēt à voluntate partium: ut in. l. sicut ab initio. C. de actio. & oblig. vnde cum ante diem non sit animus nec intentio debitoris se obligandi nec creditoris recipiendi videbatur nō oriri actio, nec obligatio quia actus agentium non operantur ultra eorum intentionē: ut in. l. non omnis. ff. si cer. pe. sed respōdeo q. tenetur: quia est voluntas partium in obligatione: sed solutio est illa quæ differtur in diē vel tēpus vnde merito ante tenetur licet quo ad effectū solutionis obstat exceptio & tempus non est modus tollendæ nec inducendæ obligationis, ut in. §. at si ita stipuleris inst. de verb. ob. & a fortiori hoc procedit quando dies adiicitur post contractum, perfectum, & post obligationem: & actionem latam: ut si quis promittit alteri purē & simpliciter aliquam rem vel pecuniā & post contractū perfectū sit inter eos pactū de nō petendo vsq; ad talē diē: quia tunc semper durat obligatio & actio semel nata sed virtute pacti obstat exceptio creditori agenti ante illam diem. text. est proprius qui sic debet intelligi in. §. appellant vers. tēporalis inst. de exce. & ibi tenēt etiam Bar. in. d. l. ita stipu. 15. col. 2. q. prin. nu. 38. Cin. in. d. l. vna. C. ut actio ab hære. inci. & cōtra hære. p. col. 7. ad id q. dicitur. Quod tñ. i. limita, & intellige qñ dies est omnino certa exitura: secus verò si terra oī incertitudine. s. an & qñ: ut si qs promittit alteri rem, vel pecuniā in diē, vel tēpus quo aliquid factū sit: quia tūc nō oritur aliqua actio vel obligatio. ante quā fiat quia talis dies oī incerta æquiparatur cōditioni & suscipit oīa vsq; in adventū eius tex. est in. l. stip. ista. §. inter certam. j. isto tit. & ibi cō. opi. doc. tenet etiam Bart. in dicta. l. ita stipulatus. j. eo. 2. q. princ. & idem est quādo dies est certa sed
incerta

incerta, quando vt dies mortis: quia non oritur aliqua actio vel obligatio ante diem mortis. ita probat tex. in dict. l. vna. C. vt actio ab hæredibus & contra hære. in ci. ibi vt liceat ab hæredibus & cōtra hæredes incipere actiones & obligationes. & ibi Cin⁹. 4. col. versi. ii. Probat⁹ & ibi commu. doct. licet ibi glo. velit cōtrarium probat etiam tex. in l. quodcunq; . §. si. ff. infra isto titulo. & ibi Pau. & commu. doct. tex. in l. i. §. si. dies. ff. de con. & de. tex. in l. hæres meus. & l. dies incertus. eo. tit. tex. in l. talis scriptura. versi. sed si sub conditione. ff. de leg. i. & in expresso ita tenet glo. or. in l. in omnibus. la. i. ff. de regu. iu. ita etiam tenet magistraliter Bar. in dicta. l. ita stipulatus. infra eo. 15. col. nu. 41. versi. 2. iuxta hoc quæro. Bar. in l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de noua. & ibi Dinus. Albe. Imo. & commu. doct. Albe. & commu. doct. antiqui. in l. cedere diem. de verbo. signi. ¶ Secūdo limita & intellige, qñ in contractu vel promissione ponitur dies certa super re transitoria ad hæredes: secus verò si super re non transitoria, vt si quis promittat alteri in diem sancti Ioannis præstare vsu fruct. alicuius rei vsu fruct. alimenta vel quid simile, qd tali casu ante illam diem etiam certam non est orta actio nec obligatio, imò illa dies habetur pro conditione. tex. est formalis in l. i. §. si. versi. ff. quando dies vsu fruct. lega. ce. cui⁹ verba sunt. Deniq; Sceuola ait agentem ante diem vsu fructus nihil facere. & ibi glo. or. Odefre. Albe. & commu. doct. antiqui & per illū tex. ita tenet Bar. in dicta. l. ita stipulatus. infra eo. 15. col. nu. 38. 2. q. principi. Cinus in l. vna. C. vt actio ab hære. & contra hære. inci. 2. col. versi. 2. probatur & in. 4. col. versi. 2. ad legem. Bal. ibi 2. col. versi. 8. quia in vsu fruct. Ange. i. col. in fine. Sal. 3. versi. sed contrariam partem. & fina. col. in princip. & commu. doct. ibi & ratio prædictorum est, quia quando in contractu ponitur dies certa omnino sumus certi illud quod promissum est deberi & similiter inter usurium medij temporis est certum, sed quando in contrarium ponitur dies omnino certa vel incerta quando illud quod promissum est non reputatur certum propter inter usurium medij temporis. item etiam ex eo, quia si decedat creditor ante diem non potest transmittere. & istam rationem ponit Bar. in dict. l. ita stipulatus. 16. col. nu. 42. idem Bart. in dicta. l. hæres meus. ff. de condi. & de. 10. col. in medio. & ibi Bal. Pau. & commu. doct. pro qua sen. & ratio facit bon⁹ tex. in l. 2. 3. & 5. ff. qñ dies lega. ce.

22 Ex quibus primò infero notabiliter qd talis

debitor in diem certam potest ante diem soluere invito creditore: secus tamen est si sit debitor sub conditione vel in diem incertam: quia eo invito non potest antea soluere. tex. est in l. stipulatio ista. §. inter certam. infra isto titulo tex. in l. quod in diem. ff. de solu. text. in l. qd quis. ff. de actio. & obl. tex. in l. intra dies. ff. de re iudi. tex. in l. eum qui. ff. de annuis. leg. tex. in l. cum tempus. ff. de regu. iu. quod procedit nedum in debito proueniēte ex contractu sed etiam ex vltima voluntate vel ex sententia iudicis vel ex dispositione legis, vt dictis iuribus probatur, & tradit no. Iaco. de Arc. & post eū alij doct. in l. si constante. §. quotiens. ff. solu. matri. Bal. in auten. ei qui iurat. C. de bon. Auto. iu. po. 14. col. nu. 61. Alexand. in l. diuortio. ff. solu. matri. 6. col. nu. 21. Iaso in l. stipulatio ista. §. inter certam. infra eo. idem Iaso melius quam alibi in l. qui Romæ. 2. col. nu. 6. eo. titu. Quod tamen debet intelligi quando gratia & fauore debitoris, talis dies & dilatio fuit posita qd in dubio præsumitur: secus verò si dies sit posita expressè vel tacitè gratia & fauore creditoris: quia tunc ante diem non poterit ei solui. tex. est in l. eum qui. ff. de annuis. lega. & ibi Bar. Albe. & commu. doct. tex. in l. qui Romæ infra isto tit. & ibi Bar. & commu. doct. & hoc casu si debitum consistat in specie fructus medij temporis debentur ipsi creditori. tex. est in iure. in l. in fideicommissi. §. cum Polidius. ff. de vsuris. vbi si testator grauat hæredem de restituenta hæreditate vel re alicui in tēpus certæ ætatis, tenetur ei hæres restituere omnes fructus medij temporis. & ad hoc notat & cōmēdat ibi Odefre. Bal. Ange. & commu. doct. & reputat singu. & vnicum Bal. in ca. bonæ. el. de posth. prel. si. col. sed simplex tex. est & expressior in l. si ita relictum. §. pegafus. ff. de lega. 2. & ibi notat Bart. Albe. Paulus. Imola. & commu. doctores.

23 Secūdo infero, qd si talis debitor in diem certam soluat ante diem errore iuris vel facti non potest repetere. tex. est in l. fideiussor quauis. ff. mandati. & ibi commu. doct. tenet etiam glo. or. in l. cum quis. C. de iuris & facti igno. in g. mag. in medio. & ibi Cinus, Bar. Pau. Salice. & commu. doct. Secus tamen est si esset debitor sub conditione & soluat ante aduentum conditionis: quia tunc bene potest repetere, cuius ratio est, quia pendente conditione, nullo iure tenebatur. tex. est in l. sub conditione. ff. de eod. di. indebi. tex. in l. sufficit. eo. titu. tex. in l. qui promisit. eo. titu. in l. si quis reum. §. idē Iulianus. ff. de libe. lega. tex. in l. grege. §. si. ff. de.

pigno. & vtrobiq; communiter doct. & idem est si sit debitor sub die incerta: quia similiter potest repetere cum æquiparetur conditioni. tex. est in dicta. l. sub conditione. ff. de condi. indebi. & ibi commu. docto. Aduertendum tamen q; debitor sub conditione vel in diē incertā, ita demum potest repetere solutum quādo soluerit aliquo errore iuris vel facti: secus verò si soluat ex certa scientia: quia tunc nullo modo repetit. argu. tex. in. l. in. ff. de condi. indebi. & in. l. indebitum. C. eo. tit. & in. l. cuius per errorem. ff. de regu. iu. & in terminis ita tenet glo. or. in. l. qui promisit. ff. de condi. indebi. in. glo. fi. & ibi Pau. Sali. & alij doct. o. Sed contrarium tenet Pe. Rai. & doct. antiqui in. l. stipulatio ista. §. inter certam. infra isto tit. imo q; possit repetere: quia iura quæ habent q; ille qui soluit scienter, non potest repetere, quia videtur donare: debent intelligi quando non subest aliqua spes q; possit deberi: secus verò aliàs vt in nostro casu, quia adueniente cōditione potest deberi: & sic repetit quia nō præsuntur soluisse animo donandi, sed animo dissoluendi obligationem. Confirmatur, quia quādo in aliquo actu potest capi alia cōiectura, nunquam debet præsumi donatio. vt in. l. si cum aurum. ff. de solu. cum simi. Sed p concordia dicendum est q; pendente cōditione non possit repetere ex eo quod scienter soluit; & ita procedit prima opinio: sed postquā defecerit conditio, bene possit repetere, & ita procedat secunda opinio, per rationem eius & in expresso istam doctrinam & concordia ponit Ange. de Pe. in dicta. l. stipulatio ista. §. inter certam. & ibi Imo. Pau. de Cast. Roman. & alij doct. quod est notabile secundum eos. pro qua ponderatur ab eis text. in. l. dotis fructus. §. si. ff. de iure dotis.

24. Tertiò & quidem notabiliter infero, q; si creditor. sub conditione vel in diem certam agat in iudicio potest per iudicem ex officio repelli etiam parte non opponente, si ex libello vel actis processus constet esse debitū conditionale, vel in diem incertam, cum non sit orta aliqua actio vel obligatio. ita probat tex. in. l. cedere diem. ff. de verbo. signi. tex. in. l. bouem. §. si sub conditione. ff. de ædil. edict. cum simili. Aduertendum tamē q; prædicta iura bene dicunt q; creditor non potest agere ante conditionem vel diem, sed non probant q; possit repelli per iudicem ex officio suo. vnde dico q; in expresso hoc tenet glo. or. in. l. vbi pactum C. de trāsa. in glo. mag. in medio. & ibi ad hoc notat & com. Bar. Bal. Pau. & commu. docto.

& reputat singu. Ange. tenet etiam glo. in. l. si vn. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. & ibi Bar. & commu. doct. confirmatur, quia nemo sine actione experitur & impeditur facultas agendi. tex. est in. l. si pupilli. §. videamus ff. de negotijs ges. tex. in. l. quotiens. §. item si temporali. ff. de admi. tuto. rursus etiam confirmatur ex illa glo. singulari in. §. i. Insti. de obli. vbi dicit, q; sententia lata super nulla vel inepta actione est ipso iure nulla: ergo iudex possit repellere ne iudicium reddatur nullum & illusorium. ex quibus etiam reprobo sententiam & conclu. Pau. & sequaciū in. l. q; si in diem. ff. de pe. hare. vbi tenet q; si creditor agat pendente cōditione potest debitor condemnari. vt soluat adueniente conditione: nam certē illa opinio est falsa per suprā dicta. & probat tex. in. l. nō quemadmodum. ff. de iudi. iuncta cōm. opi.

Vnum tamen est, q; si pendente iudicio extiterit conditio, bene poterit debitor condemnari: quia licet quando ius agendi superuenit actori ex noua causa post litem contestatam non firmet iudicium retro nullum, vt in. l. nō potest. ff. de iudi. & ibi Bar. & commu. docto. tamen quando ius agendi superuenit actori ex causa antecedente de præterito, vt in nostro casu quæ pendente iudicio verificatur, bene confirmatur iudicium & potest sequi condēnatio. ita pbat tex. not. in. l. q; si in diem. ff. de peti. hare. & ibi commu. opi. tex. in. l. si rem alienam. la. i. §. si. ff. de pigno. actio. & ibi Barto. & commu. doct. secus tamē si creditor agat ante diem certam, quia tunc parte non opponente, bene potest iudex debitorem condemnare in q; arti. resolutiue dico sic: q; si dies certa fuit positave adiecta ex intervallo post contractū iā perfectū, vt, q; primò contractus fuit celebratus purē & simpliciter: & postea ex intervallo fuit apposita dilatio vel factum, pactū de non petendo vsq; in talem diem certam, tunc si creditor agat ex contractu puro & simplici & reuocentus nullam exceptionem temporalem pati opponat iudex potest & debet debitore condemnare & statim soluat ante diem etiam si exactus processus iudici constet de illo pacto de non petendo. ita probat tex. in. §. appellatur. verfi. temporales. Insti. de exceptio. Si verò dies certa fuit apposita inter partes in ipsomet contractu vt quia debitor promisit creditori soluere rem vel pecuniam in talem diē, vel fuit appositum pactū in continenti de nō petendo vsq; in talem diem & creditor agit ante talem diem & debitor conuentus non opponat exceptionem temporalem potest & debet

bet iudex eum condemnare vt soluat, non statim sed adueniente die posita in ipso contractu vel pacto, si ex actis iudici de ea constat. cuius ratio subtilis est: quia ista dilatio inest obligationi à principio ad differendam solutionem, & censetur pars ipsius contractus & obligationis, vnde non debet iudex diuidere, sed put contractus sonat & fuit celebratus condemnare. ita probat tex. in. l. i. §. i. verfi. nam dies. ff. de edendo. cuius verba sunt. Nam dies solutionis sicuti summa pars est stipulationes, sed talis dies non dicitur inesse contractui quò ad impediendum iudicium, sententiã & condensationem exceptione non apposita, cum bene sit nata actio & obligatio, etiam ante diem, vt supra dictum est. & in effectu istam sent. & resolu. ponit in hoc articu. magistraliter Bar. in. l. cum q. ita. §. qui ita. fi. q. infra isto tit. vbi dicit, tex prædictus intelligis quid est dictum pactum inesse vel non inesse tu. qui nunq̄ intellexisti ante. & ibi tenet Ange. de Peru. dicens esse perpetuo mente tenendum. Imola. pe. col. verfic. vltimò inducitur. Pau. 2. col. nu. 4. Alexan. 2. col. nu. 7. Iaso. 7. col. nu. 12. idem Bar. no. in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. 7. col. nu. 20. Paul. ibi pe. col. nu. 13. reputans hoc esse singu. Iaso ibi pe. col. nu. 35. idem Bart. dicens hoc esse subtile in. l. lecta. ff. si cer. pe. pe. col. nu. 22. & ibi notab. Pau. de Cast. pe. col. verfi. tertius & vltim⁹ casus. Iaso ibi. 15. col. nu. 21. Idem Bar. in. l. exceptionem. C. de pba. 1. lect. nu. 4. & 2. lect. fi. q. & ibi no. & melius q̄ alibi Pau. 1. col. & 3. opp. Bal. in. l. in bonæ fidei. C. de pactis. in fi. nu. 5. idem Bal. in. l. ordinarij. C. de rei ven. 4. col. nu. 8. idem Bal. in auten. præsentē. C. de fide in. 2. col. nu. 4. idem Bal. in. l. præptorias. C. sen. ref. no. p. 3. col. nu. 19. idē Bal. in. c. de testib⁹. 2. col. nu. 3. extra de testib⁹. Areti. no. in. l. ita stipula. infra eo. ante pe. col. nu. 15. & ibi Fran. de Ripa. pe. fo. nu. 87. Imo. in. l. necessarijs. de acqui. hæ. re. vbi ex hoc. infert bonū verbū in practica in materia illius. l. Ange. de are. in. §. appellantur Insti. de excep. 18. col. nu. 37. Anto. in ca. exceptionē. de excep. 3. col. §. si. aduerte tñ. & ibi Abbas. 2. col. nu. 14. Imo. 3. col. Feli. 8. col. nu. 31. Anto. in. c. puenit. de emp. & ven. 2. col. nu. 7. Imo. nu. 12. pro qua sen. & con. facit bonus tex. in. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pe. & ibi Bal. & doct.

Si tamē talis exceptio dilatoria est apposita ante litem contest. bene impedit iudiciū & statim debet actor repelli ab instan. iudicij & in expensis condemnari & vltra hæc, si per reum conuentum fuerit petitū, duplicabuntur inducia. tex. est in §. hodie. Insti. de excep. & ibi cō-

mu. doct. tex. in. cap. 1. de plus peti. tex. in. l. 43. tit. 2. 3. par. non tamen debet duplicari totum tempus à tpe contractus sed à tēpore petitionis, & sic illud tm̄ q̄ superest duplicatur. ita Bar. argu. illius tex. in. l. aut damnū. §. si quis. ff. de penis. & tenent cōmu. moderni in. l. pecuniam. ff. si cer. pe. de quo tamē articulo & eius veritate. vide omnino Iaso in. §. sed hæc quidē. 1. col. in fi. nu. 5. Insti. de actio. Si verò debitum sit conditionale vel in diem incertam, & creditor petat ante conditionē, est dubium an duplicetur inducia: & certe hoc casu non reperitur de iure Ciuili aliqua pœna, & sic non duplicabuntur inducia, sed tm̄ absoluetur reus ab obseruatione iudicij, & actor condemnabitur in expensis. vt in. l. bouem. §. si sub conditione. ff. de ædil. edict. cum simi. item etiam ratione: quia hoc casu sumus incerti q̄ tempus debeat duplicari, cum temp⁹ in quo conditio debet adimpleri sit incertum. Et ex hoc fundamento cum ratione istam partem tenet Albe. post Guiller. in. l. pecuniam. ff. si cer. pe. sed de iure Canonico bene est decisum q̄ duplicetur inducia. tex. est in ca. 1. de plus peti. in fine: vnde cum de illo iure sit clarè decisum habebit etiam locum in foro ciuili. ita Bar. in dict. l. pecuniam. ff. si cer. pe. & ibi tenent moderni. Et si replices quid debeat duplicari, respondeo q̄ postq̄ venerit conditio, duplicabitur media tempus quod fuit inter petitionem & existentiam conditionis. Quarto & principaliter infero, q̄ per aduentū diei certè incurrit debitor in morā, cū antea nata sit actio & obligat. tex. est in. l. magnam. C. de cōmi. stipu. sed per aduentū conditionis vel diei incertę, non incurrit debitor moram neq; eius effect⁹ ne vno & eodem tempore causetur obligatio & contrahatur mora. argu. tex. in. l. quod dicimus. ff. de solu. tex. in. l. ratum. eo. tit. tex. in. l. promissor. ff. de consti. pe. tex. in. §. si. in l. de inuti. stipu.

26 Item adde q̄ si quis simpliciter promissit dare vel soluere calendis vel primo die mensis Ianuarij v̄ die Paschatis vel die S. Marię, vel die S. Ioannis vel alterius sancti, non expresso proximo vel vltiori, intelligitur de primo die, vel festo. tex. est in. l. eum qui calend. infra isto tit. & ibi glo. or. Bar. & com. doct. & idem est si talis cōtract⁹ vel pmissio cōtineat tacitā conditionē ex natura act⁹ vel rei & similiter diem, vt si quis pmittat partū nasciturū fruct⁹ vel qd. simile in calend. vel tali die: quia intelligit in calend. proximo vel die proximo post natiuitatem part⁹ vel fructuū: non verò ante. tex. est in. l. interdum. tex. in. l. neque emptio. ff. de contra-

emptio

emptio .tex.in.l.i. ff. de cond. & demonf. quod tamen limita & intellige nisi promiffio fieret eodem die, quia tunc non de illo fed de proximo intelligitur. tex. est in. l. cum qui calendis. verfi. plane. infra eo. & ibi commu. doct. itē ad de q̄ si quis promiffit foluere ante calendā vel annum intelligitur p̄mittere, dare in ipfis calendis, & fic vltimo die earum, quia intelligitur ante calendā finitas. text. est in. l. qui ante calendā. infra ifto tit. & ibi commu. doctores. item adde q̄ si quis promiffit dare pecuniā vel rem in dieb⁹ vel post aliquos dies intelligitur post duos dies, & si p̄mittit post aliquos annos intelligitur post duos annos. tex. est fing. in. l. inter illam. verfi. fi. ff. de verbo. figni. & ibi notat & commendat glo. or. Bar. & commu. doc. probat etiam tex. in. l. libertas quā. §. fin. ff. de manu. test. & ibi glo. Bar. & commu. docto. tenet etiam glo. or. Bar. Albe. Pau. Imola & moderni in dicta. l. eum qui calendis. infra ifto titulo. tenet etiam glo. in capi. pe. de cenfibus. & ibi commu. doct. glo. etiam or. in regula pluralis locutio de regu. iu. lib. 6. & ibi Dinus & cōmu. docto. confirmatur, quia femper pluralis locutio in qualibet difpofitione duorum numero est contenta. tex. est in dicta regula, pluralis locutio de regu. iu. lib. 6. tex. in. l. vbi numerus. ff. de testib⁹. item etiam adde q̄ si quis p̄mittit alteri dare aliquo tempore vel aliquādo q̄ tenetur dare quamprimum poterit post quam ab eo fuerit petitū. & idē est in vltimis voluntatibus, si hāres ifto modo fit grauatus tex. est fingularis & vnicus in. l. rogo. ff. quando dies legati cedat. quem ibi ad hoc reputat fingularem Bar. Albe. & alij docto. antiqui. Si militer etiam adde q̄ si in cōtractu vel vltima voluntate promiffisset, vel legauit alteri centum in tribus terminis intelligitur in tribus annis & quolibet anno foluatur tertia pars. ita probat tex. in. l. tertia. verfi. fi. ff. de annuis legatis. & ibi ad hoc exprefse notat & commēdat Bar. & alij doct. Alexa. in. l. stipulatio ifta habere licere. §. fi. infra ifto tit. Roma. in. l. qui bona fide. §. fi. ff. de dāno infe. vbi reputat fing. & ibi Alexan. & alij doct. Felinus in ca. ple runq; . de fcriptis.

27 Dubium tamen est notabile in materia si p̄missio est facta sub aliquo tempore quod potest intelligi in principio vel in medio vel in fine de quo intelligatur. & certē est notabilis & quotidianus articulus in quo magiftraliter & refolutiuē dico q̄ aliquando & primò tempus adiicitur demonstrationis causa cum celeritate, vt si quis promittat dare rem vel pecuniā

hodie, tunc statim potest peti non tranfacto, nec finito illo die. tex. est fing. & vnicus in. l. liber homo. la. 2. §. decem. el. 1. infra ifto tit. & ad hoc reputat vnicum Dinus, Raine. Alb. Ange. Pau. Imola & commu. doct. cuius ratio est: quia cum exprefse promiffit ifto die praefente dare vel foluere, non est intētio fua differre folutionem vt tota dies pertranfeat, fed celeriter & in continenti velle foluere, confirmatur, quia tale tempus non cenfetur adiectum in vtilitatem debitoris, fed ipsius creditoris: quia aliās longius tempus exprimeretur. Aliquādo & fecundò temp⁹ apponitur causa dilationis, vt si quis promittat dare hoc anno vel mense, & tunc in fine temporis est faciēda folutio. text. est notab. in. l. qui hoc anno. infra ifto tit. & ad hoc notat & commendat ibi Bar. & cōmu. doct. text. in. l. eum qui certarum. eo. tit. tex. in §. qui hoc anno. Infti. de inuti. ftipula. cuius ratio est: quia in dubio tempus adiectum folutioni femper cenfetur appofitum in fauorem debitoris & non creditoris, vt in. l. ftipulatio ifta. §. inter certam. infra ifto tit. tex. in. l. eum qui. ff. de annuis lega. text. in. l. quod in diem. ff. de folu. tex. in. l. quod quis. ff. de actio. & obli. tex. in. l. cum tempus. de regu. iu. Aliquando & tertio, tempus apponitur gratia dilationis per verba denotantia perfectio nem temporis vt si quis promittat Titio pecuniā vel rem post annum vel aliud certum tempus, vel cū perueniat ad certam aetatem, quia tunc nō debetur nisi in fine temporis vel etatis. tex. est in. l. non putabam. ff. de condi. & demonf. tex. in. l. si cui legetur. ff. de lega. 1. text. in. l. ex his. C. quando dies lega. ce. & vtrobiq; cōmu. doct. Aliquando & quartò tempus apponitur gratia dilationis, fed verba diriguntur ad credito rem: vt si quis promittat Titio pecuniā vel rem quam poffit petere infra annum vel mensem: & tunc in principio anni vel mensis pōt petere. ita probat tex. in. l. si ita fuerit libertas ff. de manu. testa. per quem ita tenet Bar. in dicta. l. qui hoc anno. infra ifto titulo. l. col. & ibi commu. docto. Aliquando & quinto, temp⁹ apponitur causa multiplicandae praestationis vt si quis promittat alteri annuam praestationem, & fic certam pecuniā quantitatem quolibet anno. Et cercē ifte articulus est difficilis & in eo sunt diuerse opinioniones: fed refolutiuē ifta vera & communis opinio, q̄ modò loquamur in contractibus, modò in vltimis voluntatibus, femper debetur & potest peti in principio cuiuslibet anni. tex. est in. l. in fingulos. §. si. illud. de annuis. lega. tex. in. l. nec femel. ff. quando

quando dies lega. ce. tex. in. l. si seruus commu-
nis meus & castrensis peculij. §. si. de stipu. ser.
text. in. l. l. C. quando dies lega. ce. & ista opi-
nio est tenenda in iudicando & consulendo,
secundum doct. in dictis locis. ¶ Aliquando,
& sexto, tempus apponitur in contractu vel
obligatione, respectu alicuius causæ vel neces-
sitatis, vt si quis promittat alteri vel leget quo
libet anno pro disciplina habitatione vel alia
simili causa, & hoc casu non debetur incerto
tempore determinato, sed illo tempore quo
inest & durat illa necessitas & causa. text. est
notabilis & expref. in. l. nec semel. §. si in habi-
tatione. ff. quando dies lega. ce. & ibi comu.
doct. & in effectu istam doctrinam & resolu-
tionem ponit Bar. in dicta. l. qui in hoc anno.
infra isto tit. & ibi Pau. Imo. Alexand. Iaso &
commu. doct. Bal. in. l. l. C. quando dies lega.
ce. & ibi Sali. & commu. doct. Ioan. de imol. in
l. si cui legetur. ff. de lega. 1. & ibi moderni. Fa-
ber. Ange. & commu. doct. in. §. at si ita stipu-
leris. Insti. de verbo. obli. idem Faber, Ange. &
comm. doct. in. §. qui hoc anno. Insti. de inuti.
stipu.

8 ¶ Quidam est contractus, promissio vel obli-
gatio conditionalis vt si quis promittat alteri
centū vel rem, si naus veniat ex Asia vel aliud
quid contigerit quo casu pendente conditio-
ne, nulla oritur actio nec obligatio, sed substā-
tia contractus, virtus & effectus eius est in pē-
denti donec impleatur conditio. text. est capi-
talis & expressus in. l. cedere diem. ff. de verb.
signi. tex. in. l. bouem. §. sub conditione. ff. de
edict. adi. tex. in. l. grege. §. si. ff. de pigno. tex.
in. l. is cui. ff. de actio. & obli. tex. in. l. id quod.
ff. de consti. pecu. tex. in. l. fideiussor obligari.
§. stipulatione. ff. de fideiu. tex. in. l. subcondi-
tione. ff. de solu. tex. in. l. quod in diē. ff. de ac-
cepti. tex. in. l. proinde. ff. si certum peti. tex.
in. §. sub conditione. Insti. de verbo. obli. & v-
trobique communiter doct. & idem disponit. l.
2. titu. 11. §. par. Quod extendit vt habeat locū
nedum in conditione expressa, verū etiam
in tacita, vt si quis promittat fructū ex aliquo
fundo vel partem ex ancilla vel animali, quia
debet intelligi, si nascatur, vel si mulier, vel al-
ter pro ea promittit dotem, subintelligitur cō-
ditio, si nuptiæ sequantur non aliās & antē nō
est nata aliqua actio vel obligatio. ita probat
tex. in. l. interdum. infra isto titu. & ibi comu.
doct. tex. in. l. stipulantem. §. sacram. versi. pro
quo infra eo. tex. in. l. 1. versic. si. ff. de condi. &
demonst. tex. in. l. nec emptio. in prin. ff. con-
tra. emptio. tex. in. l. stipulationē. ff. de iure do-

ti. & vtroque communiter doctores. & in
expresso per illa iura ita tenet glo. singularis
& vnica in. l. item, quia. §. primo. in verbo ma-
lè petitur. in fine. ff. de pactis. quam ibi repu-
tat singularem & vnica Albe. in fine. nu. 4.
& dicit notabiliter Bar. & reputat singulariter
Baldus, Ange. fina. colum. Paul. de Castro. 2.
colum. nume. quarto & quinto. Alexander
prima colum. nu. 3. Iaso. penultima colum. nu.
21. notat etiam & commendat Bar. in. l. ita sti-
pulus. infra eo. antepenultima colum. in
principio. nu. 49. illam etiam glossam dicit sin-
gu. Bald. in ca. significasti. extra de electione. 1.
col. nu. 2. & in. l. ex cautione. C. de non nume-
rata pecu. 4. col. 8. q. in prin. idem Bal. in. l. vna
C. de cadu. nu. 14. illam etiam reputat singul.
Ioannes de imola. in. l. condiciones. extrinsec-
cus. in principio. ff. de condi. & demonst. simi-
lis tamen glo. est in. l. secunda. §. creditum. ff.
si certum petatur. in verbo post nuptias. &
& ibi no. Ange. in prin. & Iaso 2. col. nu. 4. Ex
quibus colligitur & infertur qd talis debitor
sub conditione, imò etiam in diem non dicitur
proprie debitor, quia ille proprie & vere
dicitur debitor à quo statim debitū exigi po-
test. tex. est in. l. debitor. ff. de verbo. signi. cuius
verba sunt. Debitor intelligit à quo inuito exigi
pecunia pot. Ex quo infertur qd si testator
legat alteri quod Titus debet intelligitur le-
gare debitum purum non verò conditionale
vel in diē. tex. in. l. si ita scripisset. ff. de lega. 2.
& ibi glo. or. Bar. Albe. Bal. Pau. Imola & com-
muniter doct. tenet etiam Bar. in. l. qui Romæ
§. duo fratres. 6. col. 4. quæstione & super. eos.
communiter doctores. infra isto titulo.
Item etiam qd si creditor cessit alteri per cōtra-
ctum iura sibi cōpetentia contra alium quod
in tali cessione vel contractu, non veniunt de-
bita sub conditione vel in diem: sed tantum
debitum purum. ita expressè notat Bal. in di-
cta. l. si ita scripisset. ff. de lega. secundo. & ibi
Ioann. de Imola. item infertur ratio deciden-
di ad tex. in. l. qui Romæ. §. duo fratres. infra
isto titulo. vbi habetur quod si pater instituit
duos filios & eos inuicem grauat, vt qui pri-
us decedat sine liberis restituat alteri, & postea
diuidunt hæreditatem, & promittunt non
venire contra, si contingat quod vnus eorum
prius decedat sine liberis, potest licitè super-
stes petere eius partem virtute fidei commis-
si, non obstante prædicta diuisione, nec di-
citur venire contra eam: nam certè ratio illa
manifestè & clarè colligitur ex superioribus
quia in tali remissione non comprehenditur
ius futu-

ius futurum sed tantum præfens, quod tamē intelligo præterquam si nullum aliud esset fideicommissum vel debitum in quo posset verificari remissio, vt infra proximè dicam. imò q̄ magis est extendendo prædicta dico, quòd si testator legat quod sibi debetur, & illud promittit intantum videtur legare vel promittere debitum purū & non conditionale, vel in diē. vt procedat etiam si tempore mortis iam cesserit & venerit dies. *tex. est in l. si ita legatum. ff. de auro & argen. lega. vbi si testator legat vestes suas, equos, vel alias res intelligitur legare illas tantum quæ erant suæ tempore conditi testamenti, non verò eas quæ reperiuntur suæ tempore mortis. limita tamen & intellige superiora quando creditori competere cōtra debitorem iura vel debita pura & liquida de præfenti & similiter conditionalia vel in diem: secus tñ est si tñ cōpetere iura vel debita conditionalia vel in diem, quia ad ea debet referri dispositio vel liberatio contractus vel vltimæ voluntatis. ita probat *tex. in l. fundus qui locatus. ff. de fundo instr. vbi si testator legat fundum locatum quod ibi est, non venit in tali legato instrumentum coloni, sed tantum domini: sed si non erat ibi aliquod instrumentum domini solum coloni, illud venit in legato & debetur. & ibi notant & commendant docto. antiqui. probat etiam *tex. in l. cum illud. §. i. ff. quando dies legati. cc. tex. in l. quotiens. ff. de rebus dubi. text. in l. pater filium. la. 3. tex. in l. 2. ff. de libe. & posth. tex. in l. si tam angustii. de serui. rust. præd. tex. in l. si quando. ff. de lega. 1. tex. in l. quotiens in stipulationibus infra isto tit. & vtrobiq; commu. doct. & in terminis istam sententiam & conclu. tenet Bart. licet ista iura expressa & notanda non alleget in l. cum stipulamur. infra isto tit. & ibi alij docto. præcipue Iaso. 2. nu. 3. Bal. Pau. & alij doct. in l. si ita scripsisset. ff. de lega. 2. Alex. in l. si ita stipulat⁹ fuero. 1. infra isto tit. & ibi Iaso. 2. col. nu. 4. idē Iaso qui bene loquitur in l. qui Romæ. §. duo fratres. infra isto tit. 26. col. nu. 100. Felinus in cap. 1. ff. de rescriptis. 5. col. nu. 8. ex qua sententia & concl. sic bene fundata. confirmatur illa glo. singu. in l. pediculis. §. item cum quæreretur. ff. de auro & argen. lega. in glo. si. vbi tenet q̄ licet in legato generali rerū quas testator habet in domo vel aliq̄ loco nō niant neq; cōprehendant res venales quæ venditioni sunt paratæ, tamen si nullæ alię res ibi reperiuntur illæ veniunt & continentur in legato. item etiam confirmatur ille casus singularis & vnicus in l. si is cui. §. Flavius. ff. de so-***

In vbi probatur quòd licet eo casu quo testator mandat in suo testamento q̄ solvatur debita sua per contractum inter viuos & mandatum factum alicui debitor iubet debita solui non debeant solui debita conditionalia vel in diem vel debita præscripta, vel debita aliis de iure non exigibilia, sed tantum ea quæ debentur ciuilitur vel naturaliter sine exceptionis obflaculo, quem ad hoc notat & commendat ibi Bar. & commu. doct. idem Bar. in l. quib⁹ diebus. §. dominus. ff. de condi. & demonst. idem Bar. in l. legauit. ff. de libe. lega. & reputat vnicum Bal. in. ca. quinta vallis de iure iurā. si. col. tamen si talis testator vel disponens non haberet alios creditores, bene intelligeretur sensisse de eis vt soluantur talia debita conditionalia, vt in diem. & in terminis ita singulariter tenet Bal. in l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condi. & demōf. Iaso in l. qui Romæ. §. duo fratres infra eo. 27. col. nu. 102. Feli. in cap. 1. de rescriptis. 5. col. nu. 8. Ex quibus potest decidi illud pulchrū dubium quod vertitur inter aliquos docto. si testator legat vxori vel alteri vestes suas vel seruos suos vel equos vel triticum, vel quid simile, & illæ res postea consumuntur & aliæ factæ de nouo vel acquisitæ, an legatū vel dispositio extendatur ad eas, & videtur quòd non per supra dicta, quia nunquam legatum vel contractus extenditur ad futura, quia tractatur de maximo præiudicio: sed teneo contrarium, imò quòd tales res de nouo factæ vel acquisitæ debeantur & veniant in legato, quia subrogantur loco primarū rerum. nec obstat iura superiora: quia debent intelligi quando priores res superessent, tunc non extenditur legatum ad alias de nouo quæ sitas: secus verò quando essent consumptæ, quia debentur alię de nouo quæ sitæ per surrogationem ex tacita volūtate defuncti. arg. *tex. in l. si. §. si. ff. de libe. lega. & tenet Bar. & commu. doct. in l. si ita legatum. ff. de auro & argen. lega. idem Barto. in l. si seruus. §. qui quinque. ff. de lega. 1. & ibi Bal. Ange. Pau. imola & communiter doct. tenet etiam Pau. in l. filia suæ. §. Titia. ff. de condi. & demonst. & ibi Sucinus qui reputat hoc esse notabile*

29 Aduertendum tamen quòd pendente conditione, licet nō sit nata actio vel obligatio, nec dicatur quis verè debitor tamen bene est quædam spes à iure appbata, quæ inducit aliquos notabiles effectus. ¶ Primus effect⁹, quia inducit transmissionem ad hæredes. *tex. est in §. conditionali. In fl. de verbo. obli. & infra lati⁹ dicam. Secundus*, quia si interim fiat traditio trans-

transfertur dominiū. *tex. est in l. sub conditio. ff. de solu. & ibi notat Bar. & cōmu. doct. text. in l. dotis fructus. §. si. cum sequenti. ff. de iure dot. & dixi in repetitione. l. i. ff. de acqui. poss. in materia dominiij.* ¶ **Tertius effectus est, quia præter istam spem tenetur debitor præstare cautionem de soluendo adueniente conditione si efficitur suspectus post debitum contractum. *tex. in l. in omnib. ff. de iudi. de quo ibi per doct.* Quartus effectus ex hoc videtur resultare quod si quis vendat rem de genere, sub conditione, an possit proximior consanguineus eam retrahere saltem præstando cautionem de soluendo adueniente conditione: & videtur quod sic & quod nouem dies qui dantur ad retrahendum currant à tempore ipsius contractus. Primò, per l. 62. in ll. Tauri. vbi habetur, quod quando venditur res habita fide de precio, proximior consanguineus potest & debet retrahere infra nouem dies à tempore contractus præstita cautione vel satisfatione de soluendo precio in termino quo emptor tenebatur soluere. Secundo, quia emptores sub conditione dicuntur creditores, vt in l. is cui. ff. de actio. & obli. *tex. in l. creditores. ff. de verbo. signi.* Tertio, quia si postea purificetur conditio, retrotrahitur ad tempus ipsius contractus & per cōsequens retrotrahitur omnis effectus ipsius contractus: ergo iam postea non poterit retrotrahere, quia in consequentia fictionis est transactum tempus nouem dierum datum ad retrahendum. Quarto, facit no. decisio Cuma. in l. si stipulatus fuerim. §. i. infra isto titu. vbi dicit quod si cauetur statuto quod si quis vendat rem immobilem, ille qui præ tendit habere aliquod ius in ea cōpareat in certum tempus aliàs postea non audiatur quod creditor condicionalis cui sub conditioe illa res debetur, tenetur comparere infra illud tempus, aliàs repellitur & sequitur ibi Iaso. 2. col. nu. 3. sed ego teneo contrarium, imò quod tunc non tenetur nec possit retrahere, nec tempus nouem dierum currat, nisi demum à tpe purificatæ conditionis: quia antè non est contractus neque obligatio, licet ex eo aliquod ius in spe causetur, & per hoc facit regula *tex. in l. cum notissimi. §. illud de præf. 30. vel. 40. anno. tex. in l. i. in fi. de ana. excep. item nulla lex regia loquitur in hoc casu, sed tamen loquitur in contractu vendi. puro & perfecto statim soluto precio vel habita fide de eo, quod intelligo isto modo, quia si non est facta traditio non competit ius retrahendi nec currit tempus datum ad retrahendum. Si verò est facta tunc si facta post aduentum conditionis ab illo tpe cur***

rit tēpus retrahendi: si verò est facta pendente conditione, tunc videtur quod statim currat tps retrahendi cū trāseat dominiū, sed adhuc isto casu teneo quod non currit nisi verificata conditio ne: quia licet antè sit dñs, non est virtute contractus vendi. sed titulo pro suo causato ex traditione: & postea cōfirmatur ex tit. præambulo venditionis: ideo tunc habet locum retractus & currit tps eius. itē adde quod si talis conditio apposita in cōtractu deficiat, an nullat omnino ipse contractus acti à principio non esset celebratus *tex. est in l. pecu. §. l. perinde. ff. si cer. pe. cuius vba sunt.* Perinde em est acti nulla stipulatio interuenisset. & ibi ad hoc no. Paul. de Cast. 2. col. nu. 3. Sucinus. 2. col. 6. no. Alexand. 2. col. vel no. Iaso. 2. §. no. Phi. Deci. 1. col. 2. no. *tex. in l. necessario. in prin. ff. de peri. & co. rei ven. ibi quod si sub conditioe res venierit, si quidē defecit conditio nulla est emptio, sicuti nec stipulatio. tex. in l. decem. §. stipulatus. infra isto titulo. tex. in l. si decem. ff. de solu. in fine.*

30 ¶ **Item etiam per contrarium, si conditio adimpleatur & verificetur, valet & tenet contractus & dispositio ac si fuisset purè celebratus, & habet omnes effectus quos haberet pmissio vel obligatio pura & liquida. *tex. est iuncta glo. or. in l. si. §. Titii. ff. de vulg. & pu. & ibi Bal. Ange. Areti. Alex. & Iaso. tex. in l. si te solū. ff. de hære. in sti. tex. in l. si pupil. ff. de cōdi. in sti. tex. in l. sed & si de sua. §. si. ff. de acqui. hære. tex. in l. si à reo. §. sub diuersis. ff. de fide iu. tex. in l. si. §. si. infra isto tit. & vtrobique cōmu. doct.* Ex quibus inferuntur aliqui notabiles effectus. quos ponit Ange. & moderni in dicta. l. fina. §. Titius. ff. de vulg. & pupi. inter quos iste est maximus, quod purificata conditioe, mandabitur contractus executioni, sicut si esset purè celebratus, vt dixi & probaui in l. 63. in ll. Tauri, ad quam te remitto.**

Aduertendum tamen quòd ita demum conditio purificata operatur omnes effectus quos operatur actus vel contractus purè celebratus quando illa conditio reperitur probata & verificata in iudicio & processu antequam ius vel actio competens actori deducatur in iudicio. ita probat *tex. singu. in l. hoc iure infra isto titu. quem ad hoc reputat singu. Bald. in l. cum testamento. C. de testa. manu. Iaso in prædicta l. hoc iure quam legit. cum. l. in illa stipulatione. 4. col. probat etiam *tex. in l. ita stipulatus. versic. i. infra eo.* Sed licet istud sit de rigore iuris, tamen ex æquitate que præualet, teneo firmiter quod sufficeret verificatio & liquidatio postea facta in processu. argumento *textus in l.**

non po

non potest videri. ff. de iudi. & in l. non quem admodum. eo. tit. & in l. si rem alienam. §. si. ff. de pigno. actio. & in l. fin autē. §. i. ff. de rei ven. Item adde q̄ in tantum purificata conditione valet & tenet cōtractus vt ad implementū eius retrotrahatur ad tempus ipsius cōtractus & dispositionis. tex. est bene notādus in l. potior. versi. si. ff. qui potio. in pigno. habe. cuius verba sunt. Cum enim semel conditio extitit perinde habetur ac si illo tempore quo stipulatio interposita est sine conditione facta esset. & ibi notat glo. or. Odofre. Bar. Bal. Ange. Sali. & Fulgo. tex. in l. qui balneum. versi. fin. eo. tit. tex. in l. necessario. versi. quod si pendente. ff. de peri. & cōmo. rei ven. tex. in l. nec emptio. ff. de contra. emptio. tex. in l. si quis vxor. §. si. ff. de furtis. tex. in l. sub conditione. ff. de solu. ex qua regula & doctrina infeto aliquos notabiles effectus. Primus est quod habitas vel capacitas creditoris consideratur tempore cōtractus, non vero tempore existentis conditionis. tex. est in l. filius fa. infra isto tit. tex. in l. si filius sub conditione. ff. de regu. iu. tex. in l. senatus. §. fina. de dona. cau. mortis

Secundus effectus est q̄ si promisit pecuniam vel rem sub conditione alicui & obligauit bona sua & postea contraxit cum alio pure & simpliciter, & ei obligauit similiter bona sua, & postea verificetur conditio & an boni creditores concurrant, praefertur primus creditor conditionalis. tex. est in l. potior. versi. videamus. ff. qui potio. in pigno. habe. & ibi glo. or. Bar. & commu. doct. & per illum tex. tenet late & notab. Antonius Negufancius in tracta. de pigno. in par. 5. versi. 6. & idem disponit lex 32 tit. 13. par. ¶ Tercius effectus est, q̄ licet pendente conditione non debet solui Gabella ex cōtractu conditionali, sed post q̄ fuerit purificata. vt probat tex. in l. 2. C. de eunuchis. & ibi Bal. & commu. doct. tex. in l. ea quidem. C. si manci. ita fue. vt manu. tex. in l. 1. §. hęc autem verba. ff. q̄ quisq; iuris. tamen verificata cōditione bene debetur Gabella, & pertinebit primo conductori illius loci & temporis vbi cōtractus fuit celebratus, non vero cōductori loci & temporis, in quo fuit impleta conditio. argu. tex. in l. potior. ff. qui po. in pigno. habe. & in expresso ita Bar. in l. cum Titio. ff. ad l. Fal. 2. col. & ibi Pau. & commu. docto. Bal. in l. diuortio. ff. solu. matr. si. col. & ibi Pau. & alij docto. idem Bal. in l. si. ff. de iuri. omni. iudi. Roma. in l. si stichum. §. stipulatio. infra eo. Ioan. de firmo. in tracta. Gabellarum. 6. par. 1. q. in 1. volumine. Limita tamen & intellige superio

rem concl. que habet quod conditio posita in cōtractu, retrotrahitur ad tempus cōtractus vt procedat & habeat locum in conditione casuali: secus tamen est in conditione potestatiua posita in facultate creditoris: quia illa non retrotrahitur & cessabit effectus superiores. tex. est in l. potior. ff. qui potio. in pigno. habe. tex. in l. si debitori. la. 1. §. si filius. ff. de fide iu. tex. in l. qui pecuniam. ff. si cer. pe. tex. in l. quidam cum filium. §. si. infra isto tit. cuius ratio est, quia fictio semper fundatur in æquitate, vt in l. sciendum. cum simili. ff. ex quibus cau. mai. sed quando est cōditio casualis non est in potestate creditoris eam implere: sed pendet a facto Dei casu vel natura, sed quando est conditio potestatiua in sua potestate est quando velit eam implere: vnde merito non retrotrahitur cum eis, sit imputandum & cesset æquitas fictionis. ita Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfua. 4. col. nu. 46. & ibi Iaso. 42. col. nu. 307. idem Iaso in l. si filius. infra isto tit. 1. col. idem Iaso in l. si decem. eo. tit. pe. col. idem Iaso in l. quidam cum filium. §. si. eo. tit. ¶ Secundo & principaliter limita superiorem concl. qua habet q̄ conditio posita in cōtractu retrotrahitur vt procedat quando conditio ponitur in cōtractu simpliciter: secus vero si ponatur in cōtractu annuo & multiplicabili, vt si quis promittat Titio aliquam pecuniam quantitatem, quolibet anno sub aliqua conditione etiam casuali: quia ea verificata & impleta, ex tunc incipiet annuatim deberi, non vero ante & retro a tempore cōtractus: quia hoc casu cessat æquitas fictionis & maxime grauaretur promissor, si teneretur soluere pro toto tempore preterito ante conditionis existentiam. tex. est in l. in iure. in l. huiusmodi. la. 2. infra isto tit. & ibi summe notat & commendat Pau. & commu. doct. precipue Iaso. ¶ Tercio & principaliter limita & intellige vt procedat & habeat locum quando tempore existentie conditionis reperiuntur extrema habilia: secus vero si aliquod extremum reperiatur in habile, vel ex parte personæ vel ex parte rei, quæ ducitur in cōtractu: quia tunc non retrotrahitur, quia in materia fictionis istud est principale & substantiale requisitum, q̄ omnis fictio translatiua de tempore ad tempus requirit duo extrema habilia scilicet tempus ad quod extenditur & tempus a quo incipit. De primo, q̄ requiratur extremum habile ad quod probat tex. iur. eta. g. in l. donationes quas parietes in fine. C. de dona. inter vi. & vx. vbi habetur q̄ donatio inter virum & vxorem confirmatur morte & retrotrahitur

trahitur ad tempus factæ donationis, sed dicit glo. or. ibi in verbo referatur, q̄ debet intelligi quò ad fructus & part⁹ medij tēporis nō quò ad dominium ex eo q̄ constant matrimonio, non potuit transferri ex illo tit. in habili donationis. tex. est in l. 2. C. de inoffi. dona. & ibi. g. no. in verbo familiæ herfc. & ibi cōmu. docto. tex. in. l. 1. §. si pater filio. ff. de vsuca. pro donato. iuncta glo. fi. vbi si pater donauit filio rem alienam bona fide post mortem patris. confirmatur illa conditio vt valeat ex nunc, non verò retrahitur vt valeat ex tunc, quò ad dominium vel vsucapionem. tenet etiam glo. or. in. l. talis scriptura. §. fi. in glo. fi. ff. de lega. 1. & ista est magis cōmu. opi. doct. licet contrariū teneat glo. in. l. sequens quæstio. ff. de lega. 2. in. g. 1. in fi. alia. in. l. sub conditione. ff. de solu. in. glo. 1. in fine. **Ex quo** deducitur & infertur, q̄ sicut lex non potest fingere super impossibili de facto vel natura, ita nec sub impossibili de iure: quia aliàs ius sibi ipsi repugnaret, fingendo valere illud quod improbat & anulat. quod est singulare in materia fictionū: secundū Pau. in dict. l. talis scriptura. fi. col. de lega. 1. & ibi Iaso antepenul. col. nu. 26. & secundum Bal. in. l. fi. C. de vsuca. pro dona. 2. col. & eundem in. l. siue possidetis. C. de proba. 2. col. eundem in. ca. cum consuetudinis. de consuetu. 1. col. nu. 4. & in cap. innotuit. de electione. 2. col. pro qua subtili conc. facit. tex. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. posse. secundū communem intellectum. Secundò facit tex. iuncta. gl. fi. in. l. Gall. §. si eius. ff. de libe. & posth. vbi. l. non fingit retro aliquem fuisse natum tēpore, quo erat in ventre, cum illud extremum sit in habile & impossibile. & ibi no. Bar. & cō. doc. Tertiò facit tex. in. l. obseruare. §. fi. de offi. procon. & lega. vbi si proconsul anteq̄ ingressus sit prouinciam delegauit alteri iurisdictionem talis delegatio non valet, quia delegans anteq̄ ingressus sit prouinciam nullam habet iurisdictionem, ergo alij eam demā dare non potest, & si postea q̄ ingressus sit prouinciam, confirmavit dictam delegationem, delegatus acquirat iurisdictionem de nouo vt ex nunc, non tñ retrahitur ad tempus factæ delegationis & ad hoc notat & cōmendat ibi Bal. Albe. & cōmu. doct. De secundo, q̄ requiratur extremū habile à quo probat tex. notabilis & express⁹ in. l. quotiens. ff. de noua. vbi habetur q̄ si res sub conditione debita, sit precepta tempore existentis conditionis, ex tali contractu non oritur aliqua actio nec obligatio, nec retrahitur adimplementum conditionis, quia defi-

cit extremum à quo: & ad hoc notat & commenten. Bar. ibi dicens esse perpetuò mente tenendum Ange. Pau. Imola. & commu. docto. tex. in. l. necessario. versi. sane. el. 1. ff. de peri. & cōmo. rei ven. & ibi notat Bar. & commu. docto. tex. in. l. eum qui. §. fi. infra illo tit. & ibi etiam cōm. doct. tex. in. l. cū heredes. §. 1. ff. de acqui. posse. & ibi Bar. & cōm. doc. tex. in. l. huic scripturæ. ff. ad legē aqui. & ibi Bar. in. l. eius qui. ff. de testa. & ibi etiam Bar. & doct. ¶ Ex quibus infero, q̄ licet eo casu quo quis fecit actum nomine aliter sine mādato possit ille alter ratificare, & illa ratificatio trahatur retro ad tēp⁹ actus celebrati. vt in. l. ex hoc iure. versi. 1. ff. de regu. iuris. & in. l. 1. versi. si ratum. ff. quod iusu & in. l. vero procuratori. §. fi. de solu. & in. l. licet. ff. de iudi. & in. l. fi. C. ad Mace. & in cap. de sen. ex com. lib. 6. & in. ca. ratihabitio. de regu. iu. in. 6. tamē illa ratihabitio debet fieri infra tempus in quo ille actus debuit geri ex legis dispositione. tex. est singu. in. l. bonorum. ff. rem ratam haberi, vbi habetur q̄ si qs agnouit bonorum possessionem nomine alterius. ille alter debet ratificare infra tempus legitimum à iure statutum ad agnoscendam bonorum possessionem. & hoc notat & commēdat ibi Bar. dicens q̄ deberet scribi literis aureis. Albe. Ange. Pau. & commu. doct. & dicit Pau. q̄ est melior tex. de iure in sua materia. illum etiam ad hoc no. & com. Bar. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. 3. col. & 3. oppo. & ibi cōmu. doct. præcipuè Iaso nu. 145. Bal. in. l. obseruare. §. fi. ff. de offi. procon. & lega. Alexā. in. l. 1. C. qui admitti. 4. col. nu. 15. & ibi moderni. Phi. Deci. in regula semper qui non prohibet de regu. iu. glo. or. in cap. ratihabitio. de regu. iu. in. 6. & ibi Dinus & com. doct. glo. in. c. quā sit de electio. eo. lib. ex quo tex. & eius regula & doctrina infero aliqua notāda. Primò, q̄ si quis appellauit pro condemnato infra decem dies datur ad appellandum q̄ postea condemnatus tenetur ratificare infra eodē decem dies & in specie. ita probat tex. in. l. 1. ff. de appella. & ibi notat Dinus, Bar. & commu. docto. glo. or. in cap. non solent. 2. q. 6. & ibi com. doct. Secundò, q̄ si int in terminis regni. quis velit retrahere nomine alteri⁹ rem generis sui venditam talis consanguineus nomine actus fuit gestus debet ratificare infra nouem dies datos ad retrahendum: sed licet hoc sit verisimum de iure tamen non videtur posse verificari in nostro regno cum principalis consanguineus qui vult retrahere, teneatur iurare q̄ illam rem vult sibi habere, & tale iuramētum sit

fit personale quod alius pro eo non potest facere, ideò non deberet admitti alius sine mandato ad retrahendum pro eo. ¶ Tertiò, infero qd si quis nomine alterius se constituit possidere quo casu secuta ratihabitione quæritur sibi possessio. vt in. l. communis seruus. §. si. de acqui. posse. tamen requiritur qd fiat illa ratihabitione tempore quo ille qui se constituit possideat, aliàs non: ita no. Alexan. in. l. q. meo. ff. de acqui. posse. Anto. Abb. & alij doctores in cap. cum venisset. de re sti. spolia.

31 Item quæro, an aduentus conditionis constituat debitorem in mora, sicut aduentus diei, in quo breuiter dico qd videtur absurdum & iniquum qd in eodem instanti quo quis incipit obligari, incurrat moram. argu. tex. in. l. q. dicimus & in. l. ratum. ff. de solu. & in. l. pmissor. de consti. pe. & in. §. si. In sti. de inut. l. tipu. Secundo: quia non magis debet operari promissio vel obligatio conditionalis, verificata conditione quam ipsa promissio pura & simplex, imò æquiparantur. vt in. l. si. §. Titius. ff. de vulga. & pup. cum simi. Sed promissio vel obligatio pura nõ constituit debitorem in mora sine interpellatione: ergo nec conditionalis etiam impleta conditione. & in terminis ita tenet Bar. in. l. ita stipulatus. infra eo. 16. col. nu. 45. idem Bart. in. l. quotiens in diem. 1. q. infra eo. & ibi Pau. Imo. Alexan. & Iaso qui dicunt hanc esse commu. opinionem. vbi melius quã alibi. vide Iaso. Cinus in. l. minorum. C. in quibus cau. resc. in integrum non sit nece. 3. col. 6. q. Bal. in. l. q. te mihi. ff. si cer. pe. 2. col. 1. q. prin. idem Bal. in. l. si post tres. 1. lect. 4. col. ff. si quis cau. Iaso in. l. si ex legati causa. infra isto titul.

32 Item etiam in nostra materia quæro, quid si contractus contineat conditionem & diem, an sufficiat conditionem existere, vel requiratur implementum vtriusq; & certè iste articul⁹ est valde subtilis & dubius in quo procedam per veras & resolutiuas conclusiones. Prima conclusio. qd qñ contractus continet conditionem & diem, & talis disponitur & adiicitur dispositio ni & substantiæ obligationis, vt si quis pmitat alteri centum soluenda infra annum, si nauis ex Asia venerit, tunc non sufficit conditio nem existere, sed etiam requiritur qd labatur annus. ita probat tex. notabilis in. l. si ita legatum sit Titio. de con. & de. vbi dicit tex. qd si testator legauit Titio decem post decem annos, sub conditione si fatis ab hærede non exegerit: quia Titius decessit infra illos decem annos transmittit illud legatum ad hæredes. & dicit ibi glo. or. qd hæredes legatarij non possunt pe

tere prædictum legatum, si post lapsum decem annorum & per illum text. istam conclusionem tenet ibi Bar. Albe. Paulus & communiter doctores. Probat etiam tex. in. l. cum tale. §. Meuiæ. eodem. titu. & ibi notat Bald. & alij docto. pro qua sententia & cõclusionem est hodie notabilis lex par. l. 17. in princi. tit. 11. 5. par. Quam conclusio. extende, vt procedat tam in conditione expressa quã tacita, vt si contractus vel promissio contineat conditionem tacitam ex natura, vel qualitate rei, & similiter diem, quia promissit quis partum, vel fructus alicuius animalis vel rei in talem diem: quia requiritur implementum vtriusque, scilicet qd nascantur, & sic quòd verificetur conditio & similiter quòd veniat dies & semper intelligitur dies proximus post existentiam conditionis. ita probat tex. in. l. interdum. infra isto tit. tex. in. l. inter stipulantem. §. sacram. versi. pro quo. eo. tit. text. in. l. nec emptio. ff. de com. emp. tex. in. l. 1. ff. de condi. & demonst. iuncto tex. in. l. cum qui calendis. infra eo. & infra eo. & ibi tenet glo. ordin. & communiter docto.

Secunda conclusio, qd quando contractus continet conditionem & diem. & talis dies ponitur & adiicitur ipsi conditioni, tunc etiam requiritur implementum vtriusq; si conditio pendet ex facto & volutate debitoris seu promissoris, vt si promitto tibi centum, si quid faciam vel non faciam infra annum. tex. est in. l. in illa stipulatione. si calendis. infra isto titu. cuius verba sunt. In illa stipulatione, si calendis stichum non dederis, decem dare spòdes mortuo homine, quæritur an statim ante calendas agi possit Sabinus & procul expectãdam diem actionis putat, qd verius est tota enim obligatio sub conditione & in die collata est: & licet ante cõditionem cõmitti videatur dies tñ super est & ibi notat Bar. & cõ. doct. in. l. si eum. §. homo. ff. si quis cautio. tex. in. ca. cõmissa. de elect. 6. & ita etiã potest intelligi & extendi prædicta. l. 17. tit. 11. 5. par. cui⁹ ratio pòt esse ex mente illius tex. & cõ. opi. quãdo conditio pèdet ex facto promissoris, ipse pòt quocũq; tpe adimplere: vñ per appositionem diei dat intelligere se añ nolle obligari cū effectu, sed vel le vt illa dilatione, quã vtrũq; viderur positum causa differendæ solutionis & aperta in fauorem eius, & sic implemētum vtriusq; requirit.

Tertia conclusio, quòd quando contractus continet cõditionem & diem, & talis dies ponitur & adiicitur ipsi conditioni & nõ dispositioni & conditio nõ pendet ex facto & volutate debitoris sed ex facto alterius aut virib⁹ fortunæ

tunc non expectatur dies sed sufficit conditio nem existere .tex est in.l.hoc iure. infra isto titu. & ibi commu. doct. vbi vide exempla.

Quarta con. q̄ qñ cōtract⁹ cōtinet conditionē & diem & fuit adiecta aliqua dictio significās extremitatem tēporis indiffinētē expectatur dies modò adijciatur dispositioni, modò conditioni, & modò conditio pendeat ex facto de bitoris, modò alterius vt si quis dicat. si infra annum tale quid contigerit vel non contigerit, ex promitto tibi centum: nam tali casu intentio promittentis est vt totum tempus debeat expectari. tex. est in.l.4. §.1. ff. de condit. & demonst. & ibi notat & commendat Barto. Albe. Pau. Imo. & Soci. facit etiam tex. in.l. vxori vsum fructum villę. ff. de vfu fruct. lega. & ibi commu. doct. & in effectu istas resolutiuas conclusiones ponit magistraliter Bar. in.l. lita stipulatus. infra isto tit. antepe. col. & ibi commu. moderni. idem Bar. in.l. in illa stipulatione. si calendis. r. col. infra eo. & ibi Albe. Paul⁹. Alex. Iaso. Ripa & commu. doct. Raine. & anti qui in.l. hoc iure. eo. tit. Bar. & commu. docto. in.l. quarta. §.1. ff. de condi. & demonst. idem Bar. & alij docto. in.l. cum tale. §. Meuiæ. eo titu. Ange & commu. doct. in.l. si eum. §. homo. ff. si quis cau. Dominicus & alij Canonistæ in cap. commissa de electione. lib. 6.

33 Sed pulchrum dubium est in casibus quib⁹ contractus continet conditionem & diem, & requiritur implementum vtriusq; an dies incipiat currere à tempore purificatæ conditionis vel à tempore contractus: in quo resolutiuè dico, q̄ si talis dies non est certus & determinatus, sed est dies in genere & reiterabilis: vt si qs promittat alteri rem vel pecuniã infra annum sub aliqua conditione expressa vel tacita, tunc dies incipit currere à tempore purificatæ conditionis. tex. est nota. qui sic debet intelligi in l. tali facta stipulatione. ff. de iure doti. quæ ibi ad hoc notat & commendat OdoFRE. Bal. Sal. Iaco de S. Georg. & cōmu. docto. notat etiã & commendat Bar. in.l. si cui legetur. in fin. ff. de lega. 1. & ibi commu. facit etiam tex. in.l. 1. §. annuus. ff. qñ actio de pecu. est ana. & ibi docto. Ex quo notabiliter infertur q̄ licet semp in dubio tempus simpliciter prolatum vel positum in contractu, intelligatur de proximo. vt in.l. eum qui calendis. infra isto tit. tamen illud procedit & debet intelligi quãdo ponitur & adijcitur in contractu puro & simplici: sec⁹ verò si ponatur in contractu conditionali, quã tunc debet intelligi de proximo post purificatam conditionem: quod singulare & subtile.

Si verò talis dies est certus & determinatus & non variabilis: vt si quis promittat alteri rem, vel pecuniã in diem S. Ioannis, talis mensis & anni sub aliqua conditione, tunc dies incipit currere à tempore contractus: vnde si tempore quo extiterit conditio iam: dies venerat statim debetur. nec debet alius dies sancti Ioãnis expectari. ita probat tex. singu. in dict. l. in illa stipulatione. si calendis. infra isto tit. & ibi commu. doct. tex. in.l. si. §. si. ff. de rescin. vend. & ibi Bal. & alij docto. & in expresso istam doctrinam & resolutionem ponit Bald. in rubri. C. de contra. emptio. si. col. 23. q. Salic. in.l. 2. eo. tit. si. q. Pau. de Cast. in.l. si cui legetur. §. ff. de lega. 1. 2. col. nu. 7. & ibi moderni præcipu. è la so. pe. col. nu. 11.

34 Et ex his possunt inferri aliqua singularia & quotidiana. & primò, q̄ si testator instituit vxorem vel alium hæredem vel ei legatum reliquit sub conditione, si non nupserit vel sub alia conditione & grauauit, vt post mortem restituat Titio, & talis vxor vel hæres nupsit & non paruit conditioni, & sic amisit hæreditatem vel legatum, & applicatur venientibus ab intestato vel alij cohæredibus ex testamento, an illi statim debeant restituere illi Titio substituto vel post mortem vxoris vel hæredis & certè videtur quòd post mortem vxoris vel hæredis: quia verba testatoris sunt clara & certa ergo sequenda. vt in.l. non aliter. ff. de lega. 3. & in.l. Labeo. ff. de supe. lega. ¶ Secundo, quia talis dispositio continet conditionem & diem & requiritur implementū vtriusq; & per consequens inducit dilationem, vnde cū illa qualitate & natura debet transire in venientes ab intestato vel alios cohæredes qui loco grauati subrogantur, vt ante tēpus mortis non teneantur dare vel restituere. argu. tex. in.l. Si ita legatum sit Titio. ff. de condi. & demonst. & in.l. in illa stipulatione. si calendis. infra isto tit. Tertio & principaliter, per tex. notabi. & expressum in.l. vxori vsum fructum villę. ff. de vfructu. lega. vbi si testator legauit vxori vsum fructum fundi vel villæ per quinq; annos hoc adito vt transacto quinquennio ex tunc ille fundus vel villa pertineat quibusdam libertis & vxor decedat infra quinquennium, ille fundus vel villa non pertinet statim libertis: sed transacto quinquennio. & in expresso in quæstione proposita istam sententiam & conclusionem tenet Ludo. Roma. licet non ita bene fundet in.l. si quis hæres. la. 2. ff. de acqui. hæredi. & Philippus Decius in.l. si mater. C. de insti. & substi. 2. col. nu. 6.

¶ Sed his non obstantibus teneo contrarium imò q̄ talis hæreditas vel legatū statim debeat restitui Titio post q̄ vxor nupta est vel cōditio verificata: nam intentio testatoris fuit q̄ vxor semper staret vidua & credidit non nupturā, & si contrarium cogitasset, statim grauaret restituere: ergo si mulier nubat, statim debet fieri restitutio, non expectato tempore mortis: pro qua sententia & concl. primò facit: quia in dubio semper testator videtur plus cogitasse de effectu cōditionis & dispositionis q̄ de modo tex. est in l. Gallus. §. & quid si tm̄. ff. de libe. & posthu. & ibi plenè & magistraliter Bar. 1. & 2. col. & commu. doct. tex. in l. mulier. la. 1. ff. ad Trebe. tex. in l. fideicommissa. §. si cui. ff. de lega. 3. tex. in l. si ita esset. ff. quando dies lega. ce. tex. in l. Iulian⁹ ait. ff. de condi. & demōf. tex. in l. si mater. C. de insti. & substi. & vtrobi q̄; commu. doct. Secundò, quia dispositio testatoris legis vel principis collata in vnum casum habet etiam locum in alio cōmisso quādo verisimile est q̄ testator lex vel princeps idem disposuisset si de eo cogitasset vel esset interrogatus. ita probat tex. singu. in l. tale pactum. §. si. ff. de pactis & ibi glo. or. si. Bald. Pau. Iaso & commu. doct. & reputat singu. Hippolitus. in l. si quis viduam. ff. de quæstio. . col. nu. 9. probat etiam tex. in l. si. ff. de hære. insti. text. in l. cum res. v. si. ff. de lega. 1. tex. in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posthu. tex. in l. si ita scriptū sit eo. tit. tex. in l. cum auns. ff. de condi. & demonstra. tex. in l. Sceuola. ff. ad Trebe. tex. in l. ex facto. eo. tit. tex. in l. si. C. de posthu. tex. in l. generaliter. §. cum autē. C. de insti. & substi. tex. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. tex. vnicus in suo casu. in l. 3. C. de inoffi. testa. text. singularis & vnicus in suo casu in l. si vnquam C. de reuo. dona.

Tertiò facit tex. in l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebe. vbi si testator legauit aliquā pecuniæ quantitatem hoc addito vt soluantur quādo legata rius peruenerit ad vigesimum annum & interim ei dentur aliqua vxoræ eum q̄; grauauit vt vt si sine liberis decesserit, restituat illud legatum vel fideicommissum & prædictus alumnus decedat ante vigesimum annum, statiu debet fieri restitutio non spectato aliquo tempore.

Quartò, facit tex. in l. si quis hæres ita scriptus fuerit. ff. de acqui. hære. vbi si quis est hæres institutus sub conditione si adierit hæreditatem infra certum tempus & si non fecerit alter sit substitutus & primus hæres decessit, alter potest statim adire illo tempore non spe-

ctato. Quintò, facit tex. in l. 2. C. qui non possunt ad libertatem peruenire. vbi si testator prohibet seruum manumitti in fauorem filiorum, quia cum eo educati sunt prædictis filijs mortis potest statim manumitti: quia cessat causa quæ mouit testatorem.

Sextò, facit tex. in l. liberto. §. si. ff. de annuis legatis. vbi si testator grauat filium maiorem, vt alteri quod prælegatū restituat alteri filio minori cum perueniat ad certam ætatem, & interim habeat ipse filius maior, si talis filius maior decedat extraneo hærede relicto anteq̄ filius minor perueniat ad illam ætatem, tenetur prædictus hæres extraneus ei statim restituere, nullo spectato tempore. Et in expresso istam sententiam & conclusionem originaliter tenet Richard. Malun. in disputatione sua incipit. Quidam testamento suo. sic dixit Ioa. An. in adit. ad specu. in ti. de secun. nupt. super rubri. in additione primi. Bar. si est lectura sua in auten. hunc locū. 2. lectura. 3. col. nu. 10. C. si secun. nupse. mulier. Albe. 4. col. Paul. de Cass. in l. si quis hæres. la. 2. num. 6. ff. de acqui. hære. & ibi Areti. 2. col. idem Paulus in l. si mater. C. de insti. & substi. 2. col. & ibi Alexan. nu. 2. Corneus. nu. 3. Iaso. 1. col. nu. 2. Iaco. de sanct. Geor. & commu. moderni. idem Pau. de Casto in l. mulier. la. 1. ff. ad Trebe. 1. col. nu. 2. vbi dicit istum casum pluries habuisse de facto: & ibi Alexand. 2. col. dicens vidisse de facto. idem Alexan. in l. Gallus. §. & quod si tantum. ff. de libe. & posthu. 3. col. num. 6. & ibi Iaso qui dicit hanc esse communem opinionem. 8. col. num. 28. idem Iaso in l. Lucius. eo. tit. 2. col. Iacob. de sancto Geor. in l. si pater. ff. de iure doti. Neq; obstant superius adducta in contrarium, quia respondeo quòd primum fundamentum nō obstat: quia licet verba testatoris sint clara eo casu, quo vxor non nubat: tamen eo casu quo nupserit, dispositio est dubia, cum testator nihil dixit, vnde ex tacita & coniecturata eius mente præsumitur velle, quòd si nubat, statim restituat.

Secundò, non obstat fundamentum secundum, in quo latè dicebamus quòd ista dispositio continet conditionem & diem, vnde videbatur requiri implementum vtriusque: quia respondeo, quòd illud procedit quando dispositio continet diem certum, quo casu vtrumque expectatur: secus verò quando dispositio continet conditionem & diem in certum mortis, vt in nostro casu ¶ Tertiò, non obstat textus ille singularis & terribilis in dicta. l. vxori vsufructum villæ. ff. de vsufu-

vsufruct. lega. quia dupliciter respondeo. Primo, quia ibi fuit posita dicitio ex tunc, quæ de notat extremitatem & vltimum implementum temporis, & merito ante non debetur, sed requiritur implementum conditionis & etiam temporis. Argu. tex. in l. 4. §. 1. de condi. & demonst. & ita intelligit illum tex. ibi Bar. Albe. & Lancelotus, Decius vel aliter & secundò respondeo quod ibi testator apposuit certum & determinatum tempus, quo casu debet totum expectari, licet vxor antea nubat, vel moriatur: sed in nostro casu & q. fuit appositum tempus incertum quod non ita afficit & astringat dispositionem. ita respondet & intelligit illum tex. Aretinus in l. 1. si quis hæres. la. 2. ff. de acqui. hære. si. col. & Iaso in l. gallus. §. & quid sit tantum.

Secundò & principaliter infero, quod si quis relinquat vxori vel alteri in vltima voluntate vel contractu vsufructum vel rem non transitoriam ad hæredes vsq; ad decem annos, & quòd postea detur vel restituaat Titio. & talis vxor vel grauatus decedat ante illos decem annos, quod statim Titius consequetur vsufructum, vel legatum, non legato curso decem annorum quia illa dilatio censetur appositae fauore primi honorati & testator vel donator qui graua men apposuit, credidit illum viuere vsq; ad illud tempus: vnde si ante moriatur, statim debet Titio ex tacita & præsumpta eius voluntate. & in terminis istam sententiam & concl. tenet Pau. de Cast. in l. ambiguitatem. C. de vsufructu. 2. col. nu. 3. & ibi Sali. 1. col. in fine. licet Bal. ibi. 1. col. nu. 2. relinquat cogitandum. & ista opinio videtur vera, licet contrarium teneat Alex. in l. Seius Saturnius. ff. ad Trebe. 3. & Iaso in l. Gallus. §. & quod si tunc. ff. de libe. & posth. 9. col. nu. 30.

39. Tertiò & quidem notabiliter infero, quod si mater non assumpsit tutelam filij, nec fecit ei tuto rem dari, sed talis filius impubes mortuus est infra annum, qui datur à lege ipsa matri ad petendum, sed moritur in fine anni, taliter quod restabant tam pauci dies quod impossibile erat tutela prouideri attenda solemnitate quæ in ea discernenda requiritur, talis mater non priuatur successione. ita singu. Pau. in l. cum stipulatus sum mihi à proculo. 2. col. nu. 6. infra isto titulo dicens esse quotidianum & perpetuò mente tenendum. tenet etiam & sequitur Alex. in l. si decesserit. ff. qui satis. cogant. licet contrarium teneat idem Pau. de Cast. in l. non omnis. ff. si cer. pe. 2. col. nu. 10. & idem Alex. in l. cum stipulatus sum mihi à proculo. infra isto titulo. pe. col. quam primam opinionem ego sequor, tamquam veram & equam: pro qua considero tex.

in l. in insulam intra biennium. infra isto titulo. vbi si quis promisit opus facere infra certum tempus non tenetur ad interesse vel poenam. item etiam considero text. in cap. commissæ. de elect. li. 6. vbi habetur quod ille cui est commissæ parochialis ecclesia tenetur promoueri ad sacerdotium infra annum, alias priuabitur ecclesia, tamen si transierit tanta pars anni quod in residuo non possit promoueri, quia non celebratur ordines vel alias non priuatur ecclesia. confirmatur: quia quoniam actus habet diem & conditionem, modò dies adijciatur dispositioni, modò conditioni, quæ pendet à facto vel potestate debitoris, requiritur implementum vtriusque; vt in l. in illa stipulatione. si calendis. infra isto titulo. Nec obstat si subtiliter dicatur quod in dictis iuribus saltem tenetur promissor transacto tempore in quo tenebatur facere, modò loquamur in pena vel interesse legali modo conuentionali, vt aperte probatur in dicta l. in insulam intra biennium. vt in dicta l. cum stipulatus sum mihi à proculo. & in l. in illa stipulatione si calendis. infra eo. & in dicto cap. commissæ. vñ videtur quod in nostro casu & q. licet statim non priuatur, tamen transacto anno priuatur successione, quia singu. & nouiter respondeo, quod in dictis iuribus transacto tempore, ideo tenetur debitor vel promissor: quia verè & realiter concurrunt defectus conditionis & temporis, quia post lapsum temporis apparet factum, vel illud quod est promissum non fuisse impletum: & ultra hoc superest persona, locò vel res in quo vel qua debebat fieri & adimpleri. Sed in nostro casu non potest dici verè defecta conditio, licet totus annus sit elapsus: quia in eo decessit filius in cuius persona debebat impleri conditio: vnde potest dici quod per matrem non extitit: & licet obijciatur quod saltem pertransiuit maior pars anni, taliter in residuo tempore adimplere conditionem non posset: respondetur quod non potest sibi hoc opponi cum totus annus cecidit & erat positus in eius utilitate & dilatione, & ideo debetur totaliter & pleno iure gaudere: ideo non tenetur maximè cum tractetur de poena sibi imponenda, & lege non caueatur quod isto casu tenetur. Et ista est veritas in hoc articulo. non sic per aliquem dilucidata ¶ Quarto singulariter infero, quod si caueatur lege vel statuto quod teneatur condemnatus appellare infra certos dies & post illos dies teneatur prosequi appellationem & se presentare coram superiore infra alios pro ut hodie cauetur & disponitur in nostro regno, in l. 1. & 2. tit. 16. lib. 3. ordi. & appellauit in prima die statim incipit sibi currere tempus datum

ad prosequendam appellationē, & non debet expectari lapsus omnium dierum qui per legem datur ad appellandum: quia ratio & intentio legis vel statuti videtur esse quod condemnatus non appellauit usque ad extremum diem, unde si ante appellauit statim debet incurere tempus. argu. supra dicto iurium, & in specie pro hac sententia. & concludit textus expressus iuncta communi opinione. in l. si. si. eo addito. C. qui admittit. ubi habetur quod si primus in gradu repudiavit successione & bonorum possessione in initio termini, statim incipit currere tempus bonorum possessionis sequenti in gradu. ex quo textus. hoc tenet & infert expressè Pau. de Ca. dicens quod habuit de facto Florentia, & ita consuluit & idem tenet ibi Alex. Decius & communis moderni. tenet etiam idem Pau. & Areti. in l. si quis haeres. la. 2. ff. de acq. haere. si. col. & q. confirmatur etiam per textum in l. r. si. intra. & si. quibus. ff. de successorio edict. & in si. pe. Insti. de bono. posse. & in l. 1. si. ita autem. ff. si. plane. ff. si. tabula testamenti nullae stabunt & in l. a. filia. si. alumno. ff. ad Trebe. & in l. liberto. si. ff. de annuis lega. & in l. 2. C. qui non possunt ad liber. perue. & in l. continuus. si. cum ita. infra isto tit. & in l. si maritus. si. si negauerit. ff. de adul. & in Cle. sicut de appella. iuncta. g.

36 Item quaero an contractus conditionalis & spes eius transeat in haeredes? in quo notabili & quidiano arti. resolutiue dico, quod licet in ultimis voluntatibus legatum fideicommissum vel alia dispositio conditionalis non transeat ad haeredes actiue, modo sit conditio casualis, modo mixta, modo potestatiua. ut est textus in l. 4. & 5. & in l. huiusmodi. ff. quoniam dies lega. ce. textus in l. 1. & in l. legata sub conditione. & in l. si ita expressum. ff. de condi. & demonst. textus in l. si ita legatum. si. illi si uolet. ff. de lega. 1. textus in l. si in persona. C. de fideicom. textus in l. vnica. si. fin aut sub conditione. C. de cadu. tollen. de quo dixi suo loco, in materia ultimarum voluntatum: tamen in contractibus actiue vel dispositio conditionalis bene transmittitur ad haeredes, tamen actiue quam passiuè textus est capitalis & expressus in si. ex conditionali Insti. de verb. obli. cuius verba sunt ex conditionalis stipulatione tamen spes est debitum iri, eamque ipsa spem in haeredem transmittimus, si prius quam conditio extet, mors nobis contigerit & ibi. g. or. & co. doct. textus in l. si quis, si Titius Consul factus erit. infra isto tit. textus in l. necessario. si. quod si pedete. ff. de peri. & como. rei ven. & utrobique; communi docto. cuius ratio est, quia in contractibus interuenit factum & persona creditoris qui in dubio videtur prospicere & prouidere sibi & suis haeredibus, & perpetuam utilitatem ex tali contractu acquirere

re. argu. textus in l. si pactum. ff. de pba. cum simi. Sed in legatis, fideicommissis vel alijs dispositionibus conditionalibus prouenientibus ex ultima voluntate non interuenit factum vel persona legatarij vel fideicommissarij volentis sibi vel hereditibus suis prospicere, imò attenduntur & considerantur merita personae. ut in l. nec adiecit. ff. pro socio. cum simi. unde ea mortua, spirat legatum & relictum cum illa causa & ratio meritorum cesset in haeredibus, qui tanquam incerti non poterunt de testatore bene mereri. istam rationem in effectu ponit glo. or. in dicto. si. ex conditionalis, Insti. de verbo obli. & ibi Bar. Bal. Fab. Ange. Nico. de Nea. Platea. Christopho. & communis alij doct. ex qua communi ratione nouiter & subtiliter videtur inferendum, quod si hodie in nostro regno fiat promissio vel donatio absenti sub conditione quod mortuo creditore cui facta fuit promissio, non transeat ad eius haeredes: quia isto casu non interuenit aliquod factum ex parte creditoris: per quod videatur prospicere haeredibus suis, cum fiat in absentia, & sic cessat ratio communis. Sed hoc non obstante teneo contrarium, imò quod mortuo creditore pendente conditione contractus conditionalis, virtus & spes eius transeat ad haeredes, modo fiat in presentia, modo in absentia: quia cum per nostram legem regiam statim fiat acquisitio absenti saltem spe illius contractus & promissionis conditionalis: sicut si fieret praesenti & lex suppleat factum & praesentiam creditoris absentis, valet & acquiritur cum omnibus iuribus & qualitatibus suis: unde merito transmittitur ad haeredes actio & obligatio, virtus & effectus eius, & est mea noua & subtilis consideratio: quod tamen intellige quoniam conditio apposita erat casualis vel mixta: secus si potestatiua quae solū dependet à voluntate creditoris: ut si ascenderit Capitolium, dederit decem, manumiserit seruum vel quid simile: quia tunc creditore mortuo, non transit ille contractus vel obligatio ad haeredes nec ius implende conditionis. textus est singularis & vnicus in l. si decem. cum petiero. infra isto titul. ubi si creditor stipulatus est dari sibi decem, cum petierit, talis dispositio non censetur condicionalis sed pura: & potius significat quandam monitionem: ut pecunia celeriter & sine mora soluat. quam suspensiuam conditionem & subdit textus, quod si creditor decedat antequam petat, bene transmittit: quia non dicitur defecta conditio quae nulla fuit, ergo à contrario sensu, aperte vult ille textus, quod si esset apposita mera conditio, si creditor petierit quod talis contractus vel dispositio conditionalis non

non transmittatur ad heredes. & ad hoc illum tex. notat & commēdat ibi glo. ordi. Bar. Bal. Paulus, Imola, Alexand. Iaso, & communiter doct. dicit pulchrum & subtilem Ange. & reputat vnicum Dinus & Albe. Ex quo inferitur quòd si in contractu esset apposta illa conditio facilissima potestatiua si creditor voluerit & decedat antequam verificetur conditio, & declaret se velle, non transmittet ad heredes. & in terminis ita tenet Bal. post Iacobum de Are. & antiquos in. l. si ita legatum. §. illi. si voer. ff. de lega. 1. in fine. cuius ratio est, quia cum sit conditio potestatiua, creditor videtur esse in culpa, illam in vita non adimplēdo, nec sufficit adimpleri per hæredem: quia requiritur q̄ impleatur verè & formaliter, sed si transmitteretur, esset impletio ficta. ergo non sufficit argu. tex. in. l. qui hæredi. & in. l. Menius. & in. l. cui fundus. ff. de condi. & demonst. & in. l. q̄ liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. & pupil. & in expresso istam rationem tamq̄ nouam posuit Bal. in dict. l. si decem cum petiero. in fi. & ibi Pau. de Cast. vno verbo non allegando Bald. sed aduertendum q̄ contra prædicta facit tex. notabilis & expressus, iuncta glo. or. in. l. 2. C. de pactis. in tex. empt. & vendi. vbi si quis vendidit rem cū pacto de retrouendēdo, ipse venditor & hæres eius potest redimere & retrahere precio oblato: & tñ est illa conditio potestatiua, & transmittitur. ergo & cetera: & idem probat tex. in. l. si prædio. ff. de in diem adiectione. vbi pactum adiectum in diem virtus & effectus eius transit ad hæredes, sed ad illa iura notabiliter respondeo modis sequentibus. Primò q̄ ibi expressè fuit facta mentio hæredum, ideò transit ad eos. ita solus Imola in dicta. l. si decem cum petiero. Sed ista solutio nō est tenenda, quia glo. & cōmu. doct. ibi dicunt q̄ in illis iuribus ius implēdi conditionē transit ad hæredes, licet de eis nulla fuerit facta mētio vel aliter. Et secundò respondeo q̄ quādo ille qui est futurus obligari ex conditionis impleto perceptit aliquid vt obligetur tunc, tam ex parte implentis quā eius cui impletur, transit obligatio cōditionalis ad hæredes ita respondet & intelligit Bar. in. dict. l. si decem cum petiero. in fine. & ibi Ange. & alij doct. idem Bar. in. l. cui fundus. ff. de cōdi. & demōst. fi. col. in. fine. idem Bar. in. l. à testatore. eod. tit. 2. col. vel aliter & secundò respondeo q̄ aut cōditio potestatiua ponitur principio obligationis & sic totali & principali substantiæ eius & non transit ad hæredes, aut verò ponitur in contractu, vel pacto secundo, & accessio-

rio, vel resolutioni eius & tunc bene transit, quia transit ipse principalis contractus: & ita intelligitur casus in. l. 2. de pact. inter empto. & vendi. cum simi. & in terminis ita respōdet Bal. in dicta. l. si decem cum petiero. in fi. & ibi Imola. in fine. vel aliter & quartò clari⁹ & notabiliter respondeo quòd in cōtractibus lucratiuis, cōditio potestatiua non transit ad hæredes creditoris & ita intelligatur lex. in dicta. l. si decem cum petiero. infra eo. in contractibus verò onerosis vtrò citroq̄; obligatoris bene transit, quia aliàs alter contrahens esset in damno: & ita intelligatur tex. in dicta. l. 2. C. de pactis. inter empto. & vendito. cum simili. & ista facit intentio Bar. & aliorum in dicta. l. si decem. cum petiero. Et tenet ibi Iaso. fin. colu. versi. 2. limita. Sed aduertendū q̄ contra prædict. tex. & solu. facit inconuincibilis ratio & difficultas quæ talis est contractus onerosus, non potest cōmitti in liberam voluntatē alicuius contrahentis. tex. est cū materia. in. l. in vēdētis. C. de cōtra. empti. ergo non pōt cōmitti in conditionem potestatiuā: quia eiusdē est effectus, sed huic difficultati subtiliter respon. q̄ in dicta. l. 2. contractus ipse & eius substantia non ponitur in voluntatē contrahentis sed resolutio contractus quæ inducitur per pactum de retrouendēdo, quæ pōt bene poni & cōmitti in voluntatē vnius. ita pbat ibi tex. & pbat etiā tex. in. l. q̄ si nolit. §. si quid ita. ff. de edili. edict. & per ista iura. ita tenet & determinat Abb. Panor. in ca. illos. de pign. 1. col. nu. 2. Item adde q̄ ius vel spes conditionis potestatiuæ ab aliquo tertio implēdæ, bene trāsit ad hæredes tam actiue q̄ passiuè: vt si quis pmitat mihi centum vel rem, si quidam tertius fecerit hoc, nam tali casu, debitor vel creditore mortuo, ante q̄ ille tertius facit bene transit ad hæredes, dū in ille tertius viuat & per se faciat & adimpleat non per aliū nec per hæredē eius & in terminis ita tenet sol⁹ Imo. in. di. l. si decem. cum petiero. arg. tex. in. l. qui hæredi. & in. l. hēres meus. ff. de condi. & demonst. & ibi singu. & vnicus in. l. qui Romæ. §. Augeri⁹. infra isto tit. vbi filius familias pmissit seruo Publi Medare & soluere quicquid cōstitit patre suum debere Publio Mevio, & dicit tex. q̄ p̄re mortuo ante q̄ cōstet quid quātūq̄; deberet talis filius nō tenetur: quia illa fuit cōditio potestatiua posita in persona tertij, hoc est, patris debitoris, & Publij Nui creditoris quæ non fuit verificata in vita patris: vnde non transmittitur cuius ratio est, quia tacitè actum videtur q̄ filius promissor: aliter non teneatur quā

si constiterit de ipso debito in vita patris facta cum eo calculatione & liquidatione. & ita illum tex. intelligit ibi glo. or. Bar. Albe. Ange. Imo. & Paul. de Cast. qui dicit q̄ est mirabilis & peregrinus casus: quem si non haberemus, quilibet diceret cōtrariū. & ibi reputat vnicū Dinius Alex. Suci. & iaso. Ex quo infert ibi Bart. Pau. Imola & moderni. quod si quis promisit pro mercatore vel amico vel alio debitore solvere quicquid constiterit vel appareat debere facto calculo, q̄ ita demum tenetur si liquidatio fiat viuento illo debitore, nō aliās: quia nemo alius præsūmitur scire veritatem debiti & calculationis fiendæ, sicut ipse & in hoc resident prædicti doctores. Sed in isto casu ego teneo nouam & contrariam sententiam, imō q̄ in casu proposito, licet liquidatio & calculatio non fiat in vita illius tertij debitoris teneatur promissor & fideiussor ei⁹ & possit fieri liquidatio post mortem & communis intellectus ad illum tex. non sit verus nec possit procedere: quia de necessitate videtur intelligendus quādo expressē actum est inter partes q̄ talis liquidatio fieret viuento illo tertio debitore, quā aliās ille actus non esset conditionalis, sed pure celebratus, & transitorius ad hæredes, aliās repugnarent omnia iura & rationes iuris nostri. Pro qua senten. & conclu. nostra cōtra cōmunem facit, quia ille tex. non considerat mortem creditoris cum quo erat etiam liquidatio faciendā. item etiā facit tex. in l. veteris. C. de contra. & cōm. stipu. vbi stipulatio & promissio facti semper transit ad hæredes, nisi illud factum cohæreat omnino personæ. & ibi tenet glo. or. & cōm. doct. ergo: in nostro casu & questione transeat prædictus contractus ad hæredes, licet factum calculationis non fiat in vita debitoris vel creditoris vel vtriusq; cōfirmatur etiam per tex. in l. cum seruus. ff. de condi. & demonst. vbi habetur q̄ cōditio reddendarum rationū est mixta & transitoria ad hæredes. Vltimō etiam cōfirmatur ex lege nostra regia tertia. titu. 8. lib. 3. ordi. & ex sua generali dispositione. item etiam adde q̄ omnia supradicta habent locum & procedunt nedū in conditione affirmatiua sed etiam in negatiua, vt si quis promittat alteri si nō fecerit hoc quia ante conditionis existentiam non oritur aliqua actio vel obligatio: quæ conditio non potest verificari quō vsq; per rerum naturam firmus certus: q̄ iam illud non potest fieri, putā per mortem vel aliud impedimentum naturale & perpetuum. tex. in l. hoc iure. infra isto titu. cui⁹ verba sunt. Hoc iure vtimur vt ex hac sti-

pulatione. Si Lucius Titius ante calendas maias in Italiā nō venerit decem dare spondes: nō à te quicq̄ peti posset q̄ exploratū sit ante eam diem in Italiā Titium venire non posse nec venisse & ibi commu. opi. doct. tex. in l. ita stipulatus. cum materia. infra eo. ex quibus collige regulam & doctrinam generalem, quòd ille qui fundat intentionem suam in aliqua negatiua, modò sit actor, modò reus, debet illā probare & per illa iura istam sententiam & conclusionem tenet magistraliter Bart. in l. in illa stipulatione. §. si calēdis. ff. de verbo. obli. 2. col. nu. 4. & ibi cōm. moderni. tenet etiam Innocen. in ca. super his. de causa. & ibi cōm. doct.

Sed dubium est singulare in isto casu, an habeat locum cautio Mutiana sicut in vltimis voluntatibus: & sic est quæstio an in contractibus conceptis sub conditione negatiua habeat locum cautio Mutiana: in quo articulo resolutiue dico q̄ in vltimis voluntatibus cōceptis sub conditione negatiua quæ in vita nō potest impleri, habet locum cautio Mutiana, modo loquamur in institutionibus vniuersalibus modò in legatis vel fideicommissis particularib⁹ cuius forma & virtus est q̄ talis hæres legatarius vel fideicommissarius habeat & consequatur statim hæreditatem, legatum vel fideicommissum præstita cautione, quòd conditione defecta restituet bona ijs quibus principaliter & immediatē illa bona pertinerent, si non essent relicta sub conditione: itaque in hæreditatibus cautio præstabitur venientibus ab intestato: in legatis verò heredibus scriptis. tex. est in l. Mutianæ. ff. de de condi. & demonstra. & ibi notat glo. or. Bar. Albe. Bal. Pau. Imo. & Soci. tex. in l. hæres meus. §. si. qui post. eo. ti. tex. in l. Titio fundum. in prin. eo. titu. tex. in l. pater seuerinā. §. focrus. eo. tit. tex. in l. seruo inuictō. §. 1. in fi. ff. ad Trebe. tex. in l. cum filius. §. qui Mutianam. ff. de lega. tertio. text. in auten. cui relicto. C. de indict. vidui. tollen. & idem disponit lex septima. titu. 4. 6. par.

¶ Sed in contractibus conceptis sub conditione negatiua est maximum dubium an habeat locum cautio Mutiana, vt creditor possit statim petere debitum, præstita cautione: de restituendo defecta conditione & videtur probabiliter quòd sic. Primò, quia valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates: & è contra, vt in l. seruum filij. §. cum qui chyrographum. de lega. primo. Sed in vltimis voluntatibus habeat locum cautio Mutiana vt suprà latè dictum est. ergo & in contractibus. Secundò, quia quādo quis tenetur in futu-

in futurum vel conditionaliter tenetur prestare satisfactionem, vel bona debitoris sequestrantur per securitatem debiti text. est in l. in omnibus. ff. de iudi. tex. in l. si creditores. ff. de praei. credi. tex. in l. si fideiuss. §. si. ff. qui satis cogantur. tex. in l. imperatores, versi. si. ff. de appel. text. in l. si cum dotē. §. si autem in seuisimo. ff. sol. matri. text. in l. i. §. iubet. ff. de colla. bono tex. in l. ab executione. ff. quo. appe. non res. in l. insulam. §. si. ff. locati tex. in l. litibus. C. de agri. & cen. libr. xi. & in expresso isto fundamento & ratione istam sententiam & conclu. tenet Guiller. doctor antiquus in l. 3. ff. de condi. ob causam Cinus in l. siue apud acta. C. de transa. 3. col. 8. quaestione, post glo. ibi & tenent alii plures doctores. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum, imo quod in contractibus non habeat locum cautio mutiana sed omnino suspenditur actio & obligatio donec verificata conditio negativa, & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet glof. or. in dict. l. mutianae. ff. de condi. & demonst. & ibi Bar. 2. colum. num. 4. & Socinus. 4. colū qui dicit hanc esse commun. opi. glo. or. in l. 3. ff. de condi. ob causam, & ibi Bar. Albe. Bal. Angel. Fulgo. Alexan. & Iaso. qui dicunt hanc esse commun. opi. glo. or. in l. i. C. de pactis. in glo. magna in fi. & ibi commun. docto. glo. or. in l. ita stipulatus versi. Sabinus in isto titul. & ibi etiam commun. docto. Bar. in l. siue apud acta C. de transa. 2. col. & ibi Angel. & alii docto. & hanc dicit ibi communem opinionem Iaso qui bene loquitur. 4. col. num. 19. pro qua commun. sententia, & conclusionem Primo facit tex. in dict. l. ita stipulatus versi. quod si ab initio infra isto titul. vbi habetur quod quando contractus incipit à conditione negativa non potest agi antequam certum sit conditionem iam fletisse, & verificatam esse: sed ille tex. nihil probat: quia loquitur quando conditio apponitur in persona debitoris qui in defectum conditionis aliquid tenetur prestare nam tunc antequam constet quod non potest facere nec implere, non tenetur, & in eo non habet locum cautio mutiana: sed quaestio nostra loquitur & procedit quando conditio negativa ponitur in persona creditoris. Secundo facit tex. in l. hoc iure infra isto titul. vbi habetur quod si quis stipuletur sub conditione negativa si lucius titius in Italiam non venerit non potest petere antequam certum sit & constet illum venire non posse per mortem vel aliud perpetuum impedimentum: sed nec ille tex. probat quia loquitur quando conditio negativa ponitur in persona ter-

tii quo casu nec in contractibus nec vltimis voluntatibus non habet locum cautio mutiana vt supra dictum est. Tertio facit tex. in l. quid quid astringendē. §. si. infra isto tit. vbi si quis promittit mihi quantitatem vel rem sub conditione negativa si non ascenderit capitolium infra biennium nihil debetur nisi toto biennio transacto: sed nihil etiam probat quia non est conditio negativa perpetua item: quia ponitur in persona debitoris, & non creditoris, Quarto facit tex. singu. & melior de iure in. §. si quis ita stipuletur in sti. de verbo. obli. vbi disponitur, quod conditio negativa in persona creditoris appolita idem importat quod promissio collata in tempus mortis eius, cuius verba sunt si quis stipuletur, si in capitolium non ascendere dare spondes? perinde erit ac si stipulatus esset cum morietur sibi dari. quem ad hoc reputat singu. Fulgo. in l. 3. ff. de condi. ob causam. 2. col. & ibi Roma. dicens non esse ab alio ponderatum: in lum etiam ad hoc notat & commendat Fulgo. in dicta l. siue apud acta. C. de transa. & ibi Lance. Decius Alexan. 2. col. Iaso, 4. col. & si quaeras quare potest esse ratio, per quam habeat locum cautio Mutiana in vltimis voluntatibus, & non in contractibus, dico quod prima ratio potest esse: quia vltima voluntas non debet esse ita in pendentem, sicut contractus, vt in l. si. ff. commun. praedio istam rationem ponit Rai. & alii docto. in dicta l. Mutiana. Sed ista ratio non concludit, quia ex mente & voluntate defuncti vltima voluntas bene potest esse in pendentem, vt in toto titu. ff. de condi. & demon. Secunda ratio potest esse favor vltime voluntatis tex. in l. in testamentis. ff. de regul. iu. cum simi. istam ponit Imola, & alii docto. in dicta l. Mutiana: sed ista similiter non concludit cum ratio favoris, vel specialitatis non datur. Tertia ratio potest esse, quia haereditas, vel Legatum, semper intelligitur relictum pro bene meritis honorati, vt in l. nec adiecit. ff. pro socio, vnde esset iniustum solutionem differre. Istam ponit Soci. in dict. l. Mutianae prima oppo. Quarto vera & subtilis ratio sit, quia si non prestaretur cautio Mutiana in vltimis voluntatibus non transmitteretur, tanquam relictum conditionale: ideo ibi fuit maxime necessaria, vt supra dixi. Sed in contractibus bene transmittitur dispositio conditionalis, imò in ipsa morte purificatur, vt in. §. conditionali. In sti. de verbo. obli. & in l. vna. C. vt actio ab haere. & contra haere. istam ponit Christofo. de caste. in dict. l. siue apud acta & in dict. l. ita stipulatus infra eo & in dicta l. 3. ff. de condi. ob

cau. quam sequitur & sibi ascribit Christofo. por. in dicto. §. ex condicionali. Insti. de verb. obli. in fine: sed attēde contra istam rationem facit subtile fundamentum: nam per mortem verificatur conditio, & transmitteretur legatū licet non hereditas & ex isto fundamento istā rationem mordet Iaso. in dict. l. siue apud acta C. de transa. 5. colū. nu. 20. & in. l. 3. ff. de con. ob. cau. pe. col. ex qua subtili ratione infertur no. quod si in cōtractu deducitur aliqua res de sui natura non transmissibilis, vt si promittis mihi alimenta, vel vsum fructum si nō fecero hoc quod tali casu præstita cautione Mutiana poterō statim consequi & petere: ita singu. determinat Bald. in auten. cui relictum. C. de in dic. vidui. tollen. si. col. in fine. quod dictum reputat singu. Alexan. licet illud reprobet in. l. 1. C. de pactis. fin. colū. in prin. Ias. in. l. 3. ff. de cō. ob. cau. 4. colū. num. 16. Sed ego teneo sentent. Bal. tanquam veram & æquam attenda eius ratione quia alias illa dispositio nunquam sortiretur effectum, & in dubio partes videntur gerere actum potius: vt valeat, quam pereat argumento tex. in. l. quotiens in stipulationibus in fra isto titu. & in. l. quotiens la. 2. ff. de rebus dubiis, cum simi. & ista consideratione istam sententiam, & conclu. Bald. approbat & tenet Socinus in dict. l. Mutianæ. 5. col. ff. de con. & de. dicens q̄ ista opi. seruarietur in practica propter autoritatem Bal. & istam etiam consequitur, & approbat Ripa in dic. l. ita stipulatus in fra isto titu. 35. col. nu. 45. Iaso. in addi. ad Christofo. in. §. condicionali. pe. col. Insti. de verbo. obli. nec obstant iura pro contraria parte adducta in primo fundamento: quia fateor, quod bene valet argumento de vlti. volun. ad cōtractus & contra: quando aliud non reperimus expressum & est eadem ratio: sed in præsentī reperimus aliud contrarium expressum & militat diuersa ratio ergo. & c. Non obstant etiā iura adducta in secundo fundamento: quia in eis præstatur cautio ab ipso debitore vel obligato in diem, vel conditio propter suspicionē personæ, alias si non potest præstari cautio fit sequestratio bonorum, nec per hoc inducitur aliqua actio, qua statim possit petere: sed in nostro casu, & quaestione loquimur ex parte creditoris honorati, cui aliquid debetur sub conditione negatiua: vnde ageret statim & cōsequeretur debitum, si possit præstari prædicta cautio Mutiana. aduertendum tamē quod supradicta habent locum, & procedunt in cōditione de futuro contingente, quæ habet se ad esse, & non esse: tamen alia est conditio de præ-

sentī vel præterito, vt si Titius vinit. vel titius est, vel fuit iam consul. quia si talis conditio vera est, statim obligat, & non suspendit cōtractum: sed cēsetur de præsentī pura, & perfecta obligatio. quamuis partes ignorent implemētum cōditionis: & illa est propriē cōditio que concipitur in futuris, & suspendit: non vero in præsentī vel in præterito. tex. est formalis in l. cum ad præsens cum. l. sequenti, & sequenti. ff. si cer. pe. & ibi glo. or. Odo. fre. Bar. Albc. Ange. Pau. Soci. Iaso. & Phil. Decius tex. in. l. conditio in præterito infra eo. cuius verba sunt cōditio in præterito non tantum in præsentī relatā statim aut perimit obligationem aut omnino non differt. tex. in. l. si ita stipulatus fuero hanc summam infra isto titu. tex. in. l. cum in secundo. ff. de iniusto, rupto. text. in. l. institutio talis. ff. de cōdi. Insti. tex. in. l. eas causas. ff. de condi. & demon. tex. in. l. 3. §. si patronus. ff. de bonis liber. tex. in. §. conditiones. In si. de verbo. obli. tex. in. l. 12. ti. ii. 5. par. ex quo infero sequentia. Primo quod in vltimis volūtaibus talis conditio non impedit transmissionem, etiam si ignoratur implemētum eius per hæredem, vel legatarium transmittentem. Secundo infero quod licet testamentum, in quo filius reperitur institutus sub conditione casuali, vel mixta: sed nullum, vt in. l. si pater. C. de insti. susti. tamen illud debet intelligi quando conditio esset de futuro: secus vero, quando esset de præsentī, vel præterito. Tertio infero quod si cauetur lege, vel statuto quod teneatur quis respondere libello, vel positionibus purē & non sub conditione, sub certa pœna debet intelligi si respondeat sub cōditione de futuro: non verò de præsentī vel præterito. Quarto infero quod licet actus legitimus, vt est aditio hæreditatis, adoptio, arrogatio, datio tutoris, vel curatoris, vel similis actus, nō possit fieri sub conditione, vt in. l. actus legitimi. ff. de regu. iu. tamen debet intelligi quando fit sub conditione de futuro, secus verò de præterito, vel præsentī. Quinto infero quod licet bona, vel iura conditionalia non confiscentur, vt est glo. singu. & commun. opi. in. l. non ad ea. ff. de condi. & demon. str. tamen debet intelligi quando debentur sub conditione de futuro. secus verò de præsentī, vel præterito quæ omnia colliguntur ex mente doctorum in dicta. l. cum ad præsens. ff. si cer. peta. alia est conditio necessaria non suspensiuā, vt si quis promittat alteri. si digito cælum non tetigerit, vel quid simile: quia non suspendit: sed statim obligat, & promissio: vel obligatio habetur pro pura,

pura, text. est in l. impossibilis infra isto tit. in fine cuius verba sunt, aliter aliter atq; si talis conditio inserat, si caelum non ascenderit: nam haec utilis, & praesens est & pecuniam creditam continet, & ibi commun. doct. text. in l. in illa stipulatione si calendis infra eo. text. in l. si pupillus §. qui sub conditione. ff. de noua. text. in §. si impossibilis. Insti. de inu. stipu. & idem disponit. l. 17. titu. 11. §. par. quae est corrupta in exemplo quia dum dicit si tanxieres debet dicere si notaxieres, & istud habeo pro constanti. alia est conditio necessaria quae habet de pendentiam & tractum de futuro, vt promitto tibi centum si moriar & in hac vertitur dubium an statim promissor teneatur an vero expectandus sit dies mortis, & resolutiue dico quod modo fiat promissio per dictionem, si modo per dictionem cum expectandus sit dies mortis, & ante non tenetur promissor, ita probat text. in l. quodcunq; §. non solum infra isto titu. text. in l. quibus §. quidam titio. ff. de condi. & demonstrat. per quae iura istam sententiam, & conclusionem tenet magistraliter Bart. in l. ita stipulatus infra isto titu. 16. col. nu. 47. & ibi modernum idem Bar. in l. quodcunq; §. non solum. infra eo. & ibi Pau. & commu. doct. idem Bar. in l. extraneum. la. 1. C. de haere. Insti. & ibi Ange. Pau. Vali. & Alex. qui dicit hanc esse magis commun. opi. idem Ange. Paul. Imola. & commun. docto. in l. si pupillus §. qui sub conditione. ff. de no. Socinu. in l. quibus diebus §. qui dam Titio. ff. de condi. & demonstrat. alia est conditio impossibilis de natura, vel facto, vel de iure & talis conditio vitiat & annullat contractum modo sit bonae fidei, modo stricti iuris text. est in l. si impossibilis. §. isto tit. text. in l. non solum. ff. de acti. & obli. text. in l. certi coditio. §. quoniam. ff. si cer. peta. text. in §. si impossibilis insti. de inuti. stipula. & idem disponit. l. 17. titu. 11. §. par. cuius ratio vera & mentalis est, quia promissor non videtur habere animum se obligandi: ita probant praedicta iura, & ibi tenent commun. docto. & in tantum hoc est verum vt non firmetur iuramento, vt in l. non dubium. C. de legibus item etiam non potest ei accedere fideiussor: vt in l. sub impossibili. ff. de fideiussor. Item etiam in tm est verum vt procedat, & habeat etiam locum in distractu, & liberatione fauorabili. ista est glo. singularis, & unica in l. cum donationis. C. de tran. q; ibi ad hoc summe notat & co. doct. & reputat singulari, & vnicam Bal. in sua margarita in parte liberatio. secus tamen est in vltimis voluntatibus: quia valet & tenet dispositio, & ipso iure tollitur de me-

dio talis conditio impossibilis. text. est in l. 1. & 2. ff. de condi. Insti. text. in l. ille autem institutiones eo. tit. text. in l. 2. ff. de cond. & demonstra. text. in §. impossibilis Insti. de haere. instit. & idem disponit. l. 3. tit. 4. 6. part. In quo articulo in materia summe dubito de ratione quia legislatores videntur sibi contradicere. nam si in contractibus est ratio quia videtur deficere animus & voluntas obligandi ergo a fortiori idem deberet esse in vltimis voluntatibus, in quibus maior voluntas, & libertas requiritur. duplex tamen ratio potest assignari prima fauor vltimae voluntatis ratione cuius praesumitur voluntas, & in expreso, ita tenet Imola in l. 1. ff. de condi. apposi. & ibi commun. docto. Secunda ratio, quae potest assignari est quod ius non fauet contrahentibus, qui potuerunt apertius loqui, secus in vltimis voluntatibus: vbi quis forte morte, vel infirmitate turbatus non potuit animum suum perfecte declarare, ita Faber. in §. impossibilis Insti. de haere. instit. Quidam est contractus alternatiuus, vt quando quis promittit alteri stichum aut pamphilum, equum aut bouem, vel alias res alternatiue: quo casu resolutiue dico, quod si alternatiua ponitur in rebus in quibus non cadit affectio vt in pecunia vel tempore vt si quis promittit alteri. 10. aut. 15. vel soluere infra annum, vel, §. biennium tunc ipso iure non tenetur debitor, nisi in minori summa & maiori tempore, & sic tenetur ad sola. 10. vel soluere. §. biennium cuius ratio est: quia lex semper interpretatur quod soluetur quod minimum est, imò etiam si ipse eligat, & velit soluere maiorem summam illud erit virtute nouae donationis non virtute contractus, vel obligationis text. est in l. si ita stipula. fuero. 10. aut. 15. in fra isto titu. text. in l. inter stipulantem. §. si stipulantem eo. text. in l. inter eos. ff. de fideiussor. text. in l. si ita relictum. §. final ff. de legat. 2. & vtrouique Bar. & commu. doct. ex quo infertur quod isto casu non tenetur creditor agere & concludere in libello alternatiuo modo petendo vtrouique summam, sed potest simpliciter & absolute petere minorem: quia illa sola est in obligatione ita notabiliter tenet Faber in §. huic Insti. de actio. secunda colum. num. 6. item infertur quod si maior summa soluat per debitorem illud pluserit donatio & non debiti solutio: ait Bartolus in l. si duo infra isto titu. Alexander, Iason, & moderni in dicta. l. si ita stipulatus infra eo. si verò alternatiua ponitur inter res quibus cadit affectio vtraque est in obligatione & dicitur vnicus contractus respectu concep-

cōceptionis verborum, & respectu solutionis possint dici plures obligationes respectu rerū & hoc casu debitoris est electio modo loquamur in cōtractu lucratiuo, modo in cōtractu oneroso. *text. est capitalis & expressus in l. plerumque. §. si. ff. de iure doti. & ibi gl. or. & commu. docto. text. in l. vbi autem non apparet. §. qui illud aut illud infra isto titu. text. in l. si duo rei eodem titu. text. in l. illud aut illud, ff. de cons. pecu. text. in l. si in emptione. §. si emptio. §. si emptio. ff. de contra. emptio. text. in l. huic Insti. de actio. text. in l. in eo. ff. de regu. iur. text. in regula in alternatiuis, de regu. iuris in. 6. text. in cap. 1. de plus peti. text. in l. 24. tit. 11. §. par. quod tamen no. intellige, quando simpliciter fit promissio alternatiua: secus verò si dirigantur ad creditorem, quia eius est electio. *text. est no. in l. si ita distahatur. ff. de contra. emptio. & ibi docto. & illum text. ad hoc notat & commendat. Paul. de Cast. in l. planè. §. si ita titio. ff. de de lega. 1. & ibi Cuma. & Iaso. & tenet Bald. in l. qui duos eo. titu. melius tamen probat text. in l. si sic stipulatus fuero infra isto titu. & ibi Bart. & commun. docto. idem etiam tenent docto. in l. Lucio. ff. de lega. 2. Vnum tamen est quod perempta vna re ex alternatiuè debitis, remanet obligatio in alia. & illam tenetur debitor precise soluere *text. est in l. stichum aut pamphilum. ff. de solu. text. in l. non utiq; ff. de eo quod certo loco. text. in l. cum is. ff. de condi. indebi. text. in l. statu liberum. §. stichum aut pamphilum. ff. de lega. 2. & idem disponit. l. 23. titu. 11. §. par. quod tamen intellige quando melior, & periciolior perempta est, & vilior remansit: secus verò è contra si melior & periciolior remansit, & velior sit perempta: quia tunc debitor liberatur soluendo estimationem rei peremptæ: ita probat *text. in l. cum res legata, verficulo qua ratione. ff. de legat. 1. & ibi docto. & per illum text. tenet Bar. in l. stichum aut pamphilum. ff. de solu. 2. col. nu. 5. idem Bar. in l. stichum aut pamphilum infra isto titu. quod tamen intellige, quando aliqua ex rebus alternatiuè debitis est perempta sine culpa, vel mora creditoris: secus verò aliàs, vt quia fuit sibi oblata & noluit recipere: quia fuit sibi oblata, & noluit recipere: quia illa postea perempta, liberatur debitor, & non tenetur aliam quæ remansit soluere præstare *text. in l. stipulatus sum damam infra isto titu. & ibi glo. or. Bart. & commun. docto. aduertendum tamen quod contra prædictam sententiam & conclusionem facit *text. no. & ibi commun. opi. in l. electio. §. si is quæ. ff. de noxa. vbi disponitur quod si seruus qui******

dedit noxam decesserit statim dominus eius liberatur ab obligatione, pecuniæ vel quantitatis, quam pro damno dato debebat, ex quo deducitur quod perempta re, quæ erat posita in solutione. cuius occasione emanauit obligatio, perimitur totaliter ipsa obligatio, facit etiam *text. in l. titiæ textores. §. si. ff. de legat. 1. text. in l. in naue Sampheli. ff. locati ergo in cōtractu alternatiuo, perempta vna re ex alternatiuè debitis, cuius solutione liberetur promissor, extinguitur obligatio: sed respon. notabiliter ultra do. quod in dict. l. electio. §. si is ad quem de noxa cum fini. illa obligatio pecuniæ, vel quantitatis ad quam dominus tenetur fuit causata principaliter occasione ipsius serui, & ab eo habuit causam & originem vnde eo mortuo dominus remanet liberatus, & extinguitur obligatio: sed in nostro casu vtraque res ex alternatiuè debitis est in obligatione mediante cōtractu, & promissione licet alternatiuo modo, & vna non debetur ratione, vel occasione alterius: sed principaliter, & de perse, & licet illa res perempta sit in facultate soluendi tamen non fuit causa vel origo obligationis producendæ: sed ipsa persona debitoris, & eius promissio & cōtractus: vnde vna re perempta non tollitur nec extinguitur obligatio in alia, quæ superest. Itè adde quod talis creditor alternatiuus non potest petere vnam ex rebus alternatiuè debitis: sed debet agere alternatiuè & formare libellum secundum propriam virtutem, & naturam cōtractus, & si aliter agat absoluetur reus ab instantia iudicii, & actor condemnabitur in expensis vt in. §. huic, Insti. de actio. & in l. 15. tit. 2. 3. part. ex quo inferitur quod licet libellus debeat esse certus, & similiter sententia, vt in. §. curare Insti. de actio. cum simili. debet intelligi quod declaratio in certitudinis est in facultate actoris: secus verò si debitoris: quia tunc bene procedit talis libellus incertus, & in terminis: ita tenet Bar. & commun. docto. in l. vbi autem non apparet. §. qui illud infra isto titu. idem Bar. in l. stipulationes non diuiduntur eo. titu. fin. col. & quæst. & ibi etiam commun. docto. & facit *text. expressus in l. 1. §. qui autem. ff. quorum lega. & ibi notat Bar. & commun. docto. & per eum idem tenet Bart. Albe. & commun. docto. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. idem Bar. in l. edita actio. de ædendo. §. conum. 18. & ibi Bald. fin. col. & commun. docto. idem Bald. iu. l. 1. C. de furtis Faber Ang. & docto. in. §. sed iste quidem Insti. de actio. præcipuè Iaso. 12. columna num. 71. Abb. & commun. doct.**

41 in ca. 2. da libe. obla. Item adde quod mortuo debitor qui debet eligere vel mortuo creditore in casu quo sibi pertineret electio tam in cōtractibus, quàm in vltimis voluntatibus illud ius eligendi transmittitur ad hæredes. text. est in l. si stipulatus fuerim illud aut illud infra isto tit. & ibi glo. or. Bar. & commu. doct. text. in l. illud aut illud. ff. de optio. lega. & ibi commun. doct. cuius ratio est, quia sicut principalis obligatio est transitoria: ita facultas eligendi quæ est ei accessoria. Nec obstat quod eius & facultas declarandi non transit ad hæredes vt probat tex. in l. idem Pomponius scribit si frumentum. §. si. ff. de rei vend. & ibi glo. ordi. & commun. doct. quia illud est verum & procedit quando ius & facultas declarandi competit ex legis dispositione & ex proprio beneficio eius: secus verò si competit ex proprio cōtractu & dispositione partium: quod iterum intellige quando alicui competit electio ad cōmodum & vtilitatem eius: secus si ad commodum, & vtilitatem alterius: quia tunc non transit ad hæredes: text. est in l. vnum ex familia. §. rogo. ff. de lega. 2. text. in l. si. §. sed & si quis. C. commun. de lega. text. in l. si. C. de contra. emp. text. cum materia in l. si quis arbitrato infra isto titu. Ex quo infertur quod ille, cui est data facultas meliorandi, & eligendi vnum ex filiis testatoris iuxta l. 30. in ll. Tauri non potest illud ius declarandi transmittere. item infertur quod si iudex condemnauit aliquem ad penam exilii secundum arbitrium & voluntatem suam talis declaratio non transit ad successorem in officio, sed extinguitur & finitur morte argumēto tex. in l. 4. ff. locati & in l. certè de precario. ita tenet Bartolus, in l. centesimis. §. fin. infra isto titulo, & ibi commun. moderni Cinius Baldus Salicetus, & commun. docto. in l. final. C. de contra. emptione: sed in hoc articulo legendo, & consulendo semper tenui, & nunc etiam teneo contrarium: imò quod talis pœna exilii non finitur, nec declaratio eius quia non posuit iudex illam penam: vt priuatus, sed vt publicus iudex, ratione officii: vnde successor in officio declarauit tempus exilii secundum qualitatem delicti personæ, & probationis: argumento textus in l. mortuo iudice. ff. de iudi. textus in l. proponebatur eodē titulo & vtrouique notatorum.

42 Item adde q̄ in alternatiua mediorū electio non est debitoris, sed debitoris cui remedia cōpetunt: quia eius fauore videntur posita & concessa: ita probat textus. in l. cum proponas. C. de transactio. & ibi communis opin. docto.

text. in l. tertia. C. de positi. text. in l. quod in heredem. §. eligere. ff. de tributo. text. in l. tertia verfi. & generaliter. ff. deo quod cer. lo. tex. in l. nemo ex his. §. quotiens. ff. de regul. iuris. ex quo infertur no. in practica quod si debitor promisit soluere in certo termino, aut dare fideiussores vel pignora, quod potest creditor adueniente termino præcisè petere debitū & non recipere fideiussorem nec pignora, & in expresse istam sententiam, & conclusio. tenet Guillelmus in l. quauis. ff. de pigno. acti. & ibi Bartolus Alberi. Baldus. Paulus Salicetus & communiter doctores, Paulus in l. quarta. §. si ex conuentione in fin. ff. de re iudicata & ibi Alexan. secunda columna. num. 4. idem Paulus in l. cum proponas. C. de transactio. in fine Salicetus in l. non dubium. C. de legibus septima columna. nume. decimonono versiculo vltierius hanc legem induco Alexan. vbi hoc reputat singulare in l. prima. ff. qui fatis cogan. prima columna in fine Felinus in capitul. inter ceteras extra de rescriptis secunda columna in secunda fallentia Antonius de Fano. in tracta. de pigno. in quinta parte principali in primo membro num. quinto loco. de fan Geor. in l. plerunque. §. si res. ff. de iure do. & ista est vera & commun. opin. licet Iaso teneat contrarium in dicta. l. quarta. §. si ex conuentione. ff. de reiudi. secunda columna. nu. 6. & sic patet ex prædictis quod in alternatiuis debitoris est electio debet intelligi in alternatiua rerum: secus verò in alternatiua remediorum pro qua sententia & conclusio. facit bona ratio. quia illa remedia ponuntur ad cautelam, & securitatem creditoris, vt magis sibi cautum sit ergo ipse potest eligere: quia in eius fauorem videntur posita. Secundo etiam facit quia si aliud diceremus, sequeretur quod si in termino debitor offerat fideiussores, vel pignora. quod creditor nunquam posset agere, & petere debitum & obli. ferè redderetur inutilis. Tertio in specie facit tex. l. in causā §. puellā. ff. de manu. vbi dicit tex. q̄ siq̄ ea lege vedit ancillā vel post annū ab emptore manumittatur, & in super cōuenit: q̄ si nō manumittat possit veditor, p̄pri auctoritate occupare aut .10. aureos ab emptore, petere si emptor nō manumiserit, talis ancilla efficitur libera ex legis dispositione, & sic illa p̄missio legis, & eius remediū, nō tollitur per alia pacta, & remedia alternatiua: nec eligit emp. hoc est debitor quia t̄m fuerūt apposita ad cautelam, & maiorē securitatem primæ dispositionis idem probat etiam textus in l. fin. C. si man. ita fue. alia vt manu.

Quartò facit tex. in. l. qui legati: vt in po. lega. vbi habetur quod licet quis sit missus in possessione bonorum causa legati vel fideicommissi propter culpam, vel mortem hæredis non cauentis tamen non perdit nec suspenditur ius petendi, si velit statim ipsum legatum, vel relictum cum eius favore & pro securitate debiti sit facta missio ex quibus inferebam, & dicebam in nona, & singulari quæstione de facto pater, vel alius promisit dotem pro filia maritanda vel in monasterium mittenda, & interim quod non soluerit promisit quolibet anno certam quantitatem an erit licitum, & in super an possit maritus: vel monasterium petere dotem, & quantitatem promissam, & quo ad primum dico quod talis promissio est permissa & non sapit vsuram cum illa pensio sub rogatur loco fructuum qui pertinebant marito vel monasterio argumento. text. qui est singular. & vnicus in capi. salubriter de vsuris & ibi Abb. & commun. cano. licet Ioan. & alii doct. velint quod tantum procedant in fructibus rei pignoratæ: non verò in quantitate promissa: sed contrarium est verum secundum Abb. & magis commun. doct. ibi & secundum Bar. in. l. infulam. §. vsuras. ff. solu. matri. & ibi commun. doct. & late & no. Pa. Ru. in sua repe. fo. no. ver. 8. inferitur quem omnino vide: quo ad Secundum dico quod talis pater, vel debitor potest eligere an soluat dotem promissam vel illam certam qualitatem quolibet anno, & non potest præcisè ab eo exigere de promissa: nam cum sit alternatiua, & favore debitoris posita eius est electio, & ita dixi & consului in quæstione de facto. Item adde quod prædicta procedunt in

43 contractibus quid autem sit in vltimis voluntatibus dic. no. & resolutiue quod si verba legati vel dispositiua dirigantur ad legatarium ipse debet eligere: vt si testator dicat habeat capiat, vel accipiat Titius talem, vel talem rem, text. est in. l. plane la. i. §. pe. ff. de legat. i. cuius verba sunt, si ita titio legeretur fundum seianum, vel vsum fructum eius sibi habeto, duo esse legata, & arbitrio eius an velit vsum fructum vendicare, & ibi glo. or. & commun. doct. si verò verba legati, vel dispositionis dirigantur ad heredem ipse debet eligere: vt si testator dicat hæres meus det, tradat, vel soluat talem: vel talem rem titio text. est in. l. si ita relictum. §. si. ff. de legat. 2. Si verò verba legati, vel dispositionis ad aliquem eorum non referuntur: sed simpliciter genericè, vel absolutè proferuntur, vt si testator dicat lego titio talem aut talem rem: tunc in dubio ipse legatarius debet eligere, & hoc est

speciale in vltimis voluntatibus, & deferunt à contractibus text. est formalis, & expressus qui intelligi in. l. Lucio. ff. de legat. 2. cuius verba sunt: Lucio Titio fundum seianum, vel vsum fructum fundi seiani lego. potest legatari, vel fundum vendicare, vel vsum fructum, quod facere non potest is cui tantum fundus legatus est, & ibi notat & commendat glo. or. Bart. Albe. Bald. Pau. Imo. Cuma. & commu. doct. & dicit eam meliorem de iure Baldus. & Imo. ibi tenet etiam Dinus in regula in alternatiuis de reg. iur. in. 6. Cinus. in. l. cum quidam. C. de ver. signi. Bar. in. l. si sit stipulatus de verbo. obli. & ibi commun. doct. Bal. Pau. Imo. & commun. doct. in. l. qui duos delega. r. Faber. & alii doct. in. §. si generaliter Insti. de lega. An. & moderni in. §. huic autem Insti. de actio. & confirmatur etiam per text. in. l. in testamentis. ff. de regu. iur. cum similibus. Item adde, quod in casu, quo creditor, vel legatarius qui habet ius eligendi, petat & eligat rem minoris valoris ex errore iuris, vel facti credens ius eligendi sibi non competere, non potest variare, nec competit sibi conditio indebiti neque aliud iuris remedium. text. singularis & vnicus in. l. si is cui. ff. de lega. 2. quem ibi ad hoc notat & commendat Bart. Albe. Bal. Imola & commun. doct. & reputat singularem & vnicam Pau. & Cuma. Cuius ratio est: quia quælibet res erit in obligatione, & non fuit error in re debita, nec in causa substantiali: sed tantum in accessoria, & extrinseca: ideo qualibet res soluta cessat repetitio & indebiti conditio: ita pulchre & subtiliter Bald. & Paul. ibi & illum tex. cum ratione reputat singularem, & vnicum Alexan. in. l. si ego. ff. si cer. petatur. Quidam est contractus

44 annuus causa multiplicandæ obligationis, vt si quis promittat alteri dare vel soluere certam pecuniam, vel rem quolibet anno, & talis promissio, vel contractus, virtus, & effectus eius longè differt à legato annuo: nam primo differunt quia in contractibus vna est pura, & simplex promissio, actio, & obligatio eius & statim oritur pro toto tempore, & annis futuris: in legatis verò pro primo anno statim oritur actio & obligatio: pro sequentibus verò non est nata aliaqua actio: imò legatum est conditionale. text. est capitalis in materia in. l. si stichum aut Pamphilum. §. stipulatio infra isto tit. text. in. l. senatus. §. si. ff. de dona. causa mor. tex. in. l. si in singulo. ff. de annuis lega. text. in. l. cum in annos eodem titu. text. in. l. in. l. cum in annos la. i. ff. quando dies lega. ce. & vtrobiq; commun. doct. & in expresso per prædicta iura tenet

net Bar. in. l. ita stipulatus infra isto tit. 16. col. nu. 44. & ibi commun. mode. sed aduertendū quod decisio, & conclusio videtur falsa: quia incertitudo temporis, vel diei semper impedit obligationem, & eius effectum donec verificetur vt in. l. vnica cum materia. C. vt actio. ab here. & contra here. inci. ergo in presenti nō potest competere actio nec obligatio propter quod Bald. in dict. l. stichum. §. stipulatio, dicit quod consultus creditor illius text. videtur fuisse quodammodo stultus & vna bestia: sed certè ipse loquitur impudenter, & minus modeste, & non sunt verba digna tanto viro: quia nihil tam proprium est integro viro quam modesta verba proferre sine alterius iniuria quanto magis in scriptura semper loquente? sed fortè intentio Bald. fuit quod ruditer intuenti & ratione ignorantanti videtur reprobandus consultus. vnde ipse dicit, & quidem subtiliter quod ratio decisionis est, quia quando incertitudo temporis ponitur ad initiū & inchoationem obligationis tūc impedit ortum eius secus verò quādo ponitur ad extensionē durationē, vel multiplicationē obligatio. quia tūc nō impedit natiuitatem eius, licet simus incerti quantum dureret, & istam rationem sequitur ibi Iaso, & commun. moderni. confirmatur quia facilius aliquid cōseruatur postquam semel producit in esse quam de nouo acquiratur vt in. l. patre furioso versic. nam furiosus. ff. de his qui sunt sui vel alie iu. & in. l. si is q. animo. ff. de acqui. posse. cū simi. nec obstat si replices, quare hoc idem non est in legatis: quia ratio differentie infra patebit clare. Secundo differunt quia talis contractus vel promissio annua est vna, & non dicuntur plures contractus, vel promissiones: sed in vltimis voluntatibus dicuntur plura legato tex. est in dict. l. stichum. §. stipulatio infra isto tit. tex. in. d. l. si in singulos. ff. de an. lega. cum simi. Ex qua doctrina & conclusio. resultant aliqui notabiles effectus. Primus est quia in cōtractibus habilitas vel capacitas personæ, cui debet acquiri, cōsideratur tēpore ius contractus, vel dispositionis: vnde si illo tēpore creditor, cui sit promissio erat fili⁹ fa. vel seru⁹, acquiritur patri vel domino, dato q. postea emancipitur, vel manumittatur sed in vltimis voluntatibus in quolibet anno de perse cōsideratur habilitas, vel capacitas personæ legatarii: cū sint plura legata: vnde si primo anno erat in potestate in alii verò nō, pro primo anno pertinebit patri vel domino, pro aliis vero sibi text. est no. in. l. si filius fa. infra isto tit. tex. in. l. si filius sub conditione. ff. de regul. iu.

tex. in. l. fenatus. §. si. ff. de dona. cau. mor. text. in. l. si. ff. de stipu. seruo tex. in. l. cum in annos la. 2. ff. quando dies lega. ca. tex. in. l. si vsus fructus versic. fi. eod. titu. tex. in. l. si legati. ff. de pigno. tex. in. l. quæ legata. ff. de regu. iu. tex. in. l. si vxor. C. de condi. inser. tex. in. cum in annos ff. de annuis legatis cui⁹ pulchra verba sunt. Cū in annos legatur plura legata esse placet & per singula legata, ius capiendi inspicitur.

Secundus effectus est, quod si caueatur lege statuto, quod de quolibet cōtractu vel legato soluatur gabella, & fiat stipulatio, vel promissio annua, non debetur nisi vnica tantum gabella pro omnibus annuis. cum sit vna perpetua & vni formis, & per cōsequens debetur illi conductori gabellarū, qui erat tēpore contractus: si verò fiat legatum annuum, gabella debetur pro quolibet anno in futurum, pro vt dies cesserit, cū sint plura legata & per consequens debetur illi conductori qui fuerit in quolibet anno & expresso: ita tenet Bartolus in. l. cum Titio. ff. ad legem fisci. Secunda columna. & ibi Paulus. Imo. Alexander, & communiter doctores, Baldus in. l. in annalibus. C. de lega. secunda columna. Romanus, Iaso. & modernā in dicta. l. stichum. §. stipulatio infra isto titu. facit etiam doctrina Baldi & communis in. l. cum eiusdem. ff. de ædilit. edic. dicens quod si stipulatio: vel promissio cōtinet plures res debentur plures gabellæ quia censentur plures contractus, argumento. textus in. l. scire debemus infra isto titu. cum materia. Tertius effectus est: quia in cōtractibus lapsus cuiuslibet anni. constituit debitorem in mora absq. aliqua interpretatione ita probat tex. in. l. 2. C. de iure emphi. text. in cap. potuit de locato text. in. l. magnam. C. de contract. & commi. stipu. sed in vltimis voluntatibus per lapsum cuiuslibet anni non constituitur hæres, in mora sine interpellatione: cū sint plura legata & conditionalia, ne vno & eodem tempore causetur obligatio. & mora, vt dixi, in contractu conditionali & in terminis, ita tenet Paulus de Cas. in dicta. l. stichum. §. stipulatio infra isto titu. prima columna in fine & ibi Alexander prima. columna numero. tertio & Iaso. secunda columna.

45 Quartus effectus no. & quotidianus quo ad præscriptionē quia in contractibus si debitor cessauit soluere per. 30. an. talis oblig. vel promissio annua cēsetur iā totali text. præf. tam pro primo an. q. p sequētib⁹, cū sit vna & vni formis pro oibus: sed in vltimis voluntatib⁹ nō est cā. præscriptio, nisi tātum pro primo anno nō verò

vero pro sequentibus cum sint plura legata, & conditionalia: vnde potest apsum cuiuslibet anni incipit & requiritur noua præscriptio, & in expresseo ex isto fundamento & ratione ista doctrinam. & conclu. tenet glo. or. valde. singu in. l. cum notissimi. §. in his. C. de præf. 30. vel 40. an. in gl. magna in verfi. tu. dic. & ibi Azo. in summa. 1. col. nu. 6. Iaco. Bu. fi. quæstio. Bar. Bald. & Angel. S. p. eccl. licet aperte non firmet in titu. de locato. §. nunc aliqua. verfi. 41. gloss. or in. l. de pupil. §. si in pluribus. ff. de ope. no. nun. in glo. fin. & ibi Bar. 1. columna. 2. quæst. Cuma. ibi. 2. col. in prin. qui dicit hanc esse magis commun. opi. Alexan. no. 1. col. nu. 3. Imola in dict. l. Stichum. §. stipulatio. 2. col. in medio infra eo. Roma. pe. col. num. 18. Paul. 1. col. post prin. Alexan. 1. col. num. 3. Iaso. 1. col. in fine Io. An. in cap. auditis de præf. 1. col. in fine, & ibi notat. Abb. fi. col. & quæstione Feli. fi. col. ver. vltimo dum tangit Abb. Fran. Baldus in trac. præf. in. 4. ar. quartæ partis prin. in. 4. quæst. & hanc dicit magis commu. opi. Fulgo. in dic. l. cum notissimi. §. in his. C. de præf. 30. anno. & dicit magis commu. opi. Cuma. in dict. l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de ope. no. nun. corneus in con. suis. con. 22. §. col. nu. 23. 3. volu. pro qua senten. & con. facit. tex. in. l. eos. C. de vfu ris vbi habetur quod præscripta re principali censetur præscripta accessoria eius vt fructus, & similia, & ad hoc illum tex. notat & commē dat ibi Cinus. Bar. Bal. Pau. & commun. doct. Bal. in. l. terminato. C. de fru. & pecu. 1. col. nu. 3 Pau. & commun. doct. in. l. sequitur. §. fructus. ff. de vfuca. tex. in. l. plures apochis. C. de feu. in struct. tex. in. cap. de quarta de præscrip. quem ad hoc notat & pōderat Abb. in dict. cap. auditis. tex. in. l. si vfu fructus alternis annis. ff. qui. mo. v. usufruct. ami. vbi habetur quod usufructus annuus relictus in testamento nō præscribitur. nō vtendo quia sunt plura legata ergo à contrario sensu. secus est in contractu vel annua promissione cum sit vnicus tantum contractus contrariam tamen sen. & opi. tenet magis traliter glossator antiquis in dicta. §. in his imo quod in distinte non sit præscriptum nisi primo anno modo loquamur in cōtractib⁹ modo in vltimis voluntatibus & in quolibet anno requiratur sua præscriptio, & idem tenet ibi Iaco. de Are. Perrus. Cinus. Albe. pe. col. & in hoc refidet Sali. in eadem. l. §. imo & illud. pe. col. Raine. in dict. l. de pupillo. §. si in pluribus de ope. no. nun. & ibi Iaso. 2. col. nu. 4. Albe. in. l. si in singulos in fine. ff. de con. le. Pau. de Cast. vbi dicit hanc esse magis commu. opi

in. l. plures apochis. C. de fide. inst. 2. col. nu. 6. Anto. de Bu. qui no. loquitur in cap. peruenit de censibus pe. col. verfi. si debitum pro qua o pi. facit tex. apertus in dict. l. cum notissimi. §. in his vbi præstatione annua expresse text. æ. qui parat contractum & vltimas voluntates & dicit, q̄ in eis præscriptio non incipit currere à principio contractus vel obligationis: sed à principio cuiusq; anni vel temporis in quo est cessatum in solutione. Secundo quia contractus non potest negari quin sit obligatio pura, pro primo anno: sed pro sequentibus in diem: sed eo casu, quo dies exactionis nondū venit impeditur præscriptio vt in. l. cum notissimi. §. illud. C. de præf. 30. vel. 40. anno. & in. l. 1. in fine. C. de con. excep. ergo similiter impediatur in nostro casu, & quæstione: sed his nō obstantibus ego teneo primam opinionē que est vera & magis communis, nec obstat tex. in dict. l. cum notissimi. §. in his in quantum equi parat contractus & vltimas voluntates: quia debet intelligi quo ad hoc, vt vtroque casu currat præscriptio à tempore quo cessatum est in soluti: sed postquam semel incepit currere cōtinuatur & perficitur per. 30. annos in contractibus per supradicta: ita respondet glo. or. in dict. §. in is & ibi Bar. & cō. do. tenētes istā opi. secūdo nō obstat tex. & eius dispositio in. l. cū notissimi. §. illud. C. de præf. 30. vel. & in. l. 1. C. de anna. excep. cum similibus quia respondeo q̄ in promissione vel obligatione annua potest creditor agere tam pro primo anno, quam p̄ futuris: quia fundatur in iure de præfenti: q̄ secus est in promissione, vel obligatione particulari: ita Bart. in dict. §. in his, & ante eum Old. puem refert Albe. vel aliter & secundo & verius respon. quod tex. in dict. l. cum notissimi §. illud cum simi. debet intelligi: quando contractus, vel promissio est particularis: respectu vnus præstationis: secus tamē est si sit promissio, vel obligatio annua quæ comprehendit sub se plures præstationes nam tunc sufficit vna præscriptio pro omnibus: quia est vnicum ius, & vnica actio, pro omnibus: vnde illo iure & actione præscripta à qua cauantur & deriuantur illæ præstationes annuæ, censentur per consequens præscriptæ prædictæ annuæ 46 præstationes ita singul. respondet Iaco. Bu. in dict. §. in his si quæst. & ibi Bald. in fine. Tertio & principaliter differunt: quia talis contractus promissio vel obligatio annua est perpetua & transitoria ad hæredes text. est in. di. l. si Stichum. §. stipulatio infra eod. & ibi pe. Din. Albe. Roma. Cuma. Alexan. Iaso. & commu. docto.

docto. idem Petrus & alii docto. in. l. sancimus §. final. C. de dona. Faber & commun. docto. in. §. omnis in sti. de verborū obligatione Plateria & communiter etiam doct. in. §. at si ita stipuleris eodem titulo & vltra prædictum doctores idem tenet glossa singula. & ordinamēto in. l. si quis Argentum. §. fin. autem. C. de donatione quam ad hoc sūmē notat & commendat Salicetus in. l. sancimus. §. final. eodem titulo contrarium tamen tenet glossa ordinaria in dict. l. si Stichum. §. stipulatio. infra isto titulo. imò quod talis contractus, & obligatio non transit ad heredes neque obstat tex. in. d. §. stipu. vbi dicit q̄ est perpetua & non finitur morte, quia debet intelligi ipso iure & d̄ rigore. cum tempus non sit causa tollendæ obligationis, vt in. l. obligationem ferē. §. placet. ff. de actione & in effectu. istam opinionem tenet Barto. in dicto. §. stipulatio secunda columna & quaestione, & ibi Angelus Paulus Imola Tertia opinio diuersa in hoc difficili articulo est quod distinguamus an promissio annua fiat ex causa onerosa: & tunc sit perpetua & transeat ad heredes, & procedat prima opinio: si vero fiat ex causa lucratiua, non transeat & ita procedat secunda opinio: ita tenet Baldus in dict. §. stipulatio. Sed his non obstantibus in hoc subtili, & difficili passu ego teneo primam sententiam, & conclusi. tanquam veriore & magis communem quia quod talis contractus, profissio, & obligatio annua simpliciter interposita indistincte sit ipso iure, & cum effectu perpetua, & transeat ad heredes creditoris, & non finitur eius morte modo sit interposita ex causa onerosa modo lucratiua pro qua sententia. & conclusio. vltra doctores confidero sequentia fundamenta. primo. textus expressum in dicto. §. stipulatio vbi dicit quod talis promissio & obligatio est perpetua quod verbum in dubio debet intelligi cum effectu. & in potioris significatu argumento textus in. l. prima. §. qui in perpetuum. ff. si ager. vecti. vel emphit. pe. cum simi. confirmatur: quia quando lex. vult aliquem contractū non transire heredes illud expresse declarat, vt in. l. prima. ff. pro socio. Secundo pondero text. in dict. §. stipulatio in quantum dicit non quemadmodum simile legatum morte legatarii finiret, vbi aperte vult denotare differentiam inter contractum & legatum. Tertio facit text. in. l. 3. vers. primo. ff. de excep. vbi habetur quod illa exceptio dicitur perpetua, quæ semper perpetua & cum effectu. est transitoria ad heredes. Tertio facit quia regulariter & in dubio omnis cō-

tractus vel promissio semper censetur realis. & transitoria ad heredes textus est in. l. si pactum. ff. de probat. textus in. l. iurifgentium. §. pactorum. ff. de pactis. textus in. l. tale pactum eodem titulo. textus in. l. necessarias. §. de vendēdo. ff. de pigno. actio. quarto facit textus in. l. veteris. C. de contra. & commi. stipula. vbi imperator Iustinianus formaliter ponit regulam quod omnis contractus promissio, vel obligatio, siue in dando siue in faciendo, transmittitur ad heredes tam actiue quàm passiuē, modo fiat mentio eorum modo nō. Quinto facit textus in. l. cum qui ita. §. qui ita infra isto titulo. & in. §. at si ita stipuleris In situ. de verborum obligatione vbi eo casu quo debitor promissit quo ad ad vitam de rigore transit ad heredes: sed repelluntur exceptione ergo si non est dictum quoad vitam debet transire cum effectu & sine obstaculo orationis. sexto. facit textus in. l. Sancimus. §. fin. C. de donatione. vbi quādo fit donatio annua quoad vitam, hoc actio quod non transeat ad heredes donatarij, non requiritur insinuatio: quia censentur plures donationes ergo probat text. quod in tali contractu. annuo requiritur, quod expresse dicatur inter partes q̄ non transeat ad heredes: alias semper transit: quam tamen sententiam, vt conclusionem limita & intellige, vt nō procedat, quādo ex cōiecturis possit constare, q̄ intentio partium fuit: vt nō transire ad heredes quia fuit facta promissio homini pauperi & ex causa lucratiua: quia tunc videtur facta pro alimentis, quæ de sui natura non transeunt ad heredes. vt in. l. cum hi. §. modus. ff. de transactio. & in terminis: ita limita & intelligit Alexander & Iaso. in dicto. §. stipulatio. Secundo limita & intellige, vt non procedat, quādo aliquid est implendū à creditore cui facta fuit promissio, quod cohæreat suæ personæ, vt quæ est facta promissio annua aduocato, medico, alterius perito in arte, vel officio, quia tunc censetur promissio conditionalis & respectiua & talis obligatio non est transitoria ad heredes: quia est interposita super facto quod cohæret omnino personæ: ita probat textus singularis in. l. si seruus communis meus, & castrensis peculi. §. fin. ff. de stipulatio. seruo & ibi tenet Barto. & communiter docto. probat etiā text. in. l. post duos. C. de aduocato. diuersor. iudi. textus in. l. si sterilis. §. final. ff. de actio. empiri. textus in. l. iulianus. §. ferri. eodem titulo. imò tali casu debitor & promissor potest reuocare salarium, quando velit & eodem modo creditor, cui est facta promissio: quia censetur

Limitatio

2

promissio, vel obligatio conditionalis voluntaria quandiu ambo velint in eadem voluntate persistere. argumento prædictorum iurium quod est notabile. secus tamen est in vltimis voluntatibus: quia legatum annuum pro primo anno est purum: pro sequentibus conditionale: vnde legatario mortuo debitum primi anni transmittet ad heredes: quia iam cessit, non verò transmittet pro sequentibus: quia est conditionale: text. est formalis, & expressus in. l. si in singulos. ff. de annuis legatis cum similibus, & si quæras quæ potest esse ratio, per quam in contractibus promissio, vel obligatio annua est vna perpetua & transmissibilis: sed in vltimis voluntatibus legatum est vnum pro primo anno, & pro sequentibus, est conditionale & non transmissibile respondeo quod legatū sit propter bene merita ipsius legatarii & effectiōnem eius, vt in. l. nec adiecit. ff. pro socio ergo necessario debet intelligi cōditio si viuat, sed in contractibus solū attendūtur verba, & vinculum obligationis, non verò merita, vel affectio, vt in. i. quicquid astringendæ infra isto tit. vnde meritò censetur vna vni formis perpetua & transmissibilis: ista est ratio & intentio omnium doctorum in dicta. l. flicum. §. stipulatio infra isto titulo.

47 aduertendum tamen est quod ista promissio annua facta per contractum inter viuos & legatum relictum in vltima voluntate conueniunt in modo, & forma petitionis, & condemnationis: quia vtroque casu creditor pōt agere contra debitorem, vt declaretur ius suum sibi competere, & condemnetur debitor, nedum pro debito, primi anni quod effectualiter iam cessit: verum etiam pro futuris annis: pro quibus adhuc non cessit: & erit maximus effectus. quia non tenebitur quolibet anno litigare, & de iure suo docere, & probare: sed post lapsum cuiuslibet anni sententia mandabitur executioni, cuius ratio fundamentalis est, quia licet talis promissio annua in contractibus sit in diem pro sequentibus annis & in vltimis voluntatibus sit debitum conditionale, & vtroque casu dies non dum cesserit quo ad exactionem ipso iure, vel mediante exceptione, vt in. l. cedere diem ff. de verborum significationem. cum similibus & iudicium non possit fundari super iure de futurum vt in. l. non quemadmodum. ff. de iudi. & ibi communiter doctores, & in. l. prima. §. socius. ff. de vltis tamen vtroque casu actio, & obligatio est pura de præfenti pro primo anno, & ratione eius in con-

sequentiam potest fieri petitio & condemnatio super futuris, & valet, & tenet iudicium in eis. Pro qua sententia & conclusione.

Primo facit textus in. l. prima. C. de fidei commissis. vbi habetur, quod si testator grauat hæredem, vt soluat alicui alimenta quolibet anno, & talis hæres soluerit per triennium, cogitur postea in futurum præstare etiā si reliquerit in minus solemnivoluntate, & potest talis hæres condemnari, vt in futurum præstet, & soluat, & ibi tenet glossa ordinaria Petrus Cinus, Albericus, Baldus. Angelus, Salicetus, Paulus, Corneus, Iason. & com. do.

Secundo facit textus in. l. prima. C. de sententia, quæ sine certam quantitatem proferat vbi habetur quod iudex potest condemnare reum debitorem, vt soluat fortem principalem debitam, creditori, & interim quod non soluat, condemnare eum in vltis futuris. Et ad hoc notat, & commendat ibi glossa ordinaria Bartolus, & communiter doctores.

Tertiò facit textus in. l. quod si in diem. ff. de petitione hæreditatis. vbi probat quod si hæres egit petitione hæreditatis contra debitorem, purè in diem & sub conditione & pronuntiatur hæres, potest iudex in consequentiam condemnare debitorem: vt soluat statim debitum purum, & debitum in diem, vel sub conditione adueniente die, vel conditione: & ad hoc notat & com. Bar. & com. do.

Quartò facit textus in. l. male agitur. C. de præscriptione triginta, vel quadraginta annorum. vbi habetur quod creditoribus vel dominis reseruatur integrum ius suum in rebus locatis pro aliquibus annis, vel in perpetuum ne cogantur quotidie, vel quolibet anno litigare & de iure suo docere, & ibi notat Bar.

Quinto facit textus in. l. prima. §. illud, & §. planè. ff. de vi, & vi. armata. vbi habetur, quod licet interdictum vnde vi principaliter nō competat pro rebus mobilibus, tamen accessorie bene competit.

Sexto & vltimo facit textus in. l. libertis quos. §. manumissis. ff. de alimen. & ciba legata cuius verba sunt manumissis testamēto cibaria annua. si cū matre morabūtur p fideicō. de dit. mater filio. trienio superuixit: neq; cibaria eis præstitit: sed & filia postea quam matri heres extitit, q̄ aduixit an. 14. d̄ eisdē soluedis cōpellata nō est quæsitū est an post mortē filio à nouissimo hærede petipossint, & tam præteriti tēporis quā futuri id q̄ cibarium nomine relictum est. Respondit, si conditio extitisset nihil proponi cur non possint.

glossa ordinaria in.l. non quemadmodum. ff. de iudi. & ibi Bartolus, Baldus. Paulus & communiter alii doctores. gloss. ordinaria in.l. prima. §. socius versicu. quid enim. ff. de vsuris, & ibi Bartolus. & communiter doctores glossa. in. §. praeiudiciales in fit. de actio. Bartolus. in. lita stipulatus infra isto titul. decimasexta. columna numero quadagesimo quarto, & ibi communiter moderni idem Barrolus in.l. vbi autem non apparet. §. penultimo. eodem titu. & ibi communiter doctores. Paulus de Castr. Imola. & moderni in.l. si stipulatus fuerim illud aut illud aut illud infra isto titul.

Itē adde in materia qd' si testator simpliciter reliquit vel legauit ciuitati, vel personae priuatae certam pecuniae quantitatem, vel aliud emolumentum in diem reiterabilem, puta in diem sancti Ioannis, vel alterius festiuitatis. debet intelligi in perpetuum quolibet anno, non verò semel tantum in primo anno. textus est singularis in.l. cum quidam. ff. de annuis legatis. cuius verba sunt. Cum quidam Decurionibus diuersiones dare voluisset die natalis sui, Diuus seuerus & Antonius rescripserunt non esse verisimile testatorem de vno anno sensisse, sed perpetuo legato, & ibi ad hoc reputat mirabilem Bartolus & Lancelotus Dec. ex quo textus. infert ibi Guido de Suza. quod si testator relinquat fratribus Sancti Francisci vnam pitaquam, vel prandium in diem sancti Francisci, quod intelligitur in perpetuum quolibet anno, & istam conclusionem, tenet ibi Lancelotus Decius, & istam opinio. credo verà licet contrarium teneat ibi Bartol. quod tamen intellige quando dies proprie & aqua liter est reiterabilis: ita vno anno anno sicut alio: secus alias: vt si relinquit testator aliquid erogandum diemortis suae, vel obsequiarum: ita nota. tenet Pe. Bartolus. Alberi. Lancelotus Decius ibi in dicta. l. cum quidam.

Item adde quod si testator legat alicui centum. donec nubat, non intelligitur semel tantum legare: sed quolibet anno donec nubat, ita probat textus in.l. legatum in principio. ff. de cond. legat. & ibi notat Bartol. Albe. & communiter docto. facit etiam textus in.l. annua. §. final. eodem titul. Ex quibus infertur quod si testator reliquit Titio centum, quo ad viuat non debet intelligi de vna tantum praestatione: sed de annua, & perpetua per totum tempus vitae suae: quod tamen singu. intellige, quando relinquitur in vltima voluntate: secus verò si promittatur per contractum inter viuos: quia intelligitur, vt semel tantum praestentur non

quolibet anno: ita notat. Petrus de bella pertica. in dict. l. legatum de anno. lega. & ibi Bart. & Lancelotus & tenet Dinus in.l. cum qui ita §. qui ita infra isto titul. & ibi Angelus Paulus & Alexander, & Iaso dicit hanc esse magis commun. opinio. Bart. verò ibi in dicta. l. cum qui ita distinguit nota. isto modo quia in vt. semper talis promissio intelligatur annua: in contractibus verò si est facta pauperi, similiter intelligatur annua: si verò est facta diuiti censetur vna, quae minuatim debet solui. quolibet anno: ita quod per tempus vitae stipulatoris diuiditur solutio. Sed teneo contrarium, imò quod modo dicta promissio relinquatur in vltima voluntate modo per contractum intervium, & modo pauperi, modo debiti non debeat semel tantum praestari, sed quolibet anno. per tempus vitae suae ita notat. Imo. in dicta. l. cum qui ita §. qui ita infra eo. secunda columna in principio, & iste est sensus glossa ibi in glossa prima & idem tenet Iaco. de Are, & Albe. in dicta. legatum de con. lega. Imola in.l. prima. ff. de cō. & def. col. in princip. imò dato quod superior cond. Bartol. esset vera, non debet fieri solutio minuatim: sed tota quantitas integra statim deberet solui: quia cum tempus mortis sit incertum, non posset commodè fieri: ita diuisio aequalis praestationis, vt puntaliter finiatur tota quantitas durante vita stipulatoris: & si quis dixerit qd' admittatur arbitrio promissoris. vt praestet partē quā velit, quolibet anno: esset inconueniens, quia posset ita minimam partem quolibet anno soluere, quod nullius esset utilitatis, ita Angelus Imo. Paulus, & Iaso. in dicta. l. cum qui ita tenent etiam doctores in dicta. l. cum quidam eodem tit. Item adde, quod si testator in testamento grauat heredem, vt soluat alicui ea, quae ipse testator in vita solitus erat, sibi dare intelligitur vt teneatur dare, tātum ea quae ordinariē & certò modo quolibet anno praestabat, non verò ea quae extra ordinem, & incerto modo ad libitum voluntatis, quando q; praestabat textus est valde no. in.l. seio amico. §. medico. ff. de con. lega. cuius verba sunt, Medico Sēpronio quae viuis praestabā dari volo, ea videntur relicta, quae certam formam erogationis annuae non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt, & ibi ad hoc notat, & commendat Dinus. Bart. Albe. Lance. Dinus, & communiter doctores antiqui. vnum tamē est, quod si diuersimodè praestabat testator in vita, & tempore mortis debentur secundum praestationem tempore mortis. textus & ibi docto. in.l. Mela. §. i. de aliment. & ciba. le.

49 *Lavata* *exm* Quidam est contractus in genere ut quando quis promittit alteri seruum, equum, vel quid simile in genere, non determinata re in specie, vel individuo: quo casu certum est quod statim oritur actio & obligatio: sed dubium satis subtile est, quid est in ipsa obligatione in quo articulo reperio dubias & varias sententias. Prima est quod ipsum genus, & omnes res sub eo cōtētae sunt in obligatione, non aliquid individuum vel particulare de per se, quam opi. refert Bartol. in l. 2. §. & harum fin. colum. & quaestio. infra isto tit. sed ista commu. reprobat per Bart. & docto. ibi quia genus per se sumptum est quaedam idea siue imaginatio, quae nō est nec potest esse in commercio nostro vel est quid ita vniuersale, quod impossibilis est eius praestatio, vel traditio, argumēto text. in l. inter stipulantem. §. sacram infra isto tit. cum similibus.

Secunda opinio est quod quaelibet res de his quae continentur sub genere est in obligatio sub conditione, si soluat, argumento text. in l. 3. ff. qui & à quibus vbi electione serui data. quodam modo singuli videntur legati vel promissi sub conditione & ista opi. tenet Iaco. de Are. quem refert Bar. in d. §. & harū. fin. col. & quaest. Sed ista opi. est falsa. Primo quia si nulla res esset in obligatione pure: sed sub conditione sequeretur quod nunquam posset agere contra debitorem: quia antequam soluat non est verificata conditio: & solutione facta iam non esset obligatio. ¶ Secundo quia res in genere esset legata, vel relicta in vltima voluntate, non posset transmitti cum iura conditionalia non transmittantur, ut in l. vnica. §. si autem sub conditione. C. de cadu. tol. cum simi. Tertia opi. est quod obligatio rei in genere continet singulas res contentas sub illo genere, sicut continentur in promissione alternatiua vnde sicut res alternatiue promissae essent in obligatione: ita istae res contentae sub genere & confirmatur, quia in iure nō obligatio alternatiua & generica purificatur text. est in l. cum is. §. si. ff. de condi. indebi. text. in l. 2. §. & harū in fi. infra isto tit. text. in l. in execu. §. pro parte. eo. tit. Istā opi. tenet solus Soci. in dicta. l. 2. §. & harū fi. col. q. &. & dicit esse suam nouam considerationem: sed salua eius pace, ista opi. est falsa, quia in alternatiua merito vtraque res est in obligatione: quia quaelibet res est certa & determinata, & expressē promissa licet alternatiue. Vnde in qualibet subsistit obligatio: sed in generica nulla res est expressa nec determinata imò impossibile est quod

exprimatur, vel declaratur vnde in nulla potest consistere obligatio.

Secundo quia in alternatiua debitor potest eligere & tradere rem quam velit ut in l. plerūque. §. si. ff. de iure doti. cum si in generica vero nō: sed mediocre debet dare ut infra pro dimidiam.

Tertio quia peremptis rebus alternatiue promissis perit & extinguitur ipsa obligatio, & debitor remanet liberatus. text. est in l. si in emptione. §. si emptio. ff. de contra. emptione.

Confirmatur: quia sicut perempta sola re que simpliciter debetur extinguitur obligatio, ut in l. quod te mihi cum materia. fi. si cert. peta. & in l. si ex legati cā cū materia infra isto tit. ita etiam peremptis rebus alternatiue debitis extinguitur obligatio earum. Si vero est promissio generica peremptis rebus cōtēntis sub genere non perit ipsa obligatio: quia genus perire non potest: ut in l. incendium. C. si cert. & in l. in ratione la. segunda. §. diligenter ver. incert. ff. ad l. Falci. quod ingeniose & speculatiue declaro isto modo quod si omnes res illius generis pereunt, taliter quod sit spes & facultas in genere humano habendi illas res, ut si quis promissit seruum in genere, & perirent omnes serui de mundo tamen subest spes seruos habendi, per captiuitatem hostium, vel per venditionem liberi hominis ad pecuniam participandum: vnde debitor nō liberatur nec extinguitur obligatio: quia non fuit restricta ad vnum ex seruis praesentibus tū qui erāt tēpore contractus: sed ad vnum seruū simpliciter & absolute, si verò omnes res illius generis perirent taliter quod cessat omnis spes & facultas humano generi illas res habēdi & illud genus restaurādi, ut si quis promissit equū in genere, & nutu diuino omnes equi de mūdo perirent. & nobis fuisset possibile scire: debitor liberaretur quia cessat spes & facultas illud genus restituēdi, & in terminis istū passum ita decla. solus Sali. in l. incendiū. C. si cer. pe. 2. col. nu. 7. Quarta opinio principalis est quod in obligatione generica nulla res certa & determinata dicitur esse in obli ga. sed venit determināda & certificāda per solutionē: vnde illa, quae postea soluitur, cēsetur & fingitur à principio fuisse in obligatio. ita probat text. nota in l. cum incertus. ff. de lega. 1. ibi si quis legauit vel promissit rem in genere & postea debitor vel haeres soluat vnā rem de contentis sub genere, remanet liberatus, ac si à principi. illa res fuisset promissa vel legata facit etiā text. in l. si vnus. §. sed si gene. ff. d. pa. & in exp̄sso p̄ praedicta iura istā opi. tenet. gl. ordina.

ordina. quæ sic debet intelligi in l. Meuius. §. duobus in glossa final. ff. de legatis secundo & ibi notabiliter Bartolus. quinta columna. nu. 9. & allegat Petrum & Andream de Pi. ita tenere: tenet etiam ibi Albericus in principio Imola, Paul. penultima columna num. sexto. Itam etiam opi. tener gloss. ordi. in l. cum is. §. final. in gl. prima. ff. de con. indebi. & ibi Bart. Baldus. Paulus & Iaso. istam etiam opin. tenet magistraliter Bartolus in l. secunda. §. & harū infra isto titulo. fi. col. & quæst. Albe. quinta columna num. tertio istam etiam opin. tenet Bartolus, Albericus, Baldus, Angelus. Imola Paulus, Alexander, & Ias. in dicta. l. cum incertus de legatis primo. & istam dicit commun. opin. Iaso. in dicta. l. secunda. §. & harum infra isto titulo penultima columna.

Sed aduertendum, quod meo iudicio ista communiter opin. videtur falsa. Primo quia lex nunquam fingit sine aliqua iusta causa, & necessitate: vt in l. non puto. ff. de capti. text. in l. post liminium eodem titul. text. in l. sciendum & in l. deniq; ff. ex qui. causa maio. cum simi. sed hic cessat causa & æquitas ergo &c. Secundo ostendo quod lex non fingat imò nec possit fingere, hoc quia debitor rei generice poterit soluere rem de nouo productam & creatā in natura: post ipsam obligationē cōtractam vt in l. qui decem. §. stichum. ff. de solu. ergo illa non potest dici à principio tempore cōtractus promissā cum non sit in rerum natura: nec ad eam potest se extendere fictio, cū sit impossibile, argumento text. in l. interdum infra isto titul. text. in l. inter stipulantem. §. facram eodem titul. text. in l. prima vers. fina. ff. de con. & demon. text. in l. nec emptio. in principio. ff. de con. emptio. text. in l. qui ad certū ff. locati text. in l. adopt. la primera. ff. de adop. cum simi. Nec obstat textus in dict. l. cum incertus. ff. de legat. i. quia bene dicit text. quod facta solutione liberatur. debitor ab obligatione generica, non tamen dicit quod fingitur à principio illamet res promissā. Vnde in hoc subtili & difficili passu cogitauī nouam & veram opi. vltra doct. f. q. in obligatione generice debitor tantum tenetur ad vnam rem de contentis sub genere simpliciter, & absolute: & talis promissio licet incerta valet: quia nō est omnino incerta cum restringatur ad genus sub alternū, & postea soluendo vnā ex cōtētis sub illo genere remanet liberatus ab illa obligatione generica: non tamen dico quod solutione facta illa res censeatur esse à principio in obligatione verè vel factè: sed quod sit quēdā obli-

gatio simplex absoluta in genere quæ non applicatur alicui rei in particulari, vel indiuiduo à qua liberatur per solutionem vnus rei de cōtētis sub genere sicut liberaretur si à principio illamet resoluta esset promissā sicut dicimus in obligatione quantitatis quia non videtur causata obligatio magis in ista pecunia, quam illa sed in genere & solutione postea facta incerta pecunia liberatur debitor. Nec obstat textus in dicta. l. cum incertus. ff. de legatis primo quia imò est text. pro mea opi. quia dicit quod si debitor generice soluat vnam rem, est liberatus, ac si illa esset debita vel promissā: nō tamen dicit quod censeatur verè vel factè debita vel promissā à principio tempore contractus: & istam teneo pro firma & vera sententia in hoc articulo

⁵⁰ Item adde quod in hoc contractu vel promissione generica, modo promissor habeat seruos, vel equos, vel res illius generice in patrimonio modo non, semper tenetur dare idoneū & mediocrem nec tenetur, nec potest compelli dare ex his quos habet in patrimonio nec ipse potest compellere creditorem recipere vnum ex his quos habet si non sit idoneus, vel mediocris in suo genere ille seruus, equus vel res quæ offertur, & soluitur: ita dererminat gloss. notabilis, & ordi. iuncto textus in l. hæredes. §. si incerto homine. ff. fami. her. in glossa magna in fine & ibi communiter doctores. Ex quo collige quod licet in vltimis voluntatibus, hoc casu solutio debeat fieri de rebus quas testator reliquit in suo patrimonio vt in l. legato generaliter. ff. de lega. primo cum materia tamen secus est in contractibus.

⁵¹ Postremò tamen visa specie & natura cuiuslibet contractus, pro complemento materiæ vtiliter & necessariò quero an & quando debitor rei vel quantitatis possit incarcerari? & magistraliter & resolutiue dico quod prius & ante omnia debitor est citandus nō tamè personaliter capi, nec in carcerari, modo loquamur in magnis & arduis causis. mo. paruis: & modò talis causa pecuniaria descēdat excōtractu, modò ex delicto. text. est capitalis, & expressus in l. plerique. ff. de iniur. vocan. & ibi. Albe. An. Pau. tex. in l. 4. §. prator ait. ff. de dāno infe. text. in l. nemo de domo. ff. de regu. iu. & in tantum hoc est verū, vt possit debitor armis resistere propter iniuriā propulsandā, si cōtra debitorē procederē ad capturā: ita Bal. in d. l. pleriq; sed postquā debitor est citatus, & condēnatus, si facta executione, nō reperiat bona, pōt personaliter capi. & incarcerari

textus.in.l.prima.C. qui bonis cedere possunt & ibi communiter doctores, & idem disponit. l.prima cum pluribus sequentibus. titul. fin. quinta part. quam tamen capturam cuitabit, si cedat & renuntiet bonis suis, quo casu creditor potest bona eius occupare iudicis auctoritate, adeo quod vnum denarium non poterit debitor retinere præter vestes viles, p̄niculares. textus est in. l. prima, & per totum. ff. de cessione bonorum textus in. l. prima, & per totum. C. qui bonis cedere possunt, & idem disponit prædict. l. prima titul. final. quinta part. probat etiam textus in. l. diuus ff. de bonis damnata. vbi habetur quod tales vestes referuatur condemnatis ad mortem ergo à fortiori in nostro casu & in terminis tenet Bartol. post antiquos in. l. penultima. ff. de cessione bonorum Cuius Salicetus, & alii doctores in. l. prima. C. qui bonis cede. potest Paulus in rubrica eius titi. Faber. Angelus Iaso. & communiter doctores in. §. final. Institu. de actio. Abbas & canonici in capitulo Odoardus de solu. & ista disponit prædicta. l. prima titulo. fin. quinta parte. vbi declarat quod tantum panni linei referuatur quod extendit modo debitor sit masculus, modo femina: quia potest incarcerari si non cedat bonis textus in. l. penult. C. qui bonis cede. po. ibi dum dicit veriusque; sexus per quem: ita tenet Baldus, & communiter doctores in. l. prima eodem titulo. sed hodie de iure nouo authenticorum non potest talis mulier pro debitoro incarcerari: vt in auten. hodie. C. de custoreo. & vnde sumitur, & ibi commun. docto. nisi talis mulier sit meretrix argumento textus in auten. de resti. & eaq; parit in vndecimo mēse. §. fin. colla. quarta vbi habetur quod luxuria non est digna præuilegio legali per quem ita tenet Bald. in. l. consentaneum. C. quomodo & quando iu. fin. colum. & idem disponit. lex sexagesima secunda. in. ll. tauri vbi vide per me posita.

Item adde quod talis cessio bonorum prodest debitori in alio quia in bonis postea quesitis non tenetur in solidum: sed in quantum facere poterit textus est in. l. quarta. ff. de cessione bonorum. textus in. §. final. institu. de actio. & idem disponit. l. tertia titulo. final. quinta part. quod limita præterquam si dolose, & in fraudem debitor alienauit: quia tunc debitor potest incarcerari & non gaudet beneficio cessionis textus est in. l. final. §. final. de his quæ in frau. credi. quem reputat ibi vnicum Albericus & notat & commendat Bartolus. & communiter doctores. Imo hoc casu posse per iudicem extra

ordinem puniri ita solus faber. in. §. final. institu. de actione item adde quod fideiussor non gaudet beneficio cessionis debitoris sed tenetur in solidum textus est singularis & vnicus in. l. hæres à debitore. §. quod si stipulatur. ff. de fideiussore secundum Bartolus. Paulus, & alios doctores ibi & idem disponit. l. tertia fin. quinta parte. Item adde quod si debitor conueniatur pro delicto ciuilitate ad pecuniã non liberatur cedendo bonis, imò tunc debet luere in corpore argumento textus & eius regulæ in. l. prima. §. generaliter. ff. de pœnis vbi disponitur quod qui non habet in bonis luit in corpore, textus in. l. final. ff. de ius vocando textus in. l. illicitas. §. final. ff. de officio. præ. cum fini. & in terminis: ita tenet Faber. in §. final. institu. de actioni. secunda columna numero quarto cum quo transeunt ibi communiter docto. hodie tamen in nostro regno non habet locum ista cessio bonorum, nec eius effectus: sed talis debitor postquam sit incarceratus si intra nouem dies non soluerit traditur per iudicem ipsi creditori, vt ei seruiat vsque ad compensationem debiti ita disponit l. quinta titulo. duodecimo. libr. quinto ordinamento. & pragmatica septuagesima octaua. cum duabus sequentibus libro pragmaticarum. Nec obstat si dicatur quod non valet pactum nec statutum per quod disponatur quod debitor efficiatur seruus creditoris, vt in. l. obes. C. de actione. & obligation. cum ibi notatis: quia respondeo quod iste talis debitor non efficitur seruus: sed liber remanet: sed tantum tenetur seruire, tanquam famulus & tenetur præcisè ad illud factum donec debitum soluatur vel compensetur cum seruicio.

53. Quæro tamen circa prædicta, si concurrat vxor propria debitoris ex vna parte pro dote sua, & creditores extranei ex alia an vxor præferatur in seruiicio mariti debitoris vt teneatur ei prius seruire, quam aliis vsque; ad compensationes dotis, & videtur quod non: quia de iure diuino & humano maritus habet potestatem subiectionis in vxorem, non verò e contra Quod apertissimis verbis declarat diuus Paulus primæ ad Corinthios capitulo vndecimo volo autem (inquit) vos scire quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir. &c. & capitulo septimo ibidem mulier sui corporis potestatem non habet: sed vir. & etiam expressè ad Ephesios capit. quinto. cum dicit mulieres viris subditæ sint sicut domino quoniam vir caput est mulieris. Atque id etiã confirma-

confirmat primæ Petri tertio capite similiter, & mulieres, inquit, subditę sint viris suis: quibus omnibus patet quanta potestas concessa sit viris in mulieres in cuius etiã rei signũ, tempore revelationum cooperitur caput vxoris, & non viri vt in capitulo nostrates & in capitulo femine trigesima quæstione quinta & in capitulo hæc imago trigesima tertia quæstione quinta cum simili. ergo contra prædictum ius diuinum & ecclesiæ non possit per leges decerni, quod maritus sit subditus & subiectus vxori, & ei teneatur seruire. ad compensationẽ dotis.

Item etiam, quia maritus, qui est debitor dotis non potest conueniri ab vxore vltraque facere possit, vt in .l. maritum. ff. so. matri. & in .l. sunt qui in id. ff. de re iudi. cum simi. & huic præuilegio non potest renuntiare vt in .l. alia §. eleganter. ff. sol. matri. ergo quo ad vxorem si maritus non est soluẽdo remanet liberatus & per cõsequens ei tenetur seruire. Sed his nõ obstantibus ego teneo contrariam sententiã imo quod maritus debet per iudicem tradi ipsi vxori ad seruiendum pro solutione dotis secundum formam prædictarum. ll. & præferatur aliis creditoribus. ¶ Primò quia sicut vxor est præuilegiata in actione de dote, tam in actione personali quam reali: vt præferatur omnibus vt in .l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habe. ita debet esse in isto casu, vt præferatur in persona mariti, & eius seruiicio cum sit eadem ratio.

Secundò quia licet maritus non possit ab vxore conueniri vltraque facere possit debet intelligi quando ipse vult opponere & vt tali præuilegio, & vertitur lis & quæstio inter eos solos: secus tamen est si ipse sponte vult soluere: & potius seruire vxori, quam aliis: quia bene põt & valet solutio à deo quod non competit postea repetitio textus. est no. in .l. nam & maritus. ff. de conditio. indebi. & ibi glossa ordinaria, & communiter doctores, nec obstat contrarium: quia respondet quod illa subiectio & reuerentia, quæ debetur marito, per hoc non tollitur, sed remanet in his quæ concernunt matrimonium, & eius requisiti: sed tantum tenetur maritus operari vxori, vt ex commodo sui laboris & officii possit sibi satisfieri de dote.

54 Item adde quod nobilis in nostro regno non potest incarcerari pro debito nec tenetur seruire: ita disponit lex quarta titulo secundo libro quarto ordina. & quotidie seruat in practica, quod in tantum est verum & proce-

dit, vt non possit tali præuilegio renuntiare, cum sit inductum non fauore personæ particularis: sed totius nobilitatis argumento text. cum materia in .l. alia. §. eleganter. ff. soluto matrimonio & aliis communis opinio quod tamen notabiliter intelligo, præterquam si tempore contractus negauit se nobilem: quia tunc non gaudet aliquo præuilegio propter dolum commissum, argumento textus in .l. prima. C. ad Macedo. textus in .l. qui cum se. ff. de re iudica. textus in .l. secunda. C. si minor se maiorem dixerit, & vtroque communiter doctores.

55 Item quæro an debitor fugiens ad ecclesiã in causis ciuilibus gaudeat eius præuilegio, & immunitate, & breuiter de iure communi dico quod sic: ita probat textus in .l. præsentis. §. cum autem. C. de his qui ad ecclesiã con. & ibi tenet Cinus & alii doctores Abbas in capitulo inter alia, de immu. ecclesi. sexta columna numero vigesimo secundo. Oldradus consilio quingentesimo quarto tamen hodie de iure regio non gaudet tali beneficio: quia tenetur seruire creditoribus vt supradictum est quia per hoc competit eis ius quoddam in persona debitoris, quod possunt talis creditores prosequi. & in terminis: ita tenet Antonius. & Abb. & communiter doctores in dicto capi. inter alia. *ho non prag. 224 in volumine p...*

56 Item quæro an denitore mortuo possint creditores eius cadaver detinere & sepulturã impedire & breuiter & resolutiuẽ dico quod regulariter non textus est in .l. final. cum duobus autenticis ibi positus. C. de sepulchro violato & idem disponit lex duodecima, & decima tertia titulo nono septima. part. & lex final. titulo, decimo tertio prima parte. quod est verum, & procedit præterquam si talis debitor esset obligatus, per sententiam vel instrumentum guarentigium: quia tunc sicut in vita poterat fieri executio in bonis eius: ita post mortem potest fieri in eius corpore & sepultura impediri donec debitum soluatur argumento textus in autentica, vt defuncti seu funera eorum non iniurientur per creditores. §. primo columna quinta per quem tenet ibi Angelus de Peruffio & illud dictum tanquam peregrinum & singulare refert & sequitur doctor legura in repetitio. legis si ex legati causa infra isto titulo sexto folio quarta columna: sed salua eorum pace illud dictum est falsissimum, & iniquum & nulla lege hoc cauetur nec probatur item quia nulla ratio hoc dicitur imo est in oppositũ cũ per hoc nõ cõsulat

creditor imo sibi & rei publici horrendus odor & pestis pōt generari. itē etiā quia in libero homine, & ei⁹ corpore nō cadit nec cadere pōt pignus vel hypotheca tex. est in l. q. filios. C. qui res pigno. obli. po. ergo nullo iure. Cadaver potest detineri nec sepultura eius impedi & ita iam consului & feci practicari in hac ciuitate in persona cuiusdam Paul. parif. & in expressio postea reperi quod istam senten. & conclu. cōtra primos doctores tenet Rod. sua. in repe. legis post rem iudicatam fo. 127. verfi. extensio quinta.

57 Item finaliter quæro si debitor in diem vel sub condicione. post debitum cōtractum efficiatur suspectus an teneatur, prestare cautionem, vel satisfactionem creditori de soluendo adueniente die vel condicione in quo articulo resolutiue dico quod si est debitor purē & de presenti vel dies vel conditio iam cessit nō est prestanda cautio vel satisfactio nec est necessaria cum creditor possit statim agere, & contra debitorem procedere via ordinaria, & si reperiatur non soluendo poterit incarcerari, & tenebitur seruire vt supra dictum est si vero debitor sit in diem vel sub condicione & erat suspectus tempore ipsius cōtractus & minus soluendo non poterit creditor talem cautionem vel satisfactionem petere: quia sibi est imputandum qui cum eo contraxit ita probat tex. in l. si is aquo. ff. vt in posse. lega. & ibi commu. docto. tex. in l. arbitro. §. fin. ff. qui satisf. cogan. & ibi etiam communiter doctores. textus in l. qui bona fide. §. de illo. ff. de damno infecto. textus in l. final. versic. si quidem C. de sponsa. & tenet Palacios Ruuios in repetitione. fol. 62. & Rodericus Suarez in sua repetitione. l. quoniam in prioribus. fol. 177. Si vero non erat suspectus tempore cōtractus: sed postea pendente die vel condicione efficitur suspectus & non soluendo ex aliqua causa superueniente tunc bene tenetur satisfacere de soluendo adueniente die, vel condicione, & fideiussorē idoneum prestare alias poterit detineri in carcerem. textus est capitalis & expressus in l. in omnibus ff. de iudi. & ibi nota & commendat Bartolus & communiter doctores textus in l. si credito res. ff. de præni. credi. & ibi communiter doct. nec excusatur talis debitor, cum iuratoria cautione non inuento fideiussore argumento prædictorum iurium: ita singula. Paulus de Castro in l. secunda. ff. soluto mati. quem sequuntur alii doctores itē etiā hoc casu poterit etiam fieri debitori per iudicem interdictio alienationis bonorum suorum: textus est sin-

gularis & vnicus in l. de pollicitationibus. ff. de pollicitationibus quem ibi ad hoc notat, & commendat Bartolus, & alii doctores, & reputat mirabilem Albe. item adde quod prædicta debent intelligi, & extendi modo causa suspitionis superueniat culpa debitoris modo nō sed alio casu fortuito. argumento prædictorum iurium & rationis & in terminis tenet Baldus in l. vbi adhuc. C. de iure doti quarta columna quem sequuntur ibi doctores licet aliqui velint contrarium item etiam intellige prædicta vt requiratur plena probatio debiti vel saltem semiplena non tamen sufficit iuramentum creditoris: ita colligitur ex mente doctorum vbi supra & in terminis tenet Baldus in l. cum apertissimi. C. de Iudi. non tamen requiritur hoc casu citatio debitoris in facienda probatione suspitionis si timetur de fuga debitoris secundū doctores vbi supra.

De duobus reis.

Summarium.

Vo vel plures Rei qualiter obligentur.

Qualiter duo Rei debēdi debeant cōueniri.

Si vnus ex Reis debēdi soluit in solidum an possit suas partes ad alios repetere.

Caput. XII.

Voniam autem

supra visum est de omnibus cōtractibus & eorū qualitibus & de personis quę principaliter obligantur nunc oportet videre de duobus reis, & de fideiussoribus, & sic primo & principaliter quæro qualiter obligentur duo, vel plures rei debēdi & quę sit virtus & effectus hui⁹ oblig. & magistrat⁹ & resolutiue dico q^d si duo vel plures simp^r obligant vnusquisq[;] tenetur tantum pro sua parte virili non in solidum & idem est e contra si duo vel

vel plures sunt creditores, nam cuiuslibet competit actio pro parte. tex. est formalis & expressus in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. & ibi notat & commendat glo. or. Raine. Albe. Ange. Paul. Imola & communiter docto.

Quod extendit etiam, si in persona vnus contractus non valeat, quia non quaritur alteri, nisi pro parte. text. est in l. si mihi & Titio. infra isto tit. tex. in l. stipulatio ista. §. alteri versus eum qui. eo. tit. tex. in l. eum qui. eo. tit. tex. in l. his verbis. ff. de duobus reis. quod est verum & procedit, nedum in contractu lucratiuo, sed etiam in oneroso. ita probant iura superiora. probat tex. in l. fundus ille. ff. de contra. empt. tex. in l. traditio. §. si. ff. de acqui. re. domi. & idem est in vltimis voluntatibus: quia legatum pluribus factum diuiditur inter eos. tex. est in l. si quis testamento. ff. de lega. 1. & ibi communiter doct. tex. in l. si pluribus. ff. de lega. 2. text. in l. cui fundus. ff. de condi. & demonstra. tex. cum materia in l. re coniuncti. ff. de lega. 3. & idem est in sententia: quia si plures simpliciter condemnatur vnusquisque; tenet tamen parte. tex. est in l. Paulus. la. 2. ff. de re iudi. tex. in l. si quis separatim. §. quotiens. ff. de appellat. text. in l. 1. & 2. C. si plures vna sententia condemnati sunt. & vtrobiq; doct. quod tamen limita & intellige quando duo vel plures rei debendi permittunt rem merè diuiduam, vt speciem vel pecuniam: secus verò si rem indiuiduam, vt seruitutem & quid simile: quia tunc vnusquisque; tenetur in solidum, & idem è contra, si plures sunt creditores: quia vtrique; quaritur actio & obligatio in solidum. text. est in l. 2. §. ex his. infra isto tit. tex. in l. stipulationes non diuiduntur eo. tit. tex. in l. hæredes. §. an ea. ff. fami. herse. tex. in l. via itineris. ff. de seruitu. tex. in l. pro parte. eo. tit. tex. in l. si vnus. versus si. ff. de seruitu. rusti. præd. tex. in l. & per iusiurandum. §. 1. ff. de acceptila. tex. in l. fideicommissa. §. si. ff. tex. in l. fideicommissa. §. si. de lega. 3. tex. in l. si his qui quadringenta. §. quædam. ff. ad legem Falcii. tex. in l. si. ff. de serui. lega. tex. in l. ea que in partes. ff. de regu. iu. Secundò, limita præterquam expressè inter partes actum est quod tenetur in solidum, vel tacitè: quia appositum est distributiuum, quia dictum fuit quòd qui libet promittebat, vel si opponatur verbu eadem, vel simile. tex. est in l. 2. ff. de duobus reis tex. est in §. 2. Insti. eo. tit. & vtrobiq; com. doc.

Item adde, quod tales duo vel plures rei debendi possunt constitui in quolibet contractu, modo fiat & celebretur verbis, modo consensu, modo re, modo interuentu rei. tex. est in l. ean

dem. ff. de duobus reis. & ibi glo. or. Bar. & còdoct. tex. in l. item quaritur. §. duo rei. ff. loca, ti. tex. in l. apparebit. eo. tit. text. in l. si diuisa. C. eo. tit. Item adde, quod tales duo vel plures rei debendi possunt constitui in obligatione facti. tex. est in l. nemo. ff. de duobus reis. & ibi commu. doct. item vnus potest obligare pure, alter in diem vel conditionem. text. est in l. ex duobus. ff. de duobus reis.

2 Quæro tamen qualiter duo vel plures rei debendi possunt & debeant conueniri, & magistraliter & resolutiuè dico, quod de iure antiquo poterat creditor quem eorum vellet eligere & in solidum conuenire. tex. est in l. 3. §. 1. ff. de duobus reis. tex. est in l. prima. C. eo. tit. & vtrobiq; docto. imò quod magis est, poterat in solidum conuenire, dum tamè protestetur quòd vna solutione erat contentus. tex. est in l. Paulus. la. 2. ff. quicquid lega. tex. in l. 1. C. si plures. vna sententia hodie tamè etiam in solidum sint obligati, nõ possunt in solidum conueniri, sed pro parte, nisi alter sit inops vel absens. tex. est in auten. hoc ita. C. de duobus reis. & idem disponit lex. 10. tit. 12. §. par.

¶ Adde tamen quod huic beneficio diuisionis potest renuntiari. argu. tex. in l. quod fauore. C. de legibus. ita tenet glo. or. in auten. de duobus reis. colla. 7. & ibi commu. doct. glo. in §. si. Insti. eo. tit. Bar. & commu. docto. in dict. auten. hoc ita. Item adde quod eo casu quo tenentur in solidum, & est renuntiatum prædicto beneficio possunt in solidum conueniri protestatione per creditorem facta, quod vnica solutione erit contentus secundum doct. in dictis locis.

Quæro tamen si vnus ex reis debendi totam vtilitatem sentiat etiam si prædicto beneficio diuisionis sit renuntiatum, vtrum possit alter reus conueniri, si nullam vtilitatem sentit excipere & petere, quod prius conueniatur reus qui totam vtilitatem sentit & breuiter & resolutiuè dicendum est, quod sic periculo & expensis conueniatur. ita probat tex. in l. vnde queritur ff. commodati. & ibi commu. doct. tex. in l. cum in plures. §. vestimenta. ff. loca. & in expresso ita tenet Bar. in l. 3. §. 1. ff. de. duo. re. & ibi communiter doct. idem Bar. in auten. hoc ita. C. eodem. tit. 10. col. 11. 29. Pau. in l. si pro parte. §. si na. ff. ad Mace. idem Pau. in l. sed Iulianus. ff. si. ff. de in rem ver. Pala. Ru. ad quem te remitto. fo. 106. quarta colum. non tamen si vnus

3 Item quæro, si vnus ex reis debendi soluit in solidum, an possit suas partes repetere ab alijs & resolutiuè dico quod si sunt rei debendi ex causa onerosa, & vtilitas peruenit ad omnes a qua

liter bene potest repetere ab alijs: si verò peruenit ad eum qui soluit, non potest aliquid repetere: si verò omnes utilitatem senserunt solues potest al alijs repetere pro partibus sibi tangentibus. *tex. est in. l. i. C. de duo. re. tex. in. l. 3. ff. de exercito. tex. in. l. habebat. §. fi. cum. l. sequen. ff. de insti.* Si verò sunt rei debendi ex causa lucratiua, tunc non potest aliquid ab alio petere *tex. in. l. in lege Falcidia hoc obseruandum. ff. ad. l. Falcid. & in expresso istam sententiam & resolutionem ponit Bart. in. l. reos. 2. col. ff. de duo. re. idem Bar. in. l. Modestinus. ff. de solu. idem Bar. in. l. auten. hoc ita. C. de duo. re. & ibi commu. doct. & idem est per contrarium, q̄ si vnus ex reis credendi receperit solutionem totius debiti si erant creditores ex causa onerosa, tenetur communicare cum alijs. Si verò causa lucratiua, non tenetur cōmunicare, nisi sint focij, ita probat *tex. in. dicta. l. in lege Falcidia hoc obseruandum. ff. ad legem Falcid. & in expresso ita etiam tenet Bar. in. l. reos. ff. de duobus reis. pe. col. 8. q. & ibi commu. docto. idem Bar. in. l. qui hominem. §. si duo. ff. de solu. idem Bar. in. l. Modestinus. co. tit. idem Bar. in. l. frater à fratre. ff. de condi. indebi. 2. col. idem Bar. in. l. Si Titio aut Seio. ff. de lega. 2. idem Bar. in. l. auten. hoc ita. C. de duo. re. ii. col. nu. 34.**

¶ De Fideiussoribus.

Summarium.

- 1 Fideiussor an possit in qualibet obligatione intercedere?
- 2 *An fideiussor possit obligari in duriorē cām quā principalis?*
- 3 *Si quis promisit soluere creditori quanto minus à debitore cōsequi possit, an sit fideiussor?*
- 4 *An ille qui promisit mihi soluere quòd alter mihi debet, an sit fideiussor.*
- 5 *Si quis misit alteri literas credentiæ in fauorem alicuius, an ille qui misit literas remaneat obligatus pro eo quòd recepit ille in cuius fauorem sunt missæ litere.*
- 6 *Ille qui tenetur prestare fideiussorem, an tenetur dare in loco & domicilio creditoris.*
- 7 *Si fideiussor datus efficiatur non soluendo an debitor cogatur alium dare?*

- 8 *Si quis tenetur dare fideiussorem, an possit dare mulierem vel minorem, & quomodo mulier possit obligari?*
- 9 *Si creditor dilatauit solutionem & ex culpa & negligentia sua, debitor effectus est nõ soluendo, an liberetur fideiussor?*
- 10 *An & quomodo fideiussor possit petere & principalem debitorem conuenire vt eum liberet à fideiussione?*
- 11 *An possit quis fideiubere pro debitore ignorante?*
- 12 *Si fideiu. antequam pro alio intercedat, protestetur se nolle teneri ex futura obligatione quā pro alio fecerit, an remaneat obligatus?*
- 13 *An confessio creditoris contenta in instrumento publico vel priuato qua continetur se recepisse solutionem à fideiussore, an valeat?*
- 14 *Fideiussor an & quomodo possit conueniri antequam debitor principalis?*
- 15 *Fideiussores si sunt plures, an vnusquisque teneatur in solidum?*
- 16 *Quæ personæ prohibeantur fideiubere?*
- 17 *An possit mulier renuntiare beneficio Veleiani?*
- 18 *Clericus an prohibeatur fideiubere?*
- 19 *An prohibeatur fideiubere minor. 25. an.*
- 20 *Quibus modis liberetur fideiu. à fideiussione?*
- 21 *An prorogatio termini liberet fideiussorē?*

Caput. XIII.

¶ **Q**uoniam autem

suprà visum est de his qui obligantur principaliter pro se, nunc oportet videre de his qui obligantur pro alijs vt sunt fideiussores: pro cui⁹ p̄fecta declaratione dico q̄ fideiussor est ille qui intercedit pro alio & solēniter promisit soluere rem vel pecuniā ab alio debitā, eodē t̄pe & loco. Et licet in contractu vel obligatione semp̄ requiratur causa, in ista est sufficiens causa à iure approbata, cum sit obligatio accessoria quæ interponit super principali obligatione ad maiorē efficaciam & exactionē eius, & p̄t accedere vtriq; obligationi ciuili & naturali, simul vel naturali t̄m, vel ciuili t̄m.

tex. est in. l. i. & per totum. ff. de fideiusso. tex. in. l. i. & per totum. C. eo. tit. tex. magis in specie in. l. fideiussor obligari. §. fideiussor accipi. ff. de fideiu. tex. in. l. si pupillus. ff. de arbitris. tex. in. l. si pupill^o. infra isto tit. tex. in. §. in omnibus. In. l. de fideiu. & idem disponit lex. i. & lex. §. tit. n. §. par. **Imò** etiã potest fideiussor obligari pro eo, qui tm̄ tenetur officio iudicis: licet nullam præsupponat obligationẽ in principali. tex. est singu. & vnicus in. l. cum quis. §. si quis pro reo. ff. de solu. vbi habetur q̄ si debitor est ipso iure liberatus, & contra eũ pot̄ in integrum restitutio postulari potest pro eo intercedere fideiussor, & ad hoc illũ tex. summẽ notat & cõmendat Bart. Pau. & cõmu. docto. ibi & reputat singularem & vnicũ Albe. Bal. & alij doct. post Dinũ, & illũ etiã reputat singu. & vnicum Pau. & moderni. in. l. mora rei. infra isto tit. **item** etiã potest fideiussor obligari debitore mortuo & iacente hæreditate, quia in ea est principalis obligatio passiva tanq̄ in persona ficta quæ repræsẽtat de functum. tex. est in. l. mortuo reo. ff. de fideiu. & ibi glo. or. Bar. & commu. doct. **item** potest fideiussor intercedere tã pro obligatione quæ descendit ex contractu vel quasi, q̄ etiã ex delicto, vel quasi. tex. est in. l. græcẽ. §. sed & si ff. de fideiu. & ibi commu. doct. **imò** quod magis est sententia lata contra principalem debitore potest mandari executioni contra fideiussorem sine nouo processu vel iudicio. ita probat tex. in. l. si quis pro eo. §. si nũmos. ff. de fideiu. & ibi notat & cõmendat Albe. & alij docto. **Ex** quibus deducitur & infertur q̄ vbi nõ datur aliqua obligatio principalis non potest dari obligatio fideiussoris. & in expresso probat tex. in. l. si sub impossibili. de fideiuss. & tex. in. l. cũ lex. eo. tit. tex. in. l. i. §. si quis ita. supra isto tit. tex. in. l. is cui bonis. infra eo. text. cum materia. in. l. non dubium. C. de legi.

Item adde & extende supra dicta, vt fideiussor possit obligari nedum pro certo, & determinato contractu & obligatione principali, verũ etiã genericẽ & in perpetuũ pro omni contractu & obligatione alicuius debitoris in perpetuũ. tex. est singu. & vnicus in. l. si ita stipulatus. ff. de fideiuss. & ad hoc notat & cõmendat Bar. Albe. Pau. & cõmu. doct. & ibi Bal.

Vnum tm̄ est, q̄ fideiussor non pot̄ obligari in duriorẽ causam q̄ principalis. tex. in. l. græcẽ. §. illud. §. de fideiu. & ibi cõmu. doct. tex. in §. fideiussores. In. l. eo. titu. & ibi etiã docto. ad eõ q̄ talis casu non tenetur in eo in quo tenetur principalis: quia vitiatur & annullatur in

totum fideiussio. & ita probant prædicta iura & ibi tenet glo. or. Bar. & cõmu. doct. glo. etiã ord. in. l. rogatus. ff. mādati. & ibi cõmu. doct. glo. or. in. l. pecuniar. ff. de vsuris. & ibi doct. g. or. in. §. si plures. In. l. de fideiu. & ibi etiã cõmu. doct. **Sed** certẽ illa opinio mihi nõ placet & semper dixi & tenui contrariũ: quia intẽtio ne illorum iuriũ non teneatur fideiussor in eo q̄ excedit sua obligatio obligationẽ debitoris principalis, & pro mea opi. est hodie. l. 7. tit. n. §. par. Nec prædictis obstant iura superiora, quibus probatur q̄ fideiussor potest efficaciter obligari pro illo qui tm̄ naturaliter erat obligatus, quia respondeo q̄ per hoc nõ tenetur in plus re, loco, tpe & causa, sed efficacius maiori vinculo obligationis: quod non est prohibitũ. & in expresso ita tenet & declarat Dinus in dict. l. Marcellus. & ibi Bar. 2. col. in fi. Pau. de Ca. in rubri. eo. tit. Azo in summa. C. eo. tit. 1. col. nu. 2. **Ex** quo primò infero q̄ licet principalis debitor non sit obligatus ex instrumento publico Garentigio, quod habeat executionem paratã: tm̄ fideiussor pot̄ obligari. ita Bar. in. l. hi qui. ff. de fideiu. 3. col. nu. n. & ibi Faber in. §. fideiussores. In. l. de fideiu. 2. col. versi. sed pone. & ibi Ange. de are. doctor Segura in sua repe. l. si ex legati causa. 30. col. v. si. adde prædictis Rode. Sua. in repe. l. post rem iudicatã. ff. de re iudi. fo. 148. col. 2. v. si. vnũ nota. pro qua sen. & con. facit bonus tex. in. l. si pupill^o. in fi. ff. de vbo. obli. vbi fideiussor couenitur in mora sua, licet principalis nõ sit in moea. & ibi Alex. & alij doct. ¶ **Secũdò** infero, q̄ licet principalis sit obligatus simpliciter sine hypotheca, fideiussor potest obligari cũ eo. ita Faber in. d. §. fideiussores. 2. col. ¶ **Tertiò** infero, quòd licet principalis se obligauit sine iuramento fideiussor potest obligari cum eo. ita Faber in dicto loco. ¶ **Quartò** singulariter infero, q̄ licet fideiussor non possit coueniri, nisi prius facta excusio in bonis principalis debitoris. vt in auten. præsentẽ. C. de fideiuss. cum materia. tamẽ est verum & procedit q̄ principalis efficaciter esset obligat^o taliter quòd posset coueniri, secũs tamẽ si de iure non posset coueniri: quia tãtũ naturaliter est obligat^o quia tũc bene pot̄ coueniri fideiussor sine aliqua excusio. ita Dinus in. d. l. Marcellus. & ibi Bar. fi. col. nu. 8. Pau. 2. col. Ioa. de Imo. fi. col. Cinus no. in auten. præsentẽ. C. de fideiuss. 2. col. 3. q. & ibi Albe. 1. col. in med. Faber. 2. col. Sali. 2. col. nu. 6. & idem Bar. in. l. 3. §. eius sp̄ quo ff. quod quisq; iuris. in fine. & ibi doctores. Iaso. in. l. si. ff. si certum petat. penul. col. in fine.

In leuiorem tamen causam bene potest fideiussor obligari, quia si debitor principalis obligetur in certa quantitate vel re, potest fideiussor obligari pro parte eius. tex. in l. fideiussores. la. i. & ibi commu. doct. & idem est respectu qualitatis, quia si debitor obligetur pure, vel ad certum tempus potest fideiussor obligari sub conditione vel in longius tempus. tex. est in §. fideiussores. in fi. In fl. de fideiu. & ibi Faber. Ange. Platea, & commu. doct. Quæro in si fideiussor non intercessit simpliciter, sed pacto, conditione vel modo, quod si reus principalis non soluerit, ipse teneatur quando possit conueniri: & resolutiue dico, quod censetur fideiussor conditionalis, & talis conditio verificatur eo ipso quod reus fuerit interpellatus à creditore vel aliter constitutus in mora, vel quando mortuus sit. text. est singularis & vnicus in l. fideiussor obligari. §. si. ff. de fideiu. & ibi notat & commendat Bar. Albe. Ange. Pau. Imola & commu. doct. & reputat singu. & vnicum Raine. & Bal. & notat etiam & commendat Bart. in l. ita stipulatus. infra eo. 8. col. 3. oppo. & ibi moderni Bald. post antiquos in l. si plures. C. de condi. infer. 7. col. nu. 24. Iaso qui bene loquitur in l. 10. stipulatus. 3. col. nu. 13. infra eod. & idem disponit lex. 16. tit. 12. §. par. Vnum tamen est quod hodie bene requireretur excusio in bonis principalis debitoris vltra interpellationem vel moram. ita solus Pau. in dict. §. si.

3 Item quæro, si quis promisit soluere creditori quanto minus à debitore suo consequi possit, sit fideiussor & qualiter teneatur & breuiter dico quod proprie non est fideiussor: nam fideiussor est ille qui se obligat simpliciter ad id quod principalis est obligatus: sed iste non obligatur, nisi ad illud quod à debitore exigi non possit: ergo si totum exigi potest in nullo est obligatus, & proprie dicitur expromissor & idem est si promisit creditori indemnitate: quia censetur se obligare ad id tantum, quod à principali non possit consequi & effectus est maximus: quia de iure antiquo & nouo non poterit conueniri antequam principalis conueniatur & solemniter excutiat etiam si sit renuntiatum autem presente. C. de fideiu. quia non est proprie fideiussor, vt dixi. Item etiam quia hoc casu excusio requiritur pro complemento conditionis: non verò ex beneficio fideiussoribus concessio. tex. est in l. si. ff. si cer. peta. & ibi glo. or. Odofre. Bar. Albe. Bal. Ange. Paul. Sali. Fulgo. Alexan. Iaso & Philippus Decius. tex. in l. decem stipulatus. infra isto titu. in l. si decem. ff. de solu. tex. in l. i. Si mater. idemnit.

Comi. tex. in l. i. C. de conue. sis. debi. libro. 10. tex. in l. 2. versi. i. C. de fideiu. tuto. & vtrobiq; commu. doct. tenet etiam & declarat Bar. & alij doct. in l. quæro. ff. locati. Bal. in l. i. C. de reuo. his quæ in frau. credi. Hippo. de Mar. in rubri. ff. de fideiu. 4. col. nu. 23. Roderi. Sua. qui bene loquitur in repeti. legis quonia in prioribus. C. de inoffi. testa. folio. 174. i. col. versi. con-

4 Itē quæro, si quis mihi promittat soluere quod alter mihi debet, an erit fideiussor vel qualiter teneatur: & resolutiue dico quod erit tanquam principaliter obligatus sub conditione, & talis conditio erit verificata quando iam debitor principalis nihil debeat sed ab obligatione sit liberatus quod poterit habere locum & procedere in casibus sequentibus. Primò, quando realiter ille debitor mihi soluat. Secundò, quando feci sibi remissionem. Tertiò, quando debitum est prescriptum. Quartò, quando esset defectus non soluendo, quia in effectu videtur iam desinere esse debitor. ita probat tex. singularis & vnicus secundum vnum intellectum. in l. huiusmodi. infra isto tit. per quem tenet ibi glo. or. Raine. Albe. & Alexan. sed Bar. & alij doct. tenent contrarium, imò quod ille sit proprie fideiussor & debitore liberato, solutione vel alijs modis non teneatur: & ista videtur mihi verior opinio & tenenda, licet præcedens sit magis communis.

5 Item quæro, si quis misit alteri literas creditiæ in fauorem alicuius & recipiens virtute ipsarum pecuniam sibi mutuauit vel aliter cum eo contraxit, an obligetur & teneatur actione mandati soluere: & breuiter & resolutiue dico, quod si tales literæ continent quid certum, vt si dicatur in eis quod recipiens mutuet vel tradat ei in cuius fauorem sunt missæ, aliquam rem vel pecuniã mittens teneat efficaciter soluere actione mandati. tex. est in l. Lucius. ff. de fideiu. & ibi Bar. Albe. Bal. Ange. Pau. & commu. doct. tex. in l. si literas. C. mandati. & ibi glo. or. & commu. doct. & idem est quando tales literæ non continent quid certum & specificum: sed generaliter mittens, dixit: quod recipiens contrahat cum ipso nuntio & latore literarum, vel alio in cuius fauorem sunt missæ periculo mittentis: quia tunc similiter remanet obligatus actione mandati. tex. est no. & expressus in l. si verò non remunerandi. §. si quis mandauerit. ff. mandati. & ibi glo. or. & commu. doct. Si verò tales literæ sunt valde generales, vt si mittens dicat recipienti dabitis plenam fidem latori vel tali personæ in his quæ vobis dixerit vel dicat quod est fide-

*delos. omph
campis. lib. 2
for. ff. in sol
187. in 4
col. in d.
versi et in
nu. 7. que
bi cu se
quæ hq.*

est fidelis persona, de qua poteris confidere, mittens nullo modo tenebitur: quia tales literæ sunt commendatorix & approbationis personæ, non verò obligatorix, & per eas non remanet obligatus, quod est utile pro magnatibus & nobilibus qui facilius concedunt tales literas. *tex. est singu. in iure. in l. si. vers. nec. C. quod cum eo. & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Pe. Cinus, Iaco. Odofre. Bart. Albe. Bal. Ange. Sali. Pau. & cõmu. doct. facit etiam *tex. in. l. & elegãter. §. si. ff. de dolo. vbi ille qui affirmauerit alium esse diuitem idoneum, vel locupletem, & fortè ex hoc alius cum eo contraxit nõ videtur pro eo intercedere nec tenetur de dolo, nisi probetur dolo vel caliditate fecisse, & ibi summè notat & comendat gl. or. & commu. doct. & in effectũ istam doctrinam & resolutionem ponit Bart. in. l. Lucius. ff. de fideiuf. & ibi cõmu. docto. Ioa. de Imo. Ancha. & canoniste in. C. fraternitati de clericis nõ re-**

6. *sidentibus. ¶ Item quæro si quis tenetur prestare fideiussorem in aliquo casu vel negotio an teneatur illũ prestare in loco & domicilio creditoris vel possit alibi prestare in alieno loco & domicilio in quo arti. breuiter & resolutiue dico qd si quis tenetur fideiussorẽ prestare ex legis dispositione, vt tutor, curator, fructuarius vel similis persona poterit illum prestare in alieno loco & iurisdictione. Si verò tenetur fideiussorem prestare ex partiũ conuentione & sic ex voluntaria causa, tunc tenetur illum prestare in proprio loco & iurisdictione creditoris. *tex. est sing. & expressus in. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. quæ satis cogan. & ibi notat & comendat Bar. Albe. Bal. & cõmu. docto. & reputat singu. Rode. Sua. qui bene loquitur in repe. l. post rem iudicatã. ff. de re iu. fo. 165. r. col. v. si. vltius. accedit quæstio notabilis. Ex quo infero singulariter in pract. qd si quis vendat rem hoc pacto qd debeat precium conuertere in emptionẽ prædiorum vel ex alia causa fiat sibi solutio pecuniæ, hoc pacto & conditione tenetur emere in territorio & iurisdictione, vbi res vendita sita est, vel vbi soluens & tradens pecuniam habebat domiciliũ, quia tacitè hoc actũ & conuentũ inter eos intelligitur pro eius securitate: & quia subrogatur loco rei venditæ vel pecuniæ solutæ. & in expresso ita tenet Alex. in. d. §. si necessaria. & sequitur ibi Iaso tanq̃ notabile & quotidianũ in practica.**

7. *Item quæro, si fideiussor datus efficiatur postea non soluendo teneatur debitor iterum satisfare & alium fideiussorem idoneum præ-*

stare: & resolutiue dico qd si fideiussor fuit datus ex necessitate pro forma & substantia actus ex legis dispositione, bene tenetur debitor principalis iterum satisfare & alium idoneum fideiussorem prestare: quia cum teneatur ex legis dispositione mediante iudicis officio, ex quadam æquitate, meritò ex causa de nouo superueniente tenetur satisfare. *text. est. qui sic debet intelligi in. l. si arbitrio. v. l. si. ff. qui satis cogan. cuius verba sunt. qd si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis vel magna inopia acciderit causa cognita ex integro satisfadum erit. & ibi Bar. Pau. & cõmu. doct. *tex. in. l. si is à quo. §. si. cum. l. sequen. ff. vt in posse. leg. vbi habetur, qd si legatarius cui est relictũ legatum in diem vel sub conditione, & est cauendum officio iudicis ex legis dispositione, scienter respicit fideiussorem minus idoneum non poterit iterum petere satisfadationem: sed si causa superueniat de nouo per quam effectus est non soluendo, bene poterit petere. & ibi glo. or. & comm. doct. antiqui. Si verò fuit datus ex voluntate & conuentione partiũ, & creditor recipiens semel, eo contentus est, licet postea efficiatur non soluendo, nõ tenetur debitor iterum satisfare. quia satisfadatio debebatur iure obligationis & solutionis, quæ solutione facta est iam extincta. ita probat *tex. in. l. pupilli. §. foror. ff. solu. & ibi notat doct. *tex. in. l. si non. ff. de hære. vel actio. ven. & in expresso istam senten. & con. tenet Bar. in. l. 3. ff. de fidei. si. col. & q. & ibi cõmu. doct. idẽ Bar. in. l. prætorix. la. 2. ff. de præto. stipu. Ang. Paulus & cõm. doct. in. l. quotiens. ff. qui sat. cogã.****

8. *Item quæro, si quis tenetur fideiussorẽ prestare, possit dare mulierem minorem vel similem personam: & breuiter & resolutiue dico, qd debet dare talem fideiussorem, qui possit de iure efficaciter obligari & conueniri: nõ autem illũ qni aliqua exceptione possit defendere. Ex quo inferitur, qd non poterit dare mulierem: quia iuuatur Veleiano: itẽ nec minorem: quia potest restitui, nec similem personam. *tex. est in. l. 3. ff. de fidei. *tex. in. l. quotiens. ff. qui satis cogan. *tex. in. l. de die. §. q. mulierem. eo. titu. *tex. in. l. quamuis. §. si conuenit, ff. ad Veleianum. Quod tamen limita & intellige, nisi talis mulier renuntiavit beneficio Veleiani præsupposito, quod renuntiatio valeat, vt videbis infra. nu. 17. vel si ipsa vel minor iuravit: quia tunc sunt idonei fideiussores. argumen. *tex. in. l. finali. ff. ad Veleianum. *tex. notabilis & expressus in cap. ex rescripto. de iureiu. *tex. in autent. sacramenta puberum.********

cum materia. C. si ad ver. ven. & in expresso ita tenet Bar. in dict. l. 3. ff. de fideiu. 2. col. in fi. nu. 10. & ibi cōmu. doct. Nec obstat si dicas q̄ quādo quis tenetur fideiussorem praestare debet dare talem qui sit eiusdem fori quo est principalis, vt in. l. 1. & ibi doct. ff. si quis in ius voca. non iuerit, sed virtute iuramenti efficitur fideiussor aliter fori: ergo & c. quia respondeo, q̄ illud procedit & est verum in fideiussore iudicio sisti: secus verò in fideiussore simplici cuius contractus. quia sufficit q̄ possit sine exceptione vel restitutione efficaciter conueniri ita tenet & respondet Bar. in. l. 3. ff. de fideiu. 2. col. in. fi. pe. q. Ex quo infertur q̄ satisfaciēt dādo clericum fideiussorem: quia licet non possit conueniri in foro saeculari, sed ecclesiastico tamen potest efficaciter conueniri non obstat aliqua exceptione. ita etiam tenet Bar. in. d. l. 3. ff. de fideiu. 2. col. pe. q.

- 9 Item quæro, si creditor distulit petere à principali debitore, & ex culpa & negligentia sua, effectus est non soluendo an liberetur fideiussor, & certè iste est passus valde notabilis & quotidianus, in quo breuiter & resolutiue dico sic quòd si fideiussor est acceptus in subsidium vel idemnitatem: quia promisit soluere, quanto minus à principali debitore creditor consequatur secūdm formā & dispositionē. tex. in. l. 1. ff. si cert. pe. & in. l. decem stipulatus ff. de verbo. obli. & in. l. si decem. ff. de solu. & suprà dixi & declarauit, tunc si creditor est in culpa & negligentia q̄ principalem debitore non cōueniat, & à fortiori si talis creditor fuit requisitus per fideiussorem, vt eum conueniret, & creditor non fecit & postea effectus est debitor, non soluendo, non tenebitur fideiussor, sed ex hoc excusatur & liberatur. text. est singu. qui sic debet intelligi in. l. fideiussores in id. ff. de fideiu. & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. Bar. Albe. Pau. Imo. & commu. doc. Pau. de Ca. in. l. decem stipulatus. infra isto ti. 1. col. & ibi commu. moderni, si verò fideiussor non est acceptus in subsidium, sed simpliciter modo & forma communi, tunc indistinctè tenetur, modò creditor sit in culpa vel negligentia conueniendi, modò non: quia sua obligatio est simplex. & absoluta & non conditionalis nec in subsidium, & sic liberè potest conueniri à creditore, nulla facta excussione in bonis principalis debitoris. tex. est in. l. si fideiussor creditori. ff. de fideiu. & ibi glo. or. & cōmu. doct. ¶ Dubium tamē est an hodie stante auten. presente. C. de fideiu. cum iam videatur fideiussor acceptus in subsidium propter bene

ficiū excussiois, liberetur fideiussor, si creditor sit in culpa vel negligentia conueniendi: & breuiter dico q̄ si est renuntiatū prædicta: auten. & eius beneficio, non liberatur fideiussor, cum sit redactus ad ius cōmune antiquum quo non liberabatur. Si verò non est renuntiatum illi auten. tunc si creditor sit expressè per fideiussorem requisitus vt principalem debitorem conueniat, bene liberatur & excusatur. argu. tex. in dict. l. si fideiussores in id. ff. de fideiu. iun. & a. auten. presente. C. eo. tex.

Si verò creditor non fuit requisitus, sed aliàs fuit in culpa vel negligentia in non conueniēdo principalem debitore, non liberabitur nec excusabitur fideiussor: quia sicut conuenio prius fideiussore in iudicio, requiritur q̄ ab eo proponatur, & petatur excussio in bonis principalis debitoris. ita à fortiori in nro casu, si creditor differat petere à principali debitore, requiritur saltem illa petitio & requisitio fideiussoris. & in effectu ita tenet Bal. licet sic non declaret in. l. si. ff. si cer. pe. 1. col. in fi. & si. quero. pone. Pau. de Ca. in. l. si fideiussores in id. ff. de fideiu. 1. col. Ange. in. l. si fideiussor creditori. e. tit. Abb. in. ca. si. de fideiu. vbi hoc reputat notabile & quotidianum. & adde q̄ idem est quā sunt plures fideiussores qui habent beneficiū diuisionis ex epistola diui Adriani: quia si quis eorum timeat q̄ alij efficiantur non soluendo potest petere & creditorem requirere vt conueniat alios pro suis partibus, aliàs sibi imputandum est. argu. tex. in. l. si fideiussores in id. ff. de fideiu. & in expresso ita tenet Pau. de Castro in. l. si fideiussor obligari. ff. de fideiu. 1. col. nu. 2. quem vide.

- 10 Item quæro, an & quando fideiussor possit petere & principalem debitorem conuenire, vt eum liberet à fideiussione: & breuiter & resolutiue dico q̄ regulariter ante q̄ soluat vel sit condēnatus, non potest petere nec eum conuenire vt liberet eum, quia in mandatum non videtur factum tū de fideiubendo, sed etiā de soluendo, vt in. l. in debitam. ff. de condi. indebi. & in. l. fideiussor pro venditore. ff. de fideiuss. præterq̄ in casibus sequentibus, Primus est si diu stetit in obligatione. tex. est singu. & exp̄s. in. l. Lucius Titius. & si. fi. ff. mandati. cuius verba sunt. Fideiussor an & prius q̄ soluat agere possit vt liberetur, nec tamen semper expectandum est vt soluat aut iudicio accepto condēnetur, si diu re in solutione cessauerit, aut certè bona sua dissipauit. tex. in. ca. si. extra de fideiu. tex. in. l. 14. tit. 12. 5. par. Et istud tempus erat arbitrium iudicis arbitrio moderandū cum

cum non reperiatur expressum argumento. tex. in l. i. in fine. ff. de iure debi. cum simi. ita tenet glo. or. & commun. doct. in dict. l. lucius Titius: & ita disponit præ. l. partita hodie tamen est limitatum & moderatum per. l. fori, qua cauetur quod post annum teneatur liberare ita determinat lex. vñ in fine. tit. 18. lib. 3. fol. & ibi glo. Montalui. quod tamen intellige quando fideiussor stetit in fideiussione, obligatione principali iam commissa: secus vero anteargu. tex. in l. cum notissimi. §. illud. C. de præf. 30. vel. 40. anno. & in l. is cui. §. cessatum. ff. vt in po. lega. & in exptesso: ita tenet & declarat Bal. in dict. l. Lucius Titius & ibi Fulgo. & alii doct. ¶ Ex quo primo infero, quod si debitum est sub condicione, vel in diem, non potest agere ante purificatum debitum, & principalem obligationem. ¶ Secundo infero quod si fideiussor intercessit pro euictione alicuius rei, quæ nondum est euicta. licet diu steterit in fideiussione non poterit agere vt liberetur, antequam res sit euicta: ita tenet Iaco. de Ar. Raine. Cinus. Bal. in dict. l. Lucius. Cinus Bal. & alii doct. in l. si pro ea. C. mandati. Bar. Bal. Imola Alexan. & commun. doct. in l. facere posse. ff. solu. matrimonio. ¶ Tertio infero quod si quis intercessit fideiussor pro aliquo tutore vel curatore nõ potest agere vt eximatur de fideiussione ante finitam tutelam curam, vel officium administrationis. Secundus casus principalis est, quando debitor principalis iam est condemnatus, & condemnatus in iudicio, vt soluat. quia tunc fideiussor poterit agere contra eum à fideiussione. tex. est in dict. l. Lucius Titius & ibi glo. ord. & commun. doct. Tertius casus est si debitor principalis cepit bona dilapidare. text. est in dict. l. Lucius Titius & ibi glo. or. & commun. doct. text. in dict. capi. fi. & in dict. l. par. Quartus casus est quando fideiussor fecit pactum cum debitore, vt post certum tempus teneatur eum eximere, à fideiussione tex. est in l. si pro ea. C. mandati, & ibi commun. opi. & in dict. l. par. & ex supra dictis infertur quod si fideiussor est obligatus per instrumentum guarentigium, statim potest agere contra debitorem, vt eum liberet, & eximat à fideiussione: quia iam videtur condemnatus & in expresso: ita tenet Bart. in l. si fideiussor pro venditore. ff. de fideiuss. cum quo transeunt ibi doct. Cinus in l. certum. C. fami. herf. Bald. in l. si pro ea. C. mandati & ibi alii doct. Sed contrarium & melius tenet Imo. in cap. si. de fideiuss. quia aliàs nullum commodum reportaret debitor ex fideiussione argu-

tex. in l. in comodato. §. sicut. ff. comodati idem Imo. in l. fideiussor pro venditore. ff. de fideiuss. & ibi An. de Pe. Sa. in l. pro ea. C. mandati. Ro. Su. in repe. legis post re iudica. ff. de re iud. fol. 148. 2. col. Itē quero an possit qs fideiubere pro debitore ignorate, & dico quod licet nõ tñ potest recuperare, q̄ soluit actione, mandati: sed negociorū gestorū, tex. est in l. fideiubere pro alio. ff. de fideiuss. tex. in l. ex mandato. §. i. ff. mandati. tex. in l. 3. §. si. cū. l. se. ff. de neg. gest. secus tñ est si fideiussor pro debitore inuito & contra dicente: quia tñ nec poterit repetere vna actione, nec alia. tex. est in l. si remuneradi. §. passus. ff. mandati. tex. in l. si pro te eo. tit. tex. expressior ceteris & no. in l. si. C. de ne. gest. pulchrū tñ dubiū est, si saltem hoc casu possit repetere q̄ soluit ex æquitate ne debitor locupletetur cum iactura aliena, & videtur q̄ sic ar. tex. in l. si & me & titiū. ff. si cer. pe. tex. in l. si eū seruū. eo. tit. tex. in l. nā hoc natura. ff. de condi. indebi. tex. in l. hæc condi. eo. tit. tex. in l. iure. ff. de regu. iur. tex. in l. rerū quidē. ff. de rerū amo. text. in l. si pupi. ff. de ne. gest. tex. in l. illicitas. ff. de offi. præ. tex. in l. cū hi. §. si quis. ff. de tras. tex. in l. si qs micipiis. §. proculus. ff. de inuito. qui bus probat q̄ quādo deficit oīs acti. habet locū actio ex æquitate, & in expresso isto fundamento & ratione: ita tenet Pa. de Ca. in d. l. si. C. de nego. ge. in fi. & ante eū Guil. in l. soluēdo. ff. de nego. gest. sed contrariū est tenēdū, imò q̄ nulla actione vel remedio. ex æquitate, vel rigore possit talis fideiussor repetere, & in terminis ita tenet. g. or. in d. l. si. C. de nego. ge. & ibi Odo. fre. Bar. Bal. An. Sali. idem Bar. in l. soluēdo. ff. de nego. gest. & ibi Paul. sibi cōtrarius idem Bar. in l. si stichū. §. si. ff. de noua. nec obstant predicta iura: quia in nro casu deficit oīs æquitas. propter prohibitionē expressā debitoris. ¶ limita & intellige. p̄ter q̄ si soluat p̄ liberāda personali alicuius etiā eo inuito: quia tunc bene repetit quia illa prohibitio est nulla fauore publicæ utilitatis: quia interest reipul. vitā subditorū cōseruari ar. tex. in l. liber. homo. ff. ad. l. Aql. tex. in l. cū ratio. ff. de bonis. dā. tex. in l. nõ tñ ff. de ap. & tenet expresse Bal. in d. l. si. C. de nego. ge. q̄ hodie posset verificari in illa singul. l. 22. tit. 1. 7. par. Itē quero si fideiussor anteq̄ intercedat p̄tellet senolle teneri ex futura obli. q̄ pro alio fecerit an remaneat obli. vel rāe p̄testationis obli. sit nulla? breuiter & resol. dico q̄ si p̄testatio nõ sit intimata parti, hoc est creditori, remanebit perfectē obli. ac si simpliciter fideiuberet nulla præcedēte p̄testatione: quia eo casu: quo actus pendet de voluntate vnus

fals infel. i
in nu. 8. cū
bonsq. d. f.

W. 12.

Vide. D. l.
de Censur. 2.
ve. Tit. 8. q. 1.
vsq. 16. l.

ut testamentum, aditio hereditatis, vel similis actus, protestatio præcedens tollat & annullat actum contrarium sequentem. ut in l. qui in aliena. §. si. ff. de acqui. hære. & in l. si quis in principio testamenti. ff. de lega. 3. & in l. si mihi & tibi. §. in lega. ff. de lega. 1. & in l. si ita scriptum eo. tit. tamen quoniam actus pendet de voluntate duorum semper requiritur quod illa protestatio alteri intimetur ei cui negotium tangit aliàs incurret graue damnum dolo & fraude aduersarij. ita pbat tex. in l. si fideiussor. la. 1. §. 1. eo. ti. tex. in l. vero procuratori. §. 1. ff. de solu. tex. in l. cōquis. §. si debitorem. eo. tit. tex. in l. si cum Cornelius. eo. tit. tex. in l. sed & si socius. §. 1. ff. pro socio. tex. in l. §. sed ego. ff. quod iussu. tex. in l. si pecuniā. §. item si quis. ff. de cō. ob cau. tex. in l. cum in plures. §. locator. ff. locati. tex. in l. codicillis. §. 1. ff. de lega. 2. tex. in l. si debitor. §. 1. ff. qui. mo. pig. vel ipso sol. tex. in. ca. 1. q. met^o cau. tex. in. ca. sollicitudinem de appella. Si verò protestatio creditorē vel tertio, cui negotium tangit fuit intimata valet & tenet protestatio & annullat actum sequentem cōtrarium. argu. tex. iuncta glo. or. reputata singulari in l. pacta nouissima. C. de pactis. vbi habetur quod sicut in vltimis voluntatibus clausa de rogatoria vel protestatio valet & teneat & tollit actum sequentem: ita in contractibus valet & tenet, & impedit futuram obligationem, dum tñ fiat de voluntate expressa vel tacita alterius partis & in expresso istam sen. & resol. ponit Bar. in l. non solum morte. ff. non ope. num. 5. col. nu. 23. & ibi Imo. 2. col. Alex. 8. col. nu. 31. Iaso. 12. col. nu. 18. Pe. de bella per. in. d. l. pacta nouissima. C. de pactis. 1. col. in med. & ibi Odo. fre. 3. col. Ciu^o. 2. col. Bar. 2. lect. nu. 6. Albe. 2. col. Ang. 1. col. Sali. 2. col. Pau. 1. col. Alex. 2. col. nu. 5. Specu. in. tit. de fideiu. fi. col. 7. si. q. si fideiussor. nu. 22. Pileus. qq. suis. q. 25.

- 13 Item quæro, an confessio creditoris contēta in instrumēto publico vel priuato qua continetur se recepisse solutionē à fideiussore valet & teneat & probet solutionem præcessisse & possit fideiussor agere cōtra debitore actio ne mandati ad petendā pecuniam solutā, & ut conferuetur indemnitas: & videtur quod non, quia illa est ficta solutio ad hoc, ut fideiussor agat contra debitorem, requiritur quod verè & realiter soluerit. arg. tex. in l. Lucius Titius. ff. mā. dati. cum simi. Secundò, quia quando fideiussor. conuentus à creditore decisorie iurauit quod soluit, & absolutus & liberatus est tam ipse quā debitor principalis, non per hoc repetit à debitore, nec eo cū agit actio ne mandati vel quali

bet alia: quia verè non soluit. ita probat tex. in l. duobus. §. 1. ff. de iureiur. & ibi tenet glo. ord. & commu. doct. & in expresso istā sen. & con. tenet Bar. in. d. l. duobus. §. 1. vbi dicit quod non sufficit talis confessio, sed oportet quod fideiussor probet verè & realiter soluisse: & reputat esse notandum, & idē tenet ibi Fulgo. & tenet Roma. in l. prædia. ff. de acqui. posse. Ange. de peru. in l. Vranus. §. si. ff. de fideiu. Sed his non obstantibus, ego teneo contrariā sen. imò quod talis confessio valet & teneat & probet solutio præcessisse, & virtute ei^o possit fideiussor agere contra debitorem actione mandati & repetere pecuniam solutā, ac si verè & realiter pbareretur solutio: quia ista confessio probat solutionem præcessisse: ex qua remanet debitor principalis liberatus. argu. tex. in l. Publica Meua. §. si. ff. de positi. & maximè hodie hoc procederet post lapsum. 30. dierū. argu. tex. in l. in contractibus. §. super ceteris. C. de non nu. pe. vbi disponitur quod in liberatione debiti & confessionis, solutionis: tñ habet locum exceptio non nu. pe. infra. 30. dies, non verò postea, pbat etiam tex. in l. qui debitorem. ff. de fideiu. & in expresso istā sen. & con. tenet Pau. de Ca. in. d. l. duobus. §. 1. de iureiur. & dicit ita consuluisse Florentiæ. & ibi Sali. Roma. Alex. & Iaso. Ioa. de imo. in l. Vranus. §. 1. ff. de fideiu. Bart. sibi contrarius in con. 160. Felin^o in. ca. si cautio de fide instru. fi. col. & q. & istam dicit magis cōmu. opi. Iaso. in. d. l. duobus. §. 1. ff. de iureiur.

- 14 Item principaliter quæro, an quando fideiussor possit conueniri anteq̄ debitor principalis in quo arti. magistraliter & resolutiue dico quod de iure antiquo poterat conueniri prius quā debitor principalis. tex. est in l. 3. §. si. ff. de duobus reis. tex. in l. non rectè. C. de fideiu. tex. in l. iure nostro. eo. tit. & vtrobiq; cōmu. doct. hodie tamen de iure nouo. auten. fideiussor non potest conueniri, anteq̄ debitor principalis, nisi fiat excusio in bonis principalis debitoris, & reperiat non soluendo: vel nisi talis debitor sit absens extra iurisdictionem suam, quia non est facilis cōuentio: tunc enim pot̄ fide. iucōueniri anteq̄ principalis. tex. est in auten. de fideiu. & manda. §. 1. colla. 1. & ibi glo. or. Iaco. de velo vi. Bar. Ange. & cōmu. doct. tex. in auten. presente. C. de fideiu. & ibi glo. or. Odo. fre. Pe. Cinus, Iaco. Butri. Bar. Albe. Bal. Ang. Faber, Sali. & commu. doct. & idem disponit lex. 9. tit. 12. §. par. Quod tamen notabiliter limita sequentibus modis. Primo, nisi beneficio prædictæ auten. sit renuntiatum: quia tñ tunc eius fauore inductum est. argu. tex. in l. quod fauore

C. de legibus, & in l. pe. C. de pactis cum simili tenet glo. in dict. auten. de fideiu. §. i. colla. prima. & ibi docto. Odo. in dict. auten. presente. C. de fideiussoribus final. columna & quaestione & ibi Baldus & commun. docto. Speculator in tit. de renuntiatione & conclusio ne. §. i. versi. viso de beneficio epistolæ. Hosti. in summa de fideiu. §. habeat Abbas in cap. 2. de fideiu. & ibi commun. docto. tenet etiã moderni præcipuè Philippus decius pe. col. in. fi. ff. si cer. pe. Hippo. de Mar. in rubri. ff. de fideiussor. secunda columna & ista est vera & communis opin. licet Iaco. de Belle viso. tenet contrarium in dict. auten. de fideiussor. §. si. columna. & quaestione. Secundo limita nisi debitor notorie non sit solvendo: quia tunc fideiussor potest conveniri nulla facta excussione, argumẽto tex. in. l. si. ff. si cer. petat. tex. in. l. emptorem. ff. de actio. emptio. & in expresso: ita tenet glo. ordi. in dict. l. fin. ff. si cert. petat. & ibi Bart. Pau. Alexan. Iaso. & commun. moderni glo. or. in. l. decem. stipulatus infra isto titu. & commun. docto. glo. in. l. nisi hoc actum est. ff. de pactis, & ibi commun. docto. Faber Ange. & moderni in. §. item si quis in fraudem inst. de actio. præcipuè ibi Iaso. 2. col. nu. 68. Hippo. in rubri. ff. de fideiussor. tertia columna numero. decimo. Tertio limita q̃do fideiussor conuentus opposuit exceptionem excussio nis: secus verò, si nullam exceptionem opposuit quia valet iudicium & processus & legitime potest condemnari: quia talis exceptio nõ inducitur à iure contra substantiam actionis, & obligationis: sed tantum respectu ordinis procedendi: imò quod magis est oportet quod opponatur ante litem contestatam: quia est exceptio dilatoria agumento tex. in. l. 2. §. fin. cū lege sequenti. ff. de excep. tex. in. l. pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procu. tex. in. l. si maritus. §. præscriptiones. ff. de adulte. tex. in. l. ita demum. C. de procu. tex. in. l. exceptionem. C. de proba. tex. in. l. si. C. de exceptio. & in expresso: ita tenet Bart. in. l. 3. ff. de exceptionem. & Iustus Cinus Sali. & commun. doct. in dict. auten. presente. C. de fideiu. Pau. de Castr. & commun. moderni in. l. si. ff. si cer. pe. Vnum tamẽ est, quod si fideiussor opponat prædictam exceptionem ante litem contestatam, non per hoc statim annullatur processus: sed poterit creditor replicare, quod fideiussor non est solvendo & pendente processu, & iudicio poterit fieri discussio argumento tex. cum materia in. l. si rem la. 1. §. si. ff. de pigno. actio. vbi habetur quod ius, superueniens pendente iudi-

cio ex causa de preterito validat iudiciũ retro nullũ, & ita tenet glo. fin. in. l. nisi hoc actum est q̃ ad hoc ibi notant & cõmẽdant doct. & reputat singularẽ Ange. de Peru. in. l. decem stipulatus infra isto titu. 2. col. num. 6. notat etiã & commendat Bal. in auten. hoc si debitor. C. depigno. si. col. idem Bal. in auten. presente. C. de fideiu. 1. col. Pau. de cast. in. l. fin. si cer. pe. 2. col. Quarto limita nisi fideiussor sit publicus campfor: quia non gaudet beneficio excussio nis text. est secundum vnam lect. in auten. de fideiu. & man. §. si. col. 1. cuius ratio est propter publicam vtilitatem, & maximam fidem quæ erga eos debet versari, cū adeos quotidie recurratur, & in terminis: ita tenet glo. in dic. §. si. & ibi Iaco. de Bellou. Bar. An. & cõ. doct. Bal. in. l. si. C. ad. l. Fal. Imol. in. l. delegare. ff. de noua. & illam reputat singularem & vnicam. Paul. de Castr. in. l. qui vsum fructũ infra isto tit. Sali. in. l. frustra. C. de nõ nu. pe. Ia. in. l. fin. ff. si cer. pe. 16. col. nu. 30. Hip. de Mar. in ru. ff. de fideiu. 2. col. nu. 8. §. limita, vt habeat locũ & pcedat. quãdo debitor principalis de facili p̃t cõueniri: secus verò si ratione personæ loci vel præuilegij de facili cõueniri nõ possit: quia tunc bene p̃t fideiussor exigì antepriorem argu. tex. in. l. 2. ff. qui satisfacgã. cuius verba sunt fideiussor in iudicio sistẽdi cã locuplex iubeĩ dari: non tantum ex facultatib⁹: sed etiã ex conueniendi facilitate. tex. in. l. si quis stipulatus. §. si. infra eo tex. in. l. i. inst. in. l. se. ff. de aliena. iudi. ex quo inferitur, quod si quis fideiussor pro aliquo tyranno qui est in tutissimo loco vel pro aliquo rixoso, & cauioso qui non cõsuevit soluere debita sine litigio, vel pro rege principe magnate vel fisco quibus pares esse non possumus, poterit fideiussor conueniri antepriorem debitorem: ita Bart. dicens: ita consueuisse in Mar. in. l. si. in fin. ff. si cert. petat. & ibi Alexan. 2. col. nu. 6. & com. moder. in. l. decem stipulatus infra isto titu. secunda colum. num. secundo, & ibi docto. quã limita tio clare proceret, quãdã post cõtractũ superueniret ista quantitas debitori: sed quãdo illã haberet tẽpore cõtractus & hoc cognosceret creditor, sibi imputadũ videtur qui cũ cõtraxit. ar. tex. cū inã in. l. in oibus. ff. de iudi. tex. in. l. arbitro. §. si. ff. vt in pos. leg. tex. in. l. q̃ bona fide. §. de illo. ff. de dãno infect. text. in. l. si. C. de sp̃o. sed propter æquitatẽ opinionis, eã sequor & ita iudicatur. Sexto limita præter q̃ si fideiussor iurauit cõtrariũ. quia tunc non potest opponere exceptionẽ excussio nis: ita probat tex. in. c. ex rescripto de iureiur. & ibi

tenet Bald. & Anchar. & tenet Hyppoli. ff. de fideiu. sed certè ista opi. est falsa quia iuramētum semper debet intelligi secundum naturā actus vel contractus, super quo interponitur, tex. est singu. in. l. si. C. de non nu. pe. & ibi cōmun. doct. & isto fundamen. & ratione illam opi. reprobatur Alexan. in. l. si. ff. si cer. pe. 4. col. nu. 2. & ibi laso. 2. col. num. 2. Philip. Decius 3. col. num. 10. Tiraquellus in repetitione. l. si vnquam. C. de reū. dona. num. 147. Septimo limita præterquam si fideiussor conuentus negauit se fideiussorem quia per hoc perdit beneficium excussionis: quia quādo quis negat iniudicio illud quod est causa suæ intentionis & beneficii, vel priuilegii, perdit illud text. est singularis & vnicus in. l. si dubitetur. §. 1. ff. de fideiu. & ibi notat & commendat glo. or. Raine. Bar. Albe. Bal. Ange. Pau. Imola & comm. docto. & reputat vnicum Sal. in. l. non rectè. C. de fideiu. & in terminis per illum tex. ita tenet Bald. in auten. contra qui proprium. C. de nō nume. pe. confirmatur etiam per tex. in. l. si. ff. de re iur. per tex. in. l. sed hoc ita. §. si. ff. de re iudi. per text. in. l. si vnus. §. si. ff. pro socio per tex. in. l. 4. §. interdum. ff. quod cū eo per text. in. l. 1. C. ad Mace. per text. in. l. 2. & per totum C. si minor se maiorem dixerit quibus expresse probatur quod ille, qui negat illud, quod est principalis causa sui præuilegii: perdit illud. Octauo limita, vt habeat locum & procedat quando debitor est soluendo, & habet bona sufficientia facilis exactionis: secus verò si actum esset in principate debitorem, & facta legitima excussione reperta sunt bona sufficientia, sed non reperitur emptor, vel reperitur cū maximā difficultate & dilatione: quia tunc non cogitur creditor accipere in solutū, nec expectare longū tempus: sed talis casus dicitur debitor non soluendo, & potest creditor agere contra fideiussorē argumēto in aduen. de fideis. §. si vero intercessor verbi acerbum. colla. per quem ita tenet Pau. de Cast. & Jo. de imo. in. l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiuss. qui supponit hoc esse valde singulare, & perpetuo mente tenendum in practica.

15 Item quæro si plures sunt fideiussores an vnusquisq; teneatur in solidum pro parte in quo articulo resolutiue dico quod vnusquisque tenetur in solidum: sed ex epistola diui Adriani habent inter se beneficium diuisionis: vt ille qui in solidum conuenitur possit opponere vt quilibet conueniatur pro parte dum tamen sint soluendo tex. est, capitalis & expressus in. l. inter fideiussores. ff. de fideiuss. text.

in. l. inter eos & in. l. si plures & in. l. si cōtendat. eo. tit. tex. in. l. 1. §. nūc tractemus. ff. de tut. & ratio. distra. text. in. l. fideiuss. C. de fideiussoribus tex. in. §. si plures in sti. de fideiuss. & idem disponit lex. 8. titu. 12. quinta part. & tale beneficium diuisionis debet opponi ante sententiā diffinitiuam, sicut exceptio peremptoria non verò postea: ita probat text. in. l. fideiussor verbi. primo. C. de fideiuss. & ibi tenet glof. ordinaria Cinus Bart. Albe. Bal. Ange. Sali. & communi. docto. tenet etiam Bartolus in. l. si dubitetur. ff. de fideiussor. & ibi Alberi. Bald. Angelus. Paul. imola. & communiter alii doctores speculator in titu. de renuntiatione, & conclusionē. §. 1. versiculo sequitur videre. Faber Platea & communiter doctores in. §. si plures. Instituta. de fideiussor. ex quo inferitur, quod si essent obligati per instrumentū garantigium non gaudent hoc beneficio diuisionis: quia censetur iam condemnati per sententiā & in terminis: ita tenet Ange. de Peru. in. d. l. si dubitetur. ff. de fideiu. idem An. in. l. fideiussores. §. primo eodem titu. Sed certè indicando & consulendo ego tenerem contra iurum: quia non est propria nec vera sententiā iudicis diffinitiuā ex qua colligatur negligentia, & tacita renuntiatio fideiussorum.

Adde tamen quod si à sententiā in qua fideiussor est condemnatus sit appellatum, possit in gradu appellationis istam exceptionem diuisionis opponere, argumēto textus in. l. 1. §. si. ff. ad Turpi. tex. in. l. ita demum. C. de procu. tex. in. l. 2. vers. si. ff. de pœnis tex. in. l. eleganter §. quid ergo. ff. de cōdi. indebi. quibus probatur quod appellatio extinguit iudicatum, & reponit rem in statu. quo erat post litē contestatam: & ita tenet Bartol. & communiter docto in dict. l. si dubitatur. ff. de fideiussor. glof. ordinaria, & communiter opin. in dict. l. fideiussor. C. eo. Limita tamen & intellige prædicta præterquam si huic beneficio diuisionis surremuntiani per fideiussores: quia tunc non potest opponi. ar. tex. in. l. q. fauere. C. de legib. vlt. pe. C. de pactis. & in expresse ita tenet Barina. in testamēt. §. pen. ff. de fideiuss. & ibi cōdo. sed idem est quando iam vnus fideiussor totū soluerit: quia non potest à creditore repetere, nec istā exceptionē diuisionis opponere. Nec obstat quod sit exceptio favorabilis, quia non est perpetua, sicut exceptio Veleianæ similis, cum possit esse alter fideiussor non soluendo ita tenet & declarat Bart. in dict. l. si testamento. §. pen. ff. de fideiu. & ibi commun. docto.

Bar. Ange. Paul. Sali. & commun. doct. in. l. fi. C. ad Veleia. Petrus de Bella pert. in rubr. i. eo tit. Jacob. in auten. si qua mulier eo. tit. fin. q. Bald. in. l. i. eod. tit. & ibi Ange. de Peru. & alii doct. Pau. in. l. si mulier la. 2. eo. titu. Albe. in. l. sciendum. infra isto titu. & ibi moderni. nec o stat tex. in. l. fin. §. fin. ff. ad Veleia. quia ibi fuit facta renunciatio in iudicio, quo casu valet ppter autoritatem, & vigorem iudicii: Secundo non obstat text. in. l. fi. C. quando mulier tutelę offi. fun. po. cum auten. ibi posita: quia loquitur in officio publico tutelę in quo de iure nouo admittitur mulier & de necessitate est cauendum, & potius dicitur ex sua persona obligatione & administratione teneri quā ex aliena. Tertio non obstat regula text. in. l. quod fauore cū simi. quia debet intelligi præterquam si ætas, vel fragilitas personę sit immediata causa præuilegii argumento text. in. l. alia. §. eleganter solu. matti. Sed hodie in nostro regno approbatur prima opinio superior quę habet quod valeat prædicta renunciatio. Ita disponit lex. 3. titu. xii. 5. part. secundo principaliter limita præterquam si mulier fideiubens pro alio iurauit: quia tunc non iuatur Veleiano, nec adhuc tali casu requiritur certioratio. text. est in. c. ex rescripto de iur. iur. & ibi glos. ord. & commun. docto. alios autem casus in quib⁹ mulier potest esse fideiussor & non iuatur Veleiano vide per glos. no. & in. l. i. §. i. ff. ad Veleia. per glo. etiam in. l. fin. C. eodem titu. & ibi commun. docto. & per le

18 gem tertiam titu. 12. 5. part. Secundo principaliter prohibetur Clericus text. est in cap. i. de fideiu. cuius verba sunt, clericus fideiusionibus inferuiens abiiciatur: sed adde quod ille text. plures habet intellectus: sed vera resolutio est quod procedit de consilio: tamen si de facto fecerit & fideiubeat bene obligatur: ita tenet ibi glo. or. Hosti. Joan. And. Abb. & alii docto. probar etiam tex. in cap. 2. eiusdem titu. li ex quo infertur quod licet ille qui tenetur præstare fideiussorem iudicio fisci. non libere tur præstando clericum vel alium qui sit alterius fori & iurisdictionis tamen ille qui simpliciter promisit præstare fideiussorem pro aliquo debito, vel contractu bene satisfacit dādo clericum: ita singul. tenet & declarat Bart. in. l. 3. de fideiu. 2. col. Abbas, & commun. canonicæ in dict. cap. i. de fideiu. vnum tamen est quod ita demum talis clericus fideiussor tenetur, si habet vnde soluat ex patrimonio suo vel ex redditibus sui beneficii in quātū facere possit deducto, ne egeat, sed eo non existente

soluendo non potest incarcerari: ita probat tex. in dict. cap. secundo de fideiuss. in quantum dicit, alio quin de redditibus eorum præscripta debita faciatis exsolui, & ibi commun. docto. tex. in cap. Odoardus de solu. & ibi gl. or. & commun. doct. tenet etiam glos. or. in. l. miles. ff. de regulis. iuris & ibi communiter doctes.

19 Tertio, & principaliter phibetur min. 25. an. quia si pro alio fideiubeat, licet mero iure teneatur potest restitui, modo sit fideiussor extranei modo coniunctę personę: & modo debitor principalis sit soluendo, modo non: imò quod magis est hoc casu semper præsumitur la. sio tex. est in. l. ait præ. §. nō solū. ff. de mi. & ibi glo. or. & commun. doct. tex. in. l. 3. §. sed vtrum eo. titu. tex. in. l. si Titius & scia. ver. si. ff. de fideiu. tex. in. l. prima. C. de filiofam. min. re, & ibi gl. or. & com. docto. quod tamen singul. limita præterquam si fideiubeat pro patre incarcerato: quia tunc tenetur, & efficaciter obligatur: quia quilibet maior & prudentissimus hoc faceret, imo alias posset exheredari dum tamen habeat decimum octauum, annum & sit masculus argu. tex. in auten. si captiui. C. de epis. & cle. & in auten. vt cum de ap. pel. cog. §. causas colla. 8. & in expresso: ita tenet, Albe. Paul. Sali. & commun. docto. in. l. i. C. de filio. fami. minore idem Paul. & doct. in. l. fi. C. de integ. rest. mi. Quarto prohibetur miles tex. est in. l. milites. C. de loca. & con. & ibi commun. doct. & idem disponit lex. 2. ut. 12. 5. part.

20 Item etiam quæro quibus modis liberatur fideiussor: & magistraliter & resolutiue dico, quod primo liberatur solutione principalis debitoris, vel fideiussoris, tex. est in. l. in omnibus. ff. de solut. textus in. §. primo versicu. final. in situ. quibus mod. to. obli. & vtrouique communiter doctores dubium tamen est circa hoc si res, vel fundus debitoris sit datus in solutum creditori, & postea sit euctus & debitor non sit soluendo, an creditor possit agere contra fideiussorem, & videtur quod non: quia principalis obligatio iam fuit extincta solutione, vel datione in solutum, argumento. textus in. l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pigno. actio. textus in. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. Sed contrarium est tenendum: imò quod fideiussor teneatur: quia ex mente, & intentione partium, vel legis dispositione actio contra eum non fuit sublata, vel si mero iure sit sublata eodem iure restituitur euctione

*meliore sã
dicit Gratia
16. 3. decret.
Op. 1. fin. nigri
n. 2*

euictione secuta argumento. tex. in. l. titius. ff. de iure fisci. textus. in. l. si creditor. ff. de solut. & in terminis: ita tenet Specula. in tit. de fidei. in. fin. co. & quæst. ¶ Secundo modo tollitur nouatione: quia si principalis obligatio nouatur inter debitorem: & creditor liberatur fideiussor, nisi consentiat in nouatione, vel de nouo obligetur tex. est in. l. vbicunq; ff. de fideiuss. tex. in. l. nouatione. ff. de noua. tex. in. l. solutum. §. i. ff. de pign. actio. tex. in. l. nouatione. C. de fideiuss. & vtrobiq; commun. docto.

Tertio modo præscriptione: quia præscripta actione & obligatione principalis debitoris lapsu temporis censetur etiam præscripta actio fideiussoris argumento tex. in. l. sicut in rem & in. l. omnes. C. de præf. 30. vel. 40. anno. tex. in. l. 2. C. de cõsli. pecu. quod intellige quãdo vtraq; obligatio fuit orta, & producta vno & eodem tempore: secus verò si fideiussor intercessit & se obligauit ex post facto: quia operatur interruptionem præteriti temporis, & videtur facta recognitio debiti ab ipso debitore argu. tex. in. l. cum notissimi. §. sed & siq; C. de præf. 30. vel. 40. an. ¶ Quarto pacto de non petendo facto inter debitorem & creditorem imò quod magis est licet postea debitor remittat illud pactum, non potest auferri exceptio & liberatio fideiussori quã sita sine nouo consensu & voluntate sua. tex. est no. in. l. si. ff. de pactis & ibi commun. doct. ex quo inferitur. quia semel mihi quã situm ex contractu, vel persona alterius non potest me inuito à me auferri. ¶ Quinto successione & actionis confusione: quia si fideiussor succedit debitori, vel econtra confunditur & extinguitur illa obligatio accessoria, & remanet principalis text. est subtilis in. l. generaliter. ff. de fideiuss. & ibi glo. or. & commun. doct. ex quo collige, & nota quod quando in aliquo actu, vel persona cõcurrunt duæ obligationes vel qualitates diuersæ illa præualet, quæ est principalior confirmatur per text. singula. & vnicum in. l. qui habet. ff. de tutelis, vbi habetur. quod si minor sit demens vel furiosus potius debet sibi dari tutor, vel curator ex defectu ætatis, quã ex defectu sensus & intellectus, & ad hoc notat & commendat glo. or. & commun. docto. & reputat singulare & vnicum Albe. Confirmatur etiam per tex. subtilem in. l. fundo legato. ff. ad. l. fal. vbi habetur quod si quis sit dominus ex aliqua causa vel titulo & postea superueniat ei dominium ex causa antiquiori illa præualet, & illa sola attenditur tanquam principalior & ad hoc notat & commendat ibi

Bar. & commun. docto. idem Bar. in. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acqui. posse. quod tamen intellige, quando vtraq; obligatio est utilis & valida: secus verò si principalis obligatio est inefficax & inualida ratione personæ, vel ex aliqua causa: quia tunc teneretur fideiussor & non confunderetur obligatio fideiussoris accessoria: ita probat text. singularis in. l. hæres à debitore. §. quod si hic. ff. de fideiussor. & ad hoc notat. & commendat. ibi Bart. & commun. doct. ex quo datur notabilis, & subtilis, declaratio ad iura quæ disponunt, quod naturali obligationi tantum potest accedere fideiussor, quod tali casu si fideiussor succedat debitori non cõfunditur illa obligatio accessoria. Item etiam inferitur singulariter in practica quod si fideiussor qui successit debitori. fecit inuentarium licet ex persona debitoris principalis non teneatur ultra vires hæreditarias, tamen ex sua persona bene teneretur virtute fideiussionis: quia obligatio principalis reputatur inefficax & inualida propter defectum executionis, & in expresso, ita tenet originaliter dinus in dicta. l. generaliter. ff. de fideiuss. & ibi Bart. & cõ. doct. Rayne. & alii docto. in. l. hæres à debitore. §. quod si hic eodem titu. Bartolus in. l. si chum aut pamphilum. §. quod vulgo. ff. de solut. final. columna, & quæstione. & ibi Paulus Imola & alii doctores. Idem Bartolus in. l. debitor. ff. de separationibus, & ibi communiter doctores. Cinus in. l. final. §. in computatione C. de iure deli. & ibi communiter moderni, & ratio huius confusionis potest esse triplex. I. quia nemo potest sibi ipsi obligari cum contraria non possint esse in eodem subiecto, secundum philosophos: & probat apud nos text. in. l. hæres à debitore. §. quod si stipulator. ff. de fideiussor. textus in. l. si quis pro eo. §. primo eodem titu. tex. in. l. Vranus eodem titu. secundo: quia in actiuo, & passiuo necessario debet esse distinctio secundum naturam ergo similiter secundum legem. argumento tex. in. l. inter litigantes. ff. de iudi. text. in. l. penulti. ff. de arbitris textus in. l. adoptio la primera. ff. de adoptio. text. in. l. qui ad certum. ff. locati text. in. l. Gallus. §. si eius iuncta glossa & communi. opinion. ff. de libera. & postul. textus in. l. ordinarii. C. de reuendi. textus. in. l. exitus. ff. de acquirenda possessione. textus in. §. retinenda institui. de interdic. textus in. §. minorem institui. de adoptio.

Tertia quia relatiua contraria requirunt sua extrema habilia bene disposita, vt possit exerceri argumento textus in. l. vnica. C. de alien.

iudi.mu.cau.fa. quod tamen intellige quando hæres succedit vniuersaliter & in totum: secus tamen si pro parte: quia tunc pro illa tantum confunditur actio. ita expresse probant prædicta iura, ex quibus collige notabilem regulam, & doctrinam, quod licet hæres representet defunctum, vt in l. hæres, & hæreditas. ff. de vsuca. & in l. hæres inde ius. ff. de acqui. hære, cum simi. tamen debet intelligi, quando est hæres vniuersalis & in totum secus si pro parte quia tunc non representat: nisi pro ea parte qua successit, probat etiam tex. iuncta glo. in l. 2. §. si. de præto. stipu. quod tamen singulariter limita, & intellige, præterquam si hocie talis creditor, & hæres, qui successit debitori, fecerit inuentarium: quia tunc non confunditur actio in effectu, & per consequens, si defunctus relinquat plures creditores, iste creditor & hæres consequetur. debitum suum illo tempore, loco & gradu, quo consequeretur si non esset hæres. text. est formalis & expressus in l. si. §. in computatione. C. de iure delibe. & ibi notat & commendat glo. ordi. Odofre. Pe. Ia. Bu. Cinus, Bart. Albe. Bal. An. Paul. Sali. Alex. Iaso. Corneus & Iacobi. de san geor. Secundo limita, & intellige, quando hæreditas debet remanere penes hæredem creditorem: secus verò si sit grauatus hæreditatem alteri restituere quia tunc non confunditur actio per aditionem hæreditatis, etiam si non fecerit inuentarium: sed poterit deducere, quod sibi debetur quia fideicommissum vniuersale non valet vltra vires hæreditarias: ita probat tex. in l. si debitor. ff. ad leg. fal. tex. in l. debitor. ff. ad Trebel. tex. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulga. & pupil. & in expresso ita tenet Paul. dicens nouum in materia & ab alio non dictum in l. ita tamen. §. si ex trebelliano. ff. ad Trebell. & ibi Alex. & alii docto. idem Pau. in l. ab omnibus. §. si. ff. de lega. Aretinus id. l. hæreditate. ff. de acqui. hæredi. Socin. in l. debitori. C. de pactis. Sexto & vltimo fideiussor liberatur per rogationem termini: nam si creditor prorogat terminum solutionis ipsi debitori, videtur facta nouatio contractus, & per consequens liberatur fideiussor, argumento tex. in l. si cum Hermes. C. locati. text. in l. Labeola. 2. §. si. ff. de arbitriis tex. in l. noatione. C. de fideiuss. text. in l. vbicunq; ff. de fideiu. & in terminis: ita tenet Specu. in titu. de fideiu. §. 1. vers. illud & ibi Ioan. An. in addi. Hippoli. de Mar. in rubri. ff. de fideiu. 15. colum. num. 89. sed ego teneo contrarium primo prorogatio videtur facta cū sua qualitate, & sicut tenetur fideiussor

in primo termino pro rogato, secundo quia hodie nunquam fit nouatio, nisi expresse agatur inter partes vt in l. final. C. de noua. tertio istam opi. contra primos docto. tenet Ab. Imola. & Anchar. in cep. constitutus de fideiu. tenet etiam Bald. in l. tam mandatori. C. de numerata pecunia idem Bal. in l. cum plures. §. lege. ff. locati. idem Bald. Ange. & Iaso. in l. si vnus. §. 1. ff. de pactis Archi. in capi. te quidem. vndecima quæstione prima. Iaso. vbi dicit hæc esse commun. opin. in l. lecta. ff. si cert. petatū. 6. colum. num. 9. idem Iaso. in l. 1. §. & post operis. ff. de ope. no. nuntia. idem Iaso. melius quā alibi in l. 1. C. de iudi. & ista opinio est verissima & tenenda iniudicando & cōsulendo, & nullo modo est tenenda opinio contraria: neq; est nec seruanda distinctio legisfori. 10. tit. de los fiadores libr. 3. fo. ll. quia caret ratione, & tantum est seruanda in locis in quibus esset consuetudo.

Item pro complemento materia finaliter nota, quod fideiussor potest soluere de bonis principalis debitoris, vt se liberet ab obligatione modo debeatur pecunia, modo res vel species, nec dicitur committere furtum, vel violētiam: quia non interuenit dolus, nec fraus text. est singul. in l. si procuratorem. §. ignorantes. ff. mandati. quem ibi ad hoc notat & commendat Bar. Albe. Bal. Sal. & commun. docto. idem Bar. in auten. si captiui. C. de epif. & cle. & ibi Bald. & alii docto. idem Bar. in auten. quia in prouincia. C. vbi decrimi. agi. oportet. & ibi doc. idem Bar. in l. 4. §. Cato infra isto titu. §. col. 8. oppo. & super eo commun. moderni. Paul. & alii docto. in l. venditor. ff. de iudi. & illū text. ad hoc reputat singularem in iure Angel. in l. si Plaucius. ff. de procu.

De restitutione minorum.

Summarium.

Minor non potest contra here & se contrahit competit ei restitutio. Mulier an possit restitui quando dedit amplam dotem,

Minor

- 3 minor si amisit rem suam prescriptione an possit restitui.
- 4 Si minor sit læsus, in solutione pecuniæ sibi facta an possit restitui.
- 5 Si minor renunciavit tacite, vel expresse termino probatio an possit restitui.
- 6 Beneficium restitutionis an transeat ad hæredes & contrarium possessorem.
- 7 infra quantum tempus sit petenda ista restitui.
- 8 Qualiter istud remedium restitutionis proponatur: & deducatur in iudicio.
- 9 An beneficium restitutionis cõpetens minori competat etiam eius fideiussori.
- 10 Si duo vel plures habent rem vel causam communem, quorũ vnus sit minor alter. An restitutio minori concessa possit maiori.
- 11 An post legitimam ætatem. 25. annorum. possit minor ratificare quod fecit in minori ætate vt excludatur à beneficio restitutionis.
- 12 Minor an possit impetrare veniam ætatis, amittat beneficia sibi à iure concessa.
- 13 An, & quando in alienatione rerum minoris requiratur decretum iudicis.
- 14 Si minor vult renuntiare vel desinere acquirere aliquam rem, in qua habebat aliquod ius an possit sine decreto iudicis.
- 15 Minor nõ potest facere compromissum sine decreto super re immobili.
- 16 An pater possit dare licentiam filio minori ad alienanda bona imobilia, sine decreto.
- 17 Si minor in vno loco habet domicilium ratione originis, & in alio loco habet domicilium ratione habitationis & in alio res que venditur sita est quis iudex debeat interponere decretum.
- 18 Si minor fecit contractum lucratiuum vel onerosum, & iuravit an talis contractus valeat & teneat.
- 19 An talis contractus iuratus: transeat ad hæredes tam actiue quam passiuè.
- 20 Si minor sit læsus enormiter in contractu, & iuravit an possit contractum rescindere.
- 21 An minor vel ille qui iuravit super aliquo contractu possit petere relaxationem iuramenti.
- 22 Quis sit competens iudex super actu vel contractu in quo est interpositum iuramentum.
- 23 Si minor promisit aliquid, & se obligauit sine causa & iuravit an teneatur efficaciter soluere.
- 24 An & quando contractus nullus, & inuolidus firmetur iuramento.
- 25 Contractus annullatur ratione solemnitatis omisit. & non firmatur iuramento.
- 26 Si contractus annullatur fauore alicuius personæ principaliter propter fragilitatem ætatis vel sexus an firuetur iuramento.
- 27 Si mulier vendit, vel alienat rem dotalem cum iuramento ad instantiam mariti vel filii renuntiat futuræ successioni cõreplatione patris aut aui à contractus possit rescindi & dicatur factus metu reuerentiali.
- 28 Qui intellectu caret non potest contrahere.
- 29 Mutus & surdus prohibetur contrahere.
- 30 Prodigus cui bonis est interdictum prohibetur contrahere.
- 31 Siquis est notorie prodigus, & non est sibi facta interdictio an possit contrahere.
- 32 An prodigus cui bonis interdictum est obligetur iuramento.
- 33 An propter animi vitium personæ vel malos mores possit fieri interdictio bonorum.

Caput. XIII.

tem principali-

ter quæ personæ prohibeantur contrahere, & magistraliter & resolutiue dico quod sequentes: in primis prohibetur minor quod intelligo & declaro sic: nam si est minor impubes, infans, vel proximus infantiae non potest contrahere, nec aliquam actum facere etiam cum autoritate tutoris: sed ipse solus tutor debet principaliter actum gerere: si verò est proximus pubertati, potest quemlibet contractum vel actum facere cū autoritate tutoris, non alias: quia tunc habet aliquam intellectum, & hoc quando agitur de se alteri obligando si verò agitur de altero sibi obligando, & sic de acquirendo bene potest stipulari & sibi acquirere etiam sine tutoris autoritate text. est capitalis & expressus in. l. i. §. pupillus infra isto tit. text. in. l. contra iuris civilis regulas. ff. de pactis text. in. l. pupillus. ff. de actio. & obli. text. in. l. in negotiis. ff. de regu. iur. text. in. l. nec. C. de con. & commi. stipu. text. in. l. i. C. de auto. præs. text. in. §. i. instit. de auto. tuto. text. melior & expressior ceteris in. §. pupil. Instit. de inuti. stipul. & idem disponit lex. 4. tit. ii. §. part. vnū tamen est, quod talis minor pupillus, si est proximus pubertati, obligatur saltem naturaliter etiā sine tutoris autoritate. Ex quo inferitur quod potest pro eo intercedere fideiussor, non verò pro infante vel proximo infantie: quia non obligatur etiā naturaliter: ita probat text. in. l. i. in fine. ff. de noua, & ibi magistraliter Bar. & commun. docto. text. in. l. marcellus ff. de fideiuf. si verò minor sit iam pubes, & sic maior, 14. annorum distinguendum est aut habet curatorem non potest alteri se obligare sine eius autoritate: si verò non habet, bene potest se efficaciter obligare civiliter. & naturaliter: aliū verò sibi obligare & sic acquirere indistincte: potest. modo habeat curatorem, modo non text. est capitalis & expressus in. l. si curatorem habens. C. de in integrū resti. & ibi Odo. Pe. Ci. Iaco. Bu. Bar. Albe. Bal. Pau. Sali. tenet etiam, & declarat Bar. in. l. si. §. pupillus infra isto tit. & ibi cō. docto. idem Bart. in. l. i. ff. de noua. & ibi alii doct. aduertendum tamen quod in omnibus prædictis casibus, in quibus talis minor impubes, vel adultus cum autoritate tutoris, vel curatoris, vel sine ea ipso iure obligatur si sit

læsus potest restitui text. est capitalis & expressus in dic. l. si curatorem habens. C. in integrū resti. & per totum illum tit. text. in. l. i. & per totū. ff. de restitutione in integrū, text. in. l. i. & per totū. ff. de mino. text. in. c. cōstitutus de in integrū. resti. & idē disponit. l. §. tit. ii. §. part. & in. l. i. & per totū. tit. ii. §. 6. par. imò quod magis est non solū restituitur propter damnum emergens: sed etiā propter interesse lucri cessantis text. est notabilis in. l. ait pret. §. si. ff. de mi. cuius verba sunt Hodie certo iure vtimur, vt & in lucro minoribus succurratur: & ibi not. & cōm. Odo. Bar. Al. Bal. text. in. l. non omnia eo. tit. & ibi etiā, do. Ex quo primo deducitur, & inferitur quod si talis minor sit læsus in cōtractu emptionis, & venditionis, locationis, cōditionis societatis, vel quolibet alio cōtractu oneroso, potest restitui: quod declaro sic, nā si minor vēdidit, vel locauit rem quam non debuerat nec expediebat sibi vendere, vel locare, emere, vel conducere, & sic in totali cōtractu. fuit læsus, restituitur aduersus ipsum cōtractum, vt habeatur pro non facto: si verò sit læsus in pretio: quia vēdidit, vel locauit, minori precio, quam res valeret, vel emit vel conduxit maiori precio, licet læsus non excedat dimidiam iusti precii, restituitur: non aduersus cōtractum: sed aduersus precium text. in. l. i. & per totum C. aduersus venditionē text. in. l. si res. §. i. ff. de iure doti text. in. l. lucius. §. si. ff. ad municipa. text. in. l. i. & 2. C. de vendi. re. abi. libr. 13. & idem disponit. l. §. tit. ii. §. 6. par. confirmatur ratione: quia tantū affert restitutio, quantum abstulit læsus vt in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. & idem est in quolibet alio cōtractu oneroso. respectiue eadem cā & ratione & in expresso ita tenet & declarat glo. or. in. l. si quidē. C. de prædiis mino. & ibi Bar. Bal. g. etiā or. in. l. patri pro filio ver si. prædiū. ff. de mino. & ibi Bar. idem Bar. in. l. i. C. si aduersus creditore: & ibi alii doct. idem Bar. in. l. si res. §. i. ff. de iure doti. & ibi docto. Abb. Panor. in. c. cōstitutus de in integrū resti. §. q. & ibi cōm. canonista. Secundo inferitur, quod si minor donet aliqua bona alteri, potest restitui præterquā si interueniat aliqua iusta causa: vt si donet propter benemerita, vel faciat donationē ante nuptias, vel propter nuptias, vel spōsalitiā largitatē attenda qualitate personarū, & consuetudine regionis: qua tūc valebit, & non potest restitui text. est in. l. i. & 2. C. si aduersus donationē, & ibi g. or. Odo. Ci. Bal. Pau. Sali. & cō. docto. text. in. l. cum in plures. §. si. ff. de admi. tuto. text. in. l. prædia. C. de præmino. text. in. l. si. §. si. C. si maior factus.

Illatio

Illatio 2

Tertio

Illatio 5
Tertio inferitur quod si minor fecit trans-
 actionem diuisionē hereditatis vel rei cōsper-
 mutationē, vel quilibet aliud pactū vel cōuētio-
 nē, in quibus sit lesus pōt restitui, qđ tñ debet
 intelligi isto modo nā si in his & in oībus su-
 periorib⁹ casibus cōtractus fiat super re mobi-
 li quā pōt alienari sine decreto valet. & tenet
 cū autoritate tutoris vel curatoris sed restitui-
 tur si sit læsus. Si vero fiat super re immobili:
 & nō interueniat iudicis decretū non valet ip-
 so iure nec est opus restitutione, decreto tñ in
 terueniēte valet mero iure sed cōpetit restitu-
 tio probata lesione text. est in. l. 1. & 2. C. si ad-

uersus transactionē & ibi. g. or. Bar. Albe. Bal.
 Pau. Sa. ex quo notabiliter sub deducitur, qđ si
 minor fecit cōpromissum. pōt restitui qđ dēla-
 ro sic nā si fecit cōpromissum in arbitriū iuris
 eo ipso videtur lesus & pōt restitui quia tollitur
 sibi beneficiū appellationis si verò in arbitriū
 arbitratorē. Non pōt restitui nisi probet aliqđ
 lesio resultās ex tali cōpromisso: ita pbat text.
 qui sic debet intelligi in. l. si minor. 25. an. filio
 familias. §. minores. ff. de mino. & ibi tenet &
 commendat Bar. albe. Bal. Fulgo. & com. doct.

Quartò inferitur qđ si mulier minor. 25. anno-
 rum nubat & dedit amplam dotē secūdū qua-
 litatē & cōditionē mariti & cōsuetudinē loci
 pot est restitui maxime si fecit pactum de do-
 te vel parte eius lucranda, vel fecit aliud pactū
 quod sibi noceat. text. est bene notandus in. l.
 si ex causa. §. in dotis. ff. de mino. & ibi. gl. or.
 Bar. & cō. doct. text. in. l. quāro. ff. de iure doti.
 & ibi doc. text. in. l. vnica. C. si aduersus dotem.
 & ibi glo. or. Azo. im summa Odo. Pe. Ci. la.
 Bar. Albe. Bal. Ange. Paul. Sali. & com. docto.

Vnum tamen est quod aduersus matrimo-
 niū non restituitur licet nupserit indigno vel
 pauperrimo argumēto text. & eorum quā ibi
 notantur in cap. ex parte de resti. spolia. & in
 cap. 1. 29. quāst. 1. & facit autoritas diuina ei ut
 duo in carne vna & quos deus coniunxit ho-
 mo non separet & in terminis: ita tenet Albe.
 in. l. 1. C. si aduersus dotem & Jac. de san. geor.
 in. l. siue generalis. ff. de iure dotium. ¶ **Quintò**
 inferitur quod si minor sit lesus in repetitione
 mutui quia pecunia sibi mutuata facilitate,
 vel culpa sua fuit de perdita potest restitui vt
 non teneatur soluere imo quod magis est hoc
 casu præsūmitur semper minor læsus eo ipso
 quod recepit nisi per creditorem probetur,
 quod ex receptione pecuniæ minor fuit fact⁹
 locupletior textus est formalis & expressus
 in. l. 1. & 2. C. si aduersus creditorem & ibi. gl.
 or. & commun. docto. quod tamen intellige,

& declara quando creditor qui mutuauit est
 fenerator & mutuauit ad vsuras secus vero si
 simpliciter mutuauit sine aliqua vsura quia
 tunc minor recipiens pecuniam tenetur solu-
 uere si non probauerit legionem ¶ & in termi-
 nis: ita tenet, & declarat ibi petrus Cinus Bar.
 & communiter alii docto. & ita debet intelli-
 gi. l. 3. tit. 1. 5. part.

Sextò inferitur, quod si minor amisit rem suā
 præscriptione, potest restitui. In quo articulo
 ista est breuis & compendiosa resolutio, quod
 si est impubes minor. 14. annorum, nulla præ-
 scriptio nec vsucapio contra eum currit, neq;
 est opus restitutione. text. est in. l. bonæ fidei.
 ff. de acquirenda. rerum dominio. si verò sit a-
 dultus, & sic maior. quatuordecim annorum
 vsucapio rei mobilis currit. Sed restituitur
 textus est in. l. vnica. C. si aduersus vsus ca. sed
 hodie non currit ipso iure vt in. l. si. C. in qui-
 bus cau. resti. in integrum non est neces. præ-
 scriptio verò rei immobilis non currit. tan-
 quam magis præiudicialis: & quia non po-
 test alienari sine decreto, textus est in. l. tertia.
 C. quibus non obici. longi tempore præscri-
 ptio. & ibi communiter doctores. præscri-
 ptio verò triginta, vel quadraginta anno-
 rum non currit mero iure contra minorem
 impubere: sed contra aduultum bene currit
 sine spe restitutionis: quia non potest perfici
 in minori etate: sed in maiori ultra quadri-
 ennium textus. est in. l. sicut in rem prope fi-
 nem. C. de præscriptione. triginta, vel qua-
 draginta annorum. Vnum tamen est quod
 si in prædictis casibus talis præscriptio ince-
 pit à defuncto & consumetur in persona mi-
 noris. bene competit ei restitutio textus est in
 l. vnica. C. si aduersus vsuca. textus in. l. etiam
 ff. de minori. & utrobique communiter do-
 ctōres, & tenet. Franc. Bald. in tractatu. præ-
 scriptionū prima parte sextę partis principa-
 lis versiculo vigesimotertio, casus, & ita pro-
 bat, & disponit. l. penultima. titulo. final. sex-
 ta parte.

Septimo inferitur quod si minor sit læsus in
 solutione pecuniæ sibi facta potest restitui:
 quod intellige, & declara isto modo quod si
 debitor soluit soli minori sine autoritate tu-
 toris, vel curatoris si illum habeat solutio est
 ipso iure nulla, & non remanet liberatus. nisi
 pecunia sit salua, vel conuersa in vtilitatem
 minoris: quia tunc ope exceptionis iuuatur.
 text. est in. l. pupillo. ff. de solu. & ibi glo. ord.
 & com. doct. si verò debitor soluit minori cū
 autoritate tutoris, vel curatoris ipso iure
 rem

legionem

Illatio 6

— 58. 5.

Illatio 5.

Illatio 7

Similitudo.

remanet liberatus: sed restituitur minor si pecunia sit de perdita, vel consumpta facilitate, vel culpa ipsorum tex. est in l. i. C. si aduersus solu. & ibi glo. or. & commun. doct. & effectus est maximus: quia primo casu. minor habet, fundatam intentionem suam, & potest agere ad debitum: nisi debitor probet pecuniā stare, vel ex ea esse factum locupletiores in secundo verò casu, cum debitor sit ipso iure liberatus minor nō potest agere, & iudex poterit ex officio suo repellere, cum expediar sine actione, vt in l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. ges. nisi prius petita, & obtenta restitutione. Si verò debitor soluat cum autoritate tutoris, vel curatoris, & etiam iudicis tunc perfectè remanet debitor liberatus, adeo, vt licet postea sit perempta vel consumpta pecunia, culpa, vel facilitate eorum, perfectè remanet liberatus, & nulla competit restitutio. tex. est in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. tex. in l. sancimus la. i. C. de adm. tuto, tex. in §. ad ex contrario. Instit. quibus. alie. licet, vel non & idem disponit. l. 4. titu. 14. 5. part. quod tamen intellige, quando talis debitor soluit coactus & compulsus per iudicem: quia allegauit creditorem esse minorem, & non esse tutū ei soluere, & hoc non obstante: iudex præcipit ei soluere. ita probat tex. in dict. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. & ibi Bar. & alii docto. & hoc reputat singulare Paul. de Cast. in dict. l. i. C. si aduer. solu. & si quæras, quare decretum & autoritas iudicis tollit beneficium restitutionis hoc casu, & non in venditione, vel alienatione rerum immobilium minoris, vt in l. si quidem. C. de præ. mino. dic, quod ratio est quia venditio alienatio & alii contractus fiunt ex voluntate: solutio verò debiti fit ex necessitate: ita soluit & declarat. gl. Bar. & commun. docto. in dict. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. Odofre. & commun. docto. in l. i. C. si aduer. solu. Octauo infertur, quod si minor solus, vel cum autoritate tutoris vel curatoris adiuit & acceptauit hereditatem damnosam sibi delatam, extestamento vel abintestato, vel lucrosam omisit, & repudiavit potest restitui. tex. est in l. ait prætor. §. non solum el. i. versi. fi. ff. de mino. text. in l. & si sine. §. restitutus. eo. tit. text. in l. quod si minor. §. Scuola. eo. tit. text. in l. i. & per totum. C. si minor ab hereditate se abstinerit. text. in l. i. C. si tutor, vel curator interuenierit. text. in l. i. & per totum. C. si vt omisam hereditatē, tex. in l. fin. C. de repu. hære. tex. in l. pe. C. de in inte. resti. & vtrobiq; docto. & idem dispo-

nit. l. 18. tit. 6. par. & in l. 7. tit. fi. 6. part. ex quo dicebat Bald. in dict. l. ait prætor. §. non solum quod si minor acceptauit officium commissariū vel executoris testamenti, & ex eo aliquod damnum patitur potest restitui. ¶ Nono infertur quod si minor sit lesus in electioe: quia deteriorē rem sibi eligerit potest restitui, tex. est in l. & si sine versi. ff. de mino. & ibi notat & commendat Bar. Albe. Bal. & commun. docto. ex quo dicit ibi Bal. quod idem erit in diuisione alicuius hereditatis, vel rei inter fratres, vel hæredes: quia si minor optauerit deteriorē partem potest restitui. secus tamen erit secundum eum si eontingat vel obuēniat sibi in sortem: quia tunc non poterit restitui cum vsus fuerit iure cōmuni, & læsio nō proueniat sui facilitate: sed ex iudicio fortis, & aduersæ fortunæ quod est nouum & singulare in practica. ¶ Decimo infertur quod si minor omisit vel renunciauit tacitè vel expresse termino probatorio quod potest restitui. tex. est in l. minor. 25. an. ff. de mino. cuius verba sunt minor. 25. ann. omisam allegationem per integrum restitutionis auxilium repetere potest, & ibi glo. or. Bart. Albe. Bal. & commun. docto. imò quod magis est hoc poterit facere potest publicatas attestations: ita ibi glo. or. & commun. docto. tenet etiam Bart. notabiliter in l. i. §. nūtiatio. ff. de ope. no. nun. pe. col. nu. 33. & ibi moderni. idē Bar. in l. nam postea quam. §. si minor. ff. de iureiu. 2. col. & ibi etiā docto. innocen. in cap. auditis de in inte. resti. & ibi Anto. Abb. Cardi. Imola, & commun. doc. & idem disponit lex. 17. & 18. in ll. de Madrid & licet de iure communi. ista sententia, & conclusio tantum procederet, quādo minor nullam probationem fecisset in termino probatorio sibi assignato, nec aliquos testes produxisset, propter euidentē periculum subornationis tamen prædictæ. ll. regie disponunt contrarium imò quod in distinctæ possit restitui post publicatas attestations, ad probationem faciendam, & ita practicitur/ adde tamē quod hoc casu aduersarius etiā maior potest similiter vt termino concessio minori ad probationem faciendam: ita disponunt prædictæ leges regie & earum decisio confirmatur per tex. no. in l. pe. C. de tēpore in inte. resti. pe. & ibi Bar. Bal. Paul. & cōmuni. docto. confirmatur etiam ex doctrina Bart. in l. i. §. nūtiatio. ff. de ope. noui nun. fi. col. & quæstione innocen. & commun. doct. in capit. auditis de pres. quod limita & intellige præter quam si talis minor. esset doctor legum, vel aduocatus: quā

illatio 9

illatio 10

atio 8

non posset istam restitutionem petere. glo. est
singul. & vnica. l. professio. C. de bonis patri.
quam ibi reputat singul. Pla. in. fi. & alii doc.
Vndecimo infertur quod si minor sit condē-
natus per sententiam diffinitiuam in causa ci-
uili vel criminali, & in ea sit læsus errore, vel
imperitia iudicis, vel culpa, & facilitate mino-
ri quia non opposuit vel probauit exceptio-
nem sibi competentem, vel aliam iuris defen-
sionem: potest restitui textus est in. l. 1. 2. q. & per
totū. C. si aduer. rē iudi. & ibi. g. or. tex. in. l. 1. C.
si sapius in integ. resti. postu. text. in. l. perēp-
torias. C. sen. rel. non po. & ibi etiā doct. & idē
disponit lex. 1. 2. & 3. tit. 56. 3. par. quod tamē in
tellige. & declara isto modo: nam si minor est
læsus in ipsa sententia: quia plenē de iure suo
probauit & iudex eū iniuste cōdēnauit debet
intentionē suā fundare in hoc, & petere, vt re-
stituatur, & iterū rectē iudicetur ex eisdem a-
ctis: si verō nō est læsus in ipsa senten. sed ex eo
q̄ omisit aliq̄ exceptionē perēptoriā, vel p̄ba-
tionē necessariā pro victoria causę, tunc debet
restituī aduersus sententiā, & omnia alia acta p̄-
cessus vsq; ad illā tm̄ partem in qua fuit læsus
vt reponatur in illo statu: ita s̄m. declarat Bar.
in. l. h. C. aduer. rē iudi. Sa. meliusq; alibi in. l. 1.
eiusdem. tit. pe. col. nu. 10. idē Bar. in. l. nam po-
stea q̄. §. si minor. ff. d. iur. iu. Itē adde si post sen-
tentiam est lapsum tempus datū ad appelan-
dum eo ipso minor censetur læsus & potest re-
stitui text. est in. l. 1. C. si sepius in inte. resti. po-
stu. & ibi cō. do. **Duodecimo** & infertur q̄ in
omni actu & negotio cuiuscūq; nature & qua-
litate in quo minor lædatur potest restitui.
text. est in. l. 1. & per totū. ff. de resti. in inte. tex.
in. l. 1. & per totum. C. eo. tit. & vtrobiq; cō. do.
Quaro tamen pro declaratione materie quid
debeat probare minor q̄n̄ petit restitutionē,
& breuiter & resolutiue dico, q̄ debet proba-
re se minorē & læsū. text. est in. l. ait p̄tor. §. nō
solū el. 1. vers. mihi autē. ff. de min. cuius verba
sunt, mihi autē semper succurrendū esse vide-
tur, si minor sit & se circūuentū doceat & ibi
notat & cōmendat Odo. Bar. Albe. Bal. tex. in
l. nō omnia eo. tit. tex. in. l. nā postea q̄. §. si mi-
nor. ff. de iure iu. & ibi gl. or. Bar. tex. in. l. mi-
noribus la. 1. C. de in integ. resti. & ibi doct. &
idē disponit lex. 1. 2. & 6. tit. §. fi. 6. par. **Itē qua-**
ro an beneficiū restitutionis in integ. trāseat
ad heredes & breuiter dico q̄ sic. text. est in. l.
non solū. ff. de in integ. resti. & ibi gl. or. Bart.
Albe. Bal. & cō. doc. tex. in. l. minor autē magi-
stratus. §. fi. ff. de mino. tex. in. 2. 3. 4. & per to-
tū. C. de tēpo. in integ. resti. pe. tex. in. l. titia. ff.

de iure doti. & vtrobiq; cō. do. & idem dispo-
nit lex. 8. in fi. tit. fi. 6. par. cōfirmatur quia be-
nificiū veleiani competens mulieri. q̄n̄ extitit
fideiussor pro alio trāsit ad heredes, tex. est in
l. heredes. C. ad veleia. & ibi cō. do. nec obstat
q̄ beneficiū vel prauilegiū personale extin-
guitur cū persona & non trāsit ad heredes
vt in. l. quia tale. ff. de solu. ma. & in. l. 1. in fi. ff.
de conf. prin. & in. l. in omnibus la. 3. ff. de reg.
iu. & in regula priuilegiū de regu. iu. in. 6. cum
fimi. qui debet intelligi q̄n̄ priuilegiū cōcedi-
tur principaliter & immediatē ratione perso-
nę: sed cū autē s̄m̄ ista consideratione personę
& alicuius damni vel læsionis, vel fragilitatis
sexus, vt in minore & muliere: ita tenet & de-
clarat Dinus, & alii doct. in. d. regu. priuilegiū
de regu. iu. in. 6. Bar. & cō. doct. in. d. l. quia ta-
le. ff. solu. mat.

Item quaro an beneficiū restitutionis in
integrum transeat contra tertium possessore:
in quo articulo resolutiue dico quod trāsit,
quando talis tertius possessor emit, habuit,
vel acquisiuit rem scienter vel quando primus
emptor vel ille qui contraxit cum minore nō
est soluendo tex. est notabilis & expressus in
lan causa la. 1. §. interdum cum. l. sequen. ff. de
mino & ibi notat & cōmendat glo. or. Odo.
Bar. Albe. Bald. & commun. doct. quod tamē
intelligo & declaro sic quod si minor est
læsus in precio quia vendidit minus iusto pre-
cio tunc ille tertius possessor teneatur in præ-
dictis duobus casibus. Si verō minor est læsus
ipso contractu & alienatione rei quia non ex-
pedibat sibi vendere tunc indistincte possit
agere cōtratertiū possessorū modo fuerit sciēs
modo ignorās & modo prim⁹ emptor vel cō-
trahēs sit soluendo modo nō quia alias talis
minor remaneret in dāno & careret re sua &
iste sit verus & realis sensus prædictorū iniū
& facit tex. in. l. si ex causa. ff. de mi. tex. in. l. si
cum exceptione. §. in hac. ff. quod me. cau.

Item quaro infra quantum tempus debeat
peti ista restitutio, & breuiter & resolutiue di-
co quod infra quadriennium continuum com-
putandum à die quo est lapsum tempus. 25.
annorum text. est formalis & expressus in. l.
final. C. de tempo. in integ. resti. peten. & il
glo. or. Odo. Pe. Cinus. Albe. Bar. Bal. Pau.
Sali. & commun. doct. idem disponit. l. 8. titu.
fi. sexta parte. & idem est quando competit
restitutio rei publicę, ecclesię, vel maiori:
quia debet peti infra quadriennium: sed
hoc casu computatur à die contractus, vel
læsionis. Ista est glossa notabilis &
ordinaria

*Præuilegiū hoc
restitutionis tra-
sit ad heredes q̄*

illatio 11

illatio 12.

7

ordinaria in l. respublica. C. quibus ex causis maio. & ibi notat & comendat Odo. Petrus. Cinus. Iacob. Bu. Bar. Albe. Bald. Paul. & communiter doctores pro qua gloss. & commun. opinione est hodie casus in capit. primo de integ. resti. libr. 6. & in clementina prima. eodem titu. & idem disponit. l. fi. titu. fi. 6. parte & l. 7. tit. 29. 3. part. quod intellige & exten. de modo petatur restitutio aduersus læsionē causatam ex contractu vel quasi sententia vel actu iudiciario modo petatur aduersus læsionem causatā ex cursu, & lapsu temporis maximi vel modici tex. est in dic. cle. 1. de integ. ref. & ibi commun. docto. & per illum tex. tenent etiam commun. doct. in dict. l. fi. C. de tempo. in integ. resti. pe. ex quo deducitur & infertur quod licet regulariter officium iudicis nobile & remedium eius duret, & possit intentari infra. 30. annos ut est glo. singula. & vnica in cto. text. in l. sicut in rem. C. de præf. 30. vel. 40. an. quam ad hoc reputat vnicam Bald. & comun. doct. tamen secus est in nostro casu: quando competit ad rescissionem alicuius actus, vel contractus. Adde tamē quod licet minor restituatur aduersus omnes contractus in quibus est læsus in minori ætate: tamen non potest restitui aduersus eos, quos fecit infra quadrienniū post. 25. annum: quia illud datur & competit ad petendam restitutionem contra ea quæ fecit durante minori ætate, & eam potest petere infra quadrienniū continuum post. 25. annum: sed contra ea quæ de nouo fecerit, in ipso quadriennio non potest restitui: quia cessat fundamentum læsionis & restitutionis, quod est minor ætas: ita probat tex. singularis, & vnicus in l. doli mali exceptio versi. diuersum el. secūdo. ff. de noua. vbi expresse disponitur, quod non restituitur minor in actu, vel contractu facto post viginti quinque annos etiā infra tempus, infra quod posset restitui: quod de iure antiquo erat annus, & hodie est quadrienniū & ad hoc illum tex. reputat singu. & vnicum Bar. ibi. 2. colum. num. 4. Albe. fin. col. Bal. Ange. Paul. de Cast. & Ioan. de Imol. facit etiam tex. in l. Papinianus exuli. ff. de mi. no. text. in l. 1. & per totum. C. si maior factus, quod tamen facit in repudiatione hæreditatis paternæ: quia filius etiam maior. 25. annorū eam repudiet infra quadrienniū potest infra trienniū computandū post lapsum quadrienniū eam reuocare & adire, & speciale in hæreditate paterna: quia videtur filius quasi ad bona propria venire. tex. est singularis, & vnicus in l. fi. C. de repu. hære. & ad hoc repu.

at singularem & vnicum ibi Bart. C. inus. Al. Ange. Sali. Paul. Alex. Iaso. & commun. doct. & idem disponit. l. fi. titu. 6. 6. part.

8 Item quero qualiter istud remedium, & beneficium restitutionis in integrum proponatur & deducatur in iudicio, & magistraliter dico, quod dupliciter primo modo principaliter narrando, & concludendo ea quæ sunt necessaria, & implorando iudicis officium nobile pro restitutione consequenda, ut ex prædictis patet & probat tex. in l. quod si minor. §. fin. ff. de mino. cuius verba sunt. Ex hoc edicto nulla propria actio. proficiscitur: totum autem pendet ex prætoris cognitione & ibi communiter doct. Secundò modo incidenter per viā exceptionis, ut si quis agat ex aliquo actu, vel contractu contra minorem læsum, possit hoc remedio se defendere, illud incidenter per viā exceptionis proponendo. argu. tex. in l. Papi. nianus. §. si filius. ff. de inoffi. testa. vbi querela inofficiosi testamenti potest sic proponi, & ibi notat & commendat Bart. & communiter docto. facit etiam tex. in l. si quasi. C. de non numerata pecunia iuncta communi sententia vbi habetur, quod exceptio non numeratæ pecuniæ, potest proponi principaliter petendo se liberari, à pmissione mutui, & chirographum rumpi, vel cancelari: vel incidenter per viam exceptionis si à creditore petatur mutuum proponendo exceptionem non numeratæ pecuniæ, & facit regula iuris quæ habet, quæ cui damus actionem multò fortius exceptionem, & in terminis: ita tenet & declarat Salic. in l. fi. C. de tempo. in integ. resti. pe. fi. col. & ibi Iacobi de san. geor. iuxta quod tamē necessario quero an in casu, quo minor proponit beneficium restitutionis in integrum incidet per viam exceptionis duret tantū quadrienniū sicut si principaliter proponeret: an verò duret perpetuo & videtur quod duret perpetuo: quia ea quæ sunt analia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum tex. in l. purè. ff. de doli exceptio. cum similibus. Sed contrarium est tenendum: imò quod vtroq; casu debeat proponi infra quadrienniū: quia illa regula debet intelligi quando quis non potest ius suum proponere in iudicio agendo, sed tantum excipiendo: quia tunc potest perpetuò excipere quia sibi non est quid imputandum: secus verò quando potest ius suum proponere, in iudicio agendo intra tempus, à iure limitatum: quia similiter tenetur excipere infra illud: quia sibi est culpa imputanda, & in expresse istam sententiam. & conclusionē probat

probat *tex. in dict. l. papinianus. §. si filius. ff. de inoff. testa. & ibi testa. & ibi tenet & declarat notabiliter Pau. de Cast. & alii doct. idem Pau. & alii etiam doct. in l. nam postea quam §. si minor. ff. de iureiu. Angel. de Perus. in l. si quis libertatem, §. nam cum quidam. ff. petit. haredi. innocen. in capitul. cum dilectus secunda colum. num. quinto de ordi. cogni. Abbas in cap. sin autem de rescrip. secunda columna & ibi communiter doctores. præcipuè felinus .4. col.*

9 Item quæro an beneficium restitutionis in integrum cõpetens minori cõpetat etiã eius fideiussori in quo articulo breuiter, & resolutiuè dico quod aliqua est exceptio realis causata respectu rei & nõ personæ vt rei iudicatæ solutionis, præscriptionis nouationis, iurisiurandi, pacti de non petendo, non numeratæ pecuniæ, doli, metus, vel similis: & tunc talis exceptio competens minori principaliter obligato, competit etiam eius fideiussori. *tex. est notabilis, & expressus in l. exceptiones quæ. ff. de exceptio. titu. generali & ibi glossa ordinaria. & communiter doctores textus in l. omnes. eodem. titu. textus. in l. ex persona ff. de fideiu. tex. in l. in oibus la. 3. ff. de reg. iu. tex. in l. & hære. §. si. ff. de pact. tex. in l. tã mã datori. C. de nõ nu. pe. imò etiã his casibus cõpetit inuito minore. vt dictis iurib⁹ probatur aliqua est exceptio personalis vt beneficiũ restitutionis in integrum. quod prouenit & causatur tã respectu personæ minoris & eius ætatis, vel neq; cõueniatur vltraquæ facere possit vel alia similis exceptio mere personalis, & illa non competit fideiussori: quia intuitu personæ concessa est *tex. est in dict. l. exceptione quæ. ff. de excep. tex. in l. in causę la. 1. ff. de mi. no. tex. in l. 1. ff. de mi. & l. 2. C. de fideiu. mi. & hoc casu nõ datur fideiussori recursus cõtra minor. pro quo intercessit imò si ageret contra eũ. actione mandati, restitueretur minor, vt dict. l. in causę la. 1. & 2. C. de fideiu. & in effectu istam doctrinam. & resolutionem tenent gg. or. & commun. docto. in dictis locis. g. in l. minor. 25. an. ff. de procu. & ibi commu. g. etiã & doctor. in l. si pupillus. ff. de arbitris. g. etiã & commun. doct. in l. si pupillus la. 2. ff. de acquirend. hæredit. glossa. etiam & communidoctor. in l. & si fideiussor. ff. de re iudicata Faber. Angel. & communiter docto. in. §. 1. in l. de excep.**

10 Itẽ quæro si duo, vel plures habent rē, vel cãm cõmunē, quarũ vnus sit minor, alter maior: an restitutio minori concessa pro sit maiori, & re

solutiuè dico, quod aut res vel causa erat merè diuidua, & nullo modo prodest maiori. vt si haberent rem, vel causam communem & omnes pacto, vel transactione. alienauerunt, vel amiserunt eam: quia restituito, minore in sua parte non censentur alii socii restituti *tex. est in l. vnica. C. si in communi eademq; causa. & ibi commun. doct. si verò res vel causa est indiuidua. vt seruitus: tunc restitutio concessa minori prodest maiori: quia si plures habent ius seruitutis in fundo alieno, qui remiserunt seruitutem. & vnus eorum est minor, & restituitur est eius restitutio prodest aliis maioribus argumento *tex. in l. si communem. ff. quemad. ferui. ami. & in l. loci corpus. §. si fundus. ff. si seruitus venditur & in expresso: ita tenet glo. ordinaria in dict. l. vnica. C. si in communi eademque causa, & ibi Pau. de Cast. sed verior & cõmunior opinio est in contrarium: imò quod talis restitutio tantum prodest minori: quia licet seruitus sit indiuidua, & non possit constitui pro parte: tamen in nostro casu non restituitur minori pro parte: sed in solidum: & si alii socii maiores velint vti seruitute: obstat eis exceptio & repellentur argumento *tex. in l. per fundum. ff. de scriui. rusti. prædio. & in c. fecit: ita tenet Petrus Cinus Iaco. Bu. Bart. Albe. Bald. Ange. Sali. Iaco. de fan. Geor. & commun. doct. in dict. l. vnica. C. si in communi eademq; causa.***

11 Item quæro an post legitimam ætatē vigin-
ti quinque annorum possit quis ratificare, quod fecit in minore ætate: vt excludatur à beneficio restitutionis, & resolutiuè dico quod si contractus mero iure valuit, quia fuit gestus cum debita iuris solemnitate: sed minor fuit læsus, & poterat restitui, ratificatio valet, & tenet & tollit beneficium restitutionis in integrum, quod si ibi competebat, & confirmat contractum, prout ex tunc *tex. est qui sic debet intelligi in l. prima & secunda. C. si maior factus ratum habuerit, & ibi glossa, ordinaria. & communiter doctores*
Si verò contractus ipso iure non valuit: quia non interuenit decretum in casu. quò requirebatur ratificatio etiam valet, & confirmat contractum, & tollit beneficium competens ratione minoris ætatis non tamen tollit beneficium, vel ius competens maioribus: vt remedium legis secundæ. C. de rescindendi vendi. vel aliud simile textus est, qui sic debet intelligi in lege secunda. C. si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit & ibi glossa ordinaria. & ibi
& com

& commun. doct. Item adde quod hoc casu si post legitimam etatem non ratificauit expresse sufficit tacite per lapsum quinque annorum quando contractus fuit onerosus vel per decem quando contractus fuit lucratiuus inter presentes vel per viginti inter absentes tex. est singularis, & vnicus in. l. si. eiusdem tituli quem ibi ad hoc reputat singularem Bart. & reputat vnicum Bald. & Sali.

12 Item quæro an minor possit impetrare veniam etatis & amittat beneficia à iure concessa minoribus & breuiter dico quod si masculus sit. 20. ann. & femina. 18. & probet se habile ad administrationem gerendam potest impetrare à solo principe veniam etatis & virtus & effectus est vt possit bona sua perse exercere & gubernare tanquam maior & eximatur à potestate curatoris si habebat, & similiter amittat beneficium restitutionis in integrum super contractibus postea per eum gestis ne illique cum eis contrahunt principali autoritate circumscripti esse videantur. bona tamen immobilia non poterit alienare sine decreto & si cum decreto alienet potest restitui text. est in. l. 1. 2. & 3. C. de his qui veniam etatis impetrauerunt & ibi gl. ordinar. Azo. in summa Odofre. & commun. docto. & ita communiter ponitur in concessionibus veniæ etatis quas in isto regno concedit princeps. Aduertendum tamen quod text. in dict. l. 2. requiritur quod talis minor post impetratam veniam etatis eam presentet coram iudice ordinario & probet se maiorem. 20. annorum & similiter esse idoneum ad administranda & gubernanda bona sua, & ita tenet, & declarat ibi gl. or. & commun. doct. sed illud intelligo quando coram principe anteveniam concessam hoc non sit secus vero si fiat prius coram principe quia a fortiori illud sufficeret & ita practicitur. Item adde quod requiritur quod predictus minor impetrans veniam etatis ostendat & presentet coram iudice prauilegium & gratiam principis, & iudex concedat & decernat administrationem: ita probat text. in. l. ea quæ. C. de tempo. in integ. resti. peten. & ibi communis opinio. Vnum tamen est quod si alicui reliquatur aliquod legatum vel fidei commissum in vltima voluntate, vel promittatur aliquod debitum in tempus legitimæ etatis quod non debetur sibi nec potest petere donec sit perfecte & naturalis etatis. xxv. ann. nec sufficit sibi impetrasse veniam etatis: quia indubio illa dispositio testatoris, vel contractantis debet intelligi, & referri ad legitimam perfectam & naturalem etatem. 25. anno. tex. est

no. in. l. fin. C. de his qui ve. etatis impe. & ibi notat & commendat glo. or. & commun. doct. & idem est quando tale legatum vel debitum est relictum vel promissum in tempus quo quis possit res suas gubernare, & administrare: quia intelligitur de tempore legitimo. 25. annorum tex. est singularis in iure in. l. si. ff. de condit. & demonf. & ibi glo. or. & commun. docto

13 Item quæro an & quando in alienatione rerum minoris requiratur decretum in quo articulo magistraliter, & resolutiue dico quod in alienatione rerum immobilium semper requiritur decretum licencia, & autoritas iudicis quod debet precedere, & interponi ex iusta causa puta etis alieni alimentorum vel ex simili causa & debet legitime probari & in actis per tabellionem redigi & nod sufficit eius simplex assertio alias non valet contractus sed est ipso iure nullus, & potest res vendicari à quo libet possessore ac si nullus contractus vel alienatio precessisset tex est capitalis & expressus in. l. 1. & per totum. ff. de rebus eorum tex. in. l. 2. ver. 1. ff. de officio eius cui est man. iurif. tex. in. l. 3. §. feuerus. ff. de suspect. tuto. tex. in. l. 1. & per totum. C. de prædiis minorum tex. in. l. lex quæ tutores. C. de admi. tu. tex. in. l. 1. & per totum. C. quando decreto opus non est text. in. l. 3. C. de his qui veniam etatis impetra. tex. in. l. 2. C. de cura. furio. & idem disponit lex. 18. titu. 16. 6. part. & lex. 60. titu. 18. 3. par. & idem est in alienatione rerum mobilium quæ seruando seruari possunt vt auri argenti gemæ serui, vel alterius rei præciose aliæ autem res quæ seruari non possunt bene possunt alienari text. est in. l. lex quæ tuto. C. de admi. tuto. & ibi glo. or. & commun. doct. & adde quod ille dicuntur res quæ seruando seruari non possunt quæ non possunt durare triennio. glo. est singularis & vnica in. l. vna. C. si aduersus vsucapionem in. g. magna in medio & ibi notat & commendat Ange. & alii doct. & reputat vnica Ange. in dict. l. lex quæ tuto. C. de admi. tuto. idem Ange. in. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad trebe. & ibi moderni. Alexan. in. l. procuratorem. C. de procu. quod primo extendit vt procedat, & habeat locum etiam si pater sit tutor vel curator filii emancipati, vel legitimus administrator filii existentis in potestate licet hoc casu iudex debet esse prior ad licentiam concedendam tex. est in. l. si pupillorū. §. si pater. ff. de rebus eorum, & ibi notat, & commendat Bar. Albe. & communiter doct. in. l. cum emancipatis. C. de prædi. mino. & ibi Bal. Sali. & alii doct. ex quibus videtur reprobandum dictum vnicum

dictum vnicum & singulare Azonis in summa. C. de bonis quæ libe. 2. col. in medio vbi dicit q̄ pater legitimus administrator filij p̄t bona eius alienare sine decreto. & illud dictū reputat vnicum & non alibi Roma. in. l. singularia. ff. si Cer. peta. 4. col. nū. 15. & ibi Iaso. 8. col. num. 14. Aretinus in. l. si. §. Pupillus infra isto. tit. 2. col. Fabia. de monte intrac. emp. & ven. ver. si. sequitur videre. 1. col. in fine x̄p̄ illud dictum Azo. sequitur Bald. in. l. 1. ff. de rebus eorum & ibi Cuma. idem Bald. in. l. si pupillos. §. si pater eo tit. idem. Bal. in. l. si. finautem. C. de bonis quæ libe. fi. colum. & ibi Pan. & alii. docto. idem Bal. in. l. præfens. C. de trāsactio. & ibi Alexan. Iaso. Iaco. de san. Geor. & Lancelotus quid dicit hanc esse communē. opi. licet ibi expresse reprobet Salicetus & tenendo dictum Azo. & communem opinionem. ad iura cōtraria superius adducta debet responderi quod loquitur in patre tutore vel curatore filii emancipati: secus verò in patre legitimo administratore filij in potestate. cui maior potestas & licentia videtur à iure concessa & confirmatur: quia pater legitimus administrator non tenetur facere inventarium bonorū filij, nec tenetur reddere rationes: Sed quando est tutor vel curator filij emancipati, sic, tex. est in. l. cum oportet. §. nō autem. C. de bonis quæ libe. & ibi communi. docto. text. in. l. licet. C. ad legem fal. & ibi docto. tex. in. l. si superflite. C. de dolo & ibi etiā communit. docto. & ista opinio. est tenenda licet in puncto iuris contraria videtur verior quam bene fundat Iaso. in. l. preses. C. de tran. fact. 2. colum. Secūdo principaliter extendit etiam si minor non sit dominus: Sed quasi dominus, quia emit rem à nō domino & habet publicianam. text. est in. l. magis puto. §. si pupillis. ff. de rebus eorū, & ibi notat & commendat glossa ord. Bart. Albe. & commu. docto & illum text. ad hoc reputat singularem Aretinus in. l. 1. §. si vir vxori. ff. de Acqui. posse. 2. col. in fine.

14 Tertio extendit, vt procedat etiam si minor non alienet de patrimonio: sed remittat vel renuntiet & desinat acquirere aliquam rem immobilem. in qua est sibi quæsitum dominium ipso iure, vt legatum fideicommissum sibi relictum. text. bene notandus in. l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus eorum & ibi notat & commendat glossa ord. Barto. Albe. Bald. & communiter doctores, & reputat singularem Cumanus: notat etiam & commendat Paul. de Cast. in. l. legatum la prime-

ra. ff. delegatis primo: & ibi modesti Cinius in. l. si mihi & tibi. 1. colum. na eodem titu. Imo la in. Ctua nuper de his quæ fiunt à pre. sine con. capi. 3. colum. & ibi cano. aduertendum tamen quod contra illum textus facit text. notabilis & expressus in. l. qui autem. §. 1. ff. quæ in frau. credit. vbi habetur quod licet debitor nō possit bona sua alienare in fraudem creditorum tamen bene potest renuntiare & repudiare hereditatem vel legatum sibi relictum, etiam in fraudem creditorum, quia illa non dicitur alienatio probat etiam text. in. l. si sponsus. §. si. maritus. ff. de donatio. in. inter virum & vxorem vbi disponitur: quod licet maritus non possit constante matrimonio aliquid donare vxori suæ: tamen bene potest in eius fauorem renuntiare vel repudiare hereditatem, vel legatum in qua vel quo ipsa vxor est substituta vt ad eam perueniat: quia non dicitur ei aliquid donare: Sed omisis aliis notabiliter respondeo, quod in iuribus contrariis tantum prohibetur quis alienare & diminuere patrimonium iam quæsitum non tamen quærendum: vnde si omitteretur, & renuntietur illud quod posset acquirere, cessat ratio illorum iur. in nostro verò casu non solum prohibetur minor alienare & diminuere patrimonium: sed etiam prohibetur omittere, renuntiare & desinare acquirere bona, ad quæ habet ius plenum & efficax adquirendi fauore minoris ætatis. vnde merito non potest repudiare hereditatem vel legatum sibi relictum in qua vel quo continentur res immobilis sine decreto & ita procedat text. in dicta. l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus eorum, & iste est eius verus & realis intellectus & in terminis ita tenet & declarat ibi Albe. & Cumanus in dicta. l. qui autem. §. 1. ff. quæ in fraudem creditorum. cōfirmatur, quia minor non solum restituitur, quando ex aliquo actu vel contractu est lesus & damnum recepit verum etiam quando lucrum iustum amisit tex. in. l. ait prætor. §. si. ff. de mino. tex. in. l. non omnia eodem titulo & ibi commu. docto. Quarto extendit, vt procedat & habeat locum etiam qñ personaliter promissit, vel se obligauit ex qualibet causa, rem immobilem alteri dare vel tradere, vel, cedat vel remittat actionem personalem, quam habet ad eam consequendam: ex quo deducitur & inferitur quod eiusdem iuris est actio personalis ad rem consequendam, quod ipsa met res: & tali actione debet verificari & habere locū omnia, quæ sunt disposita in ipsa met re principali. text. est notabilis

tabilis & expressus in. l. si ad resoluendam. C. de prædi. mino. & ibi notat & commēdat. gl. ord. Bart. Bal. Sali. & comu. doct. notat etiam & commēdat Bald. in. l. præses. C. de transac. & ibi alij do. pbat. etiā text. in. l. 2. C. si aduer. dona. Quinto extēde, vt procedat & habeat locū in permutatione in casu, quo expediat minori fieri & permittatur alienatio: nam debet intelligi cum decreto. text. est formalis & expressus in. l. nō solū. C. de prædi. mino. & ibi commu. docto. confirmatur: quia permutatio est species alienationis, & æquiparatur v̄ditioni text. est in in. l. fi. C. de rebus ali. non alie. tex. in. l. 2. C. de rerū permut. tex. in. l. scien. dū. l. 1. §. pe. ff. de ædi. ædic. tex. in. l. apud celsum. §. si quis autem. ff. de doli. excep. tex. in. C. nulli. de rebus. ibi. non alie. ex quo subducitur, & infertur q̄ in diuisione hereditatis, in qua continentur res immobiles, requiritur decretum: quia diuisio est quædam permutatio, argumento text. in. l. cum pater. §. hæreditatē el. 2. ff. de leg. 2. cū similibus & in expresso isto fundamento & ratione ita tenet Bald. in. l. generaliter. C. de secun. nup. 2. col. in fine & ibi alij docto. Sexto extēde vt procedat & habeat locum, etiam in hypotheca: quia non potest constitui in re immobili sine decreto, text. est in. l. si. pupillorum. §. 1. ff. de rebus eorum. text. in. l. & si præses. C. de præ. mino.

Septimò extēde, vt procedat & habeat locū etiam in emphiteosi perpetua, vel temporalis, constitutione vsus fructus, vel alterius cuiuslibet seruitutis realis, tex. est in. l. sed si pecunia. §. si. ff. de reb. eorū tex. in. l. si. C. de reb. alie. nō alie. Octauo extēde vt procedat & habeat locū etiam in transactione: quia non valet super re immobili sine decreto. text. est. n. l. nō solū. C. de prædi. mino. & ibi com. do. tex. in. l. cum hi. §. trāsfactiones. ff. de trāsa. & ibi Pau. & alij. doct. tenet etiā glo. ord. Bal. & com. docto. in. l. 1. & 2. C. si aduer. transa. Iaso. ad quā te remitto. in. l. 2. ff. de offi. eius ad quē est man. iurif.

15 Ex quo subducitur & infertur q̄ non potest fieri cōpromissum à minore super re immobili sine decreto quia est quædam trāfact. vt in. l. non distinguens. §. Iulianus. ff. de arbi. & ibi Bar. & commu. docto. & in terminis ita tenet Bald. in. l. 1. C. si aduer. transact. 2. col. num. 3. quod tamen intellige, quando virtute transactionis minor traderet alteri rem in mobilē: secus verò si ipse retineret data pecunia aduersario: quia valet sine decreto ista est gl. singu. in. l. nulli. ff. de transa. quam ibi ad hoc summe notat & commendat Bart. & commu.

doct. & Iaso. in. l. 2. ff. de offi. eius cui est man. lu. Nonò extēde, vt procedat, & habeat locum cōfessione Iudiciali: quia si adultus conuentus rei v̄dicatione super re immobili cōfiteatur in iudicio cum auctoritate curatoris rem esse aduersarij, non valet: quia esset quædam alienatio rei immobilis, & sequeretur q̄ prohibet v̄na via, concederetur alia, & in expresso isto fundamēto & ratiōe ita tenet Bal. in. C. fi. de cōfe. 2. col. Sed salua eius pace ego teneo contrarium: imò q̄ talis cōfessio valet & teneat & inducat plenam probationē & debeat, condemnari, vt restituat rem aduersario: quia cum adultus sit capax iuramenti iudicialis vel extrajudicialis, vt in auten. sacramenta puerum. C. si aduer. ven. & in. c. 1. & per totum de iureiu. sequitur q̄ debet esse capax eorum quæ ab eo dependent & per cōfessio valet & sibi præiudicat.

16 Item quæro an pater vel testator possit dare licentiam filio vel hæredi minori ad alienandum bona immobilia sine decreto et breuiter & resolutiue dico, q̄ sic. text. est in. l. 1. ff. de rebus eorū, tex. in. l. magis puto. §. si fundus eorū. tit. tex. in. l. tutelam. C. de admi. tuto. text. in. l. 1. C. quando decre. opus non est & in tantū hoc est verum, vt procedat etiam si testamentum vel codicillus, in quo talis licentia continetur sit inutilis & minus solemnus. text. est singularis & vnicus in iure in. l. fi. C. de rebus alie & ibi notat & commēdat Bar. Bald. & com. & reputat singularē & vnicum Albe. ex quo nota & collige regulariter & genericè quòd ex inutili & inualido testamēto probatur voluntas defuncti. & ad hoc etiā notant & commendat docto. ibi & Iaso. qui bene loquitur in. l. 2. ff. de offi. eius cui est man. Iuris probat etiam tex. in. l. qui à patre. ff. de confirmando tutore, vbi habetur, quòd tutor datus à patre in testamento inualido confirmatur & nō tenetur satisfacere sicut si esset datus in solemnio testamēto & ad hoc notat & commendat ibi Bar. & commu. docto.

17 Item quæro si minor habet domicilium in vno loco ratiōe originis, & in alio ratiōe habitationis & in alio in quo nullum, habet domicilium res est sita, & expediat: ei vendere quis iudex interponet decretum: & breuiter & resolutiue dico quòd quilibet eorū potest illud interponere tex. est singularis & vnicus in. l. magis puto. §. illud quæri. ff. de rebus eorum quæ ad hoc reputat singularē & vnicum Dinus Alb. Bal. & Cūma. ibi. Cuius ratio est, quia iudex originis & habitationis illud interponit

reponit ratione iurisdictionis personæ minoris quæ extenditur ad aliud territorium: iudex etiam loci in quo res est sita ratione ipsius rei, quam habet in suo territorio & iurisdictione, & istud vltimum probat etiam text. in l. si prædium. C. de præf. minor. & ibi commu. docto. ex quibus infertur quod eo casu, quo tractatur de dando tutore alicui minori debet dari in loco originis, & non in loco ubi habet patrimonium & bona sua: quia talis tutor datur principaliter persone: & virtus & effectus tutelæ extenditur ad alia loca argumēto text. in l. i. ff. de tutel. text. in l. quia personæ ff. de testa. tuto. & cura. da. ab his text. in l. i. C. vbi petan. & tenet & declarat Azo, Dinus, Bar. Albe. Cinus Pe. Bald. Ange. Sali. & commun. docto. in dict. l. i. C. vbi petan. tuto. si verò ageretur de dando curatore quilibet iudex prædictorum locorum posset dare quia principaliter detur rebus & non personæ: ita Bar. & commun. docto. in l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat. ab his Bal. & commun. alii doct. in dict. l. i. C. vbi petan. tuto. Si verò agatur de dando curatore in litem minori tunc dico quod si minor simpliciter & generaliter petit curatorem ad lites vel causas mouendas debet dari a iudice loci in quo habet domicilium ratione originis vel habitationis text. est qui sic debet intelligi in l. i. & per totum. C. de in litem dando tutore vel curatore: si verò minor petit curatorem specialiter ad certā litem, vel causam iam motam, debet dari a iudice coram quo vertitur illa lis, vel causa: text. est singul. & vnicus qui sic debet intelligi in l. fancimus la. 2. §. 1. C. de adm. tuto. quem ibi ad hoc notat & commendat Bartolus & doctores antiqui, & reputat singularem & vnicum Salicetus & istam doctrinā, & resolutionem ponit expressè, & notabiliter Albe. in rubrica. C. de in litem dando tutore vel curatore.

18 Item principaliter quero si minor fecit contractum onerosum vel lucratiuum, & iurauit an talis contractus valeat, & teneat & firmetur iuramento sine spe & remedio restitutionis in quo notabili, & quotidiano articulo resoluti uè dico, quod si minor est pubes masculus. 14 annorum & foemina. 12. annorum talis contractus valeret, & tenet & firmatur iuramento & licet sit læsus non competit ei restitutio text. est capitalis & expressus in auten. sacramenta puberum. C. si aduer. vndi. & ibi glo. ordinaria Azo. in summa Odofre. Petrus Iacobus Cinus Bart. Albe. Bal. Ange. Paul. Sali. Iaso. Iacobus de San Geor. Corneus & Frā. Curtius text.

Frederici vnde illa sumitur in cap. 1. §. item sacramenta de pace tenenda, & iuramentum mandatum in vltibus feudorum & idem disponit lex sexta titu. final sexta part. & dicit Cinus in dicta. auten. quod illa dispositio fuit valde periculosa tam minoribus, quam secum contrahentibus: quia facilliter ex haurit patrimonium minorum & onerat conscientiam secum contrahentium, qui multoties inducunt minores ad iurandum, vt excludantur à beneficio restitutionis, quod primo extendit vt procedat, & habeat locū etiam in proximo pubertati: quia ille talis habet iam intellectū & potest delinquere. ergo obligatur iuramento ita Bar. in dict. Auten. sacramenta puberum. 1. col. nu. 9: & ibi magis commun. doct. tenet etiam Ioā Andreas in ca. cum contingat de iure iu. 1. col. & ibi magis commun. canonistę Archi. & alii doct. in capit. quauis pactum de pactis in. 6. sed certè licet ista sit communis opinio, & ab ea non sit recedendum in iudicando, & consulendo: tamen in puncto iuris est falsa: quia requiritur pro forma, quod talis minor sit pubes factus: item etiam qui est valde odiosus, & valde præiudicialis ipsis minoribus nec obstat ratio in contrarium adducta: quia licet minor proximus pubertati obligetur ex delicto non tamen in totum vt teneatur poena ordinaria: qua maiores: sed punitur poena leui extra ordinaria secundum qualitatem & diuersitatem ætatis, & personæ vt magistraliter dixi in materia delictorum tñ in nostro casu: quando minor iurat super contractu in totum tenetur & obligatur: sicut maior & non fit aliqua diminutio vel remissio obligationis, nec iudex potest arbitrari, & moderare in sententia vel cōdēnatione sicut in delictis & causis criminalibus, & ideo prædicta iura expresse pro forma requirunt quod minor ad hoc vt obligetur iuramento sit pubes factus: & illud præcessit esset seruandum tanquam forma & solēnitas dispositionis, & istud teneo pro firma veritate in puncto iuris, & certè licet non sic fundet nec declarat istam opinionem tenet Odo. in d. autē. sacramenta puberum. 2. col. & ibi Cinus. 3. col. Albe. 3. col. vers. qd de impubere secundo extēde, modo ponat iuramentū in ipso contractu modo autē contractu: modo potest contractū ita probat, text. in d. autē. sacramenta puberum, & ibi tenet. g. or. Bart. & potest fieri absente parte quia est actus qui pendet ab animo & volūtate solius iurantis, arg. text. cō materia in l. Pomponius scribit. ff. de negot. gest. & tenet & declarat Bart. in d. autē. 1. col. nu. 12. Tercio extendit etiā si talis contractus sit

ipso iure nullus: quia factus sine tutore vel curatore etiam tenet ibi Bar. 1. & 2. col. Cinus. 4. col. Iaso. & & moderni & est commun. opi. g. in. d. c. 1. §. Itē sacramenta de pace tenenda & iuramento firmada. Quarto extēde etiā si fiat cōtractus super re immobili sine decreto: ita tenet. g. or. in. d. autē. sacramēta puberū in. g. 3. & ibi Azo. in summa Odo. Bar. Bal. g. or. in. l. 1. eiusdē tituli. g. or. in. d. c. 1. §. itē sacramēta Rofre. in libellis fuit in rubri. constitutio imperatoris frederici. 8. col. 5. extēde etiā si talis minor nō sit certioratus de beneficio restitutiōnis sibi cōpetentis: quia iuramentū adhibitū & interpositū super aliquo facto, vel negocio extēditur ad omne illud q̄ ab eo depēdet, argu. tex. in. l. si duo. §. si q̄s iurauerit. ff. de iureiurā. tex. in. l. sub prae textu. C. de transa. tex. in. ca. ex rescrip. de iureiu. ita tenet Bar. in. d. autē. sacramēta puberū. 2. col. nu. 16. & ibi Odo. fr. fi. col. & q. Pau. de Cas. fi. col. & q. Ias. 13. col. nu. 54. quid dicit hāc esse cō. opi. idē Bar. in. l. sciēdū infra. isto tit. 3. col. nu. 8. & ibi An. & alii doct. idē Bar. in. l. si duo patroni. §. idē iulian. ff. de iureiu. Bal. in. l. C. de rebus creditis fin. col. & q. Io. An. Ar. & cō. cano. i. c. 2. d̄ pact. in. 6. sexto extēde, vt procedat & habeat locū etiā in remissione & liberatione q̄do minor liberet tutore curatore, vel aliū debitorē à debito vel obligatione: g. est singu. & vnica in iure in. l. 3. §. 1. ff. de cōtraria & vtili actione tutelē, & ibi notat & cōmendat dinus. Bar. Albe. Bal. in. d. autē. sacramēta puberū & illā. gl. ad hoc reputat singularē & vnica Bal. in rubri. extra de iureiu. Ias. in. l. si vnus. §. pactus nē peteret. ff. de pactis. 9. col. Io. de imo. in. l. pōponius. §. si is qui p̄cario. ff. acqui. posse. sed similis g. est in. d. c. 1. §. itē sacramēta in. g. 2. & ibi doct. & facit bene tex. in. c. 2. de pact. in. 6. Septimò extēde modo minor iuret per se modo cōstituat procuratorē ad contrahendū & iurandū pro eo. dū tñ fiat speciale mandatū ita. g. or. in. d. c. 1. §. itē sacramēta. Octauo extēde vt p̄cedat & habeat locū etiā in iudicis: quia in eis quasi cōtrahitur: ita. g. or. in. d. autē. sacramēta puberū & ibi cō. doct. Quero tñ pro perfecta declaratione materię an talis cōtractus iuratus, & eius virtus & effectus trāseat ad hāredes tā actiue, q̄ passiuē, & breuiter & resolutiue dico q̄ sic: quia iuramentū in eo interpositū cōfirmat ipsum cōtractū, & sicut cōtractus de sui natura est p̄petuus, & transitorius ad hāredes vt in. l. si pat̄. ff. de proba. cū similibus ita virtus & effectus iuramenti in eo interpositi: & per cōsequēs trāsit ad hāredes & contra hāredes & licet iu

ramentū & vinculū eius sit merè personale: vt in. c. veritatis de iureiu. & ibi notat & cōmēdat Innocen. & cōm. alii docto. tamē illud procedit & debet intelligi, quod ad vinculū iuramenti & periuriū: quia si ipse principaliter cōtrahens contraueniat erit periurus: tamē eius hāeres licet cōtraueniat, nō erit periurus: sed cōtractus bene remanet firmus & validus: & ita debet intelligi tex. in. d. autē. sacramēta puberū & omnia iura canonica & ciuilia loquētia de actu vel cōtractu, in quo interuenit iuramentū pro eius firmitate & validitate: & in expresso istā sentē. & cōclu. tenet Bar. in. l. si q̄s pro eo. ff. de fideiu. 3. col. in. fi. & ibi Pau. d̄ Cast. 2. col. nu. 5. Bal. in autē. sacramē. puberū. C. si aduer. vēdi. fi. col. & ibi Pau. de Cast. 2. col. nu. 3. Sali. p. col. nu. 26. Corneus in repe. illius autē. 40. col. nu. nu. 140. Bal. in. l. fi. C. de pactis 4. co. nu. 16. idē Bal. in. l. si q̄s. §. illud. C. de inof. testa. Sali. notabiliter in. l. pactū q̄ dotali. C. d̄ pact. fi. col. & q. An. de Pe. in. l. qui superstitis. ff. de acq. hā. & ibi notat̄r Ioā. de Imo. fi. col. Ro. fi. col. nu. 9. Cuma. 2. col. Bal. Singul. & melius q̄ alibi in repe. l. 2. ff. de iureiu. 27. col. §. si. sed nūqd mortuo iurāte & c. Anto. in. c. cū cōtingat d̄ iureiu. 5. col. & ibi notat̄r. Abb. 6. co. nu. 8. & hī etiā plenē Io. de imo. 8. col. nu. 15. Dñicus in. c. quanuis pactū de pact. in. 6. 2. col. & ibi alii doc. idē doñicus in. ca. licet mulieres de iureiu. eodē libr. 2. col. nu. 7. & ibi Ancha. 1. col. & q. phi. frā. 1. col. & 1. no. & est vera & cōmunis opiā quā nō est recedendū iudicando & consulendū licet Ioan. faber in. §. 1. inst. quibus alie. licet vel non fin. col. teneat contrariū & ibi Iaso. in addi. ad Christo. fin. col. idem Iaso in. §. si. in sti. de hāere. quali. & disse. fi. col. idē Iaso. in dict. autē. sacramēta puberū. 8. co. §. si. sed ego. Itē quero si minor sit lesus enormiter in actu vel cōtractu, & iurauit an possit illū rescindere virtute restitutiōis, vel quouis alio remedio & videtur q̄ sic. primo quia talicāsa p̄sumitur dolus vel saltim interuenit re ipsa argu. tex. cū materia in. l. si quis cum aliter infra isto tit. & in. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. & in. l. omnes. §. lucius. ff. quā in frau. cre. sed iura canonica & ciuilia disponunt quod cōtractus in quo interuenit dolus vel metus nō firmetur iuramento: ergo & c. Secundo quia iuramentū interpositū in aliquo actu vel cōtractu habet tacitā cōditionē, vt reguletur & intelligatur secūdū naturā & qualitātē eius, quādo deficit volūtas & cōsensus iurantistex. est singularis in iure in. l. fi. C. de non nume. pe. & ibi cō. do. & iste est eius verus sensus, intellectu &

& illum tex. ad hoc reputat singularem Bal. in cap. quæ in ecclesiarum de consti. 5. col. & reputat vnicū Iaso in. l. qui pecuniā si cer. peta. sed voluntas & cōsensus minoris non pōt cōsiderari in tam enormi læsione: ergo nō firmetur iuramento, & istud est q̄ voluit gl. notabilis & ordinaria, licet non alleget illum tex. in. l. 3. C. plus valere quod agitur quam commēdat. Bald. in. l. 1. C. de ope. liber. & reputat singularem Ias. in. l. nemo potest. ff. de legat. 1. & in expresso istam sententiam & conclusionem licet non sic fundatam tenet Anto. de Bu. in capit. cum contingat de iureiu. 7. col. versi quartus casus & ibi alii doct. Ancha. in regula accessorium de regu. iu. in. 6. 5. col. in medio Dominicus in cap. quauis pactum de pactis in. 6. pen. col. in fine Alexan. in. l. stipulatio hoc modo concepta infra isto tit. 3. col. nu. 10. sed his non obstantibus contrarium videtur verius: quia dispositio generalis, & iuramentum in ea interpositum extenditur ad omnia illa quæ sub illa generalitate possunt comprehēdi: ita probat text. in. l. sub prætextu la. 2. C. de transa. & ibi notat Pau. & commun. docto. text. in. l. tres fratres. ff. de pact. tex. in. l. si quis rationes. ff. de libe. legat. text. in. l. quidam decedens. ff. de admi. tuto. tex. in. l. 1. §. sed videndum. ff. de suc. eđi. ergo minor, qui iurauit simpliciter nō venire contra contractum intelligatur ratione cuiuslibet læsionis, vel ex alia qualibet causa ex qua posset contractum rescindere: & in terminis ita tenet Iaco. de san. Geor. in dict. auten. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. fin. quæst. post alios docto. Sed pro concordia potest dici, quod si minor est læsus ultra dimidiā iusti. precii, possit restitui, & habeat locū prima opinio & eius ratio: si vero læsus non excedit dimidiā iusti precii & tunc habeat locū secunda opinio & eius ratio, & in effectu istā concordiam & distinctionem ponit magistra liter Bar. in dict. auten. sacramenta puberum. 2. colum. num. 14. & ibi commun. docto. præcipue Corneus. 30. col. nu. 84. & istud est qd' voluit glo. or. in. l. 2. eodem tit. de res. ven. & ibi Odo. fre. Bar. Bal. Sali. & commun. docto. tenet etiam Abbas Panor. in cap. cum contingat de iureiu. 14. colū. nu. 21. & ibi singulariter Ioan. de imo. 47. col. num. 49. & ante eos Hoffi. 3. col. in fine Rosfr. in libellis suis in rub. de deactione ciuili quanto minoris num. 26. idē Rosfr. in rubrica constitutio federici imperatoris, quam ponit inter senatus consulta. 7. columna. num. 15.

Ex quibus notabiliter infero quod si filius,

vel filia renūciauit cū iuramēto futuræ successionis paternæ, vel maternæ aliquo precio sibi dato, vel promisso, & sit deceptus ultra dimidiā iusti precii quia opulentā hæreditatē p̄ modo dico dimisit pōt agere remedio legis. 2. C. de rescin. modo talis filius vel filia fit maior modo minor quia de iure talis renūciatio futuræ successionis nō valebat, vt in. l. pactū dotali. C. d̄ pa. & in. l. pactū, q̄ dotali. C. de colla. cū similibus. tñ hodie valet cū iuramēto vt in. quauis pactū, de pactis in. 6. & tale iuramentū principaliter interponitur ad validitatem actus, qui de per se erat inualidus de iure: quia fiebat super hæreditate & iure de futuro: & intentio iuris & partis est confirmare actū vel contractū iuramento respectu prædictæ causæ & inualiditatis: non verò alia ratione ergo si ultra hoc interueniat deceptio ultra dimidiā iusti precii, bene poterit agere remedio prædicti. l. 2. C. de rescin. vendi. quia virtus iuramenti non extenditur ad illud per supra dicta.

Secundo infero quod si mulier vendat fundū dotalem cum iuramento, & sit decepta ultra dimidiā iusti precii: quia potest agere remedio prædictæ. l. 2. C. de rescin. vendi. quia iuramentū ab ea interpositum tantum operatur validitatem contractus super dotali: quia alias erat de iure inualidatus per totum titulū ff. de fundo dotali

Tertio infero quod si in prædictis casibus cōtineatur in iuramento, quod non possit quis venire contractum vel contractum, etiam ratione enormissimæ læsionis, vel alia quauis causa non poterit annullari, vel rescindi contractus remedio dicti. l. 2. C. de rescin. vendi. nec alio quouis remedio & ideo contrahentes, & tabelliones in hoc habent esse cauti, vt secundum eorum intentionem verba ponantur.

Quarto infero quod si actus vel contractus minorum vel renuntiantis, vel mulieris coniugatæ vel alterius personæ fiat ex causa lucratiua donationis cum iuramento indistinctè non poterit rescindi

21 Item quæro an minor vel ille qui iurauit super aliquo actu vel contractu possit petere relaxationē iuramenti à superiore & actū vel contractū reuocare & breuiter & resolutiue dico q̄ si actus vel contractus semel remāsit validus perfectus & consumatus per iuramenti interpositionē vt in autē. sacramēta puberū. C. si aduer. ven. & in c. cū contingat de iureiu. & in. c. quis pactū de pactis in. 6. cū similibus absolutio & relaxio iuramēti tñ operatur vt cōtraueniens nō sit periurus quoad effectū agēdi: & sine

22

timore periurii possit litē mouere nō tamē an
nullat contractū nec tollit vires & effectus ei⁹
quia iam semel ex eo fuit ius quāsitū parti q̄
per superiorem tolli non potest si vero actus
vel contractus est talis qui non firmatur iura
mento sed solū iurans astringitur non venire
contra rationē periurii vt in eo qui iurat solue
re vsuras vel non venire contra pactum legis
cōmissorie quod est reprobatum in pignori
bus tunc absolutio vel relaxatio iuramenti in
distinctionē prodest, & operatur vt agendo non
sit periurus item etiam q̄ possit rescindere a
ctum vel contractum iuratū quia semper fuit
nullus & non fuit confirmatus iuramento, &
in expresso istā sententiā & resolutionē ponit
Abb. in. c. cū contingat de iure iurā. 7. col. nu.
9. reputās esse valde notabile & perpetuo mē
te tenendū & ibi Cardi. si. col. & q. idē Abb. in
c. 1. eo. tit. 5. col. in fine cū sequenti & ibi Felin. 8.
col. nu. 26. Pau. de Cas. in autē sacramēta pube
rum. C. si aduer. vendi. 3. co. nu. 9. & ibi moder
ni. Bal. in. l. hęc scriptura. ff. de cōdi. & demōf.
& ibi notabiliter Soci. Ange. de pe. in. l. si quis
pro eo. ff. de fidei. 2. col. nu. 9. idē Ange. in cō
si. 160. 3. col. Itē quæro quis sit cōpetens iudex
super actu vel cōtractu in quo est interpositū
iuramētū an iudex laicus, vel ecclesiasticus, &
breuiter & resolutiue dico q̄ vterq; est iudex
competēs & potest cognoscere de causa quia
virtute iuramenti causa est mixti fori tex. est
formalis & expressus in. ca. si. de foro cōpe. &
ibi glo. or. & cō. doct. quod intellige viuente
eo qui iurauit secus vero eo mortuo quia tūc
licet virtus iuramenti confirmatiua cōtractus
transcat ad hæredes, tñ vinculum iuramenti.
quo ad periuriū est mere personale & nō trā
sit ad hæredes & per consequens hæres ipsius
iurantis non potest conueniri coram iudice
ecclesiastico ita tenent & declarant com. doc.
in. d. c. si. de foro cōpe. idem Abbas in capi. cū
sit generale de foro compe. 8. col. nu. 21. & 22.
& ex hac causa leges regales prohibent iura
mentum interponi à partibus super contracti
bus nē causæ & lites trahantur ad forum ec
clesiasticum & diminuatur iurisdictio secularis
vt in. l. 6. tit. 1. libr. 2. ordinamenti, & si quæ
ras antalis lex & dispositio potuit fieri à nris
regibus vel aliis dominis temporalibus cum
videtur tendere contra libertatem ecclesiasti
cam vide abbatē & doct. in capit. si diligenti.
de foro compe. & in ca. cū contingat de iure
iur. nu. 38. Bal. & commun. docto. in. l. iurisgen
tium. §. si paciscar. ff. de pactis glo. & commu.
docto. in. l. adigere ver. si. ff. de iure patrona.

Bal & alii docto. in auten. cassa & irrita. C. de
sacro eccle. Bar. & moder. in auten. sacramen
ta puberum. C. si aduer. vendi. & posito quod
valeat debet intelligi in contractibus qui de
perse valent sine iuramento secus vero in con
tractibus in quibus pro eorum validitate, &
firmitate requiritur iuramentum, vt in contra
ctu minorum & similibus: quia tūc bene pōt
interponi etiā stāte illa lege: ita singulariter te
net & cōcludit doct. Segui. in repe. l. 1. §. si vir.
vxori. ff. de acqui. posse. 50. col. vbi bene fun
dat, & idē disponit hodie prematica fo. 199. Itē
quæro si minor promissit aliquid & se obliga
uit sine causa. & iurauit an teneatur efficaci
ter soluere, & tale iuramentum confirmet
cōtractum & breuiter dico & teneo quod nō
primo quia de iure communi talis promissio
vel obligatio in effectu non valet proposita
exceptione ex eo quod in tali promissore præ
sumitur error & non consensus & per conse
quens deficit fundamentum & substantia cō
tractus & obligationis argu. tex. in. l. 2. §. circa
ff. de doli excep. & ibi commu. opi. Secundo
quia iuramentū debet continere tria essentia
lia iudicium veritatem, & iustitiam vt in. ca. &
si Christus de iureiu. cum similibus quæ om
nia isto casu cessant & in terminis istam sen
ten. & conclu. tenet Rosfe. in libellis suis in ru
brica cōstitutio Frederici imperatoris. 9. colū.
nu. 22. Bal. in. l. 2. ff. de iureiu. 30. col. idem Bal.
in rubri. C. de rerū permut. 2. co. nu. 4. q̄ est in
24. gulare. Itē generat̄ quæro an qñ cōtract⁹ nul
lus & invalidus firmetur iuramēto in quo no
tabili & quotidiano arti. magis & resolutiue
dico sic q̄ aliq̄do & primo cōtractus annullat̄
qa est cōtra bonos mores, & tūc nō firmatur
iuram. tex. est in. c. nō est obligatoriu de regu.
iu. in. 6. & ibi. g. or. Din⁹ tenet Bar. in. l. si q̄s p
eo. ff. de fidei. 3. col. & ibi alii doc. Bal. Pau. in
l. pacta quæ cōtra. C. de pact. An. in. c. cū cōtin
gat de iureiu. 2. col. nu. 8. & ibi imo. 23. col. nu.
32. & cōm. cano. cōfirmatur qa iuramentū nō
debet esse vinculū iniquitatis tex. est in. ca. in
ter cetera. 22. q. 4. text. in cap. quanto de iure
iu. & ibi doct. ex quo inferitur q̄ si quis promi
tat maleficium cōmittere vel pecuniam vel rē
vt fiat vel nō fiat talis promissio nō valet nec
firmatur iuramēto tex. est in. l. generaliter in
fra isto tit. tex. in. l. si plagii eo. tit. tex. in. l. iuris
gentiū. §. si ob maleficiū. ff. de pactis cū simili
bus Itē inferitur q̄ si quis remittat alteri dolū
futurum non valet remissio nec obligatur iu
ramēto qa inuitaretur ad delinquendū tex. est
in. l. si vn⁹. §. illud. ff. de pact. tex. in. l. cōuenire
ff. de

ff. de pactis dota. item infertur q̄ pactum de succedendo non firmatur iuramento quia in ducit votum captandæ mortis text. est in l. fi. C. de pactis & ibi communiter doctores Item infertur quod donatio omnium bonorum præsentiu, & futurorum non firmatur iuramento quia confert liberam testandi facultatem text. est cum materia in l. stipulatio hoc modo concepta infra isto titul. item infertur quod pactum per quod tollitur libertas matrimonii non firmatur iuramento argumento textus cum materia in l. titia infra isto titulo & in capitul. gēma de spōsa. & in expresse istam doctrinam & resolutionē tenet Bar. in dict. l. si quis pro eo. ff. de fideiu. 3. col. vers. 1. & ibi commun. docto. aliquando & secundo annullatur contractus favore publice utilitatis principaliter & non firmatur iuramento : quia pacto priuatorum iuri publico derogari non potest text. est cum exemplo. in l. iuris gentium. §. si paciscar. ff. de pactis & ibi commun. docto. text. in capitul. si diligenti de foro competen. text. in l. senatus. ff. de cōtra. emptio. text. in l. cetera. ff. de legat. 1. tex. in l. 2. C. de agri. & cen. lib. 11. & in expresso ita tenet Bart. in dict. l. si quis pro eo. ff. de fideiu. 3. col. & ibi docto. latē Imola in capi. cum contingat de iureiu. 37. colū. nu. 36. ex quo infero singulariter quod hodie in nostro regno nobilis non possit renuntiare etiam cum iuramento suo præuilegio quod habet ne possit p debito pecuniario incarcerari quia est concessum toti generi nobilitatis & eius contemplatione & favore & probat etiam tex. in l. alia. §. eleganter. ff. de solu. ma. & ibi docto. aliquando & tertio annullatur contractus ratione rei, vel materiæ super qua interponitur in qua nō est commercium & tūc non firmatur iuramento: quia videtur cōtinere impossibile de facto vel dē iure ar. tex. in l. inter stipulantē. §. faciā infra isto titu. text. in l. apud iulianū. §. si. ff. de legat. 1. per que iura ita tenet Bar. in d. l. si quis pro eo. ff. de fideiu. fi. col. & ibi cō. docto. tenet etiā Abbas in cap. cum contingat de iureiu. 20. col. nu. 29. & ibi cōmun. canonistæ. Bal. in repe. l. 2. ff. de iureiu. 45. col. aliquando & quarto annullatur cōtractus odio creditoris vt pactum legis commissoriæ in pignoribus prom. isio vsurarum mutuum factum filiofamilias, vel similis contractus & nō firmatur iuramento sed debitor, & pmissor virtute iuramenti obligatur ad obseruantiam eius & de facto tenetur soluere & statim remanet liberatus à iuramento & pōt rem vel pecuniam solutā repetere per condi-

tionem sine causa quia turpiter, & sine cā est a iud. eum tex. est in ca. significante de pignoribus, & ibi com. docto. text. in c. debitores de iureiu. & ibi etiam docto. & per illa iurata tenet Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiu. 4. col. & ibi alii docto. idē Bar. in l. seius angierius. ff. 25 ad l. fal. Aliquando & quarto annullatur actus vel contractus ratione solēnitatis omisse vt in testamento in quo deficit legitimus numerus testiu vel in stipulatione in qua deficit interrogatio vel deficiunt alia pro forma & solēnitare à iure requisita, & tūc nō firmatur iuramento quia talis solēnitare est inducta ppter publicā utilitatem que non potest voluntate & consensu partium tolli & reuocari argumento tex. in l. ius publicum. ff. de pactis tex. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. cum similibus quod notabiliter intellige vt non valeat tanquam testamentum vel stipulatio solēnis: sed si cōtineat solēnitatem per quam possit valere, vt codicillus vel pactū vel pollicitatio valebit illo modo: quia iuramētum interpositum super aliquo actu cōtractu vel testamēto habet maximum effectum vt valeat eo modo quo possit de iure valere text. est singularis & vnicus in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 1. secundo quem ibi ad hoc notat & commēdat Bart. & commun. docto. & reputat singularem & vnicum Bal. & Imola & istam sententiam & conclusionem ponit Barto. in dict. l. si quis pro eo. ff. de fideiu. pe. col. & ibi communiter doctores Abbas in cum contingat de iureiu. 20. co. 25. & ibi commun. docto. Aliquando & quinto annullatur actus vel contractus favore alicuius personæ principaliter ppter fragilitatem etatis vel sexus vel propter alias subditorum utilitates licet secundario fiat favore publice utilitatis & tunc bene firmatur iuramento: quia ista est regula & cōclusio generica in ista materia quod iuramētum quod non est contra bonos mores nec contra publicam utilitatem principaliter nec vergit in dispendium salutis eterne nec in præiudiciū tertii: sed solius iurantis; debet seruari favore animæ, & cōscientiæ, quæ cūctis rebus est præferenda: vt in cap. 1. & per totum vigesima secūda. quæstione quarta, & in capitul. si vero de iure iurando cum similibus: ex quo infertur quod si minor iurat contractum non potest illum rescindere remedio nullitatis nec beneficio restitutionis in integrum textus est cum materia in autent. sacramenta puberum. C. si aduert. vendi. & supra latē dictum est Secundo infertur q̄ simulier vendat aut alienet rem

dotalem cum iuramento non potest contractum reuocare nec aliquo remedio rescindere textus est in cap. com. contingat de iureiurando tex. in cap. licet mulieres eodem titul. libr. sexto **Tertio** inferitur quod si quis renunciaret future successioni cum iuramento valet & tenet talis renunciatio, & firmatur iuramento tex. in cap. quamuis pactum de pactis in sexto **Quarto** inferitur quod licet mulier non possit esse fideiussor ut in titu. ff. & C. ad Vele. tamen bene obligatur cum iuramento text. est no. & expref. in capi. ex rescripto de iureiurā. **Quinto** inferitur quod licet donatio inter maritum & uxorem non valeat ut per totum. ff. & C. de donatione inter virum & uxorem: tamen firmatur iuramento: ita tenet Bart. in dicta. l. si quis pro eo. ff. de fidei. final. columna & ibi communiter doctores idem Bartolus in l. seius angarius. ff. ad. l. falci. final. quaestione & ibi etiam doctores Abbas Panormi. & communiter canonistae in cap. final. de donatione inter virum & uxorem Ioan. Andreas in adic. ad specu. in rubrica de donatione inter virum & uxorem final. quaestione Card. in clementina prima. §. porro de iureiurando quinta quaestione Angel. de Perus. in. l. penultima. §. mulier. ff. soluto matrimo. Paulus de Castro. in. l. pacta quae contra. C. de pactis Alexan. in con. octauo. secundo vo. 6. inferitur quod licet donatio inter patrem & filium non valeat: ut in. l. secunda. C. de inoff. dona. & in. l. donationes quas parentes. C. de donatione inter virum & uxorem cum similibus tamen firmatur iuramento ita Baldus in. l. final. C. de vsucap. pro donatione. fin. columna penultima quaestione idem Bald. in repe. l. 2. ff. de iureiurādo. 4. 4. colum. Alexand. in. l. si donatione. C. de colla. Iaso in. l. à fratre. ff. de condi. indebi. secunda. lectura. penul. columna doctor Segura in repe. l. prima. §. si vir. uxori. ff. de acquiren. possessione. 5. fo. 4. colū. **Septimo** inferitur quod licet donatio ultra quingentos solidos non valeat sine insinuatione ut in. l. sancimus. C. de donatione. tamen bene firmatur iuramento: ita not. Ioan. Andr. in ad specu. in titu. de instru. 2. dict. §. porro versi. fi. 1. col. Abbas in. ca. cum contigat de iureiur. 2. col. num. 17. & ibi late Imola num. 90. & alii docto. **Octavo** inferitur quod licet promissio arrarum non possit valere in illo regno ultra decimam partem bonorum ut in. l. 1. & per te. tit. 2. lib. 3. fo. ll. & in. l. 50. in. ll. tau. tamē bene firmatur iuramento ita gl. or. in. l. 4. tit. 2. lib. 3. fo. ll. pa. ru. in repet. fo. 14. 2. co. **Nono** inferitur quod licet hodie donatio

oium bonorum praesentium non valeat ut in. l. 69 in. ll. Tauri tamen firmatur iuramento: ita dixi. & probaui in dict. l. tauri. **Decimo** inferitur quod licet pactum vel tractatio. super alimentis futuro debitis ex ultima voluntate non valeat, ut in. l. cū hi. ff. de transa. tñ bene confirmatur iuramento: ita Bart. in dict. l. si quis pro eo. ff. de fidei. fi. col. & alii doct. Abb. in dic. c. cum contingat de iureiur. 21. col. num. 30. & ibi Imola num. 95. Alex. in. l. qui Rome. §. duo fratres. 30. co. infra isto tit. Iaso qui bene loquitur in. l. de alimentis. C. de transa. 2. col. nu. 3. **Iusta praedicta** tñ pro complemento huius materiae vtiliter & necessario quæro si mulier vendat vel alienet rem dotalem cū iuramento ad instantiam & requisitionem mariti vel filius iusu & cōtemplatione patris renuntiet future successioni paternae vel maternae an talis contractus valeat, & teneat vel dicatur factus metu reuerentiali, & sit sufficiens ad rescissionem contractus & iuramenti tanquam metu constante interveniente & videtur quod sic. **Primo** per tex. in. l. 1. §. quæ onei adde ff. quarū rerū actio nō detur vbi probatur quod metus reuerentialis quæ habet vxor respectu mariti vel filius respectu patris vel libertus respectu patroni est sufficiens ad rescissionem actus vel contractus, & ibi expre. tenet & commendat g. or. in verbo bellissimè & ibi Oldra. Albe. Bar. antiqui & ad hoc illā gl. iusto text. reputat singularē & vnicam Rainerius in. l. p. ff. de furtis notat etiā & cōmendat Bal. in. l. p. a. C. de colla. 2. col. 1. q. idem Bal. in. l. 1. C. de bonis maternis. 3. col. idē Bal. in. l. si siue. C. ad veleia. 1. col. & 2. q. **Secundo** facit text. notabilis in. l. pe. ff. de furtis vbi habetur quod si quis tempore furti sibi commissi tacuit ex nimia reuerentia non videtur cōsentire sed agere actione cōpetenti ad rem recuperandam & ad hoc notat, & commendat ibi commu. doct. & illū tex. ad hoc sumē notat & commendat Bal. in. c. 1. §. item sacramento de pace tenēda & iuramento firmanda in vsi. feu. 2. col. nu. 7.

Sed his non obstantibus ego teneo contractam sententiam & conclusionem imo quod talis contractus valet & tenet & metus reuerentialis nō sufficiat ad rescissionem eius. Primo quia talis metus non dicitur: ita grauis ut cadat in cōstātē virū pro vt de iure requiritur ad rescissionem actus vel contractus arg. tex. in. l. metu l. 2. ff. quod metus cā. tex. in. l. si per vim. C. eo. tit. tex. in. l. si donationis eo. tit. tex. in. l. 2. §. si. ff. ex q. cā. ma. tex. in. l. si quis a balio. ff. de re iud. tex. in. l. vani timoris. ff. de re iud. tex. expressior ceteris in. l. interpositas. C. de tras. cuius yba sunt nec tñ quilibet

quilibet metus ad rescindenda ea que confen-
su terminata sunt sufficit sed talem metum p-
bare oportet qui salutis periculum vel corporis
cruciatum contineat tex. in capitul. cum dile-
ctus quod metus cau. & vtrobiq; commu. do-
cto. & idem est in dolo adhibito super aliquo
actu vel contractu qui ad hoc ut per cum rescin-
datur requiritur quod sit talis qui prudentis-
simus falleret argu. predictorum iurium, &
interminis: ita tenet & declarat innocen. in. c.
cu dilectus quod metus causa. 2. col. Bal. in ru.
C. de rescin. vendi. Iaso vbi valde comendat in
dict. l. interpositas. C. de transa. 2. col. nu. 4.

Secundo & in specie pro hac sententia & con. facit
tex. formalis & expressus in. c. cu contingat de
iure iu. & in. c. licet mulieres eo. tit. lib. 6. vbi di-
sponitur qd talis contractus factus per mulie-
rem super re dotali cum iuramento valet & te-
net tex. in. c. quis pactu de pactis in. 6. vbi ha-
betur qd filius, vel filia pot cu iuramento renun-
tiare successioni patris, vel matris fauore & co-
templatione eorum tex. in. l. pactu quod do-
tali. C. de pactis tex. in. l. pactu. C. de colla. tex.
in. l. fideiussor. §. pater. ff. de pigno. text. in. l. i.
C. de filio. famil. minor. text. not. & melior de
iure in. l. final. C. qui & aduer. quos. vbi habe-
tur quod valet, & tenet contractus inter pa-
trem & filium adeo quod non competit resti-
tutio: quia non presumitur lesio textus in
l. patre. ff. de ritu. nuptiarum quod intelli-
ge preterquam, si cum predicto metu reue-
rentiali interueniant minę: vel verbe-
ra quia tunc bene sufficit ad rescisionem actus
vel contractus argumento textus in. l. ad inui-
diam. C. quod metus causa textus nota. in. l.
si donationis eodem tituli. ibi vel capitales mi-
nas: pertimescendo. quorum qualitas cum no-
sit a iure determinata debet relinqui iudicis
arbitrio argumento textus in. l. metum. ff. ex
quibus caus. maio. vbi sed huius rei disquisi-
tio iudicis est.

Et in expresso istam sententiam & conclusio-
nem tenet Bar. in dic. l. i. §. quę onerandę. ff. qua-
ru rerum actio. non detur in fine & ibi Ange.
Cuma. & alii docto. idem Bart. in. l. interposi-
tas. C. de transa. 2. colum. nu. 6. & ibi Bal. 2. col.
& commun. docto. idem Bart. in. l. ad inuidiam.
C. quod metus causa, & ibi Ange. Pau. & com-
mun. alii docto. Ioan. de Imo. in. l. si cum dotē
§. eo autem tempore. ff. solut. matrimonio. 1.
colum. num. quarto & ibi Alexan. 3. columna
Abbas in cap. cum contingat de iure iu. 1. col.
& Innocen. in capitul. causam matrimonii de
officio delega. 1. col. & ibi Abbas. 2. col. num. 5.

Imola Feli. & commun. doct. idem Abb. in. c.
si. qui cleri. vel vouen. Ange. de Are. in. §. qua-
drupli in l. i. de actio. 3. col. & ibi notabiliter Ia-
so. 7. col. nu. 61. Gergius notam in cap. quauis
pactu de pactis in. 6. 12. co. nu. 45. quod iterum
intellige quando minę essent capitales & terri-
bilis. secus si leues: ita probant iura per me su-
perius allegata, & in terminis: ita tenet Abb.
in dict. cap. causam matrimonii. Adde tamen,
quod si pater maritus vel patronus sit valde se-
uerus, & crudelis, & solet irasci, & grauē iniu-
riam inferre eis qui eorum mandatis non parēt
rescinditur actus vel contractus sicut si præce-
fissent minę vel verbera ita singulariter deter-
minat Abbas Panor. in dict. capit. causam ma-
trimonii. secunda columna de offi. delegat. &
ibi sequuntur alii docto. idem Abbas in ca-
cum iater de electione secunda columna. Item
adde quod superior conclusio quę habet, &
quando præcedunt minę vel verbera metus
reuerentialis est sufficiens ad rescisionem ac-
tus vel contractus debet extendi etiam si ta-
lis actus vel contractus fiat ex maximo inter-
uallo vnde si vxor minata, vel verberata a ma-
rito consentiat durante matrimonio debet re-
scindi argumento predictorum iurium & in
terminis ita tenet, & declarat Bartol. in. l. pe-
nultima. ff. de conditione. ob turpem causam
secunda columna penultima questione & ibi
Ange. Fulgo. & Iaso. tenet etiam Abb. in ca. i.
quod metus causa. fina. colum. Anto. & com.
alii docto. in cap. causam matrimonii de offi.
delega. Bar. in. l. si. ff. si quis aliquem. testa. pro-
hibu. si. colum. & quęst. Paul. & alii docto. in
l. si. C. eodem titu. Alexan. & moderni in. l. si
cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solutoma-
trimonio, & hoc reputat Valde singulare Ia-
co. in. §. quadrupli in l. i. de actio. octaua co-
lum. num. 66. & idem est in iudice inferente
metum alicui subdito suę iurisdictionis: quia
presumitur durare toto tempore quo durat
in officio: ita tenet Cinus in. l. 2. C. quod me-
tus causa Baldus in. l. nouissimę. ff. quod falso
tutore autho. predicta tamen limita, & intel-
lige preterquam si actus vel contractus fiat
in presentia iudicis vel propinquorum: quia
tunc facit cessare metum & operatur quod no-
possit rescindi etiam si, probentur minę, vel
verbera argumento textus in. l. transactio-
nem. C. de transactio. & ibi Bartolus, & alii
doctores Alexander in. l. si cum dotem. §. eo
autem tempore. ff. solut. matrimonio tertia
columna Iaso vbi valde commendat in dict. §.
quadrupli in l. i. de actio. 7. columna. num. 67.

sed contrarium est tenendum imo quod talis presentia iudicis vel propinquorum non sufficiat ad tollendum metum: sed tamen grauat mulierem, vel filium vel personam subiectam onere probandi, ut teneatur probare duriorē onere probandi ut teneatur probare duriorē & grauiorem metum ita tenet & declarat. Bal. Pau. in. dic. l. transactionē. C. de transa. Fel. in. c. cam matrimonii de offi. deleg. 3. col. nu. 6. q. est bene notandum. Sumus in hoc principali articulo. que persone prohibeatur contrahere & primo diximus, q. minor prohibetur contrahere & quod late & magistraliter diximus nunc autem persequendo manum dico q. Secundo & principali prohibetur omnis persona que sensu & intellectu caret ut furiosus mente captus freneticus ebrius dormiens & similis persona text. est in. l. in negociis. ff. de reg. iu. tex. in. l. i. §. furiosum. ff. de actio. & obl. tex. in. l. si a furioso. ff. sicer. pe. tex. in. l. i. & per totum. ff. de cura. furio. text. in. l. prima & per totum. C. eodem titulo. text. in. §. furiosus. in. l. tu. de inuti. stipul. & utrobique; commun. doct. quod extendit ut etiam sibi acquirere non possit nec in fauorem eius aliquem actum vel contractum facere: quia penitus caret sensu, & intellectu licet minor, & alia inhabilis persona possit ut supra suo loco diximus ita tenet & declarat Paulus. de Castro in. l. mutum. ff. de acquirenda heredit. cum quo transeunt ceteri doctores item etiam extendit ut talis actus vel contractus non possit firmari iuramento quia debet habere tria essentialia a iure requisita. iudicium veritatis, & iustitiam que omnia isto casu deficiunt. confirmatur etiam: quia talis persona non potest delinquere nec de iure textus. est in. l. diuus marcus. ff. de offi. prele. text. in. l. infans. ff. ad. l. cor. defica. textus. in. l. quinta versiculo igitur. ff. ad. l. aqui. text. in. l. penultima. §. final. ff. ad. l. Pom. de parri. text. in. l. tertia. §. primo. ff. de iniu. text. in. l. qui iurasse. ff. de iure iu. text. in. capit. illud & quasi per to. vigesima quinta quaestione prima text. in. capit. vnusquisque; 22. q. 4. tex. in. clemen. 1. de homicidio, q. tamē est verum & procedit quando habet furorē & morbum perpetuum: secus vero si per dilucida intervalla: quaillo medio tempore sane mentis potest omnia facere & gerere ac si esset perpetuo sane mentis modo habeat curatorē modo non quia si habet illo medio tempore cessat & suspenditur eius administratio licet virtus, & substantia officii duret text. est sing. in. l. cum aliis C. de cura. furio. que ibi ad hoc summe notat, & commendat glo. or. Bald. & commun. doc. Et ex his infertur quod iuuenis masculus, vel

foemina amore captus vel capta equiparatur ebrius, & non valet actus, vel contractus ab eis gestus glo. est singularis in iure in. §. si. in. l. de de succe. subla. & ibi notant & commendat. do. cui est similis in auten. de non eligen. Secundo nuben. colla. i. confirmatur ex sententia philosophi dicentis vinum & mulier apostatare faciunt & sicut vnus priuat sensu & intellectu ita aliud & habetur ecclesiastes cap. 19. ex quo dicebat Albe. in. l. i. C. de hereticis quod non potest aculari de heresi.

29 Tertio & principaliter prohibetur mutus, & surdus quod intellige in contractu verborum: quia cum careat verbis que in tali contractu requiruntur pro forma non valet nec tenet talis contractus sed omnes alii actus vel contractus qui consensu re vel aliis modis celebrantur bene possunt ab eo fieri per signa vel alios corporis motus quibus detur intelligi eius voluntas, & consensus: ex quo deducitur, & infertur, quod poterit facere contractum emptionis & venditionis societatis mutui commodati depositi & denique omnes alios actus, & contractus & quasi contractus ut adire hereditatem sibi delatam. negocia alterius gerere & similiter. textus est in. l. si stipuletur. §. final. infra isto titulo. textus in. l. prima. §. final. ff. de action. & obligation. textus. in. l. obligamur. §. final. eodem titulo. textus. in. l. in quibuscunq; eodem titulo. text. in. l. vbi non voce. ff. de regu. iuris text. in. l. item quia. ff. de pactis textus in. l. mutus ff. de iure doti text. in. l. mutus. ff. de procura. textus in. l. mutum. ff. acquirenda hereditate textus. in. §. mutum in situ. de inuti. stipulatio. textus in. capit. cum apud de sponsalibus, & utrobique; communiter doctores hodie tamen de iure nostro regio bene poterit talis mutus & surdus etiam facere contractum verborum quia in eo non requiruntur verba formalia: nec solemnis stipulatio: sed sufficit consensus simpliciter adhibitus ut in. l. tertia titulo octauo libr. tertio ordinata. quod tamen intellige quando est mutus, & surdus casu vel accidenti: secus vero si a natura: quia tunc nullo modo potuit intelligere substantiam & naturam ipsius actus quem gerit ut possit illum exprimere signis, & contineret possibilitatem, & repugnantiam & sic nullo modo talis actus, vel contractus valeret ista est glossa singularis, & vnica, que sic debet intelligi in. l. qui id quod. §. mutus. ff. de donatione. argumento textus. in. l. discretis. C. de testamē. vbi ita disponitur in vltima voluntate, & additio. illam glo. reputat sing. & vnicam ibi Pau.

Paul. de Cast. in. di. §. mutus. Imola. Cumanus, & communi. docto. Iaso. in. l. mutum. ff. de acqui. hæren. idem Iaso. in. dicta. l. discretis & hoc casu. quando est mutus, & furdus à natiuitate vel, ex post facto & non pōt expli care mentem & animum suum signis. datur si bi curator tanquàm minori vel, demēti. text. est singularis in. l. seruo inuictō. §. si pupillo. ff. ad Trebel. quem ibi ad hoc notat & commendat Barto. Albe. Pau. Imo. & communit. docto. & reputat singu. Bar. & alij docto. in. l. mutum. ff. de acqui. hære. Item etiam si quæras qualiter & quibus signis talis mutus, & furdus ex post facto & sic casu, vel acciden ti possit exprimere & ostendere cōsensum, & voluntatem suam breuiter dico quòd sequen tibus modis. i. si Tabellio. vel notarius habe ret notam cōditionē persone, & daret fidē q̄ per signa, & mutus ipse cognouit & percepit mentem & consensum eius argumē. text. in. l. sciendū infra eodem. 2. modo quando daret fidem quòd consanguinei, vel vicini, vel alię persone quæ haberent notam conditionem eius sibi dixerunt argumen. tex. in. l. i. §. si. infra isto tit. quem text. in suo casu. reputat sin gula. & vnicū Bald. in. l. directas C. de testa. manu. & moderni in dicto. §. si. Tertiò modo quando ipsi de hoc nihil sunt tamen proba retur q̄ fecit aliquos actus motus, vel signa extendendo brachia, vel capite, vel humeris annuendo quibus hoc significaret ita singu. magistraliter Bart. in. l. mutuum. ff. de acqui. & hære. & ibi communiter doctores.

³⁰ Quartò, & principaliter prohibetur cōtra here prodigus cui bonis interdētū est, nam si quis prodigaliter in discrete & in cōsulte de uastat & cofumit patrimonium suum causa cognita & precedēte cognitione debet ei per iudicem interdici bonis & postea nō poterit contrahere, vel quasi contrahere imo nec testari nec codicilari. tex. est capitalis & expres sus in. l. is cui bonis infra isto. ti. tex. in. l. i. & p to. ff. & C. de curato. furio. & prodi. tex. in. l. is cui lege. ff. de testamen. tex. in. §. item. prodigus in. l. i. quibus non est permi. fa. testa. cum similibus & idem disponit lex. §. tit. ii. §. parti. & l. 13. tit. i. 6. partit. cuius ratio est quia propter tale vicium presumitur carere sensu, & intellectu, & equiparatur furioso, vel pupillo tex. est in. l. his qui. §. si. ff. de tuto. & curat. dat is ab his. tex. in. l. certi cōdictio. §. quoniam. ff. si cert. petat. text. in. l. Fulcinus. §. adeo. ff. qui ex cau. in posse. ea. 2. ratio est quia conuenit rei publice ne subditi malē vtantur sub stā

tia sua text. est in auten. vt iudices sine quoquo suffra. §. considerauimus colla. 2. text. in §. sed & maior insti. de his qui sunt sui vel alie. iu. & inde est q̄ pro digus dicitur quasi procul. à regimine secundum Aristotelem quem refert Bald. in dicta. l. is cui lege. ff. de testam. & hoc casu datur ei per iudicem curator. qui administret bona sua tanquàm minori, vel furioso text. est in dicta. l. i. & per iu. ff. & C. de cura. fu. vnum tamen est quòd actus vel contractus gestus cū tali curatore prodigi adeo valet & tenet quòd licet ex eo prodigus sit le sus non potest restitui quia lege non reperitur cautum ita singu. Odrofre. in. l. si curatorem habens. C. de integrum resti. 3. col. & ibi Albe. 2. col. Sed contrarium est tenendū imo quòd hoc casu. competat restitutio quia omnia beneficia & preuilegia quę de iure com petunt minoribus competunt etiam prodigis ista est glossa singula. & vnica in. l. 2. C. de cura. furio. in verbo ad agnatū, & ad hoc notat & commendat ibi Bal. & alij docto. idem Bal. in. l. si. C. in quibus cau. resti. integ. nō est nece. i. col. num. 2. illam etiam glo. ad hoc reputat singu. & vnicā Bald. in. c. i. de beneficio fratris in vfi feudo. 2. col. nū. 4. reputat singu. Ioan. de imo. in. l. imperatores. ff. de re iudica. i. col. in medio. idem imola in. l. si verò. §. de vi ro. ff. solu. matri. i. col. Bald. in. l. si curatorem habens. C. de integ. resti. & ibi Pau. de Castr. Alexand. & Iaco. de san. Geor. Bart. in. l. Mar cellus. ff. de fideius. 2. col. & ibi Bald. Imola. & alij doct. Bologninus. in repeti. rubri. ff. si cer. peta. penul. col. num. 61.

³¹ Dubium tamen est si quis sit notorie prodigus & immoderate expēdat patrimonium suum non tamen est sibi facta interdictio per iudicem an possit contrahere, vel quasi contrahere testari, vel codicilari & videtur q̄ non cum equiparetur pupillo, vel furioso vt iuribus supra allegatis itē etiam, & 2. quia notorium, & sententia equiparantur text. est in. l. emptorem. ff. de actio. emptio. tex. in. l. si. ve rò pro condēnato. §. i. ff. qui satisf. cogan. si ergo notorie prodigus frustra requiritur iudicis interdictio. Tertiò facit tex. singularis in iure in. l. si quis cū sciret in fine. ff. de vsuca. pro emptore vbi habetur quòd ille qui emit ab eo qui scit statim perditurū, & cōsumpturum in malum, & deprauatum vsum non est in bona fide nec habet eum obligatum nec aliquo modo potest contra eum agere, vel aliquod petere & istam senten. & con. tenet glo. ordi. in. l. is cui lege. ff. de testa. in glos. i. in fin. pe. de

per in. l. is cui bonis. ff. de verbo oblig. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum imo quod notoria prodigus possit contrahere & testari & omnia facere que quilibet sane mentis potest facere antequam sibi interdicitur bonis. vnde aduerte in practica qd requiritur causae cognitio de dilapidatione. item qd detur sibi curator ite quod iudex interdicit ei bonorum suorum administrationem item quod faciat publice praconizare vt nulus de cetero cum eo contrahat ita probat tex. in. d. l. i. ff. & per totum. ff. de cura. furio. text. in. l. i. & per totum. C. cod. tit. text. in. l. is cui bonis infra isto titul. text. in. l. is cui lege. ff. de testa. & in expresso ita tenet glos. in di. l. his cui bonis & ibi commun. docto. & idem disponit. l. 5. tit. ii. 5. par. ex quo etiam inferas, quod ipse prodigus est citandus ad interdictionem sibi faciendam, cum interim sit libera persona, & legitimus administrator bonoru suoru. & trahatur de suo maximo prauidicio & honore per regulam generalem text. in l. nam ita diuus. ff. de adoptio. ita Age. de Peru. in. dict. l. is cui bonis. 2. col. in. num. 8. & dicit, quod ita fecit iudicari in ciuitate Perusij & ibi Imola fin. col. & q. Pau. de Cast. 2. col. num. 6. Alex. nu. 28. ripa. num. 26. nec obstat primu fundamentu pro contraria parte: quia respondeo quod prodigus bene aequiparatur pupillo & furioso post factam interdictionem, antea vero non & hoc casu loquuntur praedicta iura. 2. non obstat quod notorium & sententia aequiparatur: quia illud est verum & procedit quantum ad liquidationem facti non tamen. quo ad iuris effectum. ita Bald. in. l. is cui lege de testa. Iaso. in. l. is cui bonis infra eo. 5. col. 3. non obstat text. in. dict. l. si quis cum sciret. ff. pro. empto re quia loquitur quando quis scierit contrahit cum aliquo quem scit statim consumpturum. in certum malum vsum determinatum, vt si lusori existenti in Ludo mutuauit pecuniam, vel adolescenti causa libidinis, vt daret meretrici: quia tunc non potest repetere: quia videtur sua culpa perdere, & alium ad malos mores inducere: & ad hoc illum tex. notat & commendat ibi Bar. & commu. doct. antiqui & reputat singu. & vnicum Ioa. de Imo. facit etiam text. in. l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff. mandati & ibi notat & commendat docto. & idem disponit. l. 25. tit. 12. 5. parti. Item quaro si alicui sit datus curator & interdicitur administratio tanquam prodigo, cum non sit am valeat talis datio & interdicitio, & breuiter dico, quod sic, donec per iudicem

declaretur & reuocetur: quia semp praesumitur pro sententia & decreto, vt in. l. harrenius §. Gaia. ff. de euictio. & ita tenet. gl. or. in. dic. l. is cui bonis, & ibi Bar. Pau. Cuma. & alij docto. glo. in. l. Labeo. ff. de vfua. & ibi etiā docto. glo. in §. item prodigus. Insti. qui. non est perfa. testa. & ibi commu. docto. Abbas. & canonista in. c. l. de re iudi. & istam dicit magis commu. opi. Iaso in di. l. is cui bonis. 7. col. nu. 14.

32 Item etiam quaro an prodigus cui bonis interdictum est obligetur iuramento & videtur: qd sic. Secundo q minor. 25. annos licet habeat curatorē, & sit ei interdicta reru immobilium alienatio, vt in. l. i. & per totum. C. de praedi. mino. obligatur iuramento, vt in autent. sacramenta puberum. C. si aduersus vendi. Secundo quia res dotalis licet sit interdicta eius alienatio per legem vt. in. l. i. & per to. ff. de fundo dotali: tamen cum iuramento valet & tenet eius alienatio vt in. c. cum contingat de iureiu. cum simi. ergo prodigus obligetur iuramento, & istam sen. & con. tenet Anton. in. dicto. c. cum contingat. 4. col. u. & ibi late Imola. 65. col. num. 68. Roma. in. di. l. is cui bonis. 6. col. num. 22. & ibi Aret. 5. col. num. 5. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum imo quod non obligetur iuramento. Primo quia iuramentum debet continere tres comites & requisita, iustitiam, veritatem, & iudicium: quae non cadunt in prodigum. Secundo quia postquam ei est interdicta administratio equiparatur infanti furioso, vt iuribus supra allegatis qui non obligantur iuramento, & in expresso istam senten. & conclu. tenet Iaco. de Areti. in. l. qui habet. §. pupillus. ff. de tute. & ibi Bart. Bald. & alij docto. idem Bart. in. d. l. is cui bonis infra isto tit. fi. col. & q. & ibi Bald. in fine Ange. i. col. Pau. i. col. num. 4. Alexan. 4. col. num. 24. Iaso. 9. col. num. 4. Ripa penul. col. num. 57. Bald. in. l. i. C. de sacros. eccle. i. lect. 4. col. idem Bald. in. l. 2. ff. de iureiurando quinta columna versiculo quidem alij. Idem Baldus in lege secunda. C. de rescindenda venditione sexta columna. 10. q. Abbas in capitulo cum contingat de iureiurando. ii. columna numero. 16. & ibi Ancara. fin. columna & alij doctores. Fabianus de monte vbi reputat singulare in tractatu empt. & venditione. 22. q.

33 Item quaro an propter animi vitium personae & malos mores possit fieri interdicitio bonoru, & breuiter & resolutiue dico, quod sic: vnde si aliqua mulier viuat luxuriose, & inhoneste potest per iudicē ei fieri interdicitio bono

Bonorum: quia maior defectus & vicium est in persona, quàm in bonis: itè quia cum male & iniquè consumat personam: & ea male vtatur à fortiori consumet bona. text. est capitalis & expressus in. l. & mulieri. ff. de cura. furio. cuius verba sunt & mulieri quæ luxuriosè viuunt, bonis interdici potest & ad hoc notat & commendat ibi glo. or. & communi. doct. antiqui: & illum tex. ad hoc reputat singu. Bald. in. c. cum decorem de vita & honest. cle. 2. col. vbi ex hoc dat consilium cõsanguineis talis mulieris: vt petat à iudice sibi fieri interdictione, & sic non poterit testari, & succedent ab intestato. idè tenet Iaso què omnino vide in. l. 4. §. sed quòd meretrici. l. colu. ff. de condi. obtur. cau. verum tamè est q̄ ille text. potest intelligi in mulierè prodigaliter viuente quo ad bona quia idem est quòd viuere & luxuria apud latinos accipitur pro dissipatio ne bonorum ita ibi glo. or. in. 2. lect. & probat text. in. l. ex damni infecti stipulatione. ff. de damno infecto & ibi glos. ord. & docto text. in. l. nõ debet. ff. de dolo. & istum intellectum ad illam legem tenet Areti. in dict. l. is cui bonis. fi. colum. & apud latinos ita tenet Calepinus in verbo luxuria, vbi plures authores allegat: sed licet iste intellectus possit esse in se verus: tamen superior est etiam verus, & tenendus & communiter approbatus, & confirmari potest, quia cum iura communia expressè dixerint, quòd prodigo interdicitur bonis & masculinum concipiat foemeninum nulla erit necessitas particulariter idè disponere in foemina. Dub. tamen est no. si dispositio illius. l. habeat locum in masculino vt si luxuriosè & inhonestè viuat, fiat sibi interdictione bonorum, & videtur quòd sic: quia in eo militat eadem ratio. Secundò quia ille text. in di. l. & mulieri, est in practica: & sensus eius est quòd nedum masculino luxuriosè viuenti in interdicitur bonis: sed etiam mulieri.

Tertio facit tex. in. l. fi. §. minores. C. de senten. passis, & istam senten. & conclu. tenet Bald. in. l. si ea lege. fi. colum. C. de condi. ob cau. Ripa. in dict. l. is cui bonis. 6. colum. nume. 15. docto. de Segura in re. l. imperator. ff. ad Trebel. pe. colum. sed his non obstantibus cõtraria sent. & conclu. est verior & tenenda Imò quòd masculino luxuriosè viuenti non fiat interdictione. Primò quia genus foemeninũ nun-

quàm comprehendit masculinum in odiosis neque infauorabilibus text. est in. l. si ita sit scriptum. ff. de lega. 2. tex. in. §. si. qui tuto. dari po. cum simi. Secundò quia magis ardet in foemina stimulus carnis, & masculus est constantior & sagacior: ideo in ea est maior ratio interdictionis, & in expresso ita tenet specu. in tit. de aetore. §. i. versic. sed vtum masculino. & ibi Ioa. An. in add. Albe & Cuma. in dict. l. et mulieri. Roma in. l. is cui bonis infra isto. tit. in l. penul. col. num. 25. Abbas in. C. pastoralis pe iudi. 2. colum. Pala. Rub. in sua re. pe. fo. 95. 3. colum. neque obstat implicatiua tex. in. di. l. & mulieri: quia non implicat masculinum, sed alios casus interdictionis quibus addit istum neque obstat etiam tex. in dict. l. penul. §. minores. C. de senten. pa. quia loquitur in aliena administratione, scilicet, filij, què debet auferri. item adde prædictis, quòd si quis sit lusor, & expendat & cõsumat substantiã suam in Ludo, fit sibi interdictione bonorum, argumento prædictorum iurium, ita Bald. in. c. cum decorem de vita & honesta. clericorum 2. colum. cum quo transeunt ibi docto. quòd certè est singulare in practica & idem est in gulofo & ebrio, ita Ripa. in di. l. is cui bonis. Quintò prohibetur contrahere tutor, & curator cum pupillo vel adulto, quorum personas & bona administrat: nisi palã & bona fide tex. in. l. cū ipse. C. de contra. emp. & ibi. g. or. & commu. docto. vbi vide de materia, & vide. l. 14. ti. 19. libr. 8. ordi. & l. i. tit. 5. lib. 5. & l. 4. tit. 5. partit.

Sextò prohibetur iudex in suo territorio contrahere cum subditis de quo articulo vide text. glo. & commu. docto. in. l. i. C. de contra. etibus iudicum.

Septimò prohibetur aduocatus lite durante, ita probat tex. in. l. quisquis. C. de postulando, & ibi communiter docto. quos omnino vide.

Octauò prohibetur medicus cõtrahere cum infirmo, infirmitate durante: ita probat text. in. l. medicus. ff. de variis & extraordi. crimi. per quem tenet Albe. ibi. De cuius tamè veritate vide ibi alios doctores.

Nonò & finaliter phibetur hodie in nostro regno contrahere mulier cõiugata sine licentia mariti. de quo art. magistraliter dixi in legibus tauri.

Summarium.

De seruitutibus.

Summarium.

- 1 **Q**ua sit seruitus mere personalis.
- 2 **V**susfructus causalis, qualis sit.
- 3 **V**susfructus formalis qualis sit.
- 4 **V**susfructus an possit dari pluribus.
- 5 **S**itesator Reliquit vni fundum, & alteri vsufructum eius, An primus cui legatum fuit fundus, habeat aliquid in vsufructu.
- 6 **V**susfructuarius an teneatur facere omnia, quae concernunt vtilitatem rei.
- 7 **S**i vsufructus sit concessus in pecoribus, & animalibus an partus eorum pertineat ad fructuarium.
- 8 **A**n fructuarius teneatur soluere debita pro proprietary antea contracta.
- 9 **A**n proprietarius possit vendere proprietatem sine voluntate vsufructuarij.
- 10 **A**n filius possit vendere proprietatem in qua pater habet vsufructum cum iuramento.
- 11 **S**i filius fa. fecit contractum, ex quo efficaciter sit obligatus & habeat bona aduentitia, in quibus sibi pertinet sola proprietate & vsufructus pertinet patri executio an possit fieri per iudicem in proprietate.
- 12 **S**i filius fa. fecit aliquod delictum propter quod bona veniunt confiscanda, An confiscetur proprietate bonorum aduentitiorum, in quibus habet pater vsufructum.
- 13 **S**i filius committat delictum, per quod bona veniant confiscanda, an confiscetur peculium castrense.
- 14 **A**n peculium profectitium confiscetur quando filius committit delictum, per quod bona confiscantur.
- 15 **A**n vsufructuarius possit vendere vel donare vsufructum quem habet.
- 16 **S**i vsufructuarius committat delictum quo veniunt bona confiscanda. An vsufructus

confiscetur.

- 17 **Q**uibus modis vsufructus amittatur.
- 18 **S**i partes expresse agant, quod talis vsufructus transeat ad heredes an transeat perpetuo ad omnes.
- 19 **A**n vsufructus consolidatus cum proprietate dicatur venire ex causa lucrativa etiam si originalis titulus proprietatis fuit onerosus.
- 20 **Q**ualis sit promissio & obligatio personalis ad seruitutem constituendam & in quo differat ab ipsa seruitute.
- 21 **Q**uae sit ratio, propter quam in contractu & promissione hypotheca, ipso iure transit ius in re ex solo titulo.
- 22 **A**ctio vel obligatio personalis causata respectu rei an transeat ad particularem successorem.
- 23 **Q**ualiter in seruitutibus realibus fiat ereditio.
- 24 **Q**ualiter seruitus personalis praescribatur.
- 25 **S**eruitus mixta qualiter praescribatur.
- 26 **S**eruitus mere realis continua, vel quasi quibus annis praescribatur.
- 27 **S**eruitus merediscontinua. An praescribatur tempore ordinario.
- 28 **A**n in iuribus incorporalibus requiratur acquisitio possessionis in ipso fundo seruiente.

Cap. 15.

Ed quia suprauisum est de contractibus super rebus: corporalibus mobilibus, & immobilibus nunc restat videre de predictis contractibus super seruitutibus, & rebus in corporalibus, pro cuius perfecta declaratione dico, quod tres sunt species principales seruitutum: nam alia est seruitus mere personalis: alia est seruitus mixta alia est seruitus mere realis. Seruitus personalis est illa, quae debetur a persona personae, ut ius quod habetur dominus in seruo proprio, ut in. l. i. & per to. ff. de statu. homi. & in. l. i. & per to. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. & in. §. i. & per to. insti. de iure perso. & tenet glo. or. in. l. i. ff. de serui. cum qua transeunt ibi docto. Sed aduertendum, quod ista non est proprie seruitus cum dominus habeat in seruo plenum & perfectum dominium, & in

& in re propria non cadat seruitus, vt in. l. in re communi. ff. de serui. Verba. præ. & in. l. vt frui. ff. si usufructus petatur & in. l. cū infundo. ff. de iure doti: & licet dominus vtatur seruo suo tamē illud ius vtēdi nō est seruitus formalis, sed potius causalis: quia depēdet à sua causa, hoc est à dño, sicut dicimus in usufructu quē habet & percipit dominus in suo proprio fundo vel prædio: ita tenet & declarat Bar. in. l. i. ff. de seruitutibus & ibi com. do. tenet etiam & declarat faber in. §. æquē si agat insti. de actio. & ibi alij docto. præcipuē Iaso. i. col. posset tamē proprie verificari & dici seruitus merè personalis, quando dominus alicuius serui per contractū, vel vltimam voluntatem cōcesserit alteri aliquas operas, vel ministeriū. in eo: quia tunc debetur à persona personæ secundū Fab. in. d. §. æquē si agat quē ibi sequitur Iaso. i. col. seruitus mixta est illa quę debetur à re personæ vt usufructus, vsu habitatio: & talis usufructus dicitur duplex legalis & conuentionalis. legalis est ille qui prouenit ex legis dispositione, vt ille quē habet coniux transiens ad secunda vota, in bonis primi matrimonij. de quo magistraliter dixi in. l. 14. in. legibus Tauri vbi vide. & ille quē habet pater in bonis filij, de quo fundamentaliter dixi in. l. 48. in. ll. Tauri. vbi omnino vide quia est utilis & quotidiana materia conuentionalis verò usufructus est quando prouenit ex hominis dispositione per contractum, vel vltimam voluntatem. cuius materia est valde subtilis & argumentabilis sicut aliamateria, quæ sit in nostro iure ciuili secundum Alb. in rub. ff. de usufructu post Ricard. malum. quem ipse refert quod utiliter, & perfectè volo attingere. pro cuius declaratione dico, quòd quidam est usufructus casualis, quidā est usufructus formalis. causalis est ille, quem habet quilibet dominus in sua propria re, & est concretus cum ipsa proprietate, & nō distinctus nec separatus ab ea qui non dicitur seruitus: quia in re propria non potest cadere: imò propriè vocatur quædam utilitas quæ prouenit & causatur ab ipsa re, & dominio eius ita probat text. in. l. vt frui. ff. si usufructus petatur, cuius verba sunt, vt frui ius sibi esse is solus potest intendere, qui habet vsumfructū: dominus autem fundi non potest. quia qui habet proprietatem ius separatum non habet, nec enim potest ei suus fundus seruire: & ibi notat & cōmendat gl. or. Odofre. Bar. Albe. Bal. & com. do. & per illū text. ita tenet & declarat Odofre. in

l. i. ff. de usufructu. i. colum. num. 3. & ibi Bald. i. colum. num. 2. Ange. i. col. nu. 1. Azor. in summa. C. eo. tit. i. col. num. 1. Hosti. in. c. si de pigno. probat etiam text. in. l. si cum testam. §. si fundum meum. ff. de excep. rei iu. & ibi. glo. ord. & commu. docto. text. in. l. si vnus. §. item si pactus sum. ff. de pactis & ibi etiam docto. text. in. l. usufructu. ff. solu. matri. & ibi notat Aibe. Ang. & commu. alij docto. text. in. l. si ita stipulatus fuero. §. i. infra isto tit. & ibi glof. ordi. & alij. doctores præcipuē Iaso. 3. colum. in. fi. & de isto usufructu. non loquitur materia nostra.

3 Quiddā est usufructus formalis, qui est distinctus & separatus à sua proprietate, & dicitur seruitus psonalis vel mixta: & de isto usufructu loquitur materia nostra, & definitur sic: usufructus formalis est ius alienis rebus vtēdi & fruēdi, salua rerum substantia. textus est qui istam definitionem ponit in. l. prima. ff. de usufructu, & ibi glossa ordina. Odo fre. Bart. Albe. Bal. & cōmu. docto. & talis usufructus potest constitui in rebus immobilibus, vel mobilibus quæ vsu non consumuntur, & hoc casu tenetur usufructuarius prestare satisfactionem cum fideiussoribus de vtēdo & fruēdo salua rerum substantia arbitrio boni viri, & re restituenda finito usufructu. textus est in. l. si cuius cum. l. sequenti. ff. de usufructu. text. in. l. i. & per totū. ff. usufructuarius quē ad. caue. text. in. l. vxori la primera. ff. de usufruct. lega. text. in. l. i. & in. l. 4. C. de usufruct. text. in. §. i. & in. §. constituitur insti. de usufructu. text. in. c. si de pigno. & idem disponit. l. 21. tit. 31. 3. par. ex quo inferitur, quòd in animalibus potest cōstitui usufructus, & agni, vituli, lac, pillus, & lana, & similes fatus pertinebunt ad fructuariū: non tamē partus alicuius ancillæ: quia cum hominum gratia fructus, & omnes res terrę sint productæ, nō debet conteneri in fructibus text. est in. l. in pecudum. ff. de usufructu text. in. l. plerūque ff. de iuredoti. text. in. §. in. pecudum. insti. de rerum diui. & idem disponit. l. 24. titulo. 31. 3. part. item etiam constituitur in rebus mobilibus, quæ vsu consumuntur vt vino, oleo, frumento, pecunia, vel, aliis similibus rebus: quia licet in eis non cadat proprie usufructus, cum necessario quotidie debeat consumi, & alienari proptietas, aliàs non posset eis vti fructuarius, tamen tempore usufructus cōstituti fit æstimatio rerū, & præstatur cautio de restituendo finito usufructu, quāti tatem, in qua fuit æstimata, text. est in. l. i. & per

per totum. ff. de usufructu earum rerum quæ usu consumuntur. tex. in. §. constituitur in si. de usufructu. & adde quod prædic. satisfactio potest remitti, quando usufructus constituitur per contractum inter viuos, secus verò si constituitur in vltima voluntate: ita probat tex. in. l. i. C. de usufruct. & ibi. Bald. & alij docto. Itē adde q̄ sit talis usufructuarius sit ita pauper, vel forensis q̄ nō possit prestare prædictam satisfactioem cū fideiusoribus sufficiet iuratoria cautio, nisi sit persona suspecta: quia tunc secretabitur res penes aliquem tertium, vt inde percipiat fructus & estimatio sit salua proprietario argumento text. in. l. i. §. super. C. de assertione tollenda & in. l. si fideiusor. §. si. ff. qui sati. cogan. & in auten. generaliter. C. de epif. & cle. & per ista iura istam senten. & conclu. tenet Ricar. Malum. Petrus Cinius. Ange. & magis communiter doctores. in. l. 4. C. de usufructu. licet. glos. or. Odo. Bal. Pau. & aliqui alij do. ibi teneant contrarium.

4 Itē talis usufructus potest dari, vel legari vni, vel pluribus, & omnes in eo concurrent æqualiter, vel p̄ partibus sibi assignatis. text. est in. l. si usufructus legatus. §. si. ff. de usufructu. text. in. l. duos. ff. de usufruct. lega. tex. in. l. si. ff. vt i possidetis. tex. in. l. i. & per totum. ff. de usufructu. accrescendo. confirmatur, quia usufructus est merè diuiduus, & potest competere pro parte. text. est in. l. i. §. si usufruct. ff. ad. l. fal. tex. in. l. 7. §. i. ff. de usufructu. & isti diuident inter se usufructū regionibus, vel locetur alicui tertio & diuidatur pecunia. text. est in. l. communi diuidendo. §. cum de usufructu. ff. commu. diui. vel. poterit alteri socio locari & pars precij dabitur alteri socio vnum tamen est q̄ si pluribus legetur usufructus alternis annis primo nominatus præfertur & debet vt i primo tempore. text. est in. l. quotius. ff. de usufructu. & ibi glo. or. & com. do.

5 Item adde q̄ si testator vni relinquat simpliciter fundum: alij verò usufructum eius q̄ primus habebit integram proprietatē & insuper dimidiam partem usufructus: & alter alia dimidiam: & sic vterq; cōcurrat æqualiter in usufructu. text. est notabilis & subtilis in. l. si alij. ff. de usufructu. legato, & notat & commendat Bar. Alb. & communiter doctores antiqui tex. in. l. Sempronio eo. tit. & ibi glo. ord. Bar. & cōmuniter doctores text. in. l. idem Neratius. §. non solūm. ff. de usufructu. accrescendo. tex. in. l. si proprietates eo. ti. vnde si alia est intentio testatoris, oportet eā decla

rare. cuius ratio est, quia fundus consistit in proprietate & usufructu simul. vt probat tex. in. l. qui usufructum infra illo tit. & ibi notat. Bar. & communiter doctores. text. in. l. si ita stipulatus fuero. §. titius eodem. tit. tex. in. l. si citatio. ff. de usufruct. lega. tex. in. l. foemina. §. illud. C. de secun. nupt. text. in. l. mater. C. ad Tertu. Ergo legando vni fundum, videtur pleno iure sibi legare proprietatem, & usufructū & postea legando alteri usufructum, videtur ei legare rem, quam primo legauit. Ergo meritò tanquam re coniuncti concurrunt & pariter admittuntur, argumento tex. cum materia in. l. re coniuncti. ff. deleg. 3. Sed certè illa decisio videtur dubia, & difficilis & carere ratione: quia verum est, q̄ legando simpliciter rem, videtur quis legare pleno iure cum proprietate & usufructu sed quando vni legat proprietatem, & alteri usufructum, iam videtur diuidere vnum ab alio, & generi per speciem derogatur, vt in. l. vxorem §. codicillis delegat. 3. & in. l. cum quæstio. C. delegatis, & in regula generi per speciem, de regu. iu. in. 6. sed sustinendo prædicta iura respondeo, q̄ illud est verum & procedit, quando vni legatur aliquid vniuersaliter, vel in genere vt seruos, equos, & similia. Et postea legat alteri aliquem eorum in specie: quia tūc illud legatum in specie derogat primo legato generali, & idem est quando vni legatur aliqua res integralis, & alteri legatur patris quotitatiua, vt si testator legat titio simpliciter rem, & Scio legat tertiam, vel quartam partem eius: quia tunc illa species derogat generi: secus tamen est quando vni legat simpliciter aliquam rem integram, vt fundum alij verò partem eius substantialē, vt usufructum: quia tunc illa species nō derogat generi: sed in ea pariter concurrunt, vt in nostro casu, & ita debent intelligi prædicta iura & ita tenet & declarat Bart. in dicta. l. si alij. ff. de usufructu legato. idem Bar. in. l. re coniuncti. ff. deleg. 3. col. num. 10. & ibi Iaso. 18. col. num. 54. Ripa. 10. num. 38. Pau. de Cast. qui notabiliter loquitur in. l. cum quæstio. C. delegatis. si. col. num. & ibi alij docto. Quod tamen intellige quādo vtrumque legatum esset particulare: secus verò si aliquod eorum esset generale. vel vniuersale, vt si testator instituat vnum in omnibus bonis, & alteri relinquat usufructum vnius rei: quia primus in solidū omnia bona & in alia re habebit solam proprietatem, & alter usufructum. & idem è cōuerso si testator

si testator relinquat vni usufructū omnium bonorum, & alteri rem particularē: quia primus non habebit partem usufructus in illa re particulari: sed pleno iure pertinebit ad secundum ita singulariter determinat Bal. per bonam rationē. in l. quotiens. C. fami. hers. 2. col. fi. q. & ibi Sali. 2. colū. num. 18. vbi dicit, q̄ ita fuit determinatum Ferrariæ in contingētia facti. Iaso vbi valde commendat in. l. cum quæstio. C. de lega. 1. colū. Ange de Aret. in. §. 2. in l. de usufruct. 2. colū. pro qua senten. & conclu. facit tex. in. §. 1. in l. de usufructu. vbi habetur, quod si testator instituat aliquem heredem vniuersaliter. & alteri leget usufructum alicuius rei, hæres habebit proprietatem illius rei: legatarius integrum usufructum, & istam opinionem ego teneo, & sequor & ab ea non recederē in iudicando & consulendo, licet contrarium videatur velle Barto. in. l. sempronio. ff. de usufructu lega. idem Barto. in. l. quæ situm. §. fi. ff. de fundo. instruct. penul. colū. in fine. Iaso. sibi contrarius in dicta. l. re coniuncti. ff. de lega. 3. 18. col. num. 56. & ibi Ripa. 11. col. num. 36. 102. cor. rip. illius. l. 8. col. num. 26. Ange. de gābellionibus in tract. de testamentis. 20. fo. 2. col. num. 7. Pau. de monte pico. in repe. l. titia cum testamento. §. titia cum nuberet. ff. de lega. 2. 15. col. num. 6. & dicit, quod magis comm. opi. videtur esse cum Barto. & latius. 46. colum. num. 68. 22. q. prima. vbi latē disputat & tandem non firmat sed reliquit agitandam. Ex quo deducitur & infertur quod si testator relinquit vni omnia bona vniuersaliter. vel generaliter tit. institutionis, vel quouis alio tit. & alteri relinquat usufructum, quod vterq; habebit medietatem usufructus, & concurrēt in eo & idem e conuerso si testator vni relinquit usufructum omnium bonorum alteri verò relinquat omnia bona: quia vterq; concurrēt in usufructu. per rationem Barrol. & commu. in. dict. l. si alij & in expresso ita tenet Barto. & iste est verus sensus, licet ad aliquo non allegetur in. dict. l. sempronio. ff. de usufructu. lega. Bald. in. l. fi. C. de indiet. vidui. tollen. penul. colum. verfi. cauet tibi Alexand. in confi. suis consilio. 56. 3. vo.

6 Item adde q̄ usufructuarius censetur esse quidam procurator in re & potest imò tenetur facere omnia illa que concernunt curam & vtilitatem eius, aliàs sibi imputandum est, textus est singula. & vnicus in iure in. l. 1. §. fin. cum. l. sequenti. ff. usufructuarius quemadmodum caueat, cuius verba sunt,

interdum autem inerit proprietatis æstimatione si fortē omnem fructuarius cum possit vsucapionem interpellare, neglexit, omnem enim rei curam suscepit: nam fructuarius custodiā præstare debet & ad hoc notat & commendat ibi Bartolus, Albericus, & communiter doctores, & illum text. ad hoc notat & commendat Bartolus in. l. prima. §. fi. de ope. nuntia. prima columna. nume. 1. & ibi communiter doctores, præcipuē Iaso. prima columna numero tertio. idem Bartolus, in. l. cum adquem. C. de usufructu & ibi Baldus, Paulus de Castro, & communiter doctores, Baldus in. l. secunda. C. vbi in rem actio. secunda columna, & ibi alij doctores, & illum tex. ad hoc reputat singula. & vnicus Baldus in rubri. extra de procura. 3. columna, nume. 31. idem Bald. in. c. quoniā frequenter. §. quod si super rebus vt lite non con. fin. columna. in medio. Ex quo. 1. infertur quod talis usufructuarius potest nomine proprietarij tanquam procurator sine alio mandato agere rei vindicatione, vel alia actione competenti contra tertium possessorem, vel detentorem rei, & vsucapionem, vel præscriptionem interrumpere, & omnia alia facere, quæ tendunt in vtilitatem proprietarij: & ita probat expressē casus in. dicta. l. prima. §. si. cum. l. se. ff. usufru. quem caue. Secundo infero quod talis usufructuarius nomine proprietarij & tanquam procurator eius, potest nuntiare nouū opus factum in re text. est in. l. prima. §. fi. ff. de opere. nouum. cuius verba sunt, usufructuarius autem opus nouum suo nomine nuntiare non potest: sed procuratorio nomine nuntiare poterit, & denique usufructuarius potest omnia alia facere, quæ tendunt in vtilitatem ipsius rei, aliàs sibi imputandum est, vt si culpa, vel negligentia omiserit, teneatur ad interesse per prædicta iura.

7 Item adde quod si usufructus sit cōcessus in pecoribus & animalibus, omnes fetus & partus eorum pertinet ad fructuarium. dum tamen capita principalia sint semper salua, & sic ex agnis vitulis, & partu, grex suppleatur & capita mortua soluantur, & suppleantur: quod tamen intellige quando gregis, vel armenti genericē relinquitur usufructus: secus verò si particulariter & specialiter relinquatur usufructus singulorum capitum: quia tunc non tenetur usufructuarius capita quæ moriantur, & deficient supplere, textus est formalis, & expressus in lege, quid

quid ergo verſi. ſed quod dicitur. ff. de uſufu
ctu & ibi glo. or. Bart. Albe. Odoſre. Bald. &
communiter doctores. item adde q̄ talis fru
ctuarius tenetur ad expenſas & ſumptus mo
dicos iplius rei quæ conſiſtant in reſectiōe
eius: quia concernūt vtilitatem temporalem,
& perceptionem fructuum: nō verò tenetur
ad expenſas & ſumptus maximos: quia con
cernūt perpetuam vtilitatem rei, quæ ſpectat
ad proprietarium, tex eſt in. l. uſufuſctu lega
to verſi. ſi. de uſufuſctu tex. in. l. hætenus ver
fic. i. eo. tit & ibi. gl. ord. Odoſre. Alb. Bal. An.
de Peru. & communiter doctores. tex. in. l. eum
ad quem. C. de uſufuſctu & ibi etiam. glo. or.
& communiter doctores, tenet etiam. glo. or.
Barto. & communiter doctores in. l. hoc am
plius. §. ſi. ff. de damn. infect. gloſ. etiam Bart.
& communiter docto. in. l. ſi finitas. §. ſi quis
damni eodem. titu. Barto. in. l. eodem ferro. §.
qui maximos. ff. de publi. & veſti. pe. co. 7. q.
prin. & ibi moderni ex quo deducitur, & in
fertur, q̄ licet fruſtuarius poſſit agere in iudi
cio tanquàm procurator iplius proprietarij,
& rem vendicare, & petere a quocunq; poſſeſ
ſore, & vel eam defendere à quocunq; petito
re tamen non tenetur de ſuo expēdere & ſol
uere ſumptus & expēſas litis: & ſi ſoluerit po
terit à proprietario repetere. Nec obſtat tex. in
l. i. C. de bonis mater. vbi diſponitur q̄ pater
qui habet uſufruſctū in bonis filij, tenetur
ad ſumptus & expenſas litis: quia intelligitur
in uſufu legali. qui pertinet patri vel alieri ex
ex legis diſpoſitione: ſecus verò in uſufuſctu
conuēntionali qui pertinet alicui ex hominis
diſpoſitione ſecundum docto. in dictis locis.

8 Item quæro an fruſtuarius teneatur ſolue
re debita proprietarij antea contracta? & reſo
lutiue dico quòd aut uſufuſctus conſtitui
tur per contractum inter viuos, & non tene
tur fruſtuarius, nec pōt conueniri: quia actio
& obligatio perſonalis non ſequitur particu
larem ſucceſſorem rei vel rerū debitoris quæ
dam. §. is. autem. ff. de edendo. tex. in. l. pen. C.
de actio. & obligati. & vtrobiq; communiter
doctores, & in expreſſo pro hac ſenten. &
con. eſt. text. formalis in. l. ad huc. §. ſi operas.
ff. de uſufuſctu & ibi glo. ord. & communiter
docto. Sed tali caſu debet conueniri proprie
tarius, vel eius hæres & eo non exiſtēte ſoluē
do fiet venditio rerū tā in proprietate quàm
in uſufuſctu. ſi bona erant hypothecata credi
tori. Si verò non ſint hypothecata venditur tā
tum proprietas, niſi probetur fraus. in debi
tore alienante aut verò uſufuſctus relinqui

tur in vltima voluntate, bene tenetur uſufu
ctuarius modo bona ſint hypothecata: modo
non: quia non valent nec tenēt legata niſi de
ducto ære alieno, vt in. l. ſi. §. & ſi preſactā. C.
de iure deli. cum ſimilibus, & ibi communi
ter docto. ita probat text. in. l. uſufuſctu bo
norum. ff. ad. l. fal. & ibi Bart. Pau. Alexan. &
communiter doctores tex. in. l. ſi. §. ſi autem.
C. de bonis quæ liberis & ibi notat & commē
dat Pau. de Caſt. corneus & alij docto.

9 Item etiam quæro an proprietarius poſſit
vendere proprietatem ſine volūtate fruſtua
rij & videtur quod non: quia ex hoc poſſet
fieri ſibi præiudicium. ſi fortè haberet iniquū
& rixofum proprietarium. Item etiam ratio
ne maximi iuris quod habet fruſtuarius in
re argumento tex. in. l. ſi. C. de iure emphi. &
in. c. i. §. ex eadem lege de lege Corradi in vſi.
feud. & in terminis ita tenet Guiller. in. l. 2. C.
de uſufuſctu. & Oldrad. in cor. ci. 24. ſed his nō
obſtantibus contrarium eſt tenendum in o
q̄ proprietarius poſſit vèdere vel alienare pro
prietatem ſine voluntate & conſenſu uſufu
ctuarij. tex. eſt formalis & expreſſus in. l. locū
verſi. proprietarius. ff. de uſufuſctu text. in. l.
fundi Trebatiani. ff. de uſufuſctu legato tex.
in. l. 3. §. ſi hæres. ff. uſufuſtuarius quemadmo
dum caueat tex. in. l. iuſto. §. non mutat. ff. de
uſuca. tex. in. l. 2. verſi. i. C. de uſufuſctu. cuius
verba ſunt, quæ res non in pedit proprietatis
dominum obligare creditori proprietatem
manente. ſi integro uſufuſctu, & ſubdit ibi. g.
ordina. obligare item & vendere & C. & ibi
expreſſè Paul. de Caſt. & cōmuniter tranſeūt
alij docto. idem tenet Pau. in. l. & hæredi. §. ſi
filius familias. 2. col. ff. de pactis. item etiam po
teſt conſiſcari: item etiam in ea fieri executio
pro quolibet debito q̄ intellige preterquā
in caſibus in quibus pater habet uſufuſctu
in bonis filij: quia tunc filius non poteſt ven
dere vel alienare proprietatem ſine volūtate
& cōſenſu patris, tex. eſt in. l. ſi. §. filius autem
C. de bonis quæ libe. & ibi glo. or. & commu.
docto. cuius ratio poteſt eſſe duplex prima:
quia ratione patrie poteſtatis habet plenifiſ
ſimum ius vtendi & fruendi in bonis filij, ad
co quòd nō tenetur reddere rationes, nec bona
patris ſunt tacitè obligata filio & lex noluit
q̄ talis filius alienet ſuam proprietatē, ne fiat
aliquod præiudicium patri. 2. ratio eſt quia
pater eſt legitimus adminiſtrator filij, vt in. l.
i. C. de bo. ma. & ſicut minor non poteſt alie
nare ſine cōſenſu curatoris: ita nec filius ſine
licentia patris. Et in tantum hoc eſt verum vt
talis

talis filius non possit alienare suam proprietatem sine consensu patris, etiam cum iuramento quia cum alienatio prohibeatur favore patris, non debet firmari iuramento argument. text. in capit. veniens de iureiurando. text. in cap. quavis pactum de pactis in sexto text. in auten. quod obtinet. C. de proba. & in expresso: ita tenet Bald. in dict. §. filiis autem, & ibi Ange. Pau. de Cast. & Corneus. Idem etiam tenet Pau. qui bene loquitur in l. & hæredi. §. familias. ff. de pactis. Sed in hoc articulo repetitio quod imola in capit. cum contingat de iureiurando num. 43. ponit concordiam dicendo, quod non valeat, nec teneat in vita patris: sed bene valeat, & teneat post mortem eius, vel postquam amittat usufructum: quia cessant prædictæ rationes: sed licet ista concordia videatur colorata: tamen in puncto iuris superior opinio videtur verior & tenenda: quia cum semper, & omni tempore ipse contractus annulletur propter resistantiam legis: quia tenet in præiudicium patris non debet esse impendenti nec postea conualescere post mortem patris argumento text. in l. quod ab antio. ff. de regu. iuris libro sexto, & ex prædictis utiliter & necessario quæro si filius familias fecit aliquem contractum, vel quasi, ex quo efficaciter sit obligatus, & habeat bona adventitia. in quibus sibi pertinet sola proprietas, & usufructus pertinet patri: an executio possit fieri per iudicem in prædicta proprietate? constat enim quod filius familias existens in potestate patris, potest se efficaciter obligari ex contractu, vel quasi. text. est in l. filius familias la secunda. ff. de actio. & obligation. & ibi glo. or. Bar. Albe. Ange. & commun. doct. text. in l. tam ex contractibus. ff. de iudi. & ibi Pau. & commun. doct. text. in l. qui Rome. §. Angerius infra isto titu. text. in l. si. §. pupillus eodem tit. text. in l. prætor ait. §. sed & filius familias. ff. de edendo text. in l. si quis cum filio ff. de peculio. textus. per argument. ab speciali in l. 1. & per totum. ff. ad Macedonianum text. in l. prima & per totum. C. eodem tit. vbi habetur quod speciale est mutuo quod filius efficaciter non obligat imo potest opponere excep. Macedoniani contra creditorem propter frequentiam usus contractus ne infidietur vite patris pro eius solutione ergo ex aliis contractibus bene & efficaciter obligatur verum tamen est quod dicebat Abb. Panor. in c. quia plerique de in mu. eccle. 10. col. quod hodie inter Christianos non sitæ sacræ fidei & religionis non habet locum ista exceptio Macedoniani: sed efficaciter fi-

lius tenet solvere mutuum sicut debitum ex quo libet alio contractu: quia non præsumitur quod infidietur vitæ patris: & sic cessat ratio fundamentalis iuris communis: sed salva eius pace ego teneo contrarium, imo quod etiam hodie habeat locum prædicta exceptio. quia licet non sit verisimile, quod filius infidietur vitæ patris: tamen potest contingere: sicut quotidie videamus plura peccata nefanda committi. Item quia prædictæ leges communes hoc inducentes non reperiuntur correctæ, imò etiam hodie approbantur per legem nostram regni. l. 4. tit. 1. 5. part. quæstio ergo nostra extat in hoc cum filius factus efficaciter obligetur ex quocumque contractu præter mutuum qualiter & de quibus bonis fiet solutio & executio: in quo articulo resolutivè dico quod si talis filius habet bona castrensia, vel quasi de illis potest & tenetur solvere, & in eis potest fieri executio: quia respectu eorum reputatur pater familias. text. est in l. 1. §. si iuxta la. 2. ff. ad Mace. & ibi glo. or. Bar. & com. doct. text. in l. 1. §. nec castrense. ff. de colla. bono. text. in l. 1. C. de inoffi. testa. text. in l. cum oportet versi. exceptis. C. de bonis quæ libe. & idem est si habet bona adventitia quorum usufructus non queritur patri: quia sunt propria ipsius filii & plene iure sibi pertinent, & in eis reputatur sui iuris. text. est formalis & expressus in l. si. §. filiis autem. C. de bonis quæ liberis text. in auten. excipitur eodem titu. & utrobique commun. docto. si verò habet bona profectitia de eis non potest solvere, nec in eis fieri executio cum plene iure sint patris cui non potest per filium fieri præiudicium text. est in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. & ibi com. doct. si verò habet bona adventitia quorum usufructus pertinet patri proprietas autem filio tunc videtur quod possit fieri solutio & executio in proprietate ar. omnium prædictorum iurium, sed contrarium est tenendum: imò quod etiam in sola proprietate non possit fieri solutio, nec executio, primo per text. expressum in l. si. §. filiis autem. C. de bonis quæ libe. vbi disponitur, quod nullo modo possit filius proprietatem suam alienare per contractum, vel ultimam voluntatem sine consensu & voluntate patris Ergo similiter non possit per viam executionis: quia illa est perfecta alienatio. Secundo quia prohibita alienatione cæsetur prohibitus omnis actus per quem pervenitur ad eum ar. text. in l. oratio. ff. de spon. text. in l. quod dictum. ff. de pact. text. in l. cum lex. ff. de fidei. text. in l. si. C. de rebus alie. non aliena. text. in l. si. §. sed quia. C. de dele. text. in l. 1. versi. si. C. de fundo dotali. & in terminis ita tenet Albe. ibi in l. & si cōdenatus. ff. de noxa. &

Bal. in l. executorē. ii. col. in fi. nu. 27. C. de execu. reiu. Sali. nota. in l. si filius. 2. col. nu. 3. C. de bonis. præf. Iaso in §. actiones autem. de peculio in sti. de actio. 8. col. nu. 62. imo **q̄ magis est si filius cōmittat delictū per quod bona veniunt confiscanda nō debet confiscari peculium castrense vel quasi q̄ habet licet pleno iure sit p̄priū imo remanere debet penes patrē** text. est singularis & vnicus in l. si filius. C. de bonis p̄scriptorū cuius verba sunt si filius tuus cū esset in tua potestate in insulā d̄ portari meruit peculium eius nec, q̄ in castris acquisiuit vel q̄ ei militaturo donasti auferri tibi debet & ibi potat & cōmendat Odo. Fre. Bar. Cinus Albe. Bal. An. Faber Sali. & non est alibi secundum Bal. ibi & illū tex. ad hoc reputat singularē, & vniciū Io. de imola in l. si finita. §. fi. de veditigalibus. ff. de dāno infecto. fi. col. nu. 6. & ibi Ale. xā. & moderni idē imola in l. cū filius fa. infra l. tit. i. col. notat etiā & cōmendat Bal. in l. si filius fa. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. An. in §. actiones autē. de peculio pe. col. in sti. de actio licet corruptē alleget & ibi Iaso. 8. col. nu. 62. idē Iaso in l. 3. §. filius. ff. q̄ quisq; iuris. i. col. cuius rātio pōt esse triplex prima quia de iure antiquo filius non habebat haredē etiā in peculio castrensi vel quasi quādo decebat abintestato sed pater occupabat illud tāq̄ bona propria ipsius patris tex. est in l. 2. ff. de castr. pecu. & ibi glo. or. ergo post condēnationem filii ex qua inducitur mors natural̄ s vel civilis & cōfiscatio bonorū nō debet cōfiscari peculium castrense vel quasi quia per condēnationem fiscus reputatur hares vt in l. 2. C. ad legē iuliā de vi. cū similibus: sed pater debet illud occupare tāquā bona propria, & istā ratiōnē ponit Iaco. de Arc. Ci. Bal. in dict. l. si filius Secunda ratio est quia filius habet doū in peculio castrensi vel q̄si de iure speciali non vero de iure cōmuni vnde licet ille qui est dñs de iure cōmuni possit per delictū bona perdere, & alienare non tamen ille qui habet dominiū de iure speciali, & præuilegiato istā ratiōnē ponit Pe. Cinus Albe. & alii doct. in dict. l. si filius Tertia est ratio sit quia mādatum generale & libera facultas & concessio administrationis filio concessa ab ipsa lege, vel patre in peculio castrensi vel quasi non debet extēdi ad doloſam administrationem, vel alienationem per delictum text. est nota. & express. in lege creditor. §. lucius. ff. mandati, & ibi commu. do. sed his non obstantibus ego teneo contrariā sententiam imo quod tale peculium castrense vel quasi confiscetur: quia in eo filius habet

plenum & perfectum dominium & liberam, & absolutam administrationem, & facultatē disponendi sicut pater familias tex. est in l. secunda. C. ad macedonianum ibi cum filius familias in castrensi peculio vice patrum familias funguntur tex. in l. miles la primera, & quasi per totum. ff. de castrensi peculio tex. in l. cum oportet versic. exceptis. C. de bonis quæ liberis text. in l. tertia. C. de castrensi peculio. libr. duodecimo vbi: sed peculium castrense proprium habent nec in eo vllum ius patris nec obstat tex. ille capitalis in d. l. si filius est. C. de bonis proſcriptorum: quia procedebat de iure antiquissimo quo filius nullo modo habebat haredem abintestato vt supra dixi & fundauit in prima ratiōne decidendi sed hodie de iure nouo codicis: & autenticorum filius bene habet haredem in quibuscunq; bonis suis & hareditas eius defertur patri vel successoribus suis iure hareditario successione & non alio modo textus, est formalis & expressus in l. 3. C. de bonis quæ liberis text. in t. fi. C. de bonis quæ liberis text. in l. fi. C. cōmu. de succe. tex. in l. C. ad tertu. text. in auten. de hære. ab intesta. ve. §. si igitur defunctus colla. nona text. in autē. in successione. C. de suis, & legi. libe. text. in auten. defuncto. C. ad tertu. ergo si ex delictō filii imponitur sibi pœna mortis & confiscatio bonorum filius non habebit patrem nec matrem nec alium haredē: sed fiscum qui p̄fertur virtute confiscationis omnibus aliis haredibus & isto fundamēto & ratiōne istam sententiam & conclusionē tenet Angelus de Perusio. in l. si filius familias ff. de dāno infecto secunda columna num. secundo & ibi Romanus secunda columna numero tertio idem Romanus notabiliter in l. si finita. §. fi. de veditigalibus eodem titul. quarta columna septima quæstione principali Nellus in contractu banitorum vndecimo folio. 25. quæstione principali quibus assentior.

14 Item adde quod si filius commissit delictum per quod bona eius veniant confiscanda non confiscatur peculium profectitiū: quia illud pertinet soli patri in proprietate & usufructu & solam administrationem habet filius vnde tanquam bona aliena non confiscantur text. est in l. certum. C. fa. hærf. text. in l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis cum similibus, quod extēdit, vt procedat etiam si pater concessit filio liberam, & absolutam administrationem eiusdem peculii quia non censetur concessa facultas alienandi. argumto tex. in l. creditor. §. lucius. ff. mandati & in l. conue

nire. ff. de pactis dotalibus cum similibus, & in expresso ita tenet Angel. de Peru. in. l. si filius familias ff. de damno infect. & ibi Ioan. de Imo. & communiter doctores, Alexand. & moderni in. l. si finita. §. si de vestigialibus eo dem titul. tenet etiam & commendat doctor de Segura in tractatu de bonis lucratis constante matrimonio. 14. fol. 4. columna, in medio. Imo quod magis est licet pater committat delictum per quod bona eius veniant confiscanda non debet confiscari tale peculium profectitium cuius administrationem habet filius propter spem quam habet filius in succedendo patri & propter illam prauentionem quam fecit pater tradendo sibi peculium textu. est singularis & vnicus in iure in. l. 3. §. sed vtrium versic. magis enim. ff. de minori. ibi licet aliquo casu peculium ad filium spectet vt puta si patris eius bona à fisco propter delicta occupata sunt nam peculium eius ex cōsuetudine Claudii separatur, & illum textum ad hoc reputat singularem & vnicum Barto. ibi. fin. columna, Ioannes de Imola in. l. si finita. §. si de vestigialibus fin. columna numero sexto. ff. de damno infect. & ibi Paul. si. colū. in fine, & ibi communiter moderni. Angel. & Ioan. de Imo. in. l. si filius familias. 1. colū. cod. titul. Bald. in. l. penul. in fine. C. qui bonis cedere possunt Salice. qui notabiliter loquitur in. l. si quis post hac §. 1. quem ipse legit pro lege. C. de bonis prof. 1. column. nume. 3. Ange. de Aretio. in. §. actiones autem de peculio instit. de actio. penul. columna. & ibi Iaso. 8. columna numero. 64. nellus in trac. banitorum u. fol. 26. quæstione prima. Aduertendum tamen quod ista sententia & conclusio videtur intelligenda quando pater commisit tale delictum ex quo non imponitur sibi poena mortis naturalis vel ciuilibus & per consequens non tollitur patria potestas nec filius efficitur sui iuris quia tunc durat peculium & non debet adimicius administratio per fiscum. Si vero pater commisit tale delictum ex quo imponitur sibi poena mortis naturalis vel ciuilibus: & per consequens tollitur patria potestas, & filius efficitur sui iuris tunc peculium profectitium bene confiscatur quia desinit esse peculium vt in. l. si. C. de inoffici. testamen. & necessario debet pertinere fisco pro qua sententia. & conclusio. facit text. formalis, & expressus in. l. 1. §. sed & si alio versic. sed & si morte. ff. quando actio de pecu. est annalis cuius verba sunt sed & si morte patris, vel deportatione sunt iuris fuerit effectus filius. de peculio intra annum hæret

patris vel fisco tenebitur. & per illum text. ita tenet & declarat Bald. post Cinum ibi in. l. diximus. §. si pater. ff. de executio. tuto. Ludouicus Romanus in. dicta. l. si finita. §. si de vestigialibus. 4. columna. 8. quæstione prima licet certe eius litera sit corrupta quia ponit casus econuerso. & ibi Alexand. saltim in puncto iuris. 15. column. num. 45. sed his non obstantibus superior sententia & conclusio est tenenda imo quod indistincte peculium profectitium non confiscetur nec conferatur filio propter delictum patris modo ex tali delicto amittatur patria potestas & filius efficitur sui iuris modo non & ad text. in dicta. l. prima. §. sed & si alio versic. sed & si morte. ff. quando actio. de pecul. est anna. responde vt per Bar. in. dict. l. si finita. §. si de vestigialibus. 4. columna. num. 12. & ibi Alexand. 15. column. numero. 45. Quid autem si pater commisit delictum per quod bona eius veniunt confiscanda an confiscetur vsusfructus quem habet in bonis aduentitiis filij, vel saltim commoditas eius vide infra proxime vbi plene tango.

15 Item etiam querro an vsusfructuarius possit vendere donare, vel alio titulo alienare vsusfructum quem habet in quo articulo breuiter & resolutiue dico quod non potest alienare aliquo titulo oneroso vel lucratiuo imo si de facto alienet statim ipso iure illum amittit, & consolidatur cum proprietate textu. est capitalis & expressus in lege si vsusfructus versicul. & si extraneo. ff. de iure dotium: cuius verba sunt: & si extraneo cedatur, id est, ei, qui proprietatem non habebat, nihil ad eum transire: sed ad dominum proprietatis reuersurum vsusfructum: & ibi ad hoc notat & commendat glossa ordinaria, Bald. Salice. fulgo. & Iaco. de san. Geor. text. in. §. finitur in l. de vsufruct. & ibi glo. or. faber. Angel. Pla. & commun. docto. & idem disponit lex. 25. tit. 31. tertia parte cuius ratio potest esse quia vsusfructus est ius personalissimum coherens personæ vnde ad alium non potest transire & in odium alienantis inductum est quod vendens vel alienans amittat ius suum, & consolidetur cum proprietate confirmatur: quia forte fructuarius esset senex & videret a licui iuueni vel infanti & esset expectanda mors illius & sequeretur maximum preiudicium proprietario. Quod primo limita & intellige præterquam si talis fructuarius alienet vsusfructum de voluntate & consensu proprietarii: quia tunc valet & tenet venditio & alienatio

rio & censetur nouus vsusfructus constitutus in persona recipientis & per consequens finitur & extinguitur eius morte, & non morte primi fructuarii: quia in eius persona amplius non residet: ita probat text. notabilis in l. vsusfruct. ff. de solu. matri. & cuius verba sunt. Vsusfructu in dotem dato, si diuortium interuenerit, nec proprietates rei apud maritum vel mulierem sit: eam dotis esse restitutionem, ut maritus caueat, quandiu vixerit, passurum se uti frui mulierem heredemque eius: id an verum sit circa adiectionem heredis, dubito. sed inter est, quod eadem modo sit vsusfructus in dotem datus. ut si cum haberet mulier vsusfructum viro, cuius erat proprietates fundi, vsusfructum cessit: nihil mulier heredi suo relinquat. debeat enim ei vsusfructus, qui ad heredem non solet transire. Ibi notat & commendat Bald. Paul. & communiter doctores. textus in l. quarta. ff. de noua. & ibi Pau. Imola. & alii doctores. Secundo limita & intellige respectu commoditatis: quia licet vsusfructuarius non possit vendere vel alienare vsusfructum formalem & ius eius: tamen bene potest vendere vel alio quolibet titulo alienare commoditatem. & perceptionem fructuum per tempus vite sue quo casu ipsum ius vsusfructus formalis residet apud fructuarium commoditas vero apud alium text. est capitalis & expressus qui sic debet intelligi in l. arboribus. versi. vsusfructuarius. ff. de vsusfructu cuius verba sunt. Vsusfructuarius vel ipse frui ea re, vel locare vel vendere, vel alii fruendam concedere potest. Nam & qui locat, utitur: et qui vendit: sed & si alii precario concedat, vel donec: puto eum uti, atque ideo retinere vsusfructum, & hoc Casius & Pegasus responderunt, & Pomponius libro quinto ex Sabino probat. Non solum autem si ego locauro, retineo vsusfructum: sed & si alius negotium meum gerens locauerit vsusfructum: Iulianus libro tricesimo quinto scripsit retinere me, vsusfructum. Ibi notat & commendat Odo. Fre. Albe. Bal. Ange. Fulgo. & commun. doctores. text. in l. non utitur. ver. planè eo. titu. & ibi glo. or. & commun. doctores. text. in l. necessario. §. si. ff. de peri. & commo. rei vendi. & ibi glo. or. & commun. doctores. text. in l. si quis domum. §. 1. ff. locati. text. in §. 1. in sti. de vsu. & habita. & ibi Faber. Angel. & alii doctores. & idè expressè disponit. l. 25. titu. 31. tertia. par. Confirmatur quia licet ius decimandi non possit concedi vel competere laicis ut in capit. quantum in capit. prohibemus de decimis tamen bene potest eis vendi, locari vel quouis alio

tit. concedi per ipsa commoditas, & perceptio fructuum text. est singularis in capitu. vestra de locato, & ibi Abbas & commun. doctores. ex quo infero aliquos notabiles effectus primus est quod hoc casu vsusfructus exspirauit morte ipsius vsusfructuarii cedentis vel alienatis non vero ipsius recipientis vel cessionarii Secundus effectus est quod talis cessionarius in quem transit sola commoditas, & perceptio fructuum non habebit aliquam possessionem in ipsa re neque in iure vsusfructus & per consequens non competet sibi confessoria neque aliquod remedium possessoriū contra turbantem vel instantem. Tertius effectus est quod talis cessionarius non censeatur procurator in ipsa re cum non habet ipsum ius vsusfructus argumento text. in l. 1. §. cum lege sequenti. ff. vsusfructuarius quem ad caue. Quartus effectus est quod talis cessionarius non tenetur prestare cautionem devendo, & fruendo arbitrio boni viri argumento text. in l. si cuius cum lege sequenti. ff. de vsusfructu. & in l. prima, & quarta. C. eodem titu.

16 Item etiam queritur si vsusfructuarius committat delictum per quod bona veniant confiscanda an confiscetur vsusfructus vel si pater committat tale delictum, vel si pater committat tale delictum an confiscetur vsusfructus legalis quem habet in bonis filii, & videtur quod non primo quia ille qui non potest alienare per contractum vel ultimam voluntatem non potest etiam alienare per delictum. text. est in l. imperator. ff. de fideicommiss. liberta. cum similibus, & ibi notat & commendat Bart. & commun. doctores. antiqui sed vsusfructuarius non potest alienare vsusfructum quem habet per contractum, vel ultimam voluntatem ergo neque per delictum. Secundo quia illa quae non possunt transire ad heredes extraneos non possunt transire in fiscum cum fiscus in bonis confiscatis habeatur loco heredis ut in l. 2. C. ad. l. iu. de vi. & in expresso ita probat text. in l. eorum. ff. ad. l. iu. maiest. text. in l. quarta. ff. de iure patrona. per quae iura ita tenet glo. ordi. in l. prima C. de bonis liber. & ibi Bal. & commun. doctores. glo. in l. tertia. ff. de interdicit. & relega. & ibi Bart. & commun. doctores. sed talis vsusfructus non transit ad heredes ergo neque ad fiscum virtute confiscationis. Tertio quia in confiscatione bonorum non veniunt bona futura: sed tantum praesentia ut in l. si mandauro tibi. §. his cuius bona. ff. mandati & tenet glo. ordinaria, & communiter doctores. in l. non ad ea. ff. de condition. & demonstratione: sed fructus qui veniunt & cedunt post condemnationem

tionem, & confiscationem dicuntur bona futura ergo non veniunt in confiscationem: sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam & concludo quod talis usufructus confiscetur per tempus vite ipsius delinquentis condemnati non respectu iuris: sed respectu commoditatis, & perceptionis fructuum primo quia licet usufructus non possit alienari tamen commoditas eius, & perceptio fructuum bene potest alienari ut supra plenè dictum est ergo similiter potest per delictum confiscari. Secundo quia quando quis committit delictum per quod bona eius confiscantur confiscatur ius quod habet in re & per consequens usufructus respectu commoditatis, & perceptionis fructuum text. est formalis & expressus in l. si postulaverit. §. iubet. ff. de adul. & in expresso per ista iura, & fundamenta ista sententiam & conclusionem tenet Bar. in d. l. si postulaverit. §. iubet d. adulterii & ibi Ange. de Peru. & commun. docto. idem Bar. in l. si quis in tantam si. colūna. & quaestione. C. vnde vi. & ibi docto. Pau. de Bass. in l. si finita §. si de vestigialibus fin. colum. & quaestio. ff. de damno infecto & ibi communiter moderni Ange. de Peru. in l. corum fin. colum. nu. 3. eodem titu. Iaso. in §. actiones autem. de peculio octava colum. nu. 65. inde actio. Angel. de malefi. in parte & eius bona publicamus fin. col. & quaestio. Sali. in effectu. in l. si quis post hac. §. i. de bon. prof. num. 4. nullus in tracta. banitorum. n. fo. 27. quaestio. principali nec obstat primum fundamentum: quia licet ipsum ius usufructus non possit alienari tamen commoditas fit ut supra dixi & probavi vnde etiam poterit confiscari per tempus vite usufructuarii nec obstat etiam secundum fundamentum: quia dico quod usufructus non transit ad filium: sed sola commoditas sicut potest in quemlibet extraneum transire per alienationem fructuarii nec obstat etiam tertium fundamentum quia in nostro casu non sunt bona futura nec usufructus cedit de nouo quolibet anno: sed competit ipsi fructuario à tempore sibi dati, vel concessi licet commoditas veniat soluenda quolibet anno argumento text. & eorum quae ibi notantur in l. si slichum. §. stipulatio infra eo. & ibi commun. docto.

17 Item etiam principaliter quero quibus modis usufructus amittatur, & finiatur & resolutiue dico quod primo modo amittatur, & finitur morte naturali: nam statim quod moritur fructuarius amittatur & finitur usufructus, & consolidatur cum proprietate. text. est

in l. sicut. §. si. ff. qui. mo. v. usufructu. am. tex. in l. non solum. la. 2. §. tale. ff. de libe. lega. tex. in l. v. usufructu. ff. & v. usufructu. & habi. text. in l. si tibi vini. ff. de usufructu earū re. que v. usufructu. con. text. in l. si quis domum. §. i. ff. locati. tex. in l. corruptionem. C. de usufructu. tex. in §. finitur in l. i. eo. titu. tex. in capit. si. de pigno. & idem disponit. l. 25. tit. 31. 3. part. cuius ratio est: quia est quoddam ius personale vel mixtum cōhærens personae item etiam quia si transiret ad hæredes usufructuarii & non finiretur morte proprietatis remaneret perpetuo inutilis. Ex quo primo inferitur quod etiam si partes expresse agant quod talis usufructus transeat ad hæredes tantum debet transire ad primos, & non ad vltiores text. est formalis, & expressus in l. antiquitas. C. d. v. usufructu & ibi notat & commendat glo. or. Bar. Albe. Bal. Ang. Sali. & ibi commun. docto. Secundo inferitur quod talis usufructus non potest alicui cōcedi per contractum vel vltimam voluntatem quando ipse usufructuarius moriatur vel post mortem eius: quia nulla dispositio potest conferri in tempus quo debet extinguere. text. est in i. v. usufructum. ff. de usufructu. lega. tex. in l. titio cum morietur. ff. de usufructu & v. v. obiq; commun. docto. Tertio inferitur quod si usufructus concedatur alicui civitati municipio, ecclesiae, vel pio loco non durabit perpetuo: sed tantum per centum annos per quos solet durare vita hominis ex prædicta ratione ne proprietatis remaneat inutilis text. est in l. an usufructus. ff. de usufructu & ibi notat & commendat glo. or. di. Ode. fre. Bart. Albe. Ange. Fulgo. & commun. docto. text. in l. si usufructus municipibus. ff. de usufructu. lega. & ibi communiter doctores & idem disponit lex penult. titu. 31. tertia parte. ex quo dubitatur an idem sit in legato annuo relicto civitati, vel pro loco ut daret tantum per centum annos, & concluditur quod sic: ita probat text. in l. in singulos. ff. de annuis legatis & in expresso: ita tenet Bart. in l. si usufructus municipibus. ff. de usufructu. lega. Alexā. vbi valde commendat in l. secunda. ff. soluto matrimo. prima columna num. secundo: sed contrarium est tenendum: imo quod daret perpetuo & sine predefinitione temporis: quia est diuersa ratio quod in usufructu cum hoc casu nulla proprietatis reddatur inutilis & in terminis ita tenet glo. or. di. in l. penult. ff. de annuis legatis glo. or. in dict. l. si usufructus municipibus. ff. de usufructu. lega. tenet etiam Iaso melius quam alibi in l. videamus. §. de ferre. ff. de in litem iurando secunda columna. num. 6.

nu. 6. quam opinionem ego sequor.

Quarto inferitur quòd sicut vñusufructus iam constitutus finitur morte: ita etiam actio personalis competens pro eo antequàm realiter fit constitutus, text. est in. l. corruptionem. C. de vñusufructu & ibi communiter doctores probat etiam text. in. l. Sempronius Attalus. ff. de vñusufructu legato text. in. l. qui vñusufructum §. hoc ita. ff. de vñusufructu text. in. l. prima. ff. quibus modis vñusufructus amittatur. Secundò modo & principaliter amittitur & finitur morte ciuili: quando vñusufructuarius passus est mediam capitis diminutionem: quia condemnatus est ad pœnam deportationis, vel damnationem in metallum: quia tunc efficitur seruus pœnæ & habetur pro mortuo. text. est formalis & expressus in. l. corruptionem versic. fin. C. de vñusufructu. & ibi communiter doctores. text. in. §. finitur instit. eodem titu. & ibi etiam communiter doctores sed ad uerendum quòd hodie de iure autenticorum ista sententi. & conclusio. non potest procedere: quia nemo bene natus efficitur seruus pœnæ per sententiam nec condemnationem ad mortem ciuilem textu. in auten. sed hodie C. de de donationem inter virum, & vxorem & in autenti. vnde illa sumitur & ibi glossa ordinaria & communiter doctores & ex hoc deducitur & inferitur quòd lex. 25. titulo. 37. tertia partita, quæ videtur dicere contrariam videtur corrupta vel non seruanda tanquàm iniqua, & contraria iuri communi posset tamen ista sententi. & conclusio. procedere & verificari: quando fructuarius esset condemnatus ad mortem naturalem & non esset mandata executioni contra eum propter fugam eius: quia tunc effectus sententiæ sequitur eum & remanet seruus pœnæ argumento text. in. l. mulier in opus salinarum. ff. de captiuis & in. l. relegati. ff. de pœnis & in terminis ita tenet Bartol. in. l. qui vltimo supplicio. ff. de pœnis. Baldus in lege prima. C. de sacrosanctis ecclesiis, tertia columna in fin. Paulus de Cast. & alij doctores in. l. eius qui. §. i. ff. de testamen. Vnum tamen est quòd si talis fructuarius esset condemnatus ad mortem naturalem in absentia prout hodie potest fieri de iure regio, quòd non efficeretur seruus pœnæ ita singula. determinat Bartolus in dicta lege, qui vltimo supplicio. ff. de pœnis & in quæstionibus suis. quæstione. 11. quòd est notabile in practica: de quo dixi & vide supra in. l. 4 in. l. tauri.

19. Item quæro an vñusufructus consolidatus

cum proprietate dicatur venire ex causa lucratiua etiam si originalis titulus proprietatis fuit onerosus & videtur quòd sic.

Primò per tex. notat. & expressum in. l. non quocunque. §. fundus. ff. de lega. 1. vbi habetur quòd si testator mihi legauit fundum alienum, & postea emero proprietatem à domino & per mortem vñusufructuarij, vel alio modo sit consolidatus vñusufructus cum proprietate non potero agere ad æstimationem vñusufructus: quia illum dicor habere ex causa lucratiua, & obstat regula & dispositio iuris, quòd duæ causæ lucratiuæ non possunt concurrere in vna & eadē re sed: tantum possunt agere ad precium quo emi proprietatem: & ad hoc notat & commendat ibi Bartolus & communiter doctores, & reputat singula. & vnicum Albericus & Rapha. Cuma. sed textu. similis & expressus est in. §. si cui fundus instit. delegatis & ibi notat & commendat glossa ordinaria Faber. Angelus & communiter doct.

Secundò quia ius accrescendi & ius consolidationis æquiparantur ita mihi probat text. in lege scimus. §. repletionem. C. de in officio. testamento sed pars vel portio, quæ alicui accrescit dicitur venire ex causa lucratiua. text. est in lege vnica. §. pro secundo versic. si. C. de caduc. tollend. ibi notat Paulus de Cast. & alij doctores ergo eodem modo vñusufructus consolidatus dicatur venire ex causa lucratiua. Ex quo singulariter potest deduci & inferri quòd si hodie in nostro regno maritus habuit aliquam rem, vel fundum in nuda proprietate tempore contractus matrimonij, & postea constante matrimonio vñusufructus sit consolidatus cum proprietate, quòd vxor debet habere medietatem vñusufructus, vel æstimationis eius virtute legum nostri regni, quibus cauetur, quòd lucra acquisita constante matrimonio communicetur inter virum & vxorem, & in expresso istam sententiam & conclusio. tenet originaliter Ioannes Faber. in dicto. §. si cui fundus instit. delegatis Palaci. Rub. vbi valde commendat in sua repetitio. rubr. de do. inter virum & vxorem, fol. 32. secunda columna versiculo ex his infero. §. sexagesimo secundo Ro. de sua. in. l. 1. titulo. 3. libr. 3. folio vigesimo quarto. versi. pone quòd maritus. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam imò quòd vñusufructus consolidatus, vel æstimatio eius nō diuidatur nec communicetur inter maritum & vxorem, sed totus acquiratur marito pro qua sentē. & con.

Primò facit *tex. fing. in. l. 4. ff. de iuredoti. vbi* habetur quòd si nuda proprietas datur in dotem & postea constante matrimonio consolidatur, vsusfructus censetur etiam dotalis si cut ipsa proprietas cuius verba sunt, si proprietati nudè in dotem data vsusfructus accesserit in cumentum videtur dotis non alia dos quemadmodum si quod alluione accesserit. & ad hoc notat & commèdat ibi Bart. Bal. & còmu. doct. doctores etiam in. l. etiam & in. l. res quarum. C. eo. tit. Confirmatur quia *tex in. dict. l. 4. æquiparat ius consolidatio & ius alluionis* sed ius alluionis accrescit cū eisdē qualitibus quas habet primitiua & primordialis res cui accrescit vt in. l. 1. & per totū titulū de alluionibus & paludibus & ibi notat docto. ergo idem sit in vsufructu consolidato. Secundò facit: quia quando quis emit nudam proprietatem & postea consolidatur vsusfructus, vel aliqua pars accrescit alluione, vel alio iure ille vsusfructus, vel pars quæ accrescit censetur acquisitus primæuo titulo quo proprietas fuit acquisita & pertinet sibi *tex. est in. l. 3. §. si hæres. ff. vsufructuarius quæ ad ca. tex. in. l. si. titio in fine. ff. de vsufruct. tex. in. l. id quod. ff. de peri. & còmo. rei. ven. ergo* sicut in nostro casu proprietas non veniebat communicanda: ita non debet communicari vsusfructus: quia eodem titulo censetur habitus.

Tertiò facit quia quando nuda proprietas obligatur, vel hypothecatur & postea vsusfructus cõsolidatur ille vsusfructus incidit in hypothecā. *tex. est in. l. si cõuenerit la. 2. §. si nuda. ff. de pigno. actio. text. in. l. si fundus. ff. de pigno. & vtrobiq; doctores.* Quartò facit, quia pactum, vel clausula apposita in re principali & virtualiter extèditur ad partem, vel portionem *tex. est bene notādus in. l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pactis dotalibus tex. in. l. pe. ff. vt lega. tex. in. l. quanuis. ff. de precario.*

Quintò facit: quia quando finis habet necessariam causam cum principio semper attendimus principium & non finem ita probat. *tex in. l. damni. infest. §. sabini. ff. de dāno infest. & ibi notat Barto. & communi. doctores. textus. in. l. quod ait lex. §. quod ait. ff. ad. i. lu. de adul. & ibi etiam notat Barto. & communiter doctores.*

Sextò & finaliter facit bonus casus in. l. verū, §. si seruo communi. ff. pro socio iunta com. opi. & in expresso istam senten. & concusio. Pala. Rubi. in repetitio. rubri. de dona. intervirum, & vxorem. fol. 38. 3. columna sibi con-

trarius de eo quod antè tenuerat & in hac opinione ego resideo per prædicta fundamenta, quæ certe bene concludunt & probant. *Seruitus merè realis est illa quæ debetur à rei modo sit vrbana modo rustica: pro cuius perfecta declaratione magistraliter & resolutiue dico.* —

20 *Quòd aliud est promissio seruitutis obligatio. & actio. personalis ad seruitutem constituendam aliud est ipsa seruitus realiter constituta, promissio, obligatio & actio, personalis ad seruitutem constituendam est, quando quis est cõtractu venditionis donationis, vel ex quolibet elio contactu promittit mihi aliquam seruitutem in suo fundo, quo casu ista non dicitur seruitus: sed est quædam promissio, obligatio, & actio, personalis per quã possum petere: vt mihi realiter tradatur & constituat: quia sicut in rebus corporalibus non acquiritur dominiū solo titulo sine traditione: ita etiã in seruitutibus & iuribus incorporalibus. *tex. est formalis & expressus in. l. 3. §. dare. ff. de vsufruct. tex. in. l. quoties la. 2. ff. de seruitutibus titulo generalit. tex. in. l. 1. vers. traditio. ff. de serui. rusti. præ. tex. in. l. si à te. ff. si feruitus vendicetur tex. in. l. si ego. §. 1. ff. de publiciana tex. in. l. 2. §. ex his infra isto tit. text. in. l. pe. vers. & si placeat eo. tit. tex. in. l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. fami. hærf. text. in. l. corruptione. C. de vsufructu & vtrobiq; cõ. doc.**

21 *Dubium tamè singulare & subtile est quæ sit ratio per quam in cõtractu & promissione hypothecæ ipso iure transit ius in re ex solo titulo & conuentione sine aliqua traditione: nam si quis obligat alteri bona sua generaliter, vel aliquam rem particularē pro aliquo debito: statim trãfertur in creditorem ius reale hypothecæ sine aliqua traditione vera vel ficta: & potest agere actione reali cõtra debitorem & cõtra quemlibet alium tertium possessorem *tex. est in. l. 1. ff. de pigno. actio cuius verba sunt pignus cõtrahitur non solum traditione sed etiam nuda conuentione & si non traditum est & ibi notat & commendat Bart. & commu. docto. tex. in. l. rem alienam eo. tit. tex. in. l. contrahitur. ff. de pignoribus tex. in. l. grege. §. si. eo. tit. text. in. l. cum tabernam. §. idem que sit eod. tit. text. in. l. si tibi decem. §. de pignore. ff. de pactis. text. in. l. 2. C. que res pigno. obli. po. tex. in. §. item seruiana. instit. de actio. & idem disponit lex. 13. tit. 5. partit. in quo dubio & difficultate sit. ratio quia hypotheca est parui præiudicii: ideo nimirum si transeat sine aliqua traditione: dominiū vero**

vel

vel ius seruitutis est magni præiudicij, ideo nõ transit sine solennitate traditionis & in terminis istam rationem ponit solus Salicetus in. d. l. i. ff. de pigno. actio. sed certe ista rationem nõ concludit quia hypotheca est magni præiudicij & seruitus potest dici parui præiudicij. Secunda ratio in hoc difficili artic. sit quod in aliis cõtractibus, licet nõ trãseat dominij nec ius reale sine traditione tamẽ benetransit & cõpetit actio personalis ad ipsam rem tradendam vel ius trãferendum: sed in cõtractu & obligatione pignoris vel hypothecæ nulla oritur nec competit actio, vel obligatio, personalis ad ipsam rem tradendam vel ius hypothecæ constituendum: ideo merito transit & transfertur ius reale pignoris vel hypothecæ solo titulo & conuentione: quia alias titulus vel conuentio esset nullius momenti & in terminis istam rationem ponit solus Bald. in. l. traditionibus. C. de pactis penul. col. u. & sequitur ibi Sali. & Iaso. & Anto. negu. in tracta. de pigno. primo mēbro tertie partis principalis. i. colum. num. i. & si quaras qui effectus resultent ex hoc quod ex solo titulo vel cõtractu non transeat ius reale seruitutis ante traditionem: sed tãtum obligatio, & actio, personalis ad eam constituendam: dico & respondẽdo quod plures & maximi effectus resultant. Primus est quia si creditor cui est promissa seruitus vendat vel alienet fundum vel prædium: in cuius utilitatem fuit seruitus promissa non trãsit illa obligatio, vel actio, personalis ad illũ particularem successorem. Itẽ etiam si debitor qui promisit seruitutẽ vendat vel alienet fundũ vel prædium super quo promisit seruitutẽ, illa promissio obligatio, & actio, passiva non transit cõtra illum particularem successorem & per consequens nõ tenetur constituitur seruitutem promissam. tex. est formalis & expressus in. l. pro parte, ff. de seruitu. & ibi notat & cõmendat Odofre. Bart. Alb. Bal. Ange. Pau. Fulgo. Floria. & commun. docto. tex. in. l. pe. §. & si placeat infra isto tit. tex. melior de iure in. l. si sub vna. §. si. eod. tit. & ibi glo. or. Bart. Albe. Pau. imola & commun. docto. martinus filemanus. qui plene & notaliter loquitur in. l. 3. C. de serui. & aqua. & ibi Cinius Albe. Faber. Bal. Sali. & com. doct. Arge. de Peru. in. l. stipulationes non diuiduntur. 2. col. nu. 3. infra isto tit. & ibi Roma. 8. col. num. 21. Albe. & alii doctores. in. l. i. ff. de seruitu. Vincen. in. l. in executione infra isto. titu. 7. col. nu. 24. Iaso. in. l. si. ff. de ope. no. nun. si. co. Cepola. in tractatu. seruitu. lib. i. c. 38. si. co. specu. in. ru. de emp. & v. §. i. §. si. sed pone nn. 24.

cuius vera & mentalis est quia obligatio, vel actio personalis. etiã causata & emanata respectu rei nunquã transit actiue vel passiuẽ ad particularem successorem eiusdẽ rei quod est verũ & procedit nedũ quãdo actio, vel obligatio, personalis est simplex generica & absoluta vt si quis promittat alteri centũ & bona eius p̄cant vel alienentur non liberatur debitor nec tenetur possessor tex. est in. l. in cõdium. C. si cert. petat. tex. in. l. i. & per totum. ff. de his quæ infra. credi. tex. in. §. item si quis in fraudẽ cum materia insti. de actio. verũ etiam quãdo actio vel obligatio, personalis est respectiua, causata & emanata respectu alicuius rei vt si quis promittat alteri centũ vel quid aliud ex tali fundo vel re quia similiter tunc nõ transit ad particularem successorem eius. tex. est singularis & expressus in. l. si. §. si. ff. de contra. emptio. vbi disponitur quod si quis promissit alteri dare vel soluere certã quantitatem frumẽti ex tali fundo & postea vedit vel alienauit illũ fundum nõ tenetur emptor, vel particularis successor illud debitum & quantitatem frumenti soluere & ad hoc illũ tex. notat & cõmendat ibi glo. or. Odofre. Bar. Albe. Bald. & com. docto. probat etiam tex. in. l. ad huc. §. si operas §. si. quãuis. ff. de usufructu. cuius verba sunt quãuis non soleat stipulatio semel quesita ad alium transire nisi ad hæredem, vel arrogatorem tex. in. l. si fidei commissum. §. tractatum ff. de iudi. tex. in. l. i. §. si hæres. ff. ad Trebelia. ibi neq; enim æris alieni personalis actio, fundum sequitur. tex. in. l. quedam. §. is autem. ff. de edendo. tex. in. l. penul. C. de actio. & obli. tex. in. l. æris alieni. C. de dona. tex. in. l. cum precibus. C. de rerum permut. tex. in. l. cum tibi. C. qui potio. in pigno. habe. & vtrobiq; commu. docto. Quod tamen limita. & intellige præterquã si creditor cui est promissa seruitus tempore quo fundum alienauit cessit illam obligationem quæ sibi cõpetebat pro ea cõstituta quia tũc emptor, vel particularis successor poterit virtute cessionis agere vt si cõstituitur imo sufficeret cessio generalis quã ponunt tabelliones in instrumentis publicis, scilicet, quod cessit omne ius reale, vel personale sibi competens in tali re ita Paul. de Castr. in. l. pro parte. ff. de seruitu. idem etiam ante eũ voluit glo. or. Barto. & com. do. in. l. si sub vna. §. fin. infra isto tit. & ex illo. tex. singulari in. dict. l. si. §. fin. ff. de contra. emptio. & eius generica conclusione & iuribus similibus infero aliqua notanda & quotidiana. Primò infero quod si quis promisit soluere ex certo & deter

minato

minato fundo aliquam quantitatem frumenti vel alterius generis & alienetur fundus emptor vel successor particularis non tenetur solvere. **Secundo** infero quod promissio obligatio vel actio actiua, vel passiuia ad seruitutem constituendam non transit ad particularem successorem fundi, vt supra dictum est. **Tertio** infero quod si quis promisit mihi facere aliquod opus vel edificium in fundo meo, & ego vendo, vel alieno fundum illa mea obligatio actiua non transit ad particularem successorem vt possit compellere debitorem facere vel edificare, & in specie probat text. in l. non solum. §. morte. ff. de ope. noui nuntiatione, & ibi ad hoc expresse notat, & cōmendat Ang. & alii doctores. **Quarto** infero quod si quis promissit mihi non edificare in talifundo suo & alienauit eum non tenetur particularis successor promissionem implere: ita pecu. in titu. de emptio. & vendi. §. 1. verfi. sed pone. Bart. & commun. docto. in l. fin. ff. de ope. noui. nun. idem Bart. & alii doct. in l. 3. §. opus ff. de alic. iudi. mutan. cau. fact. Baldus Salic. & commu. doct. in l. ea lege. C. de condi. ob cau. **Quinto** infero quod si quis vendidit alteri rē & promisi de euictione, & postea emptor alienauit rem & ab illo particulari successore res euincatur non poterit agere de euictione contra primum venditorem obligatum, & in terminis pro hoc sententiam & conclusionē, est text. singularis, & vnicus in l. si res quam. ff. de euictio. de quo alias dixi in materia euictionis.

Sexto infero quod si emptor deceptus vltra dimidiam iusti precii rem alienauit non poterit successor eius particularis agere contra venditorē remedio legis. 2. C. de res. ven. de quo alias dixi in proprio contractu. empt. & ven. **Septimo** infero quod si quis vendat rem suam alteri cum pacto de retro vendendo & emptor alienauit rem venditor primus non poterit agere contra tertium particularem successorē ad obseruantiam pacti & in terminis ita tenet Paul. in l. 2. ff. de doua. Ripa vbi valde commēdat in l. filius fami. §. diui. ff. de lega. primo. 18. col. nu. 85. Alex. in consilio. 10. 1. vol. quē vide.

Octauo quod si quis promisit alteri certam pecunię quantitatem soluendam ex tali re vel fundo illa re vel fundo perempto adhuc debetur illa quantitas: quia illa actio, & obligatio personalis non cohæret fundo: sed persone & talis res vel fundus adiectus causa solutionis non minuit, auget neq; alterat virtutem vel substantiam debiti & eadē ratione si talis res vel

fundus nō sufficiat ad quantitatem soluendam adhuc debetur tota quantitas eadē ratione. & in terminis tex. est formalis, & expressus in l. quidā testamēto. ff. de lega. 1. tex. in l. lucius. ff. de alimen. & ciba. lega. Nonō infero quod si debitor alienauit bona sua in fraudem creditorū, & emptor vel particularis successor alienauit in tertium creditor non poterit agere cōtra illū tertium particularem successorem & in expresso: ita probat tex. notabilis in l. qui à debitore. ff. que in frau. credi. & ibi Bar. Albe. qui bene loquitur in l. ait prator. §. fi. eo. tit. **Decimo** infero rationem veram decidēdi ad tex. in l. emptorē. C. locati. cū simi. vbi habetur quod emptor, vel particularis successor nō tenetur stare colono. **Vndecimo** infero rationem etiam de addendi ad tex. cum materia in l. quotiens. C. de re iuen. vbi habetur quod si quis vendat rē duobus ille preferitur cui res prius est tradita. **Duo** decimo infero quod si quis vendat donet vel alio titu. transferat suam rē in aliquē cum pacto dē non alienādo. tale pactum actio vel obligatio non afficit rem nec impedit eius alienationē de quo alias suo proprio locu dixi.

Vnum tamē est quod licet actio vel obligatio personalis etiā causata, & emanata respectu rei non trāseat ad particularem successorē eius temē perempta & extincta ipsa re cuius occasione vel respectu fuit causata, & producta bene extinguitur & finitur ipsamet obligatio & actio. personalis & debitor remanet liberatus textus. est in l. Titia textores. §. final. ff. de legat. primo vbi habetur quod si testator legauit seruum vel rem duobus in solidū quo casu vni debetur: res alteri vero extimatio data electione ei qui prius litem contestetur & talis res pereat antequam alicui sit facta solutio vel post extinguitur & finitur illa actio & obligatio personalis ad precium qua tenebatur hères: quia hères grauatus & sic debitor posset soluere seruū vel rē si viueret vel extaret & liberaretur & ad hoc illū tex. no. & cōmendat ibi Bart. Albe. Bal. Ange. Pau. imola Alex. Ias. idē etiā pbat tex. in l. quidā testa. §. si tibi eo. tit. de lega. 1. tex. in l. filiuffa. §. fi. eo. tit. tex. in l. electio. §. si is quē. ff. de noxa. vbi disponitur quod si seruus alicuius fecit alteri dānū quo casu dōminus tenetur soluere dānū vel dare seruū pro noxa tñ si talis seruus decedat, & moriatur statim ipso iure dōminus liberatur & ibi notat & cōmendat gl. or. & com. doct. nec obstat, quod quōdo plures res alternatinē debēt vna perēpta alia remanet in obligat. & solui debet vt in l. stichū aut paphilū. ff. de fo. cū simi. qa illud

illud est verum & procedit, quando vtraque res principaliter est in obligatione: secus vero quando vna principaliter est in obligatione: alia in solutione, vt in nostro casu: quia perempta re, liberatur ab ipsa solutione, valore & estimatione facit etiam text. in l. i. in fin. C. de iure emphi. vbi disponitur quod perempta re emphiteotica, liberatur quis ab illa obligatione & solutione census, vel pensionis text. certe bene notandus in l. in nauē Saupheli. ff. locati quem in suo casu notat & commendat Bartolus, Pau. & communiter doctores, nec prædictis obstat text. in l. fi. C. de pericu. & communiter docto. rei vendi. vbi disponitur quod perempta re vedita non liberatur emptor à solutione precij: sed tenetur soluere, etiam si non fuerit sibi tradita. & & ibi com. doct. ex quo inferitur, quod licet resolutio contractu ex vna parte ex conuentione & voluntate partium resoluatur ex alia, vt in l. bona fides. ff. de actio. emp. & in l. fi. ff. de accep. tamē secus est quando resoluitur ex vna parte propter casum fortuitū & interitū rei: quia tunc non resoluitur ex alia quia principali difficultati de tex. in dict. l. fi. ff. de peri. & cōmo. rei ven. respondeo quod illa obligatio est pura & simplex, & non respectiua: quia eo ipso, quod contractus fuit perfectus & absolutus, venditor tenetur ad rem: emptor vero ad precium, vnde re perempta venditor liberatur: emptor verò non: sed tenetur ad precium confirmatur etiam ex text. cum materia in l. quod te mihi. ff. si certū. petat. vbi habetur quod perempta substantia & patrimonio debitoris non liberatur a debito. Itē etiam obligatio personalis ad quantitatem & res ipsa, cuius respectu emanauit non concurrat in eadem persona: sed in diuersis in difficultate proposita: quia venditor tenetur ad rem ex sua propria obligatione. emptor verò ad precium alia distincta obligatione. vnde perempta re liberatur veditor emptor verò non: sed in iuribus superioribus vnus & idē debitor tenetur ad quantitatem occasiōe & respectu rei existētis per res cum, & concurrat in eadem persona ipsa obligatio personalis & ipsa res cuius occasione emanauit obligatio personalis. & solutione rei poterat liberari ab obligatione personali. vnde merito perempta re quæ erat penes se liberatur ab illa obligatione quantitatis & tunc proprie dicitur obligatio respectiua nec obstat etiam textus no. & subtilis in l. sed vltro. §. de nego. ges. & in l. siue hæreditaria eo. vbi habetur quod si quis gessit negocia mea &

fecit expensas in aliqua re mea. & postea illa res pereat, quod teneor sibi soluere quantitatem, vel pecuniam, quam expendit, nec liberor ab illa obligatiōe personali. p. interitum rei, licet ius occasiōe emanauit obligatio: quia notabiliter respondeo, quod ratio est, quia ibi non est obligatio respectiua respectu rei: quia principaliter. ille fecit sumptus & expensas ratione & occasione meæ personæ, non verò ipsius rei. Item etiam non erat res in solutione vt eam soluendo euitarem debitum quantitatis, vt in iuribus superioribus. ideo meritò non liberor ab obligatione personali & in expresso ita tenet & declarat Bald. & alij docto in dict. l. sed an vltro. §. i. ff. de nego. ges. secūdo principalis effectus est quod pro tali seruitute promissa & nondum constituta non competit nec potest competere conuensoria, si turbetur vel molestetur ab aliquo, nec aliquod remedium, vel interdictum possessorium: sed illa remedia tantum habent locum, quando seruitus iam realiter est constituta, vt infra latius dicitur. Aliud est ipsa seruitus realiter constituta & tradita quia tunc acquiritur ius reale seruitutis, & ista proprie dicitur & vocatur seruitus, de qua loquitur materia nostra.

23 Pulchrum tamen & subtile dubium est, qualiter fiat traditio in istis seruitutibus, & iuribus incorporalibus, & magistraliter & resolutiue dico quod dupliciter potest fieri. Primò modo quādo creditor cui est promissa seruitus & habet titulum in ea mittitur vel inducitur in fundū, qui debet seruire de voluntate domini constituentis. alio & secundo modo quando talis creditor qui vult adquirere seruitutem: vtitur ea enim scientia & patientia debitoris: ita probat text. capitalis & expressus in l. 3. dare. ff. de usufructu. cuius verba sunt, Dare autem intelligitur, si induxerit in fundum legatarium, eum vepatitur vti fui. text. in l. quotiens la secunda. ff. de seruitu. text. in l. i. versiculo traditio. ff. de seruitu. rusti. prædio. text. in l. si à te. ff. si seruit. vendi. text. in l. si ego. §. i. ff. de publiciana text. in l. secunda. C. de serui. & aqua text. in l. via iter. ff. de seruitutibus text. in l. si partem. ff. quemad. serui. amittan. & circa quemlibet articulum & modum insisto, quia est singularis & subtilis & non bene discussus nec declaratus. Primus igitur modus est quādo creditor cui est promissa seruitus mittitur in fundum qui debet seruire. vt probant prædicta iura & in terminis ita tenet Innocentius in C. in literis de

de reſti ſpōſa. 2. col. nū. 6. idem Innocen. in. c. de immut. ecclē. Bal. in. l. 1. C. de ſerui. & aqua. 1. col. in fine idem. Bal. in. l. 2. co. t. 3. co. idē. Bal. in. c. querelā de elcctōne. 3. col. Pau. de. Ca. in l. via iter. ff. de ſeruitu. idē. Pau. in. l. 3. ff. de acqui. poſſe. 1. col. nū. 2. idem Pau. in. l. 3. §. ſi iter. ff. d. actio. emp. idē. Pau. in. l. corruptionem C. de vſufu. 2. col. Romanus in. l. 2. infra iſto. ti. 4. co. nū. 66. Socinus in. §. & harū eiſdē legis Ange. de Are. in. §. ſi. in ſti. de officio iudicis. ſi. co. Ripain. c. cū eccleſia de cau. po. & p. Sed aduertendū q̄ iſta ſententia & conſuſio non videtur bene probari ex prædictis iuribus & non videtur poſſe aſſignari congrua ratio. iura enim illa non probant quia debēt intelligi copulatiue vt requiratur ingreſſus fundi & ſimiliter vſus ſeruitutis, vel iuris cū ſcientia aduerſarij, & dictio alternatiua poſita in dictis iuribus, vel aliquibus eorum debet ſumi copulatiue. vt ſepe ſepius ſumitur pro concordia, & intellectu a ex liorū iurium arg. tex. in. l. ſi ita facta ſit ex heredatio. ff. de iniuſto rupto. cum ſimilibus. confirmatur etiam, ratione quia diuerſum eſt ipſe fundus à iure incorporali ſeruitutis, vel alterius iuris q̄ in eo debet quæri. argu. tex. in. l. 3. cō materia. ff. de acqui. poſſe. text. in. l. 3. §. ſi iter. ff. de actio. emptio. tex. in. l. quotiens. ff. de ſeruitu. text. in. l. ſeruitutes la. 4. co. tit. text. in. l. ſequitur. §. ſi viam. ff. de vſuca. Et ex his forte licet ſic nō conſiderētur reperio q̄ Aretinus in. l. 3. ff. de acqui. poſſe. 1. & 2. co. ſubtiliter quidem tenet contrarium imo q̄ iſtud ius incorporale ſeruitutis, & poſſeſſio eius non acquiritur per ingreſſum, vel inductionē in fundū. ſed requiratur vſus ipſius iuris, & ſeruitutis cum ſcientia & patientia aduerſarij. per text. expreſſum qui iſtam regulam ponit in. l. quotiens la. 2. ff. de ſeruitu. cuius verba ſunt ego puto vſum eius iuris pro traditione poſſeſſionis accipiendum eſſe, & ſic illud ponit pro neceſſaria, & reſolutiua forma eandē etiam ponit tex. in. l. 2. C. de ſerui. & aqua idem etiam tenet Aretinus in. l. quod meo. co. t. de acqui. poſſe. 3. co. idē Aretinus. in. l. 2. §. & harū infra iſto. ti. tenet etiam Socinus in. dict. l. 3. co. tit. de acqui. poſſe. 1. col. vbi valde cōmendat. Verū tamē eſt q̄ ex tali ingreſſu et inductionē in fundū bene quæritur i^o reale ſeruitutis nō tamē aliqua poſſeſſio, vel, quaſi q̄ declaro iſto modo: nam ſicut pōt quis acquirere dñm ſine poſſeſſione ex ſola traditione, vel apprah enſione rei corporalis ſine poſſeſſiōe eius vt in. l. ſi fundū. ff. de fundo dotali, & ibi do. & in. l.

cum res C. de proba. & ibi. glo. or. & com. do. ita poſſit quis acquirere ius corporale ſeruitutis, vel, alterius iuris dominiū & proprietatem eius per ingreſſum, & inductionē in fundum ſine acquisitione poſſeſſionis eius cū ſit ius diſtinctū vnum ab alio, & ita intelligantur iura ſuperius adducta, & iſta eſt intentio Aretini, & doctorū vbi ſupra. Sed his nō obſtantibus reſolutiue teneo primā ſentent. & cōclu. ſupra poſitā fulcitā, & confirmatā imo q̄ tam ius reale ſeruitutis, vel, alterius iuris quam etiā poſſeſſio plena, & perfectā acquiratur per ingreſſum, & inductionē in fundum ſine aliquo vſu, vel, exercitio. 1. per tex. capitalem & expreſſum in. d. l. 3. §. dare. ff. de vſufu. cū aliis ſupra allegatis quibus reſpōderi non poteſt. 2. probat text. expreſſum in. l. i. verſi. traditio. ff. de ſeruitu. ruſti. prædi. cuius verba ſunt traditio planē, & patientia ſeruitutum inducit officium iudicis, & ſic textus ille ponit illos duos actus tanquā diuerſos, & ſeparatos ex quibus reſultat poſſeſſio. 3. probat caſus formalis in. l. ſi ego. §. 1. ff. de publiciana cuius verba ſunt, ſi de vſufu. traditio agatur publiciana datur idē que de ſeruitutibus per traditionem conſtitutis, vel per patientiam, & ſic manifeſtè probat quòd ſola traditio, vel inductione rei ſufficiat. quarto facit text. vnicus ſecundum Paul. & docto. ibi in. l. ſi partem. ff. quemad. ſerui. ami. vbi habetur quòd quando pro vſu, & exercitio ſeruitutis requiritur aliquod opus, vel, factum in re ſeruiente non quæritur ius incorporale ſeruitutis neque eius poſſeſſio antequā realiter fiat ergo aperte vult quòd vbi aliquod opus, vel factum non requiritur ſufficiat ſola traditio vel, inductione in fundum, & ad hoc in propriis terminis notat ibi ſecus Paul. de Caſt. & reputat ſingu. & vnicum. confirmatur iſta ſentent. & conſu. clara, & ſubtili ratione: quia multotiens videmus in iure noſtro quòd ex apprehenſione, vel, traditione vnus rei inferitur, & cauſatur acquisitione iuris, & poſſeſſionis in alia penitus diuerſa text. eſt ſubtiliter adductus in. l. 1. C. de do. iuncta commu. opi. vbi diſponitur quòd facta traditione inſtrumenti cenſetur facta traditio rei etiam exiſtentis in abſentia. text. in. l. clauibus. ff. de contra. emp. vbi habetur quòd facta traditione clauium quæritur dominiū, & poſſeſſio rerū que continentur ſub eis: ergo ita dicamus in noſtro caſu q̄ per traditionem, & inductionē in fundum quærat ius ſeruitutis & poſſeſſio eius nec placet mihi concordia

cordia quam in hoc articulo ponit. Innocē. in cap. in literis de resti. spolia. fi. col. num. 12. & anto. de Bu. in ca. fi. de causa posse. & proprie 7. col. num. 22. Anca. in regula sine possessiōe de regu. iu. libro. 6. qui tenent q̄ in vsu fructu sufficiat ingressus & solo inductio in fundo & ita intelligantur iura. i. loco adducta. scilicet tex. in. l. 3. §. dare. ff. de vsu fructu. cum similib⁹ sed in aliis seruitutibus tam rusticis quā vrbānis non queratur ius nec possessiō. per ingressum & inductionē in fundo: sed necessario requiratur vsus adquirentis cum scientia & patientia aduersarij, & ita intelligatur tex. in dicta. l. quotiens la segunda. ff. de seruitutibus cum similibus & vltra eos confirmari potest ex textu in lege quarta. ff. de vsu fructu vbi dicit quod vsus fructus est pars domini ergo merito quærat per apprehensionē fundi. rursus etiam confirmari potest ex textu. in. l. naturaliter. ff. de adqui. posse. vbi habet quod fructuarius possidet naturaliter fundū in quo habet vsum fructum, quod non est in aliis seruitutibus, & iuribus in corporalibus: sed licet ista concordia videatur singularis & subtilis tamen non potest de iure procedere per iura & fundamenta superius per me adducta & sic teneo prædictam meam superiorem sententiam, & conclusionem quod tam in vsu fructu. quā in aliis seruitutibus & iuribus in corporalibus in distincte queratur & possessiō eius per traditionem & inductionem in fundo sine aliquo vsu vel exercitio pro qua mea sententia, & doctrina, contra prædictos doctores & eorum concordia cōsidero tex. nouum, & expressum ab alio non consideratum in lege via iter. ff. de seruitutibus vbi dicit quod seruitus realis vel aliud ius in corporeale acquiritur eisdem modis quib⁹ vsus fructus, probat etiam tex. in. lege si ego. §. i. ff. de publiciana. vbi similiter equiparatur adquisitio iuris & possessiōis tā in vsu fructu quā in ceteris seruitutib⁹.

Secundus igitur modus per quem acquiritur ius reale seruitutis & possessiō eius est per vsum & exercitium cum scientia & patientia domini in p̄suis predij vel fundi seruientis tex. est, formalis & expressus in. l. quotiens la. 2. ff. de seruitutibus cuius verba sunt, ego puto vsus eius iuris pro traditione, possessiōis accipiendum esse ideoque interdicta veluti possessoria constituta sunt & ibi glo. or. Bar Albe. Pau. & cōmuniter doctores textus in lege secunda: C. de seruitutibus & aqua textus in in dicta lege tertia. §. dare. ff. de vsu fructu cū similibus supra allegatis ex quo deducitur &

infertur quod si acquirēs seruitutem habeat titulum a domino secuta quasi traditione per vsum cum sciētia & patientia eius, statim acquiritur ius reale seruitutis: vel alterius iuris incorporalis & similiter possessiō eius sicut transit in rebus corporalibus per veram traditionem: si vero non habet titulum a domino sed tantum vitur seruitute cum scientia & patientia eius bene poterit prescribere tempore legitimo ordinario quia in tali prescriptione non requiritur titulus ab aliquo cum tractetur de modico preiudicio textus est in. l. si quis diuturno. ff. si serui. venditi. & ibi cōmu. docto. tex. in dicta. l. 2. C. de serui. & aqua. & ibi glo. or. Odo. Bar. Albe. Bal. Pau. & cōmu. docto. & adde quod ratio per quam in seruitutibus & iuribus incorporalibus requiratur scientia & patientia domini. ad quærendum dominium interueniente titulo vel ad prescriptionem non interueniente titulo & similiter ad possessiōem quærendam est quia quando habet titulum & vitur re sine scientia & patientiæ domini, dominus non videtur tradere cum ignoret & acquirens censetur prædo. argumēto textus in. l. si ex stipulatione. ff. de acquirenda possessiōe ita pauquem alij sequuntur in. l. si atē. ff. si serui. venditi. si vero non habet titulum sed vult prescribere ex qua si possessiōe que resultat ex vsu & exercitio tunc etiam ideo requiritur scientia, & patientia domini: quia cum domin⁹ plene possideat rem non potest dici negligēs nec in culpa si eo ignorante quis vtatur aliquo iure & exercitio seruitutis: vnde merito requiritur eius scientia & patientia, ita singu. Innocent⁹ in cap. cōquerente. 2. col. de offi. ordi. Bal. in lege. 2. C. de seruit. & aqua. 4. col. numero. 8. & ibi cōmunitet doctores

Ex quibus infero singulariter, quod si res illa vel fundus nō possidetur a vero domino sed a quodam tertio & prescribens seruitutē habeat titulum ab illo tertio non requiritur scientia & patientia domini: sed sufficit quasi possessiō habita ab illo tertio non domino. scilicet per traditionem & inductionem in fundo vel vsum cum scientia & patientia eius: & probat aperte textus in leg. siego. §. i. ff. de publiciana probat etiam textus in lege finali Codice de longi temporis prescriptione & in expresso ita tenet Pau. in. l. seruitutes la. 4. ff. de seruitu. 3. co. reputans esse singulare & quotidianum idem. Pau. in. lege si quis diuturno. ff. si serui. venditi. Idem. Pau. in. l. 2. C. de serui. & aqua, tenet etiam & sequitur Feli. in cap. de quarta de prescriptione. fi. col. Iaso. in.

lege. i. ff. de acquirenda possessi. Fran. Bal. in tract. pres. folio .26.4. col. & ante eos Petr^o de bella, Pertica in. l. 2. C. de seruitutibus & a qua. ex quibus etiam singula. & subtiliter inferitur q̄ in seruitutibus & iuribus incorporabilibus datur quasi possessio naturalis & civilis: naturalis dum actus ipsius seruitutis exercetur. civilis. illa que retinetur in aⁿo. sine aliquo actu. vel exercitio & interminis ita tenet magistraliter. Bar. in. l. 1. ff. de acquirenda posse. 4. col. nume. 12. & ibi Aretinus, 10. col. nume. 27. Alexan. 15. col. nume. 6. Iaso. 17. col. nume. 73. Ripa. 11. num. 39. Alberi. in. l. adquiretur. §. ff. de acquiren. re. domi. Bal. in. l. nemo. C. de adqui. posse. 2. col. nume. 4. Innocen. & canonistæ in cap. in literis de resti. spolia. predicta tñ debent intelligi quando seruit^o promittitur vel debetur ex cōtractu: secus tamē si relinquatur in vltima voluntate: quia tunc statim ipso iure queritur legatario, & transit in eum ius reale seruitutis. sine aliqua traditione vel quasi. tex. est formalis & expressus in. l. si partem versi. ff. quemad. serui. amitta & ibi ad hoc notat & cōmendat glo. or. Bar. Albe Odofre. Bal. Ange. Pau. Florian^o. fulgo. & cōmu. docto. Bal. in. l. 1. C. cōmu. delega. 4. col. idem. Bal. in. l. vnica. §. excepto. 2. col. C. d̄ cadu. tollen. Bar. in. l. binas edes. ff. de serui. vrba. præ idem. Bar. in. l. 1. ff. delegatis. 1. 3. col. num. 6. & ibi Socinus & moderni Rosfredus in libellis suis in rubri. de actione confessoria 2. col. glo. ordinaria in. l. 3. §. vti frui. ff. de vi. arma. & ibi docto. glo. etiam or. in. l. corruptionem. C. de vsu. fructu & ibi docto.

24 Item etiā principaliter quero qualiter prescribatur seruitutes & certe erit articulus valde subtilis & necessarius in quo magistralit̄ & resolutiue dico q̄ seruitus personalis nullo tempore prescribatur, vnde si quis habeat hominem liberum tanquam seruum bona fide pertempus vel plures annos non prescriberet eum tex. est in. l. fi. C. de longi. tempo. pres. quæ pro liber. & ibi glo. or. & cōmuni. docto. tex. in. l. vsu capionem. ff. de vsuca. tex. in. §. sed aliquando insti. eodem. titulo & idē disponit lex. 6. titulo 29. 3. par. quod extendit vt procedat etiam, si habet eum cum titulo: quia fortē bona fide emit. ab alio: ita tenet & fundat Sali. in. dicta. l. si. libertas vero prescribitur per. 20. annos cum bona fide vnde si seruus fuit in possessione libertatis bona fide per 20. annos continuos prescriberet libertatem contra dominum etiam sine aliquo titu. tex. est in. l. 2. C. de longi tem. p̄f. quæ pro liber. & ibi glo. or. & cōmu. docto. & licet non fiat

presentia vel absentia tamen de iure regio. procedit prescriptio libertatis per decem annos inter presentes & 20. inter absentes ita, disponit lex. 7. titulo. 22. 4. par. & lex 23. titulo 29. 3. parte.

25 Seruitus. vero mixta vt est vsus fructus prescribitur per decem annos inter presentes & viginti inter absentes cū titulo habito à non domino & bona fide vel per triginta annos sine aliquo titulo sicut res immobilis tex. est formalis & expressus in. l. si. versi. ff. C. de prescriptio. longi temporis & ibi glo. or. & cōmu. docto facit etiam tex. in. l. si ego. §. 1. ff. de publi. vbi dicitur q̄ pro vsu fructu datur & cōpetit publiciana: ergo prescribitur argu. tex. in. l. eum qui eodem titulo aduertendum. tamen, q̄ videtur q̄ vsus fructus non prescribatur cum habeat causam discontinuam cū semper possessor nō vtatur & fruatur vsu fructu: sed semel in anno vel ex alio maximo interuallo: ergo non possit prescribitempore prædicto ordinario sed immemoriali tanquam seruitus discontinua, cum quotidie interrumpatur possessio, Sed nota, liter respondeo quod licet actus percipiendorum fructuum sit discontinuus tamē possessio, mediante qua percipiuntur, quæ residet in persona fructuarij est continua & ideo mediante illa possessione civili que est continua animo suo prescribit vsu fructu: & iste est verus intellect^o huius articuli: & in expresso istam sententiam & declarationem ponit. Bar. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsuca. & ibi Panor. de cas. & cōmuniter doctores Bal. Pau. & alij doctores in. l. fi. C. de longi tēporis pres. cinus in. l. 2. C. de seruitutibus & a qua 6. q. & ibi cōmuniter docto. Pau. de, cas. singulariter in. l. seruitutes la. 4. ff. de seruitutibus pe. col. Cepola in tracta seruitu. libro. 1. cap. 19. fi. col. Item etiam aduertendum, q̄ adhuc videtur q̄ talis vsus fructus non prescribatur quia in eo non datur aliqua possessio, civilis que est necessaria in prescriptione: sed tantum datur possessio naturalis, quam habet fructuarius in ipso fundo vel re, vt. in. l. naturaliter. ff. de acquirenda posse. quæ non sufficit ad præscribendum vt probat tex. in. l. acquiritur. §. si. ff. de adqui. re. domi. & est, glo. singularis & expressus in. l. 1. C. de seruis fugitiuis in fine. & ibi cōmu. docto. & tradit plenē Bar. & docto. post glo. ibi in. l. 3. §. ex cōtrario ff. de acquirenda posse. Sed huic difficultati respondeo primo modo q̄ in nostro casu fructuarius prescribit mediāte illa posse. naturali, quam habet in ipsa re vel fundo & inter

inter. tenet ita Bar. in. l. 3. ff. de acquirenda possessione. 2. col. q. 1. & in. l. 1. eiusdem tituli. 4. col. nu. 9. sed ista solutio aperte est falsa: quia sine civili posse. non procedit aliqua prescriptio. Item etiam quia illa possessio naturalis quam habet fructuarius est tamen in ipso fundo de cuius prescriptione non tractatur: sed tamen de prescribendo ipso vsu fructu & iure incorporali. vñ. 2. modo verè & subtiliter respõdeo quod talis possessor vsus fructus, non prescribit vsu fructum mediante posse. naturali, quam habet in re vel fundo sed mediante posse. civili quam habet in illo iure vsus fructus quod prescribitur: quia talis fructuarius habet possessionem naturalem in fundo: & naturalem, & civilem in ipso iure incorporali vsus fructus & ex illa quasi posse. civili causatur prescriptio ita probat tex. in. l. ait prætor. §. 1. ver. Item ei. ff. ex qui. cau. maio. & ibi Bar. Albe. & cõmu. docto. tex. in. l. 3. §. qui vsus fructus ff. de vi & vi armata & ibi notat Angelus & alij. docto. tex. in. l. si plures. §. deiectum eo. tit. tex. in. l. acquiritur. §. si ff. de acquirendo rerum domi. tex. in. l. quotiens la. 2. ff. de serui. tex. in. l. ficuti. §. Aristo. ff. si serui. ven. & q. ex sola civili possessione causetur prescriptio & non ex naturali tenet. glo. reputata singularis in. l. 1. in. fi. C. de seruis fugitiuis. & ibi cõmu. doctores. Tenent etiam cõmu. docto. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. posse. confirmatur noua & subtili ratione quia omnia alia iura incorporalia & seruitutes continuæ prescribuntur tempore ordinario, vt vsus fructus vt in dicta. l. fi. C. de ordinario vt vsus fructus vt in dicta. l. fi. C. de prescriptione longi. tẽpo. & talis prescriptio non procedit sine posse. sed ibi non datur aliqua posse. in ipsa re vel fundo ergo prescribitur mediante possessiõne quæ est in illa seruitute & iure incorporali, ex quo singu. & vtiliter infertur quod eodẽ modo & tempore potest prescribi iuris dictio, in alieno territorio nam si quis cõ titulo habito à non domino & bona fide exerceat iurisdictionem in territorio alterius per decem annos inter presentes vel viginti inter absentes vel per triginta sine aliquo titulo, prescribet iurisdictionem mediante civili possessione, quæ est animo suo in illo iure incorporali, & intellectuali iurisdictionis: & licet actus iurisdictionis non sit continuus nec vsus & exercitium eius: tamen cum prescribatur ratione civilis possessionis, quæ est in animo, suo illa est continua & per consequens ex ea causatur prescriptio tempore legitimo & ordinario & in expresso ita tenet & declarat

Bar. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsuca. & ibi Pau. de cas. & cõmuniter doctores. Bal. & alij doctores. in. l. fi. C. de longi temporis pres.

26 Seruit^o verò merè realis continua vel quasi vt tigni immittendi, oneris ferendi, stilicidij, àque ductus vel similis: prescribitur per decem annos inter presentes & viginti inter absentes interueniente tamẽ bona fide, non tamen requiritur titulus quia agitur de modico præiudicio textus in. l. si quis diuturno. ff. si serui. vendi. tex. in. l. foramen. ff. de seruitutibus vrba. pre. tex. in. l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua & vtrouique glo. or. & cõmu. docto. & idem disponit, lex. 16. titulo. 31. 3. par. requiritur tamen necessario scientia & patientia aduersarij cõtra quẽ prescribitur: quia ex hoc causatur possessio vel quasi in iuribus incorporalibus: ex qua resultat prescriptio tex. est in. l. quotiens la. 2. ff. de serui. tex. in. l. 2. C. de seruitutibus & aqua & ibi glo. or. & cõmuniter doctores & sic prescribẽs debet esse cautus in alleganda & probanda scientia & patientia domini vltra vsu & exercitium seruitutis & tempus eius. quia alias non obtinebit cuius ratio vera & concludens est. quia cum dominus possideat suam rem non potest dici negligens vel in culpa nec est quid ei imputandum si ignorante eo alius vtatur seruitute: vnde merito ante non causatur aliqua prescriptio & in terminis istam rationem ponit Innocentius in cap. conquirente de officio ordinari. 2. col. nume. 3. Bal. in. ca. querelã de electione. 2. col. idem Baldus in. l. 2. C. de serui. & aqua. 4. col. numero. 18. adde tamen. quod si in prescribenda tali seruitute cõtinua vel quasi interueniat titulus habitus à non domino nõ requiritur scientia vel patientia aduersarij cõtra quem prescribitur: sed sufficit tempus. 10. vel. 20. anno. cum bona fide ita probat tex. no. & expressus in. l. fi. C. de pres. longi. temporis. vbi dicitur quod sicut res corporales immobiles prescribuntur tempore ordinario. 10. anno inter presentes & 20. inter absentes mediante titulo & bona fide nulla interueniente scientia aduersarij cõtra quẽ prescribitur ita etiã vsus fructus & ceteræ seruitutes cuius verba sunt. Eodem obseruando & si res non soli sint sed incorporales quæ in iure consistunt veluti vsus fructus & ceteræ seruitutes: probat etiam rex. in. l. si ergo. §. 1. ff. de publiciana & in expresso per ista iura istã sen. & cõclusionẽ tenet. Pau. de Cast. vbi reputat singulare & quotidianum in. l. seruitutes, la. 4. ff. de serui. 3. col. versi. 4. requirit. Idem Pau. in. l. 2. C. de seruitutibus & aqua. 2. col. nu. 3. & ibi Petr^o Cinus notabiliter 3. col. 7. questione post Pe. quem ipse allegat Cepo.

in tracta. de ferui. lib. 1. cap. 20. 2. col. versu 2. fallit Bal. vbi reputat no. in §. predioru Insti. de fer. fi. col. pe. q. Iaso in l. 1. ff. de acquirenda posse. 15. colu. nu. 65. Anto. de Bu. in cap. peruenit de censibus, 6. col. versu. exigitur Fran. Balbus in tractatu pres. in. 2. par. 4. partis principalis 1. q. fi. col.

27 Seruitus verò realis mere discontinua vt iter actus via non prescribitur tempore ordinario: sed immemoriali quia eius possessio non potest esse continua. Sed quotidie interrumpitur: tex. est capitalis & expressus in l. seruitutes la. 4. ff. de seruit. & ibi glo. or. Bar. Pau. & cōmu. docto. tex. in l. hoc iure. §. ductus aquæ ff. de aqua. quoti. & æstiva cuius verba sunt. ductus aquæ cuius origo memoriã excesserit. iure constituti loco habetur tex. in l. 1. §. si. versu. si. tñ. ff. de aqua plu. ar. tex. in ca. super quibusdam. §. præterea de verbo. signi. tex. in ca. 1. de pres. libro. 6. facit etiam tex. in ca. hæc qui pe. 3. q. 6. tex. in ca. conquestus. 3. q. 9. tex. in capitulo mos antiquus. 65. distin. & idem. expresse disponit lex. 16. titulo 31. 3. parte & adde q. ista proprie non est prescriptio sed potius titulus vel cōcessio aduersarij, quæ præsumitur ex tanto tempore ita probant prædicta iura, & tenet expresse Pau. in dicta. l. seruitutes la. 4. ff. de seruitutibus. 4. col. nu. 10. & ibi cōmu. docto. idem Paulus in l. iusto. §. non mutat. ff. de vfucapione. item adde, q. in hac prescriptioe immemoriali non requiritur scientia, & patientia aduersarij: ita probat tex. iuncta glo. or. in dicta. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua. quo. & æsti. & ibi notat & cōmendat Ange. de peru. & alij. docto. Pau. de Cas. in dicta. l. ferui. pe. col. in medio. Iaso in l. imperium. ff. de iurif. omnium iu. 10. col. nu. 21. Feli. in ca. de quarta pe. col. de prescriptioe. Fran. Balbus vbi dicit hæc esse magis cōmu. opinio. 2. parte. 4. partis principalis. 1. q. pe. col.

Aduertendum tamen ad vnum valde, singulare & quotidianum, quod licet seruitus discontinua non prescribatur nisi tempore immemoriali vt supra dictum est tamen illud est verum quando prescribens nõ habet titulum: ab aliquo tertio secus tamen si habet, quia tunc bene pōt eam prescribere tempore legitimo & ordinario 10. anno inter præfentes & 20. inter absentes etiam nulla interueniente scientia & patientia aduersarij contra quem prescribitur sicut dicimus in seruitute continua vel quasi ita probat tex. formalis & expressus in dicta. l. si. versiculo. fi. C. de prescriptioe longi tempor. vbi dicit quod sicut res corporales immobiles prescribuntur tem-

pore ordinario. 10. anno. inter presentes & 20. inter absentes cū. tit. & bona fide nulla interueniente scientia aduersarij ita etiam prescribitur vsus fructus & cetera seruitutes: ergo non magis continuæ quam discontinuæ. probat etiã tex. in l. si ego. §. i. ff. de publiciana & in expresse per ista iura istam sententiam & conclusio nem tenet. Pau. de Castro in l. seruitutes la. 4. ff. de seruitutibus penultima col. vbi hoc reputat singulare. Cepola in tract. de feruitutib. lib. 1. cap. 19. fi. col. versu. tertius casus Fran. Balbus in tractatu prescriptioe. 2. parte. 4. par. prin. 1. questione. 2. col. versiculo. 2. fallit Feli. in cap. de quarta de prescriptioe. penultima. colu. in fine.

Item adde q. licet seruitus realis cōtinua vel quasi prescribatur tempore ordinario. 10. anno. inter presentes & 20. inter absentes vt supra dictum est: tamen illud debet intelligi in seruitutibus affirmatiuis. per quas quis intendit aliquid in alieno facere iure seruitutis, vt tigni immittendi, oneris ferendi stilicidij, & similibus: nam tunc prescriptio incipit currere à tempore quo quis incepit vti prædicta seruitute: Secus tamen est in seruitutibus negatiuis vt altius non tollendi, vel non edificandi & similibus: quia tūc prescriptio non incipit currere. nisi a tempore quo interuenit prohibitio, ex parte prescribentis contra vicinum volentem edificare: vnde si per mille annos domus vel fundus extaret expressus sine illo edificio & postea dominus eius velit edificare licet possit, nisi lapsus sit decēnium inter præfentes, vel 20. anni. inter absentes post illam, prohibitionem cum bona fide: quia tunc censetur causata & perfecta prescriptio huius seruitutis: quia alias non censetur interuenisse alius actus ex quo causetur possessio & forme tur prescriptio & in expresse isto fundamento & ratione istam sententiam. & conclusio nem tenet glosa singularis & ordinaria in l. qui luminibus. ff. de seruitutibus vrbanoꝝ prædiorum & ibi notat & cōmendat Bartol. Paulus Florentinus cōmuniter doctores glosa etiam similis & ordinaria in l. 1. C. de seruitutibus & aqua in glosa. 1. Prima lectura & ibi cinus. 2. col. 6. questione & cōmuniter alij doctores glosa etiam similis & ordinaria in capitulo Abbate Sancti Siluani. de verborum significatione & ibi doctores Rosiedus in libellis suis in actioe confessoria. 20. columna numero vigesimo nono. speculator in rubrica de publiciana & de seruitutibus finali columnaverficulo sed pone habuisse Baldus in §. prediorum Instituta de seruitutibus rusticorum

corum prædiorum prima columna in fine & ibi communiter alij doctores faber in §. æquæ si agat instituta de actionibus. 6. columna numero. 20. & ibi Angelus finali columna numero. 17. Cepola in tractatu de seruitutibus libro. 1. capitulo. 20. tertia columna verficulo quintum quod requiritur: & ex prædictis seoffert maxima & subtilis difficultas scilicet quæ sit ratio perquam seruitus discontinua non præscribatur tempore legitimo & ordinario sicut seruitus continua, cum in vtraque reperiatur quasi possessio civilis & naturalis & illa civilis sit & resideat in persona domini fundi dominantis & præscribentis: & illa sola sit potissima & principalis in causanda & consumanda præscriptione, vt suo loco dixi & illa sit continua licet quasi possessio naturalis quotidie interrumpatur quando actus ipse & vsus seruitutis non exercetur & certè, est subtilior & difficilior difficultas quam viderim in materia seruitutum & iurium in corporalium in qua possum dicere cum Acurio in lege tertia. §. isto titulo miranda nouitas subtilis subtilitas quis te ruminabit in qua reperio varias sententias & solutiones confirmantur etiam & augetur difficultas: quia vsus fructus qui non percipitur nec colligitur continuo: sed semel in anno præscribitur tempore ordinario ratione quasi possessionis, quæ residet in ipso præscribente vt in lege finali. C. de longi temporis præscriptione.

Prima igitur solutio sit, quod in seruitute discontinua nulla reperitur possessio civilis nec naturalis, quia cum quotidie debet actus ipse & vsus seruitutis impediri & interrumpi non videtur dominus fundi dominantis habere animum possidendi: cum conseruatio naturalis possessionis sit impossibilis, & interminis istud est quod voluit textus ille formalis & subtilis in lege seruitutes la quarta. ff. de seruituti. titulo generali cuius verba expressa hic subiiciam.

Seruitutes prædiorum rusticorum etiam si corporibus accedant incorporeales tamē sunt: & ideo vsu non capiuntur: vel ideo quia tales sunt seruitutes, vt non habeant certam continuam quæ possessionem: nemo enim tam perpetuo tamque continuo ire potest vt nullo momento possessio eius interpellari videatur. confirmatur: quia ita demum possessio civilis ex dispositione iuris retinetur animo, quando ex qualitate rei vel causæ nondatur aliqua impotētia vel impossibilitas possidendi naturaliter quia si datur statim amittitur

ipsa possessio habilis tanquam deficiente subiecto & fundamento, in quo civilis possessio insistebat. ita textus singularis in iure in lege cum vnus. §. finali ff. de bo. autoritate. Iud poss. textus in lege tertia. §. Labeo. ff. de acquirenda possessione. textus in lege quod meo. §. finali eodem titulo textus in lege Pōponius eodem titulo. textus in lege prima. §. quod si seruus. ff. de vi & vi armata. & ex hoc fortè dicitur quod præscriptio immemoralis non est propriè præscriptio: sed potius habet vim tituli concessionis vel præuilegij textus est in lege hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quo. & estiu. textus in capitulo primo de prescriptione libro sexto & ibi communiter doctores sed certè ista solutio non satisfacit nec concludit quia si in hac seruitute discontinua nulla daretur possessio nullo modo posset causari aliqua præscriptio ordinaria vel immemoralis. textus est in lege sine possessione. ff. de vsucapionibus textus in regula sine possessione de regulis iuris. libro sexto, & per consequens si non esset inducta præscriptio. nō posset habere vim tituli concessionis vel præuilegij.

Secunda solutio sit quod fundus ipse dominans est qui præscribit contra alium & ei, quæritur ius præscriptionis & ille est qui possidet saltem naturaliter ad causandam & complendam prescriptionem: vnde cum vsus & exercitium seruitutis non sit continuum merito interrumpitur ipsa possessio & per consequens præscriptio ita subtiliter probat textus in lege qui fundum. ff. quem ad. seruitutes amittatur. textus in lege vnus ex socijs. ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum confirmatur: quia ius seruitutis actiue residet & acquiritur ipsi fundo dominantis & ius seruitutis passiuè ipsi fundo seruienti, & ei cohæret, tanquam quædam qualitas vel accidens textus est in lege qui aliena negotia. §. finali, ibi sententia prædio datur. ff. de negocijs gestis & ibi notat & commendat Bartolus Paulus & communiter doctores. textus in lege via constitui. §. si fundus. ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum textus in lege cum fundo eodem titulo. textus in lege similibi la primera. §. finali eodem titulo textus in lege vnus ex socijs in fine eodem titulo. ibi Quoniam non personæ sed prædio debetur textus in lege cum fundus. ff. communia prædiorum textus in lege tertia. ff. quemadmodum seruitutes amittantur, textus in lege si is cui. §. finali eodem titulo text. in l. testatrix §. finali

§. si. ff. si serui. ven. tex. in. l. v. i. frui. §. i. ff. si vsus fructus peti. tex. in. l. & nō tm. §. si. ff. de peti. hare. tex. in. l. si aquæ ductus. ff. de contra. em. ptio. tex. in. l. alienatio. eo titulo tex. in. l. i. ff. de vsu fructu lega. tex. in. l. quid aliud. ff. de ver. bo. signi. tex. in. l. 3. C. de seruituti. & aqua: & in effectu istam senten. & solu. ponit. Bar. in. l. i. ff. de acquirenda. posse. 4. col. nu. 12. vbi dicit ista verba & fundus ipse dicitur prescribere & ideo si non habet causam continuam non procedit vsucapio & ibi A retinus. 10. col. nu. 27. Rom. 7. col. nu. 24. Iaso. 17. col. nu. 73. vincen. 32 col. nu. 75. Ripa. ii. col. nu. 39. idē. Bar. in. l. iusto §. non mutat. ff. de vsuca. i. col. numero. 3. idem Bar. in. l. i. ff. vti possidetis. 2. col. nu. 6. Bal. in. l. i. C. de serui. & aqua. i. col. nu. 6. vbi subtiliter loquitur. idem. Bal. in. l. 2. eo. titulo. 3. col. nu. 10 Fran. Bal. in. tract. pres. 2. parte. 4. partis principalis. 2. questione. 4. col. nu. 8.

Sed salua pace tantorum virorum ista solutio aperte est falsa & nullo modo potest procedere quia ipse fundus dominans cum sit in animat^o nullo modo potest possidere nec prescribere: quia possessio civilis vel naturalis, vel vtraque requirit animum & voluntatē adquirentis. tex. est in. l. i. §. adipiscimur. ff. de acquirenda posse. ibi quia affectionem tenēdi non habēt tex. in. l. 3. eodē titulo tex. in. l. licet eodem tit. cū similibus. qui animus & voluntas cessat in fundo. præterea nulla res inanimata potest aliquid acquirere tex. est in. l. i. & per totum. C. per quas personas. tex. in. l. adquirent. ff. de adq. ren. rerū domi. & in expresso ita determinat glo. singu. & vnica in. §. ex his insti. per quas personas vbi dicit q̄ sola possessio cum sit res inanimata nihil potest querere domino sed dominus ipse querit mediante possessio. tanquā instrumento & ad hoc illam glo. reputat in iure Singu. Bal. in. l. pe. C. si à non competēt iudice pe. col. reputat etiā vnica idem Bal. in. cap. i. §. si quis de manso. de cōtrouersia. inuestiturę in vsibus feudorum. pe. col. Iaso in. l. i. ff. de acqui. posse. 18. col. n. 77. pro qua ego pōdero nouiter & subtiliter tex. in fortioribus terminis in. l. i. §. certum. ff. de adqui. posse. vbi habetur q̄ per seruum vel filium furiosum vel mēte captum non acquirēt domino vel patri: possessio. nec aliud ius quā mediū per q̄ debet fieri alteri adquisitio debet esse habile saltem in facto secundum naturam & habere rationē & intellectum licet sit inhabile respectu iuris quia seruus vel filius & ad hoc notat & cōmē. Bar. & cōmu. doctores ibi. ergo a fortiori res inanimata non poterit acquirere. nec obstat, si dicatur q̄ bene interuenit anim^o ipsius do-

mini tempore acquisitionis sed postquam possessio est quesita & in esse producta. conseruatur per ipsum fundum & vsus exercitium seruitutis: quia respondeo q̄ hoc est impossibile. Primò. quia si anim^o dñi sufficeret in adquisitiōe, a fortiori sufficeret in conseruatione argu. tex. in. l. i. §. quod autem ait prætor. ff. de superficialib^o. tex. in. l. inuitus de regulis iu. vnde illa, sola sufficeret ad causandam prescriptionem tempore ordina. 2. quia si postea possessio resideret & conseruatur in fundo dominante illa quotidie interruptitur: ergo nunquam posset compleri argu. tex. in. l. naturaliter. ff. de vsucapione & sic aperte deducitur & probatur quod posse. non residet in ipso fundo dominante vnde tertia vera & concludens solutio sit q̄ civilis possessio. causat preferentiam in seruitutibus & iuribus incorporalib^o discontinuis & illa est & residet in ipso domino fundi dominantis tam tempore acquisitionis quam etiam postea sed illa nititur & fundat in ipso vsu facto & exercitio naturali seruitutis: non quod interrupta posse. naturali interruptatur ipsa civilis, quia secundum hoc nunquam posset causari & compleri prescriptio sed per hoc differtur & extenditur tēpus prescriptiois propter interuallum & discontinuitatem actū & exercitij ipsius seruitutis prescribendæ & cōfirmatur: quia cū utilitas prescriptiois & seruitutis debet queri ipsi fundo & in eo residere vt in. l. qui aliena negatio. §. si. ff. de nego. ges. cum similibus merito regulat ab actu & exercitio in eo facto saltem vt differatur & extendatur tempus prescriptiois ei^o & ita probat tex. in. l. seruitutes. la. 4. ff. de seruitu. & ibi declarat Solus Pan. i. co. numero 6. confir. subtili ratione & considera. quia quādo quis possidet mediante alio, putā procuratore colono, inquilino, filio, vel seruo & talis procurator colonus, inquilinus, filius vel seruus expellatur à detētatione & insistentia rei, statim domin^o qui possidebat per eos amittit possessiōem etiā civile q̄ retinebat in aīo: quāta civilis possessio nititur & fundatur in illa detentatione & insistentia naturali illius tertij & quodammodo dependet ab ea: vnde merito ea sublata vel interrupta perditur & interruptitur ipsa possessio civilis quæ erat & residebat in persona domini licet secus sit si ipse dominus expelleretur: & non detentator quia nō amittit naturalem, quam retinet per alium non amittit civilem quam retinet perse: quia censetur accessoria & dependens ab illa naturali. textus est in lege. i. §. quod si seruus. ff. de vi & vi armata textus in §. non

§. non alij autem verfi. i. eiusdem legis & ibi, glo. or. Bar. Albe. Angelus & cōmu. docto, sic ergo dicamus in proposito q̄ cum dominus fundi dominantis habeat & conferuet suam civilem posse. mediante facto & exercitio naturali, quod fit & exercetur in fundo seruien- te: merito illo interrupto differtur ex iuris dispositione prescriptio seruitutis disconti- nuæ & extenditur in longius tempus scilicet immemorabile & in hoc extat & consistit ver^o & mētalīs intellectu & declaratio huius arti- 2 confirmatur quia in seruitutibus & iurib⁹ incorporalibus est valde stricta & restringē da prescriptio & in tantum quis acquirit ius seruitutis in quantum reperitur possessum & ad aliud non extenditur tex. est singularis in iure in. l. 1. §. Iulianus. ff. de itinere actūq; priuato & ibi notat. Bar. Albe. & cōmuniter, docto. ita ergo dicamus in proposito q̄ cum actus naturalis factum & exercitium serui- tutis discontinuæ non sit continuum, merito requiratur maius tempus hoc est immemoria- le & non sufficiat ordinariū; nec obstat pre- dictis difficultas subtilis superi⁹ tacta: q̄ vsuf- fructus est seruitus discontinua: cum semel in an nō, vel ex maximo interuallo exercetur, & colliguntur fructus, & tamen prescribitur tempore ordinario decem vel viginti annorū sicut quelibet alia seruitus continua: quia res- pondeo, q̄ talis vsus fructus est seruitus perso- nalis, vel mixta, & continua, quæ coheret perso- nę prescribentis, & non predio: et animus eius est continuus, & non interpellatur, & ideo pres- cribitur tempore legitimo & ordinario, sicut quelibet alia seruitus continua. tex. est forma- & expressus qui sic debet intelligi in. l. fi. C. de lōgi temporis, prescriptione iuncta cōmuni o- pinione,

Aduertendum tamen pro complemento ma- 29 teriæ q̄ licet in adquirēdo dominio in aliqua, re vel fundo vel in acquirenda seruitute vel iure incorporali requiratur traditio eius vel v- sus exercitium vt supra dictum est: tamen nō requiritur traditio vel adquisitio posse. eius- dem rei vel fundi sed sufficit nuda tantū, & simplex traditio & apprehensio. rei. quod d̄ claro isto modo nam si fundus meus sit pe- nes alium & ab eo possideatur & talem fun- dum vēdam vel donē alteri. tenet, vel in eo ser- uitudinem cōstituam & presente tertio posse- ssore vel eo absente clam vel palam inducā emptorem in detentationē eius statim que- ritur emptori in verum & perfectum dominiū rei vel fundi vel ius seruitutis licet nullā quæ- rat possessionē & in expresso istam sententiā

& conclusionem probat tex singu. & vnicus in. l. si fundum. ff. de fundo dotali vbi habe- tur quod si fundus mulieris erat penes ali- quem bonæ fidei possessorem qui ceperat eum prescribere & talis mulier nupsit alicui, viro qui dedit illum fundum in dotem talis fundus efficitur dotalis & per consequēs do- minium eius trāsit in maritū quo casu si pres- criptio fuerit consummata culpa & negligē- tia mariti rem periculi sui fecit & tenebit vxo- ri ad estimationem vel interesse quia licet res vel fundus dotalis nō possit prescribi quia est species alienationis vt in. l. alienatiōis ver- bum. ff. de verbo signi. & in. l. vbi lex. ff. de v. suca. & in. l. 2. C. de vsuca. pro empto tamen debet intelligi q̄ inchoaretur prescriptio, post quam iam res vel fundus esset dotalis & prohibitus alienari. secus vero si antea quia tunc bene potest perfici & consumari & ad hoc illum. tex. notat & cōmendat ibi glo. or. Odofre. Bar. Bal. Sal. & ad hoc illum tex. di- cit singu. & vnicum Bal. in rubri. de causa pos- se. & proprie 3. col. nu. 10. illum etiam repu- tat singularem idē Bal. in. l. i. in fine C. de lon- gitem. pres. illū etiā reputat singula. & vniciū nico. de neapo. cumanus & Alex. in. l. si filio familias §. i. ff. solu. matri. illum etiam notat & cōmendat Petrus in. l. fi. C. in quibus caus. restitui. in integrum non est nece. 3. col. & ibi Cinus. 2. col. Albe. 3. col. Bar. 3. col. pau. 3. col. Sali. fi. col. notat etiam & cōmendat Rosfr. in libellis suis in rubrica de rei vendi. 3. col. & eadē ratione idē esset dicēdū. in reb⁹ maiorat⁹ in quib⁹ in choare pres. ante q̄ essēt positæ & in cluse in maioratu quia posset compleri prescriptio. ex quo tex. sic in tellecto & decla- rato inferitur & probatur aperte nostra supi- or conclusio q̄ in acquisitione dominiij non requiratur possessio sed nuda & simplex tra- ditio & detentatio nam cum dicat quod si- militer dedit fundum in dotem quierat apud alium bone fidei possessorem talis fundus effi- citur dotalis & per consequens dominium eius trāsit ad maritum ergo necessario debet intelligi q̄ interuenit nuda & simplex tradi- tio & detentatio eius quia alias non potuit in maritum trāsferri dominium etiam ex cau- sa & titulo dotis vt est textus iuncta. glo. sin- gulari & vnica in. l. i. ff. de vsucapione pro do- te & ibi cōmuni. docto. & alias dixi suo loco nō vero fuit quesita possessio cum esset penes bone fidei possessorem & per illum tex. istam senten. & cōclu- sionem tenet ibi glo. i. ordi. se- cū dum opi. Ioa. & ibi notabiliter odofredus fi. colu. Bar. Bal. salicetus, & cōmu. doctores

antiqui & per illum tex. ita tenet. glo. or. in. l. cū res C. de proba. & ibi Petrus. C. in Iaco. Butri. Bar. Bal. Ange. Sali. Pau. & cōmuniter docto. tenet etiam glo. in. l. 1. §. fed & per eum ff. de acquirenda posse. & ibi imola. cuma. & alij docto. glo. etiam in. l. 2. C. de adqui. posse. & ibi C. in Iaco. Butri. Alberi. Bal. Angelus Sali. & cōmu. docto. glo. etiam in. l. qui predi um. C. de diftra. pigno. & ibi Bal. Ange. Sali. & alij. docto. glo. etiam in. §. pertraditionem Insti. dererum diui. & ibi Bal. Angelus Platea & cōmu. alij docto. Bar. in. l. celsus. ff. de vsuc. 2. col. nu. 12. idem Bar. in. l. 1. §. item adquirim⁹ ff. de adqui posse. 1. col. nu. 3. idem Bar. in. l. in terdum. §. fi. C. & ad hoc illum tex. notat & cōmendat Bal. in rub. de cau. posse. & pro. 3. co. n. 10. & illū tex. ad hoc. reputat singu. & vni cum Bal. in capitulo contingit de dolo & contumacia. fi. col. reputat etiam singularem sal. in. l. traditionibus. C. de pactis. fi. col. reputat etiam singu. Aretinus in Ru. ff. de acquirenda possessione. 1. col. & ibi Iaso. 3. col. nu. 8. notat etiam & cōmendat. Pau. vbi bene declarat in. lege. 2. §. 1. ff. de actio. emp. idem Pau. in dicta. l. traditionibus C. de pactis idem Pau. in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acquiren. possessione 2. col. numero. 4. Angelus in. l. rei cōmodate. ff. comodati fucinus in. l. clam po §. qui adnundinas. ff. de acquirenda possessi. Iaso in. §. sic itaq; in sti. de actio. pro qua cōmuni sententia & conclusio bene facit. tex. in. l. traditionibus. C. de pactis vbi cum misterio & effectu dicit tex. q. traditionibus trāfertur dominium & nondicit possessionibus facit etiam tex. subtiliter in ductus in. l. homo liber. §. quidquid. ff. de acquirendore domini vbi dicit tex. q. si homo liber vel seruus alienus bona fide possideatur ab aliquo, nō querit possessori dominium rei quā sita: sed vero domino vel sibi: ergo bene probatur, q. ex

titulo & sola traditione & detentatione queritur dominium sine aliqua possessione quia talis seruitus non potuit querere possessione cum ipse possideatur ab onē fidei possessore & ibi tenet glo. or. & doctores antiqui tex. in. l. quidquid filius verfi. amplius. ff. de acquirenda possessione tex. in. l. eo tēpore. §. fi. ff. de peculio. tex. etiam formalis & expressus in §. pertraditionem instituta de rerum diuisio cuius ratio licet a doctores nō ponatur potest esse vera & mētalis: quia de iure antiquo naturali ex sola apprehensione & nuda detentatione acquirerebatur dominium & non considerabatur nec erat cognita aliqua iuridica possessio vt in. l. 1. ff. de acquirenda posse. cum similibus ergo licet hodie in rebus non vacātibz in acquisitione dominij requiratur titulus & traditio tamen debet intelligi quod requiratur sola nuda traditio & detentatio facti sicut olim requirebatur nec in ea reperimus aliquid immutatum & istam rationem sentit subtiliter Bal. in. l. ea. l. C. de condi. ob causam. 1. col. idem Bal. in. l. 1. C. de vsu capio. pro donato vbi dicit q. in acquisitione dominij etiam hodie requiritur traditio quia principia naturalia non debent nec possunt intotum remoueri ab actibus hominum ergo hodie beneficit illa met nuda & simplex traditio & detentatio sine aliqua possessione sicut de iure naturali ex qua cōmuni sententia & ratione infero vnum nobum & subtile q. si mediante titulo tradatur res & similiter plena possessio eius dominium queritur ex titulo & nuda simplici traditione & detentatione non vero ex ipsa possessione & in terminis ita tenet Petrus de bela Pertica in. l. licet C. de acquirenda possessione reputans subtile & singulare ad multa.

FINIS.